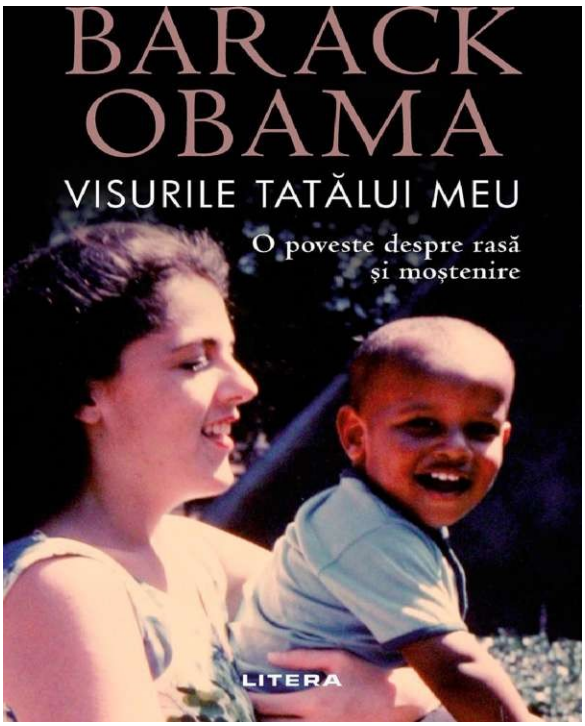
BARACK
OBAMA
VISURILE TATĂLUI MEU
O poveste despre rasă
și moștenire
LITERA

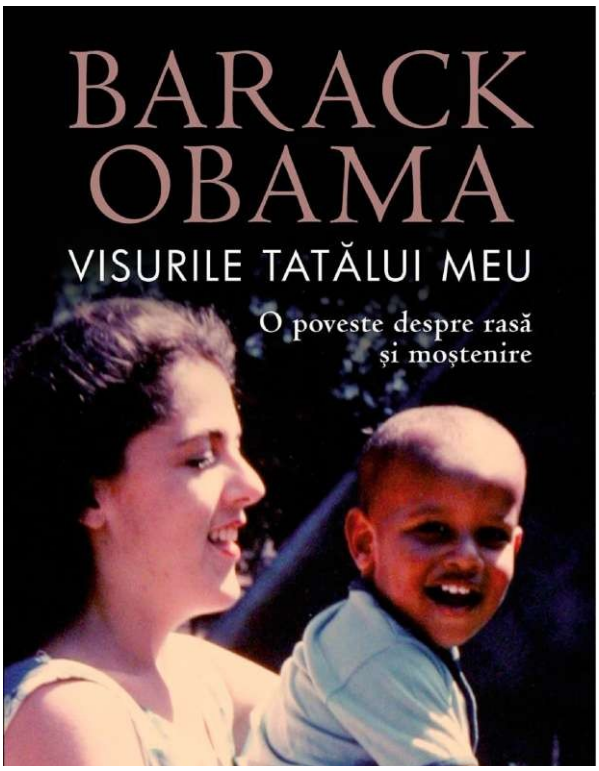
BARACK
OBAMA
VISURILE TATĂLUI MEU
O poveste despre rasă
și moștenire

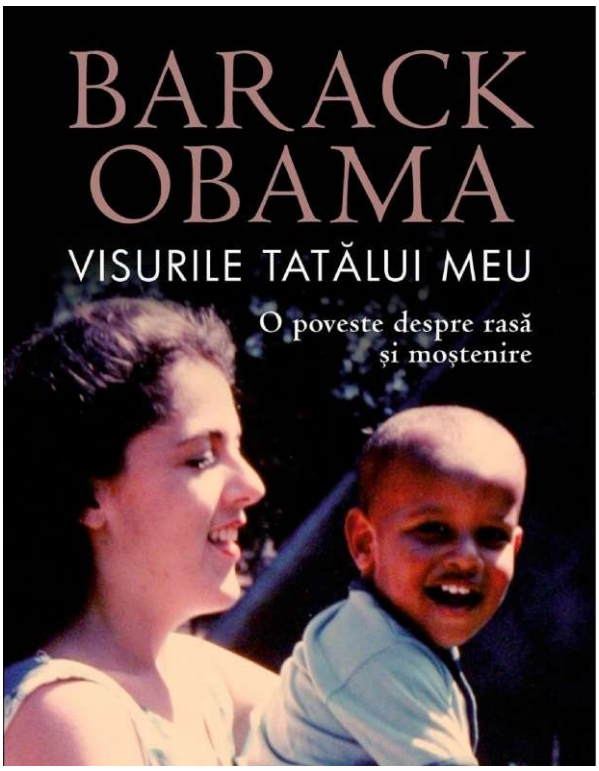
BARACK
OBAMA
VISURILE TATĂLUI MEU
O poveste despre rasă
și moștenire

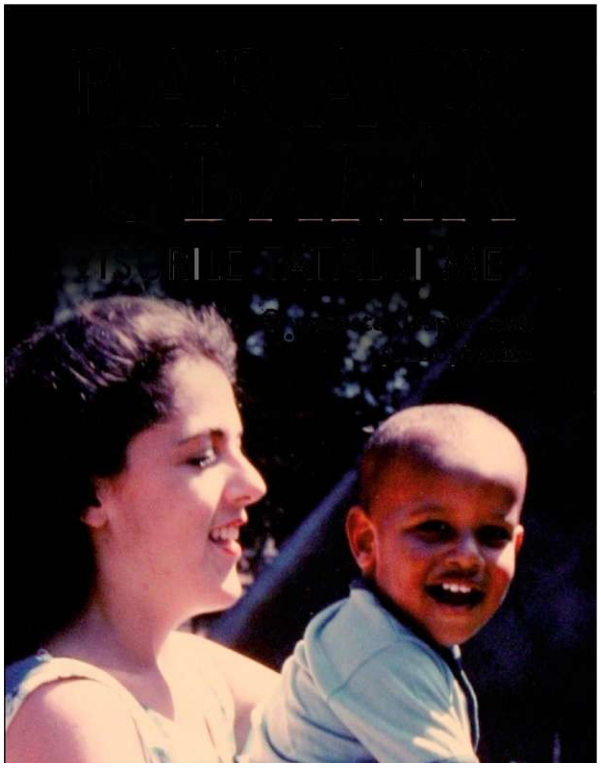

BARACK OBAMA

VISURILE TATĂLUI MEU

O poveste despre rasă şi moştenir

e

BARACK OBAMA

VISURILE TATĂLUI ME

U

BARACK OBAMA

VISURILE TATĂLUI MEU

O poveste despre rasă şi moştenire

Traducere din limba engleză DIANA POPESCU MARIN

LITERA

Bucureşt

iDreams from My Father A Story of Race and Inheritance Barack Obama

Copyright © 1995, 2004 Barack Obama
Ediţie publicată în SUA de Broadway Paperbacks, un imprint al Crown Publishing Group, o divizie a Random House, Inc., New Yor

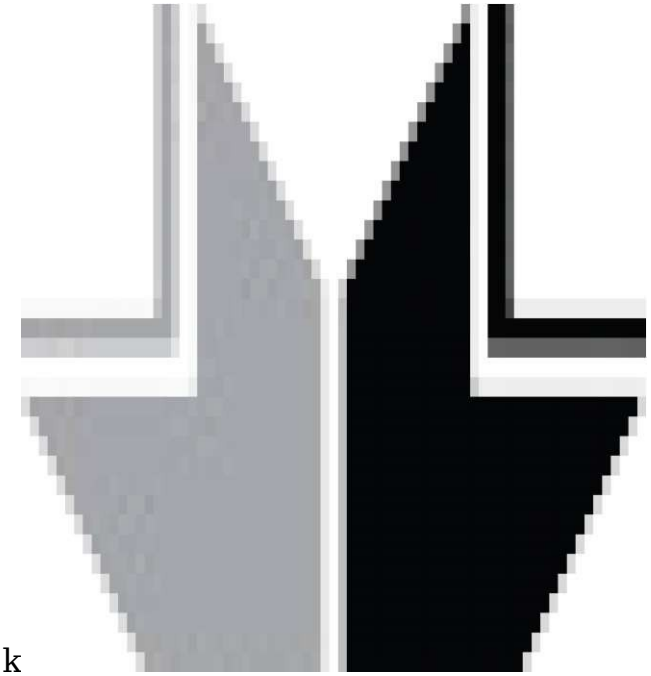

k

LITERA'

Editura Litera Tel.: 0374 82 66 35, 021 319 63 90; 031 425 16 19 e-mail: contact@litera.ro www.litera.ro

Visurile tatălui meu O poveste despre rasă şi moştenire Barack Obama

Copyright © 2021 Grup Media Litera pentru versiunea în limba română Toate drepturile rezervate

Traducere din limba germană: Diana Popescu Marin
Editor: Vidraşcu şi fiii Redactori: Aloma Ciomâzgă-Mărgărit, Georgiana Harghel Corector: Rodica Creţu Copertă: Flori Zahiu Tehnoredactare şi prepress: Ana Vârtos
uISBN 978-606-33-8024-2
ISBN EPUB 978-606-33-8197-

3Căci călători suntem noi înaintea Ta si
˙

pribegi, ca toţi părinţii noştri.
Cartea întâi a cronicilor 29:15

Prefaţă la ediţia din 2004

A trecut aproape un deceniu de când această carte a fost publicată prima dată. După cum am menţionat în introducerea acelei ediţii, şansa de a scrie această carte a apărut când încă eram student la Drept, ca urmare a alegerii mele ca director al revistei Harvard Law Review, primul afro-american în această poziţie. Datorită unei oarecare publicităţi de care m-am bucurat la momentul respectiv, am primit un avans de la o editură şi am început să scriu, încredinţat că povestea familiei mele, împreună cu eforturile mele de a înţelege această poveste, ar putea ilustra cumva fisurile rasiale care au caracterizat experienţa americană, precum şi fluiditatea identităţii - respectiv salturile în timp, ciocnirile dintre culturi - ce marchează viaţa modernă.

Asemenea multor autori debutanţi, mă simţeam cuprins atât de speranţă, cât şi de disperare în ceea ce priveşte publicarea cărţii - speranţa că volumul va avea un succes mult mai mare decât putea visa un tânăr scriitor şi disperarea că nu scrisesem nimic remarcabil. Realitatea s-a situat undeva la mijloc. Cronicile au fost întru câtva favorabile. Cititorii chiar au venit la lecturile cu public pe care le organizase editorul. Vânzările au fost sub aşteptări. Iar după câteva luni mi-am reluat activităţile normale, încredinţat că voi avea, ca scriitor, o carieră extrem de scurtă, dar fericit că scăpasem cu onoarea mai mult sau mai puţin neştirbită.

în următorii zece ani am avut prea puţin timp de reflecţie. Am condus un proiect de înregistrare a votanţilor în ciclul electoral al anului 1992, am deschis un birou de avocatură pentru drepturile civile şi am început să predau drept constituţional la Universitatea din Chicago. împreună cu soţia mea am cumpărat o casă, am fost binecuvântaţi cu două fetiţe superbe, sănătoase şi năzdrăvane şi ne-am zbătut să ne plătim facturile. în 1996, când în legislativul de stat s-a anunţat un loc vacant, câţiva prieteni m-au convins să candidez şi am câştigat alegerile. înainte să preiau fotoliul de senator fusesem avertizat că

politica la nivel de stat nu are prestigiul corpului legislativ de la Washington; se munceşte mai mult în anonimat, accentul se pune pe subiecte importante pentru un anumit segment al populaţiei, dar neînsemnate pentru cetăţenii obişnuiţi, fie ei bărbaţi sau femei (reglementarea regimului caselor mobile sau consecinţele la nivel fiscal ale deprecierii echipamentului agricol), în orice caz, îmi plăcea munca pe care o desfăşuram, în mare parte pentru că nivelul la care se derulează politica statală poate genera rezultate concrete - extinderea asigurării de sănătate pentru copiii nevoiaşi sau reforma legilor care condamnă la moarte oameni nevinovaţi - într-un timp relativ rezonabil. Totodată, în clădirea capitoliului unui stat industrial mare se poate vedea zilnic chipul unei naţiuni aflate într-un dialog constant: mame din cartierele sărace şi cultivatori de porumb şi de fasole, zilieri imigranţi şi investitori bancari din suburbii - toţi înghesuindu-se să se facă auziţi, toţi pregătiţi să-şi spună povestea.
Acum câteva luni am câştigat nominalizarea pentru funcţia de senator de Illinois din partea democraţilor. A fost o cursă dificilă, cu candidaţi remarcabili, foarte bine finanţaţi şi competenţi; în care eu, un negru cu un nume ciudat, lipsit de suport logistic sau financiar, aveam şanse foarte mici. De aceea, după ce am câştigat alegerile primare ale Partidului Democrat cu majoritate de voturi, voturi venite atât din partea alegătorilor albi, cât şi a celor de culoare, şi în Chicago, dar şi în suburbii, am avut parte de o reacţie similară celei de după alegerea mea ca director al revistei Law Review. Principalii comentatori şi-au exprimat surprinderea, dar şi speranţa că victoria mea reprezenta semnalul unei schimbări semnificative în politica rasială. Comunitatea afro-americană manifesta un sentiment de mândrie privind reuşita mea, mândrie amestecată cu frustrarea generată de faptul că, la 50 de ani după procesul Brown vs. Consiliul învăţământului şi la 40 de ani după ratificarea Legii dreptului de vot, ne aflam încă în situaţia de a sărbători posibilitatea (şi doar posibilitatea! - pentru că mă aştepta un al doilea tur de scrutin foarte dur) ca eu să devin singurul afro-american - şi al treilea, de la începutul Epocii de reconstrucţie a

Statelor Unite - ales în Senat. Atât eu, cât şi familia şi prietenii mei eram uşor copleşiţi de atenţia acordată şi totuşi mereu conştienţi de prăpastia dintre strălucirea rapoartelor din presă şi realitatea mizerabilă a adevăratei vieţi cotidiene.
Exact cum valul de publicitate de acum zece ani i-a stârnit interesul editorului meu, tot aşa noile ştiri despre mine au determinat reeditarea acestei cărţi. Pentru prima oară după mulţi ani, am făcut rost de un exemplar şi am recitit câteva capitole, pentru a vedea cât de mult s-a schimbat mesajul meu între timp. Mărturisesc că m-am crispat din când în când pe parcursul lecturii, întâlnind câte un cuvânt neinspirat ales, câte o frază ciopârţită sau poate o exprimare a emoţiilor care părea artificială ori cam prea studiată. Simt nevoia să elimin în jur de 50 de pagini din carte, dată fiind o mai mare apreciere a conciziei. în orice caz, aş minţi dacă aş spune că vocea din cartea cu pricina nu-mi aparţine - sau că astăzi aş prezenta povestea total diferit faţă de cum am făcut-o acum zece ani, chiar dacă unele pasaje s-au dovedit incomode din punct de vedere politic, apă la moara analiştilor politici şi a investigatorilor din opoziţie.
S-a schimbat, desigur, în mod decisiv, contextul în care ar putea fi citită acum cartea. Când am început să scriu, peisajul din Silicon Valley era, la fel ca Bursa, înfloritor; Zidul Berlinului căzuse; Mandela ieşise din închisoare şi, cu paşi mici, dar hotărâţi începuse să conducă o ţară; iar la Oslo se semnaseră acordurile de pace. Pe plan intern, dezbaterile culturale - axate pe armele de foc, avorturi şi versurile muzicii rap - păreau extrem de înverşunate tocmai pentru că centrismul, sau a treia cale, caracteristic lui Bill Clinton, un fel de stat al asistaţilor social la scară mică, din care lipseau şi ambiţiile, dar şi extremele, părea a descrie un consens fundamental, extins, asupra temelor minore, un consens pe care chiar şi prima campanie a lui George W. Bush, cu acel „conservatorism plin de compasiune", l-ar fi aprobat. Pe plan internaţional, scriitorii anunţau sfârşitul istoriei, dezvoltarea pieţelor libere şi a democraţiei liberale, înlocuirea vechilor duşmănii şi

războaie între naţiuni cu comunităţi şi bătălii virtuale pentru distribuţia pieţei.
Dar apoi, pe 11 septembrie 2001, planeta s-a cutremurat din străfunduri.
Este mai presus de priceperea mea ca scriitor să surprind acea zi, precum şi zilele care au urmat - avioanele spulberate, ca nişte fantome, în oţel şi sticlă; turnurile prăbuşindu-se, înghiţite de propria ruină, ca într-o avalanşă filmată cu încetinitorul; siluetele acoperite de cenuşă, rătăcind pe străzi; agonia şi spaima. Departe de mine pretenţia de a înţelege nihilismul cras care i-a motivat pe terorişti în acea zi şi care continuă să motiveze această specie şi azi. Capacitatea mea de a empatiza, de a ajunge la inimile semenilor mei, este depăşită de privirile goale ale celor care au ucis oameni nevinovaţi cu o satisfacţie detaşată, senină.
Ceea ce ştiu sigur este că în acea zi istoria s-a răzbunat pe noi; că, aşa cum spune Faulkner, trecutul nu moare niciodată şi nici nu poate fi îngropat - nu este nici măcar trecut. Această istorie colectivă şi acest trecut sunt direct legate de mine. Şi asta nu doar pentru că bombele al-Qaida au ţintit cu o precizie înfiorătoare repere importante în viaţa mea - clădirile şi drumurile şi chipurile din Nairobi, Bali, Manhattan; nu doar pentru că, în lumina tragediei din 11 septembrie, numele meu a devenit o ţintă irezistibilă de batjocură a paginilor de internet aparţinând agenţilor republicani excesiv de zeloşi. Ci şi din cauza luptei de fond - dintre lumea celor avuţi şi lumea celor săraci, dintre modern şi vechi, dintre cei care îmbrăţişează diversitatea noastră pestriţă, conflictuală, iritantă, insistând în acelaşi timp asupra unui set de valori care ne ţin uniţi, şi cei ce caută, sub orice steag, slogan sau text sfânt, certitudinea şi limitarea care justifică cruzimea îndreptată asupra celor care nu sunt ca noi - o luptă prezentată, la scară redusă, în această carte.
Am văzut, cunosc disperarea şi dezordinea celor lipsiţi de putere: felul în care acestea afectează vieţile copiilor de pe străzile din Jakarta sau Nairobi, aproape identic cu modul în care influenţează vieţile copiilor

din zona sudică a oraşului Chicago; cât de subţire este graniţa dintre umilinţă şi furie nestăvilită şi cât de repede pot aluneca aceşti copii spre violenţă şi disperare. Ştiu că răspunsul celor puternici vizavi de această dezordine - care pendulează între apatie şi aplicare a forţei, când dezordinea devine greu de stăvilit, prin sentinţe mai severe şi echipament militar mai sofisticat - nu corespunde gravităţii situaţiei. Ştiu şi că înăsprirea limitelor, precum şi aderarea la fundamentalism şi spiritul tribal nu pot duce decât la pierzanie.

Efortul meu interior, mult mai intim, de a înţelege această luptă şi de a-mi găsi locul în contextul ei, s-a intersectat cu o dezbatere publică mai amplă în care sunt angajat din punct de vedere profesional, o dezbatere care ne va modela vieţile, nouă şi copiilor noştri, mulţi ani de aici înainte.

Implicaţiile politice sunt un subiect pentru o altă carte. Daţi-mi voie să concluzionez într-o notă ceva mai personală. Majoritatea personajelor din această carte fac în continuare parte din viaţa mea, într-o măsură mai mare sau mai mică - rezultat al muncii, al copiilor, al spaţiului geografic şi al răsturnărilor datorate destinului.

Excepţie face mama mea, pe care am pierdut-o, dureros de rapid, la câteva
luni după apariţia acestei cărţi, din cauza unui cancer.

Petrecuse ultimii zece ani din viaţă făcând ceea ce îi plăcea cel mai mult. A călătorit, a muncit în sate uitate de lume din Asia şi din Africa, ajutând femeile să-şi cumpere o maşină de cusut sau o vacă pentru lapte ori să aibă acces la o educaţie care le-ar fi putut ajuta să se integreze în economia mondială. Avea prieteni din toate straturile societăţii, îi plăcea să facă plimbări lungi, să privească îndelung luna, cotrobăia prin toate pieţele din Delhi sau Marrakesh după nimicuri, o eşarfă sau o statuetă care îi aduceau zâmbetul pe buze ori îi bucurau sufletul. Scria tot felul de rapoarte, citea romane, îşi sâcâia copiii şi visa să aibă nepoţi.

Ne vizitam foarte des, având o legătură strânsă. în timp ce scriam această carte, mi-a citit ciornele, a corectat unele întâmplări pe care le

înţelesesem greşit, atentă să nu comenteze felul în care am descris-o, dar gata să explice şi să justifice elementele mai puţin flatante ale caracterului tatălui meu. A trecut prin boală cu eleganţă şi umor, ne-a ajutat, pe sora mea şi pe mine, să ne construim vieţile, în ciuda temerilor şi a încăpăţânării noastre sau a constrângerilor de natură sentimentală.

Uneori am impresia că, dacă aş fi ştiut că nu va învinge boala, poate aş fi scris alt gen de carte - o carte care să fie mai puţin o meditaţie asupra unui părinte absent şi mai mult o celebrare a părintelui care a fost singura constantă din viaţa mea. în fiicele mele o văd pe mama zi de zi, cu bucuria şi cu capacitatea ei de a se minuna. Nu voi încerca să vorbesc despre faptul că încă sufăr profund după moartea ei. A fost cel mai bun, cel mai generos suflet pe care l-am cunoscut vreodată şi tot ceea ce este bun în mine îi datorez ei.

Introducere

Iniţial, intenţia mea a fost să scriu o cu totul altfel de carte. Ocazia de a o scrie s-a ivit când eram încă student la Drept, după ce am fost ales director al revistei Harvard Law Review, primul director de culoare al unei publicaţii cvasinecunoscute în afara domeniului juridic. După alegeri a urmat un val de publicitate ce a inclus nenumărate articole de presă care vorbeau destul de puţin despre realizările mele modeste, dar se concentrau asupra locului special pe care Facultatea de Drept a Universităţii Harvard îl ocupa în mitologia americană, precum şi asupra apetitului american pentru orice semn pozitiv de pe frontul etnic - o dovadă modestă că se făcuseră totuşi unele progrese. M-au sunat câţiva editori, iar eu, convins că aveam ceva original de spus în privinţa stării relaţiilor dintre rase în momentul respectiv, am fost de acord să-mi iau un an sabatic după absolvire şi să-mi aştern gândurile pe hârtie.

în ultimul an de facultate am început să gândesc structura cărţii, cu o încredere înfricoşătoare în propriile resurse. în mintea mea, cartea avea să arate ca un eseu asupra limitărilor proceselor de drept civil în instaurarea egalităţii dintre rase şi avea să cuprindă gânduri despre

însemnătatea comunităţii şi reabilitarea vieţii publice prin organizarea cetăţenilor, consideraţii privind discriminarea pozitivă şi afrocentrismul - lista de subiecte se întindea pe o pagină întreagă. Urma să includ, desigur, mici experienţe personale şi să analizez sursa anumitor emoţii recurente. Per total, ar fi trebuit să fie o călătorie intelectuală pe care mi-am imaginat-o pentru mine însumi, din care nu ar fi lipsit hărţile şi locurile de popas dintr-un itinerar foarte strict: prima parte trebuia să fie gata până în martie, urmând să predau a doua parte în august, pentru modificări...
Când am început efectiv să scriu, mi-am dat seama că eram atras de subiecte mai sensibile. Am simţit un anume dor care-mi apăsa sufletul. Mi-au apărut în minte voci îndepărtate, care apoi s-au atenuat doar pentru a ieşi din nou la suprafaţă. Mi-am amintit poveştile pe care mi le spuneau, când eram copil,
mama şi părinţii ei, poveşti ale unei familii care încerca să se explice. Mi-am amintit primul meu an ca organizator pentru comunitate în Chicago şi paşii mei stângaci spre maturitate. O ascultam pe bunica mea, în timp ce îi împletea părul surorii mele sub un manghier, descriindu-l pe tatăl pe care nu l-am cunoscut niciodată cu adevărat. în comparaţie cu acest şuvoi de amintiri, toate teoriile mele frumos ordonate păreau lipsite de substanţă şi imature. Şi totuşi continuam să mă opun ideii de a-mi prezenta trecutul într-o carte, un trecut care m-a făcut să mă simt expus şi cumva stânjenit. Nu pentru că acel trecut este deosebit de dureros sau de viciat, ci pentru că se referă la acele aspecte legate de mine opuse unor alegeri conştiente şi care - cel puţin aparent - contrazic lumea în care trăiesc acum. La urma urmei, acum am 33 de ani; activez ca avocat şi sunt implicat în problemele sociale şi politice ale vieţii din Chicago, un oraş resemnat de- acum cu rănile de natură rasială şi care se mândreşte cu o anume insensibilitate. Deşi nu sunt un cinic, îmi place să cred că am căpătat o oarecare înţelepciune şi sunt precaut în privinţa aşteptărilor pe care le am.
Cu toate acestea, ceea ce mi se pare cel mai izbitor în povestea familiei mele este acea inocenţă, puritatea, greu de imaginat chiar şi prin ochii

unui copil. Verişorul soţiei mele, un băieţel de numai şase ani, şi-a pierdut deja această inocenţă: cu câteva săptămâni în urmă le-a spus părinţilor lui că unii dintre colegii lui de la clasa întâi au refuzat să se joace cu el din cauza pielii lui de culoare închisă. Sigur că părinţii lui, născuţi şi crescuţi în Chicago şi în Gary, şi-au pierdut inocenţa cu mult timp în urmă şi, cu toate că nu sunt deloc înverşunaţi - amândoi sunt părinţi puternici, mândri şi descurcăreţi, la fel ca mulţi alţii pe care îi cunosc -, în vocile lor se simte durerea când spun că poate nu au luat cea mai bună decizie când s-au mutat într-o suburbie cu populaţie majoritar albă, o alegere pe care au făcut-o tocmai pentru a-şi feri copilul de pericolul de a cădea victimă unei răfuieli între bande şi de certitudinea unei educaţii primite într-o şcoală prost finanţată. Lumea ştie prea multe, noi toţi am văzut prea multe ca să mai privim legătura scurtă a părinţilor mei - un bărbat de culoare şi o femeie albă, un african şi o americancă - la adevărata ei valoare. Drept urmare, unii oameni întâmpină dificultăţi în a mă vedea aşa cum sunt, de fapt. Când oameni care nu mă cunosc mai deloc, fie că-s albi sau negri, îmi descoperă trecutul (şi chiar vorbim despre o descoperire, pentru că pe la vârsta de 12 sau 13 ani am încetat să mai pomenesc faptul că mama e albă, tocmai pentru că aveam impresia că încercam în felul acesta să mă fac plăcut albilor), observ confuzia care se întipăreşte pe chipurile lor preţ de o clipă şi tendinţa de a căuta, în ochii mei, un semn anume. E momentul în care nu mai înţeleg cine sunt. Bănuiesc că în sinea lor fac presupuneri despre sufletul meu răvăşit - despre sângele meu mixt, despre sufletul meu rupt în două, despre imaginea aproape fantomatică a acestei figuri mulatre tragice, captivă între două lumi. Dacă ar fi să le spun că nu, tragedia nu este a mea sau, în orice caz, nu e numai a mea, ci şi a voastră, a fiicelor şi fiilor din Plymouth Rock şi Ellis Island, şi a voastră, copii ai Africii, este tragedia verişorului de şase ani al soţiei mele, dar şi a colegilor lui albi, deci nu e nevoie să te gândeşti prea mult ce anume mă supără, pentru că asta se vede în fiecare seară la ştiri... Dacă am putea să recunoaştem măcar asta, poate că ciclul tragic ar începe să se fisureze... probabil că par un naiv

incurabil, un adept al cauzelor pierdute, care seamănă foarte mult cu acei comunişti care îşi vând ziarele la periferia diverselor oraşe universitare. Sau, mai rău, poate semăn cu cineva care încearcă să se ascundă de sine însuşi.
Nu-i condamn deloc pe cei care mă privesc cu suspiciune. Am învăţat de mult să nu am încredere în copilăria mea şi în poveştile care au conturat-o. Abia după foarte mulţi ani, după ce am ajuns la mormântul tatălui meu şi i- am vorbit prin pământul roşiatic al Africii, am reuşit să mă întorc în timp şi să meditez asupra acelor poveşti. Sau, mai corect spus, abia atunci mi-am dat seama că îmi petrecusem o mare parte din viaţă încercând să rescriu aceste poveşti, acoperind golurile din naraţiune, ascunzând detalii neplăcute, folosind cursul neîndurător al istoriei ca pretext pentru alegeri individuale, toate acestea din dorinţa de a construi o bază de adevăr incontestabil pe care copiii mei, încă nenăscuţi, să se poată sprijini cu încredere.
La un moment dat, totuşi, în ciuda încăpăţânării mele de a mă feri de ochii iscoditori, în ciuda impulsului constant de a abandona întregul proiect, aceste pagini s-au transformat într-o arhivă a unei călătorii personale, intime - a unui copil pornit în căutarea tatălui său şi care, prin această căutare, a dat un înţeles mulţumitor vieţii lui ca afro-american. A rezultat o autobiografie, cu toate că, în ultimii trei ani, când am fost întrebat despre ce anume este cartea, am evitat să o descriu în termenii aceştia. O autobiografie promite isprăvi demne de reţinut, conversaţii cu oameni celebri, un rol principal la diverse evenimente importante. Aici nu există nimic din toate acestea. O autobiografie presupune, cel puţin, un rezumat, un fel de epilog care nu se potriveşte cuiva de vârsta mea, al unui om încă preocupat de trasarea drumului său în această lume. Nici măcar nu pot spune că experienţa mea ar fi una reprezentativă pentru segmentul american de culoare („Totuşi nu proveniţi dintr-o familie dezavantajată”, mi-a atras atenţia un editor din Manhattan); într-adevăr, felul în care am învăţat să accept acest adevăr în mod special - şi anume că îmi pot îmbrăţişa fraţii şi surorile de culoare, în America sau în Africa, şi că pot spune că

avem un destin comun, fără a pretinde că vorbesc în numele tuturor sau despre toate luptele diferite pe care le-am dus - face parte din povestea acestei cărţi.
Şi, nu în ultimul rând, există şi acele pericole inerente oricărei lucrări autobiografice: tentaţia de a prezenta evenimentele într-o versiune favorabilă scriitorului, tendinţa de a supraestima interesul cititorilor pentru anumite experienţe, precum şi eterna memorie selectivă. Astfel de pericole se amplifică când scriitorul nu are înţelepciunea care vine odată cu vârsta; şi nici perspectiva care poate vindeca o anumită vanitate. Nu pot spune că am evitat toate aceste pericole, sau măcar pe unele dintre ele, cu succes. Cu toate că mare parte a acestei cărţi se bazează pe jurnale ale vremii şi pe istorisirile familiei mele, dialogurile sunt doar o aproximare a ceea ce a fost spus în realitate sau mi s-a relatat. Din considerente legate de concizie, unele dintre persoanele prezentate în carte sunt schiţe ale oamenilor pe care i-am cunoscut, iar unele evenimente sunt legate de o cronologie precisă. Cu excepţia familiei mele şi a câtorva persoane publice, majoritatea numelor au fost schimbate pentru a respecta dreptul la intimitate al persoanelor în cauză.
Oricum s-ar numi această carte - autobiografie, carte de memorii, istorie a familiei sau orice altceva -, ceea ce am încercat a fost să redau cu acurateţe povestea unui anume segment al vieţii mele. Când s-a întâmplat să mai rătăcesc drumul, m-am bazat pe încrederea şi tenacitatea publicistului meu, Jane Dystel, pe corecturile discrete, dar ferme ale editorului meu, Henry Ferris, precum şi pe entuziasmul şi atenţia lui Ruth Fecych şi a echipei de la Times Books care au îngrijit manuscrisul în diversele sale etape; prietenii mei, în special Robert Fisher, mi-au citit cu generozitate manuscrisul; iar minunata mea soţie, Michelle, mi-a încurajat cu inteligenţă, eleganţă,
onestitate şi pricepere neabătută cele mai bune instincte.

Dedic această carte, cu profundă recunoştinţă, familiei mele - mamei mele,

bunicilor mei, fraţilor şi surorilor mele, răspândiţi pe alte continente. Fără dragostea şi sprijinul lor permanent, fără acceptul lor de a le spune povestea şi fără îngăduinţa lor faţă de greşelile ocazionale, n-aş fi putut nici măcar spera să termin această carte. Sper ca măcar dragostea şi iubirea ce le-o port să răzbată prin fiecare pagină a acestui volum

.Partea întâi. Origini

Capitolul unu

La câteva luni după ce am împlinit 21 de ani, am primit un telefon de la un necunoscut care mi-a dat vestea. Locuiam pe Ninety-Fourth Street din New York, o stradă aflată între două bulevarde, o zonă fără nume care făcea parte din graniţa fluidă dintre Harlemul de Est şi restul Manhattanului. Era un cvartal neprimitor, fără copaci, numai cu asfalt, cu blocuri cenuşii, fără ascensor, aliniate de o parte şi de alta a străzii şi care umbreau trotuarele mare parte din zi. Apartamentul era mic, cu podele denivelate, rareori încălzit, cu un interfon care nu funcţiona, motiv pentru care vizitatorii mei trebuiau să mă sune înainte de a veni de la un telefon public aflat în colţul benzinăriei unde stătea de pază un doberman negru cât un lup, şi care patrula vigilent cu o sticlă goală de bere în gură.

Nimic din toate acestea nu mă preocupa în mod deosebit, întrucât foarte puţini erau cei care mă vizitau. Eram repezit pe vremea aceea,

preocupat de muncă şi de planuri încă nerealizate, tentat să privesc oamenii ca pe nişte distrageri inutile. Nu că n-aş fi apreciat compania lor. îmi plăcea să fac schimb de amabilităţi, în spaniolă, cu vecinii mei, portoricani în mare parte, iar în drum spre casă, când mă întorceam de la cursuri, mă opream să vorbesc cu băieţii care sprijineau trotuarul toată vara, despre echipa de baschet Knicks sau despre împuşcăturile auzite cu o noapte înainte. Când era frumos afară, mă aşezam împreună cu colegul meu de cameră pe treptele scării de incendiu, unde fumam şi priveam asfinţitul care dilua albastrul cerului de deasupra oraşului sau îi priveam pe albii din cartierele mai pricopsite plimbându-şi câinii prin cvartalul nostru şi lăsându-i pe aceştia să murdărească trotuarele - „Strângeţi rahaţii, idioţilor!", striga colegul meu de cameră din toţi rărunchii, apoi începeam să râdem de feţele câinilor şi ale stăpânilor care, iritaţi şi aroganţi, se aplecau să cureţe după animalele lor de companie.
Asemenea momente mă amuzau - dar numai pentru scurt timp. Dacă discuţiile deviau sau dădeau în familiarisme, invocam imediat un pretext să ies din conversaţie. Singurătatea devenise un prieten confortabil, cel mai sigur loc pe care îl ştiam.
îmi amintesc că alături de mine locuia un bătrân care părea să-mi împărtăşească dispoziţia. Locuia singur, era slab şi adus de spate şi în rarele ocazii când părăsea apartamentul purta o haină neagră dintr-o ţesătură grea şi
0 pălărie turtită. Uneori mă întâlneam cu el pe stradă, când se întorcea de la prăvălie, şi mă ofeream să-i car cumpărăturile pe scările interminabile. Mă privea, ridica din umeri şi începeam amândoi să urcăm treptele, oprindu-ne la fiecare etaj ca el să-şi poată trage sufletul. Când ajungeam în sfârşit în faţa uşii, îi puneam cu grijă plasa pe podea, iar el dădea politicos din cap înainte de a se strecura în casă şi de a pune lanţul pe uşă. Nu schimbam nici un cuvânt şi niciodată nu mi-a mulţumit pentru eforturile mele.
Tăcerea bătrânului mă impresiona; îl consideram un fel de suflet-pereche. Ceva mai târziu, colegul meu de cameră avea să-l găsească

ghemuit la etajul trei, cu ochii larg deschişi, cu membrele înţepenite şi adunate pe lângă el, ca ale unui bebeluş. S-a strâns lume atunci; câteva femei s-au închinat, iar copiii mai mici şopteau agitaţi. Au sosit şi paramedicii într-un târziu, au luat cadavrul, iar poliţia a intrat în apartamentul bătrânului. Era curat, aproape gol - un scaun, un birou, portretul şters al unei femei cu sprâncene stufoase şi zâmbet blând pe o etajeră. Cineva a deschis frigiderul şi a găsit în el aproape 1 000 de dolari, în bancnote mici, înfăşurate în fâşii de ziare vechi şi aranjate cu grijă în spatele borcanelor cu maioneză şi murături. Singurătatea exprimată de acea scenă m-a afectat şi, o clipă, mi-am dorit să fi ştiut măcar numele bătrânului. Aproape imediat am regretat acea dorinţă şi am uitat şi de tristeţe. M-am simţit ca şi cum înţelegerea dintre noi ar fi fost încălcată, de parcă în acea cameră aproape goală bătrânul şoptea o poveste nespusă şi-mi zicea lucruri pe care preferam să nu le aud.

Cred că s-a întâmplat o lună mai târziu, într-o dimineaţă rece şi mohorâtă de noiembrie, în care soarele abia se ghicea sub stratul de nori, când am primit cel de-al doilea telefon. îmi pregăteam micul dejun, cafeaua fierbea pe aragaz şi două ouă tronau în tigaie, când colegul meu de cameră mi-a înmânat receptorul. Legătura era foarte proastă.

- Barry? Barry, tu eşti?
- Da... Cu cine vorbesc?
- Da, Barry... sunt mătuşa ta, Jane. Din Nairobi. Mă auzi?
- Scuze... cine spuneţi că sunteţi?
- Mătuşa Jane. Ascultă, Barry, tatăl tău a murit. A murit într-un accident de maşină. Alo? Mă auzi? Am spus că tatăl tău e mort. Barry, te rog, sună-l pe unchiul tău în Boston şi spune-i. Nu pot vorbi acum, înţelegi, Barry. O să încerc să te mai sun...

Asta a fost tot. Legătura s-a întrerupt, iar eu m-am aşezat pe canapea, bucătăria s-a umplut de mirosul ouălor arse, în timp ce priveam fix crăpăturile de pe perete, încercând să-mi evaluez pierderea.

La momentul morţii sale, tatăl meu era încă un mit pentru mine, un bărbat deopotrivă remarcabil, dar şi neînsemnat. Plecase din Hawaii în 1963, când eu aveam doar doi ani, aşa încât eu, copil fiind, nu l-am cunoscut decât prin prisma poveştilor mamei şi ale bunicilor mei. Fiecare dintre ei avea o poveste preferată, pe care o spunea fără cusur - poveştile căpătaseră lustru de cât de des fuseseră spuse. Parcă-l văd pe bunicul aşezat comod în fotoliu, după cină, savurând un pahar de whiskey şi curăţându-şi dinţii cu celofanul de la pachetul de ţigări, rememorând vremurile în care tatăl meu aproape că îl aruncase pe un individ de pe viaductul Pali din cauza unei pipe...
- Vezi tu, maică-ta şi taică-tu l-au invitat pe un prieten să-i arate împrejurimile insulei. Aşa că s-au dus cu maşina până la viaduct, iar Barack a condus probabil pe banda greşită a drumului până acolo...
- Tatăl tău era un şofer tare nepriceput, îmi explică mama. Făcea ce făcea şi ajungea pe banda stângă a şoselei, aşa cum se conduce în Anglia, iar dacă îi atrăgeai atenţia începea să bombăne că americanii au reguli tâmpite...
- Mă rog, aia a fost una dintre situaţiile în care au ajuns teferi la destinaţie, au coborât din maşină şi s-au dus lângă parapet să admire priveliştea. Barack trăgea din pipa pe care i-o dăruisem de ziua lui, arătând cu ea spre diverse
locuri, ca un adevărat căpitan de vas.
- Tatăl tău se mândrea foarte tare cu pipa aceea, îl întrerupe mama din nou. Fuma pipă toată noaptea când studia şi uneori...
- Uite ce e, Ann, vrei să spui tu povestea sau mă laşi să o spun eu până la capăt?
- Scuză-mă, tată. Continuă.
- în fine, bietul om... era un alt student african, aşa-i? Abia venise. Cred că sărmanul băiat era foarte impresionat de cum gesticula Barack cu pipa aia, pentru că la un moment dat l-a rugat să-l lase să tragă şi el un fum. Taică-tu s- a gândit o clipă, pe urmă a acceptat şi imediat după ce băiatul ăla a tras primul fum a început să tuşească rău. A tuşit aşa

de rău încât i-a scăpat pipa din mână şi a zburat peste parapet, 30 de metri mai jos.
Bunicul se opreşte să mai ia o gură de whiskey din sticluţa lui plată înainte de a continua povestea.
- în orice caz, tatăl tău a fost suficient de politicos încât să aştepte până omului i-a trecut tuşea, după care i-a spus să sară peste balustradă şi să îi aducă pipa înapoi. Băiatul s-a uitat în jos, a văzut stânca înclinată la 90 de grade şi i-a spus lui Barack că îi va cumpăra alta...
- Frumos din partea lui, se aude Toot din bucătărie. (Noi îi spunem bunicii Tutu, mai scurt, Toot; cuvântul înseamnă „bunic(ă)" în hawaiiană, pentru că în ziua în care m-am născut ea a decis că era încă prea tânără să i se spună Buni.)
Bunicul bombăne ceva, după care o ignoră.
- ... numai că Barack era hotărât să-şi recupereze pipa, pentru că era un dar care nu putea fi înlocuit. Omul s-a uitat încă o dată peste parapet, a clătinat din cap, moment în care taică-tu l-a luat pe sus şi a început să-l împingă peste parapet!
Bunicul scoate un hohot de râs şi îşi plesneşte amuzat genunchiul. în timp ce
el râde, eu îmi imaginez că-mi privesc tatăl, o siluetă întunecată contra luminii soarelui, şi văd mâinile infamului său amic fluturând agitate în timp ce e ţinut în aer. Un act de dreptate absolut înfricoşător.
- Hai, tată, că nu l-a ţinut peste parapet, spune mama, privindu-mă cu îngrijorare, dar bunicul mai ia o gură de whiskey şi îşi continuă povestea.
- Acum deja oamenii au început să se uite la ei, iar maică-ta îl implora pe Barack să se potolească. Bănuiesc că prietenul lui Barack îşi ţinea respiraţia şi se ruga. în orice caz, după câteva minute, taică-tu îl trage pe băiat înapoi pe viaduct, îl bate pe spate şi-i propune, calm, să meargă să bea o bere. Şi, ce să vezi, uite aşa s-a purtat tot restul excursiei, ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat. Sigur că maică-ta a fost supărată când au ajuns acasă. De fapt, abia dacă i-a vorbit. Şi nici

Barack nu a fost mai breaz, pentru că, atunci când maică-ta a încercat să ne spună ce se întâmplase, el a dat din cap şi a început să râdă.
„Relaxează-te, Ann”, i-a spus el - tatăl tău avea un timbru baritonal şi vorbea cu accent englezesc.
în momentul acesta bunicul îşi îndeasă bărbia în gât, pentru a reda cât mai bine cuvintele tatălui meu.
- „Relaxează-te, Ann”, a spus el. „Am vrut doar să îi dau o lecţie despre faptul că trebuie să respecţi ceea ce nu-ţi aparţine!”
Bunicul începe din nou să râdă până îl loveşte tuşea, iar Toot bombăne în barbă, spunând că fusese bine măcar că tatăl meu înţelesese că pipa fusese scăpată din greşeală, pentru că nu se ştie ce s-ar mai fi întâmplat, în timp ce mama îşi dă ochii peste cap şi-mi spune că amândoi exagerează.
- Tatăl tău este o figură impunătoare, a recunoscut mama schiţând un zâmbet. Dar asta numai pentru că e un om foarte corect. Şi asta îl împiedică uneori să facă compromisuri.
Ea a preferat să contureze un portret mai blând al tatălui meu. îmi povestea cum era îmbrăcat când a acceptat cheia frăţiei Phi Beta Kappa - erau hainele lui preferate, jeanşi şi un pulover vechi tricotat cu un model tip leopard.
- Nimeni nu i-a spus că era o onoare deosebită şi s-a trezit într-o încăpere
plină de bărbaţi îmbrăcaţi în fracuri. A fost singura dată când l-am văzut pus într-o situaţie ridicolă.
Bunicul, adâncit în gânduri, începea să dea din cap.
- Aşa e, Bar, spunea el. Tatăl tău era în stare să facă faţă oricărei situaţii şi asta l-a făcut plăcut de toată lumea. Vă amintiţi când a trebuit să cânte la Festivalul Internaţional de Muzică? Fusese de acord să cânte nişte melodii africane, dar când a ajuns acolo şi-a dat seama că era treabă serioasă şi tipa care cântase înaintea lui era o cântăreaţă semiprofesionistă, o fată din Hawaii care era acompaniată de o întreagă orchestră. Oricine altcineva în locul lui ar fi dat înapoi şi ar fi spus că e vorba de o eroare. Nu şi Barack. S-a urcat pe scenă şi a

început să cânte în faţa unui public uriaş - ceea ce nu-i de colo, ascultă la mine - şi, cu toate că nu era foarte talentat, a fost atât de sigur pe el încât a fost la fel de aplaudat ca alţi interpreţi.
Bunicul a dat din cap, s-a ridicat din fotoliu şi a pornit televizorul.
- Uite ceva ce poţi învăţa de la tatăl tău, spunea el. încrederea în tine însuţi. Secretul succesului.
Aşa erau toate poveştile - compacte, anecdotice, istorisite în succesiune rapidă de-a lungul unei seri, puse după aceea înapoi în arhiva familiei mele, luni în şir, chiar ani. La fel ca şi cele câteva fotografii alb-negru ale tatălui meu rămase în urmă şi pe care le găseam întâmplător când căutam decoraţiunile de Crăciun sau un vechi echipament pentru scufundări. La momentul la care încep să se contureze propriile amintiri, mama începuse deja o relaţie cu cel care avea să-i devină al doilea soţ şi am înţeles, fără să fie nevoie să mi se explice, de ce fotografiile tatălui meu au fost puse deoparte. Din când în când mă aşezam cu mama pe covor şi, în mirosul de praf şi de naftalină care se ridica din albumul învechit, priveam chipul tatălui meu - un chip negru, zâmbitor, cu o frunte proeminentă şi ochelari cu lentile groase care îl făceau să pară mai în vârstă - şi ascultam întâmplări din viaţa lui care se acumulau într-o singură naraţiune.
Aveam să aflu că era de origine africană, un kenyan din tribul Luo, născut pe
malurile Lacului Victoria într-un loc numit Alego. Era un sătuc sărac, dar tatăl lui - bunicul meu, Hussein Onyango Obama - fusese un fermier renumit, un membru respectat al tribului, un vraci cu puteri vindecătoare. Tatăl meu a crescut păscând caprele, a mers la şcoala locală, înfiinţată de administraţia colonială britanică, dovedindu-se a fi un elev promiţător. A obţinut o bursă de studii la Nairobi; iar apoi, în preajma proclamării independenţei Kenyei, a fost ales de liderii kenyeni şi de sponsorii americani să urmeze cursurile unei universităţi din Statele Unite, alăturându-se astfel primului mare val de africani care au fost trimişi pentru a învăţa tehnologia occidentală şi pentru a-şi folosi cunoştinţele în construirea unei Africi noi, moderne.

în 1959, la vârsta de 23 de ani, era primul student african înscris la Universitatea din Hawaii. A studiat econometrie, a muncit cu o râvnă greu de egalat şi a absolvit după trei ani, ca şef de promoţie. A avut nenumăraţi prieteni şi a contribuit la organizarea Asociaţiei Internaţionale a Studenţilor, fiind primul preşedinte al asociaţiei. La cursul de limbă rusă a cunoscut o americancă timidă, stângace, care avea numai 18 ani, şi s-au îndrăgostit unul de celălalt. Părinţii fetei, circumspecţi la început, au fost cuceriţi de farmecul şi de intelectul băiatului; tinerii s-au căsătorit, iar ea i-a dăruit un fiu, pe care l-au botezat după tată. A câştigat încă o bursă - de data aceasta pentru un doctorat la Harvard -, dar nu şi banii necesari pentru a-şi lua familia cu el. A intervenit o separare, iar el s-a întors în Africa, pentru a-şi îndeplini promisiunea făcută continentului. Mama şi fiul au rămas în urmă, dar legătura de dragoste a supravieţuit distanţei...
Acolo se termina albumul, iar eu mă îndepărtam de conţinut, înfăşurat într-o poveste care mă plasa în centrul unui univers vast, dar ordonat. Chiar şi în versiunile prescurtate oferite de mama şi de bunicii mei au existat lucruri pe care nu le-am înţeles. Dar rareori am cerut detalii care mi-ar fi desluşit sensul cuvintelor „doctorat" sau „colonialism" ori care mi-ar fi arătat unde se află Alego pe harta lumii. Ca atare, viaţa tatălui meu ocupa acelaşi loc ca şi o carte pe care mama mi-a cumpărat-o, numită Origins (Origini), o colecţie de povestiri despre creaţie adunate de peste tot din lume, poveşti despre Geneză şi despre pomul sub care s-a născut omul, despre Prometeu şi focul pe care l- a dăruit oamenilor, despre ţestoasa din legenda hindusă care plutea în spaţiu şi ţinea lumea în spate. Mai târziu, când m-am familiarizat cu calea ceva mai îngustă spre fericire pusă la dispoziţie de televiziune şi filme, au început să mă frământe tot felul de întrebări. Pe ce se sprijinea ţestoasa? De ce a permis Dumnezeu atotputernicul ca un şarpe să provoace atâta suferinţă? De ce nu s- a mai întors tatăl meu? Dar la vârsta de cinci sau şase ani mă mulţumeam să las aceste enigme nelămurite, să iau fiecare poveste aşa cum era şi să mă las purtat în lumea viselor blânde.

Nici măcar nu conştientizam faptul că tatăl meu nu arăta deloc ca oamenii din jurul meu - era negru ca smoala, în timp ce mama mea era albă ca laptele.
De fapt, îmi pot aminti o singură povestire care se referea în mod explicit la problema rasială; pe măsură ce creşteam, această poveste mi-era repetată din ce în ce mai des, ca şi cum ar fi captat esenţa unei morale care era viaţa tatălui meu. Potrivit acestei povestiri, după multe ore de studiu, tatăl meu s-a alăturat bunicului meu şi grupului său de prieteni la un bar din Waikiki. Toată lumea era într-o dispoziţie de zile mari, oamenii mâncau şi beau în timp ce ascultau sunetul leneş al unei chitare, când un alb i-a atras brusc atenţia barmanului, vorbind suficient de tare pentru a putea fi auzit de toată lumea, că el n-ar bea niciodată „cot la cot cu un cioroi". în bar s-a lăsat tăcerea şi oamenii s-au întors către tata, aşteptându-se să iasă cu bătaie. Cu toate acestea, tata s-a ridicat de la masă, s-a îndreptat spre respectivul bărbat, a zâmbit şi a început să-i ţină o predică despre bigotism, despre visul american şi despre drepturile universale ale omului. „Tipul s-a simţit atât de prost când Barack a terminat de vorbit", îmi povestea bunicul, „încât a băgat mâna în buzunar şi i-a dat lui Barack 100 de dolari. A plătit toată consumaţia noastră, mâncare şi băutură, din seara aceea - şi a mai acoperit şi chiria pe care o datora taică-tu pentru restul lunii."
La vârsta adolescenţei devenisem deja sceptic în privinţa autenticităţii acestei povestiri, pe care am pus-o deoparte, alături de toate celelalte. Până când am primit un telefon, peste ani, de la un japonez născut în America şi care mi-a spus că fusese coleg cu tatăl meu în Hawaii şi acum preda la o universitate din Vestul Mijlociu. A fost extrem de politicos şi uşor stânjenit de impulsivitatea de care dăduse dovadă; mi-a explicat că citise un interviu de-al meu într-un ziar local şi că numele tatălui meu i-a readus o avalanşă de amintiri. în timpul conversaţiei noastre mi-a spus aceeaşi poveste pe care o auzisem de la bunicul meu, despre albul care a încercat să cumpere iertarea
tatălui meu. „N-o să uit asta niciodată", mi-a spus bărbatul de la celălalt capăt al firului; iar în vocea lui am auzit acelaşi ton pe care îl

auzisem în vocea bunicului meu cu ani în urmă, aceeaşi nuanţă de uimire - şi de speranţă.

Miscegenaţie.[1] Un cuvânt diform, urât, care creează parcă premisele unui rezultat monstruos: la fel ca antebelic sau octoroon[2], cuvântul evocă imagini dintr-o altă eră, dintr-o lume a biciului şi a flăcărilor, a magnoliilor moarte şi a porticelor prăbuşite. Şi totuşi abia în 1967 - când am împlinit şase ani, anul în care Jimi Hendrix a ţinut un spectacol la Monterey, la trei ani după ce Martin Luther King a primit Premiul Nobel pentru Pace şi anul în care America era deja epuizată de revendicările negrilor pentru egalitate - problema discriminării a fost aparent rezolvată, când Curtea Supremă a Statelor Unite a hotărât că interzicerea căsătoriilor mixte în statul Virginia reprezenta o violare a prevederilor Constituţiei. în 1960, anul în care s-au căsătorit părinţii mei, cuvântul miscegenaţie descria încă o infracţiune în peste jumătate din statele Uniunii. în multe regiuni din Sud, tatăl meu ar fi riscat să fie spânzurat de un copac doar pentru îndrăzneala de a se fi uitat la mama într-un anume fel; în oraşele cu pretenţii din Nord, privirile ostile şi bârfele ar fi determinat-o pe o femeie în situaţia mamei mele să facă un avort ilegal sau, în cel mai fericit caz, să apeleze la ajutorul măicuţelor pentru a da copilul spre adopţie. Simpla lor alăturare ar fi fost considerată nefirească şi perversă, o replică la îndemâna celor câţiva liberali toleranţi care susţineau agenda drepturilor civile.

întrebarea era dacă vreunul dintre aceştia şi-ar fi lăsat fata să se căsătorească cu un negru.

Faptul că bunicii mei au răspuns afirmativ la această întrebare, chiar şi cu jumătate de gură, rămâne pentru mine o enigmă înduioşătoare. Nimic din educaţia lor n-ar fi anticipat un asemenea răspuns, nu exista în arborele lor genealogic nici urmă de transcendentalist englez sau socialist fanatic. Este adevărat că statul Kansas luptase de partea Unioniştilor în Războiul Civil; bunicului meu îi plăcea să-mi reamintească faptul că în arborele nostru genealogic existaseră abolţionişti înflăcăraţi. Când era rugată, Toot îşi întorcea capul pentru

a-şi arăta profilul cu nasul acvilin care, împreună cu ochii ei negri ca pana corbului, demonstrau că avea în ea sânge Cherokee.
Există în biblioteca bunicilor mei o fotografie în tonuri sepia care spune cel mai elocvent povestea rădăcinilor lor. în fotografie sunt bunicii lui Toot, de origine scoţiană şi engleză, în faţa unei cocioabe dărăpănate, cu feţe serioase, îmbrăcaţi în haine aspre de lână, cu ochii mijiţi parcă în anticiparea vieţii aspre, arse de soare, care îi aştepta. Feţele lor erau întruchiparea tabloului American Gothic, ei erau rudele mai sărace ale înaltei societăţi americane cunoscute sub acronimul WASP[3], iar în ochii lor se puteau citi adevărurile pe care aveam să le învăţ mai târziu: şi anume că statul Kansas se alăturase Uniunii de bunăvoie numai după o luptă care precedase Războiul Civil şi în care sabia lui John Brown se mânjise prima oară cu sânge; că unul din străstrăbunicii mei, Christopher Columbus Clark, fusese un soldat unionist decorat, iar mama soţiei lui ar fi fost verişoară de-a doua cu Jefferson Davis, preşedintele Confederaţiei; că, în ciuda faptului că un alt strămoş îndepărtat fusese un indian Cherokee, mama lui Toot considera asta un motiv de ruşine, albindu-se la faţă de fiecare dată când cineva pomenea subiectul şi sperând să ia cu ea în mormânt acest secret.
Aceea fusese lumea în care crescuseră bunicii mei, un stat-tampon fără ieşire la ocean, din mijlocul Americii, un loc în care decenţa, rezistenţa şi spiritul pionierilor mergeau mână-n mână cu conformismul, suspiciunea şi cruzimea latentă, de neclintit. Bunicii au crescut la 30 de kilometri unul de celălalt - bunica în Augusta, bunicul în El Dorado, orăşele prea mici pentru a fi marcate pe hartă -, iar amintirile lor din copilărie, aşa cum îmi erau povestite, vorbeau despre târguri americane din perioada Marii Recesiunii şi măreţia lor inocentă: parade de 4 iulie şi cinematografe improvizate pe peretele câte unui hambar; licurici captivi într-un borcan şi gustul roşiilor coapte, dulci ca merele; furtunile de praf şi grindina, clasele pline cu băieţandrii de la ferme, care, de când dădea iarna, nu-şi mai scoteau cu lunile izmenele şi puţeau îngrozitor.

Până şi trauma produsă de falimentarea băncilor şi de executările silite ale fermelor căpătau un aer romantic când erau rememorate de bunicii mei, pentru că acele vremuri de restrişte au afectat pe toată lumea şi au adus oamenii mai aproape unii de alţii. Trebuia să fii foarte atent pentru a recunoaşte ierarhiile subtile şi codurile nerostite care le-au controlat vieţile, diferenţele dintre oamenii care nu aveau mai nimic şi trăiau în mijlocul
pustietăţii. Totul se rezuma la ceea ce se numeşte respectabilitate - erau oameni respectabili şi oameni nu chiar atât de respectabili - şi, cu toate că nu trebuia să fii bogat pentru a fi respectabil, trebuia, cu siguranţă, să trudeşti din greu.
Familia lui Toot era respectabilă. Tatăl ei reuşise să păstreze o slujbă stabilă în toată perioada recesiunii, ca manager al unei concesiuni a companiei Standard Oii. Mama ei fusese învăţătoare înainte de a avea copii. Familia locuia într-o casă care strălucea de curăţenie şi îşi comanda cărţi prin poştă; citeau Biblia, dar în general evitau predicatorii care adunau lumea în corturi mobile şi preferau o formă mai rigidă de metodism care aprecia raţiunea în favoarea pasiunii, dar mai presus de orice, cumpătarea.
Poziţia bunicului meu era supărătoare însă. Nimeni nu ştia să spună de ce - bunicii care l-au crescut şi fratele lui mai mic nu erau înstăriţi, dar erau oameni cumsecade, baptişti cu frică de Dumnezeu şi care îşi câştigau existenţa pe platformele petroliere din Wichita. Bunicul s-a dovedit a fi mai greu de strunit. Unii dintre vecini dădeau vina pe sinuciderea mamei lui - Stanley, pe atunci un băieţel de numai opt ani, fusese cel care găsise trupul fără suflare al mamei lui. Alţii, mai puţin înţelegători, clătinau din cap: băiatul seamănă cu derbedeul de ta-su, spuneau ei, şi ăsta fusese motivul clar al dispariţiei nefericite a maică-sii.
Oricare ar fi fost cauza, reputaţia bunicului meu era, după câte se pare, meritată. La vârsta de 15 ani a fost exmatriculat de la liceu pentru că îi dăduse un pumn în nas directorului. în cei trei ani care au urmat a avut tot felul de îndeletniciri, călătorind cu vagoanele de

marfă la Chicago, pe urmă în California şi înapoi, din nou, căzând în patima rachiului, a cărţilor de joc şi a femeilor. Aşa cum îi plăcea să spună, se descurca foarte bine în Wichita, unde familia lui şi cea a lui Toot se mutaseră între timp, iar Toot nu-l contrazicea; sigur că părinţii lui Toot credeau poveştile care se spuneau despre acel băiat şi au fost împotriva prieteniei ce începuse să se lege între el şi fiica lor. Prima oară când Toot l-a prezentat pe bunicul părinţilor săi, tatăl ei a aruncat o privire scurtă băiatului cu părul negru pieptănat pe spate şi cu zâmbet sfidător şi a dat verdictul fără ocolişuri: „Arată ca un macaronar".

Bunicii mele nu îi păsa. Era proaspătă absolventă de liceu, cu o diplomă de contabil, şi era sătulă de respectabilitate, iar bunicul meu trebuie că i-a făcut impresia unui om îndrăzneţ. Uneori mi-i imaginez în toate oraşele americane, în acei ani dinaintea războiului, el în pantaloni largi şi o cămaşă apretată, cu pălăria aşezată pe ceafă, oferindu-i o ţigară acestei fete isteţe, cu buze date cu prea mult ruj roşu, cu părul vopsit blond şi picioare destul de frumoase pentru a face reclamă raionului de ciorapi al magazinului universal. El îi povesteşte despre marile oraşe, despre autostrăzile nesfârşite, despre faptul că va scăpa negreşit din câmpiile astea goale şi acoperite de praf, unde idealul este reprezentat de o slujbă de director de bancă, iar distracţia înseamnă o îngheţată cu sifon şi un spectacol de matineu duminica, unde frica şi lipsa de imaginaţie sugrumă orice vis, unde ştii, din ziua în care vii pe lume, unde vei muri şi cine te va îngropa. Bunicul meu repeta întruna că nu va sfârşi aşa, că are visuri şi planuri, că îi va transmite şi bunicii mele acel dor de ducă datorită căruia strămoşii lor traversaseră Atlanticul şi jumătate din continent cu mulţi ani în urmă. S-au căsătorit în secret chiar înainte de bombardamentul de la Pearl Harbor, iar bunicul meu s-a înrolat în armată. Acesta este momentul în care filmul vieţii lor începe să se deruleze cu rapiditate în mintea mea, la fel ca secvenţele din filmele vechi care arată filele unui calendar rupte din ce în ce mai repede de o mână invizibilă, iar titlurile despre Hitler, Churchill, Roosevelt şi debarcarea din Normandia îmi trec prin

faţă cu o repeziciune ameţitoare pe fundalul atacurilor cu bombe, cu comentarii asigurate de Edward R. Murrow şi de BBC. Parcă îmi şi imaginez venirea pe lume a mamei mele la baza militară unde e staţionat bunicul; bunica mea este un fel de Roşie the Riveter[4] şi munceşte la o linie de asamblare a bombardierelor; bunicul meu înaintează greu prin noroaiele din Franţa, unde a făcut parte din armata lui Patton.

Bunicul s-a întors după război fără să fi luptat pe front, iar familia s-a mutat în California, unde el s-a înscris la Universitatea Berkley datorită Legii veteranilor. Dar sala de curs nu era destul de mare pentru ambiţiile lui, pentru neastâmpărul lui, aşa că familia s-a mutat din nou, mai întâi înapoi în Kansas şi apoi a colindat o serie de orăşele din Texas, pentru a se stabili în sfârşit la Seattle, unde au stat suficient timp încât mama să poată termina liceul. Bunicul a lucrat ca vânzător de mobilă; şi-au cumpărat o casă şi şi-au găsit şi nişte parteneri de bridge. Erau mulţumiţi de faptul că mama fusese o elevă strălucită, dar, cu toate acestea, când i s-a propus înscrierea la Universitatea din Chicago, bunicul meu i-a interzis să se ducă, hotărând că era încă prea mică pentru a locui singură.

Şi poate că povestea s-ar fi oprit aici: o casă, o familie, o viaţă respectabilă. Numai că, în adâncul sufletului, bunicul era în continuare neliniştit. Mi-l imaginez pe ţărmul Pacificului, cu părul încărunţit prematur, un bărbat înalt şi deşirat, dar ceva mai solid, privind în zare până când linia orizontului se curbează, simţind încă în nări mirosul petrolului şi al cocenilor de porumb şi având încă amintirea vieţii grele pe care credea că o lăsase în urmă. Aşa se face că, în ziua în care directorul fabricii de mobilă unde lucra a pomenit faptul că la Honolulu urma să se deschidă un nou magazin al companiei, că acolo posibilităţile de afaceri erau infinite, dată fiind iminenta intrare a statului Hawaii în Uniune, bunicul s-a grăbit spre casă şi a convins-o pe bunica să vândă casa şi să facă iar bagajele, pentru a porni într-o ultimă călătorie, spre vest, acolo unde soarele apune...

Aşa a fost bunicul meu mereu, a căutat în permanenţă un nou început şi a fugit de rutină. Când au ajuns în Hawaii, era, cred, deja format din punct de vedere al caracterului - era generos şi mereu dornic să facă pe plac celor din jur, avea un amestec ciudat de rafinament şi provincialism şi un fond emoţional care-l făcea să se poarte uneori fără tact sau să se simtă jignit din orice. Era un caracter tipic american, des întâlnit printre bărbaţii din generaţia lui, bărbaţi care au îmbrăţişat noţiunile de libertate şi de individualism şi de drum liber fără a fi întotdeauna conştienţi de preţul pe care aveau să-l plătească şi al căror entuziasm putea cădea repede în laşitatea macartismului sau în eroismul dovedit în cel de-al Doilea Război Mondial. Aceşti bărbaţi au fost deopotrivă periculoşi şi încrezători tocmai datorită inocenţei lor fundamentale, dar au fost, în cele din urmă, predispuşi la dezamăgiri. în 1960, bunicul meu nu fusese încă încercat de soartă; dezamăgirile aveau să apară mai târziu, încet, fără agresivitatea care l-ar fi putut schimba în bine sau în rău. Ajunsese să se considere un fel de liber cugetător, un boem chiar. Scria versuri, asculta jazz şi avea câţiva prieteni evrei pe care îi cunoscuse prin natura ocupaţiei. Singura lui legătură cu religia organizată a fost înscrierea familiei în congregaţia locală a Universalismului Unitar; îi plăcea faptul că unitarienii erau atraşi de scripturile tuturor marilor religii („Este ca şi cum ai avea parte de cinci religii într-una singură”, obişnuia el să spună). Toot l-a convins până la urmă să renunţe la viziunile lui asupra bisericii („Pentru numele lui Dumnezeu, Stanley, nu-ţi alegi religia ca pe fulgii de porumb pentru micul dejun!”), dar, chiar dacă bunica mea era mai sceptică şi nu era de acord cu unele idei cam exaltate ale bunicului meu, propria fire încăpăţânată şi independentă şi nevoia de a ajunge singură la anumite concluzii i-au ajutat pe amândoi să atingă un fel de echilibru.

Toate acestea au făcut din ei, presupun, un fel de liberali, cu toată că ideile lor nu se mulau niciodată pe o ideologie anume; chiar şi din acest punct de vedere erau cât se poate de americani. Aşa se face că, după ce mama le-a vorbit într-o zi despre un prieten pe care-l

cunoscuse la Universitatea din Hawaii, un student african pe nume Barack, primul lor impuls a fost să-l invite la cină. Bietul băiat s-o fi simţind singur atât de departe de casă, va fi gândit bunica. Când tatăl meu a apărut la uşă, bunicul va fi fost imediat izbit de asemănarea dintre tata şi Nat King Cole, unul dintre cântăreţii lui preferaţi; mi-l şi imaginez întrebându-l pe tata dacă ştie să cânte, fără a pricepe expresia ruşinată de pe chipul mamei mele. Bunicul va fi fost probabil prea absorbit de glumele lui şi de observaţiile făcute lui Toot despre friptură, ca să observe că mama strângea deja mâna catifelată, dar puternică de lângă ea. Toot a observat, dar a fost suficient de politicoasă încât să se rezume la a-şi muşca buzele şi a servi desertul; instinctul îi spune să evite o scenă. La sfârşitul serii, amândoi vorbesc despre cât de inteligent pare tânărul, cât de demn, cât de controlate sunt gesturile lui şi cu câtă eleganţă s-a aşezat el picior peste picior, ca să nu mai vorbim de accentul lui!

Dar erau pregătiţi s-o lase pe fiica lor să se căsătorească cu el?

Nu ştim încă; până aici povestea nu prezintă date suficiente. Adevărul este că, la fel ca majoritatea americanilor albi de la vremea aceea, nu acordau prea multă atenţie negrilor. Legile Jim Crow[5] ajunseseră până în Kansas cu mult înainte ca bunicii mei să se nască, dar în Wichita ele căpătaseră o formă ceva mai prietenoasă, mai blândă, lipsită de violenţa ce mustea în Sudul extrem. Aceleaşi coduri nescrise care guvernau viaţa albilor menţineau contactul dintre albi şi negri la un nivel minim; când negrii apar în amintirile bunicilor mei legate de Kansas, imaginile sunt sumare - bărbaţi de culoare care vin uneori pe câmpurile petroliere în căutare de lucru; femei de culoare care spală rufele familiilor de albi şi fac curăţenie în casele acestora. Negrii sunt şi nu sunt în peisaj, cam ca personajul Sam, pianistul din Casablanca, sau Beulah, menajera din sitcomul american cu acelaşi nume, sau Amos şi Andy, personajele din emisiunile radio - nişte umbre, nişte prezenţe tăcute care nu stârnesc nici pasiune, nici teamă.

Abia după ce familia mea s-a mutat în Texas, după război, chestiunile legate de rasă au început să apară în viaţa lor. în prima sa săptămână

de lucru acolo, bunicul a primit un sfat prietenesc de la colegii lui vânzători de mobilă în privinţa clienţilor negri şi mexicani. „Dacă negrii vor să vadă marfa, trebuie să vină după program şi să rezolve singuri problema transportului.” Mai târziu, la banca unde a lucrat, Toot l-a cunoscut pe omul de serviciu, un veteran din cel de-al Doilea Război Mondial, un bărbat înalt şi demn, pe care şi-l aminteşte sub numele de domnul Reed. într-una din zile, în timp ce stătea cu el de vorbă pe coridor, un secretar din birou s-a repezit în direcţia lor şi i-a şuierat lui Toot la ureche că nu are voie i se adreseze vreodată „unui cioroi” cu apelativul „domnule”. La scurt timp după aceea, Toot l-a găsit pe domnul Reed într-un colţ al clădirii, plângând încet. Când l-a întrebat ce se întâmplase, acesta s-a îndreptat de spate, şi-a şters lacrimile şi a răspuns printr-o întrebare: „Ce am făcut de suntem trataţi atât de urât?”

în ziua aceea, bunica nu a ştiut ce să-i răspundă, dar întrebarea i s-a întipărit în minte şi deseori, după ce mama se ducea la culcare, discuta despre asta cu bunicul. Au decis că Toot va continua să i se adreseze domnului Reed în aceeaşi manieră, cu toate că ea a înţeles, cu un amestec de uşurare şi de tristeţe, distanţa precaută pe care îngrijitorul a menţinut-o de-atunci, ori de câte ori se întâlneau pe holuri. Bunicul a început să refuze invitaţiile colegilor la câte o bere, pretextând că trebuia să se ducă la nevastă şi să n-o supere. S- au autoizolat, au devenit temători, apăsaţi de o oarecare reţinere, simţindu-se străini în acel oraş.

Atmosfera aceea apăsătoare a afectat-o cel mai mult pe mama. Avea deja 11 sau 12 ani, singurul copil la părinţi şi care suferea de o formă gravă de astm. Boala, precum şi nenumăratele mutări, făcuseră din ea o singuratică - o fetiţă veselă şi cuminte, dar dispusă mai degrabă să-şi ascundă nasul într-o carte sau să facă lungi plimbări de una singură -, iar Toot se temea că această din urmă mutare nu făcuse decât să accentueze excentricităţile fiicei ei. Mama şi- a făcut puţini prieteni la noua şcoală. Era mereu tachinată din cauza numelui ei, Stanley Ann (una dintre ideile creţe ale bunicului meu, care îşi dorise un fiu). îi

spuneau în toate felurile, variaţiuni pe tema Stanley şi Stan. Când Toot se întorcea de la serviciu, o găsea pe mama singură în curtea din faţa casei, legănându-şi picioarele de la înălţimea verandei sau întinsă pe iarbă, închisă într-o lume a ei.
Cu excepţia unei singure zile. O zi fierbinte, fără o adiere de vânt, în care Toot a văzut, întorcându-se de la muncă, o grămadă de copii adunaţi în jurul gărduleţului ce împrejmuia casa. Pe măsură ce se apropia de casă, Toot auzea râsul sadic şi vedea feţele marcate de furie şi dezgust ale acelor copii care repetau întruna aceleaşi insulte, pe un ton ascuţit: „Iubitori de cioroi!”, „Yankei împuţiţi!”, „Iubitori de cioroi!” Copiii au fugit când au văzut-o pe Toot, dar nu înainte ca unul dintre băieţi să arunce o piatră peste gard. Toot a urmărit traiectoria pietrei, care s-a oprit la rădăcina unui pom. Apoi a înţeles motivul scandalului: mama mea şi o fetiţă de culoare, cam de aceeaşi vârstă cu ea, stăteau întinse pe burtă, în iarbă, cu fustiţele adunate sub genunchi, cu vârful picioarelor înfipte în pământ, sprijinindu-şi bărbiile în palme în timp ce citeau o carte de-a mamei mele. De la distanţă, cele două fete păreau foarte liniştite la umbra pomului. Abia când a deschis poarta, Toot şi-a dat seama că fata de culoare tremura, iar ochii mamei mele se umpluseră de lacrimi. Fetele au rămas nemişcate, paralizate de spaimă, până când Toot s-a aplecat şi le-a mângâiat pe amândouă pe creştet.
- Dacă vreţi să vă jucaţi împreună, intraţi în casă, pentru Dumnezeu, le-a spus ea. Hai, amândouă!
A ajutat-o pe mama să se ridice şi a întins mâna spre cealaltă fetiţă, dar, înainte să mai poată spune ceva, fetiţa a fugit mâncând pământul, cu picioarele ei subţiri ca ale unui ogar, până când a dispărut în capătul străzii.
Bunicul s-a înfuriat rău când a aflat ce se întâmplase. I-a pus întrebări mamei mele, a notat nişte nume. A doua zi s-a învoit de la muncă şi s-a dus să vorbească cu directorul şcolii. I-a contactat personal pe părinţii câtorva dintre copiii vinovaţi, pentru a le spune ce avea pe suflet. Dar a primit acelaşi răspuns din partea fiecărui adult cu care a stat de vorbă:

- Ar trebui să vorbiţi cu fiica dumneavoastră, domnule Dunham. Fetele albe nu se joacă cu negresele în oraşul ăsta.
Greu de apreciat cam cât de mult au cântărit aceste episoade, ce prietenii s-au legat ori s-au destrămat, dacă ele au ieşit la iveală doar în lumina evenimentelor ulterioare. Ori de câte ori îmi vorbea despre asta, bunicul insista asupra faptului că familia a plecat din Texas şi din cauza stării de disconfort pe care le-o crea rasismul. Toot era ceva mai rezervată; odată, când eram numai noi doi, mi-a spus că s-au mutat din Texas numai pentru că bunicul nu era foarte mulţumit la serviciu, iar un prieten din Seattle îi promisese o slujbă mai bună. Dacă e să mă iau după bunica, cuvântul rasism nici măcar nu exista în vocabularul lor pe-atunci.
- Bunicul tău şi cum mine eram de părere că oamenii trebuie trataţi cu decenţă, Bar. Atâta tot.
Este o femeie înţeleaptă bunica mea, neîncrezătoare faţă de sentimentalisme şi pretenţii exagerate şi care apreciază bunul-simţ. Motiv pentru care am încredere în felul ei de a reda întâmplările din trecut, pentru că ele corespund imaginii pe care mi-o făcusem despre bunicul meu, despre tendinţa lui de a rescrie istoria în aşa fel încât să se plieze pe imaginea pe care dorea să o redea despre el însuşi.
N-aş putea totuşi să desfiinţez poveştile bunicului meu, pentru că nu au fost nişte simple exagerări sau o expresie a revizionismului albilor. N-aş putea, pentru că ştiu cât de mult credea bunicul în propriile poveşti, cât de fierbinte îşi dorea ca acestea să fie adevărate, cu toate că nu reuşea întotdeauna să le prezinte într-un anume fel. Bănuiesc că după episodul Texas oamenii de culoare au început să facă parte din istorisirile lui, dintr-o naraţiune care se strecurase în visurile lui. Viaţa pe care o duceau negrii, durerea lor, rănile lor se îngemănau, în mintea lui, cu propria suferinţă: un tată absent care dusese o existenţă scandaloasă, o mamă care şi-a pus capăt vieţii, cruzimea altor copii, conştientizarea faptului că nu era nici el vreun Făt-Frumos - că arăta ca un „macaronar”. Instinctul i-a spus că rasismul făcea parte din trecutul lui, că era o manifestare a convenţionalismului şi a

respectabilităţii şi a statutului în societate, exprimate prin rânjetele şi bârfele care făcuseră din el un intrus.
Cred că acele instincte înseamnă ceva; pentru mulţi albi din generaţia şi de condiţia bunicilor mei era valabil instinctul de turmă. Şi, cu toate că relaţia dintre bunicul meu şi mama se răcise la momentul la care au ajuns în Hawaii - ea n-avea să uite niciodată inconsecvenţa lui şi temperamentul lui deseori violent, ajungând să se simtă ruşinată de apucăturile lui grobiene - moştenirea lui cea mai trainică au fost dorinţa sa de a şterge practic trecutul şi încrederea lui în posibilitatea de a recrea lumea de la zero. Chiar dacă el şi-a dat sau nu seama de asta, legătura mamei mele cu un bărbat de culoare l-a ajutat să privească, chiar dacă la un nivel profund, rămas neexplorat, adânc în propriul suflet.
Nu ştiu dacă această cunoaştere de sine, în cazul în care i-ar fi fost la îndemână, l-ar fi ajutat să accepte mai uşor logodna părinţilor mei. în realitate, împrejurările căsătoriei lor sunt în continuare, pentru mine, destul de vagi, o sumă de întâmplări pe care nu am avut niciodată curajul de a le cerceta. Nu există fotografii de la nuntă, nici amintiri despre un tort, un inel sau o mireasă condusă la altar. Se pare că nu au existat invitaţi; nici nu se ştie exact dacă familia din Kansas a fost anunţată. A existat doar o ceremonie la primărie şi un judecător de pace. Privind retrospectiv, totul pare atât de fragil, de aleatoriu. Poate că asta au şi sperat bunicii mei, ca relaţia să fie una vremelnică, în timp ce ei suportau cu stoicism şi nu interveneau de o manieră drastică.
Dacă asta au sperat, s-au înşelat nu numai asupra voinţei tăcute a mamei mele, ci şi asupra propriilor lor trăiri. Mai întâi a venit pe lume un copil, 3,600 kilograme, cu câte zece degeţele la mânuţe şi la picioruşe, şi tare flămând. Ce naiba puteau face?
Apoi timpul şi geografia au început să uneltească, transformând o potenţială nenorocire în ceva mult mai tolerabil, aproape într-o sursă de mândrie. în timp ce bea câteva beri cu tata, bunicul îl asculta pe proaspătul lui ginere vorbind despre politică sau economie, despre

locuri îndepărtate ca Whitehall sau Kremlin, imaginându-şi în acelaşi timp că poate vedea în viitor. A început să citească ziarele cu mai multă atenţie, descoperind primele rapoarte despre crezul integraţionist recent descoperit de America, şi a hotărât, în sinea lui, că lumea devenea din ce în ce mai mică, iar afinităţile se modificau, că familia din Wichita se stabilise de fapt în avangarda Noii Frontiere a lui Kennedy şi a
visului măreţ exprimat de Martin Luther King. Cum era posibil ca America să trimită oameni în spaţiu şi în acelaşi timp să ţină populaţia neagră în sclavie? îmi amintesc că eram foarte mic şi bunicul mă ridicase pe umerii lui pentru a- i vedea pe astronauţii care se întorceau la baza aeriană Hickam după o amerizare reuşită a misiunii Apollo. îmi amintesc astronauţii cu ochelarii lor de piloţi, aflaţi atât de departe că abia se puteau zări prin portalul unei camere de izolare. Dar bunicul putea să jure că unul dintre cosmonauţi mi-a făcut cu mâna, iar eu l-am salutat la rândul meu. Era o parte din povestea pe care şi-o spunea sieşi. Alături de ginerele lui cu pielea tuciurie şi de nepotul lui cu pielea ciocolatie, bunicul intrase în era spaţială.
Ce port mai potrivit pentru lansarea acestei noi aventuri decât Hawaii, cel mai tânăr stat membru al Uniunii? Chiar şi acum, când popularitatea statului a crescut de patru ori, cu lanţurile de fast-food care împânzesc zona Waikiki şi magazinele care vând casete cu filme porno şi districtele care se înmulţesc de la o zi la alta pe terasele dealurilor, pot încă reconstitui primii paşi pe care i- am făcut şi sunt încă uluit de frumuseţea insulelor, de unduirea albastră a Pacificului, de stâncile acoperite de muşchi şi de revărsarea răcoroasă a Cascadei Manoa, cu florile de ghimbir şi coronamentele înalte care răsună de cântecul păsărilor nevăzute... De valurile răsunătoare ale Ţărmului de Nord, care se sparg cu lentoarea unui film redat cu încetinitorul. De umbrele proiectate de vârfurile înălţimilor Pali şi de aerul fierbinte şi aromat.
Hawaii! Pentru familia mea, proaspăt sosită acolo în 1959, locurile acelea trebuie să fi părut ca şi cum pământul însuşi, sătul de

mărşăluitul soldaţilor şi de civilizaţiile înăcrite, şi-ar fi ridicat semeţ bărbia acoperită de stânci verzi ca smaraldul, pe care pionierii din toată lumea le puteau popula cu copii arşi de soare. Cotropirea mizerabilă a populaţiei din insule, prin tratate încălcate şi prin epidemii devastatoare; prospectarea solului vulcanic bogat pe care companiile americane l-au acoperit cu plantaţii de trestie-de-zahăr şi ananas; sistemul degradant prin care imigranţii japonezi, chinezi şi filipinezi au fost obligaţi să lucreze pe aceste plantaţii zi-lumină; detenţia la care au fost supuşi americanii de origine japoneză în timpul războiului - toate acestea ţineau de istoria recentă. Cumva însă, la momentul la care familia mea a ajuns acolo, toate acestea dispăruseră din memoria colectivă, cum dispare ceaţa de dimineaţă sub soarele dogoritor. Existau acolo prea multe rase, nici una cu influenţă solidă, pentru ca sistemul rigid de caste de pe continent să poată fi impus; şi atât de puţini negri încât şi cel mai înveterat segregaţionist ar fi putut să-şi petreacă liniştit vacanţa acolo, convins că amestecul de rase din Hawaii nu avea nimic de-a face cu ordinea stabilită de acasă. Şi-aşa a devenit Hawaii un creuzet, un experiment în armonia rasială. Bunicii mei - în special bunicul, care se intersectase cu o varietate de oameni datorită afacerii cu mobilă - s-au lăsat cuprinşi de efervescenţa cauzei înţelegerii reciproce. Un exemplar din Cum să-ţi faci prieteni şi să influenţezi oamenii de Dale Carnegie tronează încă în biblioteca lui. în copilărie am observat în el degajarea şi jovialitatea de care se folosea pentru a stabili relaţii cu clienţii. Obişnuia să arate fotografii de familie şi să-şi povestească viaţa primului străin; dădea mâna cu poştaşul sau făcea glume nesărate cu chelneriţele de la restaurant. Genul acesta de apucături mă făceau să mă crispez, dar oamenii mult mai îngăduitori decât propriul nepot îi apreciau curiozitatea, astfel încât, deşi nu a avut niciodată o influenţă prea mare asupra celor din jurul lui, a reuşit să-şi facă mulţi prieteni. Un american de origine japoneză care-şi spunea Freddy şi ţinea o prăvălie în apropierea casei noastre ne punea deoparte cele mai proaspete bucăţi de ton pentru sashimi şi îmi dădea bomboane din orez ambalate în celofan

comestibil. Din când în când, localnicii care lucrau în magazinul bunicului meu pe post de curieri ne invitau la masă şi ne serveau cu poi[6] şi carne friptă de porc, pe care bunicul le înfuleca cu poftă (Toot fuma şi aştepta să plece acasă, unde putea să-şi prepare o omletă). Uneori îl însoţeam pe bunicul în parcul Ali'i, unde juca dame cu nişte filipinezi bătrâni care fumau trabucuri ieftine şi scuipau întruna. îmi amintesc şi acum că într-o dimineaţă, cu mult înainte de răsăritul soarelui, un portughez căruia bunicul îi vânduse un set de canapele la un preţ foarte bun ne-a luat cu el la pescuit cu harponul, în largul Golfului Kailua. De cabina micii ambarcaţiuni atârna o lampă cu gaz; i-am urmărit pe cei doi bărbaţi scufundându-se în apa neagra ca cerneala, din care se vedeau numai lanternele lor, până când au ieşit la suprafaţă cu un peşte destul de mare, fosforescent, în vârful suliţei. Bunicul mi-a spus cum se numea peştele în hawaiiană, un nume pe care ni l-am repetat unul altuia până acasă: humu-humu-nuku-nuku-apuaa.

în mediul acela, moştenirea mea rasială le-a creat bunicilor mei prea puţine probleme, iar ei s-au adaptat repede atitudinii sfidătoare a localnicilor faţă de turiştii care manifestau rezerve. Uneori, când bunicul îi vedea pe unii turişti urmărindu-mă când mă jucam în nisip, se apropia de ei şi le şoptea, cu respectul cuvenit, că eram stră-strănepotul regelui Kamehameha, primul monarh al insulelor Hawaii. „Sunt sigur că fotografia ta se află în mii de albume, Bar, din Idaho până în Mâine", îmi spunea bunicul cu un zâmbet şmecher pe chip. După părerea mea, povestea nu este clară, e mai degrabă o strategie pentru evitarea subiectelor sensibile. Cu toate acestea, bunicul era pregătit cu încă o poveste, despre un turist care m-a văzut înotând şi, neştiind cu cine vorbeşte, i-ar fi spus: „Hawaiienii ăştia se nasc cu înotul în sânge". La care bunicul ar fi răspuns că nu ştie ce să spună, dat fiind că „băiatul e nepotul meu, maică-sa e din Kansas şi taică-su de undeva din Kenya şi oceanul se află la mii de kilometri de ambele regiuni". Pentru bunicul meu, chestiunea rasei nu mai reprezenta un

motiv de îngrijorare; deşi ignoranţa persista în unele locuri, el putea spune fără urmă de tăgadă că lumea avea să ne prindă din urmă. Până la urmă, toate povestirile bunicului meu se concentrau asupra acestui subiect. Ele spuneau mai puţin despre el şi mai mult despre schimbările care îi marcaseră pe oamenii din jurul lui, procesul fluctuant care contribuise la schimbarea mentalităţii rasiale a bunicilor mei. Poveştile dădeau glas unui spirit care avea să cuprindă naţiunea în perioada aceea scurtă dintre alegerea lui Kennedy ca preşedinte şi adoptarea Legii dreptului de vot - aparentul triumf al universalismului asupra viziunii înguste, într-o lume nouă în care diferenţele de rasă şi de cultură erau menite să educe, să amuze şi poate să înnobileze oamenii. O naraţiune utilă, una care mă urmăreşte la fel de mult cum i-a urmărit şi pe membrii familiei mei, o evocare a unui Paradis pierdut care se prelungeşte dincolo de copilărie.

Exista însă o singură problemă: tatăl meu lipsea. El părăsise paradisul şi nimic din ceea ce mi-ar fi spus mama sau bunicii mei n-ar fi putut şterge acest fapt de netăgăduit. Din poveştile lor nu reieşea motivul pentru care plecase. Nu-mi puteau descrie cum ar fi decurs lucrurile dacă el ar fi rămas, întocmai ca domnul Reed, îngrijitorul, sau ca fetiţa care alerga cât o ţineau picioarele pe drumul prăfuit din Texas, tatăl meu devenise un fel de recuzită în naraţiunea altcuiva. O recuzită plăcută - o figură străină cu inimă de aur, necunoscutul misterios care salvează orăşelul şi câştigă inima fetei -, un simplu element de recuzită.

Nu-i condamn nici pe mama, nici pe bunici pentru asta. Poate că tatălui meu i-ar fi plăcut imaginea pe care ei i-au creat-o, poate că a şi contribuit la naşterea ei. într-un articol publicat în Honolulu Star Bulletin cu ocazia absolvirii, el dă impresia unui student model, rezervat şi responsabil, ambasador al continentului său natal. în articol, el critică universitatea pentru că i-a înghesuit pe studenţii străini în cămine şi i-a obligat să participe la programe menite să promoveze educaţia culturală - o abatere, spune el, de la pregătirea practică pe care o dorea. Cu toate că el, personal, nu a avut nici un fel

de neplăceri, a simţit o anume autosegregare şi o discriminare făţişă a diverselor grupuri etnice, exprimându-şi chiar consternarea faţă de faptul că populaţia albă din Hawaii ar fi fost deseori victima prejudecăţilor. Şi chiar dacă evaluarea lui este una corectă, are totuşi grijă să încheie într-o notă optimistă: ceea ce pot învăţa alte naţiuni de la Hawaii, spune el, este deschiderea către colaborarea dintre diversele rase în scopul comun al dezvoltării, o lecţie pe care albii din alte regiuni nu erau dispuşi să o înveţe.

Am descoperit acest articol când eram licean; era pus deoparte, alături de certificatul meu de naştere şi de buletinele de vaccinare. Este un articol scurt, ilustrat cu o fotografie de-a lui. Nu pomeneşte nimic despre mama sau despre mine şi mă întreb dacă nu cumva tatăl meu ne-a omis cu bună-ştiinţă, anticipând iminenta lui plecare. Poate că reporterul a omis să îi pună întrebări personale, intimidat probabil de atitudinea arogantă a tatălui meu; sau poate a fost doar o decizie a editorului, iar noi nu făceam parte de firul narativ simplu pe care îl dorea publicaţia. Mă întreb şi dacă această omisiune nu a provocat cumva o discuţie aprinsă între părinţii mei.

N-aveam de unde să ştiu, la momentul respectiv, pentru că eram prea mic să înţeleg că în mod normal ar fi trebuit să am un tată lângă mine, după cum eram mult prea necopt pentru a-mi da seama că trebuia să pot fi încadrat într- o rasă anume. Pentru scurtă vreme, tatăl meu pare că a fost cucerit de aceeaşi magie care pusese stăpânire pe mama şi pe bunicii mei; iar în primii şase ani din viaţa mea, pe măsură ce acea magie începea să se risipească şi lumile pe care crezuseră că le lăsaseră în urmă i-au revendicat, pe fiecare, am ocupat spaţiul în care se născuseră visurile lor.

Proces de metisare a diferitelor rase intrate în contact biosocial lent (n.tr.)

Persoană cu o optime descendentă neagră si şapte optimi descendentă albă (n.tr.)

White Anglo-Saxon Protestants - protestanţi albi anglo-saxoni, elite care au dominat societatea, cultura şi politica americană până în anii

1940 şi continuă să domine unele domenii financiare si filantropice, dar si politice din SUA. (n.tr.)
Prototip cultural american reprezentând colectiv toate femeile din SUA care au lucrat în fabricile şi uzinele din ţară în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, (n.tr.)
Set de legi de stat şi locale care au impus segregarea rasială în sudul Statelor Unite, (n.tr.)

Mâncare tradiţională din Hawaii făcută din plante rădăcinoase locale şi având textura unei budinci (n.tr.

)Capitolul doi

Drumul spre ambasadă era sugrumat de trafic: maşini, motociclete, ricşe cu trei roţi, microbuze şi autobuze transportând de două ori mai mulţi călători decât permiteau locurile, o adevărată procesiune de roţi, mâini şi picioare care încercau să-şi facă loc în arşiţa amiezii. Am reuşit să înaintăm câţiva metri, ne-am oprit, ne-am strecurat într-un loc rămas deschis, după care neam oprit din nou. Taximetristul nostru i-a gonit pe cei câţiva băieţi care căutau pe jos gumă de mestecat şi chiştoace, după care a evitat în ultimul moment un scuter pe care se suise o familie întreagă - tatăl, mama, fiul şi fiica, toţi aplecându-se ca la comandă, cu gurile acoperite de eşarfe care să-i apere de fumul ţevilor de eşapament, aproape ca nişte bandiţi. Pe marginea drumului, femei gârbovite, cu pielea ciocolatie, înfăşurate în saronguri uzate de culoare maro, umpleau coşurile de răchită cu fructe proaspete; doi mecanici stăteau pe vine în faţa unui atelier de reparat maşini, alungând cu mişcări leneşe muştele în timp ce demontau un motor. în spatele lor, trotuarul se termina într-o groapă de gunoi din care se ridicau aburi şi în care doi copii alergau bezmetici după o găină neagră şi sfrijită. Copiii ţipau de bucurie când alunecau în noroi, pe cocenii de porumb şi pe cojile de banane, până când la un moment dat au dispărut pe o alee neasfaltată.

Traficul s-a mai relaxat odată ce am ieşit în autostradă, iar taximetristul ne-a lăsat în faţa ambasadei, unde doi soldaţi frumos îmbrăcaţi ne-au salutat printr- o mişcare a capului. în curtea ambasadei, zgomotul străzii a fost înlocuit de ritmul constant al foarfecilor de grădinărit. Şeful mamei mele erau un bărbat masiv, de culoare, tuns foarte scurt şi cu tâmplele cărunte. Drapelul american cădea în falduri grele de pe un suport aflat în spatele biroului său. S-a ridicat şi mi-a strâns cu putere mâna:
- Ce faci, tinere?
Mirosea a loţiune după ras şi gulerul scrobit al cămăşii aproape că îi tăia pielea gâtului. Am luat poziţia de drepţi în timp ce răspundeam întrebărilor lui privind situaţia mea şcolară. Aerul din birou era răcoros şi uscat, aşa cum este aerul din vârf de munte: aerul pur şi îmbătător al privilegiaţilor.
După terminarea conversaţiei, mama m-a aşezat pe un scaun din biblioteca unde avea treabă. Mi-am terminat cartea de benzi desenate şi temele pe care mama mă obligase să le iau cu mine, după care am început să parcurg titlurile de pe rafturi. Majoritatea cărţilor erau neinteresante pentru un băiat de nouă ani - rapoarte ale Băncii Mondiale, prospecţiuni geologice, planuri cincinale de dezvoltare. într-un colţ am găsit însă o colecţie de reviste Life, etalate ordonat în bibliorafturi din plastic transparent. Am răsfoit reclamele lucioase - Anvelope Goodyear şi Dodge Fever, televizoarele Zenith („De ce să nu cumpăraţi ceea ce este mai bun?") şi Supele Campbell (sub sloganul „Mm-mm good!"), bărbaţi în pulovere albe cu guler pe gât turnând whisky Seagram în pahare pline cu cuburi de gheaţă, la care se uitau admirativ femei în fuste roşii mini - şi m-am simţit vag relaxat. Când ajungeam la câte o fotografie din categoria ştirilor, încercam să ghicesc subiectul articolului înainte de a citi titlul. O fotografie cu copii din Franţa alergând pe străzile pietruite: o scenă veselă, un joc de-a v-aţi ascunselea după o zi de lecţii şi îndatoriri; râsul lor vorbea despre libertate. Fotografia unei femei din Japonia ţinând în braţe o fetiţă dezbrăcată deasupra unei căzi: o imagine tristă; fetiţa era bolnavă,

picioarele ei erau contorsionate, capul ei se sprijinea pe sânul mamei, al cărei chip era crispat de suferinţă, poate pentru că se simţea vinovată...

Am dat în cele din urmă peste o fotografie a unui bătrân cu ochelari cu lentile fumurii, îmbrăcat într-un trenci, traversând un drum pustiu. N-am putut să ghicesc ce ar fi putut reprezenta fotografia; nu conţinea nimic neobişnuit. Pe pagina următoare am văzut o altă fotografie, de data aceasta un prim-plan al mâinilor aceluiaşi bărbat. Aveau o paloare nefirească, de parcă tot sângele i s- ar fi scurs din vene. M-am uitat din nou la prima fotografie şi am observat că şi părul lui răvăşit, şi buzele lui pline şi nasul lui gros aveau aceeaşi nuanţă neuniformă, aproape spectrală.

Probabil e foarte bolnav, m-am gândit. O victimă a radiaţiilor sau poate un albinos, văzusem un om ca el pe stradă, cu câteva zile în urmă, şi mama îmi explicase de ce arătau unii oameni aşa. Numai că, citind nota explicativă a fotografiei, am înţeles că lucrurile stăteau altfel. Potrivit articolului, bărbatul
apelase la un tratament chimic de albire a pigmentului. Plătise din buzunar tratamentul. Regreta într-un fel faptul că încercase să treacă drept alb şi îi părea rău pentru întorsătura pe care o luaseră lucrurile. Existau mii de oameni ca el, bărbaţi şi femei de culoare din SUA, care se supuseseră aceluiaşi tratament în urma reclamelor care promiteau fericirea unei altfel de vieţi, aceea a unui alb.

Am simţit cum mi se înfierbântă faţa şi gâtul. Apoi am simţit un nod în stomac; rândurile de pe pagină începeau să devină tulburi. Oare mama mea ştia despre asta? Ştia oare şi şeful ei? De ce citea el atât de relaxat rapoartele, la doar câţiva metri de mine? Am simţit nevoia să mă ridic de pe scaun şi să le arăt ce citisem, să le cer explicaţii şi asigurări. Dar ceva m-a împiedicat. Aproape ca într-un vis, mi-era imposibil să vorbesc despre noua mea temere. Când mama a venit să mă ia acasă, zâmbeam; pusesem revistele la loc. încăperea, ca şi aerul, erau la fel de liniştite.

Locuiam deja de trei ani în Indonezia, dat fiind că mama se căsătorise cu un indonezian pe nume Lolo, un alt student pe care îl cunoscuse la Universitatea din Hawaii. Numele lui însemna „nebun” în hawaiiană, lucru care îl enerva la culme pe bunicul meu, dar n-avea nimic de-a face cu personalitatea acestui bărbat bine-crescut şi de-o eleganţă relaxată, tipică indonezienilor. Era scund şi cu pielea închisă la culoare, atrăgător, avea păr negru şi des şi trăsături caracteristice deopotrivă mexicanilor, samoanilor şi indonezienilor; juca tenis destul de bine, avea un zâmbet neobişnuit de plăcut şi un temperament imperturbabil. Timp de doi ani, a fost nevoit să suporte ore întregi de partide de şah cu bunicul meu şi reprize de trântă cu mine, eu având în jur de patru ani la momentul în care l-a întâlnit mama. Când, într-o bună zi, mama m-a rugat să iau loc lângă ea şi mi-a spus că Lolo o ceruse de nevastă şi că voia să ne mutăm toţi într-un loc aflat foarte departe, nu am fost deloc mirat şi nu am protestat. Am întrebat-o, într-adevăr, dacă îl iubeşte, eram deja destul de mare încât să ştiu că acest lucru conta. Mamei îi tremura bărbia, aşa cum se întâmplă şi azi când încearcă să-şi stăpânească lacrimile, şi m-a strâns tare în braţe, ceea ce m-a făcut să mă simt extrem de viteaz, deşi nu ştiam sigur de ce. Lolo a plecat din Hawaii destul de repede după aceea, iar mama a umblat luni
în şir, împreună cu mine, după paşapoarte, vize, bilete de avion, rezervări de hotel şi o serie nesfârşită de vaccinuri. în timp ce ne făceam bagajele, bunicul a scos un atlas şi a bifat câteva nume ale insulelor care alcătuiau Indonezia: Java, Borneo, Sumatra, Bali. Şi-a amintit unele nume din romanele lui Joseph Conrad pe care le citise în adolescenţă, ne-a spus el. înainte se numeau Insulele Mirodeniilor, o denumire fermecătoare, învăluită în mister.

- Aici scrie că acolo încă mai trăiesc tigrii, a spus el. Şi urangutani. A

ridicat privirea din atlas şi a făcut ochii mari.

- Aici scrie că au inclusiv vânători de capete!

între timp, Toot a telefonat la Departamentul de Stat pentru a se interesa dacă Indonezia era o ţară sigură. Persoana cu care a vorbit a informat-o că situaţia era sub control. Cu toate acestea, Toot a insistat să ne ticsim câteva geamantane cu alimente: plicuri cu băuturi instant Tang, lapte praf, conserve de sardine.
- N-ai de unde ştii ce mănâncă ăia pe-acolo, a spus ea pe un ton categoric.
Mama a oftat, dar Toot a îndesat în bagaj câteva cutii de bomboane, ca să mă atragă de partea ei.
în cele din urmă ne-am îmbarcat în cursa PanAm care avea să ne poarte într-o adevărată călătorie în jurul lumii. Purtam o cămaşă cu mânecă lungă şi o cravată prinsă cu agrafă, iar una dintre stewardese mi-a pus în braţe un snop de puzzle-uri, câteva punguţe cu alune şi un set de insigne de pilot pe care mi le-am prins peste buzunarul de la piept. Am făcut o escală de trei zile în Japonia, unde ne-a plouat până la piele când ne-am dus să vizităm statuia de bronz a lui Buddha de la Kamakura şi am mâncat îngheţată de ceai verde pe feribotul care traversa lacurile din munţi. Seara, mama studia cartonaşele cu notiţe. După ce am aterizat la Jakarta, unde pista clocotea sub soarele care ardea ca un furnal, am luat-o pe mama de mână, hotărât să o ocrotesc cu orice preţ.
Lolo ne-a aşteptat la aeroport; se îngrăşase şi îşi lăsase mustaţă. A îmbrăţişat- o pe mama, m-a ridicat în braţe, deasupra capului, apoi ne-a spus că trebuie
să ne ţinem după un bărbat scund şi slăbănog care ne-a cărat bagajele, trecând peste coada ce se formase la vamă, până la maşina care ne aştepta. Bărbatul zâmbea fericit în timp ce ne punea valizele în portbagaj, iar mama a încercat să-i spună ceva, dar bărbatul nu făcea decât să zâmbească şi să dea din cap. în jurul nostru era un furnicar de oameni, care vorbeau repede într-o limbă pe care n-o înţelegeam şi miroseau într-un fel ce nu mi-era cunoscut. Am aşteptat mult, în timp ce Lolo a vorbit cu un grup de soldaţi îmbrăcaţi în uniforme maronii. Soldaţii aveau arme la brâu, dar păreau a fi joviali şi râdeau

ascultându-l pe Lolo. Când acesta a venit în sfârşit lângă noi, mama l- a întrebat dacă soldaţii doreau să ne verifice bagajele.
- Fii liniştită... totul este aranjat, a spus Lolo, urcându-se la volan. Sunt prieteni de-ai mei.
Maşina era împrumutată, ne-a spus el, dar cumpărase o motocicletă nou- nouţă, de fabricaţie japoneză, care era bună pentru ce ne trebuia deocamdată. Noua casă era pusă la punct; mai erau necesare doar câteva reparaţii ici-colo. Mă înscriseseră deja la o şcoală din apropierea casei, iar rudele lui erau nerăbdătoare să ne cunoască. în timp ce ei doi vorbeau, am scos capul pe geamul din spate şi m-am uitat la peisajul care se derula sub ochii mei, în nuanţe maronii şi verzi, cu sate înghiţite de pădure; în aer mirosea a motorină şi a lemne arse. Bărbaţi şi femei păşeau ca nişte cocostârci prin plantaţiile de orez, cu chipurile ascunse sub pălării largi de paie. Un băiat, ud şi alunecos ca o vidră, încălecase un bivol de apă cu o expresie tâmpă şi-l lovea cu o nuia din bambus. Străzile deveniseră mai aglomerate, erau pline de magazine mici, pieţe, oameni care trăgeau cărucioare pline cu pietriş şi cherestea. Apoi au apărut clădiri din ce în ce mai înalte, asemănătoare clădirilor din Hawaii - Hotel Indonesia, foarte modern, ne-a spus Lolo, şi noul mall, alb şi strălucitor - dar numai câteva construcţii depăşeau înălţimea copacilor care umbreau şoseaua. în momentul în care am trecut prin faţa unui şir de vile ascunse de garduri vii înalte şi păzite de gărzi, mama a spus ceva de neînţeles pentru mine, ceva despre guvern şi un bărbat pe nume Sukarno.
- Cine e Sukarno?, am strigat de pe bancheta din spate, dar Lolo nu părea să mă fi auzit. în schimb, mi-a atins braţul şi mi-a făcut semn să mă uit în faţă.
- Priveşte!, mi-a spus el, arătând în sus.
în faţa noastră, aproape încălecând şoseaua, se ridica o statuie uriaşă, înaltă cât o clădire cu zece etaje, cu trup de om şi faţă de maimuţă.
- Ăsta e Hanuman, mi-a explicat Lolo în timp ce dădeam roată statuii, Zeul- Maimuţă.

M-am răsucit pe banchetă, fascinat de figura solitară, atât de întunecată în lumina soarelui care cădea din spatele ei, pregătită parcă să facă un salt spre cer, în vreme de maşinile care roiau în jurul ei păreau nişte jucării prin comparaţie.

- Este un războinic măreţ, a mai spus Lolo cu hotărâre. Puternic cât 100 de oameni. Când se luptă cu demonii, nu este niciodată învins.

Casa era situată într-un cartier aflat încă în construcţie, la marginea oraşului. Drumul traversa un pod îngust ridicat peste un râu murdar şi lat; am văzut din mers localnicii îmbăindu-se sau spălând rufe pe malurile abrupte de sub pod. Drumul asfaltat se pierdea de-acum în pietriş şi pulbere, în timp ce treceam pe lângă mici prăvălii şi căsuţe văruite în alb, până când, în cele din urmă, se oprea în potecile înguste ale kampongului.[7] Casa în sine era modestă, avea pereţi din stuc şi acoperiş de ţiglă roşie, dar era spaţioasă şi aerisită, iar în curticica din faţa ei creştea un copac de mango. După ce am intrat pe poartă, Lolo m-a anunţat că are o surpriză pentru mine; dar, înainte de a putea spune despre ce era vorba, am auzit un urlet asurzitor din copac. Şi eu, şi mama am făcut un pas înapoi, speriaţi, şi am văzut o creatură mare, păroasă, cu un cap mic şi turtit şi braţe ameninţătoare care atârnau de o creangă mai joasă.

- O maimuţă!, am ţipat.
- Un cimpanzeu, m-a corectat mama.

Lolo a scos o arahidă din buzunar şi i-a dat-o animalului care întinsese degetele.

- îl cheamă Tata şi l-am adus tocmai din Noua Guinee pentru tine, mi-a spus Lolo.

Am vrut să mă apropii să-l văd mai bine, dar Tata era pregătit să atace, iar
privirea lui neagră era feroce şi bănuitoare. Mi-am zis că e mai bine să rămân pe loc.

- Nu te teme, mi-a spus Lolo, dându-i lui Tata o altă arahidă. E legat în lesă. Hai, vino, mai am ceva pentru tine.

Am ridicat privirea spre mama, iar ea mi-a zâmbit cu o oarecare ezitare. în curtea din spate am găsit o mică grădină zoologică: găini şi

raţe care alergau de colo colo, un câine mare, cu blană gălbuie, care se chinuia să latre, două păsări ale paradisului, un papagal cu penaj alb şi doi pui de crocodil, scufundaţi pe jumătate în eleşteul îngrădit de la marginea curţii. Lolo s-a îndreptat spre reptile.

- Au fost trei, a spus el, dar cel mai mare dintre ei s-a strecurat afară printr-o spărtură din ţarc. A ajuns pe o plantaţie de orez şi a mâncat o raţă. A trebuit să-l vânăm cu ajutorul torţelor.

începea să se însereze, dar am făcut o scurtă plimbare pe drumul desfundat din sat. Grupuri de copii din vecinătate chicoteau şi ne făceau cu mâna din curţi, iar câţiva bătrâni desculţi au venit să ne strângă mâinile. Ne-am oprit pe o pajişte unde unul dintre angajaţii lui Lolo păzea nişte capre, iar un băieţel a venit lângă mine cu o libelulă care atârna de capătul unei aţe. Când ne-am întors acasă, bărbatul care ne cărase bagajele aştepta în curtea din spate, ţinând sub braţ o găină cu pene ruginii şi un cuţit lung în mâna dreaptă. I-a spus ceva lui Lolo, care a încuviinţat din cap şi ne-a strigat pe mama şi pe mine. Mama mi-a spus să aştept unde mă aflam şi i-a aruncat lui Lolo o privire întrebătoare.

- Nu crezi totuşi că e cam mic?

Lolo a ridicat din umeri şi s-a uitat spre mine.

- Băiatul trebuie să ştie ce mănâncă. Ce părere ai, Barry?

M-am uitat la mama, apoi la omul care ţinea găina. Lolo a dat din nou din cap şi am văzut cum omul pune pasărea jos, o imobilizează cu blândeţe sub genunchi şi îi frânge gâtul deasupra unui şanţ îngust de scurgere. Pasărea s-a zbătut câteva clipe, lovindu-şi aripile cu putere de pământ, lăsând să zboare
câteva pene. Apoi a înţepenit. Bărbatul i-a tăiat gâtul dintr-o singură mişcare. Sângele a ţâşnit ca o panglică lungă, purpurie. Bărbatul s-a ridicat, ţinând pasărea departe de trup, după care brusc a aruncat-o în aer. A căzut făcând un zgomot surd, a încercat să se ridice pe picioare,

în vreme ce capul i se legăna grotesc de o parte a trupului, ghearele sale descriind un cerc larg şi neregulat. Am privit cum cercul se micşora, sângele continua să îi gâlgâie din gât, până când pasărea s-a prăbuşit în cele din urmă, fără viaţă, pe iarbă.
Lolo m-a mângâiat pe creştet şi ne-a anunţat pe mama şi pe mine că vrea să se spele înainte de cină. Am mâncat toţi trei în linişte, la lumina gălbuie a unui bec chior - tocană de pui cu orez, apoi, la desert, nişte fructe cu coajă roşie acoperită de peri şi atât de dulce încât numai durerea de stomac m-a făcut să mă opresc din mâncat. Ceva mai târziu, întins sub un baldachin acoperit cu o plasă de ţânţari, am ascultat cântecul greierilor sub lumina lunii şi m-am gândit la ultima zbatere a unei vieţi, la care fusesem martor cu câteva ore în urmă. Nu-mi venea să cred cât de norocos eram.
*
- Cel mai important lucru e să ştii să te aperi.
Stăteam faţă în faţă cu Lolo, în curtea din spatele casei. Cu o zi în urmă venisem acasă cu un cucui cât un ou. Lolo îşi spăla motocicleta şi când m-a văzut m-a întrebat ce se întâmplase; i-am spus că mă încăierasem cu un băiat mai mare, care locuia la câteva case de noi. Băiatul fugise cu mingea prietenului meu, în timp ce noi ne jucam, am mai spus eu. Când am alergat după el, băiatul a pus mâna pe o piatră. Nu era corect, am spus cu vocea gâtuită de supărare. Trişase.
Lolo mi-a dat părul la o parte şi mi-a studiat în linişte rana.
- Nu sângerezi, mi-a spus el în cele din urmă, după care s-a întors la motorul lui.
Am crezut că pusese punct poveştii. Dar, când a venit doua zi de la serviciu, avea două perechi de mănuşi de box. Miroseau a piele nouă, perechea mai mare era de culoare neagră, cea mică - de culoare roşie, şi le purta pe umeri, legate între ele.
Acum abia terminase de legat şireturile mănuşilor mele şi a făcut un pas înapoi să îşi măsoare rezultatul. Mâinile îmi atârnau pe lângă corp ca doi bulbi legaţi de tulpini extrem de subţiri. A dat din cap, apoi mi-a ridicat braţele şi mi-a acoperit faţa cu mănuşile.
- Aşa. Ţine mâinile ridicate.

Mi-a corectat poziţia coatelor, apoi s-a aplecat de mijloc şi a început să se mişte de pe un picior pe celălalt.
- Trebuie să te mişti în permanenţă şi să menţii trunchiul jos, să nu devii o ţintă. Cum e?
Am dat din cap şi i-am copiat mişcările cât am putut de bine. După câteva minute, s-a oprit şi a ridicat palma în faţa nasului meu.
- Bun. Hai să te văd cum loveşti!
Puteam să fac asta. M-am dat un pas înapoi, mi-am luat avânt şi l-am lovit cât am putut de tare. Mâna lui abia dacă s-a mişcat.

- Nu e rău, a zis Lolo.

A dat aprobator din cap, cu aceeaşi expresie pe chip.

- Nu e rău deloc. Dar uite cum ţii mâinile acum. Ce ţi-am spus? Ridică-

le...
Am ridicat braţele, lovind moale palma lui Lolo, uitându-mă din când în când la el, până mi-am dat seama cât de cunoscută îmi devenise faţa lui după doi ani petrecuţi împreună, la fel de cunoscută ca pământul pe care stăteam. în mai puţin de şase luni am învăţat limba indoneziană, obiceiurile şi legendele locului. Am supravieţuit pojarului, vărsatului de vânt şi loviturilor pe care profesorii mi le aplicau cu nuiaua de bambus. Copiii fermierilor, ai servitorilor şi ai funcţionarilor de rang mic erau cei mai buni prieteni ai mei şi împreună băteam maidanul de dimineaţă până seara, făcând diverse munci, prinzând greieri sau înălţând zmeie cu marginile ascuţite ca lama - iar cei mai puţin îndemânatici îşi vedeau zmeiele luate de vânt şi ştiau că undeva, în alt loc, alţi copii stăteau unul în spatele celuilalt, ca vagoanele unui tren, scrutând cerul şi aşteptând să aterizeze prada. Am învăţat de la Lolo să mănânc ardei iuţi la cină (cu mult orez) şi, la mese servite în alte părţi, am gustat din carnea de câine (o carne tare), carnea de şarpe (şi mai tare) şi greieri prăjiţi (crocanţi). întocmai ca mulţi alţi indonezieni, Lolo era adept al

unei anumite ramuri a islamului care lăsa loc unor influenţe animiste[8] antice, precum şi religiei hinduse. Mi-a explicat că oamenii preluau puterea animalelor pe care le mâncau. Ne-a promis că într-o zi, cât de curând, avea să ne aducă o bucată de carne de tigru.
Cam aşa stăteau lucrurile - totul era o aventură, o recompensă în viaţa unui băieţandru. în scrisorile trimise bunicilor mei obişnuiam să redau cu fidelitate multe dintre aceste întâmplări, încrezător că voi primi în continuare pachete cu ciocolată şi unt de arahide. Dar nu le povesteam chiar totul; mi-era prea greu să explic unele lucruri. Nu le-am scris lui Toot şi bunicului despre bărbatul care a apărut într-o zi la uşa noastră, cu chipul desfigurat de o gaură în locul în care ar fi trebuit să fie nasul: sunetul şuierător pe care l-a făcut când i-a cerut mamei ceva de mâncare. Nu le-am spus nici despre faptul că, în pauză, la şcoală, un prieten mi-a povestit că frăţiorul lui murise cu o noapte înainte din cauza unui spirit malefic purtat de vânt şi nici despre spaima care se întipărise pe faţa prietenului meu cu o clipă înainte de a începe să râdă, după care mi-a tras un pumn în braţ şi a luat-o la sănătoasa. în anul în care nu a plouat deloc, fermierii cu ochi goi mergeau desculţi, aduşi de umeri, prin câmpurile lor pustii, crăpate de secetă, aplecându-se din când în când să fărâmiţeze între degete pământul; aceeaşi disperare i-a cuprins pe aceşti oameni în anul următor, când a plouat o lună fără încetare, râurile ieşite din matcă au inundat câmpurile şi drumurile, iar familii întregi se zbăteau, în apa care mie îmi ajungea până la brâu, să-şi salveze caprele şi găinile, în vreme ce casele lor erau luate de ape.
începusem să înţeleg natura violentă, imprevizibilă şi de multe ori nemiloasă a lumii. Mi-am spus în sinea mea că bunicii nu ştiau nimic despre această lume, aşa că n-avea nici un rost să-i tulbur cu întrebări la care nu-mi puteau răspunde. Uneori, când mama se întorcea de la slujbă, îi spuneam ce văzusem sau auzisem, iar ea mă mângâia pe frunte, ascultându-mă cu atenţie, încercând să-mi explice cât mai bine ceea ce se putea explica. Am fost mereu recunoscător pentru grija ei - vocea ei, atingerea mâinii ei defineau pentru mine siguranţa. Dar

cunoştinţele ei despre inundaţii, exorcism şi lupte de cocoşi lăsau mult de dorit. Totul era la fel de nou pentru ea cum era şi pentru mine, iar după astfel de conversaţii aveam mereu senzaţia că, prin întrebările mele, nu făcusem decât să-i dau şi mai multe motive de îngrijorare. Aşa că am început să caut îndrumare şi educaţie la Lolo. El nu vorbea prea mult, dar era o companie plăcută. M-a prezentat familiei şi prietenilor ca fiind fiul lui, dar niciodată nu a depăşit limitele unui sfat pragmatic şi nici nu a dorit să creeze impresia că relaţia noastră ar fi fost mai mult decât ce se vedea cu ochiul liber. îmi plăcea distanţa aceea, pentru că era dovada unei încrederi bărbăteşti. Cât despre cunoştinţele lui legate de lume, acestea păreau inepuizabile. Nu ştia doar cum să schimbe o roată sau să facă prima mutare într-o partidă de şah. Ştia lucruri mult mai greu de priceput, ştia cum să reacţioneze faţă de diferitele mele ieşiri emoţionale, precum şi cum să explice misterele eterne ale sorţii.
Ştia, de pildă, cum să facă faţă cerşetorilor care păreau a fi pretutindeni - o pleiadă de suferinzi, bărbaţi, femei, copii, în haine zdrenţuite, murdare de praf, unii dintre ei fără mâini, alţii fără picioare, victime ale scorbutului, ale poliomielitei sau ale leprei, deplasându-se în mâini ori cu ajutorul unor cărucioare improvizate cu care se strecurau pe trotuarele aglomerate, unii dintre ei cu picioarele aduse sub ei ca nişte contorsionişti. La început, am văzut-o pe mama dând bani oricui se oprea la poarta noastră sau întindea mâna când mergeam pe stradă. Mai apoi, când faptul că avea de-a face cu un şir infinit de beteşuguri a devenit evident, a devenit şi ea mai zgârcită, învăţând să aprecieze cumva nivelurile de suferinţă. Lolo considera calculele ei morale înduioşătoare, dar prosteşti, şi, ori de câte ori mă prindea făcând ca ea, ridica din sprâncene şi mă lua deoparte.
- Câţi bani ai?, mă întreba.
îmi goleam buzunarele.
- 30 de rupii.
- Câţi cerşetori sunt pe stradă?
încercam să socotesc în gând numărul cerşetorilor care bătuseră la uşa noastră în ultima săptămână.

- Vezi?, mi-a spus el imediat ce şi-a dat seama că pierdusem şirul. Ai face mai bine să-ţi pui banii deoparte şi să te asiguri că nu ajungi în stradă.
La fel se purta şi cu servitorii. Majoritatea erau ţărani tineri, abia sosiţi la oraş, care lucrau de multe ori pentru familii nu cu mult mai înstărite decât ale lor, care trimiteau bani acasă sau strângeau suficient cât să-şi deschidă propriile afaceri. Lolo era dispus să-i ajute pe cei mai ambiţioşi şi de obicei le tolera idiosincraziile: ceva mai mult de un an a avut printre angajaţi un tânăr cumsecade, căruia îi plăcea să se îmbrace în haine femeieşti la sfârşit de săptămână, dar lui Lolo îi plăcea la nebunie cum gătea băiatul. Pe de altă parte, n-avea nici o reţinere când venea vorba să concedieze servitori neîndemânatici, uituci sau care i-ar fi făcut doar pagubă; era de-a dreptul şocat când mama sau chiar eu încercam să îi luăm respectivului om apărarea.
- Mama ta are un suflet tare bun, mi-a spus Lolo a doua zi după ce mama luase asupra ei stricăciunile provocate unui aparat de radio care căzuse de pe şifonier. Asta e o calitate remarcabilă la o femeie. Dar într-o zi vei deveni bărbat, iar bărbaţii trebuie să aibă ceva mai mult simţ practic.
Nu era vorba despre bine sau rău, mi-a explicat el, nici despre simpatii sau antipatii. Viaţa trebuia luată aşa cum era.
Am simţit o lovitură puternică în falcă şi când am ridicat privirea am văzut faţa asudată a lui Lolo.
- Fii atent. Ţine mâinile sus!
Ne-am mai antrenat încă o jumătate de oră, după care Lolo a hotărât că era timpul să ne odihnim. îmi ardeau braţele; capul îmi zvâcnea în pulsaţii surde, constante. Am umplut o carafă cu apă şi ne-am aşezat lângă iazul crocodililor.
- Eşti obosit?, m-a întrebat.
M-am aplecat în faţă şi am dat moale din cap. A zâmbit şi şi-a ridicat un crac al pantalonilor să se scarpine pe picior. Am observat câteva cicatrici adânci care se întindeau de la gleznă până spre fluierul piciorului.

- Ce sunt astea?
- Semne de la lipitori, mi-a răspuns el. De când am fost în Noua Guinee. îmi intrau în bocanci când mărşăluiam prin mlaştini. Seara, când îmi scoteam ciorapii, le găseam lipite de picior, umflate de sângele supt. Dacă pui sare pe ele, mor, dar tot trebuie să le scoţi din piele cu un cuţit încins.
I-am atins una din cicatricile în formă ovală. Pielea era fină şi fără păr acolo unde fusese arsă. L-am întrebat pe Lolo dacă îl duruse.
- Bineînţeles că m-a durut, mi-a spus el şi a luat o gură de apă din carafă. Câteodată trebuie să ignori durerea. Câteodată nu te poţi gândi decât la destinaţia pe care o ai.
Am tăcut amândoi, iar eu l-am privit cu coada ochiului. Mi-am dat seama că până atunci nu-l auzisem niciodată vorbind despre ceea ce simţea. Nu îl văzusem niciodată furios sau trist. Părea că face parte dintr-o lume cu suprafeţe dure şi gânduri bine definite. Deodată mi-a trecut prin minte o idee ciudată.

- Ai văzut vreodată un om ucis în faţa ta?, l-am întrebat. S-a uitat la

mine, surprins de întrebare.

- Ai văzut?, am întrebat din nou.

- Da, a răspuns.

- Ai văzut sânge? -Da.

Am căzut pe gânduri preţ de o clipă.

- De ce a fost ucis acel om? Cel pe care l-ai văzut.
- Pentru că era slab.
- Atâta tot?
Lolo a ridicat din umeri şi şi-a lăsat în jos cracul pantalonului.

- Uneori doar asta e de ajuns. Oamenii profită de slăbiciunea altor oameni. Sunt la fel cum sunt diferitele ţări, într-un anumit sens. Cel puternic îi ia pământurile celui slab. îl obligă pe cel slab să muncească pământul. Dacă nevasta celui slab este frumoasă, atunci cel puternic i-o va lua.

A făcut o pauză să mai bea puţină apă, după care m-a întrebat:

- Tu care dintre aceşti oameni ai vrea să fii?

N-am răspuns. Lolo s-a uitat spre cer, cu ochii mijiţi.

- Mai bine să fii puternic, a spus el într-un târziu şi s-a ridicat în picioare. Dacă nu poţi fi puternic, măcar fii isteţ şi înţelege-te cu cel puternic. Dar mult mai bine ar fi să fii puternic. Mult mai bine.

Mama ne privea din casă, de la biroul ei unde corecta nişte lucrări. înainte să plecăm din Hawaii, încercase să înveţe tot ce se putea despre Indonezia: despre populaţia ei, a cincea ca număr din lume, împărţită în sute de triburi şi vorbind sute de dialecte; despre istoria colonialismului, despre ocupaţia olandeză care durase peste trei secole şi apoi despre ocupaţia japoneză din timpul războiului, în încercarea de a obţine controlul asupra resurselor importante de petrol, metale şi cherestea; despre lupta pentru independenţă de după război şi despre alegerea unui luptător pentru libertate, pe nume Sukarno, ca prim preşedinte al ţării. Sukarno fusese înlocuit de curând, dar peste tot la ştiri se vorbea despre faptul că fusese o lovitură de stat fără vărsare de sânge şi că populaţia susţinea această schimbare. Se spunea că Sukarno era corupt, că era un demagog totalitar care se înţelegea prea bine cu comuniştii.

Mama era conştientă că urma să ne mutăm într-o ţară săracă, subdezvoltată,
complet necunoscută. Se pregătise sufleteşte pentru episoadele de dizenterie şi febră, pentru băile cu apă rece şi WC-urile turceşti, pentru penele de curent care durau cu săptămânile, pentru zilele caniculare şi prezenţa permanentă a ţânţarilor. Pentru ea erau doar

nişte neplăceri, pentru că era mult mai dură decât părea, mult mai puternică decât a crezut vreodată chiar ea. De fapt asta fusese o parte din ceea ce a atras-o la Lolo după plecarea lui Barack - promisiunea unei vieţi noi, încărcate de semnificaţie, în care ea avea să-şi ajute soţul să reconstruiască o ţară aflată într-o regiune tensionată şi provocatoare, departe de influenţa părinţilor ei.
Nu fusese însă pregătită să se simtă atât de singură. Singurătatea se insinua constant în viaţa ei, ca episoadele de hiperventilaţie. Nu putea explica exact ce o nemulţumea. Lolo o primise cu căldură şi făcuse tot posibilul ca ea să se simtă ca acasă, punându-i la dispoziţie orice şi-ar fi putut dori, în măsura în care el îşi permitea asta. Familia lui dovedise tact şi generozitate, tratându-l pe copilul ei ca pe unul de-al lor.
Totuşi ceva se întâmplase între ea şi Lolo în anul în care fuseseră nevoiţi să stea despărţiţi. În Hawaii, el fusese atât de plin de viaţă, atât de entuziasmat de planurile lui. Noaptea, când rămâneau singuri, îi povestea mamei despre anii de război, când el era încă un copil, despre faptul că tatăl şi fratele lui se înrolaseră în armata revoluţionară, despre momentul în care a aflat că amândoi fuseseră ucişi şi familia pierduse tot, despre faptul că soldaţii olandezi le-au dat foc la casă, obligându-i să caute adăpost undeva la ţară, despre faptul că mama lui şi-a vândut bijuteriile una după alta, pentru a avea bani de mâncare. Lucrurile aveau să se schimbe acum, că olandezii fuseseră alungaţi de la putere, i-ar fi spus Lolo mamei sale; el avea să revină la catedră şi să pună umărul la acea schimbare.
Acum nu mai vorbea aşa. În realitate, aproape că nu vorbea deloc cu mama, părea c-o face numai când e absolut nevoit şi strict despre subiectul în sine, când era cazul să repare o ţeavă spartă sau să planifice o vizită pe care trebuiau s-o facă unei rude îndepărtate. Era ca şi cum s-ar fi retras într-un loc ascuns, inaccesibil, în care a luat după el cele mai frumoase calităţi ale sale. În unele nopţi, după ce toată lumea se ducea la culcare, mama îl auzea plimbându-se prin casă, cu o sticlă de whiskey de import în care îşi îneca secretele. În alte nopţi îşi punea pistolul sub pernă înainte de a se culca. Când

mama îl întreba ce îl supără, o repezea cu blândeţe, spunându-i că era doar foarte obosit. Se purta de parcă nici în cuvinte nu mai avea încredere. Nici în cuvinte, nici în sentimentele exprimate de acestea. Ea bănuia că era vorba despre probleme pe care Lolo le-ar fi avut la serviciu. Când am ajuns la el, lucra ca geolog pentru armată, făcând prospecţiuni de drumuri şi tuneluri. Era o muncă anostă, prost plătită; numai frigiderul costase salariul lui pe două luni. Iar acum avea o soţie şi un copil de care trebuia să aibă grijă... nu era de mirare că era deprimat. Dar ea nu bătuse atâta drum pentru a fi o povară. Era hotărâtă să-şi aducă contribuţia.

Şi-a găsit de lucru ca profesoară de engleză pentru afaceriştii indonezieni şi preda cursurile la ambasada americană, ca parte a pachetului de sprijin al Statelor Unite pentru ţările în curs de dezvoltare. Banii erau bine-veniţi, dar nu puteau compensa sentimentul de singurătate care o copleşea. Afaceriştii indonezieni nu erau foarte interesaţi de subtilităţile limbii engleze, iar câţiva dintre ei i-au făcut chiar avansuri. Lucrătorii americani din ambasadă erau în general bărbaţi în vârstă, carieriști din Departamentul de Stat, ici-colo câte un economist sau un jurnalist care dispărea câteva luni la rând, având funcţii şi obligaţii destul de tulburi. Unii dintre ei erau nesimţiţi la propriu, făceau glume despre indonezieni până când aflau că mama era căsătorită cu un localnic, după care încercau să bagatelizeze gafele, acoperindu-se unul pe altul şi pretextând că a vorbit gura fără ei din cauza caniculei şi, apropo, ce mai face fiul tău, ce copil cuminte...

Aceşti oameni erau familiarizaţi cu Indonezia, sau cel puţin cu unele părţi din ea, acelea în care erau ascunse aşa-zisele schelete. La prânz sau în conversaţii obişnuite, îi împărtăşeau mamei informaţii pe care ea nu le putea afla din ziare. I-au explicat că Sukarno adusese guvernul american la disperare, dat fiind că acesta era deja preocupat de pătrunderea comunismului în Indochina, de retorica naţionalistă şi de politica de nealiniere - Sukarno fusese la fel de rău ca Lumumba sau Nasser, poate chiar mai rău, dată fiind importanţa strategică a

Indoneziei. Se zvonea că CIA jucase un rol în lovitura de stat, cu toate că nimeni nu avea informaţii sigure. Clar era faptul că, după lovitura de stat, armata i-a vânat pe presupuşii susţinători comunişti până în ultimele unghere ale ţării. Numărul victimelor era necunoscut: câteva sute de mii, poate chiar jumătate de milion. Până şi cei mai informaţi agenţi pierduseră şirul.
Numai datorită insinuărilor rostite cu jumătate de gură a aflat mama că, atunci când am aterizat la Jakarta, nu trecuse nici măcar un an de la cea mai brutală şi mai rapidă campanie de reprimare din vremurile moderne. Numai gândul acesta a fost de ajuns să o înspăimânte - ideea că istoria putea fi ştearsă cu buretele atât de uşor, la fel cum pământul roditor şi argilos înghiţise râurile de sânge care curseseră pe străzi; era înspăimântător pentru ea că oamenii îşi puteau continua viaţa ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat, vegheaţi de afişele uriaşe care îl înfăţişau pe noul preşedinte, o naţiune concentrată asupra propriei dezvoltări. Pe măsură ce cercul ei de prieteni indonezieni se mărea, unii dintre ei s-au arătat dispuşi să-i spună alte poveşti, despre corupţia care pătrunsese în agenţiile guvernamentale, despre percheziţiile efectuate de poliţie şi de armată, despre adevărate industrii create pentru familia şi anturajul preşedintelui. După fiecare poveste de genul acesta, îl întreba pe Lolo, cu discreţie:
- Este adevărat?
El nu spunea nimic niciodată. Cu cât era ea mai insistentă, cu atât el se adâncea în muţenia lui blândă.
- De ce te preocupă zvonurile astea?, o întreba el. De ce nu te duci mai bine să-ţi cumperi o rochie pentru petrecere?
în cele din urmă, mama s-a plâns unui văr de-al lui Lolo, un pediatru care avusese grijă de Lolo în timpul războiului.
- Nu ai cum să înţelegi, i-a răspuns vărul, cu blândeţe.
- Ce să înţeleg?
- împrejurările întoarcerii lui Lolo. El nu a dorit să se întoarcă atât de repede din Hawaii. în timpul epurării politice, toţi studenţii aflaţi la studii peste graniţă au fost convocaţi în ţară, fără nici un fel de

explicaţii, apoi le-au fost anulate paşapoartele. Când Lolo a coborât din avion, habar nu avea ce îl aştepta aici. Nu l-am putut vedea; oficialii din armată l-au reţinut şi l-au interogat. I-au spus că tocmai fusese recrutat şi că va fi trimis în jungla din
Noua Guinee pentru un an. A fost unul dintre cei norocoşi. Studenţii care urmaseră cursuri ale facultăţilor din Blocul Comunist au avut o soartă mai rea. Mulţi dintre ei se află încă în închisoare sau au dispărut fără urmă.
- Nu-l judeca prea aspru pe Lolo, a repetat vărul lui. A apucat vremuri pe care lumea vrea să le uite.
Mama a plecat absolut uluită din casa vărului lui Lolo. Soarele dogorea, aerul era plin de praf, dar, în loc să ia un taxi până acasă, mama a început să rătăcească fără ţintă. A ajuns într-un cartier bogat, cu case imense apărate de porţi din fier, în care locuiau diplomaţi şi generali. O femeie desculţă, acoperită cu un şal zdrenţuit, a intrat pe poarta unei proprietăţi şi a ajuns în faţa casei unde câţiva bărbaţi spălau un parc de maşini Mercedes Benz şi Land Rover. Unul dintre ei i-a strigat femeii să plece, dar ea a rămas pe loc, cu o mână scheletică întinsă înainte şi faţa acoperită. Un alt bărbat a scos câteva monede din buzunar şi i le-a aruncat. Femeia a fugit să adune monedele cu o rapiditate uimitoare, apoi s-a uitat temătoare în jurul ei în timp ce strângea bănuţii la piept.
Putere. Cuvântul a rămas întipărit în mintea mamei mele ca un blestem. în America, acest cuvânt rămânea în general ascuns până când cineva îl scotea la suprafaţă; până când vizitai o rezervaţie de indieni sau câştigai încrederea unei persoane de culoare. Dar aici puterea era nedisimulată, arbitrară, vizibilă, mereu proaspătă în memorie. Puterea a fost cea care a pus stăpânire pe Lolo şi l-a trimis înapoi la locul lui tocmai când crezuse că scăpase, cea care l-a aplecat sub povara ei şi i-a dat de înţeles că propria viaţă nu îi aparţinea. Aşa stăteau lucrurile; nu le puteai schimba, nu puteai decât să trăieşti potrivit regulilor care, odată învăţate, deveneau foarte simple. Lolo făcuse pace cu puterea, dobândise înţelepciunea de a uita; aşa cum

făcuse şi cumnatul lui, care câştiga de-acum milioane din slujba de înalt oficial al companiei naţionale de petrol; aşa cum încercase şi un alt frate al lui să facă, numai că el nu-şi calculase corect şansele şi acum îşi cumpăra ţigări la bucată din banii obţinuţi în schimbul argintăriei pe care o fura de la noi, de câte ori venea în vizită.
Mama şi-a amintit ce îi spusese cândva Lolo, după ce întrebările ei invariabile îl aduseseră la capătul răbdărilor.
- Vinovăţia este un lux pe care numai străinii şi-l pot permite, i-a spus el. Şi să spui tot ce-ţi trece prin cap este tot un lux.
Ea nu ştia cum e să pierzi totul, să te trezeşti dimineaţa flămând. Nu ştia cât de stufos şi de înşelător era drumul către siguranţă. Nu ştia că, dacă nu te concentrezi la maximum, poţi aluneca şi te poţi trezi înapoi, de unde ai plecat.
Lolo avea dreptate, desigur. Ea era cetăţean străin, o albă din clasa de mijloc, protejată de ereditatea ei, fie că dorea sau nu acea protecţie. Ea putea pleca oricând, dacă situaţia degenera. Or, posibilitatea asta venea în contradicţie cu orice i-ar fi spus lui Lolo; între ei exista această barieră de netrecut. Acum mama se uita pe fereastră la noi şi ne-a văzut că ne-am ridicat din locul în care şezusem, iar iarba de sub noi rămăsese culcată la pământ. A trecut-o un fior, apoi s-a ridicat în picioare, cuprinsă brusc de panică.
Puterea punea stăpânire pe fiul ei.
Privind retrospectiv, nu ştiu dacă Lolo a înţeles vreodată pe deplin ce a simţit mama în toţi acei ani, de ce eforturile lui de a-i oferi mamei o viaţă bună nu făceau decât să creeze o prăpastie care se căsca din ce în ce mai mare între ei doi. Nu era genul de bărbat care să-şi pună asemenea întrebări. Dimpotrivă, s- a concentrat asupra scopului său şi, în perioada în care am trăit în Indonezia, a tot promovat. Cu ajutorul cumnatului său, a obţinut o slujbă în departamentul de relaţii guvernamentale al unei companii petroliere americane. Ne-am mutat într-o casă aflată într-un cartier mai elegant; motocicleta a fost înlocuită de o maşină; un televizor şi o instalaţie de sunet de ultimă generaţie au înlocuit crocodilii şi pe cimpanzeul Tata; Lolo era acum

membru al clubului companiei, unde luam cina. Uneori îi auzeam, pe el şi pe mama, certându-se în dormitorul lor, de obicei din cauza refuzului ei de a lua parte la cinele festive organizate de companie şi unde afaceriştii americani din Texas şi Louisiana îl băteau pe tata prieteneşte pe spate şi se lăudau cu mita pe care o dăduseră pentru a obţine drepturi de foraj maritim, în timp ce nevestele lor i se plângeau mamei de servitorii indonezieni. El o întreba ce-ar însemna să apară singur la astfel de eveniment, iar mama ridica vocea până când ajungea să ţipe.
Ăştia nu sunt oamenii mei.
Asemenea certuri erau totuşi rare; mama şi Lolo s-au înţeles bine în perioada venirii pe lume a surorii mele, Maya, apoi în perioada separării şi a divorţului, până când l-am văzut pe Lolo pentru ultima oară, zece ani mai târziu, când mama l-a ajutat să meargă la un medic din Los Angeles să-şi trateze boala de ficat care avea să-l ucidă la numai 51 de ani. Singurul motiv de tensiune dintre ei a fost schimbarea treptată de atitudine a mamei faţă de mine. Ea mi-a încurajat mereu adaptarea rapidă la viaţa din Indonezia, devenisem destul de independent, mă mulţumeam cu alocaţia mică şi eram extrem de bine-crescut în comparaţie cu alţi copii americani. Ea m-a învăţat să dispreţuiesc amestecul de ignoranţă şi de aroganţă caracteristic americanilor ce trăiesc în alte ţări. Dar acum înţelegea şi ea, aşa cum învăţase şi Lolo, prăpastia uriaşă dintre oportunităţile unui american şi şansele unei vieţi decente pentru un indonezian. Ştia prea bine de care parte trebuia să se situeze copilul ei. Eram american şi viaţa mea trebuia să se desfăşoare în altă lume, şi-a spus ea.
Eforturile ei iniţiale s-au concentrat pe educaţie. Fiindcă nu avea bani să mă dea la Şcoala Internaţională, unde mergeau mai toţi copii de expaţi din Jakarta, a aranjat din momentul sosirii noastre să completeze studiile mele în Indonezia cu un curs american prin corespondenţă.
Eforturile ei s-au dublat între timp. Cinci zile pe săptămână mă trezea la patru dimineaţa, mă forţa să mănânc micul dejun, după care îmi

preda trei ore limba engleză, înainte ca eu să plec la şcoală şi ea - la serviciu. Am încercat să mă împotrivesc acestui regim, dar, pentru fiecare strategie pe care o născoceam, fie că era neconvingătoare („mă doare stomacul”) sau cât se poate de adevărată (din cinci în cinci minute mi se închideau ochii de oboseală), răspunsul ei era mereu rostit cu răbdare, dar răspicat:
- Nici pentru mine nu e vreo distracţie, amice.
Pe lângă toate astea, intervenea şi îngrijorarea pentru siguranţa mea, exprimată parcă prin tonul ridicat al bunicii mele. îmi amintesc că m-am întors într-o seară acasă şi am găsit o sumedenie de vecini adunaţi în curtea noastră. Mama era supărată, dar şi fericită că mă vede acasă, aşa că a durat ceva până a observat că aveam antebraţul înfăşurat într-un ciorap ud şi
murdar de noroi.

- Ce-i asta?

- Ce anume?

- Asta. De ce ai mâna bandajată cu un ciorap?

- M-am tăiat.

- Ia să văd.

- Nu e mare lucru.

- Barry. Arată-mi.
Am desfăcut ciorapul şi am lăsat să se vadă o tăietură lungă, de la încheietura mâinii până la cot. Tăietura nu-mi atinsese venele, dar era destul de adâncă şi lăsa să se vadă muşchiul de culoare roz care pulsa sub piele. Am sperat că se va mai calma dacă îi explic ce s-a întâmplat. Făcusem autostopul, împreună cu un prieten, până la ferma familiei lui, începuse să plouă şi la fermă era o porţiune unde te puteai da pe

noroi ca pe gheaţă, dar ferma era împrejmuită cu sârmă ghimpată şi...
„Lolo!”
Acum, când povesteşte această păţanie, mama râde, aşa cum râde orice mamă care a iertat greşelile copilului său. Dar tonul său se schimbă uşor când îşi aminteşte că Lolo i-a sugerat să aşteptăm până dimineaţă ca să mă ducă la doctor, iar ea a fost nevoită să apeleze la intimidare pentru a-l convinge pe singurul vecin care avea maşină să ne ducă la doctor. îşi aminteşte că, atunci când ajuns la spital, aproape toate luminile din clădire erau stinse şi nu era nimeni la recepţie; îşi aminteşte sunetul paşilor ei care rezonau pe holurile goale pe care ea le-a străbătut înnebunită, până când a dat de doi tineri îmbrăcaţi numai în şorturi de box şi care jucau domino într-o cămăruţă din spate. Când i-a întrebat unde sunt medicii, bărbaţii i-au răspuns joviali „noi suntem”, şi-au continuat jocul până la capăt, după care şi-au tras pantalonii pe ei şi mi-au cusut rana cu 20 de fire, motiv pentru care am rămas cu o cicatrice foarte urâtă. în tot acest timp, mama a trăit sentimentul covârşitor că, într-un moment de neatenţie din partea ei, viaţa copilului ei ar fi fost pusă în pericol, că lumea din jurul ei era prea preocupată să supravieţuiască pentru a băga de seamă şi pierderea ei, că la nevoie ar fi avut parte de compătimire, dar de absolut nimeni lângă ea care să lupte, ca ea, împotriva unui destin ameninţător.
Acum înţeleg că genul acesta de probleme, mai puţin tangibile decât foile matricole de la şcoală sau serviciile medicale, deveniseră scopul lecţiilor pe care mi le dădea.
- Dacă vrei să fii cu adevărat om, ai nevoie de nişte valori, obişnuia ea să-mi spună.
Onestitatea - Lolo nu şi-ar fi ascuns pentru nimic în lume frigiderul în magazie când veneau cei de la fisc, chiar dacă toată lumea, inclusiv agenţii fiscali, se aşteptau la aşa ceva. Corectitudinea - părinţii elevilor mai înstăriţi nu ar fi trebuit să dăruiască televizoare profesorilor în timpul Ramadanului şi- atunci copiii lor nu s-ar mai fi mândrit cu notele mari primite. Vorba fără ocolişuri - dacă nu ţi-a plăcut un tricou

pe care ţi l-am cumpărat de ziua ta, trebuia să fi spus în loc să-l laşi să zacă în fundul dulapului. Părerile personale - doar pentru că alţi copii îl şicanează pe un coleg din cauza tunsorii lui, asta nu înseamnă că şi tu trebuie să faci la fel.

Era ca şi cum, după o călătorie la celălalt capăt al lumii, departe de aroganţa şi de ipocrizia generate de familiarităţi, mama putea în sfârşit să repună în drepturi virtuţile trecutului ei din Vestul Mijlociu şi să le prezinte lumii într-o formă rafinată. Problema era că nu prea avea pe ce să se bazeze; de câte ori mă lua deoparte să-mi atragă atenţia, dădeam din cap în semn că înţelesesem, dar cred că era conştientă de faptul că multe dintre ideile ei erau nerealiste. Lolo nu făcea decât să explice realitatea sărăciei, corupţiei şi lupta permanentă pentru siguranţă; nu el le crease. Toate acestea erau realităţi care au dat naştere unui scepticism implacabil. încrederea mamei mele în virtuţile de modă veche depindea de o credinţă pe care eu nu o aveam, o credinţă pe care ea refuza s-o descrie ca fiind religioasă; o credinţă pe care experienţa ei o învăţase s-o considere un sacrilegiu: credinţa că oamenii raţionali şi profunzi îşi puteau contura propriul destin. într-o ţară unde fatalismul a rămas o unealtă necesară pentru a face faţă greutăţilor, unde adevărurile supreme erau separate de realităţile cotidiene, ea era un martor singuratic al umanismului laic, un soldat al Noii Ordini, al forţelor de menţinere a păcii şi
al liberalismului documentelor de poziţie.

Mama avea un singur aliat în toată această luptă - autoritatea exercitată, de la distanţă, de tatăl meu. îmi povestea din ce în ce mai des despre el, despre faptul că crescuse în sărăcie, într-o ţară săracă, pe un continent sărac; îmi spunea că avusese o viaţă grea, cel puţin la fel de grea ca a lui Lolo. Nu apelase niciodată la influenţa altor oameni şi nici nu profitase de orice ocazie. Era un om harnic şi cinstit şi nu făcea rabat de la valorile lui oricât l-ar fi costat asta. Trăise conform unor principii care impuneau o altfel de duritate şi promiteau o formă superioară de putere. Mama a decis că trebuia să urmez exemplul tatălui meu. Nu aveam de ales. Aveam asta în sânge.

- Ai sprâncenele astea frumoase de la mine... sprâncenele tatălui tău sunt foarte subţiri. Dar i-ai moştenit inteligenţa şi caracterul.
Mesajul ei se referea la populaţia de culoare în general. Aducea acasă cărţi despre mişcările pentru drepturi civile, discuri cu Mahalia Jackson şi înregistrări ale discursurilor lui Dr. King. Când mi-a povestit că elevii din Sud citeau cărţi primite de la bibliotecile şcolilor mai bogate, pentru elevi albi, ca apoi să devină medici, avocaţi sau oameni de ştiinţă, m-am simţit admonestat pentru faptul că nu doream să mă trezesc devreme şi să studiez. Dacă îi povesteam despre paradele militare la care luam parte alături de trupa mea de Cercetaşi Indonezieni, cu care defilam dinaintea preşedintelui, ea aducea vorba despre un alt fel de marş, un marş al unor copii nu cu mult mai mari decât mine, un marş pentru libertate. Orice bărbat de culoare era Thurgood Marshall sau Sidney Poitier; orice femeie de culoare era Fannie Lou Hamer sau Lena Horne. A fi negru însemna a fi beneficiarul unei moşteniri măreţe, al unui destin măreţ, o povară legendară pe care numai noi eram suficient de puternici pentru a o duce.
Trebuia să ducem acele poveri cu eleganţă. Nu o dată, mama mi-a spus că „Harry Belafonte este cel mai frumos bărbat din lume”.
Acesta era contextul în care am văzut fotografia aceea din revista Life, fotografia unui bărbat de culoare care a apelat la un tratament de albire a pielii. îmi imaginez că şi alţi copii negri, atunci ca şi acum, au avut momente similare de revelaţie. Poate majoritatea au această revelaţie şi mai devreme, pentru că părinţii îi avertizează să nu depăşească limitele unui anumit cartier sau pentru că nu pot avea părul lui Bărbie, oricât de mult s-ar pieptăna şi ar trage de el, pentru că au auzit, fără să vrea, că tatăl sau bunicul lor a fost umilit de un angajator sau de un poliţist. Poate e mai uşor pentru un copil să primească veştile rele cu picătura, pentru a-şi putea dezvolta un sistem de apărare, cu toate că, după părerea mea, am fost printre cei norocoşi, întrucât o mare parte a copilăriei mele nu am avut motive de neîncredere în mine însumi.

Ştiu prea bine că acel articol a fost foarte brutal pentru mine, ca un atac venit de nicăieri. Mama mă avertizase în privinţa bigoţilor, îmi spusese că erau oameni ignoranţi şi needucaţi pe care era mai bine să-i evit. Şi, chiar dacă nu mă gândeam încă la propria moarte, Lolo mă ajutase să înţeleg că bolile pot duce la infirmitate, că accidentele pot mutila, că norocul se poate întoarce. Eram capabil să identific corect lăcomia şi cruzimea altor oameni, uneori chiar şi lăcomia şi cruzimea mea. Dar acea fotografie mi-a spus ceva în plus: că exista acolo, undeva, un duşman ascuns, unul care mă putea atinge fără ca eu sau cei din jur să ne dăm seama. Când am ajuns acasă în seara aceea, după ce fusesem lăsat singur în bibliotecă, m-am dus la baie şi m-am uitat în oglindă şi mi-am dat seama că toate simţurile şi toate membrele mele erau intacte, că eram acelaşi dintotdeauna, apoi m-am întrebat dacă nu cumva era ceva în neregulă cu mine. Alternativa era la fel de înspăimântătoare: adulţii din jurul meu trăiau într-o lume nebună.
Primul atac de anxietate a trecut, iar eu mi-am petrecut restul anului în Indonezia la fel ca înainte. Dobândisem o încredere în mine care nu era întotdeauna justificată, precum şi un talent nestăvilit de a face boacăne. Dar gândirea mea s-a schimbat pentru totdeauna. Am observat, în filmele de import care rulau seara, că un Cosby n-o avea niciodată ca parteneră pe actriţa din I Spy, că negrul din Misiune imposibilă îşi petrecea majoritatea timpului în clandestinitate. Am observat şi că în cataloagele de Crăciun ale magazinelor Sears şi Roebuck, pe care Toot şi bunicul ni le trimiteau, nu existau copii care să-mi semene, şi că Moş Crăciun era un bărbat alb.
Am ţinut pentru mine aceste observaţii, ajungând la concluzia că mama fie nu văzuse ce văzusem eu, fie încerca să mă protejeze, motiv pentru care nu avea rost să îi dau de înţeles că eforturile ei eşuaseră. Aveam în continuare încredere în iubirea mamei mele, dar acum începeam să înţeleg că lipsea ceva din felul în care îmi prezentase ea lumea şi locul pe care îl ocupa tata în ea.
„Sat”, în Java şi în Indochina (n.tr.)

Animism - credinţă potrivit căreia orice în Univers, şi Universul însuşi, are un suflet sau este o fiinţă vie. (n.tr.

)Capitolul trei

Mi-a luat ceva timp până să îi recunosc în mulţime. Când s-au deschis prima oară uşile glisante, n-am văzut decât zâmbetele de pe chipurile estompate, privind nerăbdătoare de dincolo de rampa despărţitoare. în cele din urmă, în spatele mulţimii am ochit un bărbat înalt, cu părul grizonant, iar în spatele lui, abia zărindu-se, o femeie scundă, care parcă semăna cu o bufniţă. Cei doi au început să facă cu mâna în direcţia mea, dar înainte să le pot face semn au dispărut dincolo de uşile din sticlă mată.

Primii la coadă erau o familie de chinezi care păreau să întâmpine nişte dificultăţi cu vameşii. în timpul zborului de la Hong Kong i-am remarcat - un grup plin de viaţă; tatăl şi-a scos pantofii şi a străbătut desculţ coridorul avionului în sus şi-n jos, copiii au încălecat scaunele, iar mama şi bunica au cerut nenumărate perne şi pături şi au vorbit întruna între ele. Acum, aceeaşi familie rămăsese pe loc, dorindu-şi să nu atragă atenţia în timp ce ochii lor urmăreau în tăcere mâinile care răsfoiau paşapoartele şi controlau bagajele cu un calm amenințător. Tatăl mi-a amintit cumva de Lolo; m-am uitat la o mască din lemn pe care o ţineam în mână. Era un dar din partea copilotului indonezian, prieten cu mama şi care m-a condus la avion în timp ce ea, Lolo şi surioara mea, Maya, au rămas lângă poarta de îmbarcare. Am închis ochii şi mi-am apăsat masca pe faţă. Lemnul mirosea a alune şi scorţişoară, iar eu m-am simţit de parcă pluteam peste oceane, deasupra norilor, dincolo de orizontul violet, înapoi în locul din care venisem...

Am auzit pe cineva strigând numele meu. Am lăsat masca deoparte şi, visând cu ochii deschişi, mi-am zărit din nou bunicii care îmi făceau

aproape disperaţi semne cu mâna. De data asta le-am făcut şi eu semn; apoi, fără să mă gândesc, mi-am pus din nou masca pe faţă, legându-mi capul într-un dans ciudat. Bunicii au început să râdă, au arătat cu degetul în direcţia mea şi mi-au făcut iar cu mâna, până când un vameş m-a bătut umăr şi m-a întrebat dacă sunt american. Am dat afirmativ din cap şi i-am întins paşaportul.

- Poţi să pleci, mi-a spus, după care le-a spus chinezilor să rămână deoparte.

Uşile glisante s-au închis în urma mea. Toot m-a strâns în braţe şi mi-a pus la gât o ghirlandă din bomboane şi gumă de mestecat. Bunicul m-a luat pe după umăr şi mi-a spus că masca mă avantaja grozav. M-au condus până la maşina nouă pe care o cumpăraseră, iar bunicul mi-a arătat cum funcţionează aerul condiţionat. Am mers pe autostradă, am trecut pe lângă restaurante fast-food, moteluri ieftine şi parcuri de maşini uzate împrejmuite cu ghirlande. Le-am povestit cum fusese călătoria şi despre familia din Jakarta. Bunicul m-a anunţat ce urma să avem la cina de bun-venit. Toot era de părere că aveam nevoie de haine noi pentru şcoală.

Brusc, conversaţia a încetat. Mi-am dat seama că urma să locuiesc cu doi străini.

Noul aranjament nu mi se păruse rău deloc prima oară când mama îmi explicase despre ce era vorba. Sosise vremea să merg la o şcoală americană, mi-a spus ea; terminasem deja toate cursurile prin corespondenţă. Mi-a promis că avea să vină şi ea cu Maya foarte curând în Hawaii, în cel mult un an, şi că urma să încerce să ajungă totuşi de Crăciun. Mi-a reamintit ce frumos fusese când locuisem cu bunicul şi cu Toot vara trecută, de toate tentaţiile locului - îngheţată, desene animate, zile întregi petrecute pe plajă.

- Şi n-o să te scoli la patru dimineaţa, a adăugat ea, folosind un argument extrem de convingător pentru mine.

Abia acum, în timp ce mă obişnuiam cu gândul că voi sta acolo o perioadă nelimitată şi cu programul bunicilor mei, mi-am dat seama cât de mult se schimbaseră amândoi. După plecarea mea şi a mamei,

vânduseră vechea lor casă, cu forme neregulate, din apropierea universităţii, şi închiriaseră un apartament mic, cu două dormitoare, într-un bloc de pe Strada Beretania. Bunicul renunţase la afacerea cu mobilă şi se angajase ca agent de asigurări de viaţă, dar, cum nu reuşise să se convingă că oamenii chiar aveau nevoie de ceea ce vindea el şi ura să se simtă respins, nici slujba aceea nu mergea prea bine. Duminică de duminică, îl vedeam cum, spre seară, devine mai arţăgos în timp ce-şi aranja hârtiile în servieta de serviciu şi trăgea o măsuţă mobilă în faţa fotoliului, încercând să-şi abată gândurile, până când, în cele din urmă, ne dădea afară din sufragerie şi apoi făcea programări, la telefon, cu eventualii clienţi. Uneori mă duceam la bucătărie în vârful picioarelor, să iau un suc, şi îi simţeam disperarea din glas, apoi se instala liniştea în timp ce el asculta probabil ce i se spunea, cum că nici joi şi nici marţi n-ar fi un moment bun; apoi îl auzeam oftând adânc după ce închidea telefonul, răsfoind dosarele din poală cu disperarea unui jucător de cărţi care simte că pierde.
Până la urmă, câte un client mai ceda, durerea trecea, iar bunicul venea în camera mea să-mi mai povestească câte ceva din tinereţea lui sau să-mi spună ultima glumă pe care o citise în Reader's Digest. Dacă se întâmpla ca în seara respectivă convorbirile telefonice să dea roade, avea chef să-mi vorbească despre ultimele lui planuri - un volum de poezii la care lucra, o schiţă care avea să se transforme curând într-un tablou, planurile casei ideale, echipată cu tot confortul, automatizată şi cu o grădină amenajată pe diferite niveluri. Vedeam cum planurile deveneau din ce în ce mai ambiţioase şi în acelaşi timp din ce în ce mai nerealiste, dar recunoşteam în ele ceva din vechiul lui entuziasm, aşa că de obicei îi puneam întrebări provocatoare, care să-i încurajeze starea de bună dispoziţie. în mijlocul unei prezentări, o observam amândoi pe Toot, care stătea pe hol, în faţa camerei mele, cu capul aplecat a dojană.

- Ce vrei, Madelyn?

- Ai terminat cu telefoanele, dragule?

- Da, Madelyn. Am terminat, că doar e zece seara!

- Nu e cazul să urli, Stanley. Vreau doar să ştiu dacă pot să trec în

bucătărie.

- Nu urlu! Iisuse Hristoase, nu înţeleg de ce...

Până să termine el, Toot se retrăgea în dormitorul lor, iar bunicul ieşea din camera mea cu o privire încărcată de reproş şi furie.
Aceste schimburi de replici deveniseră obişnuinţă pentru mine, dat fiind că ele urmau un tipar deja parcurs, provocat de faptul că Toot câştiga mai bine decât bunicul, un adevăr rar pomenit. Toot se dovedise a fi o adevărată deschizătoare de drumuri, era prima femeie vicepreşedinte al unei bănci locale şi, cu toate că bunicului îi plăcea să spună că o încurajase mereu în
carieră, funcţia ei devenise un subiect sensibil, motiv de înverşunare între cei doi, comisioanele primite de el acoperind din ce în ce mai puţin din facturile lunare ale familiei.
Toot nu anticipase o asemenea reuşită. Nu avea studii universitare şi începuse să lucreze ca secretară după ce mă născusem pentru a contribui financiar la creşterea mea. Era o femeie isteaţă, cu o judecată sănătoasă şi o capacitate deosebită pentru muncă susţinută. Încet-încet a promovat, a respectat regulile, până când a ajuns la un prag la care competenţa nu mai era singurul criteriu care conta. A rămas în funcţia aceea vreme de 20 de ani, timp în care abia dacă şi-a luat câteva zile de concediu şi în care omologii ei bărbaţi au continuat să urce pe scara ierarhică, dezvăluind informaţii sensibile între o partidă de golf şi un drum cu maşina până acasă şi burduşindu-şi conturile.

Nu o dată mama i-a spus lui Toot că n-ar trebui să accepte tratamentul misogin de care avea parte la bancă. Dar Toot îi închidea gura spunându-i că oricine putea să se plângă de orice. Numai că Toot nu se plângea niciodată. în fiecare dimineaţă se trezea la ora cinci, se dezbrăca de rochiile largi pe care le purta prin casă şi îşi punea un taior şi pantofi cu toc. Se pudra, îşi aranja fusta, îşi prindea părul subţiat, se urca în autobuzul de 6:30 şi ajungea la biroul din centrul oraşului înaintea tuturor. Din când în când, se lăuda totuşi cu munca ei şi chiar ne povestea cu plăcere unele lucruri din culisele activităţilor financiare locale. Când am mai crescut, mi-a dezvăluit faptul că nu încetase niciodată să viseze la o casă împrejmuită de un gărduleţ alb, la zilele în care să poată doar să facă prăjituri, să joace bridge sau să lucreze ca voluntar la biblioteca locală. M-a surprins mărturisirea ei, pentru că foarte rar vorbea despre speranţele sau regretele ei. Nu ştiu dacă ar fi preferat alternativa pe care şi-o imaginase, dar am înţeles repede că ea făcuse carieră într-o vreme în care munca soţiei nu era motiv de laudă - nici pentru ea, nici pentru bunicul - şi că serviciul însemna pentru ea doar ani pierduţi şi promisiuni nerespectate. Ceea ce o impulsiona pe Toot erau nevoile nepoţilor ei şi stoicismul strămoşilor ei.

- Dacă voi sunteţi bine, Bar, spunea ea deseori, pentru mine asta e tot ce contează.

Aşa trăiau bunicii mei. Pregăteau şi acum sashimi pentru oaspeţii care le călcau rar pragul apartamentului. Bunicul încă purta cămăşi hawaiiene la
serviciu, iar Toot insista în continuare să i se spună Toot. Ambiţiile pe care le aduseseră cu ei în Hawaii se pierduseră undeva pe drum, singura lor consolare fiind uniformitatea vieţii pe care o duceau - acelaşi program, aceleaşi distracţii, aceeaşi vreme. Uneori se arătau iritaţi de faptul că japonezii puseseră stăpânire pe insule şi de controlul financiar exercitat de chinezi în Hawaii. în timpul audierilor pentru procesul Watergate, mama i-a făcut să recunoască faptul că în 1968 votaseră pentru Nixon, candidatul care promisese lege şi ordine.

Nu mai mergeam împreună la plajă sau în drumeţii; seara, bunicul se uita la televizor, în timp ce Toot citea romane poliţiste la ea în cameră. Cea mai mare bucurie a lor era de-acum un set nou de perdele sau o ladă frigorifică modernă. Se purtau ca şi cum ignorau satisfacţiile vârstei de mijloc, legătura dintre anii maturităţii şi timpul pe care-l mai aveau la dispoziţie, dintre vitalitate şi mijloacele de care dispuneau, neputând să recunoască realizările care eliberează spiritul. La un moment dat, în timpul absenţei mele, hotărâseră că era mai bine să se stabilească acolo. Nu mai vedeau nici o altă destinaţie care le-ar fi putut da speranţe noi.

Vara se apropia de sfârşit, iar eu eram din ce în ce mai nerăbdător să încep şcoala. Principala mea preocupare era de a găsi prieteni de vârsta mea; însă pentru bunicii mei, admiterea mea la Academia Punahou era începutul unui parcurs măreţ, un progres în statutul familiei, pe care au ţinut să-l împărtăşească tuturor. Şcoala Punahou fusese întemeiată de misionari în 1841 şi devenise o şcoală de prestigiu, un incubator pentru elitele de pe insule. Renumele şcolii a ajutat-o pe mama să ia hotărârea de a mă trimite înapoi în State. Nu fusese deloc uşor să fiu acceptat acolo, i-au spus bunicii mamei mele; existau liste de aşteptare, iar eu am fost acceptat numai datorită intervenţiei şefului bunicului meu, care era absolvent al şcolii (prima mea întâlnire cu discriminarea pozitivă nu prea a avut de-a face cu rasa, după câte se pare).

în vara aceea a trebuit să mă prezint la câteva interviuri cu ofiţerul pentru admiteri de la Punahou. Era o doamnă vioaie, foarte practică şi care m-a supus unui adevărat interogatoriu privind planurile mele pentru viitor, deloc impresionată de faptul că picioarele mele abia atingeau podeaua. După interviu, doamna ne-a invitat pe mine şi pe bunicul să vizităm campusul, un complex care se întindea pe câteva hectare acoperite de pajişti luxuriante şi de arbori umbroşi, de clădiri vechi, dar şi de construcţii moderne, din sticlă şi oţel. Campusul era dotat cu terenuri de tenis, piscine şi studiouri fotografice. La un

moment dat am rămas mult în urma ghidului, iar bunicul m-a apucat de braţ.
- Măi să fie, Bar, asta nu e o şcoală, a spus bunicul. E raiul pe pământ. Mai că-mi vine să merg şi eu cu tine la şcoală.
Odată cu scrisoarea de informare privind acceptarea mea a sosit şi un pachet gros de informaţii pe care Toot l-a pus deoparte ca să-l poată studia într-o duminică după-amiază. „Bine aţi venit în familia Punahou!”, anunţa scrisoarea. îmi fusese alocat un dulap, în vestiar; eram înscris la cantina şcolii dacă nu existau observaţii; urma o listă de lucruri necesare - echipament pentru ora de educaţie fizică, foarfeci, linie, creioane numărul doi, un calculator (opţional). Bunicul a petrecut seara parcurgând întregul catalog al şcolii, o carte groasă care prezenta parcursul meu pentru următorii şapte ani - cursuri de pregătire pentru facultate, activităţi extraşcolare, adică toate tradiţiile excelenţei depline. Cu fiecare articol pe care-l citea, bunicul devenea şi mai entuziasmat; de câteva ori s-a ridicat şi s-a dus în camera în care Toot citea, exclamând cu glas uimit:
- Madelyn, fii atentă aici!
Bunicul m-a însoţit extrem de emoţionat în prima zi de şcoală. A ţinut să ajungem devreme, dar Castle Hali, clădirea pentru elevii din clasele a V-a şi a Vl-a, nu era încă deschisă. Câţiva copii ajunseseră deja şi îşi povesteau noutăţile de peste vară. Ne-am aşezat lângă un chinez zvelt care avea un aparat dentar din cel fixat pe după gât.
- Salut, i-a spus bunicul. El e Barry. Eu sunt bunicul lui. Poţi să-mi spui şi tu bunicul.
A dat mâna cu băiatul, pe care îl chema Frederick.
- Barry e nou-venit.
- Şi eu, a spus Frederick, după care s-au lansat într-o conversaţie foarte
animată.
Am stat acolo, stânjenit, până când uşile s-au deschis şi am urcat la etaj, în clasă. în uşă, bunicul ne-a bătut pe amândoi pe umăr.
- Nu faceţi nimic din ceea ce aş face eu, ne-a spus cu un zâmbet strengăresc.

- Bunicul tău e simpatic, mi-a spus Frederick în timp ce-l urmăream pe bunicul, care se prezenta domnişoarei Hefty, diriginta noastră.
- Mda... E simpatic.
Ne-am aşezat la un pupitru cu alţi patru copii, iar domnişoara Hefty, o femeie energică, în floarea vârstei, cu păr cărunt tuns scurt, a făcut prezenţa. Când mi-a citit numele întreg am auzit chicoteli în clasă. Frederick s-a aplecat către mine:
- Credeam că te cheamă Barry.
- Preferi să-ţi spunem Barry?, m-a întrebat domnişoara Hefty. Barack e un nume aşa de frumos. Am înţeles de la bunicul tău că tatăl tău e din Kenya. Am locuit şi eu o vreme în Kenya. Am predat copiilor de vârsta ta. Ce ţară minunată! Ştii cumva din ce trib provine tatăl tău?
întrebarea ei a stârnit şi mai multe chicoteli, iar eu am rămas mut preţ de-o clipă. Când am reuşit să spun în sfârşit „Luo", un băiat blond din spatele meu a repetat cuvântul, urlând ca o maimuţă. Ceilalţi copii nu s-au mai putut abţine şi a fost nevoie de o dojană fermă din partea domnişoarei Hefty ca ei să se potolească şi să poată continua să strige catalogul.
Restul zilei a fost pentru mine ca o ceaţă. O fetiţă cu părul roşcat m-a rugat s- o las să-mi atingă părul şi s-a arătat foarte jignită când am refuzat-o. Un băiat cu chip dolofan m-a întrebat dacă tatăl meu mănâncă oameni. Când am ajuns acasă, bunicul pregătea cina.
- Cum a fost? Nu e nemaipomenit faptul că domnişoara Hefty a locuit în Kenya? Pun pariu că asta ţi-a făcut mult mai uşoară prima zi.
M-am dus în camera mea şi am închis uşa.
Pitorescul prezenţei mele în noua clasă fusese depăşit, deşi pe mine mă stăpânea în continuare sentimentul că locul meu nu era acolo. Hainele pe care le alesesem împreună cu bunicul era prea demodate; sandalele indoneziene care îmi prinseseră atât de bine în Jakarta erau ponosite. Majoritatea colegilor mei se ştiau de la grădiniţă, locuiau în aceleaşi cartiere, în case cu etaj şi cu piscină; părinţii lor antrenau aceleaşi echipe din Liga Juniorilor; mamele lor sponsorizau bazarurile

de prăjituri. Nimeni nu juca fotbal, badminton sau şah, iar eu habar nu aveam să joc fotbal american sau să mă dau cu skateboardul.
Pentru un băiat de zece ani era un coşmar. Totuşi, în ciuda disconfortului pe care l-am simţit în prima lună, nu mi-era mai greu decât oricărui alt copil încadrat în categoria neadaptaţilor - fete care erau prea înalte sau prea timide, băiatul care era uşor hiperactiv, copiii astmatici care aveau scutire medicală pentru orele de educaţie fizică.
Mai era totuşi un copil în clasa mea care-mi amintea de un alt fel de durere. O fetiţă pe nume Coretta, singurul copil de culoare din clasa noastră înainte de venirea mea. Era dolofană, avea pielea închisă la culoare şi nu părea a avea prea mulţi prieteni. încă din prima zi ne-am evitat unul pe celălalt, dar ne urmăream de la distanţă, de parcă un contact direct n-ar fi făcut decât să ne reamintească şi mai acut de izolarea noastră.
Până la urmă, într-o pauză dintr-o zi caniculară, fără strop de nor pe cer, neam trezit faţă în faţă pe terenul de joacă. Nu-mi amintesc ce am vorbit, dar îmi amintesc că ea a început să mă fugărească în jurul toboganelor şi al leagănelor. Râdea cu poftă, iar eu o tachinam schimbând direcţia, până când m-a prins şi ne-am prăbuşit amândoi pe jos, fără aer. Când m-am uitat în sus, am văzut un grup de copii cu feţe întunecate din cauza luminii ce le bătea din spate, care ne arătau cu degetul.
- Coretta are un iubit! Coretta are un iubit!
Strigau din ce în ce mai tare în timp ce alţi copii ne-au înconjurat.
- Nu e iu-iubita mea, m-am bâlbâit.
M-am uitat la Coretta, în speranţa că mă va ajuta, dar ea stătea cu capul în pământ.
- Coretta are un iubit! De ce n-o pupi, domnule iubit?
- Nu sunt iubitul ei!, am strigat.
M-am dus la Coretta şi am împins-o; ea s-a clătinat pe picioare şi s-a uitat la mine, dar nici de data asta n-a spus nimic.
- Lasă-mă-n pace!, am strigat din nou.

Deodată, Coretta a început să fugă, din ce în ce mai repede, până când n-am mai văzut-o. în jurul meu s-au auzit râsete satisfăcute. După care a sunat clopoţelul, iar profesorii au venit să ne cheme în clase.
Toată după-amiaza aceea m-au urmărit privirea Corettei înainte s-o ia la fugă, dezamăgirea şi reproşul din ochii ei. Am vrut să-i explic că nu aveam nimic cu ea, doar că nu mai avusesem niciodată o prietenă şi nici nu simţeam nevoia să am una. Dar nici măcar nu ştiam dacă era adevărat sau nu. Ştiam doar că era prea târziu pentru explicaţii, că fusesem pus la încercare şi dădusem greş; şi de câte ori mă uitam spre Coretta, o vedeam concentrată asupra caietului, purtându-se de parcă nimic nu s-ar fi întâmplat, retrasă în sine, fără a cere nimănui nimic.
Acel act de trădare din partea mea a însemnat că nu mai eram tachinat de ceilalţi copii care m-au lăsat în pace, ca şi pe Coretta. Mi-am făcut câţiva prieteni, am învăţat să vorbesc mai puţin în timpul orelor şi am deprins câte ceva din fotbalul american. Dar, începând din acea zi, am simţit că o parte din mine fusese călcată în picioare, zdrobită, aşa că m-am refugiat în liniştea vieţii bunicilor mei. După şcoală, traversam pe jos cele cinci cvartale până acasă; dacă aveam ceva mărunţiş în buzunare, mă opream la chioşcul de ziare ţinut de un bărbat nevăzător care îmi spunea ce cărţi noi cu benzi desenate mai apăruseră. Bunicul mă aştepta acasă şi, în vreme ce el îşi făcea siesta, eu mă uitam la desene animate sau la seriale de comedie difuzate în reluare. La ora patru şi jumătate îl trezeam pe bunicul, iar el se ducea cu maşina s-o ia pe Toot de la serviciu. îmi făceam temele până la ora cinei, pe care o luam de obicei în faţa televizorului. Acolo rămâneam tot restul serii şi negociam cu
bunicul programul la care să ne uităm şi împărţeam frăţeşte ultimele gustări pe care le găsise la supermarket. La ora zece mă duceam în camera mea (la ora aceea se difuza emisiunea lui Johnny Carson, pe care bunicul o urmărea cu sfinţenie) şi adormeam ascultând muzică la radio, Top 40.
Cuibărit confortabil la pieptul generos al culturii de consum americane, mă simţeam în siguranţă; mă simţeam de parcă aş fi intrat

într-o lungă perioadă de hibernare. Uneori mă întreb cât timp m-aş mai fi simţit aşa dacă Toot nu ar fi primit o telegramă.
- Tatăl tău vine să te vadă, m-a anunţat ea. Luna viitoare. Adică la două săptămâni după sosirea maică-tii. Rămân amândoi până după Anul Nou.
A împăturit cu grijă hârtia şi a pus-o într-un sertar din bucătărie. N-au mai spus nici unul nimic, erau ca doi oameni care află de la medic că au o boală gravă, dar vindecabilă. Parcă pentru o clipă nu mai era deloc aer în încăpere şi am rămas toţi trei ca suspendaţi în timp, fiecare cu gândurile noastre.
- Ar fi cazul să căutăm un loc de cazare pentru el, a spus Toot în cele din urmă.
Bunicul şi-a scos ochelarii şi s-a frecat la ochi.
- O să fie un Crăciun de pomină.
în timpul mesei de prânz le-am spus câtorva băieţi că tatăl meu era prinţ.
- Bunicul meu e şef de trib. E ca un fel de rege, ştiţi... aşa cum au indienii. De unde rezultă ca tata este un prinţ. El o să preia conducerea după moartea bunicului.
- Şi după aia?, m-a întrebat un prieten în timp ce curăţăm tăvile. Adică o să te duci acolo ca prinţ?
- Dacă aş vrea... m-aş putea duce. E cam complicat, fiindcă tribul e plin de războinici. Aşa cum e Obama... asta înseamnă „Suliţă în flăcări”. Bărbaţii
din tribul nostru vor toţi să fie şefi, aşa că tata trebuie să rezolve certurile dintre ei înainte de sosirea mea.
Tot vorbind despre asta, am văzut cum ceilalţi băieţi începeau să se apropie de mine, erau mai curioşi şi mai prietenoşi când ne întorceam în clasă, iar o parte din mine a început chiar să creadă în povestea mea. Pe de altă parte, eram conştient de faptul că le spuneam o minciună, o poveste pe care o inventasem din frânturile informaţii pe care le primisem de la mama. După ce petrecusem o săptămână împreună cu tata, am decis că era de preferat imaginea lui de la

distanţă, o imagine pe care o puteam modela după cum mi se năzărea sau pe care o puteam ignora, în funcţie de ce mi se părea mai convenabil. Nu pot spune că tata mă dezamăgise total, dar rămăsese în continuare pentru mine la fel de străin, de nestatornic şi cumva ameninţător.

Mama a simţit neliniştea mea dinaintea sosirii lui - probabil eram oglinda sentimentelor ei - aşa încât, în perioada în care a pregătit apartamentul pe care îl subînchiriase pentru el, a încercat să mă asigure că revederea noastră va decurge fără probleme. Continuase să corespondeze cu el în perioada în care am stat în Indonezia, iar el ştia totul despre mine, mi-a explicat ea. Ca şi ea, tatăl meu se recăsătorise, iar acum aveam cinci fraţi şi o soră în Kenya. Fusese implicat într-un grav accident de circulaţie şi călătoria lui de-acum făcea parte din recuperarea necesară după o lungă perioadă petrecută în spital.

- O să deveniţi prieteni buni, mi-a spus ea cu hotărâre.

Pe lângă veştile despre tatăl meu, mi-a dat o grămadă de informaţii despre Kenya şi despre istoria ei, informaţii citite într-o carte de Jomo Kenyatta, primul preşedinte al Kenyei, de unde am şi furat, de altfel, numele de „Suliţă în flăcări". Orice mi-ar fi spus mama, nu-mi putea îndepărta îndoielile, ca să nu mai spun că am reţinut prea puţin din informaţiile pe care mi le oferise. S- a întâmplat să-mi stârnească interesul doar când mi-a povestit că tribul Luo, din care făcea parte tatăl meu, era o populaţie originară din bazinului Nilului şi care migrase în Kenya. Asta mi-a dat speranţă; bunicul păstra un tablou pe care îl pictase mai demult, înfăţişând un grup de egipteni zvelţi, cu pielea ca bronzul, într-un car de aur tras de armăsari ca marmura de albi. Am avut în clipa aceea viziuni legate de Egiptul Antic, de marile regate despre care citisem, de piramide şi faraoni, de Nefertiti şi Cleopatra.

într-o sâmbătă m-am dus la biblioteca publică din apropierea blocului nostru şi, cu ajutorul unei bibliotecare bătrâne, cu voce aspră, şi care a apreciat seriozitatea mea, am găsit o carte despre Africa de Est. Numai că acolo nu se menţiona nimic despre piramide. De fapt, tribul Luo nu

era menţionat decât într-un paragraf scurt. Cuvântul nilotic descria un număr de triburi nomade care porniseră din Sudan, pe cursul Nilului Alb, mult mai la sud de imperiul egiptean. Populaţia Luo creştea vite, trăia în colibe din argilă şi se hrănea cu porumb, napi şi ceva ce se numea mei. Costumul lor tradiţional era o curea de piele care acoperea zona intimă. Am lăsat cartea deschisă pe masă şi am plecat fără să îi mulţumesc bibliotecarei.
A venit şi ziua cea mare, iar domnişoara Hefty m-a lăsat să plec mai devreme acasă, urându-mi succes. Am părăsit clădirea şcolii simţindu-mă ca un condamnat. Picioarele îmi erau grele şi cu fiecare pas pe care-l făceam spre apartamentul bunicilor mei îmi bătea şi mai tare inima. Când am urcat în lift, am stat acolo fără să apăs pe buton. Uşile s-au închis, s-au deschis iar, după care s-a urcat şi un filipinez în vârstă care locuia la etajul patru.
- Bunicul tău mi-a zis că astăzi vine tatăl tău în vizită, mi s-a adresat vesel vecinul. Probabil că eşti tare fericit.
Am stat o vreme în faţa uşii şi m-am uitat la silueta unei nave care se profila la orizont, apoi am privit cu ochii mijiţi vrăbiuţele care desenau spirale pe cer, apoi, dându-mi seama că n-am cu să evit situaţia, am sunat la uşă. Mi-a deschis Toot.
- Ia te uită cine a venit! Intră, Bar... vino să-l cunoşti pe tatăl tău.
L-am văzut în holul întunecat, o siluetă înaltă şi neagră, care mergea şchiopătând. S-a aplecat şi m-a îmbrăţişat, dar mâinile mele atârnau inerte pe lângă corp. în spatele lui, mama, cu bărbia tremurândă, ca de obicei.

- Barry, mă bucur să te văd după atâta timp. Mă bucur nespus, mi-a

spus tata. M-a dus de mână până în sufragerie, unde ne-am aşezat cu

toţii.

- Barry, bunica mi-a spus că înveţi foarte bine.

Am ridicat din umeri.

- E un pic timid, cred, a intervenit Toot. A zâmbit şi m-a mângâiat pe cap.
- N-ai de ce să fii timid, mai ales că ai asemenea rezultate, a comentat tata. Ştii că şi fraţii şi sora ta învaţă şi ei foarte bine? Cred că aveţi asta în sânge, a mai spus el râzând.

L-am urmărit cu mare atenţie în timp ce vorbea cu ceilalţi adulţi. Era mult mai slab decât mi-l închipuisem şi avea genunchii ascuţiţi; nu puteam să mi-l imaginez ridicând pe cineva în aer. Lângă el, un baston cu mâner din fildeş era sprijinit de perete. Purta un sacou albastru, o cămaşă albă şi o cravată purpurie. Ochelarii lui groşi cu rame de baga reflectau lumina lămpii aşa că nu i-am putut vedea prea bine ochii, dar când şi-a scos ochelarii ca să-şi maseze nasul am observat că ochii lui aveau o tentă gălbuie, ca şi cum ar fi avut, în mai multe rânduri, malarie. Silueta lui exprima o anume fragilitate, o anume ezitare pe care am observat-o când şi-a aprins ţigara sau a întins mâna după o bere. După aproximativ o oră, mama i-a spus că pare obosit şi că ar trebui să tragă un pui de somn, lucru cu care el a fost de acord. Şi-a strâns geanta de voiaj, după care, amintindu-şi parcă ceva, a început să scotocească în ea până când a găsit trei figurine din lemn - un leu, un elefant şi statueta unui bărbat negru ca abanosul, îmbrăcat în port tribal şi care bătea la tobă - şi mi le-a dăruit.

- Spune mulţumesc, Bar, zise mama.

- Mulţumesc, am îngăimat.

Am privit amândoi statuetele lipsite de viaţă. El mi-a atins umărul.

- Sunt doar nişte nimicuri, a spus el încetişor.

Apoi i-a făcut un semn cu capul bunicului şi împreună au luat bagajele şi au coborât la celălalt apartament.

O lună. Doar atât urma să petrecem împreună. Aproape în fiecare seară ne strângeam toţi cinci în sufrageria bunicilor mei, iar ziua străbăteam insula cu maşina sau făceam mici plimbări pe lângă locurile cunoscute familiei: terenul pe care se aflase cândva apartamentul tatălui meu; spitalul unde mă născusem, acum renovat; prima casă pe care bunicii mei o avuseseră în Hawaii, înainte de cea pe de Bulevardul Universităţii, o casă pe care eu nu o ştiam. Aveam atâtea să ne spunem în acea lună, atâtea explicaţii de primit; cu toate acestea, când încerc să-mi amintesc vorbele tatălui meu, cele câteva interacţiuni sau conversaţii pe care le-am avut, ele par ireversibil pierdute. Poate că s-au imprimat mult prea adânc în memoria mea, iar vocea lui a stat la baza tuturor discuţiilor aprinse pe care le port în mine, la fel de impenetrabile ca şi structura mea genetică, astfel încât tot ce percep acum este o carcasă uzată. Soţia mea a găsit o explicaţie mai simplă şi mai pertinentă - şi anume că băieţii şi taţii lor nu comunică prea mult când nu există încredere -, dat fiind că de multe ori amuţeam în prezenţa lui, iar el niciodată nu mă îndemna să vorbesc. Mi-au rămas mai mult imagini care apar şi apoi dispar din mintea mea, precum sunetele abia percepute: felul în care îşi dădea capul pe spate când râdea la glumele bunicului, în timp ce eu şi mama împodobeam bradul; felul în care m-a luat pe după umeri când m-a prezentat unui vechi coleg de la facultate; felul în care îşi îngusta privirea sau îşi mângâia barba când citea vreuna din cărţile lui importante.

Imagini, dar şi efectul pe care îl producea asupra altor oameni. De câte ori vorbea - şedea picior peste picior, gesticula mult cu mâinile lui mari, fie pentru a atrage sau a distrage atenţia, avea o voce gravă şi fermă, era măgulitor şi vesel -, observam o schimbare bruscă în membrii familiei mele. Bunicul devenea mai energic şi mai atent, mama - mult mai sfioasă; chiar şi Toot, ademenită din dormitorul ei ca o vulpe din vizuină, începuse să discute cu el despre politică şi finanţe, spintecând aerul cu mâinile ei cu vene proeminente când dorea să îşi susţină punctul de vedere. Aveam senzaţia că prezenţa lui invocase

spiritul unor vremi trecute şi permisese fiecăruia dintre noi să-şi reia vechiul rol; era ca şi cum Dr King nu fusese împuşcat, familia Kennedy continua să îndrume naţiunea, iar războaiele, revoltele şi foametea nu fuseseră decât nişte obstacole temporare şi oamenii nu se temeau decât de propria frică.
Eram fascinat de autoritatea lui şi pentru prima oară am început să-l privesc
pe tata ca pe un personaj real şi apropiat, poate chiar ca pe o prezenţă permanentă. Dar, după câteva săptămâni, am simţit tensiunea care creştea în jurul meu. Bunicul se plângea de faptul că tata şedea numai în fotoliul lui. Toot bombănea, de câte ori spăla vasele, că ea nu e sluga nimănui. Mama îşi muşca buzele la masă, evitând să se uite la părinţii ei. într-o seară am pornit televizorul ca să mă uit la un program special de desene animate - Cum a furat Grinch Crăciunul -, iar şoaptele lor s-au transformat în ţipete.
- Barry, te-ai uitat destul la televizor în seara asta, mi-a spus tata. Du-te în camera ta şi studiază şi lasă-i pe adulţi să discute.
Toot s-a ridicat şi a oprit televizorul.
- Poţi să te uiţi la televizor şi în camera ta, Bar.
- Nu, Madelyn, a intervenit tata, nu asta i-am spus să facă. Se uită numai la televizor în permanenţă, acum trebuie să mai şi înveţe.
Mama a încercat să-i explice că mai erau câteva zile până la vacanţa de iarnă şi că era filmul meu preferat de Crăciun, pe care îl aşteptasem toată săptămâna.
- Mai e puţin şi se termină.
- Anna, nu fi absurdă! Dacă băiatul şi-a terminat lecţiile pentru mâine, atunci poate să înceapă să le facă şi pe următoarele. Sau să lucreze la temele pentru după vacanţă.
S-a întors spre mine.
- Vorbesc serios, Barry. Nu munceşti atât cât ar trebui. Du-te dincolo, până nu mă înfurii.
M-am dus în camera mea şi am trântit uşa, apoi am auzit cum vocile din cealaltă cameră se ridicau, bunicul i-a atras atenţia că se află în casa lui, Toot i-a reproşat tatălui meu că nu avea nici un drept să

încerce să ne intimideze pe toţi după ce fusese absent atâta vreme. L-am auzit pe tata spunând că sunt prea răsfăţat, că aveam nevoie de o mână de fier, apoi am auzit-o pe mama spunându-le părinţilor ei că nu se vor schimba niciodată. Fiecare dintre noi era acuzat de câte ceva şi, chiar şi după ce tatăl meu a plecat, iar Toot a venit la mine în cameră să-mi spună că pot să mai prind ultimele cinci minute din program, m-am simţit ca şi cum lumea noastră fusese fracturată, iar nişte drăcuşori ieşiseră din vechiul lor bârlog, până atunci astupat. Mă uitam la Grinch cel verde de pe ecran care voia să distrugă Crăciunul şi îl vedeam cum se transformă datorită credinţei creaturilor cu ochi blânzi care locuiau în Whoville şi am înţeles că totul este o minciună. Am început să număr zilele până la plecarea tatălui meu, când lucrurile aveau să revină la normal.

A doua zi, Toot m-a trimis în apartamentul unde stătea tata, să-l întreb dacă are rufe de dat la spălat. Am bătut la uşă şi mi-a deschis tata, care era la bustul gol. Am văzut-o pe mama care îi călca nişte haine. îşi strânsese părul într-o coadă de cal, iar ochii ei erau trişti şi întunecaţi, de parcă ar fi plâns. Tata m-a rugat să stau lângă el pe pat, dar i-am spus că Toot avea nevoie de mine şi am plecat după ce am transmis mesajul din partea ei. înapoi în apartamentul bunicilor mei, am început să-mi fac ordine în cameră; mama a venit după mine.

- Nu trebuie să fii supărat pe tatăl tău, Bar. El te iubeşte foarte mult. Doar că uneori poate fi cam prea încăpăţânat.
- Bine, am răspuns fără să mă uit la ea.

Simţeam cum mă urmăreşte cu privirea, dar până la urmă a oftat prelung şi s- a apropiat de uşă.

- Ştiu că totul este derutant pentru tine, a mai zis ea. Şi eu mă simt la fel. încearcă doar să reţii ce ţi-am spus, da?

A pus mâna pe clanţă.

- Vrei să-ţi închid uşa?

Am dat din cap că da, dar, un minut mai târziu, a băgat capul prin crăpătura uşii.

- Am uitat să-ţi spun că domnişoara Hefty l-a invitat pe tatăl tău în vizită la
şcoală joia asta. L-a rugat să le vorbească copiilor.
Era cea mai proastă veste pe care mi-o putea da. Toată noaptea şi ziua care a urmat am încercat să alung gândurile legate de ceea ce consideram inevitabil: feţele colegilor mei la auzul poveştilor despre colibe din argilă, faptul că toate minciunile mele vor fi scoase la iveală, glumele oribile pe care aveau să le facă pe seama mea. De fiecare dată când mă gândeam la asta mă treceau fiori prin tot corpul, de parcă aş fi fost electrocutat.
în ziua în care tata a venit la noi la clasă eu încercam încă să găsesc o explicaţie pentru colegii mei. Domnişoara Hefty l-a întâmpinat nerăbdătoare şi, în timp ce-mi ocupam locul în bancă, i-am auzit pe unii copii întrebându- se unul pe altul despre ce era vorba. M-a cuprins şi mai mult disperarea când profesorul nostru de matematică, un localnic solid şi sever pe nume Eldredge, a intrat şi el în clasă, împreună cu cei 30 de elevi ai lui, nedumeriţi şi ei la rândul lor.
- Astăzi avem o surpriză specială pentru voi, a început domnişoara Hefty. Tatăl lui Barry Obama a venit la noi, tocmai din Kenya, din Africa, pentru a ne povesti despre ţara lui.
Tata s-a ridicat în picioare, copiii s-au uitat la mine, iar eu am rămas cu gâtul înţepenit şi am încercat să privesc un punct fix de pe tabla din spatele lui. Vorbea deja de câteva minute bune când am reuşit să revin cu mintea în prezent. Se sprijinea de catedra din lemn de stejar a domnişoarei Hefty şi descria o deschizătură adâncă în pământ, acolo unde apăruseră pentru prima oară oamenii. Vorbea despre animalele sălbatice care străbat câmpiile, despre triburile care cereau băieţilor încă fragezi să ucidă un leu pentru a-şi dovedi bărbăţia. Vorbea despre tradiţiile tribului Luo, despre faptul că bătrânii tribului erau extrem de preţuiţi şi, la adăpostul unor copaci seculari, creau legi pe care toată lumea trebuia să le respecte. Apoi ne-a vorbit despre lupta pentru independenţă a Kenyei, despre încăpăţânarea englezilor de a rămâne acolo şi de a conduce în continuare, în mod injust, poporul kenyan, aşa

cum făcuseră şi în America; ne-a povestit despre oameni care fuseseră înrobiţi numai din cauza culorii pielii, aşa cum se petrecuseră lucrurile şi în America; a adăugat că, la fel ca noi, cei din clasă, kenyenii doreau să fie liberi şi să progreseze prin trudă şi sacrificiu.
Când tata a terminat de vorbit, domnişoara Hefty strălucea de mândrie. Toţi colegii mei au aplaudat din tot sufletul şi câţiva dintre ei şi-au făcut curaj să pună întrebări, la care tata a răspuns numai după ce s-a gândit foarte bine. A sunat clopoţelul de prânz, iar domnul Eldredge s-a apropiat de mine.
- Tatăl tău e un om absolut impresionant.
Băiatul cu chip dolofan care mă întrebase mai demult despre canibalism mi-a spus „ai un tată foarte tare”.
într-un colţ al clasei am văzut-o pe Coretta, care se uita la tata în timp ce acesta îşi lua rămas-bun de la câţiva copii. Parcă se străduia să zâmbească, dar pe faţa ei nu am văzut decât o privire plină de satisfacţie.
Două săptămâni mai târziu, tata a plecat. în tot acest răstimp ne-am făcut poze în faţa bradului, singurele poze pe care le am alături de el, în care eu ţin o minge de baschet primită de la el, iar tata prezintă o cravată pe care i-o dăruisem eu („Lumea va fi foarte impresionată când voi purta această cravată”). M-a luat cu el la un concert al lui Dave Brubeck, la care abia am stat locului, incapabil să înţeleg improvizaţiile instrumentiştilor, dar având grijă să aplaud când aplauda el. Uneori mă întindeam pe pat, lângă el, numai noi doi în apartamentul subînchiriat de la o pensionară pe care nu-mi amintesc cu o chema, un loc plin de cuverturi, milieuri şi scaune acoperite cu huse tricotate, şi citeam alături de el. A rămas un mister pentru mine, prezent numai fizic; când reproduc gesturile sau expresiile lui, nu-mi amintesc nici originea, nici efectele lor, nu-mi dau seama cum au evoluat în timp. Dar m- am obişnuit atunci cu compania lui.
în ziua plecării, în vreme ce-l ajutam, împreună cu mama, să-şi facă bagajele, a scos de nicăieri două discuri de 45 rpm, îmbrăcate în huse maro, uzate.

- Barry! Ia uite aici - am uitat că ţi-am adus astea. Sunetele continentului tău.
I-a trebuit ceva timp să priceapă cum funcţiona vechiul pick-up al bunicilor mei, dar până la urmă discul a început să se învârtă, iar el a aşezat cu mare grijă acul deasupra lui. S-a auzit sunetul discret al unei chitare, apoi sunetul
strident al trompetelor, ritmul tobelor, din nou chitara, apoi voci limpezi şi fericite care acompaniau instrumentele, îndemnându-ne parcă să dansăm.
- Hai, Barry, mi-a spus tata. Poţi să înveţi de la un maestru.
Brusc, corpul lui zvelt se legăna înainte şi înapoi, muzica exotică se auzea din ce în ce mai tare, braţele lui se mişcau de parcă ar fi aruncat o plasă nevăzută, iar picioarele lui băteau ritmul pe podea, cu toate că cel afectat era înţepenit, cu fundul înapoi, capul dat pe spate, în timp ce şoldurile lui descriau un cerc strâmt. Ritmul era şi mai alert, trompetele se auzeau mai tare, iar el a închis ochii, cucerit de plăcerea dansului; la un moment dat s-a uitat cu un ochi la mine şi expresia solemnă de pe faţa lui s-a transformat într-un zâmbet nătâng,

mama a zâmbit, iar bunicii au venit la noi să vadă ce era cu atâta gălăgie. Am făcut primii paşi timid, cu ochii închişi, în faţă, în spate, legănându-mi braţele pe măsură ce vocile se auzeau şi mai tare. Parcă îl aud şi acum: ne mişcăm în acelaşi ritm şi l-am auzit pe tata scoţând un sunet ascuţit, care avea o anume rezonanţă şi care parcă îndemna la hohote de râs

.Capitolul patru

- Frate, nu mai merg la petrecerile astea de rahat de la Punahou.
- Aşa ai spus şi data trecută.

M-am aşezat cu Ray la o masă şi ne-am desfăcut hamburgerii. Era cu doi ani mai mare decât mine, elev din cursul superior, sosit de la Los Angeles cu un an înainte, ca urmare a transferării tatălui său într-o altă unitate militară. În ciuda diferenţei de vârstă, ne-am împrietenit uşor, poate şi pentru că împreună alcătuiam jumătate din populaţia de culoare a liceului Punahou. îmi plăcea tovărăşia lui; avea o căldură şi un umor îndrăzneţ care compensau eternele lui referiri la viaţa din LA, cu alaiul de femei care pasămite îl sunau în fiecare seară, cu performanţele lui fotbalistice şi cu celebrităţile pe care le cunoştea. Nu credeam mare lucru din ce îmi spunea, dar existau şi unele adevăruri, cum ar fi faptul că era unul dintre cei mai rapizi sprinteri din insule, de calibru olimpic ar fi spus unii, în ciuda burdihanului care îi tremura pe sub tricoul îmbibat de sudoare când alerga, lăsându-i pe antrenori şi pe cei din echipa adversă cu gurile căscate. Ray era şi legătura mea cu petrecerile de negri care aveau loc în campusul universitar sau în

bazele militare şi mă bazam pe el să mă ajute să navighez pe ape necunoscute. în schimb, eu îl ascultam de fiecare dată când simţea nevoia să-şi verse năduful.
- De data asta vorbesc serios, mi-a răspuns el. Fetele astea sunt rasiste cu patalama. Toate. Şi albele. Şi asiaticele - la dracu', astea-s mai rele decât albele. Ai zice că suntem ciumaţi.
- Poate că le alungi cu fundul ăla mare al tău. Omule, parcă spuneai că te antrenezi.
- Nu te atinge de cartofii mei prăjiţi. Nu eşti târfa mea, cioară... cumpără-ţi singur cartofi. Ce spuneam?
- Doar pentru că o tipă nu iese cu tine asta nu înseamnă că e rasistă.
- Nu face pe prostul, da? Nu mă refer la o singură situaţie. Am vrut s-o scot în oraş pe Monica şi m-a refuzat. Am spus: ce să zic... că nici tu nu eşti vreo zână.
Ray s-a oprit să vadă reacţia mea, după care a zâmbit.
- Bine, nu i-am vorbit chiar aşa. I-am spus: Monica, între noi încă mai e ceva. Şi ea ce face? Iese cu Steve „Gât-Scurt" Yamaguchi şi se ţin de mână şi o ard ca porumbeii. Zic, bine, are balta peşte. Mă duc s-o invit pe Pamela în oraş. îmi spune că ea nu merge la dans. Bine, zic. Mă duc la petrecere, cine crezi că era acolo, atârnată toată de gâtul lui Rick Cook? „Bună, Ray", zice ea ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat. Rick Cook! Ştii şi tu că nu-i nimic de capul lui. Fătălăul ăla nu-mi ajunge nici la degetul mic, zi că nu-i aşa!
Şi-a îndesat o mână de cartofi în gură.
- Şi, apropo, nu e vorba numai despre mine. Nici tu nu stai prea bine la capitolul pipiţe.
Pentru că sunt timid, mi-am spus în gând, dar n-aş fi recunoscut niciodată asta faţă de el. Ray a profitat de avantajul pe care îl obţinuse.
- Şi ce se întâmplă când ieşim la vreo petrecere cu vreo fufă? Ia spune. Păi, îţi spun eu ce se întâmplă. Bang! Sar toate pe noi ca şi cum s-ar anunţa apocalipsa. Fete de liceu, studente, nu contează. Fac pe mironosiţele, toate numai lapte şi miere. Sigur că-ţi dau numărul meu de telefon, scumpule. Mă laşi?

-Păi...
- Păi, ce? Ia zi de ce nu eşti lăsat să joci mai des în echipa de baschet? Sunt cel puţin doi în echipă care n-au valoarea ta - şi tu ştii asta, şi ei ştiu asta. Te- am văzut pe terenul de sport, i-ai făcut muci. Şi eu de ce n-am fost inclus în echipa de fotbal a şcolii în sezonul ăsta, cu toate că ăla care joacă pe poziţia mea a scăpat mingea de nu ştiu câte ori? Zi că lucrurile n-ar sta altfel dacă am fi albi. Sau japonezi. Sau hawaiieni. Sau chiar eschimoşi, futu-i.
- N-am spus asta.
- Păi, şi-atunci ce spui?
- Aoleu, bine, uite care-i treaba. Recunosc că e mai greu pentru noi să ieşim cu o fată pentru că nu prea sunt negrese pe-aici. Dar asta nu înseamnă că toate fetele de-aici sunt rasiste. Poate că vor pe cineva care arată ca tatăl lor sau ca fratele lor sau ce-o fi, dar nu suntem noi aceia. Da, aşa e, nu prea am şansele pe care le au alţii când vine vorba despre sport, dar ei joacă aşa cum sunt învăţaţi albii, asta vor antrenorii, şi câştigă ca urmare a felului în care joacă. Eu nu joc la fel. Cât despre tine, mâncăule, am spus luându-i din faţă ultimii cartofi, poate că antrenorii nu te vor pentru că eşti un negru cu gura mare şi ai face mai bine să nu mai mănânci atâţia cartofi prăjiţi, că arăţi ca o femeie gravidă în şase luni. Asta vreau să spun.
- Frate, nu-nţeleg de ce le tot găseşti ăstora scuze.
Ray s-a ridicat de la masă şi a mototolit toate hârtiile de pe tavă în forma unei bile.
- Hai să mergem de-aici. Eşti prea complicat pentru mine.
*
Ray avea dreptate; lucrurile se complicaseră. Trecuseră cinci ani de la vizita tatălui meu şi cel puţin la suprafaţă fusese o perioadă calmă, marcată de obişnuitele ritualuri şi tradiţii pe care copiii americani le respectă - rapoarte şcolare, invitaţii în biroul directorului, slujbe modeste în lanţurile de fast- food, acnee, teste pentru permisul auto şi dorinţe zbuciumate. îmi făcusem destui prieteni la şcoală, ieşisem şi cu câte o fată; iar dacă uneori nu înţelegeam repoziţionările misterioase în statutul colegilor mei, după cum creşteau sau coborau în ochii

celorlalţi din cauza felului în care arătau ori a maşinii pe care o conduceau, eu eram mulţumit că statutul meu se îmbunătăţise constant. Rar se întâmpla să mă întâlnesc cu băieţi care aveau o situaţie materială mai proastă decât a mea şi care mi-ar fi putut reaminti de norocul care dăduse peste mine.
Mama, în schimb, îmi reamintea asta la tot pasul. Se despărţise de Lolo şi se întorsese în Hawaii, unde s-a înscris la un maşter în antropologie la scurt timp după ce ajunsesem eu acolo. Timp de trei ani am locuit cu ea şi cu Maya într- un mic apartament, la distanţă de un cvartal de liceul Punahou. Trăiam toţi trei din bursa obţinută de mama. Uneori, când mai veneam cu câte un coleg acasă, mama auzea comentariile despre frigiderul gol sau despre faptul că apartamentul nu era foarte curat, după care mă trăgea deoparte şi-mi spunea că ea creşte singură doi copii în timp ce face şi o facultate şi că prăjiturelele nu erau tocmai pe lista ei de priorităţi; aprecia educaţia aleasă pe care o primeam la Punahou, dar nu avea de gând să tolereze atitudinea arogantă din partea mea sau a altcuiva, e clar?
Era foarte clar. în ciuda ieşirilor mele repetate - uneori morocănoase - de adolescent independent, am rămas foarte apropiaţi, iar eu făceam tot posibilul s-o ajut cum puteam, făcând cumpărăturile, punând rufele la maşina de spălat şi având grijă de surioara mea, care se făcuse o domnişoară isteaţă, cu ochi negri. Dar când mama a vrut să se întoarcă în Indonezia pentru a face muncă de cercetare, propunându-mi să merg şi eu şi să urmez şcoala internaţională, am spus nu fără să clipesc. Mă îndoiam că Indonezia îmi mai putea oferi ceva nou şi nu doream s-o iau din nou de la capăt. Mai mult decât atât, ajunsesem la un fel de pact tacit cu bunicii mei: puteam locui cu ei, iar ei îmi promiseseră că aveau să mă lase în pace dacă nu îi deranjam cu problemele mele. Aranjamentul acesta îmi convenea de minune, servea unui scop pe care nici nu aveam curaj să-l exprim în cuvinte, darămite să-l mai şi împărtăşesc lor. Departe de mama, departe de bunici, mă lansasem într-o luptă interioară capricioasă. încercam să mă educ în aşa fel încât să fiu un cetăţean de culoare în America, dar, dincolo de

înfăţişarea mea, nimeni din jurul meu nu înţelegea ce anume doream de fapt.
Scrisorile tatălui meu mi-au dat prea puţine indicii. îmi scria rar, pe hârtie albastră împăturită ca un plic, motiv pentru care cuvintele de pe margini erau aproape ilizibile. îmi scria că toată lumea e bine, mă lăuda pentru rezultatele şcolare şi îmi repeta de fiecare dată că mama, eu şi Maya eram bine-veniţi lângă el pentru a ne ocupa locul cuvenit oricând doream asta. Din când în când, strecura câte un sfat sub forma unui aforism pe care nu îl înţelegeam („Aşa cum apa se linişteşte la un moment dat, şi tu vei ajunge la cariera care ţi se potriveşte”). Răspundeam imediat scrisorilor, pe hârtie liniată, iar scrisorile ajungeau în dulap, lângă fotografiile lui pe care mama încă le păstra.
Bunicul avea câţiva prieteni de culoare, majoritatea partenerii lui de poker şi de bridge, şi uneori mă lăsam târât la câte o partidă, asta înainte de a fi destul de mare încât să nu-mi mai pese dacă se supără sau nu pe mine. Erau bărbaţi în vârstă, cu voci aspre, îmbrăcaţi frumos, cu haine care miroseau a fum de ţigară, genul de bărbaţi pentru care există un loc anume pentru orice lucru şi care văzuseră destule la viaţa lor încât să nu-şi mai piardă timpul vorbind despre asta. Când mă vedeau, mă plesneau jovial peste spate şi mă întrebau ce mai face mama; dar, când începea jocul, nu mai scoteau un cuvânt, în afară de situaţiile în care protestau faţă de cât licitau partenerii.
A existat totuşi printre ei o excepţie, un poet pe nume Frank, care locuia într- o casă dărăpănată dintr-un cartier din Waikiki lăsat în paragină. Cândva se bucurase de un oarecare succes, fusese contemporan cu Richard Wright şi cu Langston Hughes în anii în care cel din urmă locuise la Chicago. Bunicul mi- a arătat la un moment dat câteva poezii de-ale lui, publicate într-o antologie de poezie neagră. Când l-am cunoscut pe Frank, acesta avea spre 80 de ani, pielea de pe faţă i se lăsase şi părul creţ, neîngrijit, îl făcea să semene cu un leu decrepit şi lăţos. Când ne mai duceam pe la el, ne citea poezii compuse de el, iar el şi bunicul beau whiskey din acelaşi borcan în care cândva

fusese dulceaţă. Spre seară, amândoi îmi cereau ajutorul pentru a compune limericks[9] deocheate. în cele din urmă, conversaţia aluneca spre lamentări în privinţa femeilor.
- Astea te aruncă în darul beţiei, băiete, îmi spunea Frank cu seriozitate. Şi, dacă le dai voie, până la urmă te bagă în mormânt.
Eram fascinat de bătrânul Frank, de cărţile lui şi de respiraţia lui îmbibată de alcool şi de experienţa pe care ochii lui cu pleoape lăsate o ascundeau. însă vizitele în casa lui îmi produceau o vagă senzaţie de disconfort, de parcă aş fi fost martorul unei tranzacţii complicate, tacite, între doi oameni, o tranzacţie pe care nu o puteam înţelege pe deplin. Aveam acelaşi sentiment când bunicul mă lua cu el la unul dintre barurile lui preferate, aflat în districtul roşu din Honolulu.
„Să nu-i spui bunică-tii", mă ruga el făcându-mi cu ochiul în timp ce treceam
pe lângă prostituatele cu feţe dure şi trupuri pufoase pentru a ajunge la un bar mic, întunecat, dotat cu un tonomat şi câteva mese de biliard. Nimeni nu dădea atenţie faptului că bunicul era singurul alb din local sau că era însoţit de un băiat de 11-12 ani. Unii dintre cei aplecaţi asupra barului ne făceau semn cu mâna, iar barmaniţa, o femeie solidă cu pielea deschisă la culoare, cu braţele cărnoase descoperite, aducea un scotch pentru bunicul şi o cola pentru mine. Dacă mesele de biliard nu erau ocupate, bunicul mă învăţa să joc, dar de obicei stăteam la bar, cu picioarele atârnate pe scaunul prea înalt, suflând în paiul din sticlă şi uitându-mă la „arta" pornografică de pe pereţi - femei cu pielea fosforescentă, întinse pe piei de animale, personaje din Disney în poziţii înjositoare. Câteodată venea lângă mine Rodney, un tip cu pălărie cu boruri largi.

- Cum merge şcoala, şefu'?

- Bine.

- Iei numai zece, aşa-i?

- Uneori.

- Asta-i bine. Sally, ia mai adu-i băiatului o cola, o ruga el în timp ce scotea o bancnotă de 20 de dolari din teancul mototolit din buzunar, apoi dispărea.

încă îmi amintesc bucuria pe care o simţeam în timpul acelor escapade, atracţia întunericului şi sunetul scos de bilele de biliard, luminile roşii şi verzi ale tonomatului şi râsetele obosite din local. Cu toate acestea, chiar şi la vârsta aceea, îmi dădeam seama că majoritatea oamenilor din bar nu se aflau acolo doar dintr-o toană, că bunicul meu căuta compania oamenilor care-l ajutau să uite de propriile necazuri, oameni care nu-l judecau. Poate că ieşirile la bar chiar îl ajutau să uite, dar instinctul meu infailibil îmi spunea că se înşela dacă credea că nimeni nu-l judecă în acel loc. Prezenţa noastră acolo părea forţată, iar când am ajuns în primele clase de liceu am învăţat să mă eschivez de la invitaţiile bunicului meu, conştient de faptul că nu în barul acela puteam găsi ce doream sau lucrurile de care aveam nevoie.

Pentru mine punctele de pornire au fost televizorul, filmele şi radioul. Cultura pop era clasificată conform unor coduri de culoare, o galerie de imagini din care puteai să preiei un stil de a merge, de a vorbi, de a dansa sau de a te îmbrăca. Nu puteam să cânt ca Marvin Gaye, dar puteam să învăţ toţi paşii de dans din programul Soul Train[10]. Nu puteam să folosesc o armă precum Shaft sau Superfly, dar puteam să înjur ca Richard Pryor.

Şi jucam baschet cu o pasiune ce depăşea mereu talentul meu limitat. Darul de Crăciun din partea tatălui meu a venit într-o vreme când echipa de baschet a Universităţii Hawaii ajunsese în campionatul naţional datorită componenţei de culoare, cinci sportivi pe care şcoala îi adusese de pe continent. în aceeaşi primăvară, bunicul m-a dus la unul dintre meciurile lor şi i-am urmărit când îşi făceau încălzirea, nişte adolescenţi şi ei, dar care pentru mine arătau ca nişte războinici bine pregătiţi şi încrezători; se amuzau din cauza unei glume numai de

ei ştiute, se uitau peste capetele admiratorilor pentru a face cu ochiul fetelor de pe marginea terenului, marcând câte un coş ca din întâmplare sau aruncând mingea cu boltă, până când arbitrul fluiera începutul meciului, când mingea era aruncată la centrul terenului, iar jucătorii se angrenau într-un joc pătimaş.
Am decis să mă alătur acestei lumi şi, după ore, ieşeam pe terenul de joacă de lângă blocul bunicilor mei. Toot mă urmărea de la fereastra dormitorului ei, de la etajul zece, până după ce se lăsa întunericul. La început aruncam mingea cu două mâini, apoi am început să arunc din săritură, traversam terenul driblând, absorbit de aceleaşi mişcări izolate, ceas după ceas. Când am intrat la liceu, jucam deja în echipa Punahou şi am îndrăznit atunci să intru pe terenurile universităţii, unde câţiva bărbaţi de culoare, majoritatea obişnuiţi ai sălilor de antrenament sau foşti sportivi, mă învăţau nişte lucruri care nu aveau de-a face numai cu sportul. Şi anume că respectul ţi-e acordat pentru ceea ce faci, şi nu pentru cine e tăticul tău. Că puteai să intimidezi un adversar prin vorbe, dar că era mai bine să taci când nu erai sigur pe ce aveai de spus. Că nu e bine să le arăţi oamenilor emoţii precum durerea sau teama.
Şi am mai învăţat un lucru despre care nimeni nu vorbea: o tovărăşie care se închega când scorul era strâns şi jucătorii erau uzi de transpiraţie, iar cei mai buni din echipă nu se mai gândeau la punctele pe care le-ar fi putut marca, în timp ce jucătorii mai slabi intrau cu mai multă forţă în joc, iar scorul conta doar pentru că aşa se putea întreţine starea de transă. în mijlocul unei asemenea experienţe poţi să execuţi o mişcare sau o pasă care să te surprindă
chiar şi pe tine, iar până la urmă şi adversarul care te blochează zâmbeşte de parcă şi-ar spune „fir-aş al dracu'!”
Dacă ar citi ce scriu acum, soţia mea şi-ar da ochii peste cap. Fratele ei este o vedetă în lumea baschetului, iar când vrea să ne întărâte, ne spune că dacă ar avea un băiat l-ar da la ore de violoncel. Şi ar avea dreptate; eu, personal, trăisem o caricatură a adolescenţei masculine de culoare, ea însăşi o caricatură a bărbăţiei americane. Şi totuşi

trăiam în vremuri în care băieţii nu mai doreau să păşească pe urmele obosite ale taţilor, în care imperativele muncii din agricultură sau din fabrică nu mai trebuiau să dicteze identitatea, prin urmare îndrumări legate de o viaţă mai bună puteau fi găsite în reviste. Or, principala diferenţă dintre mine şi majoritatea bărbaţilor în devenire din jurul meu - sportivi care practicau surfingul, fotbalul, chitarişti care se visau celebri - consta în numărul limitat de opţiuni pe care eu le aveam la dispoziţie. Fiecare dintre noi îşi alege un costum, o armură împotriva nesiguranţei. Pe terenul de baschet, cel puţin, am găsit o anume comunitate cu o viaţă a ei proprie. Acolo aveam să îi întâlnesc pe cei mai buni prieteni albi, pe un teren unde a fi negru nu era deloc un dezavantaj. Şi tot acolo i-am cunoscut pe Ray şi pe ceilalţi băieţi de culoare apropiaţi de mine ca vârstă şi care începuseră să sosească pe insule, adolescenţi a căror derută şi furie aveau să-mi influenţeze propriile trăiri.

„Uite-aşa ţi-o trag albii”, spunea câte unul dintre ei când rămâneam singuri. Toţi cei de faţă râdeau şi dădeau din cap, iar în mintea mea se derula o întreagă listă de situaţii în care fusesem jignit: prima oară când un coleg mă făcuse „cioară”, în clasa a şaptea; privirea surprinsă şi lacrimile din ochii lui când i-am tras un pumn în nas („De ce ai făcut asta?”). Jucătorul profesionist de tenis care, în timpul unui turneu de tenis mi-a spus să nu ating programul meciurilor, afişat la avizier, ca să nu mi se ia culoarea pe hârtie; zâmbetul lui subţire şi chipul lui aprins - „Nu ştii de glumă?” - când l-am ameninţat că o să-l reclam. Bătrâna din blocul bunicilor mei care a devenit agitată când am intrat în lift în urma ei, după care a alergat la administratorul blocului să se plângă că am urmărit-o; refuzul ei de a-şi cere scuze chiar şi când i s-a spus că locuiam în clădire. Antrenorul secund al echipei noastre de baschet, un tânăr deşirat din New York, îmbrăcat într-un pulover frumos, care după un meci ad-hoc cu nişte negri vorbăreţi, a bombănit în apropierea mea şi a trei dintre coechipierii mei că nu era deloc în regulă să pierdem în faţa unor

negrotei; când i-am spus să tacă, stăpânit de o furie care m-a luat până şi pe mine prin surprindere, mi-a explicat calm un fapt care lui i se părea evident, şi anume că „există oameni de culoare şi există negrotei. Ăia erau clar negrotei.”

Uite-aşa ţi-o trag albii. Şi nu era vorba numai despre cruzime. Am învăţat că şi negrii puteau fi la fel de răi, poate mai răi. Aveam de-a face cu un anume tip de aroganţă, o obtuzitate a unor oameni altfel normali la cap care nouă ne provoca un zâmbet amar. Albii se purtau ca şi cum nu şi-ar fi dat seama că ei erau cei care se făceau primii vinovaţi de cruzime. Sau ca şi cum credeau că meritam dispreţul lor.

Oamenii albi. La început, mi-era incomod să rostesc aceste cuvinte; pentru mine erau ca o expresie greu de pronunţat pentru cineva care nu vorbeşte corect engleză. Uneori vorbeam cu Ray despre cutare sau cutare alb şi brusc îmi aminteam zâmbetul mamei mele, iar cuvintele rostite mi se păreau bizare şi ipocrite. Sau se întâmpla să îl ajut pe bunicul să şteargă vasele după cină, iar Toot venea să ne anunţe că dorea să se culce, şi aceleaşi cuvinte - oamenii albi - îmi reveneau în minte ca o firmă luminoasă din neon, iar eu amuţeam deodată, de parcă ascundeam nişte secrete.

Mai târziu, când rămâneam singur, încercam să desluşesc aceste gânduri complicate. Era evident că anumiţi albi făceau excepţie când era vorba de categoria generală în care noi nu aveam încredere: Ray îmi spunea mereu cât sunt de simpatici bunicii mei. Cuvântul alb era pentru el doar o prescurtare, m-am gândit, o etichetă pentru ceea ce mama mea ar fi numit bigot. Şi, cu toate că recunoşteam capcanele acestei terminologii - cât era de uşor să devii victima prejudecăţilor, asemenea antrenorului meu („Există albi şi există idioţi ignoranţi care tine”, i-am spus în ziua aceea înainte să ies de pe teren) -, Ray m-a asigurat că nu va vorbi niciodată despre albi în termeni jignitori de faţă cu albii dacă nu exista un motiv bine întemeiat. Pentru că, în situaţia asta, aveam să plătim un preţ mult prea mare.

Dar era oare corect? Trebuia încă să plătim un preţ? Asta era partea mai complicată asupra căreia Ray şi cu mine nu eram niciodată de

acord. Uneori se întâmpla să îl aud povestindu-i unei blonde pe care abia o cunoscuse despre viaţa pe străzile periculoase din LA sau explicând cicatricile rasismului vreunui profesor tânăr şi entuziast şi aş fi putut să jur că, sub expresia lui serioasă, Ray aproape că-mi făcea cu ochiul, anunţându-mă care era scorul. Părea că-mi spune că furia noastră faţă de lumea albilor nu avea nevoie de nici un motiv concret şi de nici un fel de confirmare din partea altcuiva; era un sentiment pe care îl puteam activa sau ţine în frâu după cum aveam chef. Uneori, după o astfel de întâmplare, ajungeam să-i pun la îndoială judecata, chiar şi onestitatea. Nu locuiam în Sudul condus de Legile Jim Crow, îi reaminteam mereu. Nu eram prizonieri în vreun cartier din Harlem sau Bronx, unde căldura era un lux. Trăiam în Hawaii! Spuneam ce ne trecea prin cap, mâneam unde doream; în autobuz ocupam locurile din faţă. Nici unul dintre prietenii noştri albi, colegi în echipa de baschet, cum erau Jeff sau Scott, nu ne tratau altfel decât se purtau ei între ei. Ţineau la noi şi noi, la rândul nostru, ţineam la ei. La naiba, jumătate dintre ei voiau să fie negri sau măcar Doctor J[11].

Asta aşa e, recunoştea Ray.

Poate sosise timpul să luăm o pauză de la atitudinea de negrotei daţi naibii. Poate era bine să o lăsăm deoparte, pentru situaţiile în care chiar era nevoie de ea.

Ray clătina din cap. Atitudine? Vorbeşte în numele tău.

Ştiam că Ray îşi arătase şi latura dură, una pe care, spre cinstea lui, nu prea o lăsa să iasă la suprafaţă. Eu însă eram altfel, un potenţial suspect; habar nu aveam cine eram de fapt. Fiindcă nu doream să mă expun, alegeam de multe ori să mă retrag pe un teren sigur.

Poate că dacă am fi trăit în New York sau la Los Angeles aş fi învăţat mai repede regulile jocului periculos în care ne angrenasem. Dar, dată fiind situaţia de fapt, am învăţat să oscilez între cele două lumi ale mele, cea neagră şi cea albă, descoperind că fiecare deţinea propria limbă, propriile tradiţii şi structuri cu însemnătate şi convins fiind că cele două lumi vor fuziona în cele din urmă, cu ajutorul efortului meu de „interpret” între ele. Cu toate acestea, aveam în continuare

sentimentul că lipsea ceva, în mintea mea se declanşa o alarmă de fiecare dată când o fată se trezea spunând în mijlocul unei conversaţii cât de mult îi plăcea Stevie Wonder când o femeie mă întreba, la supermarket, dacă joc baschet sau chiar şi când directorul şcolii îmi spunea că sunt un tip mişto. îmi plăceau şi Stevie Wonder, şi baschetul şi
încercam să mă fac plăcut în permanenţă. Şi totuşi asemenea comentarii mă iritau. Era ceva necurat la mijloc, dar nu puteam spune ce, nici cine se juca cu mintea mea, nici care era de fapt ţinta.
într-o zi pe la începutul primăverii m-am întâlnit cu Ray după ore şi am luat-o în direcţia băncii de piatră care înconjura un smochin uriaş din campusul Punahou. Locul era cunoscut sub numele de Banca Absolvenţilor, dar servea în principal ca loc de întâlnire pentru elevii populari ai liceului, adică sportivii, majoretele şi petrecăreţii din campus, cu anturajul lor de clovni, admiratori şi domnişoare de onoare care se înghesuiau să ocupe o poziţie cât mai avantajoasă pe treptele circulare. Unul dintre elevii din anul terminal, un băiat solid care juca în defensivă, pe nume Kurt, era deja acolo şi când ne-a zărit a început să ne strige.
- Hei, Ray! Tovarăşu' meu! Care-i treaba?
Ray a urcat pe bancă şi a dat palma cu Kurt. Dar când acesta a făcut acelaşi gest către mine, l-am ignorat.
- Ăsta ce problemă are? l-am auzit pe Kurt întrebându-l pe Ray, în timp ce eu mă îndepărtam.
Câteva minute mai târziu, Ray m-a ajuns din urmă şi m-a întrebat de ce eram supărat.

- Frate, ăştia fac mişto de noi, i-am răspuns.

- Ce tot spui acolo?

- Toată prefăcătoria asta, textele astea cu „sal'tare, bate palma”.

- Acum cine face pe sensibilul? Kurt n-a avut nici o intenţie rea.

- Dacă asta crezi, atunci... Deodată Ray s-a aprins la faţă de furie.
- Uite ce e, a spus, îmi place să mă înţeleg cu lumea, e bine? Aşa cum şi ţie îţi place să îi atragi pe profesori de partea ta când ai nevoie de vreun favor.

Toate textele tale pentru Madam Căţea Smintită, „vai, Miss, romanul acesta este atât de captivant, aş mai avea nevoie de încă o zi pentru raport, lăsaţi-mă să vă pup în fundul dumneavoastră alb". Doar e lumea lor, nu? Ei sunt stăpânii ei şi ai noştri. Hai, dispari din faţa mea.

A doua zi, conflictul dintre noi era deja stins şi Ray a propus să-i invităm pe Jeff şi pe Scott la o petrecere pe care el o organiza în acel weekend. Am ezitat preţ de-o clipă - nu invitasem niciodată prieteni albi la petrecerile de negri -, dar Ray a insistat şi n-am avut cum să-l fac să se răzgândească. Jeff şi Scott au acceptat să vină, cu condiţia ca eu să fiu şoferul. Aşa că în sâmbăta aceea, după un joc, ne-am înghesuit toţi în vechiul Ford Granada al bunicului meu şi ne-am dus la Schofield Barracks[12] la aproape 50 de kilometri de oraş.

Când am ajuns, petrecerea începuse deja. Ne-am dus toţi să ne luăm câte o răcoritoare. Prezenţa lui Jeff şi a lui Scott n-a atras, în aparenţă, atenţia nimănui; Ray i-a prezentat prietenilor, au stat puţin de vorbă, după care unii le-au invitat pe câteva fete la dans. Am observat imediat că scena i-a luat prin surprindere pe prietenii mei albi. Au zâmbit şi s-au refugiat într-un colţ, dând din cap în ritmul muzicii şi spunând „scuze" la fiecare câteva minute. După aproximativ o oră, m-au rugat să-i duc acasă.

- Ce s-a întâmplat? m-a întrebat Ray, încercând să acopere muzica, când i-am spus că urma să plecăm. Atmosfera abia acum începe să se încingă.
- Nu se simt bine, bănuiesc.

Privirile noastre s-au întâlnit şi am rămas aşa câteva secunde, înconjuraţi de zgomotele şi de râsul celorlalţi. în ochii lui Ray n-am

găsit nici o urmă de satisfacţie sau de dezamăgire; mă privea fix, fără să clipească, ca un şarpe. Până la urmă mi-a întins mâna, am dat noroc, amândoi cu ochii fixaţi pe chipul celuilalt.
- Ne auzim, a spus el, mi-a eliberat mâna, apoi l-am văzut cum se strecoară prin mulţime, întrebând de fata cu care vorbise cu câteva minute în urmă.
Afară se răcorise. Strada era pustie, cufundată în linişte, nu se auzea decât sunetul înfundat al boxelor lui Ray, se vedeau luminiţe albastre la ferestrele bungalourilor aliniate pe aleea curată, iar umbrele copacilor se profilau pe un teren de baseball. în maşină, Jeff mi-a pus o mână pe umăr, parcă încercat de remuşcări, dar şi uşurat.
- Să ştii, frate, că am învăţat ceva important, mi-a spus el. Adică acum mi-a dat seama ce greu e pentru tine şi pentru Ray uneori, când se organizează petreceri la liceu... voi fiind singuri băieţi de culoare.
- Da, sunt convins, am pufnit eu.
în clipa aia mi-a venit să-l pocnesc. Am pornit spre oraş şi, în tăcerea care se lăsase, am rememorat dialogul dintre Ray şi Kurt din acea zi, toate discuţiile pe care le avusesem înainte, dar şi evenimentele din acea seară. Până să îi las pe prietenii mei acasă, începusem deja să văd o altă hartă a lumii, una înfricoşător de simplă, cu implicaţii apăsătoare. Ray îmi spusese că jucasem mereu pe terenul omului alb şi după regulile lui. Dacă directorul şcolii, antrenorul, un profesor sau chiar Kurt doreau să te scuipe în faţă, o puteau face, pentru că ei deţineau puterea, nu tu. Iar dacă nu te scuipau, dacă alegeau să te trateze ca pe un bărbat sau să-ţi ia apărarea, era numai pentru că ştiau că hainele de pe tine, cuvintele tale, cărţile pe care le citeşti, ambiţiile şi dorinţele tale le aparţin lor deja. Orice ar fi decis să facă omul alb, decizia îi aparţinea lui, tu nu aveai nici un cuvânt de spus, iar din cauza acelei puteri fundamentale asupra ta, putere care preceda şi depăşea ca durată motivele şi înclinaţiile lui individuale, orice distincţie pe care o făceau albii între bine şi rău avea o semnificaţie neglijabilă. în realitate, nici măcar nu puteai fi sigur că acele atribute pe care le-ai considerat a fi o expresie neîngrădită a individualităţii tale

etnice - umorul, muzica, pasele pe la spate - ar fi fost alese liber de către tine. în cel mai fericit caz, acestea erau un refugiu; în cel mai rău caz, o capcană. Potrivit acestei logici dezlănţuite, singura alegere care ţinea exclusiv de tine era aceea de a te retrage într-o spirală de furie din ce în ce mai mică, până în momentul în care a fi negru însemna doar conştiinţa propriei neputinţe şi a propriei înfrângeri. Ironia supremă era aceea că, dacă refuzai să te declari învins şi ripostai faţă de temnicerii tăi, aceştia aveau o denumire pentru persoane ca tine, o denumire care te ţinea la rândul ei prizonier. Paranoic. Militant. Violent. Negrotei.

în următoarele luni m-am străduit să îmi confirm această viziune de coşmar.

Am împrumutat de la bibliotecă volume de Baldwin, Ellison, Hughes, Wright, DuBois. Seara, după ce le spuneam bunicilor că am teme de făcut, închideam uşa camerei mele şi mă luptam cu cuvintele, prizonier al unor dezbateri disperate, în încercarea de a reconcilia lumea, aşa cum o înţelegeam eu, cu împrejurările venirii mele pe lume. Dar n-am găsit nici o scăpare. Pe fiecare pagină a fiecărei cărţi, în Bigger Thomas[13] sau în oameni invizibili, găseam aceeaşi angoasă, aceeaşi îndoială; un dispreţ de sine pe care nici ironia, nici inteligenţa nu îl puteau respinge. Nici măcar învăţăturile lui DuBois, nici dragostea lui Baldwin şi nici umorul lui Langston nu au putut rezista acestei forţe corozive, fiecare dintre ei devenind sceptic în privinţa puterii izbăvitoare a artei, fiecare dintre ei retrăgându-se în cele din urmă - unul în Africa, altul în Europa, celălalt în inima Harlemului -, dar toţi trei îmbarcaţi în aceeaşi cursă istovitoare, toţi trei epuizaţi, înverşunaţi, cu diavolul la picioare.

Singura carte care părea să ofere ceva diferit era autobiografia lui Malcolm X. Reinventarea lui repetată a trezit ceva în mine; lirismul neşlefuit al cuvintelor sale, nevoia lui autentică de respect promiteau o nouă ordine, lipsită de compromisuri, o ordine de o disciplină solemnă, obţinută printr-o voinţă de fier. Toate celelalte aspecte, discuţiile despre diavoli cu ochi albaştri şi apocalipsă, erau simple elemente de

decor în tot acel program, mi- am spus, un bagaj religios pe care Malcolm însuşi pare că l-a abandonat spre sfârşitul vieţii sale. Şi totuşi, în vreme ce-mi imaginam că urmez chemarea lui Malcolm, mi-a rămas întipărită în memorie o frază. Vorbea acolo despre o dorinţă mai veche a lui, aceea ca prin el să fi curs sânge alb care să fie eliminat printr-un act de violenţă. Ştiam că acea dorinţă a lui Malcolm nu se născuse întâmplător. Şi mai ştiam că, de-a lungul acestei călătorii în căutarea respectului faţă de mine însumi, sângele alb care-mi curgea în vene nu se va pulveriza într-o simplă abstracţie. M-am întrebat ce fel de legături aş mai fi rupt dacă sau când aveam să-mi părăsesc mama ori bunicii la o graniţă nemarcată.
Mai mult decât atât, dacă revelaţia pe care Malcolm a avut-o spre sfârşitul vieţii, aceea că unii albi ar putea trăi alături de el ca fraţi întru Islam, părea să fi transmis speranţa unei reconcilieri - acea speranţă era legată de un viitor îndepărtat, într-o ţară îndepărtată. între timp, încercam să înţeleg de unde ar fi putut veni oamenii dispuşi să trudească pentru acest viitor şi să populeze acea
nouă lume. într-o zi, după un meci de baschet la sala de sport a universităţii, Ray şi cu mine am legat o conversaţie cu un tip înalt şi uscăţiv, pe nume Malik, care mai juca cu noi din când în când. Malik ne-a dezvăluit că era un adept al Naţiunii Islamice, dar după moartea lui Malcolm şi mutarea în Hawaii nu mai mergea la moschee sau la întruniri politice, cu toate că îşi găsea alinarea în rugăciune. Probabil că tipul din apropierea noastră ne-a auzit, pentru că s-a aplecat curios către noi.
- Vorbiţi despre Malcolm, nu-i aşa? Malcolm spune lucrurilor pe nume, nu e nici o îndoială.
- Da, a intervenit un altul. Dar ştiţi ceva? N-o să mă convingă nimeni să mă mut prea curând în jungla africană. Sau în cine ştie ce deşert, aşezat pe un covor alături de o şleahtă de arabi. Nu. Şi nici n-o să renunţ la costiţe.
- N-ai cum să nu mănânci costiţe.

- Şi n-ai cum să renunţi la fofoloancă. Nu Malcolm zicea să ne abţinem de la păsărică? Aşa ceva nu se poate.
Ray începuse să râdă şi m-am uitat urât la el.
- De ce râzi? l-am întrebat. N-ai citit nimic scris de Malcolm. Nici măcar nu ştii despre ce vorbeşte.
Ray mi-a smuls mingea de baschet din mână şi s-a îndreptat spre coşul opus.
- N-am nevoie de cărţi ca să ştiu cum să fiu negru, a strigat el peste umăr.
Am vrut să-i răspund, apoi m-am întors spre Malik, de la care mă aşteptam să mă susţină. Dar musulmanul nu a spus nimic, iar pe faţa lui osoasă se aşternuse un zâmbet melancolic.
M-am hotărât să-mi urmez propriul sfat şi am reuşit să-mi disimulez din ce în ce mai bine încordarea. Câteva săptămâni mai târziu m-am trezit în gălăgie - bunicii mei se certau în bucătărie, vocea bunicii mele abia se auzea, dar
bunicul urla de-a dreptul. Am deschis uşa camerei şi am văzut-o pe Toot intrând la ea în dormitor, să se schimbe pentru serviciu. Am întrebat-o ce s-a întâmplat.
- Nimic. Bunicul tău nu vrea să mă ducă la serviciu, atâta tot.
Când m-am dus la bucătărie, bunicul bombănea ceva în barbă. Şi-a turnat nişte cafea, iar eu i-am spus că pot s-o duc eu pe Toot la serviciu, dacă el era prea obosit. A fost o propunere îndrăzneaţă, dat fiind că nu-mi plăcea să mă trezesc devreme. S-a încruntat.

- Nu despre asta e vorba. Ţine cu tot dinadinsul să mă facă să mă simt

prost.

- Sunt sigur că te înşeli, bunicule.

- Deloc.

A luat o gură de cafea.

- S-a dus cu autobuzul de când a început să lucreze la bancă. Zice că e mai convenabil. Şi acum, doar pentru că se simte agasată, vrea să schimbe lucrurile.

- Nu e adevărat, Stanley.

Am luat-o cu mine în cealaltă cameră şi am întrebat-o despre ce era

vorba.

- Ieri, un individ mi-a cerut bani. în timp ce aşteptam autobuzul.

- Asta-i tot?

A strâns din buze de iritare.

- A fost agresiv, Barry. Foarte agresiv. I-am dat un dolar, dar el a continuat să-mi ceară. Dacă n-ar fi venit autobuzul, cred că mi-ar fi dat una-n cap.

M-am dus înapoi în bucătărie. Bunicul îşi spăla cana. Era cu spatele la mine.

- Ascultă, i-am spus, de ce nu mă laşi s-o duc eu? E foarte supărată.

- Din cauza unui cerşetor?

- Da, ştiu, dar pentru ea e destul de înfricoşător să vadă ditamai huiduma ţinându-i calea. Chiar nu mă deranjează.

S-a întors cu faţa la mine şi am observat că tremura.

- Ba pe mine mă deranjează. Chiar mă deranjează. Nu e prima oară când e agresată de un bărbat. Dar ştii de ce îi este atât de frică de data asta? Păi, să-ţi spun eu de ce. înainte să te trezeşti mi-a spus că individul ăla era negru.

A rostit acest ultim cuvânt în şoaptă.

- De asta e atât de speriată. Iar eu nu cred că e normal.

Am resimţit cuvintele acelea ca pe un pumn în stomac şi abia-abia mi-am revenit din şoc. Cu voce calmă, i-am spus că şi pe mine mă deranjează atitudinea asta, dar l-am asigurat că spaima lui Toot o să treacă, dar până atunci trebuia s-o ducă el la serviciu. Bunicul s-a

trântit pe un scaun din sufragerie şi mi-a spus că îi pare rău că mi-a spus ce se întâmplase. L-am văzut cum se face mic în faţa mea, cum îmbătrâneşte brusc şi se lasă pradă tristeţii. Am pus o mână pe umărul lui şi i-am spus că înţeleg şi că e totul în regulă.
Am rămas aşa, într-o tăcere apăsătoare, câteva minute. Până la urmă mi-a spus că o va duce el pe Toot, s-a ridicat cu greu de pe scaun şi a mers să se îmbrace. După ce au plecat, m-am aşezat pe marginea patului şi m-am gândit la ei. Făcuseră multe sacrificii pentru mine. îşi puseseră toate speranţele lor neîmplinite în succesul meu. Nu mi-au dat niciodată motive să mă îndoiesc de dragostea lor; şi nu credeam că aveau să-mi dea vreodată motive. Cu toate acestea, eram conştient de faptul că oameni care mi-ar fi putut fi fraţi le inspirau bunicilor mei o teamă aproape viscerală.
în seara aceea m-am dus cu maşina în Waikiki, am trecut de hotelurile cu firme luminoase de neon şi m-am îndreptat spre Canalul Ala-Wai. Mi-a luat ceva timp să recunosc casa, cu veranda ei care stătea să cadă şi acoperişul lăsat. Lumina era aprinsă înăuntru şi l-am văzut pe Frank în fotoliul lui imens, cu o carte de poezii în poală şi cu ochelarii alunecaţi pe nas. Am stat în maşină, l-am privit o vreme, apoi am coborât şi am bătut la uşă. Bătrânul abia dacă a ridicat privirea în timp ce s-a ridicat să deschidă. Nu-l mai văzusem de trei ani.
- Bei ceva? m-a întrebat el.
Am dat din cap aprobator şi el a scos o sticlă de whiskey şi două pahare din plastic din dulapul din bucătărie. Era neschimbat, mustaţa îi mai albise puţin şi îi atârna precum iedera peste buza groasă de sus, iar jeanşii pe care îi purta erau găuriţi şi prinşi în talie cu o frânghie.

- Ce mai face bunicul tău?

- Bine.

- Ce vânt te-aduce pe la mine?

Nu ştiam ce să-i răspund. I-am povestit o parte din ce se întâmplase. A dat din cap şi a turnat câte un shot de whiskey în pahare.
- Ciudată creatură e tac-tu mare, a spus el. Ştii că am copilărit la distanţă de 80 de kilometri unul faţă de celălalt?
Am dat din cap că nu ştiam.
- Aşa e. Am locuit amândoi destul de aproape de Wichita. Sigur că pe-atunci nu ştiam unul de altul. Când el era încă de-o şchioapă, eu plecasem de mult de-acasă. E posibil să-i fi cunoscut pe unii din familia lui. Sau să fi trecut pe lângă ei pe stradă. Dacă o fi fost aşa, e posibil să fi coborât de pe trotuar ca să le fac loc. Ţi-a vorbit vreodată bunicul tău despre asta?
Am dat whiskey-ul pe gât, după care am făcut iar semn că nu.
- Mda..., a mai spus Frank, nu cred că ţi-ar fi spus. Lui Stan nu-i place să vorbească despre Kansas. îi dă o stare de disconfort. Mi-a povestit odată despre o fată de culoare pe care o angajaseră să aibă grijă de maică-ta. Mi se pare că era fiică de pastor. Mi-a zis că devenise aproape ca un membru al
familiei. Aşa îşi aminteşte el, înţelegi? Asta îşi aminteşte el legat de fata aia care a venit să îngrijească de copilul unui străin şi de maică-sa, care era spălătoreasă. Ca de un membru al familiei.
Am luat sticla şi mi-am turnat singur whiskey. Frank nu se uita la mine; ţinea ochii închişi, capul sprijinit de spătarul scaunului, iar chipul lui parcă era sculptat în piatră.
- Nu-l poţi condamna pe Stan că este aşa cum este, a spus Frank încetişor.
E un om fundamental cumsecade. Dar pe mine nu mă cunoaşte. în orice caz, nu mai bine decât a cunoscut-o pe fata aia care a avut grijă de maică-ta. Şi nu are cum să mă cunoască, nu aşa cum îl cunosc eu. Poate unii dintre localnicii de aici să mă cunoască sau indienii din rezervaţii. Ei şi-au văzut părinţii umiliţi. Mamele lor au fost necinstite. Dar bunicul tău nu are cum să simtă ce au simţit oamenii ăia. De-aia vine aici şi-mi bea whisky-ul şi adoarme în fotoliul ăla în care stai tu acum. Doarme ca un bebeluş. Vezi, ăsta e un lucru pe care eu nu-l pot

face în casa asta. Niciodată. Nu contează cât de obosit sunt, tot iepureşte dorm. Trebuie să fiu vigilent, ca să pot supravieţui.
Frank a deschis ochii.
- Ce încerc eu să-ţi spun este că bunică-ta are dreptate să fie speriată. Are cel puţin la fel de multă dreptate cât are Stanley. Ea ştie că negrii au motive să urască. Ăsta-i adevărul. De dragul tău, aş vrea ca lucrurile să stea altfel. Dar nu se poate. Aşa că obişnuieşte-te cu asta.
Frank a închis din nou ochii. Respiraţia lui a încetinit până când a părut că doarme. M-am gândit să-l trezesc, apoi m-am răzgândit şi m-am dus la maşină. Am simţit cum fuge pământul de sub mine, gata să mă înghită în orice clipă. M-am oprit, încercând să-mi recapăt echilibrul, şi pentru prima dată în viaţă mi-am dat seama că sunt îngrozitor de singur.
Specie de poezie din folclorul englez şi irlandez sau în lirica cultă, cu formă fixă, din cinci versuri, reflectând un umor absurd (n.tr.)
Program de muzică şi dans difuzat de televiziunea naţională americană între 1971 şi 2006 (n.tr.)

Julius Winfield Erving II, jucător american de baschet, născut în 1950

(n.tr.) Bază militară americană (n.tr.)

Bigger Thomas, personaj principal al romanului Native Son de Richard Wright, scris în 1940 (n.tr.

)Capitolul cinci

E ora trei dimineaţa. Străzile goale sunt scăldate în lumina lunii, iar în depărtare se aude zgomotul unei maşini care rulează cu viteză. Petrecăreţii se vor fi dus deja la culcare, perechi-perechi sau singuri, ameţiţi de berile consumate, iar Hasan era la noua lui prietenă. La plecare îmi făcuse cu ochiul, spunându-mi să nu-l aştept. Acum eram

doar noi doi, aşteptând răsăritul soarelui, Billie Holiday şi cu mine, iar vocea ei umplea încăperea şi mă mângâia precum o iubită.

I'm a fool... to want you. Such a fool... to want you.

Mi-am turnat ceva de băut şi am cercetat încăperea cu privirea: era plin de boluri cu resturi de covrigei, scrumiere pline până la refuz, sticle goale aliniate la perete, de parcă erau siluetele unor clădiri profilate la orizont. Toată lumea spusese asta: dacă vreţi o petrecere de pomină, bazaţi-vă pe Barry şi pe Hasan. Singura care făcea excepţie era Regina. Regina nu se distrase. înainte de a pleca mi-a spus: te gândeşti mereu numai la tine. Pe urmă mi-a mai spus ceva despre bunică-sa. De parcă eu eram răspunzător pentru destinul rasei negre. De parcă eu aş fi fost cel care o ţinuse pe bunică- sa toată viaţa în genunchi. La dracu' cu Regina. La dracu' cu ochii ei plini de îngâmfare, superioritate şi dezamăgire. Habar n-avea cine sunt. Nu înţelegea cum gândeam.

M-am aşezat pe canapea şi mi-am aprins o ţigară, urmărind flacăra chibritului până mi-a ajuns la deget şi simţind arsura pe piele când l-am stins tot cu degetul. Care e şmecheria? m-a întrebat cineva. Şmecheria e să nu-ţi pese că te doare. Am încercat să-mi amintesc unde auzisem replica, dar nu am reuşit,
era ca un chip de mult uitat. N-are-a face, Billie ştia aceeaşi şmecherie; ghiceam asta din durerea şi tremurul din vocea ei. învăţasem să nu-mi pese, aşa trecusem prin ultimii doi ani de liceu, după ce Ray plecase la facultate, iar eu lăsasem deoparte cărţile, după ce am încetat să-i mai scriu tatălui meu şi nici el nu mi-a mai scris. Mă săturasem să caut soluţia unui dezastru care nici măcar nu fusese provocat de mine. Am învăţat să nu-mi mai pese.

Am făcut câteva cerculeţe din fum, încercând să-mi amintesc acei ani. Iarba mă ajutase, ca şi alcoolul; din când în când, iar când îmi permiteam, şi ceva cocaină. Nu m-am atins însă de heroină; Micky, tipul care încercase să mă convingă să consum heroină fusese un pic cam prea entuziasmat. Spunea că poate să se înţepe legat la ochi, dar

tremura ca varga când mi-a spus asta. Poate că îi era frig; stăteam amândoi în camera frigorifică din spatele magazinului de delicatese unde lucra el, şi cred că erau -6 grade acolo. Nu tremura de frig însă. Era mai degrabă transpirat, iar faţa tensionată îi strălucea. îşi scosese acul şi-şi desfăcuse garoul, iar eu mă uitam la el, cum stătea acolo înconjurat de salamuri şi hălci de carne de vită, când am văzut brusc în minte imaginea unei bule de aer, strălucitoare şi rotundă ca o perlă, care se rostogolea încet prin vena mea şi apoi îmi opreşte inima...
Un toxicoman. Un drogat. Acolo mă îndreptam, spre rolul final, fatal, al unui aşa-zis tânăr de culoare. Nu de asta mă drogasem, nu ca să dovedesc că eram un ratat. în nici un caz nu atunci. Mă drogăm ca să obţin efectul total opus, căutând o stare care să-mi ridice întrebări despre cine eram când nu mă controlam, o stare care să pondereze peisajul din sufletul meu şi să estompeze limitele amintirilor mele. Descoperisem că nu conta dacă fumam marijuana în duba nou-nouţă a unui coleg de clasă alb, în camera de cămin a unui student de culoare pe care îl cunoscusem la sala de sport sau pe plajă, împreună cu câţiva băieţi hawaiieni care se lăsaseră de şcoală şi acum profitau de orice pretext să sară la bătaie. Nimeni nu te întreba dacă taică-tu este un director îmbuibat care o înşela pe nevastă-sa sau un oarecare şomer care te caftea de câte ori venea acasă. Poate erai doar plictisit sau te simţeai singur. Oricine era bine-venit în clubul nemulţumiţilor. Iar dacă drogurile nu rezolvau problemele care te aduseseră în starea aceea, te ajutau măcar să râzi de nebunia lumii şi să vezi dincolo de ipocrizie, minciună şi moralism ieftin.
Mie, cel puţin, aşa mi s-a părut. Mi-au trebuit vreo doi ani să-mi dau seama că destinele îşi urmau calea, că banii şi culoarea pielii contează, că puteau decide cine supravieţuieşte sau nu, că erau hotărâtoare în situaţii de eşec. Sigur că era vorba şi de noroc. Un pic de noroc i-ar fi prins bine lui Pablo, de pildă, în ziua în care a fost oprit de un poliţist în trafic, când n-avea permisul la el, iar agentul n-a avut nimic mai bun de făcut decât să-i verifice portbagajul. Tot norocul l-ar fi ajutat pe Bruce să nu ajungă la balamuc după ce a consumat atâta LSD încât nu

mai ştia pe ce lume trăieşte. Şi Duke ar fi avut nevoie de puţin noroc după un accident de maşină...
Am încercat să-i explic toate astea maică-mii, să-i arăt cât de mult conta norocul pe lume, de fapt acea roată a norocului. S-a întâmplat la începutul ultimului meu an de liceu; ea se întorsese în Hawaii după terminarea muncii de cercetare şi într-o zi a intrat glonţ în camera mea, cerându-mi detalii legate de arestarea lui Pablo. I-am zâmbit, am bătut-o uşurel pe mână şi i-am spus să nu-şi facă griji, pentru că n-aş fi făcut niciodată nimic necugetat. De obicei, tactica asta funcţiona, era un alt truc pe care îl învăţasem: de obicei oamenii sunt mulţumiţi atât timp cât eşti politicos, zâmbeşti şi nu faci mişcări bruşte. Nu că erau mulţumiţi - răsuflau uşuraţi, adică ce surpriză plăcută era pentru ei să întâlnească un tânăr de culoare atât de manierat şi care nu era în permanenţă supărat.
Numai că mama nu era deloc mulţumită. Şedea acolo, urmărindu-mi ochii, neagră de supărare.
- Nu ţi se pare că eşti un pic cam prea relaxat în privinţa viitorului tău? m-a întrebat ea.
- Ce vrei să spui?
- Ştii foarte bine ce vreau să spun. Unul dintre prietenii tăi tocmai a fost arestat pentru deţinere de droguri. Iei note mici. Nici măcar n-ai început să trimiţi cererile pentru admiterea la facultate. De câte ori încerc să vorbesc cu tine despre asta, te porţi ca şi cum n-aş fi decât un frate mai mare.
N-aveam nevoie de predica ei. Nu era ca şi cum riscam să pierd anul. I-am spus că mă gândeam să nu merg la facultate, ci să rămân în Hawaii, să mai fac nişte cursuri şi să-mi găsesc o slujbă cu jumătate de normă. M-a întrerupt înainte să termin ce aveam de spus. Era de părere că puteam să fiu admis la o facultate de pe continent dacă mă străduiam câtuşi de puţin.
- îţi mai aminteşti ce înseamnă să te străduieşti? Fir-ar să fie, Bar, nu e admisibil să te porţi ca un pierde-vară şi să stai la mâna norocului.
- Un pierde-ce?

- Un pierde-vară. Un trântor.
Mă uitam la ea şi nu-mi venea să cred cât era de stăruitoare, de convinsă de destinul fiului ei. Ideea că supravieţuirea mea depindea de noroc era pentru ea un fel de erezie; era hotărâtă să atribuie cuiva responsabilitatea - ei, bunicului şi lui Toot, mie. Dintr-odată am simţit nevoia să îi zdruncin acea siguranţă şi să o anunţ că experimentul ei legat de mine eşuase. în loc să ridic vocea, am început să râd.
- Un pierde-vară, zici? De ce nu? Poate că doar asta-mi doresc de la viaţă. Uită-te la bunicul. Nici măcar n-a făcut o facultate.
Comparaţia a luat-o pe mama prin surprindere. I-a căzut pur şi simplu faţa, iar ochii ei au părut să mă evite. Dintr-odată mi-am dat seama care era cea mai mare temere a ei.
- De asta eşti aşa de îngrijorată? am întrebat-o. Ţi-e frică să nu ajung ca bunicul?
A clătinat scurt din cap.
- Ai deja o educaţie mai bogată decât bunicul tău, a spus ea.
Dar în vocea ei nu se mai simţea aceeaşi siguranţă. în loc să continui discuţia, m-am ridicat şi am ieşit din cameră.
Vocea lui Billie nu se mai auzea. Liniştea era apăsătoare şi dintr-odată am simţit că mă trezesc din mahmureală. M-am ridicat de pe canapea, am întors discul, am dat pe gât ce mai rămăsese în pahar şi mi-am turnat o altă băutură.
Am auzit cum cineva trăgea apa la etajul de deasupra şi traversa încăperea. Un alt insomniac, probabil, care-şi vede viaţa trecând pe lângă el. Asta era de fapt problema cu băutura şi cu drogurile. Intervine un moment în care nici măcar ele nu pot estompa acel ticăit al vieţii care trece, nici sunetul unui anumit vid. Probabil că asta încercasem să-i spun mamei mele în acea zi, că încrederea ei în dreptate şi raţiune era deplasată, că nu ne puteam depăşi condiţia, că toată educaţia şi bunele intenţii din lume nu puteau acoperi golurile din univers şi nici nu puteau să ne dea puterea de a schimba cursul destinului.

Dar m-am simţit prost după acel episod; era arma pe care mama o folosea dintotdeauna, talentul acela de a mă face să mă simt vinovat. Şi era foarte convingătoare.

- N-ai cum să scapi de asta, mi-a spus ea la un moment dat. Ţi-am strecurat vina în oase de mic. Dar nu-ţi face griji, a adăugat ea zâmbind precum Pisica de Cheshire din Alice în Ţara Minunilor. O doză sănătoasă de vinovăţie nu strică nimănui. Pe asta s-a construit civilizaţia, pe sentimentul de vinovăţie. Un sentiment extrem de subapreciat.

De-acum putea glumi pe seama acestui lucru, pentru că temerile ei nu se adeveriseră. Am absolvit fără probleme, am fost acceptat la câteva şcoli respectabile şi am decis să mă înscriu la Occidental College din Los Angeles, în principal pentru că întâlnisem o fată din Brentwood care îşi petrecuse vacanţa în Hawaii, cu familia. Eram în continuare la fel de răzvrătit, de nepăsător faţă de importanţa facultăţii şi faţă de o grămadă de alte lucruri. Până şi Frank a ajuns la concluzia că aveam o atitudine greşită, cu toate că nu ştia cum anume să mă ajute să mă schimb. Dacă îmi amintesc corect, Frank a numit facultatea o diplomă avansată în compromis. M-am gândit la ultima mea întâlnire cu bătrânul poet, cu câteva zile înainte de plecarea mea din Hawaii. Am stat puţin de vorbă, despre una, despre alta, el s-a plâns, de bătături şi de ciocurile care-i apăruseră, că asta se întâmplă când vrei să bagi picioare de african în pantofi europeni, spunea el. într-un târziu m-a întrebat ce aşteptam să obţin din facultate. I-am răspuns că nu ştiu. A dat din capul lui mare şi cărunt.

- Păi asta e buba, vezi? mi-a spus el. Că nu ştii. Eşti la fel ca mânjii ăştia de pe-aici. Nu ştii decât că următorul pas e facultatea. Iar ăia mai bătrâni şi care
ar trebui să aibă mai multă minte, care au luptat atâţia ani ca tu să ai dreptul să mergi la facultate, ăia sunt aşa fericiţi că te văd intrat, încât nu-ţi spun adevărul. Care e adevăratul preţ pe care îl vei plăti după ce vei fi admis.

- Şi care ar fi ăla?

- O să-ţi laşi rasa la uşă, mi-a răspuns el. O să-ţi laşi neamul în urmă.

M-a privit atent pe deasupra ochelarilor.
- Trebuie să înţelegi un lucru, băiete. Tu nu te duci la facultate ca să primeşti o educaţie. Te duci acolo ca să fii instruit. O să te instruiască ăia să vrei ceea ce nu-ţi trebuie. Or să te instruiască să manipulezi cuvintele în asemenea hal încât ele nu vor mai însemna nimic. Or să te înveţe să uiţi ceea ce tu ştii deja. Or să te instruiască atât de bine încât o să începi să crezi ceea ce-ţi îndrugă ei despre şanse egale şi despre visul american şi toate căcaturile de genul ăsta. Or să-ţi dea un birou pe colţ şi-or să te invite la mese simandicoase şi-or să-ţi spună că faci cinstei rasei tale. Până când o să vrei să preiei conducerea, că atunci or să te tragă de lanţ şi-or să-ţi spună că oi fi tu un negru educat şi bine plătit, dar tot negrotei rămâi.
- Cu alte cuvinte, n-ar trebui să mă duc la facultate?
Lui Frank i s-au prăbuşit umerii şi s-a lăsat pe spate, în fotoliu, oftând.
- Nu asta am vrut să spun. Trebuie să te duci. îţi spun doar să căşti ochii. Să nu dormi în front.
Amintirea lui Frank m-a făcut să zâmbesc, imaginea lui de luptător pentru puterea negrilor, îmbrăcat în dashiki. într-un fel era la fel de incorigibil ca mama, la fel de neclintit în credinţa lui, trăia în aceeaşi buclă a anilor 1960 pe care Hawaiiul o crease. Cască ochii, mă avertizase el. Dar nu era chiar atât de uşor. Nu şi în însoritul LA. Nu şi când traversai campusul colegiului Occidental, aflat la câţiva kilometri de Pasadena, împrejmuit de copaci şi decorat cu mozaic spaniol. Studenţii erau prietenoşi, profesorii, încurajatori, în toamna lui 1979, Carter, cozile la benzină şi obiceiul de a-ţi da cu pumnii în piept erau la apus. Reagan se pregătea să devină preşedinte, iar în America se anunţau zorii. Când părăseai campusul, o luai pe autostradă spre Venice

Beach sau spre Westwood şi treceai de zona de est a Los Angelesului sau de cea central-sudică, fără să-ţi dai seama, pentru că nu întâlneai decât palmieri care se zăreau de după zidurile înalte de beton, precum păpădiile. LA-ul nu era atât de diferit de Hawaii - mă refer la partea vizibilă. Era doar ceva mai mare şi acolo era mai simplu să găseşti un frizer care să ştie cum să te tundă.
în orice caz, majoritatea studenţilor de culoare de la Oxy nu păreau foarte preocupaţi de compromisuri. Eram destui negri în campus cât să alcătuim un trib, iar în timpul liber mulţi dintre noi aproape că funcţionam ca un trib, eram mereu împreună şi ne deplasam în haită. în primul an de facultate, când locuiam încă în campus, aveam parte de aceleaşi conversaţii pe care le avusesem cu Ray şi cu alţi negri în Hawaii, aceleaşi cârcoteli, aceleaşi nemulţumiri. Altfel, grijile noastre erau cam aceleaşi ca ale colegilor noştri albi. Ne zbăteam să facem faţă cursurilor, să găsim o slujbă profitabilă după absolvire, să găsim câte o fată dispusă să facă amor. Aşa am aflat unul dintre cele mai bine păstrate secrete ale negrilor: majoritatea nu doreau neapărat să se revolte, dar erau sătui de eternul subiect privind rasa. Iar dacă mulţi dintre noi preferam să păstrăm distanţa era pentru că aşa era cel mai simplu să punem capăt discuţiilor despre rasă, mult mai simplu decât să ne pierdem timpul în accese de furie şi să încercăm să ghicim ce gândeau albii despre noi.
Cu toate acestea, nu puteam să nu mă gândesc la toate aceste lucruri. Nu ştiu de ce. Nu beneficiam de luxul sau de siguranţa unui trib, poate de aceea. Când copilăreşti în Compton, supravieţuirea devine un act revoluţionar. Tu ajungi la facultate, iar ai tăi rămân în urmă şi te încurajează de departe. Sunt fericiţi că ai scăpat; nu se pune problema de trădare. Numai că eu nu copilărisem în Compton sau în Watts. Nu fugeam decât de propria nesiguranţă. Semănăm mai mult cu studenţii negri care crescuseră în suburbii, copii ai căror părinţi plătiseră deja preţul evadării. Erau foarte uşor de recunoscut după felul în care vorbeau, după colegii cu care luau prânzul la cantina facultăţii. Când erau provocaţi, spumegau de furie şi declarau că nu doreau să fie

incluşi într-o categorie anume. Nu se considerau definiţi de culoare pielii, spuneau ei, erau toţi nişte simpli indivizi.
Aşa vorbea Joyce. Era o femeie atrăgătoare, cu ochi verzi, pielea de culoarea mierii şi buze cărnoase. în primul an am locuit în acelaşi cămin şi toţi colegii
mei de culoare se ţineau după ea. într-o zi am întrebat-o dacă merge la întrunirea Asociaţiei Studenţilor Negri. S-a uitat ciudat la mine, apoi a început să dea din cap ca un bebeluş care nu vrea să mănânce ce vede în linguriţă.
- Nu sunt negresă, mi-a spus Joyce. Sunt metisă.
A început să-mi povestească despre taică-su, care întâmplător era italian şi era cel mai bun om din lume, despre mama ei care întâmplător era un sfert africană, un sfert franţuzoaică, un sfert amerindiană şi un sfert altceva.
- De ce să fiu obligată să aleg?, m-a întrebat ea.
A început să-i tremure vocea şi am crezut că va izbucni în plâns.
- Nu albii mă obligă să aleg. Poate o fi fost aşa cândva, dar acum mă tratează ca pe o persoană. Nu, negrii sunt cei care se leagă mereu de aspectul rasial. Ei sunt cei care mă obligă să aleg. Ei sunt cei care-mi spun că nu pot fi cine sunt de fapt...
Ei, ei, ei. Asta era problema cu oameni ca Joyce. Vorbeau despre bogăţia moştenirii lor culturale şi aproape că îţi venea să-i crezi, până când observai că îi evită pe oamenii de culoare. Nu era neapărat o chestiune de alegere conştientă, ci doar de atragere gravitaţională, de felul în care a funcţionat dintotdeauna integrarea, această stradă cu sens unic. Minoritatea era asimilată de către cultura dominantă, şi nu invers. Numai cultura albă putea fi pasămite neutră şi obiectivă. Numai cultura albă putea fi nonrasistă, dispusă să adopte câte un personaj exotic în rândurile ei. Numai în cultura albă existau indivizi. Iar noi, corciturile educate la facultăţi, analizam situaţia şi ne spuneam în sinea noastră: „De ce să fim asimilaţi cu rataţii, dacă nu suntem obligaţi?" Ne grăbim să ne pierdem în mulţime, în piaţa fericită, lipsită de chip a Americii; ne simţim ofensaţi când un taximetrist se face că nu

ne vede sau o femeie care urcă în acelaşi lift cu noi îşi face mâna cleşte peste geantă, şi asta nu neapărat din cauză că aceste umilinţe sunt suportate zi de zi de negri mai puţin norocoşi - deşi ne repetăm asta mereu -, ci pentru că purtăm un costum de la Brook Brothers şi vorbim o engleză impecabilă şi, cu toate acestea, suntem în continuare confundaţi cu negrii obişnuiţi.
Nu ştiţi cine sunt? Sunt un individ!
M-am ridicat din nou, am aprins o ţigară şi am golit sticla în pahar. Ştiam că o judecam prea aspru pe biata Joyce. Adevărul e că o înţelegeam, şi pe ea, şi pe ceilalţi tineri de culoare care se simţeau ca ea. Recunoşteam frânturi din mine în manierismele lor, în felul în care vorbeau şi în inimile lor cu sânge amestecat. Şi tocmai asta mă şi speria. Deruta lor m-a făcut să mă îndoiesc încă o dată de propriile „prerogative" genetice, de rasă, iar asul din mâneca lui Ray continua să mă obsedeze. Trebuia să mă distanţez, trebuia să mă conving că nu eram compromis, că eram încă foarte alert.
Ca să nu fiu luat drept prefăcut, mi-am ales prietenii foarte bine. Dintre studenţii negri implicaţi din punct de vedere politic. Dintre studenţii străini, mexicani. M-am împrietenit cu profesorii cu vederi marxiste, cu feministele convinse şi cu poeţii cu înclinaţii punk-rock. Ne petreceam serile la cămin, discutând despre neocolonialism, Franz Fanon[14], eurocentrism şi patriarhat. Când scuturam scrumul pe mocheta din hol sau dădeam muzica atât de tare încât se zguduiau pereţii, ni se părea că sfidăm constrângerile sufocante ale societăţii burgheze. Nu eram nici indiferenţi, nici neglijenţi şi nici şovăitori. Eram înstrăinaţi.
Strategia aceasta nu putea să-mi asigure distanţa pe care o doream faţă de Joyce şi faţă de trecutul meu. în definitiv, existau mii de aşa-zişi radicali în campus, majoritatea dintre ei albi, profesori titularizaţi sau persoane tolerate cu drag. Era nevoie să poţi dovedi de care parte te situezi, să îţi demonstrezi loialitatea faţă de masele de negri, să protestezi şi să dai lumea-n gât.

M-am gândit la vremurile când eram cazat încă în cămin şi eram toţi trei - Reggie, Marcus şi cu mine - în camera lui Reggie, iar ploaia bătea în geam. Ne cumpăraserăm câteva beri şi Marcus ne povestea despre confruntarea lui cu poliţia din LA.

- N-au avut nici un motiv să mă oprească, spunea el. Nici unul, afară de faptul că mergeam printr-un cartier de albi. M-au imobilizat pe maşină şi m- au pus să desfac mâinile şi picioarele. Unul din ei a scos arma. Dar nu i-am lăsat să mă sperie. Asta-i excită pe agenţi, să vadă frica în ochii unui negru...

Mă uitam la Marcus în timp ce vorbea, la acest băiat zvelt şi cu spatele drept, cu picioare lungi uşor depărtate, îmbrăcat într-un tricou alb şi o salopetă din denim. Marcus era cel mai lucid dintre băieţii negri. Ne vorbea despre bunicul lui, adept al lui Garvey[15]; despre mama lui, care locuia în St. Louis şi îşi crescuse singură copiii în timp ce lucrase ca asistentă medicală; despre sora lui cea mare care era membru fondator al partidului local Panterele Negre[16], despre prietenii lui de la închisoare. Descendenţa lui era pură, apartenenţa lui extrem de clară, motiv pentru care m-a făcut mereu să mă simt într-un uşor dezechilibru, ca un frate mai mic care, orice-ar face, rămâne mereu cu un pas în urmă. Exact aşa mă simţeam şi în acel moment, ascultându-l pe Marcus cum vorbeşte despre experienţa lui autentică, de om de culoare, când a intrat şi Tim în cameră.

- Salutare, a spus Tim, făcându-ne vesel semn şi cu mâna. Barry, ia spune, ai lucrarea aia pentru cursul de economie?

Tim nu era un negru lucid. El purta pulovere în carouri şi jeanşi călcaţi şi vorbea ca Beaver Cleaver[17]. Intenţiona să se specializeze în afaceri. Prietena lui era albă şi-l aştepta probabil în cameră în timp ce asculta muzică country. Era mereu vesel şi nu voiam decât să-l văd odată plecat. M-am ridicat, l-am condus până în camera mea, i-am dat lucrarea de care avea nevoie. Imediat ce m-am întors în camera lui Reggie m-am simţit cumva nevoit să le dau o explicaţie.

- Tim e o figură, nu-i aşa? am spus dând din cap. Ar trebui să-şi schimbe numele din Tim în Tom.

Reggie a început să râdă, dar Marcus n-a râs.

- De ce spui asta, omule? m-a întrebat, întrebarea m-a luat pe

nepregătite.

- Nu ştiu. Tipul mi se pare caraghios, atâta tot. Marcus a luat o gură

de bere şi m-a privit drept în ochi.
- Mie Tim mi se pare un tip de treabă. îşi vede de ale lui. Nu deranjează pe
nimeni. Am impresia că ar trebui să ne preocupe mai mult propriile persoane în loc să îi judecăm pe alţii, să ne dăm cu părerea despre cum ar trebui ei să se poarte.
Un an mai târziu încă mă obseda amintirea acelor cuvinte, furia şi ciuda pe care le-am simţit când Marcus mi-a vorbit astfel în faţa lui Reggie. Dar avusese dreptate. Mă prinsese cu minciuna. De fapt cu două minciuni, una despre Tim şi una despre mine însumi. în realitate, acel prim an de facultate mi s-a părut o minciună nesfârşită, dat fiind că mi-am consumat energia alergând după coadă şi încercând să-mi acopăr urmele.
Nu şi în cazul Reginei. Probabil asta m-a atras la ea, faptul că nu mă făcea să mă simt ca şi cum ar fi trebuit să mint. încă din prima zi când am cunoscut-o, când a intrat în braseria în care Marcus îmi ţinea o prelegere despre lecturile mele. Marcus i-a făcut semn să vină la masa noastră, ridicându-se să-i ofere un scaun.
- Regina, sora mea, îl cunoşti pe Barack, aşa-i? a întrebat-o el. încerc să-i explic fratelui Barack aici de faţă că citeşte un căcat de carte.
I-a arătat un exemplar din Inima întunericului de Joseph Conrad, ca pe o probă în instanţă. Am întins mâna după carte.
- Omule, nu mai flutura cartea aia.

- Vezi? a mai zis Marcus. Te simţi prost, nu-i aşa, numai şi pentru că te vede lumea citind aşa ceva. Ai grijă, cărţi ca asta o să-ţi otrăvească mintea.

S-a uitat la ceas.

- Fir-ar să fie, am întârziat la curs.

S-a aplecat şi a sărutat-o pe Regina pe obraz.

- Vorbeşte cu băiatul ăsta, te rog. Cred că încă mai poate fi salvat.

Regina a zâmbit, a clătinat din cap şi l-a urmărit pe Marcus până când acesta a plecat din braserie.

- Văd că Marcus are chef de predici. Am îndesat cartea în rucsac.

- De fapt are dreptate, am spus. E o carte rasistă. Dacă te iei după Conrad, Africa este haznaua lumii, negrii sunt nişte sălbatici şi orice contact cu ei are drept rezultat o contaminare.

Regina a suflat în cafea.

- Atunci de ce îl citeşti?

- Pentru că e pe lista de lecturi obligatorii.

Am făcut o pauză, neştiind sigur dacă să continui sau nu.

- Şi pentru că...

- Pentru că...

- Pentru că sunt multe de învăţat din cartea asta, am răspuns. Despre albi, vreau să spun. Vezi tu, cartea nu este de fapt despre Africa. Sau despre negri. Este despre omul care a scris-o. Europeanul. Americanul. E un mod aparte de a privi lumea. Dacă reuşeşti să rămâi neutru, vei

vedea asta în ceea ce spune şi în ceea ce lasă să se citească printre rânduri. Citesc asta pentru că mă ajută să înţeleg care e de fapt motivul pentru care albii se tem în halul ăsta. Le înţeleg demonii. Felul în care răstălmăcesc anumite idei. Mă ajută să înţeleg cum învaţă oamenii să urască.
- Şi asta e important pentru tine.
Viaţa mea depinde de asta, mi-am spus în gând. Dar n-am recunoscut asta faţă de Regina.
- E singura modalitate de a vindeca o boală, am spus zâmbind. Pui un diagnostic.
Mi-a zâmbit şi a luat o gură de cafea. O mai văzusem, de obicei la bibliotecă, cu o carte în mână, o femeie solidă, de culoare, care purta dresuri şi rochii ce
păreau a fi confecţionate acasă, nişte ochelari fumurii, supradimensionaţi, şi o eşarfă care îi acoperea mereu capul. Ştiam că era studentă în primul an, că ajuta la organizarea evenimentelor studenţilor negri şi că nu prea ieşea. Amesteca absentă în cafea.

- Cum ţi-a spus Marcus adineauri? m-a întrebat ea. Suna ca un nume

african.

- Barack.

- Credeam că te cheamă Barry.

- Barack e numele meu de botez. Numele tatălui meu. Tata e din

Kenya.

- înseamnă ceva numele tău?

- înseamnă binecuvântat, în arabă. Bunicul meu era musulman.

Regina a repetat numele pentru ea, ca şi cum ar fi vrut să înţeleagă cum sună.

- Barack. Un nume frumos. S-a aplecat peste masă.

- Atunci de ce-ţi spune toată lumea Barry?

- Din obişnuinţă, cred. Tatăl meu îşi spunea aşa când a sosit în State. Nu ştiu dacă a fost ideea lui sau a altcuiva. Probabil că Barry e mai uşor de pronunţat. Şi l-a ajutat să simtă că se integrează. Şi pe urmă ai mei au început să-mi spună şi mie aşa. Ca să nu mă simt exclus.

- Te superi dacă eu îţi spun Barack?

- Nu mă supăr, atât timp cât îl pronunţi corect, i-am răspuns zâmbind. Şi-a aplecat capul a dojană, s-a bosumflat puţin mi-mând supărarea, dar ochii îi râdeau. Am petrecut toată după-amiaza împreună, stând de vorbă şi bând cafele. Mi-a povestit că a copilărit la Chicago, mi-a spus despre absenţa tatălui şi despre eforturile de supravieţuire ale mamei ei, despre blocul cu şase apartamente din cartierul de sud al oraşului, unde iarna nu era niciodată cald, iar vara era atât de zăpuşeală încât oamenii se duceau să doarmă pe marginea lacului. Mi-a povestit despre vecinii din cartier, despre tavernele şi sălile de biliard pe lângă care trecea duminica, în drum spre biserică. Mi-a vorbit despre serile petrecute în bucătărie împreună cu unchii, verii şi bunicii ei, despre veselia care umplea casa. Vocea ei evoca o viziune a vieţii oamenilor de culoare în toată splendoarea ei, o viziune care m-a umplut de dor - mi-era dor de un loc în lume, de o istorie fixă şi clară. Când să plecăm, i-am spus Reginei că o invidiez.

- De ce?

- Nu ştiu. Poate pentru amintirile tale.

Regina s-a uitat la mine şi a început să râdă cu poftă, un râs zdravăn, pornit parcă din pântece.

- Ce e aşa de amuzant?

- Of, Barack, nu-i aşa că viaţa e tare ciudată? a spus ea, trăgându-şi sufletul. Eu mi-am dorit mereu să mă fi născut în Hawaii.
Ciudat cum te poate schimba o simplă conversaţie. Sau poate doar mi se pare, privind în urmă. Trece un an şi simţi că te-ai schimbat, dar nu ştii sigur cum, de ce sau în ce fel, şi-atunci mintea ta cotrobăie în trecut în căutarea unui cuvânt, a unei priviri sau a unei atingeri care ar fi putut provoca schimbarea. Am înţeles că, după ceea ce părea a fi fost o lungă absenţă, mi-am recăpătat vocea în după-amiaza aceea petrecută cu Regina. Imediat după, întâmplarea mi s-a părut tulbure, distorsionată. Dar în anul doi de studenţie mi-am dat seama că în mine mai era o fărâmă constantă de onestitate care devenea mai puternică, mai solidă, o punte între trecutul şi viitorul meu.
Cam tot în aceeaşi perioadă m-am implicat în campania de dezinvestire, care începuse mai degrabă ca un capriciu, ca parte a unei poziţii radicale pe care prietenii mei şi cu mine încercam s-o menţinem, într-un marş subconştient în jurul unor chestiuni mult mai personale. Cu trecerea timpului m-am trezit atras de o sarcină mult mai importantă, care mă obliga să iau legătura cu reprezentanţii Congresului Naţional African pe care îi invitam să vorbească în faţa studenţilor, să redactez scrisori adresate corpului profesoral, să tipăresc pliante şi să concep strategii şi am observat că lumea începuse să fie atentă la ceea ce spuneam. A fost o descoperire care mi-a deschis apetitul pentru cuvinte. Nu cuvinte în spatele cărora m-aş fi putut ascunde, ci cuvinte care transmiteau un mesaj, care susţineau o idee. Când am început să organizăm mitingul pentru reuniunea administratorilor şi mi s-a propus să vorbesc în deschidere am acceptat imediat. Mă simţeam pregătit, aveam ocazia să ajung la inimile oamenilor. Am crezut că vocea mea se va face auzită.
Vasăzică... La ce mă voi fi gândit în acele zile dinaintea mitingului? Agenda fusese pusă la punct dinainte, cu mare grijă, nu trebuia decât să rostesc câteva remarci de deschidere, în timpul cărora doi studenţi albi, îmbrăcaţi în uniforme paramilitare, trebuiau să mă tragă la o parte de pe scenă. Un pic cam dramatic, un mod de a pune în scenă

situaţia activiştilor din Africa de Sud. Cunoşteam scenariul, doar contribuisem la el. Numai că, atunci când am vrut să pun pe hârtie câteva gânduri, ceva s-a întâmplat. în mintea mea, micul discurs de deschidere s-a întins pe mai mult de două minute şi a devenit mai mult decât un mod de a-mi dovedi rigoarea politică. Mi-am amintit de vizita tatălui meu la clasa domnişoarei Hefty; de privirea Corettei, în acea zi; de ecoul pe care l-au avut cuvintele tatălui meu. Măcar de-aş putea găsi cuvintele potrivite, mi-am spus. Totul se poate schimba cu ajutorul cuvintelor potrivite - Africa de Sud, vieţile copiilor din ghetourile aflate la doar câţiva kilometri de noi, locul meu nesigur în lume.
Când am urcat pe scenă eram parcă într-o transă. Nu îmi amintesc cât am stat acolo, cu soarele în ochi, în faţa a sute de studenţi nerăbdători, abia veniţi de la masa de prânz. Pe o pajişte, câţiva studenţi se jucau cu discul; alţii stăteau deoparte, pregătiţi să intre la bibliotecă. Fără să mai aştept să-mi vină rândul, m-am apropiat de microfon.
- Exact în aceste momente are loc o luptă, am spus.
Vocea mea abia dacă s-a auzit în primele rânduri. Câţiva studenţi au ridicat privirea, aşteptând să se lase liniştea.
- Am spus că exact acum are loc o luptă!
Cei ce se jucau cu discurile s-au oprit.
- Se întâmplă peste ocean. Dar este o luptă care are repercusiuni asupra fiecăruia dintre noi. Fie că ne dăm seama de asta sau nu. O luptă în care trebuie să ne implicăm şi să ne alăturăm unei părţi. Alegerea pe care trebuie s-o facem nu este între albi şi negri, nici între cei bogaţi şi cei săraci, ci una mult mai dificilă. Trebuie să alegeţi între demnitate şi servitute. între dreptate şi nedreptate. între implicare şi indiferenţă. O alegere între bine şi rău...
M-am oprit. Se lăsase liniştea, toată lumea era cu ochii pe mine. Cineva a început să aplaude.
- Nu te lăsa, Barack, am auzit pe cineva strigând. Spune lucrurilor pe nume.
Au intervenit şi alţii, aplaudând, ovaţionând şi în acel moment am ştiut că le captasem atenţia, că realizasem o conexiune cu ei. Am luat microfonul, gata să îmi continui discursul, când am simţit că mă apucă

cineva de la spate. Exact cum am stabilit, Andy şi Jonathan erau acum pe scenă, cu feţe încruntate şi ochi ascunşi de ochelarii de soare. Au început să mă tragă de pe scenă, iar eu ar fi trebuit să mă împotrivesc, numai că eu de fapt nu prea mai jucam teatru, chiar voiam să rămân pe scenă şi să aud ecoul spuselor mele în aplauzele mulţimii. Aveam încă multe de spus.
Dar rolul meu luase sfârşit. M-am retras deoparte, iar Marcus a luat microfonul; un băiat zvelt, cu pielea neagră şi spatele drept, un băiat corect, în blugi şi tricou alb. A explicat celor din public despre ce era de fapt vorba în scena la care tocmai asistaseră şi de ce bâlbâielile administraţiei legate de chestiunea Africii de Sud erau inacceptabile. A venit rândul Reginei să vorbească, iar ea a vorbit despre mândria familiei legată de admiterea ei la facultate, dar şi de ruşinea pe care ea o simţea acum, când ştia că face parte dintr-o instituţie care a plătit privilegiile cu profiturile de pe urma opresiunii. Ar fi trebuit să fiu mândru de amândoi; au fost elocvenţi şi publicul a fost mişcat de cuvintele lor. Dar eu nu mai eram atent. Eram din nou pe dinafară, de unde priveam cu scepticism şi cu ochi critic. Nu vedeam decât că suntem nişte amatori dichisiţi şi bine hrăniţi, nişte tineri care purtau banderole negre din şifon şi ţineam în mâini pancarte scrise de mână. Studenţii de pe pajişte şi-au reluat jocul cu discul. Când administratorii au început să sosească la întrunire, câţiva dintre ei s-au oprit dincolo de pereţii din sticlă ai clădirii
administrative pentru a se uita la noi şi i-am văzut pe moşnegii ăia albi râzând şi unul chiar făcându-ne cu mâna. Totul era o farsă, mi-am spus, mitingul, bannerele, totul. Un mod plăcut de a-ţi petrece după-amiaza, o scenetă a şcolii, fără spectatori din rândurile părinţilor. Iar eu şi discursul meu de un minut fusesem cea mai mare păcăleală din tot acest circ.

La petrecerea din seara respectivă Regina m-a felicitat. Am întrebat-o

de ce.

- Pentru discursul minunat pe care l-ai ţinut. Am desfăcut o bere.

- A fost foarte scurt.

Regina a ignorat sarcasmul meu.

- Tocmai de aceea a fost atât de eficient, a spus ea. Ai vorbit din inimă, Barack. Oamenii au dorit să audă mai mult. Când ai fost tras de pe scenă, a fost ca şi cum...

- Uite ce e, Regina, am întrerupt-o, eşti o tipă foarte drăguţă. Şi mă bucur că ţi-a plăcut micul meu spectacol de azi. Dar e ultima oară când voi mai ţine vreun discurs. O să las predicile pentru tine. Şi pentru Marcus. Eu n-am ce căuta să vorbesc negrilor.

- Şi de ce, mă rog?

Am luat o gură de bere, cu ochii la dansatorii din faţa noastră.

- Pentru că n-am nimic de spus, Regina. Nu cred că spectacolul nostru de azi a avut vreun impact. Nu cred că viaţa unui copil din Soweto înseamnă ceva pentru oamenii cărora ne adresăm. Nu ajung numai vorbele frumoase. Aşa că de ce mă mai agit? îţi spun eu de ce. Pentru că mă face să mă simt important. Pentru că îmi plac aplauzele. Pentru că mă fac să mă simt bine. Atâta tot.

- Nici tu nu crezi ce spui.

- Ba da, asta cred.

M-a privit uluită, căutând să vadă dacă nu cumva îmi băteam joc de ea.

- Ce să spun, pe mine m-ai păcălit, a spus ea într-un târziu, încercând să-mi reproducă tonul. Mie mi s-a părut că l-am ascultat pe un om care chiar crede în ceva. Un negru căruia îi pasă. Dar, asta e, probabil că sunt eu mai proastă.

Am mai luat o gură de bere şi am făcut cu mâna unei persoane care tocmai intra pe uşă.

- Nu eşti proastă, Regina. Eşti naivă.

A făcut un pas înapoi şi şi-a pus mâinile în şold.

- Naivă? Tu mă faci pe mine naivă? Nu, nu. Nu cred. Tu eşti cel naiv. Tu eşti cel care crede că poate fugi de el însuşi. Tu eşti cel care crede că poate evita ceea ce simte.
M-a împuns cu degetul în piept.
- Vrei să ştii care e problema ta? Ai impresia că totul se învârte în jurul tău. Eşti la fel ca Reggie şi Marcus şi Steve şi toţi ceilalţi „fraţi". Numai tu simţi durere. Dă-mi voie să-ţi spun un lucru, domnule Obama. Nu totul se învârte în jurul tău. Nu e mereu vorba numai despre tine. Este vorba şi despre oameni care au nevoie de ajutorul tău. Copii care depind de tine. Pe ei nu-i interesează ironiile tale şi ifosele tale şi mândria ta rănită. Şi nici pe mine.
Tocmai când ea termina ce avea de spus, Reggie a ieşit din bucătărie, mai ameţit decât eram eu. A venit lângă mine şi m-a luat pe după umeri.
- Obama! Grozavă petrecere, frate!
După care s-a uitat la Regina cu un zâmbet moale, spunând:
- Ascultă la mine, Regina, Obama şi cu mine ne ştim de mult. Să fi văzut ce petreceri organizam anul trecut în cămin. Îţi aminteşti weekendul ăla în care n-am dormit deloc? Am stat treji 40 de ore. Am început sâmbătă dimineaţă şi am terminat luni.
Am încercat să schimb subiectul, dar Reggie era de neoprit.
- Pe bune, Regina, a fost jale. Când au venit femeile de serviciu luni dimineaţă, noi eram încă pe holuri şi arătam ca nişte zombi. Peste tot erau sticle, mucuri de ţigări, ziare. Mai ştii unde a vomitat Jimmy...? m-a întrebat Reggie, după care a început să râdă şi să verse bere pe mochetă. Mai ştii, nu? Era o mizerie atât de mare, că bietele femei, nişte mexicance, au început să ţipe. „Dios mio" a zis una, iar cealaltă a început s-o bată pe spate. Doamne, ce nebuni eram!
Am schiţat un zâmbet stingher, simţind cum Regina se uită la mine ca la un golan. Când a vorbit în sfârşit, a făcut-o de parcă Reggie n-ar fi fost şi el de faţă.

- Ţi se pare amuzant? m-a întrebat ea. Vocea îi tremura aşa de tare

încât abia vorbea.

- Asta ţi se pare normal, Barack, să laşi pe altul să cureţe mizeria pe care ai făcut-o tu? Una dintre femeile acelea putea să fie chiar bunica mea. Toată viaţa a făcut curat după alţii. Pun pariu că şi oamenii pentru care a lucrat au crezut că e amuzant ce fac.

Şi-a luat geanta de pe măsuţa de cafea şi s-a îndreptat spre uşă. Am vrut să mă duc după ea, dar am observat mai multe perechi de ochi îndreptate asupra mea şi n-am vrut să creez o scenă. Reggie, jignit şi derutat, ca un copil rătăcit, m-a tras de mână.

- Care e problema ei? m-a întrebat.

- Nici una, am spus.

Am luat berea din mâna lui Reggie şi am pus-o pe bibliotecă.

- Crede în lucruri care nu există de fapt.

M-am ridicat de pe canapea şi am deschis uşa, iar fumul care se adunase în cameră m-a urmat ca o stafie. Pe cer, luna se ascunsese după nori, dar lumina ei era încă vizibilă la marginea acestora. Cerul începuse să se lumineze; aerul mirosea a rouă.

Priveşte-te în oglindă înainte de a judeca pe cineva. Nu aştepta să cureţe altul mizeria după tine. Nu totul este despre tine. Erau nişte argumente atât de simple, predici pe care le auzisem de mii de ori, în toate formele posibile, în seriale de televiziune şi în cărţi de filosofie, lucruri pe care şi mama şi bunicii mi le repetaseră. La un moment dat n-am mai putut să ascult, eram atât de copleşit de propriile răni, atât de nerăbdător să scap de capcanele pe care îmi imaginam că autorităţile le întinseseră pentru mine. Fusesem dispus să cedez valorile copilăriei mele acelei lumi pline de albi, ca şi cum ele ar fi fost

ireversibil spurcate din cauza minciunilor nesfârşite pe care albii le spuneau despre negri.
Acum însă auzeam aceleaşi lucruri de la oameni de culoare pe care îi respectam, oameni care aveau motive mai întemeiate decât mine să fie înverşunaţi. Cine ţi-a spus că onestitatea este apanajul albilor? am fost întrebat. Cine ţi-a vândut această marfă, cine ţi-a spus că situaţia ta te scuteşte de la a fi silitor şi cumsecade sau că moralitatea are o culoare anume? Ai rătăcit calea, frate. Ideile tale despre tine însuţi, despre cine eşti şi cine ai putea deveni, sunt acum atrofiate, înguste, meschine.
Şedeam pe pragul uşii şi îmi masam muşchii tensionaţi de la ceafă. Cum de lăsasem să se întâmple aşa ceva? Răspunsul mi-a venit înainte de a termina de formulat întrebarea. Era vorba despre teamă. Aceeaşi teamă care mă făcuse s-o împing pe Coretta în şcoala generală. Aceeaşi teamă care m-a făcut să-l ridiculizez pe Tim în faţa lui Marcus şi a lui Reggie. Teama constantă, paralizantă, că nu aparţineam nici unui loc, că, dacă nu mă păzeam şi nu pretindeam a fi altcineva, voi rămâne mereu un intrus, judecat de restul lumii, fie ea albă sau neagră.
Regina avusese dreptate. Totul se rezuma la mine. La frica mea. La nevoile mele. Şi-acum? Mi-o imaginam pe bunica Reginei, cu spatele încovoiat, cu carnea de pe braţe tremurând în timp ce freca o podea care părea că nu se mai termină. Bătrâna a ridicat încetişor privirea şi s-a uitat fix la mine, iar pe chipul ei brăzdat de riduri am văzut că ne lega ceva ce depăşea furia, disperarea sau mila.
Ce anume cerea această femeie de la mine? Ambiţie. Ambiţia de a înfrunta puterea care o ţinea la pământ şi o împiedica să stea dreaptă. Ambiţia de a rezista tentaţiei unei căi uşoare şi rapide. Ochii ei îmi spuneau că, chiar dacă eram prizonier într-o lume care nu fusese creată de mine, tot aveam dreptul să decid asupra felului în care ea era organizată. Aveam chiar şi-aşa responsabilităţi.
Chipul bătrânei s-a topit în imaginaţia mea, doar pentru a fi înlocuit de altele. De chipul arămiu al menajerei mexicane care se luptă să scoată

gunoiul afară. De chipul mamei lui Lolo, împietrit de jale, în timp ce-şi priveşte casa incendiată de olandezi. De chipul lui Toot, alb ca creta, cu buze subţiri, când se urcă în autobuzul de 6:30 care o duce la serviciu. Numai lipsa de imaginaţie, lipsa de îndrăzneală m-au lăsat să cred că aş putea face o alegere între ele. Toate îmi cereau acelaşi lucru, toate aceste bunici ale mele.
Poate că identitatea mea s-a născut odată cu realitatea rasei mele, dar nu se putea opri aici, n-avea cum.
Cel puţin aşa alesesem să cred.
Am rămas în uşă preţ de câteva clipe şi am privit răsăritul soarelui, gândindu- mă să o sun pe Regina mai târziu. în spatele meu se auzea ultimul cântec al lui Billie. Am îngânat şi eu refrenul împreună cu ea. Vocea ei mi se părea acum diferită. Sub straturile de durere, sub râsul trist, am descoperit dorinţa de a dăinui. De a rezista şi de a cânta o muzică pe care n-o mai cântase nimeni până la ea.
Frantz Omar Fanon, filosof din Martinica, 1925-1961 (n.tr.)
Marcus Moziah Garvey, 1887-1940, om politic jamaican şi orator de mare talent (n.tr.)
Organizaţie politică ce lupta pentru puterea negrilor şi care a fost fondată de doi studenţi, Bobby Seale şi Huey P. Newton în octombrie 1966 în Oakland, California (n.tr.)
Personaj fictiv dintr-un sitcom american difuzat în anii 1957-1963 (n.tr.
)
Capitolul şase
Mi-am petrecut prima noapte în Manhattan ghemuit pe o alee. Nu asta fusese intenţia mea; când eram încă în LA aflasem că prietena unui prieten urma să elibereze apartamentul pe care-l închiriase în Harlemul hispanic sau de est, în apropierea Universităţii Columbia, şi, dată fiind piaţa imobiliară din New York, trebuia să bat fierul cât era cald. Am ajuns la o înţelegere; am comunicat printr-o telegramă data la care urma să ajung, undeva în august; iar după ce mi-am târât bagajul

prin aeroport, metrou, Times Square şi am traversat strada 109 între bulevardele Broadway şi Amsterdam, am ajuns la apartament, puţin după ora zece seara.
Am sunat la interfon de câteva ori, dar nu mi-a răspuns nimeni. Strada era goală, iar clădirile de pe ambele trotuare erau acoperite cu placaj, o masă de umbre rectangulare. într-un târziu, din clădire a ieşit o tânără portoricană care mi-a aruncat o privire nervoasă înainte să-şi continue drumul. M-am grăbit să prind uşa deschisă şi, cu bagajul după mine, am urcat la etaj, unde am bătut la uşa apartamentului, apoi am început să lovesc cu pumnii în ea. Nu mi-a răspuns nimeni nici de data asta, dar am auzit zgomotul unei yale câteva uşi mai sus.
New York. Exact cum mi-l imaginasem. M-am uitat în portofel şi am constatat că nu aveam destui bani pentru o cameră la motel. Nu ştiam decât o singură persoană în New York, un tip pe nume Sadik, pe care îl cunoscusem la Los Angeles, dar îmi spusese deja că lucrează nopţile într-un bar. Neavând altceva de făcut decât să aştept, am coborât în stradă şi m-am aşezat pe treptele din faţa blocului. După un timp, am scos din buzunarul de la spate o scrisoare pe care o primisem când încă nu plecasem din LA.
Dragul meu fiu,
A *fost o surpriză plăcută să primesc veşti de la tine după atâta vreme. Sunt bine şi mă ocup de toate acele treburi despre care ştii că se aşteaptă de la mine în această ţară. Tocmai m-am întors de la Londra, unde am fost plecat cu nişte afaceri guvernamentale, negocieri de contracte etc. Să ştii că ăsta este şi motivul pentru care scriu atât de rar, sunt mai tot timpul pe drumuri, în orice caz, nădăjduiesc să scriu mai des de-acum înainte.*
Fraţii şi surorile tale de aici sunt toţi bine şi-ţi trimit salutări. Ca şi mine, consideră că ai luat o decizie bună să vii acasă după absolvire. Când vei veni, vom stabili împreună cât timp vei petrece la noi. Barry, chiar dacă stai numai câteva zile, important este să-ţi cunoşti rudele şi să înţelegi mai bine cărui loc îi aparţii.

Te rog să ai grijă de tine, salută-i din partea mea pe mama, pe Toot şi pe Stanley. Aştept veşti cât de curând,

Cu dragoste, Tata

Am împăturit scrisoarea şi am pus-o în buzunar. Nu fusese uşor pentru mine să-i scriu; corespondenţa noastră aproape încetase în ultimii patru ani. De fapt, scrisesem mai multe ciorne, ştersesem unele fraze, chinuindu-mă să găsesc tonul potrivit şi rezistând nevoii de a-i da prea multe explicaţii. „Dragă tată." „Dragă tati." „Dragă domnule Obama." Iar acum primisem din partea lui un răspuns care exprima bucurie şi calm. Să înţelegi mai bine cărui loc aparţii, m-a sfătuit el. Pentru el totul era foarte simplu, la fel ca şi cum ar fi apelat la un serviciu de informaţii.

- Informaţiile - ce oraş vă interesează?
- Păi... nu ştiu sigur. Speram să mă puteţi ajuta dumneavoastră. Numele e Obama. Ştiţi cumva unde mi-e locul?

Poate pentru el chiar era simplu. Mi-l imaginam pe tatăl meu la biroul lui din Nairobi, un tip important în guvern, înconjurat de funcţionari şi secretare care îi aduceau hârtii la semnat, sunat de cutare sau cutare ministru pentru un sfat, cu o soţie iubitoare şi copii care-l aşteptau acasă, la o zi distanţă de satul tatălui său. Imaginea mi-a stârnit furia şi am încercat s-o alung, concentrându-mă în schimb pe muzica salsa care se auzea prin fereastra deschisă a unui apartament. Dar aceleaşi gânduri îmi reveneau în minte, la fel de prezente ca bătăile inimii. Unde mi-era locul? Poate conversaţia cu Regina din seara mitingului trezise ceva în mine, un fel de căldură şi bune intenţii. Dar eram ca un alcoolic trezit dintr-o perioadă lungă de excese şi destul de curând după aceea am simţit că hotărârea mea se topea, iar eu nu aveam nici un scop şi nici o direcţie. La doi ani de la absolvire habar nu aveam ce voi face cu viaţa mea, nu ştiam nici măcar unde voi locui. Lăsasem Hawaiiul în urmă, ca pe un vis al copilăriei; nu mă mai vedeam stabilit acolo. Orice ar fi spus tatăl meu, ştiam că era prea târziu să pretind că Africa era patria mea. Cu toate că începusem să mă percep ca fiind

afro-american şi eram privit ca atare, tot nu puteam spune că prinsesem rădăcini. Aveam nevoie de o comunitate care să atârne mai greu decât disperarea pe care o simţeam cu toţii, prietenii mei de culoare şi cu mine, când citeam ultimele statistici legate de rata infracţionalităţii, sau decât bucuria împărtăşită pe un teren de baschet. Aveam nevoie de un loc în care mă puteam stabili şi unde-mi puteam pune la încercare angajamentele.
Aşa că, atunci când am aflat de programul de transfer de studenţi dintre Colegiul Occidental şi Universitatea Columbia, m-am înscris imediat. M-am gândit că, şi în cazul în care la Columbia nu erau mai mulţi studenţi de culoare decât la Oxy, tot aveam să trăiesc în inima unui oraş veritabil, cu cartiere de negri în imediata vecinătate a universităţii. în Los Angeles nu mai exista nimic care să mă ţină pe loc. Majoritatea prietenilor mei absolveau în acel an: Hasan urma să se mute la Londra, să muncească alături de familia lui, Regina avea de gând să plece în Andaluzia, să studieze viaţa ţiganilor din Spania.
Şi Marcus? Nu ştiam sigur ce se întâmplase cu Marcus. Ar mai fi avut un an de studiu, dar la mijlocului primului an de facultate mi-am dat seama că ceva pusese stăpânire pe el, ceva recognoscibil, dar pentru care nu aveam un nume. Mi-am amintit de o seară când eram cu el la bibliotecă, înainte de a hotărî să se lase de şcoală. Vizavi de masa noastră stătea un student iranian, un tip ceva mai în vârstă, cu chelie şi cu un ochi de sticlă, care observase că Marcus citea o carte despre economia sclaviei. Deşi, din cauza ochiului de sticlă, iranianul avea o expresie ameninţătoare, era un om prietenos şi curios, şi la un moment dat s-a aplecat peste masă şi l-a întrebat pe Marcus ceva în legătură cu cartea pe care o citea.
- Spune-mi, te rog, de ce crezi că sclavia a fost îngăduită atâta amar de vreme? a întrebat iranianul.
- Pentru că albii nu ne-au considerat fiinţe umane, a răspuns Marcus. Simplu ca bună ziua. Majoritatea nici acum nu ne privesc ca pe nişte oameni.

- înţeleg, dar ce vreau să te întreb este de ce oamenii de culoare nu au opus rezistenţă?
- Ba bine că nu. Nat Turner, Denmark Vescey...
- Simple rebeliuni ale sclavilor, l-a întrerupt iranianul. Am citit şi eu despre ei. Au fost nişte oameni curajoşi. Dar prea puţini la număr, înţelegi? Dacă aş fi fost sclav şi aş fi văzut ce le-au făcut oamenii ăştia soţiei mele, copiilor mei... aş fi preferat să mor. Asta nu înţeleg eu, de ce nu au luptat? Până la moarte, de ce?

M-am uitat la Marcus, aşteptând un răspuns din partea lui. Dar a amuţit, cu chipul marcat nu neapărat de furie cât mai degrabă retras în sine, cu ochii fixaţi pe un punct de pe masă. Tăcerea lui m-a derutat, dar după o pauză am pornit la atac, întrebându-l pe iranian dacă cunoştea numele miilor de sclavi care se aruncaseră în apele pline de rechini înainte ca navele care îi transportau să ancoreze în porturile americane; dacă, odată ce navele ancoraseră, ar fi preferat în continuare să moară ştiind că o revoltă n-ar fi însemnat decât şi mai multă suferinţă pricinuită femeilor şi copiilor. Fusese, oare, colaborarea unor sclavi atât de diferită faţă de tăcerea iranienilor care n- au făcut nimic când huliganii poliţiei secrete SAVAK i-au ucis şi i-au torturat pe opozanţii şahului? Cum era posibil să judecăm oamenii fără a fi fost în situaţia lor?

Această ultimă remarcă l-a luat pe iranian pe nepregătite, iar Marcus s-a alăturat din nou conversaţiei, repetând o veche maximă aparţinând lui Malcolm X despre diferenţa dintre negrii care serveau în case şi negrii care munceau pe plantaţii. Dar vorbea ca şi cum n-ar fi fost convins de propriile cuvinte şi după câteva minute s-a ridicat brusc şi s-a îndreptat către uşă.

N-am vorbit niciodată cu Marcus despre întâmplarea aceea. Poate nu aceea fusese cauza; existau o grămadă de motive pentru ca o persoană ca Marcus să se simtă neliniştită într-un loc cum era Colegiul Occidental. în lunile care au urmat am observat unele schimbări la el, de parcă ar fi fost urmărit de nişte fantome strecurate prin crăpăturile lumii noastre sigure, scăldate de soare. Iniţial, a devenit mai vocal în

privinţa rasei lui. A început să poarte imprimeuri africane la cursuri şi să facă lobby pe lângă administraţia facultăţii pentru un cămin destinat exclusiv studenţilor de culoare. Ulterior, a devenit necomunicativ. A început să chiulească de la ore şi să fumeze mai multă iarbă. Şi-a lăsat barbă şi părul îi crescuse suficient cât să poarte dreadlocks.

în cele din urmă m-a anunţat că intenţionează să întrerupă şcoala o

vreme. - îmi trebuie o pauză, mi-a spus el.

Ne plimbam printr-un parc din Compton, unde avea loc un festival. Era o după-amiază frumoasă, toată lumea purta pantaloni scurţi, copiii ţipau şi alergau prin iarbă, dar Marcus părea absent şi abia dacă a scos câteva cuvinte. Abia când am trecut prin dreptul unor instrumentişti care cântau la bongos[18]. Marcus a revenit parcă la viaţă. Ne-am aşezat lângă ei, sub un copac, hipnotizaţi de ritm, cu ochii la mâinile care dansau parcă peste tobe. După un timp m-am plictisit şi m-am dus să vorbesc cu o tânără drăguţă care vindea plăcinte cu carne. Când m-am întors, Marcus era tot acolo, numai că acum cânta şi el, aşezat turceşte şi ţinând tobele în poală. în fumul care-l înconjura, faţa lui îşi pierduse orice fel de expresie; ţinea ochii aproape închişi, de parcă s-ar fi ferit de soare. Timp de o oră l-am urmărit cântând fără ritm sau o linie melodică, dând în tobele alea ca în tablă, de parcă ar fi nimicit nişte amintiri nespuse. Mi-am dat seama atunci că Marcus avea tot atâta nevoie de ajutorul meu cât aveam eu de ajutorul lui şi că nu eram singurul om în căutarea unor răspunsuri.

Am privit în jur, la strada pustie din New York. Oare Marcus ştia unde îi e locul? Ştia cineva cu adevărat asta? Unde erau taţii, unchii şi bunicii care ne- ar fi putut explica rana sângerândă din inimă? Unde erau vindecătorii care ne- ar fi putut ajuta să înţelegem sensul înfrângerii? Dispăruseră, înghiţiţi de vreme. Rămăseseră numai imaginile lor neclare şi scrisorile lor anuale pline de sfaturi de doi bani...

Trecuse deja de miezul nopţii când m-am strecurat printr-un gard care dădea într-o alee înfundată. Am găsit un loc uscat, mi-am înghesuit bagajul sub mine şi am adormit, auzind ca prin vis sunetul tobelor. Când m-am trezit de dimineaţă am văzut o găină albă ciugulind din gunoiul de la picioarele mele. Vizavi, un bărbat fără adăpost se spăla la un hidrant deschis şi n-a obiectat când m-am alăturat lui. La apartament nu sosise încă nimeni, dar l-am sunat pe Sadik care mi-a răspuns la telefon şi mi-a spus să iau un taxi până acasă la el, în Upper East Side[19].

M-a întâmpinat în stradă. Era un pakistanez scund, dar bine făcut, care venise de la Londra în urmă cu doi ani şi descoperise că New Yorkul era locul perfect pentru spiritul lui caustic şi pentru dorinţa lui nestrămutată de a face bani. Viza lui de turist expirase şi îşi câştiga existenţa lucrând ca ospătar şi mărind rândurile forţei de muncă asigurate prin imigranţii ilegali. Când am intrat în apartament, am văzut o femeie îmbrăcată numai în lenjerie intimă şi care şedea la masa din bucătărie, pe care se aflau o oglindă şi o lamă de ras.

- Sophie, a început Sadik prezentările, el este Barry...
- Barack, l-am corectat, punându-mi bagajele pe podea.

Tipa mi-a făcut un semn cu mâna, după care i-a spus lui Sadik că o să plece înainte ca el să se întoarcă acasă. Am coborât cu Sadik la o braserie grecească vizavi de blocul lui. Mi-am cerut din nou scuze pentru că îl sunasem atât de devreme.

- Stai liniştit, mi-a spus el. Tipa mi s-a părut mult mai drăguţă azi-noapte. A studiat meniul, apoi l-a pus deoparte.
- Deci, Bar... scuze, Barack. Spune-mi, Barack, ce vânt te aduce în minunatul nostru oraş?

Am încercat să-i explic. îmi pierdusem vara meditând la tinereţea mea irosită, la starea omenirii şi la starea mea sufletească, i-am spus.

- Vreau să repar anumite lucruri, vreau să fiu de folos, am mai zis.

Sadik a băgat furculiţa în gălbenuş.

- Păi, prietene, poţi să vorbeşti cât vrei despre cum o să salvezi tu lumea, dar oraşul ăsta are tendinţa de a ucide sentimentele astea nobile. Uită-te în jurul tău, a spus arătând cu mâna trecătorii de pe First Avenue. Toată lumea vrea să fie pe primul loc. Supravieţuieşte cel mai puternic. E o luptă pe viaţă şi pe moarte. Toţi dau din coate. Ăsta e New Yorkul, prietene. Dar, cine ştie..., a mai spus el, ştergând cu pâine resturile de ou de pe farfurie, poate tu eşti o excepţie. O să-mi scot pălăria în faţa ta.

Sadik a ridicat cana de cafea ca şi cum ar fi închinat în sănătatea mea, atent la orice semn de schimbare. în lunile care au urmat a continuat să mă observe, ca pe un şoarece de laborator mişunând prin labirintul Manhattanului. Când s-a întâmplat să-i ofer locul în metrou unei doamne de vârstă mijlocie, iar un tânăr corpolent i-a luat-o înainte, Sadik a mustăcit. Am intrat cu el la Bloomingdale's, unde nişte manechine însufleţite pulverizau parfum în aer, şi mi-a urmărit reacţia când am văzut preţurile exagerate ale unor mantouri de iarnă. Când am renunţat la apartamentul de pe strada 109, din cauza lipsei căldurii, s-a oferit să mă găzduiască, iar când cei care mi-au subînchiriat cel de-al doilea apartament n-au plătit chiria şi au dispărut cu banii mei, Sadik a mers cu mine la tribunalul care se ocupa exclusiv de conflictele dintre proprietari şi chiriaşi.

- O luptă pe viaţă şi pe moarte, Barack. Nu te mai gândi la restul lumii şi fă mai bine şi găseşte o cale să câştigi nişte bani de pe urma diplomei pe care o s-o obţii.

Când Sadik nu şi-a mai putut permite chiria la apartamentul lui, ne-am mutat împreună. Iar după câteva luni de supraveghere constantă a început să vadă că oraşul avusese un efect asupra mea, dar nu cel scontat de el. Nu mai

fumam iarbă. Alergam opt kilometri pe zi şi posteam duminica. Pentru prima oară după mulţi ani, învăţam cu seriozitate şi am început să ţin un jurnal în care îmi notam gândurile de peste zi şi câteva poezii mediocre. De câte ori Sadik încerca să mă convingă să mergem la câte un bar, invocam o scuză banală, spunând că am prea multă treabă sau că nu am bani. într-o zi, înainte să părăsească apartamentul şi să pornească în căutarea unei companii mai bune, s-a întors spre mine şi mi-a adresat cea mai nimicitoare acuzaţie.
- Ai devenit plictisitor.
Ştiam că are dreptate, cu toate că nu puteam spune ce anume se schimbase. Presupun că, într-un fel, i-am confirmat lui Sadik aprecierile referitoare la oraş, convingerea că New Yorkul avea mereu puterea de a corupe. Bursa de pe Wall Street era înfloritoare, Manhattanul era plin de viaţă, apăreau noi proiecte peste tot; bărbaţi şi femei abia trecuţi de 20 de ani se bucurau de averi colosale, iar lumea modei îi urmărea îndeaproape. Frumuseţea, mizeria, zgomotul, excesele, toate astea îmi stimulau simţurile; nu existau limite legate de originalitatea stilurilor de viaţă sau de proiectarea dorinţelor - oamenii doreau mereu un restaurant mai scump, un costum mai scump, un club de noapte exclusivist, o femeie mai frumoasă, un drog mai puternic. Fiindcă nu eram sigur că am disciplina moderaţiei şi de teama vechilor vicii, am preluat comportamentul, dacă nu şi convingerile, unui preot de cartier şi vedeam la orice colţ de stradă câte o tentaţie gata să-mi înfrângă voinţa deja fragilă.
Reacţia mea era mai mult decât o încercare de a stăpâni un apetit excesiv, mai mult decât un răspuns la o multitudine de stimuli. Dincolo de sunete şi acţiune, vedeam o fracturare continuă a lumii. Văzusem infinit mai multă sărăcie în Indonezia şi fusesem martor al agresivităţii copiilor din centrul LA- ului; văzusem peste tot neîncrederea dintre rase. Dar, fie din cauza aglomeraţiei din New York, fie din cauza dimensiunilor oraşului, abia acum înţelegeam precizia matematică a conflictelor rasiale şi de clasă din America; profunzimea şi ferocitatea războaielor tribale rezultate, veninul care curgea liber nu numai pe

străzile oraşului, ci şi în toaletele Universităţii Columbia, unde pereţii rămâneau veşnic marcaţi de corespondenţa fără perdea dintre cioroi şi jidani, în ciuda eforturilor administraţiei de a le acoperi cu straturi peste straturi de vopsea.
Mi se părea că zona intermediară se prăbuşise de-a dreptul, iar această prăbuşire era cea mai vizibilă în cadrul comunităţii negrilor pe care mi-o imaginasem cu atâta afecţiune şi în care sperasem să găsesc un refugiu. Se mai întâmpla să mă întâlnesc cu un amic de culoare la firma de avocatură la care lucra, în centrul oraşului şi, înainte de a merge să luăm prânzul la Muzeul de Artă Modernă, priveam oraşul de la înălţimea biroului său, cu vedere la East River, închipuindu-mi o viaţă satisfăcătoare şi pentru mine - o profesie, o familie, un cămin. Asta până când am constatat că singurii negri care mai lucrau acolo erau curieri sau funcţionari, în vreme ce la muzeu singurii oameni de culoare erau agenţii de pază în uniforme albastre, care numărau orele până când puteau lua trenul spre casă, în Brooklyn sau în Queens. Uneori hoinăream prin Harlem, unde fie mă alăturam unui joc de baschet pe terenurile despre care citisem cândva, fie mă duceam pe strada 125 ca să-l ascult pe Jesse Jackson; sau, rareori, duminica, mă duceam la Biserica Baptistă Ethiopiană, unde ascultam transpus cântecele superbe, triste, ale corului gospel - toate astea pentru a găsi ceea ce căutam. Nu exista însă un ghid care să-mi arate cum să fac realmente parte din lumea asta dezlănţuită, iar când am căutat un apartament în Harlem, locuinţele din clădirile cafenii de cărămidă erau ocupate şi oricum prea scumpe, iar puţinele blocuri decente aveau liste de aşteptare pe zece ani, aşa că nu mi-au rămas decât şirurile de blocuri insalubre, în faţa cărora tinerii îşi numărau teancurile de bancnote, iar beţivii stăteau gârboviţi pe trotuar sau mergeau împleticit şi plângeau încetişor, doar pentru ei.
Am luat toate acestea ca pe un afront personal, o batjocură la adresa ambiţiilor mele abia înmugurite, deşi, când am discutat subiectul cu oameni care trăiau deja de mult timp la New York, mi s-a spus că observaţiile mele nu erau deloc originale. Oraşul scăpase de sub

control, mi-au spus ei, scindarea era un fenomen natural, exact ca musonul sau deplasarea continentelor. Discuţiile politice, genul de discuţii care la Occidental fuseseră atât de intense şi pline de sens, au căpătat parfumul conferinţelor socialiste la care participam uneori la Institutul Cooper sau al târgurilor culturale africane de vară, din Harlem şi Brooklyn, doar câteva dintre nenumăratele distracţii pe care New Yorkul le punea la dispoziţie, pe lângă filmele de artă sau patinoarul din Centrul Rockefeller. Cu puţinii bani pe care îi aveam, eram
liber să trăiesc la fel ca negrii din clasa mijlocie a Manhattanului, liber să aleg un tipar în jurul căruia să-mi organizez viaţa, liber să fac un colaj de stiluri, prieteni, oaze de inspiraţie şi afiliere politică. Am intuit totuşi că, la un moment dat - poate când voi avea copii şi voi decide să rămân în oraş cu preţul unei educaţii a acestora la o şcoală privată, când voi decide să iau un taxi ca să evit aglomeraţia din metrou sau chiar când voi ajunge să cred că era musai să locuiesc într-o clădire cu portar -, toate aceste alegeri aveau să fie irevocabile, scindările aveau să fie imposibil de depăşit şi m-aş fi putut trezi într-o poziţie în care nu am intenţionat vreodată să mă aflu.
Incapabil să fac o alegere, am pierdut un an, cutreierând Manhattanul dintr-un capăt în celălalt. întocmai precum un turist, am privit populaţia pestriţă, încercând să-mi închipui viaţa prin existenţa oamenilor pe care îi vedeam, căutând o portiţă prin care aş fi putut să intru din nou în cursul normal al vieţii.
în această dispoziţie posacă m-au găsit mama şi sora mea în prima vară în care m-au vizitat la New York.
- Uită-te la el ce slab e, i-a spus Maya mamei.
- N-are decât două prosoape! a strigat mama în timp ce inspecta baia. Şi trei farfurii!
Au început amândouă să râdă.
Au stat cu mine şi cu Sadik câteva nopţi, apoi s-au mutat într-un apartament de pe Park Avenue pus la dispoziţie de o prietenă a mamei, care era plecată din oraş. în vara aceea mi-am găsit de lucru pe un

şantier din Upper West Side, aşa că mama şi sora mea şi-au petrecut cele mai multe zile explorând oraşul singure. Când ne întâlneam la cină, îmi povesteau cu lux de amănunte aventurile lor: cum au mâncat căpşuni cu frişcă la Piaza, cum au luat feribotul pentru Statuia Libertăţii şi au vizitat expoziţia Cezanne de la Muzeul Metropolitan. Mâneam fără să spun nimic, lăsându-le să-şi termine povestea, după care mă lansam într-un lung discurs despre problemele oraşului şi ideologia celor deposedaţi. Am certat-o pe Maya pentru că într-o seară s-a
uitat numai la televizor în loc să citească romanele pe care i le cumpărasem. I-am explicat mamei faptul că donatorii externi şi organizaţiile internaţionale pentru dezvoltare, cum era cea pentru care lucra ea, dispuneau de nenumărate căi de a stimula dependenţa în ţările Lumii a Treia. După ce ele se retrăgeau în bucătărie, o auzeam pe Maya plângându-se mamei.

- Barry e bine, nu-i aşa? Adică sper că n-o se schimbe şi n-o să devină ca ciudaţii ăştia pe care îi vezi pe străzile de-aici.

într-o seară, în timp ce răsfoia The Village Voice, mamei i-au căzut ochii pe reclama la un film care rula în oraş, Orfeu Negro[20] (Orfeu negru), motiv de bucurie pentru ea. A insistat să mergem la film chiar în seara aceea; ne-a spus că fusese primul film străin pe care îl văzuse vreodată.

- Aveam doar 16 ani pe-atunci, ne-a zis ea când ne-am urcat în lift. Tocmai fusesem admisă la Universitatea din Chicago - bunicul vostru încă nu mă anunţase că nu-mi va da voie să plec - şi îmi petrecusem vara acolo lucrând ca dădacă. A fost prima oară în viaţa mea când m-am descurcat singură. Doamne, m-am simţit ca un adult veritabil. Iar când am văzut filmul ăsta, mi s-a părut cel mai frumos lucru pe care l-am văzut vreodată.

Am luat un taxi până la cinematograful unde rula filmul realizat în anii 1950, o producţie care a reprezentat un deschizător de drumuri datorită distribuţiei majoritar negre, braziliene. Scenariul era simplu: mitul celor doi iubiţi blestemaţi, Orfeu şi Euridice, adaptat perioadei

de Carnaval de la Rio şi favelelor de-acolo. Filmată în Technicolor, în decorurile dealurilor înverzite, pelicula prezenta brazilieni negri şi ciocolatii care cântau, dansau şi cântau la chitară precum păsările cu penaj colorat, lipsite de griji. Cam pe la jumătatea filmului, mi-a cam ajuns şi m-am întors spre mama s-o întreb dacă putem pleca. Dar chipul ei, scăldat de strălucirea albastră a ecranului, era umbrit de o privire melancolică. în momentul acela am avut senzaţia că priveam direct în inima tinereţii ei mediocre. Şi dintr-odată am înţeles că reprezentarea acelor negri copilăroşi de pe ecran, reversul imaginii de sălbatici descrise de Conrad, era ceea ce mama luase cu ea în Hawaii cu mulţi ani în urmă, o reflectare a fanteziilor ei banale, prohibite pentru o fată albă din clasa de mijloc a Kansasului, promisiunea unei alte vieţi - caldă, senzuală, exotică, diferită.
Am întors privirea, stânjenit de expresia de pe chipul ei, iritat de oamenii din jur. Aşa cum stăteam acolo, în întuneric, mi-am amintit de o conversaţie pe care o avusesem cu ani în urmă cu unul dintre prietenii maică-mii, un englez care lucrase în Africa şi Asia pentru o organizaţie de ajutor internaţional. El a fost cel care mi-a spus că, dintre toate popoarele pe care le întâlnise în călătoriile sale, tribul Dinka din Sudan era de departe cel mai ciudat.
- De obicei, după o lună sau două, se stabileşte o legătură, mi-a povestit el atunci. Chiar dacă nu vorbeşti limba, ai parte de-un zâmbet, de o glumă, de o reacţie în orice caz. Dar după un an întreg petrecut alături de tribul Dinka, oamenii aceia erau în continuare o enigmă pentru mine. Râdeau în situaţii care pe mine mă aduceau la disperare. Iar ceea ce mie mi se părea amuzant, pe ei îi lăsa indiferenţi.
N-am pomenit de faptul că tribul Dinka era din neamul niloţilor, veri îndepărtaţi de-ai mei. Am încercat să mi-l imaginez pe acest englez palid în arşiţa deşertului, cu spatele la un grup de băştinaşi goi, cu ochii căutând cerul şi chinuit de propria singurătate. Acelaşi gând mă chinuia acum, când plecam de la cinematograf cu mama şi cu sora mea. Emoţiile împărtăşite de rase diferite nu pot fi niciodată pure; până şi iubirea este întinată de dorinţa de a găsi în celălalt un element

care nouă ne lipseşte fundamental. Fie că alergăm după propriii demoni sau căutăm mântuirea, cealaltă rasă va rămâne mereu la fel: ameninţătoare, străină, aparte.

- Cam siropos, ce zici? m-a întrebat Maya după ce mama s-a dus la

baie. -Ce?

- Filmul. A fost cam siropos. Exact genul ei de film.

în următoarele zile am încercat să evit situaţiile în care eram obligat să vorbesc cu mama. Dar, cu câteva zile înainte de plecarea lor, am trecut pe la ele, în timp ce Maya îşi făcea somnul de după-amiază. Mama a observat scrisoarea pentru tatăl meu pe care o ţineam în mână. Am întrebat-o dacă are timbre pentru străinătate.

- Voi doi puneţi la cale o vizită?

I-am povestit pe scurt planurile mele în timp ce căuta în poşetă după timbre. Până la urmă a găsit două care se lipiseră unul de altul din cauza căldurii. Mi- a aruncat o privire cam bleagă şi a pus apă la fiert, ca să putem să le dezlipim cu ajutorul aburilor.

- Eu cred că ar fi minunat dacă voi doi v-aţi cunoaşte mai bine, mi-a vorbit ea din bucătărie. Poate că a fost prea dur cu tine, n-aveai decât zece ani, dar acum eşti om în toată firea...

Am ridicat din umeri.

- Ştiu şi eu...?

I-am văzut capul în uşa bucătăriei.

- Sper că nu-i porţi pică.

- De ce aş face asta?

- Nu ştiu.

A revenit în sufragerie şi am stat împreună un timp, ascultând zgomotul traficului din stradă. Ceainicul a început să fluiere, apoi mi-am timbrat scrisoarea. Fără nici o legătură, mama a început să povestească o întâmplare mai veche, cu o voce detaşată, ca şi cum ar fi vorbit cu ea însăşi.

- Nu a fost vina tatălui tău că a plecat, să ştii. Eu am introdus acţiunea de divorţ. Când ne-am căsătorit, bunicii tăi n-au fost foarte încântaţi. Dar au cedat, oricum n-ar fi avut cum să ne împiedice, iar până la urmă s-au obişnuit cu ideea că au făcut bine că nu s-au împotrivit. Dar după aceea tatăl lui Barack - bunicul tău, Hussein - i-a scris lui tata o scrisoare lungă, plină de răutate, prin care îl informa că el nu era de acord cu această căsătorie. Nu dorea ca sângele Obama să fie murdărit de o femeie albă, scria el. îţi imaginezi ce reacţie a avut bunicul tău. Apoi mai era o problemă cu prima soţie a tatălui tău. Mie mi-a spus că erau separaţi, dar nunta fusese oficiată în satul lor, aşa că nu exista nici un document care să dovedească faptul că erau divorţaţi... începuse să-i tremure bărbia şi şi-a muşcat buza, încercând să se calmeze.

- Tatăl tău i-a scris că se va căsători oricum cu mine. Apoi te-ai născut tu şi am hotărât să mergem toţi trei în Kenya după ce el îşi va termina studiile. Dar bunicul Hussein a continuat să-i scrie tatălui tău, ameninţându-l că va face în aşa fel încât viza lui să fie revocată. Toot era deja disperată, citise despre rebeliunea Mau Mau din Kenya care avusese loc cu câţiva ani înainte şi pe care presa occidentală o speculase cât se putuse şi era convinsă că mie îmi vor tăia capul şi pe tine te vor duce cine ştie unde. Chiar şi-aşa, lucrurile ar fi mers bine. Când taică-tu a absolvit Universitatea Hawaii, i s-au oferit două burse. Una aici, în New York, la New School. Cealaltă, la Harvard. Cei de la New School au fost de acord să acopere toate cheltuielile, cazare, masă, o slujbă în campusul universitar, suficient cât să ne descurcăm toţi trei. Cei de la Harvard n-au vrut să plătească decât pentru şcolarizare. Dar Barack a fost un ticălos încăpăţânat şi a ales Harvard.

Cum să refuz cea mai bună şcoală? m-a întrebat el atunci. Numai la asta se gândea, să dovedească faptul că era cel mai bun.
A oftat, trecându-şi degetele prin păr.
- Eram atât de tineri. Eu eram mai tânără decât eşti tu acum. Iar el cu doar câţiva ani mai mare decât mine. Când ne-a vizitat atunci în Hawaii a vrut să ne ia cu el. Dar eram încă măritată cu Lolo, iar pe Barack tocmai ce-l părăsise a treia soţie şi n-am vrut să...
S-a oprit şi a început să râdă.
- Ţi-am spus vreodată că la prima noastră întâlnire a întârziat? Mi-a dat întâlnire în faţa bibliotecii universitare la ora unu. Când am ajuns, nu l-am văzut şi mi-am spus că îl aştept totuşi câteva minute. Era o zi frumoasă şi m- am întins pe o bancă din apropiere şi, fără să-mi dau seama, am adormit. După o oră - o oră! - a apărut şi el, împreună cu alţi doi prieteni. M-am trezit şi i-am văzut pe toţi trei aplecaţi deasupra mea şi l-am auzit pe taică-tu spunând: „Vedeţi, domnilor, v-am spus că e o domnişoară de treabă şi că mă va aştepta”.
Mama a râs iar şi am văzut din nou copilul din ea. Numai că de data asta am mai văzut şi altceva: pe chipul ei uşor nedumerit am văzut ceea ce văd
probabil toţi copiii la un moment dat - vieţile părinţilor dezvăluite ca pe ceva separat, aparte, dincolo de momentul căsătoriei sau al naşterii copilului, vieţi ce fac legătura cu bunicii, cu străbunicii, cu un număr infinit de întâlniri întâmplătoare, neînţelegeri, speranţe şi circumstanţe limitate. Mama fusese fetiţa care văzuse filmul cu negrii aceia frumoşi, tânăra măgulită de atenţia tatălui meu, derutată şi singură, dornică să scape de umbra vieţilor propriilor părinţi. Inocenţa ei din ziua în care îl aşteptase pe tata fusese influenţată de propriile prejudecăţi şi nevoi. Era vorba despre o dorinţă nevinovată, lipsită de conştiinţa de sine, şi pesemne aşa începe orice poveste de iubire, prin impulsuri şi imagini tulburi care ne lasă să ne smulgem din singurătate şi care apoi, pentru cei mai norocoşi dintre noi, se transformă în ceva mai trainic. Ceea ce am auzit eu de la mama mea în ziua aceea, când mi-a vorbit despre tata, a fost un lucru pe care majoritatea americanilor nu-l aud din gura

oamenilor de altă rasă şi care pare neverosimil când vine vorba de relaţia între albi şi negri: dragostea cuiva care îţi cunoaşte viaţa din toate unghiurile, o dragoste care poate supravieţui dezamăgirilor. Ea îl privea pe tata într-un fel în care măcar o singură altă persoană îl putea privi; a încercat să-l ajute pe copilul care nu l-a cunoscut niciodată cu adevărat să-l privească cu aceiaşi ochi. Exact chipul ei din ziua aceea mi-a revenit în minte câteva luni mai târziu, când am sunat-o să-i spun că tatăl meu murise, iar ea a urlat sfâşiată de durere.
După ce am vorbit cu mama, i-am telefonat fratelui tatălui meu, în Boston, cu care am avut o conversaţie scurtă şi stranie. Nu m-am dus la înmormântare, dar am trimis o scrisoare familiei mele din Nairobi pentru a le transmite condoleanţe. I-am rugat să-mi scrie, întrebându-mă cam ce gândeau. N-am simţit nici un fel de durere, ci doar o vagă senzaţie că pierdusem o ocazie - oricum, nu avea rost să mă prefac. Planurile mele de a călători în Kenya trebuiau să mai aştepte o vreme. Avea să mai treacă încă un an înainte de a-l vedea din nou, într-o celulă rece dintr-un ungher al unui vis. Am visat că plecasem într-o excursie cu autobuzul, împreună cu nişte prieteni al căror nume îl uitasem, femei şi bărbaţi cu diferite destinaţii. Am traversat câmpuri uriaşe acoperite cu iarbă şi dealuri care împungeau cerul portocaliu.
Un bărbat în vârstă, alb, solid, stătea lângă mine, iar eu citeam, peste umărul lui, cartea pe care el o ţinea în mână şi am aflat că felul în care ne tratăm bătrânii ne pune sufletele la încercare. Mi-a spus că e sindicalist şi că urmează să se întâlnească cu fiica lui.
Ne-am oprit la un hotel mare şi vechi, care avea candelabre în holul recepţiei. Tot acolo era aşezat un pian, iar holul era plin de perne din satin moale, am luat o pernă şi am pus-o pe scaunul de lângă pian, bătrânul, care acum părea întârziat mintal sau senil, s-a aşezat, dar când m-am uitat din nou la el se transformase într-o fetiţă de culoare, ale cărei picioruşe desculţe abia atingeau pedalele. A zâmbit şi a început să cânte, apoi a intrat o chelneriţă, o femeie hispanică, s-a încruntat la noi, dar încerca de fapt să-şi ascundă zâmbetul, apoi a pus

degetul la gură de parcă mi-ar fi spus să păstrez un secret numai de noi ştiut.
Am dormit tot restul călătoriei, iar când m-am trezit eram singur. Autobuzul s-a oprit, eu am coborât şi m-am aşezat pe trotuar. înăuntrul unei clădiri din piatră neşlefuită, un avocat se adresa judecătorului. Judecătorul a afirmat că poate tatăl meu făcuse destulă închisoare şi venise vremea să-l elibereze. Dar avocatul a continuat să obiecteze cu fermitate, citând diverse precedente şi statute, precum şi nevoia de a păstra ordinea. Judecătorul a dat din umeri şi s- a ridicat de la prezidiu.
Am rămas în picioare în faţa celulei, am deschis lacătul, pe care l-am aşezat cu grijă pe pervazul unei ferestre. Tata stătea în faţa mea, acoperit doar cu o pânză strânsă în jurul brâului; era foarte slab, avea capul mare şi o siluetă zveltă, iar pe braţe şi pe piept nu avea nici un fir de păr. Era palid, ochii lui negri străluceau pe chipul de culoarea cenuşii, dar a zâmbit şi i-a făcut semn paznicului înalt şi tăcut să se dea la o parte.
- Ia te uită, a spus el. Eşti aşa de înalt şi subţire. Ai şi fire albe!
Mi-am dat seama că avea dreptate şi m-am dus spre el şi ne-am îmbrăţişat. Am început să plâng, mi-era ruşine, dar nu-mi puteam opri lacrimile.

- Barack, am vrut mereu să-ţi spun cât de mult te iubesc, a zis el.

Părea atât de mic în braţele mele, aproape ca un băieţel.
S-a aşezat pe un colţ al patului şi şi-a luat capul în mâini, nu se mai uita la mine, ci într-un punct de pe perete. O tristeţe implacabilă i se întipărise pe chip. Am încercat să fac o glumă; i-am spus că sunt slab pentru că semăn cu el. Dar el a rămas neclintit şi, când i-am şoptit că putem ieşi de-acolo împreună, a dat din cap şi mi-a spus că ar fi mai bine să plec.
M-am trezit plângând, primele mele lacrimi reale pentru el, dar şi pentru mine, care eram gardianul lui, judecătorul lui, fiul lui. Am

aprins lumina şi am căutat vechile lui scrisori. Mi-am amintit singura lui vizită, mingea de baschet pe care mi-o dăruise şi cum mă învăţase să dansez. Mi-am dat seama, poate pentru prima oară în viaţă, că, în ciuda absenţei lui, imaginea sa puternică fusese totuşi un stâlp pe care mă sprijinisem în copilărie, un model de urmat sau un părinte pentru care puteam fi o dezamăgire.
M-am dus la fereastră şi m-am uitat în stradă, ascultând primele sunete ale dimineţii - hârâitul camioanelor de gunoi, paşii din apartamentul de alături. Trebuia să îl caut, mi-am spus, şi să vorbesc din nou cu el.
Pereche de tobe de mici dimensiuni, specifice muzicii africane şi cubaneze (n.tr.)
Cartier de lux din estul Manhattanului (n.tr.) Coproducţie franco-italiană-braziliană din 1959 (n.tr.
)Partea a doua. Chicago
Capitolul şapte
în 1983 am decis să lucrez ca organizator pentru comunitate.
Nu aveam prea multe repere, pentru că nu cunoşteam pe nimeni care să-şi câştige astfel existenţa. Când colegii mei m-au întrebat cu ce se ocupă un organizator pentru comunitate, n-am putut să le dau un răspuns clar. în schimb, am invocat nevoia de schimbare. Era nevoie de o schimbare la Casa Albă, unde Reagan şi acoliţii lui continuau să-şi deruleze afacerile murdare, de schimbări în Congres, un organism servil şi corupt, era nevoie de o altă atmosferă într-o ţară deprimantă şi preocupată de sine. Schimbarea n-avea să vină de sus, le-am mai spus eu, ci prin mobilizarea maselor de cetăţeni.
Asta voi face, voi organiza populaţia de culoare. Voi porni de la cel mai jos nivel şi voi munci pentru schimbare.

Iar prietenii mei, negri şi albi, s-au grăbit să mă laude pentru idealurile mele, asta înainte de a se duce la oficiile poştale să-şi expedieze cererile de înscriere la facultate.
Nu-i puteam condamna pentru scepticismul lor. Acum, privind în urmă, găsesc o anume logică în alegerea mea, pot explica faptul că activitatea de organizator pentru comunitate era doar o parte dintr-o naraţiune mult mai amplă, care începuse cu tatăl meu şi cu tatăl lui, cu mama mea şi părinţii ei, cu amintirile mele despre Indonezia şi cerşetorii şi fermierii ei, despre cum se lăsase Lolo captivat de putere; o naraţiune care a continuat apoi cu Ray şi Frank, cu Marcus şi Regina; cu mutarea mea la New York; apoi cu moartea tatălui meu. îmi dau seama acum că alegerile mele nu au fost niciodată cu adevărat exclusiv ale mele, şi aşa ar şi trebui să fie, iar a spune altceva ar însemna să alerg după un soi de jalnică libertate.
Dar o astfel de recunoaştere a venit abia mai târziu. La momentul acela, când mai aveam puţin până la absolvirea facultăţii, acţionam în principal după impuls, precum un somon care înoată orbeşte în amonte, spre locul propriei origini. La cursuri şi seminare, îmbrăcam acele impulsuri în sloganuri şi teorii pe care le descoperisem în cărţi, crezând - fals! - că ele însemnau ceva, că făceau cumva din ceea ce simţeam eu un lucru mai uşor de demonstrat. Noaptea însă, după ce mă băgăm în pat, lăsam acele sloganuri să dispară pentru a fi înlocuite de o serie de imagini, imagini romantice, ale unui trecut pe care nu-l cunoscusem.
Majoritatea erau imagini ale mişcărilor pentru drepturile civile, asemănătoare imaginilor alb-negru de arhivă, difuzate în fiecare an în februarie, Luna Istoriei Negrilor, aceleaşi imagini pe care mama mi le arătase în copilărie. Doi studenţi, cu părul scurt, spatele drept, comandându-şi de mâncare la cantina şcolii aflate în pragul unei revolte. Angajaţi ai SNCC[21] stând pe veranda unei case dintr-o văgăună din Mississippi şi încercând să convingă o familie de arendaşi să se înregistreze la vot. O închisoare districtuală plină ochi cu copii care intonează cântece de libertate ţinându-se de mâini.

Genul acesta de imagini a devenit pentru mine o formă de rugăciune care îmi consolida spiritul, canalizându-mi emoţiile într-un fel în care cuvintele nu ar fi putut s-o facă. Aceste imagini îmi spuneau (cu toate că înţelegerea a venit mai târziu, este şi ea o construcţie care conţine propriul neadevăr) că nu eram singur în lupta mea, că în această ţară comunităţile nu au fost niciodată de la sine înţelese, cel puţin nu pentru negri. Comunităţile trebuiau create, îngrijite ca o grădină, pentru ele trebuia să lupţi. Ele se dezvoltau sau se micşorau odată cu visurile oamenilor - or, în sânul mişcării pentru drepturile civile aceste visuri au fost măreţe. în demonstraţiile, marşurile, cântecele închisorilor am văzut comunitatea afro-americană devenind mai mult decât un loc în care te naşti sau o casă în care eşti crescut. Calitatea de membru al comunităţii trebuia câştigată prin organizare, prin sacrificiu comun. Şi, pentru că era nevoie de efort pentru admiterea în această comunitate - o comunitate care încă se construia, în mintea mea, pe promisiunea că o congregaţie mult mai cuprinzătoare, de negri, albi şi mulatri s-ar fi putut cumva redefini -, am sperat că ea va recunoaşte, cu timpul, unicitatea propriei mele existenţe.
Cam asta era ideea mea de organizare. Era ca o promisiune de izbăvire.
în lunile dinaintea absolvirii am scris tuturor organizaţiilor care militau pentru drepturile civile, tuturor demnitarilor de culoare care promovau o agendă progresistă, precum şi consiliilor locale şi grupurilor de susţinere a
drepturilor chiriaşilor. Nu m-am lăsat descurajat de faptul că nu am primit răspuns de nicăieri. M-am hotărât să-mi caut o slujbă mai convenţională măcar pentru un an, să-mi achit împrumuturile studenţeşti şi poate chiar să pun câte ceva deoparte. Nu-mi stricau nişte bani mai târziu. Organizatorii nu erau remuneraţi, iar sărăcia era totodată dovada integrităţii lor.
Am găsit până la urmă o firmă de consultanţă pentru corporaţiile multinaţionale dispusă să mă angajeze ca asistent pentru documentare. Exact ca un spion din spatele liniilor inamice, mă

duceam zi de zi la biroul meu din mijlocul Manhattanului şi mă aşezam în faţa monitorului pentru a verifica ştirile agenţiei Reuters venite din toate colţurile lumii, rânduri verzi luminoase pe ecranul computerului. Din câte constatasem, eram singurul bărbat de culoare din companie, o realitate ruşinoasă din punctul meu de vedere, dar un motiv de considerabilă mândrie pentru colectivul de secretare al companiei. Mai vârstnicele mele colege de culoare mă tratau ca pe un fiu; îmi spuneau că aveau aşteptări mari de la mine, că sperau că într-o zi eu voi conduce compania. Uneori, în timpul prânzului, le povesteam despre planurile organizatorice, iar ele zâmbeau şi-mi spuneau „prea bine, Barack", dar în ochii lor citeam dezamăgirea. Singurul care mi-a spus în faţă că fac o mare greşeală a fost Ike, paznicul negru, morocănos, din holul principal al clădirii.

- Organizare? Are de-a face cu politica, nu? De ce vrei tu să te ocupi cu aşa ceva?

Am încercat să-i explic vederile mele politice şi importanţa mobilizării celor săraci, precum şi a efortului de a da ceva înapoi comunităţii. Dar Ike a scuturat din cap.

- Domnule Barack, sper să nu vă supăraţi că vă dau un sfat, a spus el. Nu trebuie să mă ascultaţi, dar o să vă spun oricum părerea mea. Renunţaţi la chestia asta legată de organizare şi apucaţi-vă de ceva din care să faceţi bani. Nu trebuie să vă lăcomiţi, să nu mă înţelegeţi greşit. Dar să câştigaţi decent. Vă spun asta pentru că văd potenţial în dumneavoastră. Aşa un tânăr ca dumneavoastră, aveţi o voce plăcută, aţi putea fi crainic la televizor. Sau în vânzări... am un nepot cam de vârsta dumneavoastră care face bani frumoşi din vânzări. De asta e nevoie, înţelegeţi? Nu de alţi ameţiţi care n-au în cap decât poezie şi dans. N-aveţi cum să ajutaţi oameni care oricum n-au cum să reuşească şi nici n-o să vă mulţumească nimeni nici măcar pentru că încercaţi. Ăia care chiar vor să reuşească găsesc o cale să se descurce singuri. Câţi ani aveţi de fapt?

- Poftim. Nu vă irosiţi tinereţea, domnule Barack. Că ajungeţi într-o zi la vârsta mea, obosit şi nerealizat.
La vremea respectivă nu i-am acordat lui Ike prea multă atenţie; mi se părea că vorbeşte exact ca bunicii mei. în orice caz, cu trecerea lunilor, ideea de a deveni organizator nu mă mai atrăgea la fel de mult. Compania mă promovase pe poziţia de raportor financiar. Aveam propriul birou, o secretară şi bani în bancă. Uneori, după ce terminam un interviu cu finanţatorii niponi sau cu agenţii de bursă din Germania, îmi vedeam reflexia în uşile liftului - îmbrăcat la costum şi cravată, cu o servietă în mână - şi pentru o fracţiune de secundă îmi închipuiam că sunt la cârma industriei, că emit ordine în stânga şi-n dreapta, că semnez contracte, după care îmi aminteam cine doream să fiu de fapt şi mă încercau sentimente de vinovăţie pentru lipsa mea de hotărâre.
într-o zi, când m-am aşezat la birou să scriu un material despre modificările ratelor dobânzilor, s-a întâmplat ceva neaşteptat. M-a sunat Auma.
Nu o întâlnisem niciodată pe această soră vitregă; corespondam cu ea din când în când. Ştiam că plecase din Kenya pentru a studia în Germania şi amândoi pomeniserăm de o eventuală vizită a mea acolo sau chiar de posibilitatea ca ea să mă viziteze în State. Nu făcusem niciodată planuri categorice, nici eu, nici ea nu ne permiteam, o lăsam mereu pe anul următor, în corespondenţa noastră am păstrat o distanţă cordială.
Acum, pe neaşteptate, îi auzeam vocea prima oară. Era o voce catifelată, serioasă, cu un uşor accent colonial. în primele clipe nu am înţeles cuvintele, am perceput numai sunetul vocii ei, un sunet care părea a fi fost cu mine dintotdeauna, rătăcit, dar niciodată uitat. Mă anunţa că urma să călătorească în State cu mai mulţi prieteni şi dorea să mă întrebe dacă puteam să ne vedem la New York.
- Bineînţeles, am răspuns. Poţi să stai la mine; abia aştept.
A râs şi ea, am râs şi eu, apoi am tăcut amândoi, iar pe fir nu se auzeau decât paraziţii şi respiraţia noastră.

- Nu pot vorbi prea mult la telefon, costă foarte mult. îţi dau informaţiile legate de zbor.
Am închis telefonul imediat după aceea, ca şi cum relaţia noastră era doar o bucurie ce trebuia drămuită, în doze mici.
în următoarele săptămâni m-am ocupat de pregătiri: am cumpărat aşternuturi noi pentru canapeaua extensibilă, câteva farfurii şi prosoape, soluţie de curăţat cada. Dar, cu două zile înainte de a sosi, Auma m-a sunat din nou, iar vocea ei era mai groasă, abia perceptibilă.
- Se pare că nu mai pot veni, m-a anunţat ea. Unul dintre fraţii noştri, David... a murit. într-un accident de motocicletă. Nu cunosc amănunte.
A început să plângă.
- Of, Barack, de ce ni se întâmplă toate astea?
M-am străduit s-o consolez. Am întrebat-o dacă pot face ceva pentru ea. Am asigurat-o că vor fi şi alte ocazii să ne vedem. Până la urmă s-a mai liniştit şi mi-a spus că trebuia să-şi rezerve bilet pentru a se întoarce acasă.
- Bine, Barack, ne auzim, la revedere!
După ce am închis telefonul, am plecat de la birou şi i-am spus secretarei că îmi iau liber restul zilei. Am hoinărit ore întregi pe străzile din Manhattan, rememorând conversaţia cu Auma. O femeie plângea pe alt continent. Pe un drum întunecat şi plin de praf, un băiat pierde controlul motocicletei, se răstoarnă, iar roţile continuă să se învârtă în tăcere. Cine erau oamenii aceştia, m-am întrebat, străinii ăştia în venele cărora curgea acelaşi sânge ca al meu? Ce anume ar fi consolat-o pe femeia aceasta? Ce visuri nebuneşti, nerostite avusese acel băiat?
Cine eram eu, omul ăsta care nu era în stare să verse o lacrimă pentru unul de-ailui?
încă mă întreb câteodată în ce fel mi-a schimbat viaţa acel prim contact cu Auma. Nu mă refer atât la contactul propriu-zis dintre noi (care a însemnat, avea să însemne totul), nici la vestea pe care mi-a dat-o, legată de moartea lui David (un alt element categoric, pentru că nu l-am cunoscut şi asta spune destul), ci la momentul în care a venit telefonul ei, la o anume derulare a evenimentelor, la aşteptările mele

ridicate şi apoi la speranţele năruite, într-o perioadă în care planurile mele de a fi organizator rămăseseră doar la stadiul de planuri, o idee care îmi încolţise în minte, care mă mişcase vag.
Poate că nu mi-a schimbat în nici un fel viaţa. Poate că eram deja decis să lucrez ca organizator, iar vocea Aumei nu a făcut decât să-mi amintească faptul că în mine existau încă răni deschise, pe care nu le puteam vindeca singur. Sau poate că, dacă David nu ar fi murit, iar Auma ar fi venit la New York, aşa cum plănuise, poate dacă aş fi aflat atunci de la ea ceea ce aveam să aflu mai târziu despre Kenya, despre tatăl nostru... poate că aş fi scăpat de apăsarea anumitor presiuni din interiorul meu, poate mi-aş fi format o idee diferită despre comunitate, poate ambiţiile mele ar fi fost mai temperate, orientate pe o direcţie mult mai personală, astfel încât să urmez, până la urmă, sfatul amicului meu Ike sau să intru în lumea acţiunilor şi a obligaţiunilor de bursă şi să cedez tentaţiei unei vieţi respectabile.
N-aş putea spune. Ceea ce ştiu sigur e că la câteva luni după telefonul primit de la Auma mi-am înaintat demisia şi am început să caut cu seriozitate o slujbă de organizator. Nici de data asta n-am primit nici un răspuns, abia după o lună am fost invitat la un interviu de către directorul unei renumite organizaţii pentru drepturile civile din oraş. Era un bărbat de culoare, înalt şi chipeş, îmbrăcat cu o cămaşă albă apretată, cravată cu motiv buta[22] şi bretele roşii. Biroul lui era mobilat cu scaune italieneşti şi sculpturi cu motive africane, dar avea şi un bar încastrat într-un perete din cărămidă. Prin fereastra înaltă, soarele mângâia un bust al lui Martin Luther King.
- îmi place, mi-a spus directorul după ce mi-a parcurs CV-ul. Văd că ai experienţă într-o corporaţie. Pe asta se pune acum accent în organizaţiile pentru drepturile civile. Protestele şi pichetele de grevă nu mai sunt de ajuns.
Ca să ne facem bine treaba e nevoie să realizăm contacte între companii, guvern şi centrul urban.
Şi-a împreunat palmele mari, apoi mi-a arătat un raport anual cu coperţi lucioase pe care l-a deschis la pagina cu lista consiliului de

administraţie al organizaţiei. Aceasta cuprindea un ministru de culoare şi zece directori executivi albi.
- Vezi?, mi-a spus el. Parteneriat public şi privat. Cheia viitorului. Aici intervine rolul tinerilor ca tine, şcoliţi, siguri pe ei, relaxaţi în prezenţa consiliilor de administraţie. Chiar săptămâna trecută discutam asta cu secretarul HUD[23] la un dineu de la Casa Albă. Jack e un tip extraordinar. Cred că l-ar interesa să te cunoască. Eu, personal, sunt un democrat activ, dar trebuie să învăţăm să ne înţelegem cu cei de la putere...
Mi-a oferit pe loc o slujbă care presupunea organizarea de conferinţe pe teme legate de droguri, şomaj şi problema locuinţelor. Vei facilita dialogul, mi-a explicat el. I-am refuzat politicos oferta generoasă, pentru că doream o slujbă care să mă oblige să fiu mai aproape de cetăţeni. Am lucrat trei luni pentru sucursala Ralph Nader[24] din Harlem, încercând să-i conving pe studenţii minoritari de la Colegiul Municipal să înţeleagă importanţa reciclării. Timp de o săptămână am împărţit pliante în Brooklyn, pentru alegerile parlamentare, dar candidatul respectiv a pierdut cursa, iar eu nu am văzut o leţcaie. După şase luni eram falit, şomer şi mâneam supă de la conservă. Ca să găsesc puţină inspiraţie m-am dus la Universitatea Columbia să-l ascult pe Kwame Ture, pe numele lui adevărat Stokely Carmichael, fost membru al comitetului studenţesc SNCC şi lider de marcă în mişcarea Puterea Negrilor. La intrarea în amfiteatru, două femei, o negresă şi o asiatică, vindeau literatură marxistă şi se contraziceau în privinţa locului pe care Troţki îl ocupă în istorie. În aulă, Ture propunea un program de stabilire a legăturilor economice între Africa şi Harlem printr-o reţea care să eludeze imperialismul capitalist alb. La sfârşitul prezentării lui Ture, o tânără subţire, cu ochelari, l-a întrebat dacă un astfel de program era practic, dată fiind starea economiei ţărilor africane şi nevoile imediate ale americanilor de culoare. Ture a întrerupt-o în mijlocul frazei.
- Probabil că ai fost spălată pe creier, sora mea, dacă crezi că programul nu e practic, i-a spus el.

îi străluceau ochii în cap, avea deopotrivă privirea unui nebun şi a unui sfânt. Femeia a mai rămas în picioare câteva minute, timp în care a fost admonestată pentru atitudinea ei burgheză. în afara amfiteatrului, cele două marxiste urlau cât le ţineau plămânii.

- Scroafă stalinistă!
- Târfă reformistă!

Parcă nimerisem într-un coşmar. Am colindat pe Broadway, încercând să mă văd pe treptele Monumentului Lincoln, de unde priveam un pavilion gol, în care gunoiul era suflat de vânt. Mişcarea se făcuse ţăndări cu ani în urmă, împrăştiată în mii de bucăţi. Şi, cu fiecare înfrângere, chiar şi cei animaţi de cele mai bune intenţii riscau să fie îndepărtaţi din lupta celor pe care pretindeau că îi slujesc.

Sau poate că totul era doar o nebunie. Brusc, mi-am dat seama că vorbeam singur pe stradă. Oameni care se întorceau probabil de la muncă mă ocoleau cu grijă; parcă am recunoscut în mulţime doi colegi din Columbia, care, cu sacourile pe umăr, mi-au evitat privirea.

Aproape că renunţasem la ideea de a lucra ca organizator când am primit un telefon de la Marty Kaufman. Mi-a explicat că deschisese deja o agenţie în Chicago şi dorea să angajeze un stagiar. Mi-a mai spus că va rămâne pentru o săptămână la New York şi mi-a propus să ne întâlnim la o cafenea, pe bulevardul Lexington.

Nu mi-a inspirat încredere. Era alb, nu prea înalt, cam plinuţ şi purta un costum şifonat. Arăta de parcă nu se bărbierise de două zile; în spatele ochelarilor cu lentile groase, ochii lui păreau a fi tot timpul pe jumătate închişi. Când s-a ridicat de la masă ca să dea mâna cu mine, şi-a vărsat ceai pe cămaşă.

- Aşadar, a început el, curăţându-şi pata de ceai cu un şerveţel, de ce ar vrea

cineva venit din Hawaii să lucreze ca organizator? Am luat loc şi i-am

povestit câte ceva despre mine. -Hm...

Dădea din cap în timp ce nota ceva într-un blocnotes.

- Poate nutreşti o furie ascunsă.

- Ce vrea să-nsemne asta?

- N-aş putea spune, a ridicat el din umeri. E ceva acolo... Nu mă înţelege greşit, furia face parte din fişa postului. Este unicul motiv de fapt pentru care cineva decide să devină organizator. Oamenii echilibraţi se orientează spre activităţi mai relaxante.

A mai cerut apă fiartă şi mi-a vorbit despre el. Era evreu, se apropia de 40 de ani şi crescuse în New York. începuse munca de organizator în anii 1960, odată cu protestele studenţeşti, îşi dedicase 15 ani acestei activităţi, lucrând cu fermierii din Nebraska, cu negrii din Philadelphia, cu mexicanii din Chicago. Acum încerca să îi atragă pe negrii din oraşe şi pe albii din suburbii într-un program pentru salvarea locurilor de muncă din industria prelucrătoare a oraşului Chicago. Avea nevoie de cineva care să-l ajute, de un om de culoare.

- Colaborăm cel mai mult cu bisericile, a continuat el. Dacă clasa celor săraci, care muncesc, vrea să capete putere, are nevoie de o bază instituţională. Cu sindicatele în halul în care au ajuns, numai bisericile mai pot face ceva. Acolo se strâng oamenii, acolo sunt valorile, chiar dacă sunt îngropate sub un morman de rahat. Numai că bisericile nu colaborează doar din bunăvoinţă. Sigur că sunt pline de bune intenţii, mai o slujbă duminica, mai o acţiune în sprijinul celor fără adăpost. Dar la o adică nu prea se mişcă decât dacă le convingi că le iese ceva din asta, măcar să-şi acopere facturile la căldură.

Şi-a mai turnat apă fiartă în cană.

- Ce ştii despre Chicago?

- Cel mai mare producător de carne de porc din lume, am răspuns după ce m- am gândit o clipă.

- Măcelăriile s-au închis de mult, mi-a spus Marty, scuturând din cap.

- Echipa Cubs nu câştigă niciodată.

- Corect.

- Cel mai segregat oraş din America, am spus. Harold Washington, un negru, tocmai a fost ales primar, iar albii sunt nemulţumiţi de asta.
- Deci ai urmărit cariera lui Harold, a spus Marty. Mă mir că nu te-ai dus să lucrezi pentru el.

- Am încercat. N-am primit nici un răspuns din partea biroului lui.

Marty a zâmbit, şi-a scos ochelarii şi a început să-i şteargă cu cravata.

- Asta trebuie să faci dacă eşti tânăr, negru şi pasionat de problemele sociale. Găseşte o campanie politică pentru care să lucrezi. Un mecena puternic, cineva care te poate ajuta în propria carieră. Harold are multă influenţă, nu încape îndoială. Are charismă. Şi are un sprijin bine închegat în comunitatea oamenilor de culoare. E susţinut de jumătate din comunitatea hispanică, chiar şi de câţiva liberali albi. Dar, ai dreptate într-o anumită privinţă. întreaga atmosferă din oraş este polarizată. Totul este un circ media. Nu se face mai nimic.
- Şi cine e de vină? l-am întrebat, sprijinindu-mă de spătarul scaunului.
- Nu e vorba de vină aici, mi-a răspuns Marty, punându-şi ochelarii pe nas şi privindu-mă în ochi. întrebarea e dacă există vreun politician, chiar şi unul cu talentul lui Harold, care să poată face ceva pentru a rupe acest cerc vicios. Un oraş scindat nu e neapărat un lucru rău pentru un politician. Fie el alb sau de culoare.
Mi-a oferit 10 000 de dolari pentru primul an, plus un bonus de 2 000 de
dolari să-mi cumpăr o maşină, pentru a mă putea deplasa. Dacă îmi făceam bine treaba, urma să-mi mărească salariul. După ce m-am despărţit de el, am luat-o pe jos spre casă, pe drumul cel mai lung, am traversat promenada de pe East River încercând să-mi fac o părere despre acel om. Era categoric un tip deştept. Părea dedicat muncii sale. Şi totuşi avea ceva care mă făcea să fiu precaut. Poate mi s-a părut prea sigur pe el. Şi era alb - or, chiar el spunea că asta era o problemă.

Vechile felinare din parc începuseră să pâlpâie. O barjă lungă, cafenie, naviga prin apele verzi, spre ocean. M-am aşezat pe o bancă, mi-am cântărit opţiunile şi am observat o tânără de culoare apropiindu-se împreună cu fiul ei. Băieţelul a tras-o de mână spre parapet, şi-a încolăcit mânuţele pe piciorul maică-sii şi au rămas amândoi acolo, ca o singură siluetă în lumina amurgului. într-un târziu, băieţelul a ridicat capul, ca şi cum ar fi vrut să întrebe ceva. Femeia a dat din umeri, iar copilul a făcut câţiva paşi spre mine.
- Nu vă supăraţi, domnule, a strigat el. Ştiţi cumva de ce râul curge câteodată încolo şi altădată încoace?
Femeia a zâmbit şi a dat amuzată din cap, iar eu i-am spus puştiului că fluxul şi refluxul puteau fi o explicaţie. Răspunsul meu l-a mulţumit probabil, pentru că s-a întors lângă maică-sa. I-am urmărit cu privirea până au dispărut în lumina lăptoasă şi mi-am dat seama că nu mi-am pus niciodată problema direcţiei în care curge râul.
O săptămână mai târziu, mi-am încărcat bagajele în maşină şi am plecat la Chicago.
Student Nonviolent Coordinating Committee - Comitetul de coordonare al studenţilor nonviolenţi (n.tr.)
Motiv în formă de con de brad sau de migdală, folosit în ornamentare, cu un capăt superior curbat şi ascuţit (n.tr.)
The United States Department of Housing and Urban Development - Agenţia Americană pentru Locuinţe şi Dezvoltare Urbană (n.tr.)
Ralph Nader, n. 1934 - activist politic american, scriitor şi avocat, cunoscut pentru implicarea lui în protecţia consumatorilor, probleme ale mediului şi reforme guvernamentale (n.tr.

)Capitolul opt

Nu mai fusesem la Chicago decât o singură dată. Se întâmplase în vara care urmase vizitei tatălui meu în Hawaii, cu puţin înainte de ziua mea de naştere - împlineam 11 ani şi Toot a hotărât că venise vremea ca eu să cunosc partea continentală a Statelor Unite. Poate a existat o legătură între cele două, adică între decizia ei şi vizita tatălui meu - prezenţa lui tulburase (încă o dată) lumea pe care ea şi bunicul şi-o construiseră, trezind în Toot o dorinţă de a-şi reclama trecutul, amintirile şi de a le transmite nepoţilor ei.
Am călătorit toţi patru - Toot, mama, Maya şi cu mine - timp de o lună. Bunicul îşi pierduse plăcerea de a călători şi a ales să rămână acasă. Am luat avionul până la Seattle, am pornit apoi de-a lungul Coastei de Vest spre California, am fost la Disneyland, după care spre est, spre Marele Canion, am traversat preria până în Kansas City, am vizitat Marile Lacuri şi ne-am întors în vest prin Parcul Naţional Yellowstone. Am călătorit foarte mult cu autobuzul, ne-am petrecut popasurile în hotelurile reţelei Howard Johnson, iar seara, înainte de culcare, ne uitam la audierile de la procesul Watergate.
Ne aflam deja de trei zile la Chicago, într-un motel din South Loop[25]. Cred că era prin iulie, dar nu ştiu de ce îmi amintesc că au fost nişte zile reci şi mohorâte. Motelul avea o piscină acoperită, lucru care m-a impresionat; în Hawaii nu existau piscine acoperite. La un moment dat, aflându-mă sub calea ferată suspendată, am închis ochii şi am ţipat cât am putut de tare când trenul a trecut pe deasupra. La Muzeul de Istorie Naturală am văzut expuse două capete mumificate. Mici şi stafidite, dar bine conservate, fiecare mare cât o palmă de-a mea, cu ochii şi gurile cusute, exact cum m-aş fi aşteptat. Păreau a fi de rasă europeană: bărbatul avea cioc, cum aveau conchistadorii; femeia avea păr lung şi roşcat. M-am uitat lung la ei (până când mama m-a luat de-acolo), simţindu-mă de parcă aş fi dat peste un fel de glumă cosmică, cuprins de veselia morbidă specifică unui puşti de vârsta mea. Nu mă amuzau atât dimensiunile celor două capete micşorate, asta puteam să înţeleg, pentru mine

era totuna cu a gusta carne de tigru alături de Lolo, era ceva magic - un mod de a prelua controlul. Eram însă fascinat de faptul că aceste două feţe erau acum expuse într-o vitrină de sticlă, unde nişte străini, printre ei poate chiar urmaşii celor două personaje, puteau vedea detaliile unui destin înfiorător. Ori nimeni nu părea a vedea ciudăţenia acestui lucru. Era o altfel de magie, din care făceau parte luminile reci din muzeu, etichetele ordonate, indiferenţa aparentă a vizitatorilor; un alt efort de a controla.

Acum, după 14 ani, oraşul părea mai frumos. Era tot iulie, iar soarele strălucea prin crengile dese ale copacilor. Bărcile fuseseră scoase de la cheu, iar pânzele lor fluturau ca aripile porumbeilor pe toată întinderea lacului Michigan. Marty mă anunţase că avea să fie ocupat în primele zile după sosirea mea, aşa că eram singur. Mi-am cumpărat o hartă şi am urmat Bulevardul Martin Luther King de la nord la sud, m-am întors apoi în gara Cottage Grove, am străbătut câteva străduţe lăturalnice, am trecut pe lângă clădiri de apartamente şi locuri virane, pe lângă magazine şi vile. în timp ce rulam cu maşina, am început să-mi amintesc. Mi-am amintit şuieratul trenului din gara Illinois Central, care ducea povara a mii de oameni ce veniseră din sud cu mulţi ani în urmă; bărbaţii, femeile şi copiii de culoare, murdari de funingine, cu valizele lor improvizate, îndreptându-se cu toţii spre un tărâm al făgăduinţei. Parcă-l vedeam pe Frank într-un costum mult prea larg, cu revere mari, proţăpit în faţa vechiului Teatru Regal, aşteptând să iasă Duke sau Ella de la spectacol. Poştaşul pe care l-am văzut cu ochii minţii era Richard Wright, care, înainte de a deveni scriitor, distribuia corespondenţa; fetiţa cu ochelari şi codiţe, care sărea coarda, era Regina. Creasem o punte între viaţa mea şi chipurile pe care le vedeam, împrumutând din amintirile altor oameni, în felul acesta încercam să pun stăpânire pe oraş, să mi-l adjudec. Era şi asta tot un fel de magie.

în cea de-a treia zi am trecut pe lângă Frizeria lui Smitty, o prăvălie de cinci metri pe zece la marginea Hyde Park, cu patru scaune şi o măsuţă pentru LaTisha, manichiurista care lucra acolo part-time. Când

am intrat, uşa era dată de perete, iar mirosul de pomadă şi antiseptic se amesteca cu râsul bărbaţilor şi zumzăitul ventilatoarelor. Smitty era un negru în vârstă, cu părul cărunt, subţire şi adus de spate. Era liber şi m-am aşezat pe scaun. Imediat după eram angrenat în discuţiile despre sport, femei şi titlurile din ziarele de ieri, în conversaţii deopotrivă intime şi anonime, conversaţii purtate între bărbaţi care îşi lăsaseră necazurile la uşă.

Unul dintre ei tocmai terminase de povestit o întâmplare prin care trecuse vecinul său - pe tip îl prinsese nevastă-sa în pat cu verişoara ei şi îl alergase cu cuţitul până-n stradă, unde se trezise gol-puşcă. După aceea discuţia a dat în politică.

- Vrdolyak şi gaşca lui nu ştiu când să renunţe, a spus un bărbat care ţinea în faţă un ziar, clătinând din cap dezgustat. Când bătrânul Daley era primar, n-a spus nimeni nimic că i-a numit pe toţi irlandezii ăia la primărie. Dar când Harold încearcă să angajeze câţiva negri, pentru a echilibra balanţa, apar unii şi strigă că e rasism invers...

- Aşa se întâmplă mereu. De câte ori ajunge un negru la putere, vine unu' şi-i dă cu firma-n cap.

- Ce e mai grav e că ziarele dau vina pe negri, că ei ar fi declanşat tot deranjul ăsta.

- Păi, la ce te aştepţi de la un ziar scris de albi?

- Ai dreptate. Harold ştie prea bine ce are de făcut. Cred că trage de timp până la următoarele alegeri.

Aşa vorbeau negrii despre primarul oraşului Chicago, cu un familiarism şi o afecţiune destinate, în mod normal, celor dragi. Fotografiile lui atârnau pe toţi pereţii: în prăvăliile de reparat pantofi şi în saloanele de coafură; lipite pe stâlpii de felinar unde rămăseseră de la ultimele alegeri; chiar şi în ferestrele curăţătoriilor coreene sau ale prăvăliilor ţinute de arabi, expuse la vedere ca un totem protector. Portretul lui mă privea de pe peretele frizeriei: un bărbat chipeş, cărunt, cu sprâncene stufoase şi mustaţă şi cu un licăr în ochi. Smitty mi-a surprins privirea şi m-a întrebat dacă am fost în Chicago în perioada alegerilor. I-am răspuns că nu. A dat din cap.

- Trebuia să fi văzut cum era înainte de Harold ca să înţelegi ce înseamnă el pentru oraşul ăsta, a spus Smitty. înainte de Harold credeam că o să rămânem mereu nişte cetăţeni de mâna a doua.
- Politica dusă era ca pe plantaţie, a adăugat tipul cu ziarul.
- Păi, chiar aşa stăteau lucrurile, a continuat Smitty. Ca pe o plantaţie. Negrii nu aveau acces decât la cele mai de jos locuri de muncă. N-aveau parte decât de cele mai groaznice locuinţe. Brutalitatea poliţiei era la ordinea zilei. Dar în preajma alegerilor a dat spiritul cetăţenesc în noi şi ne-am aliniat toţi să votăm cu democraţii. Ne-am vândut sufletele pentru un curcan de Crăciun. Albii ne-au scuipat în faţă, iar noi, drept răsplată, i-am votat.

în vreme ce-i ascultam vorbind despre ascensiunea lui Harold, în poală îmi cădeau smocuri de păr. Mai candidase o dată la primărie, imediat după ce Daley senior murise, dar campania lui eşuase, iar lipsa unităţii din comunitatea neagră şi îndoielile asupra eforturilor depuse până atunci au constituit un motiv de ruşine, spuneau ei. Harold a candidat din nou şi de data aceasta oamenii au fost pregătiţi. I-au fost alături când presa a scris despre faptul că nu-şi achitase taxele („vezi, Doamne, albii nu trişează nici o zi din viaţa lor"). L-au susţinut când membrii albi ai comitetului democrat, Vrdolyak şi alţii ca el, şi-au anunţat sprijinul pentru candidatul republican, afirmând că oraşul se va duce de râpă cu un primar negru la cârmă. Alegătorii au venit la urne în număr record, de la pastori la gangsteri, tineri şi bătrâni. Iar încrederea le-a fost răsplătită.

- în noaptea în care Harold a câştigat, a spus Smitty, oamenii alergau pur şi simplu pe străzi. A fost ca după victoria lui Joe Louis în faţa lui Max Schmeling, în ringul de box. Aceleaşi trăiri. Oamenii nu erau mândri numai de Harold. Erau mândri de ei înşişi. Eu am rămas acasă, dar nici eu nici nevastă-mea nu ne-am dus la culcare până la trei dimineaţa, atât am fost de fericiţi. Când m-am trezit a doua zi dimineaţă, am avut sentimentul că era cea mai frumoasă zi din viaţa mea...

Vocea lui Smitty se transformase în şoaptă şi toată lumea a început să zâmbească. Participasem de la distanţă la bucuria lor, citisem ştirea în ziarele din New York şi am simţit aceeaşi mândrie ca atunci când priveam o echipă de fotbal care avea un mijlocaş negru. Acum, ceea ce auzeam era totuşi cumva diferit; vocea lui Smitty transmitea un soi de fervoare care depăşea latura politică.

- Numai dacă ai fi fost acolo ai fi putut înţelege, a mai adăugat el. Adică în Chicago; sau poate s-a referit la faptul că ar fi trebuit să fiu în locul lui, în locul unui negru bătrân care suferă încă din cauza unei vieţi pline de insulte, de ambiţii zădărnicite, de ambiţii abandonate înainte de vreme. M-am întrebat dacă puteam înţelege cu adevărat. Să presupun unele lucruri, să le iau drept cuvenite, asta aş fi putut. Poate, văzându-mă, acei bărbaţi au gândit şi ei la fel despre mine. Oare s-ar fi simţit la fel dacă ar fi ştiut mai multe despre mine?, m-am întrebat. Am încercat să-mi imaginez ce s-ar fi întâmplat dacă bunicul meu ar fi intrat în acel moment în frizerie, cum s-ar fi oprit conversaţia, cum s-ar fi spart vraja; era vorba doar despre ipoteze diferite.

Smitty mi-a dat o oglindă să văd cum mă tunsese, apoi mi-a tras şorţul şi mi-a curăţat cu o perie spatele cămăşii.

- Mulţumesc pentru lecţia de istorie, am spus ridicându-mă de pe scaun.

- Asta a fost gratis, tunsul costă zece dolari. Cum te cheamă?

- Barack.

- Barack, zici. Eşti musulman?

- Bunicul meu a fost.

A luat banii şi mi-a strâns mâna.

- Ce să zic, Barack, data viitoare să nu mai aştepţi aşa mult. Părul tău era tare tocit când ai intrat pe uşa aia.
în după-amiaza aceea, Marty m-a luat din faţa casei şi am pornit spre autostrada Skyway. După câţiva kilometri, am ieşit de pe autostradă spre sud, am trecut de un rând de căsuţe făcute din şindrilă gri şi din cărămidă şi am ajuns în dreptul unei fabrici vechi uriaşe, care se întindea pe câteva cvartale.
- Vechea fabrică de oţel Wisconsin Steel.
Am stat acolo, tăcuţi, studiind clădirea care exprima o parte din spiritul robust, brutal, al trecutului industrial al oraşului Chicago. O construcţie din metal şi beton, din care lipseau atenţia pentru confort sau detalii. Acum era o clădire părăsită, mâncată de rugină, ca o epavă. De cealaltă parte a gardului încuiat cu un lanţ, o pisică cu blana pătată şi vai de capul ei alerga printre buruieni.
- în fabrica asta au lucrat tot felul de oameni, mi-a spus Marty în timp ce întorcea maşina ca s-o luăm înapoi. Negri. Albi. Hispanici. Toţi aveau aceleaşi slujbe. Toţi trăiau la fel. Dar, în afara fabricii, nici unul dintre ei nu voia să aibă de-a face cu ceilalţi. Şi ăştia de care vorbesc sunt oameni care merg la biserică. Fraţi şi surori întru Hristos.
Am oprit la un semafor şi am observat un grup de tineri albi, îmbrăcaţi în maiouri, care beau bere pe trotuar. într-o fereastră se vedea un poster al lui Vrdolyak. Câţiva dintre acei bărbaţi se holbau la mine. M-am întors spre Marty.
- Ce te face să crezi că acum lucrurile stau altfel?
- Păi, n-au de ales. Nu dacă vor să-şi recapete locurile de muncă.
Când am intrat din nou pe autostradă, Marty a început să-mi vorbească despre organizaţia pe care o înfiinţase. Ideea îi venise cu doi ani în urmă, după ce citise rapoartele despre închiderea fabricii şi concedierile ulterioare care s-au extins mai apoi în toată partea de sud a oraşului şi în suburbii. Prin intermediul unui episcop vicar foarte inimos, i-a cunoscut pe pastorii şi pe enoriaşii din zonă şi i-a auzit atât pe negri, cât şi pe albi vorbind despre umilinţele şomajului, despre

teama de a-şi pierde casele sau pensiile, despre sentimentul pe care cu toţii îl trăiau - şi anume că fuseseră trădaţi.
într-un sfârşit, mai mult de 20 de biserici din suburbii s-au reunit într-o organizaţie pe care au numit-o CCRC[26]. Acesteia i s-au alăturat alte opt biserici din oraş, sub denumirea de DCP[27]. Lucrurile nu s-au mişcat atât de repede precum sperase Marty. Sindicatele n-au făcut front comun, iar războiul politic din consiliul orăşenesc a fost o enormă diversiune. Cu toate acestea, CCRC tocmai înregistrase o primă victorie semnificativă: un program computerizat de distribuire a locurilor de muncă, în valoare de
500 000 de dolari, finanţat de legislativul din Illinois. Iar acum urma să sărbătorim această nouă bancă de locuri de muncă, mi-a explicat Marty, prima mişcare în ceea ce avea să fie o campanie pe termen lung.
- O să dureze ceva până vom ridica din nou industria manufacturieră de-aici, a spus el. Cel puţin zece ani. Dar dacă reuşim să atragem sindicatele, vom avea o bază pentru negocieri. între timp trebuie să oprim pierderile şi să le dăm oamenilor mici victorii pe termen scurt. Să le arătăm adevărata putere pe care ar deţine-o dacă nu se mai ceartă între ei şi se concentrează asupra adevăratului duşman.
- Şi care ar fi acela?
- Investitorii bancari, a răspuns Marty ridicând din umeri. Politicienii. Lobby-iştii.
Marty continua să dea din cap, ca pentru sine, uitându-se în faţă cu ochii mijiţi. M-am gândit că poate nu era atât de cinic pe cât dorea să pară, că fabrica pe care o lăsasem în urmă însemna ceva mai mult pentru el. Cândva a fost şi el trădat, mi-am spus.
Când am trecut de limita oraşului, soarele începea deja să apună. Am oprit în parcarea unei şcoli din suburbii, unde o mulţime de oameni îşi croiau deja drum spre amfiteatru. Erau aşa cum îi descrisese Marty: oţelari concediaţi, secretare, camionagii, femei şi bărbaţi care fumau mult şi nu erau atenţi la alimentaţie, care târguiau la Sears sau Kmart, care conduceau modele vechi de maşini fabricate în Detroit şi mâncau

la Red Lobster numai la ocazii speciale. Un bărbat solid, faţă bisericească dat fiind gulerul pe care-l purta, ne-a întâmpinat la uşă. Marty mi l-a prezentat ca fiind diaconul Wilbur Milton, copreşedinte al organizaţiei. Parcă era Moş Crăciun, cu barba lui roşcată şi obrajii bucălaţi.
- Bine ai venit, mi-a spus Will strângându-mi mâna cu putere. Chiar ne întrebam când vom ajunge să te cunoaştem. Am crezut că eşti doar o invenţie a lui Marty.
Marty a aruncat o privire spre aulă.
- A venit destulă lume?
- Eu zic că da. Toată lumea vrea să-şi aducă contribuţia. Iar oamenii guvernatorului au sunat să ne anunţe că trebuie să sosească şi el.
Marty şi Will s-au dus spre scenă, cu capetele aplecate asupra programului din seara aceea. Am vrut să-i urmez, dar mi-au blocat calea trei tinere de culoare, de vârste incerte. Una dintre ele, o fată drăguţă cu păr vopsit roşcat, s-a prezentat, mi-a spus că o cheamă Angela şi apoi mi-a şoptit la ureche:

- Tu eşti Barack, nu? Am dat afirmativ din cap.

- Nici nu ştii ce bucuroase suntem să te cunoaştem.
- Nici nu ştii, a întărit femeia de lângă Angela, care părea un pic mai în vârstă.

Am întins mâna, iar ea mi-a zâmbit, dezvelind un dinte din aur.

- Scuze, a spus ea dând mâna cu mine, eu sunt Shirley.

A arătat spre ultima dintre el, o tipă masivă, cu piele foarte închisă la

culoare.

- Ea este Mona. Ce zici Mona, nu-i aşa că e curăţel?

- Cum să nu..., a răspuns ea râzând.
- Să nu mă înţelegi greşit, a spus Angela cu glas scăzut. N-am nimic cu Marty. Dar realitatea e că nu poţi face decât...
- Hei, Angela!

Am ridicat privirea şi l-am văzut pe Marty care ne făcea cu mâna de pe scenă.

- Puteţi să vorbiţi cu Barack cât vreţi, dar mai târziu. Acum am nevoie de voi aici, lângă mine.

Cele trei femei şi-au aruncat priviri cu subînţeles, apoi Angela s-a întors către mine.

- E cazul să ne apucăm de treabă, a spus ea. Dar să ştii că chiar vreau să stăm de vorbă. Cât de curând.
- Aşa e, a adăugat Mona înainte ca toate trei să se depărteze.

Angela şi Shirley o luaseră înainte, iar Mona le-a urmat.

Amfiteatrul era aproape plin, 2 000 de oameni erau prezenţi, o treime dintre ei negri aduşi cu autobuzul din oraş. La ora şapte, corul a cântat două melodii gospel, Will a salutat toate bisericile reprezentate acolo, iar un luteran alb din suburbii a vorbit despre istoria şi misiunea CCRC. A urmat apoi o adevărată procesiune de oratori: un reprezentant alb şi unul negru ai corpului legislativ, un preot baptist şi cardinalul Bernardin şi, în cele din urmă, guvernatorul, care s-a angajat solemn să sprijine noua bancă a locurilor de muncă şi a înşirat toate eforturile pe care le-a făcut în numele muncitorilor din Illinois. Din punctul meu de vedere, evenimentul semăna destul de mult cu o convenţie politică sau cu o dezbatere televizată. Oamenii însă se simţeau bine. Unii ţineau în mâini bannere pe care erau scrise numele bisericilor de care aparţineau. Alţii izbucneau în urale când se întâmpla ca un prieten sau o rudă să fie recunoscută de cei de pe scenă. Văzându-i pe toţi aceşti oameni, albi şi negri, laolaltă, m-am simţit şi eu însufleţit şi m-am recunoscut în viziunea care-l anima pe Marty, în încrederea lui în impulsul populist şi în solidaritatea clasei muncitoare; am rezonat cu încrederea lui în faptul că se putea face curăţenie printre politicieni, jurnalişti şi birocraţi şi în posibilitatea de

a face loc tuturor la masa negocierilor, de a oferi cetăţenilor obişnuiţi o platformă comună.
Când mitingul a luat sfârşit, Marty mi-a spus că promisese să-i ducă pe câţiva acasă cu maşina, aşa că în loc să merg cu el am decis să mă duc cu unul dintre autobuzele care se întorceau în oraş. Era un scaun liber lângă Will, care, mângâiat de lumina felinarelor de pe autostradă, a început să-mi spună câte ceva despre el.
Crescuse în Chicago şi luptase în Vietnam. După război lucrase ca stagiar la
Banca Continental Illinois şi promovase rapid, bucurându-se de avantajele venite odată cu slujba - maşină, costume, birou în centrul oraşului. După reorganizarea băncii, Will fusese concediat şi se trezise zguduit zdravăn şi înglodat în datorii. Acela a fost momentul de cotitură din viaţa lui, felul în care Dumnezeu i-a spus să-şi pună valorile în ordine. Aşa că, în loc să caute o altă slujbă în domeniul bancar, s-a întors către biserică. S-a alăturat parohiei St. Catherine din West Pullman şi s-a angajat ca îngrijitor acolo. Această schimbare şi-a lăsat amprenta asupra căsniciei lui - soţia lui „încă se adapta" la noua situaţie, a spus el -, dar viaţa austeră se potrivea noii lui misiuni: aceea de a răspândi Vestea cea Bună şi de a demasca ipocrizia pe care o întâlnise în rândurile clericilor.
- Sunt o mulţime de negri printre feţele bisericeşti care cad în capcana clasei de mijloc, a mai spus Will. Din cei care au impresia că atât timp cât urmează litera Sfintei Scripturi nu trebuie să urmeze şi spiritul ei. în loc să ajungă la inimile oamenilor răniţi, îi fac să se simtă stingheri. Se uită ciudat la oamenii care nu sunt îmbrăcaţi cum se cuvine la liturghie, care nu vorbesc cum trebuie, lucruri de genul ăsta. Atât timp cât ei se simt bine, de ce s-ar expune? Ei bine, Iisus nu are nimic de-a face cu confortul. El a răspândit o predică socială. A vorbit celor slabi. Celor asupriţi. Asta le spun negrilor din clasa de mijloc ori de câte ori am ocazia să le vorbesc duminica. Le spun ceea ce nu doresc să audă.
- Şi te ascultă?

- Nu, a chicotit Will. Dar asta nu mă descurajează. E ca şi gulerul ăsta pe care îl port. îi scoate din minţi. „Gulerele albe sunt pentru preoţi”, îmi spun ei. Dar, vezi tu, doar pentru că sunt însurat şi nu pot fi hirotonisit nu înseamnă că n-am chemare. Nicăieri în Biblie nu scrie despre guler. Aşa că voi continua să îl port şi să le spun oamenilor ce mă însufleţeşte. Dacă mă gândesc bine, am purtat gulerul alb chiar acum vreo lună, când ne-am întâlnit cu cardinalul Bernardin. Toată lumea a fost foarte crispată din cauza asta. Pe urmă s-au supărat că m-am adresat cardinalului spunându-i pe nume, Joe, loc să folosesc formula „Sfinţia Voastră”. Dar Bernardin n-a avut nici o problemă. E un om cu har. Mi-am dat seama că ne înţelegem unul pe celălalt. Numai regulile creează distanţa dintre noi - reguli dictate de oameni, nu de Dumnezeu. Vezi tu, Barack, eu fac parte din Biserica Catolică, dar am fost crescut baptist. Aş fi putut să mă asociez unei biserici metodiste sau penticostale la fel de uşor. Dar pe mine Dumnezeu m-a îndrumat către St. Catherine. Iar Lui îi pasă mai mult dacă chiar sunt dedicat ajutorării oamenilor şi mai puţin dacă urmez linia strictă a catehismului.
Am înclinat uşor din cap, dar nu am întrebat ce este acela catehism. în Indonezia învăţasem doi ani la şcoala musulmană şi doi ani la şcoala catolică. Cât am fost la şcoala musulmană, învăţătorul îi scris mamei că mă strâmbam în timpul lecţiilor despre Coran. Mama nu s-a arătat prea îngrijorată. „Fii respectuos”, m-a sfătuit ea atunci. La şcoala catolică, ori de câte ori era timpul să ne rugăm, mă prefăceam că ţin ochii închişi când de fapt mă uitam pe furiş în jurul meu. Nu se întâmpla nimic. Nu vedeam îngeri coborând. Doar o călugăriţă cu faţa încreţită ca o smochină şi 30 de copii cu pielea de ciocolată, care mormăiau cuvinte. Se mai întâmpla să mă mai prindă măicuţa şi se uita severă la mine, iar eu închideam din nou ochii. Dar asta n-a schimbat ce simţeam în sufletul meu. Şi atunci m-am simţit ca acum, când îl ascultam pe Will vorbind; tăcerea mea de-acum era ca ochii mei închişi atunci.

Autobuzul a oprit în parcarea bisericii şi, împreună cu Will, am luat-o spre uşă. Le-a mulţumit tuturor pentru prezenţă şi i-a rugat să rămână la fel de implicaţi.

- Avem drum lung de străbătut, a spus el, dar în seara asta am înţeles ce putem face când ne propunem să fim uniţi. Sentimentul acela plăcut care vă încearcă în acest moment trebuie menţinut viu pentru a repune pe picioare comunitatea asta.

Câţiva oameni au zâmbit şi au rostit un „amin". Dar în timp ce coboram din autobuz am auzit-o pe o femeie din spatele meu vorbind cu prietena ei.

- Să mă mai scutească cu comunitatea, fato, a spus ea în şoaptă. Unde-s locurile alea de muncă despre care ne-au vorbit?

A doua zi după întrunire, Marty a decis că era timpul să mă implic cu adevărat şi mi-a dat o listă lungă de persoane pe care trebuia să le intervievez.

Află ce anume îi interesează în mod deosebit, mi-a spus el. De asta se implică lumea în activitatea de organizare, pentru că speră să poată obţine ceva în schimb. Odată ce înţeleg mai bine ce anume îi preocupă pe oameni, pot să-i cooptez în activitate. Iar prin mai multe acţiuni voi reuşi să clădesc puterea.

Chestiuni, acţiuni, putere, interes propriu. îmi plăceau aceste noţiuni. Exprimau o anumită hotărâre, precum şi o lipsă pronunţată de sentimentalism; politică, nu religie. Timp de trei săptămâni după aceea am muncit zi şi noapte, pregătind şi realizând interviurile. A fost mai greu decât mă aşteptasem. Mă încerca un fel de împotrivire din interior de câte ori trebuia să sun oamenii pentru pregătirea interviurilor, pentru că îmi revenea în minte imaginea bunicului meu când încerca să vândă asigurări de viaţă prin telefon: intuiam parcă nerăbdarea de la celălalt capăt al liniei sau mă simţeam singur când nu primeam nici un răspuns la mesajele pe care le lăsam. Majoritatea întâlnirilor mele se desfăşurau seara, erau vizite pe care le făceam la locuinţele celor intervievaţi, obosiţi deja după o zi de muncă. Se întâmpla câteodată ca persoana cu care aveam întâlnire să uite de

înţelegere şi eram nevoit să îi reamintesc cine eram, în timp ce, prin uşa întredeschisă, îi vedeam ochii plini de suspiciune.
Şi totuşi erau doar piedici minore. Odată depăşite, constatam că oamenii erau bucuroşi să-şi exprime părerea despre un consilier municipal ineficient sau despre vecinul care refuza să-şi îngrijească peluza din faţa casei. Pe măsură ce interviurile se înmulţeau, observam o repetare a anumitor teme. Am aflat, de pildă, că majoritatea locuitorilor din zonă copilăriseră de fapt în nordul oraşului Chicago sau în cartierele de vest, în enclavele aglomerate cu populaţie de culoare create de convenţii restrictive de-a lungul întregii istorii a oraşului. Oamenii cu care stăteam de vorbă îşi aduceau aminte cu drag de lumea aceea oarecum independentă, dar îşi aminteau şi de lipsa căldurii şi a luminii şi chiar a spaţiului, de felul în care părinţii lor îşi măcinaseră viaţa din cauza muncii grele, fizice.
Puţini erau aceia care îşi urmaseră părinţii în fabricile de oţel sau pe linia de asamblare. Mulţi au fost cei care şi-au găsit slujbe ca şoferi de autobuz, curieri, profesori şi lucrători sociali, profitând de implementarea mai riguroasă a legilor antidiscriminare din sectorul public. Erau slujbe care veneau cu avantaje şi le dădeau oamenilor suficientă încredere cât să angajeze un credit ipotecar. După ratificarea legilor de ocupare echitabilă a locuinţelor, au început să-şi cumpere case, rând pe rând, în Roseland sau în alte cartiere majoritar albe. Şi asta nu pentru că i-ar fi interesat în mod deosebit să se amestece cu albii, spuneau ei, ci pentru că preţurile caselor nu erau prohibitive şi beneficiau de o curticică pentru copii, pentru că şcolile erau mai bune, magazinele mai ieftine sau poate pentru că pur şi simplu puteau să facă asta.
De multe ori, ascultându-i pe aceşti oameni, mă trezeam gândindu-mă la poveştile auzite de la bunicul şi de la Toot şi de la mama, despre greutăţi şi migraţie, despre ambiţia de a găsi ceva mai bun. Numai că exista o diferenţă imposibil de evitat între ceea ce auzeam acum şi amintirile mele, de parcă imaginile din copilăria mea s-ar fi derulat înapoi. în aceste noi poveşti de viaţă, pancartele pe care scria De

vânzare apăreau ca ciupercile după ploaie. Se mai întâmpla ca o piatră să spargă o fereastră, iar vocile tensionate ale părinţilor înfricoşaţi se auzeau chemând copiii în casă, în mijlocul unui joc nevinovat. în mai puţin de şase luni, cvartale întregi s-au transformat total; în mai puţin de cinci ani, cartiere întregi nu mai arătau la fel.
în aceste poveşti, acolo unde se întâlneau negrii şi albii, rezultatele nu puteau fi decât furia şi suferinţa.
Zona respectivă nu şi-a revenit niciodată cu adevărat după acele transformări în componenţa rasială a populaţiei. Proprietarii de magazine şi bancherii au plecat şi au luat cu ei şi clienţii albi, ducând la dizolvarea unor reţele majore. Serviciile municipale au intrat în declin. Cu toate acestea, negrii stabiliţi în aceste case de mai bine de zece sau 15 ani, priveau aceste schimbări cu o anumită satisfacţie. Acolo unde existau două salarii, reuşiseră să-şi achite casele şi maşinile, să pună deoparte pentru educaţia fiilor şi a fiicelor ale căror fotografii de absolvire tronau pe toate policioarele de deasupra şemineurilor. Oamenii aceştia reuşiseră să-şi păstreze casele şi să-şi ţină copiii departe de pericolul străzii; apoi au creat cluburi districtuale pentru a se asigura că această acţiune se perpetuează. Abia când venea vorba de viitor ghiceam nelinişte în glasurile lor. Pomeneau de câte un văr, de un frate sau o soră care trecea din când în când pe la ei ca să împrumute bani; sau despre un copil, deja adult, dar şomer şi care încă locuia cu părinţii. Până şi succesul celor care absolviseră facultatea şi aveau
slujbe decente era privit cu sentimentul unei pierderi - cu cât aceşti copii se descurcau mai bine, cu atât aveau mai multe şanse să se îndepărteze de familie. Iar în locul lor se mutau familii mai tinere, mai puţin stabile, al doilea val de migranţi din cartierele sărace, nou-veniţi ce nu-şi puteau permite să-şi achite la zi ipoteca sau să investească în întreţinerea periodică a locuinţei. Furturile de maşini se înmulţiseră; parcurile erau pustii, aleile lor, acoperite doar de frunze moarte. Oamenii începuseră să petreacă mai mult timp în casă; investiseră în uşi din fier, mai solide; îşi puneau întrebarea dacă merită să vândă în

pierdere şi să se retragă într-un climat mai prietenos, poate chiar undeva în Sud.
în ciuda sentimentului de împlinire pe care aceşti bărbaţi şi aceste femei îl meritau, în ciuda dovezilor incontestabile privind propriile progrese, conversaţiile noastre erau marcate de un alt pericol, mult mai apăsător. Casele scoase la vânzare, faţadele decrepite ale magazinelor, storurile învechite ale bisericii, copiii din familii de anonimi care umpleau străzile - grupuri mari şi gălăgioase de băieţi, adolescente care hrăneau copilaşii cu chipsuri, maculatura aruncată peste tot pe străzi - toate acestea stăteau mărturie adevărurilor dureroase, transmiţându-le oamenilor faptul că progresul atins era efemer, nu prinsese rădăcini şi poate că nu va dura nici măcar cât vor trăi ei.
Din punctul meu de vedere, tocmai acest sentiment dual de progres individual amestecat cu declin colectiv stătea la baza efervescenţei lui Will din seara de dinaintea întrunirii. Văzusem şi eu mândria excesivă a unor bărbaţi care vorbeau despre barul bine garnisit din subsolul casei, pe care îl aranjaseră cu lămpi decorative şi pereţi cu oglinzi, în husele de plastic transparent care protejau canapelele şi covoarele. în toate astea, oricine putea întrezări efortul calculat de a institui ideea că lucrurile se schimbaseră, trebuia doar ca oamenii să demonstreze un comportament adecvat.
- Evit cât pot să merg cu maşina prin Roseland, mi-a explicat într-o seară o femeie din cartierul Washington Heights. Acolo oamenii sunt mai primitivi. Se vede asta din felul în care arată casele lor. Când albii locuiau în zonă, aşa ceva nu era admisibil.
La început s-au creat diferenţe între cartiere, apoi între cvartale şi în cele din urmă între cartiere separate doar de o stradă; s-a încercat chiar să se
controleze degradarea, să se instituie un cordon de delimitare între diferite zone. Am mai observat ceva. Femeia care privea cu atâta îngrijorare obiceiurile proaste ale vecinilor ţinea în bucătărie un portret al lui Harold, alături de o stampă pe care era brodat Psalmul

23. Am văzut aceeaşi fotografie în apartamentul deteriorat al unui tânăr care locuia câteva străzi mai departe şi încerca să-şi achite facturile făcând pe DJ-ul la petreceri. Aşa cum s-a întâmplat şi cu bărbaţii pe care i-am întâlnit în frizeria lui Smitty, alegerile reuşiseră să trezească în aceşti oameni un nou sentiment al sinelui. Sau poate era vorba doar de o idee mai veche, născută în vremuri mai puţin complicate. Oamenii aceştia aveau ceva în comun: credeau în Harold. Iar el, întocmai ca modul în care înţelegeam eu organizarea, promitea un fel de izbăvire colectivă.

*

Am aruncat raportul de trei săptămâni pe biroul lui Marty şi m-am aşezat pe un scaun cât timp a parcurs el paginile.

- Nu e rău deloc, a spus după ce a terminat de citit.
- Nu e rău?
- Da, nu e rău. începi să asculţi. Dar e încă prea abstract... sună de parcă ai face un sondaj sau cam aşa ceva. Dacă vrei să organizezi oamenii trebuie să te ţii departe de chestiunile secundare şi să mergi la miezul problemelor. Să afli ce anume îi impulsionează. Altfel nu vei putea să stabileşti o relaţie cu ei - or, tu trebuie să îi atragi.

Tipul începea să mă calce pe nervi. L-am întrebat dacă nu i se părea că devenea prea calculat, dacă nu cumva ideea de a pătrunde în mintea oamenilor şi de a le câştiga încrederea doar pentru a ridica o organizaţie nu i se părea prea manipulativă. A oftat.

- Nu sunt poet, Barack. Sunt doar organizator.

Ce însemna asta, oare? Am plecat din biroul lui într-o dispoziţie oribilă. Mai târziu am fost nevoit să recunosc că Marty avusese dreptate. încă nu ştiam cum să traduc ceea ce auzeam în acţiuni concrete. în realitate, abia spre sfârşitul campaniei de interviuri s-a ivit o ocazie. S-a întâmplat în timpul unei întâlniri cu Ruby Styles, o femeie corpolentă care lucra ca şefă de birou undeva în nordul oraşului. Vorbeam cu ea despre fiul ei adolescent, Kyle, un copil isteţ, dar timid, care începuse să aibă probleme la şcoală, iar la un moment dat ea a pus problema recrudescenţei bandelor locale. Unul dintre prietenii lui

Kyle fusese împuşcat cu o săptămână în urmă, chiar în faţa casei. Băiatul era bine acum, dar pe Ruby o preocupa siguranţa fiului ei. Am început s-o ascult cu mai mare atenţie; era un subiect de natură personală, în următoarele zile, am rugat-o pe Ruby să-mi facă cunoştinţă cu alţi părinţi care îi împărtăşeau temerile şi se simţeau frustraţi din cauza nepăsării poliţiei. Am propus să îl invităm pe comandantul poliţiei districtuale la o întrunire de cartier, astfel că toţi locuitorii îşi puteau exprima cu voce tare îngrijorările, şi toată lumea a fost de acord; în timp ce vorbeam despre publicitatea privind acest eveniment, o femeie a menţionat faptul că în cartierul unde fusese împuşcat respectivul băiat exista o biserică baptistă, iar pastorul Reynolds care slujea acolo ar fi fost dispus să-şi anunţe enoriaşii în legătură cu întrunirea.
Am stat timp de o săptămână numai pe telefoane, iar când am reuşit în sfârşit să vorbesc cu pastorul Reynolds răspunsul lui a fost unul încurajator. Era totodată preşedintele alianţei preoţilor locali, iar „bisericile trebuiau să se unească pentru a predica evanghelia socială", a spus el. A adăugat că alianţa urma să aibă şedinţa periodică chiar a doua zi şi că mă va introduce pe agenda discuţiilor cu mare bucurie. Am închis telefonul, plin de speranţă, iar a doua zi de dimineaţă m-am dus la biserică. Două tinere îmbrăcate în rochii albe, cu mănuşi albe, m-au primit în foaier şi m-au condus într-o sală mare de şedinţe, unde zece sau 12 bărbaţi de culoare stăteau deja de vorbă, adunaţi în cerc. Un domn deosebit de distins a venit să mă salute.
- Presupun că sunteţi fratele Obama, mi-a spus el, strângându-mi mâna. Eu sunt pastorul Reynolds. Aţi picat la timp. Tocmai ne pregăteam să începem.
Ne-am aşezat toţi la o masă lungă, iar reverendul Reynolds ne-a invitat să ne rugăm împreună înainte de a-mi da cuvântul. Am făcut eforturi să-mi stăpânesc emoţiile şi le-am vorbit preoţilor despre intensificarea activităţii bandelor şi despre întrunirea pe care o aveam în vedere, apoi le-am împărţit pliante pe care ei urmau să le distribuie mai departe congregaţiilor.

- Cu sprijinul dumneavoastră, acesta ar putea fi un prim pas în direcţia cooperării în mai multe domenii, am început. E nevoie să reparăm şcolile. Să creăm locuri de muncă pentru oamenii din cartier...
în timp ce împărţeam pliantele, în sală a intrat un bărbat înalt, cu pielea de culoarea miezului de nucă. Purta un costum albastru, la două rânduri, şi o cruce mare din aur peste cravata purpurie. îşi îndreptase părul şi îl pieptănase pe spate, cu o buclă mare în faţă, după moda frizurilor pompadour.
- Frate Smalls, tocmai ai ratat o prezentare excelentă, i-a spus reverendul Reynolds. Acest tânăr, fratele Obama, intenţionează să organizeze o întrunire pe tema recentelor atacuri cu armă dintre bandele de cartier.

Reverendul Smalls şi-a turnat cafea într-o ceaşcă, după care a răsfoit

pliantul.

- Cum se numeşte organizaţia dumitale? m-a întrebat el.

- Proiectul Comunităţilor în Dezvoltare.
- Comunităţi în Dezvoltare..., s-a încruntat el. Parcă îmi amintesc de un tip alb care a venit la mine să vorbească despre un fel de dezvoltare. Un tip caraghios. Evreu, după nume. Ai legături cu catolicii?
I-am explicat că unele biserici catolice din zonă erau deja implicate.
- Corect. Acum îmi amintesc, spuse reverendul Smalls luând o gură de cafea şi lăsându-se pe spate în scaun. I-am spus acelui tânăr că poate să-şi ia bocceluţa şi să plece. Nu avem nevoie de aşa ceva.
-Dar.
- Uite ce e... cum ziceai că te cheamă? Obama? Uite ce e, Obama, sunt convins că ai intenţii bune. Dar nu e cazul să ne încurcăm cu banii albilor şi să ne asociem cu bisericile catolice şi cu organizatorii evrei ca să ne rezolvăm problemele. Ei nu sunt interesaţi de noi. Ei, fir-ar să fie, până şi arhiepiscopia din oraşul ăsta e condusă de rasişti indiferenţi. întotdeauna a fost aşa. Albii se fâţâie pe-aici având

impresia că ştiu ce e mai bine pentru noi, angajează o mână de absolvenţi de facultate aşa ca tine, care vorbesc în sloganuri, care habar n-au de ce se întâmplă, dar vor să preia controlul. Totul este politic - or, nu despre asta este vorba aici.
Am încercat să leg două vorbe, să le amintesc că biserica fusese mereu în fruntea gestionării problemelor comunităţilor, dar reverendul Smalls a dat din cap.
- Nu înţelegi, m-a întrerupt el. Lucrurile s-au schimbat odată cu instalarea noului primar. Îl cunosc pe comandantul poliţiei districtuale de când era un biet sectorist. Consilierii din zonă sunt toţi dedicaţi efortului de responsabilizare a comunităţii negre. De ce e nevoie să protestăm şi să ne luăm în gură cu oamenii noştri? Fiecare dintre cei prezenţi aici are legătură directă cu primăria. Fred, tocmai ai vorbit cu consilierul pentru permisul ăla de parcare, nu?

în încăpere s-a lăsat liniştea. Reverendul Reynolds şi-a dres glasul.

- Băiatul e nou în oraş, Charles. încearcă să ne fie de ajutor.

Reverendul Smalls a zâmbit şi m-a bătut uşor pe umăr.
- Să nu mă înţelegi greşit. Cum spuneam, sunt convins că ai intenţii bune. Numai că în momentul ăsta eşti de partea greşită a baricadei.
Am rămas în picioare, fierbând în suc propriu, în vreme ce pastorii continuau să discute despre o slujbă comună pentru Ziua Recunoştinţei, care urma să fie ţinută în parcul de vizavi. La sfârşitul şedinţei, reverendul Reynolds şi alţi câţiva dintre cei prezenţi mi-au mulţumit că venisem.
- Nu pune la suflet ce spune Charles, m-a sfătuit unul dintre ei. Câteodată poate fi cam prea dur.
Am observat că nici unul nu a luat pliantele; iar câteva zile mai târziu, când am încercat să-i contactez telefonic pe unii dintre ei, secretarele mi-au spus că nu se aflau la birou.

Am organizat totuşi întâlnirea noastră cu reprezentanţii poliţiei, întâlnire care s-a dovedit a fi un mic fiasco. Au fost prezente doar 13 persoane, risipite ici- colo pe rândurile de scaune goale. Comandantul districtual nu a mai venit, delegând în locul său un agent care răspundea de relaţiile cu comunitatea. La fiecare câteva minute, în sală intra câte un cuplu de vârstnici, interesaţi de jocul de bingo. Mi-am petrecut aproape toată seara îndrumându-i la etaj, în timp ce Ruby stătea mohorâtă pe scenă şi îl asculta pe poliţistul care vorbea despre importanţa severităţii părinteşti.

Pe la jumătatea întrunirii a apărut şi Marty.

După terminarea şedinţei a venit lângă mine şi mi-a pus o mână pe

umăr.

- Te simţi cam de rahat, aşa-i?

Avea dreptate. M-a ajutat să fac ordine, apoi m-a invitat la o cafea, unde mi-a explicat ce greşeli făcusem. Problema bandelor de cartier era una mult prea generală pentru a-i impresiona pe oameni, deci trebuia pus accentul pe chestiuni concrete, specifice şi cu şanse de reuşită. Ar fi trebuit s-o pregătesc mai bine pe Ruby şi să aduc mai puţine scaune. Ceea ce era mai important - trebuia să dedic mai mult timp întâlnirilor cu liderii comunităţii; nu pliantele erau cele care scoteau oamenii din case într-o noapte ploioasă.

- Să nu uit, mi-a spus el când ne-am ridicat. Cum au decurs lucrurile la întâlnirea cu pastorii?

I-am povestit despre reverendul Smalls. A pufnit în râs.

- Mai bine că n-am venit, aşa-i?

- De ce nu m-ai avertizat referitor la Smalls? l-am întrebat, deloc amuzat.

- Ba te-am avertizat, mi-a răspuns Marty, deschizând portiera maşinii. Ţi-am spus că în Chicago lumea e divizată şi că politicienii folosesc scindarea asta în interes propriu. Or, Small asta e, un politician care poartă, întâmplător, şi gulerul de pastor. Hai că nu-i sfârşitul lumii. Zi mersi că ţi-ai învăţat lecţia la timp.

Despre ce lecţie era vorba? Privind maşina lui Marty cum se îndepărtează, m- am gândit la ziua mitingului: la vocea lui Smitty, cel cu frizeria; la rândurile de albi şi de negri din aula şcolii, la oamenii aflaţi acolo ca urmare a închiderii fabricii, dar şi la sentimentul de trădare resimţit de Marty; la cardinal, un bărbat scund, cu ochelari, palid, modest, îmbrăcat în sutană neagră, care n-a făcut decât să zâmbească când Will l-a îmbrăţişat cu putere; la Will, care era atât de sigur că amândoi împărtăşeau aceleaşi sentimente.

Fiecare imagine venea cu propria lecţie, fiecare era subiect pentru diverse interpretări. Multe biserici, multe culte. Au existat poate vremuri în care acele credinţe au părut să conveargă - mulţimea din faţa Monumentului Lincoln, Cavalerii Libertăţii[28] la masa de prânz. Asemenea momente au fost izolate, fragmentate. Cu ochii închişi, toţi rosteam aceleaşi cuvinte, dar în adâncul sufletului fiecare se ruga la propriul stăpân; fiecare rămânea prizonier propriilor amintiri; fiecare ne-am agăţat de propria fantezie prosteasc㎠.

Un bărbat ca Smalls înţelegea toate astea, mi-am spus. El a înţeles că bărbaţii din frizeria lui Smitty nu doreau clasificarea victoriei lui Harold în alegeri, a victoriei lor. Nu doreau să ştie că problemele lor erau mult mai complicate decât le considerau cei câţiva consilieri albi prefăcuţi, nici că izbăvirea lor era un proces incomplet. Atât Marty, cât şi Smalls ştiau că în politică, la fel ca în religie, puterea stă în certitudine, şi că certitudinea unui om anume este o ameninţare la adresa certitudinii altcuiva.

Cum stăteam aşa, în parcarea goală a unui restaurant McDonald's din partea de sud a oraşului Chicago, mi-am dat seama că gândeam ca un eretic. Poate chiar mai rău, pentru că până şi un eretic crede în ceva, fie chiar şi în autenticitatea propriilor îndoieli.

South Loop, principalul district şi centru de afaceri al oraşului Chicago (n.tr.)

Calumet Community Religious Conference - Asociaţia Comunităţii Religioase din Calumet (n.tr.)

Developing Communities Project - Proiectul Comunităţilor în Dezvoltare (n.tr.)

Freedom Riders - activişti pentru drepturile civile din Sudul segregat al Statelor Unite (n.tr.

)Capitolul nouă

Proiectul de locuinţe sociale Altgeld Gardens[29] era situat în extremitatea sudică a oraşului Chicago. Acolo fuseseră construite o serie de blocuri cu două etaje, din cărămidă, cu uşi vopsite în verde cazon şi storuri tuciurii, în total 2 000 de apartamente. Toată lumea din zonă folosea denumirea mai scurtă, „the Gardens”[30], dar abia mai târziu am înţeles ironia numelui, care evoca un loc proaspăt şi bine îngrijit - un pământ sfinţit.

Ce-i drept, în partea sudică a proiectului exista un crâng cu pomi, iar la sud şi la vest curgea râul Calumet, unde oamenii pescuiau câteodată în apele tulburi. Dar peştii din acele ape aveau o culoare ciudată, ochii erau acoperiţi cu un fel de cataractă, iar în spatele branhiilor aveau noduli. Pescarii îi consumau numai dacă erau nevoiţi.

Spre est, de cealaltă parte a autostrăzii, era groapa de gunoi Lake Calumet, cel mai mare depozit de deşeuri din Vestul Mijlociu.

Iar la nord, chiar peste stradă, se afla uzina de tratare a apelor reziduale de pe lângă Sectorul Sanitar Metropolitan. Oamenii din Altgeld nu puteau vedea uzina şi nici cuvele în aer liber care se

întindeau pe o distanţă de peste un kilometru; datorită eforturilor recente de cosmetizare, direcţia sanitară menţinea un spaţiu verde care delimita uzina, presărat cu puieţi plantaţi în grabă, care refuzau să crească, arătând precum cele câteva fire de păr cu care bărbaţii cu calviţie îşi acopereau creştetul capului. Singurul lucru pe care autorităţile nu-l puteau ascunde era mirosul - un miros greu, respingător, care varia ca intensitate în funcţie de temperatura de-afară şi de direcţia vântului şi care se strecura prin ferestre oricât de bine ar fi fost ele închise.

Duhoarea, toxinele şi un peisaj gol, nelocuit. Timp de aproape un secol, cei câţiva kilometri pătraţi din jurul zonei Altgeld fuseseră acoperiţi de nenumărate fabrici, acesta fiind preţul pe care oamenii îl plătiseră pentru slujbele lor bine remunerate. Acum, că locurile de muncă dispăruseră, terenurile erau folosite ca groapă de gunoi.

O groapă de gunoi, dar şi un loc pentru adăpostirea negrilor săraci. Deşi era unic, dată fiind izolarea de restul oraşului, proiectul Altgeld avea totuşi o istorie comună cu celelalte proiecte din oraş: se născuse din visurile reformatorilor care doreau locuinţe decente pentru nevoiaşi, era un ansamblu de locuinţe concentrat de administraţie departe de cartierele de albi, dar împiedica familiile care munceau să locuiască acolo. Totodată, era rezultatul unui troc prin care Autoritatea de Locuinţe din Chicago (CHA) patrona zona, de unde proasta gestionare şi nepăsarea. Situaţia nu era încă la fel de gravă ca în alte proiecte de locuinţe din Chicago, cum erau cartierele Robert Taylor sau Cabrini Greens, pline de blocuri cu scări întunecate şi holuri murdare de urină, unde împuşcăturile erau la ordinea zilei. Proiectul Altgeld era ocupat în proporţie de 90%, iar majoritatea apartamentelor erau bine întreţinute, unele dintre ele decorate cu o notă personală: o cuvertură cu model aruncată peste tapiţeria deteriorată, un calendar vechi, cu peisaje exotice, care atârna pe perete - or, toate astea exprimau cumva ideea de cămin.

Cu toate acestea, „grădinile” arătau de parcă erau într-o perpetuă stare de degradare. Tavanele erau crăpate. Conductele, sparte.

Toaletele, înfundate. Urme de cauciucuri pline de noroi acopereau aleile înguste, pline de ghivece sparte, înclinate, pe jumătate acoperite, lipsite de flori. Echipele de întreţinere ale CHA nici măcar nu se mai chinuiau să dea impresia că vor interveni curând pentru reparaţii. Cei mai mulţi copii din Altgeld nu văzuseră niciodată o grădină adevărată şi creşteau văzând cum se uzează totul în jurul lor, ba chiar simţeau o plăcere ciudată în a grăbi degradarea.
Am virat pe strada 131 spre Altgeld şi m-am oprit în faţa bisericii Our Lady of the Gardens, o construcţie joasă, din cărămidă, de la capătul cartierului. Trebuia să mă întâlnesc acolo cu principalii noştri lideri pentru a vorbi despre greutăţile întâmpinate în efortul nostru organizatoric, despre cum puteam reveni la normal. Am oprit motorul, dar în timp ce m-am aplecat să iau servieta, m-am oprit brusc. Poate din cauza peisajului dezolant, poate din cauza cerului întunecat. Am închis ochii şi mi-am sprijinit capul de tetieră, simţindu-mă ca un secund pe un vas gata să se scufunde.
Trecuseră mai bine de două luni de la acea întâlnirea ratată cu poliţia, iar lucrurile luaseră o turnură serioasă. Nu avuseseră loc nici marşuri, nici întâlniri, nici nu se cântaseră imnuri de libertate. M-am lovit doar de greşeli şi de neînţelegeri, de plictiseală şi de stres. O parte din problemă era reprezentată de propria bază, care, cel puţin în oraş, nu fusese niciodată prea mare: opt parohii catolice în numeroase cartiere, toate congregaţii de negri conduse de preoţi albi, de origine poloneză sau irlandeză, bărbaţi izolaţi care făcuseră seminarul în anii 1960, cu intenţia de a-i servi pe cei săraci şi de a vindeca rănile rasiale, dar cărora le lipsea râvna strămbunilor lor misionari; erau oameni buni, blânzi, dar cam prea sensibili. Predicile lor despre unitate şi bunăvoinţă se pierduseră călcate în picioare de fuga celor albi, iar eforturile de a recruta noi membri erau privite cu suspiciune de către chipurile întunecate - majoritatea baptiste, metodiste sau penticostale - care înconjurau acum bisericile. Marty i-a convins că puteau scăpa de izolare prin organizare, că declinul acestor cartiere nu numai că putea fi stopat, dar parohiile puteau să capete o nouă energie, iar spiritul lor

putea fi reaprins. îşi pierduseră speranţa şi-aşa fragilă şi, în momentul în care m-am întâlnit cu ei, se resemnaseră deja.
- Adevărul e că mulţi dintre noi căutăm să fim transferaţi de-aici, mi-a spus unul dintre preoţi. Singurul motiv pentru care mă aflu încă aici este că nu găsesc pe nimeni dispus să mă înlocuiască.
Şi mai scăzut era moralul enoriaşilor, al oamenilor de culoare cum erau Angela, Shirley şi Mona, cele trei femei pe care le cunoscusem la miting. Toate trei erau pline de viaţă, aveau umor, reuşiseră - fără sprijinul unui bărbat - să-şi crească copiii, să jongleze cu tot felul de slujbe part-time şi cu mici scheme de afaceri, organizând grupuri de cercetaşi din rândurile fetelor, spectacole de modă şi tabere de vară pentru copiii care se perindau zilnic pe la biserică. Nici una dintre ele nu locuia în Altgeld, fiecare avea propria căsuţă la vest de proiect, aşa că le-am întrebat la un moment dat ce anume le motivează în efortul lor. Şi-au dat toate trei ochii peste cap, ca la comandă, înainte să termin întrebarea.
- Ai grijă, fato, i-a spus Angela lui Shirley, ceea ce a făcut-o pe Mona să pufnească în râs. Barack e pe cale să-ţi ia un interviu. Simt asta în privirea lui.
- Suntem doar o mână de femei plictisite, de vârstă mijlocie, Barack, a spus Shirley, şi n-aveam nimic mai bun de făcut cu timpul nostru. Dar, dacă apare Făt-Frumos, ia să vezi atunci!, a adăugat ea, cu o mână în şold şi ţinând ţigara, ca o vedetă de cinema, în cealaltă mână. Adio, Altgeld, bonjour
Monte-Carlo!
Nu le prea auzisem glumind în ultima vreme. Auzisem numai cât erau de nemulţumite. Se plânseseră de faptul că lui Marty nu-i păsa de Altgeld, că era arogant şi nu lua în seamă sugestiile lor.
Mai mult decât atât, erau nemulţumite de noua bancă a locurilor de muncă pe care o anunţasem cu atâta tam-tam în seara mitingului şi care se dovedise a fi un mare fiasco. După cum stabilise Marty, o universitate de stat din suburbii fusese însărcinată să administreze programul, era o chestiune de eficacitate, le spusese el, pentru că

universitatea avea deja computerele necesare. Din păcate, după două luni de la presupusa lansare a programului, nimeni nu îşi găsise încă de lucru prin el. Computerele nu funcţionau corect; datele introduse erau eronate, iar oamenii erau trimişi la interviuri pentru slujbe care de fapt nici nu existau. Marty era negru de furie şi cel puţin o dată pe săptămână trecea pe la universitate, înjurând de toţi dumnezeii în timp ce încerca să obţină răspunsuri din partea funcţionarilor preocupaţi mai mult de finanţarea următorului an. Numai că pe femeile din Altgeld nu le interesau deloc frustrările lui Marty. Tot ce ştiau era că la mijloc erau 500 000 de dolari care nu ajunseseră la comunitatea lor. Pentru ele, banca locurilor de muncă era doar o dovadă în plus că Marty se folosise de ele pentru a obţine alte foloase; erau convinse că albii din suburbii beneficiau de slujbele promise.

- Marty nu face decât să îi protejeze pe ai lui, bombăneau ele.

Am făcut tot posibilul să mediez conflictul, apărându-l pe Marty de acuzele de rasism care i se aduceau, sugerându-i acestuia să dea dovadă de mai mult tact. Marty mi-a spus că-mi pierd vremea. După părerea lui, motivul supărării Angelei şi a celorlalţi lideri din oraş era faptul că refuzase să îi numească în fruntea programului.

- De asta nu merg bine o grămadă de aşa-zise organizaţii comunitare. Iau bani de la guvern, angajează personal inutil şi devin peste noapte operaţiuni de mecenat care au clienţi ce trebuie mulţumiţi. Nu lideri. Clienţi. Care trebuie mulţumiţi.

Vorbea de parcă scuipa nişte cuvinte spurcate.

- Iisuse, ţi se face greaţă numai când te gândeşti la asta. Dacă vrei să continui activitatea asta, Barack, nu te mai gândi dacă oamenii te plac sau nu, a adăugat el văzându-mi supărarea pe chip. Nu merită.

Patronaj, politică, resentimente, revendicări rasiale, pentru Marty erau totuna, divagări de la ţelul suprem şi modalităţi de a corupe o cauză nobilă. încă se lupta să atragă sindicatele de partea lui, convins că acestea aveau să vină cu forţe proaspete şi să aducă nava la ţărm. într-o zi, pe la sfârşitul lui septembrie, ne-a rugat pe mine şi pe Angela să îl însoţim la o întâlnire cu liderii de sindicat de la LTV Steel, una dintre

puţinele fabrici de oţel rămase în funcţiune în oraş. Marty muncise o lună ca să aranjeze această întâlnire şi era extrem de entuziasmat în acea zi, vorbind precipitat despre companie, despre sindicat şi despre noile etape în organizarea campaniei.
în cele din urmă, preşedintele sindicatului - un irlandez tânăr şi chipeş care fusese ales de curând pe baza promisiunilor legate de o reformă - a intrat în sală, împreună cu doi bărbaţi voinici, de culoare, trezorierul sindicatului şi vicepreşedintele. După ce prezentările au fost făcute, ne-am aşezat cu toţii la masă, iar Marty şi-a început prezentarea. Corporaţia se pregătea să iasă din producţia de oţel, motiv pentru care măririle de salarii nu făceau decât să prelungească agonia. Dacă sindicatul dorea să păstreze locurile de muncă, trebuia să ia măsuri mai îndrăzneţe, să discute cu reprezentanţii bisericilor şi să elaboreze un plan de preluare a muncitorilor. Era nevoie de negocieri cu primăria pe marginea utilităţilor concesionare şi a cotelor de impozitare pe perioada tranziţiei. Trebuiau făcute presiuni asupra băncilor pentru împrumuturi ce ar fi contribuit la investiţii în noile tehnologii, necesare pentru a eficientiza fabrica.
în timpul monologului, liderii de sindicat s-au tot foit în scaune, neliniştiţi. Până la urmă preşedintele s-a ridicat şi i-a spus lui Marty că ideile lui merită analizate, dar că în momentul de faţă sindicatele trebuiau să se concentreze asupra unor decizii imediate privind oferta conducerii. Când am ajuns în parcare, Marty era stupefiat.
- Nu-i interesează, mi-a spus, clătinând din cap. Merg ca oile spre marginea prăpastiei.
M-am simţit prost pentru Marty. M-am simţit şi mai prost pentru Angela. Nu
scosese nici un cuvânt în timpul discuţiei, dar după ce ne-am urcat în maşină s-a întors spre mine şi mi-a spus:
- N-am priceput o iotă din ce a spus Marty.
Abia atunci am înţeles cât de complicat fusese demersul lui Marty şi cât de greşit calculase totul. Nu era vorba neapărat de faptul că Angela nu înţelesese mai nimic din prezentarea lui Marty, pentru că în

timpul conversaţiei noastre devenise clar că înţelesese propunerea lui cel puţin la fel de bine ca mine. Nu, adevăratul sens al remarcii ei a fost acela că nu pricepea care era de fapt legătura între propria situaţie şi menţinerea în funcţiune a fabricii LTV. Colaborarea cu sindicatele îi putea ajuta pe cei câţiva negri rămaşi în fabrică să-şi păstreze locurile de muncă, dar nu putea rezolva problema şomajului cronic. Iar o bancă a locurilor de muncă îi putea ajuta pe angajaţii cu experienţă să găsească altceva, dar nu îi putea învăţa pe adolescenţii negri care renunţaseră la şcoală cum să citească sau cum să opereze un computer.

Cu alte cuvinte, situaţia era diferită pentru populaţia de culoare. Era diferită şi acum, aşa cum fusese diferită pentru bunicii Angelei, care nu fuseseră primiţi în sindicat şi fuseseră scuipaţi în faţă; situaţia fusese diferită şi pentru părinţii ei, care nu avuseseră acces la cele mai bune locuri de muncă asigurate de patronat înainte ca termenul de patronat să capete un sens peiorativ. Nerăbdător să se ia la trântă cu brokerii de putere din centrul oraşului, cu investitorii bancari în costumele lor scumpe, Marty a încercat să vadă aceste diferenţe ca parte a unui trecut nefericit. Dar, pentru un om ca Angela, trecutul era totuna cu prezentul; comparativ cu teoriile despre solidaritatea de clasă, trecutul avea o influenţă infinit mai reală asupra lumii din care ea făcea parte. Aşa se explica de ce un mare număr de negri nu putuseră să se mute în suburbii când lucrurile mergeau încă bine, de ce erau atât de puţini negri care îşi îndepliniseră visul american. Aşa se explica de ce rata şomajului era mai mare, mai prelungită şi mai devastatoare în cartierele de negri, dar şi de ce Angela nu avea nici un pic de înţelegere faţă de cei care doreau să trateze populaţia de culoare şi populaţia albă în acelaşi fel.

Aşa se explica fenomenul Altgeld.

M-am uitat la ceas: era 2:10. Era timpul să iau taurul de coarne. Am coborât din maşină şi am sunat la uşa bisericii. Angela mi-a răspuns şi m-a condus într-o cameră în care aşteptau şi ceilalţi lideri: Shirley, Mona, Will şi Mary, o femeie albă cu părul negru, o tipă liniştită care

era învăţătoare la şcoala patronată de St. Catherine. Mi-am cerut scuze pentru întârziere şi mi-am turnat o ceaşcă de cafea.

- Deci, am spus, luând loc lângă geam. Ce e cu feţele astea lungi?

- Renunţăm, a spus Angela.

- Cum adică?

- Mă rog..., a ridicat ea din umeri. Eu, cel puţin, renunţ. Nu pot vorbi în numele celorlalţi.

M-am uitat în jur. Toată lumea mi-a evitat privirea, exact ca nişte juraţi care urmează să dea un verdict nefavorabil.

- îmi pare rău, Barack, a continuat Angela. Asta n-are nici o legătură cu tine. Adevărul e că ne-am cam săturat. Ne zbatem de doi ani, fără nici un rezultat.

- îţi înţeleg frustrarea, Angela. Toţi suntem frustraţi. Dar mai ai puţină răbdare. Vom...

- Nu mai e timp, a intervenit Shirley. Nu putem continua să facem promisiuni goale oamenilor. E nevoie de ceva concret acum.

M-am tot jucat cu ceaşca de cafea, încercând să găsesc altceva de spus. Cuvintele mi se amestecau în cap şi preţ de-o clipă m-a cuprins panica. Apoi panica a făcut loc furiei. Eram furios pe Marty pentru că mă convinsese să vin la Chicago. Eram furios pe lideri pentru vederile lor înguste. Eram furios pe mine însumi pentru că îmi închipuisem că aş fi putut vreodată crea o punte între cele două tabere. Deodată, mi-am amintit ce îmi spusese Frank în noaptea aceea, în Hawaii, după ce aflasem că Toot fusese îngrozită de un bărbat de culoare.

Aşa stau lucrurile, mi-a spus el atunci. învaţă să te obişnuieşti cu asta.

încă iritat, m-am uitat pe fereastră şi, vizavi, am văzut un grup de băieţi. Aruncau cu pietre în placajul care acoperea fereastra unui apartament nelocuit. Aveau glugile trase peste ochi, ca nişte călugări în miniatură. Unul dintre ei s-a ridicat pe vârfuri şi a început să tragă de placajul care acoperea uşa apartamentului, s-a dezechilibrat şi a

căzut, stârnind râsul tuturor. îmi venea să mă duc lângă ei şi să demolez tot acel peisaj funest, bucată cu bucată. M-am întors spre Angela.
- Dă-mi voie să te întreb ceva, am spus, arătând cu degetul pe fereastră. Ce crezi că se va alege de băieţii aceia?
- Barack...
- Nu, te întreb. Spui că te-ai săturat, la fel ca majoritatea celor aici de faţă. încerc să ghicesc ce se va întâmpla cu băieţii ăia. Cine o să aibă grijă ca ei să beneficieze măcar de-o şansă? Consilierii? Lucrătorii sociali? Bandele de infractori?
Simţeam că ridic vocea, dar nu m-am oprit.
- Să ştii că n-am venit aici pentru că aveam nevoie de o slujbă. Am venit pentru că Marty mi-a spus că aici voi găsi nişte oameni care chiar doresc o schimbare în cartierele lor. Nu mă interesează ce a fost în trecut. Ştiu doar că am ajuns aici şi sunt devotat muncii pe care o fac alături de voi. Dacă apare vreo problemă, o rezolvăm. Dacă nu veţi vedea nici un rezultat în urma colaborării cu mine, eu voi fi primul care vă va spune să abandonaţi. Dar, dacă abandonaţi toţi acum, atunci doresc un răspuns la întrebarea mea.
M-am oprit, uitându-mă la fiecare în parte. Au fost oarecum luaţi prin surprindere de ieşirea mea, dar nici unul mai mult decât eu însumi. Ştiam că mă aflu pe un teren nesigur; dar nu eram îndeajuns de apropiat de nici unul dintre ei ca să pot spune că planul meu se va întoarce împotriva mea. Era singura mea carte la momentul respectiv. Băieţii de vizavi au luat-o din loc. Shirley a ieşit să-şi mai ia nişte cafea. După circa zece minute, Will a avut în sfârşit ceva de spus.
- Nu ştiu ce părere aveţi voi, dar eu cred că am vorbit destul despre problemele astea. Marty le cunoaşte prea bine. De aceea l-a angajat pe

Barack. Corect, Barack? Am încuviinţat uşor din cap.

- Situaţia e încă foarte gravă. Nu s-a schimbat mai nimic. Ceea ce vreau eu să ştiu este ce vom face de acum încolo, a mai spus el, întorcându-se spre mine.

- Habar n-am, Will, am recunoscut eu. Spune-mi tu.
Will a zâmbit şi mi-am dat seama că depăşisem criza imediată. Angela a acceptat să mai aştepte câteva luni. Le-am promis că mă voi concentra mai mult asupra proiectului Altgeld. în următoarea jumătate de oră am discutat strategiile şi am împărţit sarcinile. Când să ieşim din sală, Mona m-a prins de braţ.
- Ai gestionat foarte bine discuţia, Barack. Din câte se pare, ştii ce ai de făcut.

- Nu-i aşa, Mona. Nu ştiu absolut deloc.

- Atunci promit să nu spun nimănui, a răspuns ea râzând.

- Apreciez asta, Mona. Apreciez din tot sufletul.
în seara aceea l-am sunat pe Marty şi i-am povestit câte ceva din ceea ce se întâmplase. Nu era deloc surprins: o parte din bisericile din suburbii începuseră deja să se retragă. Mi-a dat câteva sugestii în legătură cu chestiunea locurilor de muncă din Altgeld, apoi m-a sfătuit să măresc ritmul interviurilor.
- Va trebui să cauţi noi lideri, Obama. Nu mă îndoiesc că Will e un tip grozav, dar chiar crezi că e bine să depinzi de el pentru a menţine organizaţia la suprafaţă?
Am priceput ce voia să spună. îmi plăcea Will, apreciam sprijinul lui, dar trebuia să recunosc că avea unele idei cam... excentrice. îi plăcea să fumeze iarbă la sfârşitul zilei de muncă („Dacă Dumnezeu nu voia să fumăm iarbă,
nu ne-ar fi lăsat-o pe pământ"). Pleca fără ezitare în mijlocul oricărei şedinţe pe care o considera plictisitoare. Când îl luam cu mine la interviurile cu membrii bisericii lui, începea să le atragă atenţia asupra faptului că nu înţelegeau corect Sfânta Scriptură ori asupra îngrăşământului pe care îl foloseau pentru peluză şi chiar despre constituţionalitatea taxei pe venit (după părerea lui, taxa pe venit viola Legea drepturilor omului, drept urmare el refuza s-o plătească).

- Poate ar trebui să fii mai atent la ce au de spus oamenii, i-am spus la un moment dat, şi atunci vor fi şi ei mai receptivi.
- Sunt atent, a zis el clătinând din cap. Tocmai asta e problema. Tot ce spun ei e greşit.

După întâlnirea din Altgeld, Will a venit cu o idee nouă.
- Negrii ăştia corciţi de la St. Catherine nu vor face nimic, a spus el. Dacă vrem să realizăm ceva trebuie să ieşim în stradă!

Mi-a atras atenţia că populaţia din imediata vecinătate a bisericii St. Catherine era formată din şomeri care trăiau de pe-o zi pe alta; iar noi trebuia să ne concentrăm asupra lor. Şi pentru că ei nu s-ar fi simţit în largul lor la o şedinţă găzduită de o altă biserică, era nevoie să organizăm o serie de mitinguri în stradă, în zona West Pullman, unde ei s-ar fi putut strânge pe un teren neutru.

La început am fost sceptic, dar nici nu doream să descurajez eventualele iniţiative, aşa că i-am ajutat pe Marty şi pe Mary să pregătească un pliant care să fie distribuit în cvartalul aflat cel mai aproape de biserică. Peste o săptămână, aşteptam toţi trei la un colţ de stradă, în vântul de toamnă târzie. Iniţial, strada a rămas goală, iar ferestrele căsuţelor din cărămidă - acoperite de jaluzele. în cele din urmă, a început să se strângă lume, femei cu capul acoperit de plase pentru păr, bărbaţi în pulovere sau jachete, călcau toţi pe frunzele aurii şi se apropiau de cercul care se forma, din ce în ce mai mare. După ce s-au strâns vreo 20 de persoane, Will le-a explicat că biserica St. Catherine era doar o parte a unui efort organizatoric lărgit şi că era de datoria lor să vorbească cu vecinii despre lucrurile care îi nemulţumeau.
- Era şi timpul, a spus o femeie.

Timp de o oră, oamenii au ridicat tot felul de probleme, de la gropile de pe stradă şi sistemul de canalizare până la semafoare şi spaţii abandonate, începuse să se lase seara, iar Will a anunţat că începând din luna următoare întâlnirile se vor desfăşura în subsolul bisericii St. Catherine. Pe drumul înapoi spre biserică i-am auzit pe oameni continuând să vorbească în urma noastră, până când vocile lor au

devenit doar un murmur în lumina crepusculară. Will m-a privit şi a zâmbit.
- Ce ţi-am spus...
Am reluat întâlnirile şi pe alte străzi, acoperind trei, patru, cinci cvartale - Will la mijloc, purtând în continuare gulerul alb şi jacheta lui cu însemnele clubului Chicago Cubs, iar Mary cu formularele ei pe care le împărţea mulţimii. Când întâlnirile noastre s-au mutat în interior, grupul nostru număra aproape 30 de persoane, gata să lucreze cu noi pe sume de nimic.
Chiar înaintea unei astfel de întâlniri am văzut-o pe Mary singură pe holul bisericii, unde pregătea un ibric de cafea. Agenda serii era tipărită frumos pe o coală de măcelărie care fusese lipită pe perete; scaunele erau deja aranjate. Mary mi-a făcut cu mâna, în timp ce căuta zahărul şi laptele pentru cafea, apoi mi-a spus că Will avea să întârzie puţin.

- Ai nevoie de ajutor? am întrebat-o.

- Nu ajung, mi-a spus ea.

Am luat zahărul de pe raftul de sus.

- Altceva?

- Nu. Cred că avem tot ce ne trebuie.
Am luat loc şi am privit-o pe Mary, care aranja cănile pentru cafea. Era o persoană greu de citit; nu vorbea prea mult, nici despre ea, nici despre trecut. Ştiam că era singura persoană albă din partea primăriei care lucra cu noi, una din cinci persoane albe care mai rămăseseră în West Pullman. Mai ştiam că are două fiice, una de zece ani şi una de 12; cea mică suferea de un handicap locomotor şi avea nevoie periodic de terapie.

Ştiam că tatăl nu era prin preajmă, cu toate că Mary nu vorbise niciodată despre el. O informaţie ici, o informaţie colo, dezvăluite pe parcursul mai multor luni, numai aşa am aflat că îşi petrecuse copilăria într-un orăşel din Indiana, într-o familie numeroasă de irlandezi muncitori. Cunoscuse acolo un bărbat de culoare, cu care se întâlnise în secret şi cu care se căsătorise; familia ei refuzase orice contact cu ea, aşa că tinerii căsătoriţi se mutaseră în West Pullman, unde au cumpărat o căsuţă. Apoi bărbatul plecase, iar Mary s- a trezit naufragiată într-o lume pe care nu o cunoştea aproape deloc, fără absolut nimic în afară de casă şi două fetiţe mulatre, lipsită de posibilitatea de a se întoarce acasă.
Uneori treceam pe la ea doar s-o salut, atras probabil de singurătatea pe care o simţeam în sufletul ei, de similitudinile dintre ea şi mama mea, dintre mine şi fetiţele ei, două copile dulci şi frumuşele a căror viaţă fusese mult mai grea decât a mea, dat fiind că bunicii le respinseseră, colegii de culoare le tachinau, iar atmosfera din jurul lor era toxică. Familia beneficia totuşi de ajutor; după ce soţul lui Mary plecase, vecinii s-au arătat dispuşi să ajute, reparând un acoperiş, invitându-le la câte un grătar în aer liber şi la aniversări, arătându-şi aprecierea faţă de munca lui Mary. Existau totuşi nişte limite în măsura în care vecinii acceptau familia lui Mary, nişte graniţe invizibile în prieteniile pe care ea le putea lega cu alte femei - în special cu cele măritate. Singurele ei prietene adevărate erau fiicele ei şi, acum, Will, cu care putea împărtăşi ceva special, date fiind eşecul lui şi destinul lui cu totul deosebit.
Totul era pregătit pentru întrunire, aşa că Mary s-a aşezat pe un scaun şi m-a urmărit în timp ce notam câteva ultime observaţii.

- Te superi dacă te întreb ceva, Barack?

- Deloc, te rog.

- De ce eşti aici? De ce faci munca asta, vreau să spun...

- Pentru farmecul ei.
- Vorbesc serios. Chiar tu ai spus că n-ai nevoie de slujba asta. Şi nici nu eşti foarte credincios, aşa e?
- Mmm...
- Deci de ce faci asta? Will şi cu mine ne-am implicat şi pentru că ţine de credinţa noastră. Dar tu?
Exact atunci s-a deschis uşa şi a intrat domnul Green. Era un tip în vârstă, îmbrăcat într-o jachetă de vânătoare şi o şapcă cu urechi ce-i atârnau pe lângă bărbie.
- Ce mai faceţi, domnule Green?
- Bine, foarte bine. S-a răcit afară...
Au venit apoi şi doamna Turner şi domnul Albert, urmaţi de restul grupului, toţi înfofoliţi din cauza iernii care se venise devreme. Şi-au desfăcut jachetele, şi-au pregătit singuri câte o cafea, apoi s-au amestecat în conversaţia de încălzire a atmosferei. A apărut în cele din urmă şi Will, în jeanşi şi un tricou roşu pe care scria „Diaconul Will". După ce a rugat-o pe doamna Jeffrey să rostească rugăciunea de început, a deschis şedinţa. Am luat notiţe şi am intervenit numai când discuţia a început să divagheze. Oricum mi se părea că dura cam mult - câteva persoane plecaseră după numai o oră - dar Will a adăugat o nouă temă de dezbatere.
- înainte de a termina, a spus el, aş vrea să facem un exerciţiu. Suntem o organizaţie condusă dintr-o biserică, ceea ce înseamnă că dedicăm o parte din fiecare întâlnire momentelor de reflecţie asupra noastră, asupra relaţiilor cu ceilalţi şi cu Dumnezeu. Vă rog să vă gândiţi măcar un minut la idei sau trăiri pe care le-aţi simţit în seara asta, dar despre care nu aţi vorbit, şi pe care să le împărtăşiţi cu grupul.
Preţ de câteva minute, nimeni nu a spus nimic.
- Nu vrea nimeni să ne împărtăşească gândurile sale?, a întrebat Will din nou.
Oamenii au lăsat privirile în jos, stânjeniţi.
- Bine, a mai spus el. Atunci o să vă mărturisesc eu ceva ce mă preocupă de la o vreme. Nimic serios, doar amintiri. Părinţii mei nu au fost bogaţi. Am locuit în Altgeld. Dar, când mă gândesc la copilărie, îmi

vin în minte amintiri extrem de plăcute. îmi amintesc că mergeam cu ai mei în pădurea Blackburn să culegem mure. îmi amintesc că, împreună cu prietenii mei, construiam skateboarduri din lădiţe de fructe şi rulmenţi de la patine vechi şi ne luam la întrecere în parcare. îmi amintesc că mergeam în excursii cu şcoala, iar de sărbători ne adunam toţi în parc, nimănui nu-i era teamă, vara dormeam în curte dacă în casă era prea cald. Am o grămadă de amintiri... şi eram mereu cu zâmbetul pe buze, râdeam.
Will s-a oprit brusc şi a lăsat capul în jos. Am crezut că îi vine să strănute, dar când a ridicat capul am văzut că îi curgeau lacrimi pe obraji. A continuat cu vocea sugrumată de emoţie.
- Ştiţi ceva? Nu mai văd copii zâmbind în jurul nostru. îi vezi, îi asculţi şi parcă sunt mereu preocupaţi de ceva, furioşi. Nu au încredere în nimeni, nici în părinţii lor, nici în Dumnezeu, nici în ei înşişi. Şi asta nu e bine. Nu e normal să nu mai vezi copii zâmbind.
S-a oprit din nou şi a scos o batistă din buzunar ca să-şi sufle nasul. După el au început şi alţii să vorbească despre amintirile lor, cu voci grave, precipitate, de parcă lacrimile acestui colos de bărbat le-ar fi înmuiat inimile. Au vorbit despre viaţa din orăşelele din Sud, despre prăvăliile de la colţ de stradă, unde oamenii se strângeau să afle veştile zilei sau să ajute femeile să care cumpărăturile, despre felul în care adulţii îşi creşteau copiii („N-aveai cum să te ascunzi, că mama avea ochi şi urechi pe toată strada"), despre un anume bun-simţ susţinut de genul acesta de familiarism. Nu am simţit nostalgie în vocile lor, care povesteau amintiri selective, dar toate poveştile lor laolaltă aveau o rezonanţă autentică şi aminteau de o pierdere comună. Cei prezenţi erau de-acum uniţi printr-un sentiment de mărturie comună, de frustrare şi de speranţă, care plutea în încăpere, greu şi palpabil, chiar şi după ce ultima persoană a vorbit. Ne-am luat de mână, palma groasă, plină de bătături a domnului Green în palma mea stângă, iar în dreapta mâna doamnei Turner, mică şi puţin cam aspră. împreună ne-am rugat pentru curajul de a schimba lucrurile.

I-am ajutat pe Will şi pe Mary să strângă scaunele, să spele cafetierele, am
încuiat uşa şi am stins luminile. Am ieşit în noaptea rece şi limpede. Mi-am ridicat gulerul hainei şi am evaluat repede în gând cum decursese întâlnirea: Will trebuia să reducă puţin discursul şi era nevoie să ne documentăm referitor la serviciile municipale înainte de următoarea şedinţă şi să îi intervievăm pe toţi cei care veniseră în seara aceea. După ce am trecut în revistă lista, l-am luat pe Will pe după umeri.

- Ceea ce ai spus spre final a avut un impact uriaş, Will. S-a uitat la

Mary şi au zâmbit amândoi.

- Am observat că tu nu ai împărtăşit nimic grupului, a spus Mary.

- Organizatorul trebuie să fie mai discret.

- Cine spune asta?

- Am citit în manualul organizatorilor. Hai, Mary, te conduc până

acasă.

Will s-a urcat pe motocicletă şi ne-a făcut semn cu mâna, iar eu am traversat cu maşina cele patru cvartale până la casa lui Mary. Am lăsat-o în faţa uşii şi după ce a urcat câteva trepte am lăsat în jos geamul de pe cealaltă parte a maşinii.

- Auzi, Mary.

S-a întors la maşină şi s-a aplecat peste geam.

- Referitor la ce m-ai întrebat mai devreme, de ce fac asta. Poate are legătură cu ceea ce s-a întâmplat în această seară. Adică... nu cred că motivaţiile noastre sunt chiar atât de diferite.

A dat din cap, apoi s-a dus în casă, la fetele ei.

Peste o săptămână eram înapoi în Altgeld şi aşteptam ca Angela, Mona şi Shirley să se înghesuie în berlina mea cam prea mică. Mona, care se aşezase în spate, s-a plâns că nu are loc suficient.
- Ce maşină e asta?

Shirley şi-a tras scaunul mai în faţă.

- E una d-aia construită special pentru slăbănoagele cu care iese

Barack.

- Cu cine trebuie să ne întâlnim?

Planificasem trei întâlniri în speranţa că voi descoperi o strategie care ar fi putut veni în întâmpinarea nevoilor locuitorilor din Altgeld, din punctul de vedere al locurilor de muncă. Pentru moment, cel puţin, noua industrie manufacturieră părea inaccesibilă. Marii producători preferau lucrători din coridoarele suburbane mai spălate, ori nici măcar Gandhi nu i-ar fi putut convinge să mute producţia pe lângă Altgeld. Pe de cealaltă parte, mai exista o parte a economiei care putea fi numită locală, o economie de nivel secundar care includea magazinele, restaurantele, teatrele şi serviciile şi care în alte zone ale oraşului continuau să funcţioneze drept incubator al vieţii sociale. Locuri unde familiile îşi puteau investi economiile, unde existau şanse de afaceri şi unde existau încă slujbe pentru începători. Locuri în care economia se păstrase la un nivel uşor de gestionat şi destul de transparente pentru a fi înţelese.
Cel mai apropiat centru comercial din zonă era în Roseland, aşa că am luat-o pe linia de autobuz ce traversa Bulevardul Michigan, ticsit cu magazine de peruci şi de băuturi alcoolice, magazine de haine la mâna a doua şi pizzerii, până am ajuns în faţa unui fost depozit cu două etaje. La intrarea în clădire era o uşă grea, metalică. Urma o scară îngustă care ducea spre un subsol plin cu mobilă veche. Un bărbat scund şi slăbuţ, cu cioc şi cu un chipiu ce-i accentua urechile mari, se afla în biroul extrem de mic.

- Vă pot ajuta cu ceva?

I-am explicat cine suntem şi i-am amintit că vorbisem la telefon.

- Aşa e, aşa e.

A gesticulat spre doi bărbaţi masivi ce stăteau în picioare de-o parte şi de alta a biroului, iar ei au trecut pe lângă noi înclinând din cap.

- Va trebui să ne grăbim, pentru că a intervenit ceva. Rafiq al Shabazz.

- Ştiu cine eşti, i-a spus Shirley în timp ce dădea mâna cu el. Eşti băiatul doamnei Thompson, Wally. Ce mai face mama ta?

Rafiq a schiţat un zâmbet forţat şi ne-a invitat să luăm loc. Ne-a explicat că era preşedintele Coaliţiei Roseland pentru Unitate, o organizaţie implicată într-o serie de activităţi politice menite să promoveze cauza cetăţenilor de culoare şi care contribuise în mare măsură la alegerea primarului Washington. Când l-am întrebat ce puteau face bisericile noastre să încurajeze dezvoltarea economică locală, mi-a înmânat un pliant în care magazinele ţinute de arabi erau acuzate că vând carne de proastă calitate.

- Uite aici o problemă adevărată, a spus Rafiq. Oameni care nu sunt din comunitatea noastră fac bani frumoşi pe spatele nostru şi îi sfidează pe fraţii şi surorile noastre. Coreenii şi arabii sunt cei care conduc prăvăliile, iar evreii deţin majoritatea clădirilor. Pe termen scurt, dorim să ne asigurăm că interesele negrilor sunt apărate, înţelegeţi? Dacă aflăm că un coreean se poartă urât cu clienţii, o să ne ocupăm de caz. O să insistăm asupra faptului că pretindem respect şi că şi ei, la rândul lor, trebuie să contribuie la dezvoltarea comunităţii - adică să ne finanţeze programele, lucruri de genul ăsta. Asta pe termen scurt. Iar pe termen lung - a mai spus Rafiq, indicând o hartă a Roselandului atârnată pe perete, cu câteva locuri marcate în roşu - e vorba despre asta. Totul se reduce la dreptul de proprietate. Vrem un plan comprehensiv pentru toată zona. Afaceri deţinute de negri, centre comunitare, tot tacâmul. Pentru unele proprietăţi am început deja să

negociem cu proprietarii albi să ni le vândă la un preţ corect. Dacă vă interesează un loc de muncă, puteţi să ne ajutaţi răspândind mesajul despre acest plan. Problema actuală e că nu avem suficient sprijin din partea oamenilor din Roseland. în loc să ia atitudine, se duc după albi, în suburbii. Numai că albii nu-s proşti. Ei aşteaptă să ne vadă mutaţi din oraş ca să se poată întoarce, că doar cunosc prea bine valoarea terenurilor pe care stăm noi acum.
Unul dintre cei doi bărbaţi masivi s-a întors în biroul lui Rafiq, iar acesta s-a ridicat de la masă.
- Chiar trebuie să plec, a spus el brusc. Dar mai vorbim.
A dat mâna cu toţi, apoi asistentul lui ne-a condus până la uşă.
- Şi zici că îl cunoşti, Shirley?, am întrebat imediat după ce am ieşit din clădire.
- Da, înainte să îşi ia numele ăsta pretenţios îl chema Wally Thompson. Şi-o fi schimbat numele, dar nu-şi poate ascunde urechile alea mari. A crescut în Altgeld - de fapt, cred că a fost coleg de şcoală cu Will. Wally era mare golan înainte să se convertească la islamism.
- Un mardeiaş şi atunci, şi acum, a completat Angela.
Următoarea noastră oprire a fost la Camera de Comerţ, cu sediul la etajul doi al unui magazin care semăna cu o casă de amanet. înăuntru, un negru durduliu care împacheta nişte cutii.

- îl căutăm pe domnul Foster, i-am spus.

- Eu sunt Foster, a răspuns el ridicând privirea.

- Ni s-a spus că dumneavoastră sunteţi preşedintele Camerei...

- Am fost. Am demisionat săptămâna trecută.

Ne-a oferit trei scaune şi a continuat să îşi vadă de treabă în timp ce vorbea cu noi. Ne-a explicat că fusese proprietarul papetăriei din colţ timp de 15 ani, din care ultimii cinci avusese şi funcţia de preşedinte al Camerei. Făcuse tot posibilul să-i organizeze pe comercianţii locali, dar în cele din urmă se simţise profund descurajat de lipsa oricărui sprijin.

- Pe mine n-o să mă auziţi plângându-mă de coreeni, a mai spus el, aşezând câteva cutii lângă uşă. Ei sunt singurii care îşi plătesc datoriile faţă de Cameră. Se pricep la afaceri, ştiu ce e aceea cooperare. Pun bani deoparte, se împrumută unii pe alţii. Noi nu facem asta. Comercianţii de culoare din partea locului sunt ca nişte crabi într-o găleată.
S-a îndreptat de spate şi s-a şters pe frunte cu o batistă.
- Ştiu şi eu... Poate nu suntem de condamnat pentru că ne purtăm aşa. Toţi
anii aceia în care nu am avut nici un fel de şanse au produs în noi o ruptură. Şi acum e mai greu pentru noi decât a fost pentru italieni sau pentru evrei acum 30 de ani. Un magazin mic cum e al meu trebuie să concureze cu marile lanţuri de magazine. Lupta e pierdută de la bun început dacă nu faci ce fac coreenii, adică nu-ţi pui familia la treabă câte şaişpe ore pe zi, şapte zile pe săptămână. Noi, ca popor, nu mai suntem dispuşi să facem asta. Am lucrat atâta vreme pe nimic încât avem impresia că nu mai e cazul să ne rupem cocoaşa ca să supravieţuim. Nu asta le spunem copiilor noştri? N-aş putea spune că mă deosebesc cu ceva de alţii. Le-am spus băieţilor mei că nu vreau ca ei să preia afacerea. Aş vrea ca ei să lucreze pentru o companie mare, într- un loc unde să se simtă confortabil.
înainte să plecăm, Angela l-a întrebat dacă ştia vreun loc în care tinerii din Altgeld să poată lucra măcar cu jumătate de normă. Domnul Foster s-a uitat la ea de parcă ar fi fost nebună.
- Toţi negustorii de-aici refuză câte 30 de cereri de muncă pe zi, a spus el. Cereri venite din partea adulţilor, a oamenilor în vârstă, a muncitorilor cu experienţă care sunt dispuşi să facă orice muncă. îmi pare rău.
Când ne-am întors la maşină am trecut pe lângă un mic magazin de haine plin cu rochii ieftine şi pulovere viu colorate, în vitrina căruia tronau două manechine vechi, vopsite în negru. Magazinul era prost luminat, dar în spatele lui am observat o coreeancă tânără care cosea ceva de mână, iar lângă ea, un copil care dormea. Scena aceea m-a

purtat cu gândul în copilărie şi în pieţele din Indonezia: la vânzătorii ambulanţi, la pielari, la bătrânele care mestecau seminţe de areca şi alungau muştele de pe fructe cu nişte pămătufuri speciale.
Genul acela de pieţe era ceva normal pentru mine, făcea parte din ordinea firească a lucrurilor. Dar acum, gândindu-mă la Altgeld şi Roseland, la Rafiq şi la domnul Foster, vedeam pieţele din Jakarta aşa cum erau în realitate: fragile, preţioase. Poate că vânzătorii de acolo erau oameni săraci, chiar mai săraci decât cei din Altgeld. Cărau lemne de foc care le aduceau 50 de lire pe zi, mâncau puţin şi mureau de tineri. Şi totuşi, în ciuda sărăciei lor, în viaţa lor exista o ordine perceptibilă, marcată de drumuri comerciale şi de intermediari, de mita pe care trebuiau s-o plătească şi de cutumele pe care trebuiau să le respecte, de obiceiurile unei generaţii întregi care se manifestau zilnic dincolo de tocmeala şi de zgomotul şi de praful din oraş.
Tocmai lipsa coerenţei trezea disperarea în oamenii din Altgeld, mi-am spus; lipsa disciplinei îi făcuse pe Rafiq şi pe domnul Foster atât de încrâncenaţi, fiecare în felul său. Cum era să peticim la loc o cultură zdrenţuită? Cât de lung ar fi putut fi un asemenea proces în ţara dolarului? Mult mai mult decât i-a luat aceleiaşi culturi să se descopere, m-am gândit. Am încercat să mi-i închipui pe lucrătorii indonezieni croindu-şi acum drum către fabricile care mărgineau cândva malurile râului Calumet, alături de salariaţii care asamblau aparatele de radio şi pantofii sport vânduţi pe Michigan Avenue. Am încercat să mi-i imaginez pe aceiaşi lucrători indonezieni zece, 20 de ani de-acum încolo, când fabricile se vor fi închis, drept consecinţă a noilor tehnologii sau a salariilor foarte mici în unele părţi ale globului. Am adăugat la asta crudul adevăr al dispariţiei pieţelor, a meşteşugurilor cum erau confecţionarea de coşuri sau de mobilă sau producerea de alimente; ori chiar dacă ei şi-ar aminti vechile meşteşuguri, pădurile de unde îşi luau lemnul erau acum proprietatea unor conglomerate, iar coşurile pe care le împleteau cândva fuseseră înlocuite cu unele din plastic, mai durabile. însăşi existenţa fabricilor, a producătorilor de cherestea sau de plastic făcea din cultura acestor

oameni ceva depăşit; valorile sârguinţei şi ale iniţiativei individuale vor fi depins de un sistem alterat de migraţie, urbanizare şi programe de televiziune difuzate în reluare. Unii dintre ei ar fi prosperat poate în această nouă ordine. Alţii poate s-ar fi mutat în America. Iar milioanele de oameni rămase în urmă, în Jakarta, în Lagos sau în Cisiordania ar fi fost nevoiţi să se mulţumească cu propriile zone rezidenţiale de tipul Altgeld Gardens, într-o stare de disperare profundă.
Ne-am dus în tăcere la ultima întâlnire stabilită cu administratorul unui birou local al Direcţiei Municipale pentru Ocuparea Locurilor de Muncă şi a Pregătirii Profesionale, sau MET, care distribuia şomerii în diverse programe de formare din tot oraşul. Am găsit cu greu adresa - la 45 de minute de Altgeld, cu maşina, pe o alee înfundată din fieful lui Vrdolyak -, iar când am ajuns noi acolo, administratorul deja plecase. Secretara ne-a spus că nu ştie când se va întoarce şefa ei, dar ne-a înmânat un vraf de broşuri lucioase.
- Ce fel de ajutor e ăsta? a întrebat Shirley în timp ce ne îndreptam spre uşă. Mai bine rămâneam acasă.
Mona a observat că încă nu mă dădeam plecat de-acolo.
- La ce se uită? a întrebat-o ea pe Shirley.
Le-am arătat ultima filă a broşurii. Conţinea o listă cu toate programele MET din oraş. Nici unul nu funcţiona la sud de strada 95[31].

- Asta e!

- Adică?

- Tocmai am descoperit un subiect de dezbatere.

Imediat ce ne-am întors în Altgeld am redactat o scrisoare adresată domnişoarei Cynthia Alvarez, director al MET la nivelul întregului oraş. La două săptămâni după aceea s-a arătat dispusă să se întâlnească cu noi în Gardens. Eram hotărât să nu mai fac aceleaşi greşeli, aşa că am muncit şi eu, şi conducerea organizaţiei până la epuizare, am pregătit un desfăşurător pentru întâlnire şi am insistat pe lângă toate bisericile să-şi trimită reprezentanţi, formulând o

revendicare clară pe care MET ar fi putut s-o satisfacă, şi anume instituirea unui centru de evaluare şi de pregătire în Cartierul de Sud Extrem.
Avusesem la dispoziţie două săptămâni să mă pregătesc, cu toate acestea, în seara întâlnirii, simţeam un nod în stomac. La ora şapte fără un sfert în sală erau prezente numai trei persoane: o tânără cu un bebeluş care saliva pe jacheta lui minusculă, o femeie mai în vârstă care a pus câteva prăjiturele într-un şerveţel, le-a împăturit cu grijă şi le-a băgat în geantă, şi un beţiv care imediat ce a ajuns a adormit pe un scaun din spatele sălii. Pe măsură ce minutele se scurgeau, mi-am imaginat că scaunele vor rămâne încă o dată goale, că demnitarul invitat se va răzgândi în ultimul moment, ceea ce ar fi dus la dezamăgirea cruntă a conducerii şi avea să însemne un eşec lamentabil pentru mine.
La şapte fără două minute a început să apară lumea. Will şi Mary au venit însoţiţi de un grup din West Pullman. Au intrat apoi copiii şi nepoţii lui Shirley, care au ocupat un întreg rând de scaune. Au venit şi alţi locuitori din Altgeld care aveau obligaţii faţă de Angela, Shirley sau Mona. Până să apară
domnişoara Alvarez - o femeie impozantă, de origine mexicană, urmată de doi bărbaţi albi, în costume - în sală sosiseră circa 100 de persoane.
- Nici măcar n-am ştiut de existenţa acestui loc, l-am auzit pe unul dintre aghiotanţi şoptindu-i celuilalt în momentul în care au intrat pe uşă. L-am întrebat dacă doreşte să-i iau haina, dar a dat nervos din cap.
- Nu, nu... o să... o ţin lângă mine, mulţumesc.
Conducerea s-a achitat onorabil de sarcini în seara aceea. Angela a prezentat publicului tema de dezbatere şi i-a explicat domnişoarei Alvarez ce aşteptări aveam de la dumneaei. Iar când domnişoara Alvarez a evitat să ne dea un răspuns categoric, Mona a intervenit şi i-a cerut să răspundă întrebărilor prin da sau nu. Alvarez a promis până la urmă că ne va oferi un centru de evaluare MET în următoarele şase luni, iar lumea a izbucnit în aplauze. Singura problemă din seara aceea

a apărut pe la mijlocul şedinţei, când beţivul din spatele sălii s-a ridicat în picioare şi a început să strige că avea nevoie de o slujbă. Shirley s-a dus imediat lângă el şi i-a şoptit ceva la ureche de l-a făcut să se aşeze imediat pe scaun.

- Ce i-ai spus? am întrebat-o mai târziu.
- Eşti prea tânăr să-ţi spun.

întâlnirea a luat sfârşit după o oră, domnişoara Alvarez şi asistenţii ei s-au urcat într-o maşină mare, de culoare albastră, iar cei din sală s-au dus să le strângă mâinile Monei şi Angelei. Când a venit momentul evaluării, erau amândouă numai un zâmbet.

- Te-ai descurcat extraordinar, Barack, mi-a spus Angela, strângându-mă cu putere în braţe.
- N-am promis eu că lucrurile vor începe să se mişte?
- A făcut treabă bună, a spus Mona, făcându-mi cu ochiul.

Le-am spus că o să le las în pace vreo două zile şi m-am dus spre maşină, un pic cam ameţit. Pot să fac munca asta, mi-am spus. O să organizez tot oraşul

ăsta, orice-ar fi. Mi-am aprins o ţigară şi, teribil de satisfăcut, m-am şi văzut preluând controlul şi discutând cu Harold despre soarta oraşului. Sub un felinar, la câţiva paşi de mine, l-am văzut pe beţivul de mai devreme rotindu- se în cercuri mici şi privindu-şi umbra pe asfalt. Am coborât din maşină şi l- am întrebat dacă vrea să-l ajut să se ducă acasă.

- N-am nevoie de nici un ajutor!, a început el să strige, străduindu-se să se ţină pe picioare. De la nimeni, ai înţeles? Golan împuţit... ia uite cine mă- nvaţă pe mine...

Vocea i se auzea din ce în ce mai slab. înainte să mai apuc să spun ceva, s-a întors pe călcâie şi a pornit clătinându-se pe mijlocul şoselei, dispărând în întuneric.

Zonă rezidenţială, cu populaţie majoritar neagră, numită astfel după John Peter Altgeld, guvernator al statului Illinois în anii 1890 (n.tr.)

Grădinile (n.tr.)

Şosea ce marchează graniţa dintre cartierele Burnside şi Pullman din Chicago, zone subdezvoltate, cu populaţie preponderent afro-americană (n.tr.

)Capitolul zece

A venit şi iarna, iar oraşul a căpătat un aspect monocromatic - siluetele copacilor negri se profilau pe cerul plumburiu. Se făcea întuneric în mijlocul după-amiezii, mai ales când erau furtuni de zăpadă, aduse dinspre nemărginirea preriei, iar cerul apăsa pământul, făcând ca luminile oraşului să se reflecte în nori.

Munca mea era mai grea în astfel de condiţii. Mici grămăjoare de zăpadă fină pătrundeau prin crăpăturile maşinii, îmi intrau pe sub guler şi prin deschizăturile din palton. Dat fiind ritmul interviurilor, nu petreceam niciodată destul timp într-un singur loc ca să pot curăţa maşina cum se cuvine, iar locurile de parcare se împuţinau văzând cu ochii din cauza zăpezii care făcea străzile şi mai înguste; toată lumea ştia câte o întâmplare cu tâlc despre scandalurile iscate din cauza locurilor de parcare, despre bătăi şi chiar împuşcături, mai ales după o ninsoare abundentă. Oamenii veneau în număr din ce în ce mai mic la întrunirile de seară, sunau în ultimul moment să anunţe că au gripă sau că nu le porneşte maşina; cei care veneau totuşi aveau hainele jilave şi nu-şi ascundeau nemulţumirea. în unele seri, întorcându-mă spre casă în maşina clătinată de rafalele de vânt care băteau dinspre lac, din nord, uitam pentru o clipă unde mă aflu şi gândurile mele deveneau doar o reflexie mută a tăcerii.

Marty mi-a sugerat să-mi iau mai multe zile libere şi să îmi construiesc o viaţă separat de munca prestată. îngrijorarea lui era de natură profesională, mi-a explicat: în lipsa unui suport personal în afara

activităţii, un organizator risca să-şi piardă din concentrare şi să ajungă foarte repede la epuizare. Avea dreptate într-o oarecare măsură, oamenii cu care interacţionam strict profesional erau în general mult mai în vârstă decât mine şi veneau cu preocupări şi pretenţii care creează de obicei bariere în legarea unei prietenii. Când nu lucram, îmi petreceam weekendurile singur, în apartament, doar în compania cărţilor.

Cu toate acestea nu am ţinut cont de sfatul lui Marty, poate şi pentru că legăturile mele cu liderii organizaţiei începeau să se consolideze şi îmi ofereau mai mult decât o simplă relaţie de prietenie. După şedinţe, mergeam cu câte unul dintre ei la o cârciumă din zonă să vedem ştirile sau să ascultăm muzică veche - Temptations, The O'Jays - care răsuna dintr-un tonomat hărtănit, ascuns într-un colţ. Duminica mă duceam la biserică, la slujbă, şi le lăsam pe femeile de acolo să mă tachineze în legătura cu confuzia din capul meu când venea vorba de rugăciune sau de împărtăşanie. La petrecerea de Crăciun organizată în Gardens am dansat cu Angela, cu Mona şi cu Shirley sub un glob care trimitea mărgele strălucitoare de lumină în toată încăperea; am vorbit despre sport cu bărbaţii târâţi acolo de neveste şi m-am servit cu bulete râncede de caşcaval şi chiftele; i-am învăţat pe copiii acestor oameni cum să completeze o cerere de înscriere la facultate şi m-am jucat cu nepoţeii care se aşezau pe genunchii mei.

în momente ca acestea, când familiarismul şi oboseala dizolvau graniţele dintre lider şi organizator, am înţeles ce dorise Marty să spună când mă sfătuise să învăţ mai multe despre vieţile acestor oameni. îmi amintesc, de exemplu, că şedeam într-o după-amiază în bucătăria doamnei Crenshaw, înfulecând prăjiturile arse pe care mi le îndesa pe gât ori de câte ori treceam pe la ea. Era deja târziu, scopul vizitei mele nu mai era foarte clar şi am întrebat-o, fără să mă gândesc prea mult, de ce continua să ia parte la şedinţele comitetului de părinţi de vreme ce copiii ei terminaseră de mult şcoala. Şi-a tras scaunul mai aproape de mine şi a început să-mi povestească despre copilăria ei, în Tennessee, despre faptul că fusese obligată să renunţe la şcoală pentru

că familia ei nu îşi permisese să trimită decât un copil la facultate, un frate care murise în al Doilea Război Mondial. Şi ea, şi soţul ei munciseră ani de-a rândul în fabrică, tocmai pentru a-i asigura o educaţie bună fiului care ajunsese să studieze Dreptul la Yale.
O poveste uşor de înţeles, mi-am spus, despre sacrificiul unei generaţii şi despre justificarea credinţei unei familii. Doar că, atunci când am întrebat-o pe doamna Crenshaw cu ce se ocupa fiul ei la ora actuală, mi-a răspuns că băiatul fusese diagnosticat cu schizofrenie cu câţiva ani în urmă, iar acum îşi petrecea timpul citind ziarele în camera lui, pentru că îi era frică să iasă din casă. Glasul îi tremura. Era glasul unei femei a cărei tragedie avea un înţeles mai profund.
S-a întâmplat să petrec câteva minute în compania doamnei Stevens, înainte de o şedinţă organizată în subsolul bisericii St. Helena. N-o cunoşteam prea bine pe doamna Stevens, dar ştiam că o preocupă problema renovării spitalului local. Dintr-una-ntr-alta am întrebat-o de ce se implicase atât de mult în îmbunătăţirea asistenţei medicale din zonă, mai ales că în familia ei nu existau probleme de sănătate. Mi-a povestit că la vârsta de 20 de ani aproape că şi-a pierdut vederea din cauza unei cataracte. Lucra ca secretară la vremea aceea şi, cu toate că situaţia ei devenise atât de gravă încât medicul o declarase oarbă din punct de vedere legal, îi ascunsese acest lucru şefului ei de teamă să nu fie concediată. Zi de zi se ascundea în baie unde citea notiţele şefului ei cu ajutorul unei lupe, le memora şi apoi le scria la maşină, lucrând peste program pentru a termina rapoartele necesare a doua zi. în felul acesta reuşise să păstreze un an secretul despre boala ei, până când strânsese suficienţi bani să se poată opera.
Mai am exemplul domnului Marshall, un holtei de 30 şi ceva de ani care lucra ca şofer de autobuz pentru Autoritatea de Tranzit. Nu era tipul de lider - nu avea copii, locuia într-un apartament - şi m-am întrebat ce anume îl făcea să lupte împotriva consumului de droguri printre adolescenţi. Iar când l-am condus la atelier ca să-şi ridice maşina, i-am pus întrebarea. Mi-a vorbit despre faptul că tatăl lui, venit dintr-un orăşel din Arkansas, visase să strângă avere, dar toate

afacerile pe care le lansase dăduseră faliment şi partenerii lui îl înşelaseră. Bărbatul a început să piardă bani la jocurile de noroc, a început să bea, apoi şi-a pierdut casa şi familia şi a fost mai târziu găsit mort într-un şanţ, înecat cu propria vomă.
Asta mă învăţa pe mine zi de zi calitatea de lider: interesul propriu se întindea dincolo de caracterul imediat al problemelor. Dincolo de conversaţiile de complezenţă, de biografiile sumare şi de părerile vehiculate, oamenii ascundeau în ei o justificare elementară a propriei existenţe. Erau poveşti despre teamă şi miracol, presărate cu evenimente care încă îi bântuiau sau îi inspirau. Poveşti sacre.
Abia când am înţeles acest lucru mi-am îngăduit să împărtăşesc mai multe despre mine cu colegii mei, să ies din izolarea pe care o luasem după mine la Chicago. La început am fost reţinut, mi-a fost teamă că povestea mea era prea străină pentru sensibilităţile oamenilor din cartierele de sud. M-am temut că
va afecta aşteptările oamenilor în privinţa mea. Şi totuşi, ascultându-mi poveştile despre Toot sau Lolo sau despre părinţii mei, despre zmeiele din Jakarta şi despre ceaiurile dansante de la Punahou, oamenii dădeau din cap sau ridicau din umeri sau râdeau, întrebându-se cum se face că un om cu trecutul meu devenise atât de „continental", după cum s-a exprimat Mona. Cel mai mult i-a uimit faptul că alesesem să-mi petrec iarna la Chicago în loc să mă distrez pe plaja Waikiki şi să înot în ocean. După care veneau cu o poveste similară sau identică cu a mea, o verigă într-un lanţ de experienţe comune - un tată absent, o greşeală aproape fatală din adolescenţă, o inimă zburdalnică sau o clipă de graţie divină. Odată cu trecerea timpului, am învăţat că toate aceste poveşti puse laolaltă m-au ajutat să mă adun, mi-au oferit locul şi scopul pe care le căutasem. Marty avea dreptate: oriunde puteai găsi o comunitate, dacă săpai destul de adânc. Dar formulase greşit descrierea muncii mele. Pentru că exista şi un fel de lirism în ceea ce făceam, dincolo de suprafaţă se afla o lume strălucitoare, pe care oamenii mi-o ofereau în dar, trebuia numai să cer asta.

Nu tot ceea ce am învăţat de la lideri mi-a făcut inima să tresară. Deşi mi-au arătat deseori o putere de spirit greu de imaginat, m-au forţat în acelaşi timp să recunosc puterea unor forţe ascunse care zădărniceau eforturile noastre, şi anume secretele pe care le ţineam ascunse faţă de ceilalţi şi chiar faţă de noi înşine.
Aşa stăteau lucrurile în cazul meu, când era vorba despre Ruby, de exemplu. După acel fiasco legat de întâlnirea cu comandantul poliţiei am crezut că va renunţa la activitatea de organizator. Dar ea s-a aruncat în proiect cu capul înainte şi a muncit din răsputeri să construiască o reţea de membri ai comunităţii care să fie permanent prezenţi la evenimentele noastre, contribuind şi cu idei de înregistrare a votanţilor şi colaborând cu comitetele de părinţi ale şcolilor. Ea era întruchiparea ideii de organizator, o persoană cu un talent nevalorificat până atunci, o femeie isteaţă, echilibrată, care participa cu bucurie la viaţa publică şi era dornică să înveţe. Fiul ei mi-era foarte simpatic. Kyle junior abia împlinise 14 ani şi era un copil ciudat, care putea fi pasionat şi îndrăzneţ pe terenul de baschet din parcul de cartier, dar şi plictisit şi bosumflat. în el vedeam tot zbuciumul meu de copil. Uneori Ruby mă mai
întreba despre el, exasperată de notele mici sau de o tăietură pe care o observase pe bărbia lui, şi asta pentru că nu reuşea să descifreze mintea dezordonată a băiatului.
- Săptămâna trecută mi-a spus că vrea să se facă cântăreţ de rap, mă informa ea. Azi vrea să se înscrie la Academia Forţelor Aeriene, pentru că vrea să devină pilot pe un avion de luptă. Când îl întreb de ce, îmi răspunde „ca să zbor". De parcă eu aş fi tâmpită. Pe cuvântul meu, Barack, uneori nu ştiu dacă să-l iau în braţe sau să îi înroşesc curul în bătaie.
- încearcă ambele metode, îi răspundeam.
într-o zi, chiar înainte de Crăciun, am rugat-o pe Ruby să treacă pe la biroul meu ca să-i pot da un cadou pentru Kyle. Când a intrat, vorbeam la telefon şi mi s-a părut că observ ceva diferit la ea, aşa cum am privit-o cu coada ochiului, dar nu-mi dădeam seama ce era. Abia după ce am

închis telefonul şi ea s-a întors spre mine mi-am dat seama că ochii ei căprui, care aveau aproape aceeaşi nuanţă ca pielea ei, erau acum de un albastru opac, iar ea arăta de parcă cineva i-ar fi lipit doi nasturi de plastic peste irişi. M-a întrebat dacă s-a întâmplat ceva.

- Ce ţi-ai făcut la ochi?

- A, la asta te referi.

Ruby a clătinat din cap şi a început să râdă.

- Sunt lentile de contact, Barack. Compania pentru care lucrez produce lentile estetice de contact şi le-am luat la preţ redus. îţi plac?
- Ochii tăi sunt frumoşi aşa cum sunt.
- Ei, am vrut şi eu să mă amuz, a spus ea cu privirea în pământ. Am încercat ceva diferit.

N-am ştiut ce să-i răspund. Mi-am amintit într-un târziu de cadoul pentru Kyle şi i l-am dat.

- Este pentru Kyle, i-am zis, o carte despre avioane... m-am gândit că i-ar plăcea.

Ruby a făcut un semn din cap şi a pus cartea în geantă.

- Foarte drăguţ din partea ta, Barack. Sunt sigură că o să-i placă. S-a

ridicat brusc de pe scaun şi şi-a aranjat fusta.

- Ar cam trebui să plec, a mai spus ea şi a ieşit grăbită pe uşă.

Tot restul acelei zile şi în următoarea m-am tot gândit la ochii lui Ruby. Mi- am spus în sinea mea că avusesem o reacţie nepotrivită, pentru că am făcut-o să se simtă prost că şi-a permis un gest de vanitate într-o viaţă prea săracă în bucurii. Mi-am dat seama că o parte din mine se aştepta ca atât ea, cât şi ceilalţi lideri să beneficieze de un soi de imunitate care să-i apere de avalanşa de imagini care hrănea nesiguranţa americanilor - modelele zvelte din revistele de modă,

bărbaţii cu chipuri sculptate la volanul maşinilor de lux - imagini în faţa cărora chiar şi eu eram vulnerabil şi aveam nevoie de apărare. Când am pomenit întâmplarea într-o conversaţie cu o altă prietenă de culoare, ea a pus problema mult mai tranşant.

- Adică ce te surprinde atât de tare? m-a întrebat ea iritată. Te miri că negrii încă îşi detestă aspectul?

I-am răspuns că nu eram chiar surprins. De când descoperisem, înfricoşat, reclama aceea la produse pentru albirea pielii din revista Life începusem să mă familiarizez cu „dicţionarul" care ţinea de culoarea pielii din comunitatea neagră - păr bun, păr prost; buze groase sau subţiri; dacă ai pielea deschisă la culoare, e bine, dacă eşti negru, vezi-ţi locul. în timpul facultăţii, chestiunea modei şi a stimei de sine în comunitatea neagră a fost un subiect delicat dar des dezbătut printre studenţii de culoare, în special printre studente, care zâmbeau strâmb dacă un militant negru ieşea numai cu fete cu pielea deschisă la culoare şi admonestau orice bărbat negru care îndrăznea să comenteze coafurile negreselor.

De cele mai multe ori îmi ţineam gura când se vorbea despre asta şi îmi evaluam, în sinea mea, propriul nivel de contaminare. Am observat totuşi că asemenea conversaţii nu se desfăşurau în prezenţa multor oameni şi niciodată în prezenţa albilor. Ulterior am înţeles că poziţia studenţilor negri într-o facultate preponderent albă era deja destul de fragilă, identitatea noastră, prea alterată, pentru a recunoaşte măcar faţă de noi înşine că sentimentul de mândrie al negrilor nu era unul deplin. Ar fi fost de-a dreptul ridicol, o expresie a urii faţă de noi înşine, dacă ne-am fi recunoscut îndoiala şi deruta faţă de colegii albi, dacă ne-am fi expus unui studiu din partea celor care provocaseră de fapt dezastrul. Nu le puteam pretinde albilor să privească lupta noastră ca pe o oglindă a sufletelor lor şi am fi riscat să le oferim astfel încă o dovadă a unei patologii specifice oamenilor de culoare.

Abia după ce am studiat cu atenţie diferenţa dintre ceea ce vorbeam între noi, în particular, şi ceea ce comunicam public am înţeles că nu trebuie să acord prea multă încredere celor care trâmbiţau stima de

sine ca panaceu universal pentru toate suferinţele comunităţii negre, fie ele legate de consumul de droguri, de adolescente care aveau deja copii sau de crime. Până să ajung la Chicago, sintagma stimă de sine fusese pe buzele tuturor activiştilor, realizatorilor de talk-show-uri, educatorilor şi sociologilor. Era un termen general, la îndemâna oricui, care descria durerea noastră, o modalitate igienică de a vorbi despre lucruri pe care le ţinusem până atunci ascunse. însă ori de câte ori încercam să definesc ideea de stimă de sine, calităţile specifice pe care doream să le inculcăm, mijloacele specifice prin care ne puteam autoimpulsiona, conversaţia cădea pe o pantă regresivă. Ce anume îţi displace la tine, culoarea pielii tale sau faptul că nu ştii să citeşti şi nu găseşti de lucru? Sau poate că nu ai simţit dragostea părinţilor, să fi fost din cauză că ai pielea prea închisă? Sau prea deschisă? Sau poate pentru că mama ta obişnuia să se drogheze cu heroină şi nu înţelegi de ce făcea asta? Să fie oare de vină vidul pe care l-ai simţit din cauza părului tău dezordonat sau faptul că nu ai căldură şi mobilă în apartament? Poate pur şi simplu în adâncul sufletului ai crezut că trăieşti într-un univers lipsit de Dumnezeu.
E posibil ca astfel de întrebări să fie inevitabile pentru cineva care doreşte mântuirea personală. Şi totuşi aveam îndoieli asupra faptului că toată această dezbatere pe tema stimei de sine ar fi putut funcţiona ca piesă de rezistenţă în politica negrilor şi în succesul acesteia. Era nevoie de o autoanaliză sinceră din partea oamenilor; fără onestitate, s-ar fi alunecat în predici deşarte. Poate că dacă ar fi avut stimă de sine, negrii nu ar mai fi fost atât de săraci, m-am gândit, dar nu puteam nega faptul că sărăcia nu putea ridica nimănui stima de sine. Bine ar fi fost să ne concentrăm pe lucruri asupra căror toţi putem fi de acord. Bine ar fi să putem da negrilor meserii şi slujbe tangibile. Copiii negri meritau să înveţe să citească şi să socotească într-o şcoală bine finanţată. Odată ce necesităţile de prim ordin erau satisfăcute, fiecare dintre noi putea să-şi descopere propria valoare. Ruby a fost cea care a zdruncinat această tendinţă a mea de a ridica un zid între psihologie şi politică, între situaţia noastră materială şi

dispoziţia noastră sufletească. în realitate, acel episod a fost doar un exemplu dramatic a ceea ce vedeam şi auzeam zi de zi. Ca el au mai fost şi altele: un lider de culoare care mi-a explicat nonşalant că nu angajează niciodată contractori de culoare („Negrii nu fac decât să te încurce şi mă văd obligat să angajez albi care să refacă lucrarea"); o femeie aflată în poziţie de lider mi-a demonstrat de ce nu putea mobiliza şi alţi oamenii din biserica de care ţinea („Negrii sunt leneşi - nu vor să facă nimic"). Se întâmpla deseori să aud, în decursul acestor remarci, cuvântul „cioară" în loc de „negru", un cuvânt spus înainte în glumă, cu o oarecare ironie, o glumă prin care comunitatea de culoare exprima capacitatea noastră de a rezista, ca neam. Numai că la un moment dat am auzit-o pe o tânără adresându-se astfel copilului ei, căruia i-a spus că e un nimic, şi am auzit cum adolescenţii se jigneau în felul acesta. Transformarea înţelesului original al cuvântului nu era completă; la fel ca şi celelalte ziduri de apărare pe care le-am ridicat, şi asta însemna că lovitura ne era adresată în primul rând nouă. Limbajul, umorul, poveştile oamenilor obişnuiţi sunt uneltele cu ajutorul cărora se construiesc familii, comunităţi şi economii. Dar nu puteam separa puterea lor de durerea şi de confuzia existente încă în noi. Implicaţiile acestei realităţi m-au tulburat cel mai mult când m-am uitat în ochii lui Ruby. Poveştile pe care le auzisem de la conducere, toate dovezile de curaj, sacrificiu şi depăşire a obstacolelor nu se născuseră doar din lupta cu mizeria şi cu seceta, sau cu sărăcia lucie. Ele izvorâseră şi dintr-o experienţă foarte personală care a avut de-a face cu ura. Or, ura aceea nu dispăruse; ea dăduse naştere unui contradiscurs îngropat adânc în fiecare individ, un contradiscurs în mijlocul căruia se afla omul alb - nemilos, ignorant, reprezentat uneori printr-un singur chip, alteori printr-o imagine fără chip a sistemului care deţinea puterea asupra vieţilor noastre. M-am întrebat dacă legăturile din comunitate ar fi putut fi restabilite fără a fi nevoie de o exorcizare colectivă a fantomei care ne bântuia visele. Oare putea Ruby să se iubească pe ea însăşi fără să urască, în acelaşi timp, ochii albaştri?

Rafiq al-Shabazz găsise răspunsuri satisfăcătoare la aceste întrebări, începusem să mă întâlnesc periodic cu el. în dimineaţa următoare întâlnirii DCP[32]-ului cu Agenţia Municipală a Locurilor de Muncă, m-a sunat şi s-a lansat într-un monolog precipitat despre centrul de angajare pe care îl cerusem de la primărie.

- Trebuie să stăm de vorbă, Barack, mi-a spus el. Ce vreţi voi să faceţi legat de reconversia profesională trebuie inclus într-un program de dezvoltare mai vast pe care l-am conceput. Nu putem aborda problemele astea separat... trebuie să privim în perspectivă. Tu nu înţelegi ce forţe sunt implicate aici. O grămadă de indivizi gata să te înjunghie pe la spate.
- Cu cine vorbesc?
- Rafiq sunt. Care-i treaba, e prea devreme pentru tine?

Chiar aşa era. L-am rugat să rămână la telefon până îmi pun o cafea, apoi i- am zis să repete ce spusese mai devreme, dar mai încet. Până la urmă am priceput că Rafiq avea de fapt un interes, şi anume să organizeze centrul de evaluare al MET într-o anumită clădire care se afla lângă biroul lui, pe bulevardul Michigan. Nu l-am întrebat care era de fapt interesul lui, pentru că nu aş fi primit un răspuns clar şi, pe de altă parte, mi-am dat seama că vom putea folosi o portiţă în ceea ce s-a dovedit a fi o serie de negocieri delicate cu domnişoara Alvarez. Dacă locaţia pe care o avea în vedere întrunea condiţiile necesare, eram dispus să o propun ca posibilă alternativă.

între mine şi Rafiq s-a format o alianţă incomodă, care n-a fost privită cu ochi buni de către liderii DCP. Am înţeles îngrijorarea lor, de câte ori ne întâlneam cu Rafiq pentru a discuta strategiile comune, întrerupea şedinţa cu predici kilometrice despre intrigile în desfăşurare şi despre faptul că negrii aveau de gând să-şi trădeze concetăţenii de culoare. Folosea o tactică de negociere destul de eficientă, vocea i se ridica pe măsură ce vorbea, venele de pe gât i se dilatau de-a dreptul, iar Angela şi Will, ca şi ceilalţi prezenţi, amuţeau

cuprinşi de curiozitate şi se uitau la Rafiq de parcă ar fi fost un epileptic în plină criză. Nu o dată am fost nevoit să intervin şi să strig

ca să-l acopăr, nu eram neapărat iritat, cât dornic să-l mai temperez. Până la urmă, un zâmbet i se profila pe sub mustaţă şi ne puteam întoarce la discuţia propriu-zisă.
Când eram doar noi doi, Rafiq putea susţine o conversaţie normală. Ajunsesem să-l admir şi să-l invidiez în acelaşi timp, pentru tenacitatea şi curajul lui şi pentru o oarecare sinceritate pe care o demonstra în felul său propriu. Mi-a confirmat faptul că fusese şeful unei bande din Altgeld, în tinereţe; descoperise credinţa sub îndrumarea unui lider local musulman care nu era însă afiliat organizaţiei Naţiunea Islamului, păstorită de Louis Farrakhan.
- Dacă n-aş fi descoperit Islamul, cred că acum aş fi fost mort, mi-a spus într- o zi. Aveam o atitudine negativă, înţelegi? Am crescut în Altgeld şi m-am intoxicat cu toată otrava pe care ne-au băgat-o pe gât albii. Oamenii cu care lucrezi au aceeaşi problemă, cu toate că nu-şi dau seama. îşi pierd jumătate din viaţă preocupaţi de ce cred albii. Şi încep să se învinovăţească pentru tot rahatul pe care-l văd zilnic, crezând că nu sunt în stare de mai mult, până când albii le dau OK-ul. Dar în adâncul sufletului ei ştiu că nu e corect. Ştiu cum i-a tratat ţara asta pe părinţii lor, pe fraţii şi pe surorile lor. Adevărul e că îi urăsc pe albi, dar nu recunosc asta nici măcar faţă de ei înşişi. Ţin totul în ei şi se războiesc tot între ei. Şi asta e o mare pierdere de energie. O să-ţi spun totuşi ce admir la albi, a continuat el. Ei sunt siguri pe ei. Uită-te la italieni. Pe ei i-a durut în cur de steagul american când au ajuns aici. Primul lucru pe care l-au făcut a fost să organizeze Mafia, ca să fie siguri că cineva la apără interesele. Uită-te la irlandezi. Au pus mâna pe oraş şi le-au găsit locuri de muncă oamenilor lor. La fel, evreii... crezi că le pasă mai mult de un copil de culoare din sudul oraşului decât le pasă de neamurile lor din Israel? Aiurea! Totul se reduce la sângele care îţi curge prin vene, Barack, la a avea grijă de ai tăi. Punct. Numai negrii sunt atât de tâmpiţi încât să-şi facă griji în legătură cu duşmanii lor.
Ăsta era, după părerea lui Rafiq, adevărul. Nu-şi alegea deloc cuvintele când venea vorba despre asta. El trăia într-o lume hobbesiană[33], unde

domnea neîncrederea, iar loialităţile porneau din familie către moschee şi apoi către rasa neagră - acolo unde noţiunea de devotament nu se mai aplica. Această
viziune îngustă despre legăturile de sânge şi trib i-a asigurat lui o claritate şi o modalitate de a-şi concentra atenţia. Respectul de sine al negrilor contribuise la alegerea primarului, spunea el, şi tot acesta schimbase viaţa toxicomanilor sub îndrumarea musulmanilor. Progresul ne era la îndemână atâta vreme cât nu ne trădam pe noi înşine.
Dar ce anume însemna de fapt trădare? încă de când am citit prima oară autobiografia lui Malcolm X, am încercat să descurc iţele naţionalismului de culoare folosindu-mă de argumentul potrivit căruia mesajul naţionalismului - acela de solidaritate şi de autonomie, disciplină şi responsabilitate comună - nu trebuia să depindă de ura faţă de albi, după cum nu trebuia să depindă nici de generozitatea albilor. Le puteam arăta oamenilor din această ţară unde anume greşeau, fără a înceta să credem în capacitatea lor de schimbare, asta îmi spuneam mereu şi le spuneam prietenilor negri dispuşi să mă asculte.
Dar, când stăteam de vorbă cu naţionalişti autoproclamaţi aşa cum era Rafiq, am observat că rechizitoriul mascat a tot ceea ce ţinea de cultura albă servea drept principal pion în mesajul lor menit să însufleţească lumea; din punct de vedere psihologic, cel puţin, unul depindea de celălalt. Când un naţionalist vorbea despre reaprinderea valorilor ca unică soluţie a problemei sărăciei printre negri, îşi exprima, implicit, dacă nu explicit, atitudinea critică faţă de publicul de culoare, transmiţându-i acestuia că nu trebuia să trăiască aşa cum trăia. Sigur că unii primeau ca atare mesajul şi se străduiau să-şi construiască o nouă viaţă şi mă refer la acei oameni care demonstrau hotărârea pe care Booker T. Washington o ceruse cândva adepţilor săi. Erau însă şi negri pentru care acest discurs era similar explicaţiilor oferite de albi despre sărăcia din rândurile celor de culoare, explicaţii potrivit cărora continuam să suferim de slăbiciune culturală, dacă nu

chiar de o inferioritate genetică. Era un mesaj care ignora cauzalitatea şi vina, un mesaj în afara istoriei, din care lipsea elementul progresist. Or, pentru un popor deja văduvit de propria istorie, slab echipat pentru a recupera acea istorie în altă formă decât cea prezentată la televizor, realitatea cotidiană nu venea decât să confirme cele mai sumbre bănuieli legate de noi înşine.
Naţionalismul ne punea la îndemână acea istorie, o poveste cu tâlc, limpede, uşor de comunicat şi de înţeles. Un atac consecvent la rasa albă, o litanie continuă despre experienţele brutale ale negrilor din această ţară, care servea drept balast şi putea împiedica transformarea responsabilităţii individuale şi comune într-un ocean de disperare. Da, ar spune un naţionalist, albii sunt vinovaţi de situaţia voastră dificilă, şi nu defectele voastre inerente. în realitate, albii sunt atât de lipsiţi de suflet şi de diabolici încât nu ne mai putem aştepta la nimic bun din partea lor. Ura pe care o simţiţi faţă de voi înşivă, pornirile voastre spre alcoolism şi hoţie au fost sădite de ei. Eliberaţi-vă gândurile şi vă veţi descătuşa propria putere. Ridică-te, rasă puternică!
Acest proces de dislocare, această autocritică practicată în timp ce ne delimităm de obiectul criticii au stat la baza succesului de invidiat al Naţiunii Islamului în schimbarea vieţii toxicomanilor şi a criminalilor. Dar această organizaţie nu a venit doar în întâmpinarea straturilor inferioare ale societăţii americane, ci se adresa şi avocaţilor care munciseră din greu să-şi obţină poziţia şi totuşi se loveau încă de tăcerea penibilă a colegilor când păşeau într-un club; se adresa şi studenţilor care priveau cu precauţie distanţa dintre ei şi viaţa din cartierele rău famate ale oraşului, precum şi pericolele presupuse de această distanţă; se adresa tuturor oamenilor de culoare care, ca şi mine, auzeau înlăuntrul lor o voce care le spunea „nu e locul tău aici”. Rafiq avea oarecum dreptate când susţinea că toţi negrii erau nişte potenţiali naţionalişti. Nutreau o furie pe care, neputând să şi-o manifeste, o acumulau în ei. Mă gândeam la Ruby şi la ochii ei albaştri, la adolescenţii care îşi spuneau unii altora „cioară” şi mă întrebam

dacă nu cumva, măcar pentru o vreme, Rafiq n-avea dreptate şi când afirma că era nevoie să redirecţionăm acea furie. Mă întrebam şi dacă o politică a negrilor menită să suprime furia împotriva albilor, sau chiar una care nu reuşea să stimuleze loialitatea faţă de rasă în primul rând nu erau cumva nepotrivite pentru scopul pe care noi îl urmăream.
Era dureros să mă gândesc la asta şi este şi acum la fel de dureros ca atunci. Pentru că venea în contradicţie cu morala pe care mama mi-o insuflase şi care presupunea o distincţie subtilă între indivizii cu intenţii bune şi cei care-mi doreau răul, între răutatea manifestă şi ignoranţă sau indiferenţă. în acel cadru moral aveam un interes personal; descoperisem faptul că nu puteam scăpa de el nici dacă voiam. Poate era un cadru pe care negrii din această ţară nu şi-l mai pot permite; poate că nu venea decât să slăbească hotărârea negrilor şi să creeze confuzie. Vremurile grele cer măsuri dure - or, vremurile deveniseră
de o greutate cronică pentru mare parte din populaţia de culoare. Dacă naţionalismul putea crea o insularitate puternică şi eficientă, dacă putea să-şi îndeplinească promisiunea de atingere a respectului de sine, atunci durerea pe care ar fi putut s-o provoace albilor cumsecade sau frământările pe care ar fi putut să le provoace oamenilor ca mine contau prea puţin.
Măcar dacă naţionalismul ar fi putut aduce izbăvirea. Cele mai multe conflicte pe care le aveam cu Rafiq erau generate de chestiunea eficienţei, şi nu de ceea ce simţeam unul sau celălalt. într-o zi, după o întâlnire tensionată cu MET, l-am întrebat dacă susţinătorii lui aveau să fie prezenţi în cazul în care o confruntare publică cu primăria ar fi fost necesară.
- N-am timp să distribui pliante şi să explic oamenilor absolut tot, mi-a răspuns. Celor mai mulţi oameni de-aici nu le pasă. Iar cei câţiva cărora le pasă o să-i trădeze pe negrii care încearcă să tulbure apele. Important e să avem un plan solid şi să cooptăm primăria. Aşa se fac lucrurile, nu cu mulţimi adunate şi vociferări. Odată ce batem palma, poţi să anunţi asta în orice manieră doreşti.

Nu eram de acord cu abordarea lui Rafiq. Pentru un om care îşi declara atât de vocal dragostea pentru negri, avea foarte puţină încredere în ei. Ştiam totodată că abordarea lui era dictată de motive logistice: nici organizaţia lui, nici moscheea unde se ruga nu aveau mai mult de 50 de membri. Influenţa lui nu se născuse din vreun sprijin organizaţional solid, ci din dorinţa lui de a se prezenta la orice şedinţă care avea o legătură cât de mică cu Roseland şi de a- şi intimida opozanţii urlând la ei.
Ceea ce era adevărat pentru Rafiq era adevărat pentru tot oraşul; fără efectul concentrat al campaniei lui Harold, naţionalismul s-a transformat într-o atitudine, nu într-un program concret, într-o listă de nemulţumiri, şi nu o forţă organizată, în imagini şi sunete care invadau spaţiul media şi conversaţiile, imagini şi sunete care nu se concretizau efectiv. Dintre cele câteva grupări care propovăduiau naţionalismul, numai Naţiunea Islamului avea cu adevărat un număr impresionant de adepţi. Predicile puternic cadenţate ale liderului Farrakhan atrăgeau, de obicei, un public numeros, iar pe lângă acesta mai erau mulţi care ascultau emisiunile lui la radio. Oficial, numărul membrilor grupării din Chicago era destul de redus - câteva mii de membri, cam cât avea cea mai mare congregaţie de culoare din Chicago. Baza aceasta era rareori mobilizată în cursele electorale sau în sprijinul programelor lărgite. De fapt, Naţiunea era fizic reprezentată de câţiva oameni în cartier, câţiva bărbaţi îmbrăcaţi la costum şi papion, care stăteau la intersecţiile principalelor străzi şi vindeau publicaţia organizaţiei, The Final Call (Ultimul apel).
Din când în când cumpăram şi eu ziarul de la aceşti bărbaţi extrem de politicoşi, în parte pentru că îi compătimeam fiindcă trebuiau să poarte acele costume vara şi nişte paltoane subţiri iarna; alteori, îmi atrăgeau atenţia titlurile senzaţionaliste, de tipul celor apărute în tabloide (O FEME-IE ALBĂ RECUNOAŞTE: ALBII SUNT DIAVOLUL ÎN PERSOANĂ). Pe prima pagină erau publicate fragmente preluate din cuvântările predicatorului, dar şi articole care putea fi la fel de bine preluate de la agenţia de presă AP, dacă n- ar fi fost vorba şi despre

unele artificii editoriale („Senatorul evreu Metzenbaum a anunţat astăzi...”). Ziarul conţinea şi o rubrică de sănătate, în care erau publicate şi reţetele fără carne de porc ale preotului Farrakhan, casete de publicitate pentru discursurile lui înregistrate pe casete video (pentru care se putea face plata prin VISA sau MasterCard), dar şi reclame la diverse produse de igienă personală - pastă de dinţi şi alte asemenea - pe care Naţiunea le lansase sub eticheta POWER, ca parte a strategiei prin care negrii erau încurajaţi să cumpere produse din propria comunitate.

După o vreme, reclamele la produsele POWER nu mai erau la fel de prezente în The Final Call; se pare că mulţi dintre cei care ascultau predicile lui Farrakhan continuau să se spele pe dinţi cu pastă Crest. Nereuşita campaniei POWER era grăitoare pentru greutăţile cu care se confruntau afacerile negrilor - barierele de care se loveau la început, lipsa de finanţare, avantajul concurenţei care îi ţinuse pe bară mai mult de 300 de ani.

După părerea mea, toate acestea reflectau şi tensiunile inevitabile apărute când mesajul lui Farrakhan a fost redus la o banală pastă de dinţi. Am încercat să mi-l imaginez pe directorul de producţie al companiei POWER analizând estimările de vânzări. Poate că s-a întrebat şi el dacă merită să distribuie produsele în lanţurile naţionale de supermarketuri, unde negrii preferau să-şi facă cumpărăturile. S-o fi gândit şi dacă magazinele deţinute de
negri, care concurau cu coloşi naţionali, îşi puteau permite să vândă un produs care i-ar fi îndepărtat pe potenţialii clienţi albi. Oare consumatorii de culoare şi-ar fi comandat pasta de dinţi prin poştă? Şi dacă furnizorul cel mai ieftin de ingrediente care intrau în compoziţia pastei de dinţi era alb?

Chestiuni legate de concurenţă, decizii impuse de economia de piaţă şi de regulile majoritare. Chestiuni care ţineau de putere. Tocmai această realitate imuabilă - adică faptul că albii nu erau nişte simple fantome care puteau fi eliminate din visele noastre, ci erau o realitate activă şi variată a vieţii de zi cu zi - explica de ce naţionalismul era înfloritor ca

emoţie, dar, ca program, un eşec. Atâta vreme cât naţionalismul rămânea doar în stadiul de blestem eliberator la adresa albilor, putea să câştige adepţi printre adolescenţii fără slujbe, care ascultau emisiunile radio, sau printre întreprinzătorii care se uitau la emisiunile TV difuzate noaptea târziu. Dar drumul de la fervoarea unificatoare la alegerile practice cu care se confruntau zilnic negrii era unul foarte abrupt. Compromisul era prezent peste tot. Contabilul negru întreabă: cum să-mi deschid un cont la o bancă deţinută de un negru dacă mă taxează în plus pentru depuneri şi nu-mi acordă un împrumut de afaceri sub pretextul că nu-şi poate asuma acest risc? Asistenta medicală de culoare spune: albii cu care lucrez nu-s chiar aşa de răi şi, chiar de-ar fi, nu pot să renunţ la slujbă, cine o să-mi plătească mâine chiria, cine o să pună azi mâncare pe masa copiilor mei?
Rafiq nu avea răspunsuri pregătite pentru aceste întrebări; îl interesa mai puţin să schimbe regulile puterii şi mai mult culoarea celor care deţineau puterea şi se bucurau de avantajele ei. în vârful piramidei, locurile erau puţine; într-o competiţie care se desfăşura în anume condiţii, negrii aveau să aştepte mult şi bine pentru a afla izbăvirea. Iar în vreme ce ei aşteptau eliberarea, se întâmplau lucruri bizare. Ceea ce, din partea lui Malcolm, păruse cândva o chemare la arme, o declaraţie că nu vom mai tolera ceea nu era de tolerat, s-a transformat în chiar fenomenul pe care Malcolm a încercat să-l elimine: cineva continua să alimenteze fanteziile oamenilor, cineva purta din nou o mască pentru a-şi ascunde ipocrizia, cineva mai găsea un pretext să nu acţioneze. Politicienii de culoare mai puţin înzestraţi decât Harold au descoperit ceea ce politicienii albi ştiau de multă vreme: că apelarea la sensibilităţile de rasă putea compensa o grămadă de limitări. Liderii tineri, dornici să-şi facă un nume, au ridicat ştacheta şi au început să vehiculeze teorii ale conspiraţiei pe care le-au răspândit în tot oraşul: coreenii finanţau Ku Klux Klanul, medicii evrei injectau bebeluşii de culoare cu HIV. Era drumul cel mai scurt spre faimă şi, de ce nu, spre îmbogăţire; ca şi sexul şi violenţa difuzate la televizor, furia negrilor găsea mereu o piaţă dispusă să o exploateze.

Nici unul dintre oamenii cu care am vorbit în toată comunitatea nu lua asemenea lucruri în serios. Mulţi dintre ei îşi pierduseră orice speranţă că politicienii le-ar fi putut îmbunătăţi viaţa şi nu mai îndrăzneau să-şi spună păsul. Pentru ei, votul - când şi-l exprimau - era doar un bilet la un spectacol bun. Negrii nu aveau puterea necesară pentru a sancţiona ieşirile ocazionale în decor, adică discursurile antisemite şi atacurile asupra asiaticilor, aşa îmi spuneau oamenii. Şi oricum, negrii aveau nevoie de şansa de a defula din când în când, cam ce credeam că spun oamenii ăia despre noi, pe la spate?
Multă vorbărie. Ceea ce mă îngrijora era, pe de o parte, prejudiciul pe care nişte vorbe aruncate în vânt îl putea provoca eforturilor noastre de a construi o coaliţie, dar şi suferinţa emoţională. Iar pe de altă parte un motiv de îngrijorare era diferenţa dintre vorbe şi acţiune şi efectul pe care această distanţă îl avea asupra noastră ca indivizi şi ca popor. Acea prăpastie altera atât limbajul, cât şi gândirea; ne făcea să uităm şi încuraja născocirile; iar în ultimă instanţă eroda capacitatea de a ne asuma responsabilitatea, individuală sau colectivă. Nimic din toate acestea nu era specific exclusiv politicienilor negri sau naţionaliştilor negri - Ronald Reagan era maestru în prestidigitaţia verbală, iar America albă părea mereu dispusă să aloce sume uriaşe parcelelor suburbane şi forţelor private de securitate pentru a nega legătura indisolubilă dintre albi şi negri - iar negrii nu-şi puteau permite asemenea scamatorii. Supravieţuirea negrilor din această ţară s-a bazat dintotdeauna pe un minimum de amăgiri; iar absenţa amăgirilor a continuat să influenţeze viaţa de zi cu zi a celor mai mulţi dintre oamenii pe care îi întâlneam. în loc să manifestăm o sinceritate fără rezerve în afacerile publice, noi slăbeam şurubul şi permiteam mentalului colectiv să o ia razna, chiar dacă asta însemna că ne afundam într-o disperare şi mai profundă.
Lupta noastră continuă pentru a ne sincroniza vorbele şi acţiunile, pentru a alinia cele mai adânci dorinţe cu un plan eficient, nu pe asta se baza în ultimă instanţă stima de sine? Tocmai această credinţă m-a determinat să mă angajez

în activitatea de organizare şi apoi să ajung la concluzia că noţiunea de puritate - rasială sau culturală - nu încuraja în nici un fel stima de sine a americanului de culoare, după cum nu-mi folosea nici mie.
Sentimentul de plenitudine ar fi trebuit să se nască din ceva mai frumos decât sângele pe care l-am moştenit. Ar fi trebuit să prindă rădăcini în povestea doamnei Crenshaw, a domnului Marshall, în poveştile lui Ruby şi Rafiq; în toate amănuntele încurcate şi contradictorii ale experienţelor noastre.
Am plecat pentru două săptămâni să-mi vizitez familia. Când m-am întors, am sunat-o pe Ruby şi i-am spus că doream să mă însoţească la o întâlnire în sâmbăta următoare.
- Despre ce e vorba? m-a întrebat după o pauză.
- Vei vedea. Să fii gata la ora şase, mai întâi mergem să mâncăm ceva.
Destinaţia noastră era la distanţă de o oră cu maşina de apartamentul lui Ruby, într-unui dintre cartierele din nord-vest, unde migraseră cântăreţii de jazz şi blues în căutarea unui public plătitor. Am găsit un restaurant cu specific vietnamez, am comandat tăiţei cu creveţi, iar ea mi-a povestit câte ceva despre şeful ei şi despre problemele pe care le avea cu spatele. Conversaţia părea forţată, nu existau pauze sau momente de reflecţie, iar în tot acest timp ne-am evitat privirile.
Am achitat nota de plată şi ne-am mutat alături, într-o sală de teatru. O plasatoare ne-a condus la locurile noastre, chiar în faţa unui grup de adolescente de culoare. Unele dintre ele au răsfoit caietul de sală, urmărind-o pe o doamnă mai în vârstă - profesoara lor, bănuiesc - care şedea lângă ele. Aproape toate erau prea entuziasmate şi nu puteau sta locului, vorbeau în şoaptă şi chicoteau, comentau titlul prea lung al piesei şi puneau întrebări însoţitoarei, care dădea dovadă de o răbdare de invidiat.
în sală s-au stins luminile, iar fetele au tăcut. Apoi s-a reaprins lumina, de un albastru difuz, iar pe scenă au apărut şapte femei de culoare, în rochii şi eşarfe vaporoase, cu corpurile înţepenite în poziţii bizare. Una dintre el, o tipă solidă într-o rochie maronie, a început să strige:

... jumătăţi de note împrăştiate fără ritm fără armonie, un râs tulburat

cade pe umerii unei fete negre e nostim / e o isterie dansul ei lipsit de

melodie nu spune nimănui

că ea dansează pe doze de bere şi ţigle...
în timp ce ea vorbea, celelalte femei s-au trezit încet la viaţă, într-un cor de forme şi umbre, maronii şi bej, rotunde şi zvelte, tinere şi mai puţin tinere, îşi întindeau braţele şi picioarele pe toată scena.

cineva / oricine

să cânte cântecul unei negrese

să o elibereze

să se cunoască pe sine

să te cunoască pe tine

urmează-i ritmul

cu grijă / cu greu / timpuri grele
cântă cântecul vieţii ei.
Timp de o oră, femeile şi-au spus pe rând povestea şi şi-au interpretat melodiile. Au cântat despre vremuri pierdute şi fantezii destrămate şi ceea ce ar fi putut să fie. Au cântat despre bărbaţii care le-au iubit, care le-au trădat, care le-au violat, care le-au strâns în braţe; au cântat despre durerea acestor bărbaţi, durere pe care au înţeles-o şi chiar au iertat-o uneori. Şi-au arătat una alteia vergeturile de pe corp şi bătăturile din talpă; şi-au arătat frumuseţea în ritmul vocilor, în mişcarea delicată a mâinilor, o frumuseţe în declin sau în creştere,

mereu înşelătoare. Au plâns după copiii lor avortaţi, după copiii lor ucişi, după copiii care au fost şi ele cândva. Agresive, mânioase, frumoase, de neclintit, au dansat în ritmul muzicii, un amestec de sărituri, rhumba, disco şi vals solitar; dansuri înduioşătoare, solicitante. Au dansat până când au devenit una şi aceeaşi. La sfârşitul piesei, spiritul acela a început să cânte un vers simplu:

l-am găsit pe dumnezeu în mine şi am iubit-o, am iubit-o cu patimă

în sală s-au aprins luminile, femeile de pe scenă s-au înclinat în faţa publicului, iar fetele din spatele nostru au început să aplaude frenetic. Am ajutat-o pe Ruby să-şi pună haina şi am ieşit în parcare. Se făcuse frig, stelele străluceau ca gheaţa pe cerul negru. Cât am aşteptat să se încălzească maşina, Ruby s-a aplecat şi m-a sărutat pe obraz.
- Mulţumesc.
Ochii ei căprui se umpluseră de lacrimi. I-am luat mâna înmănuşată şi am strâns-o uşor, apoi am pornit la drum. N-am mai spus nici unul nimic. Am mers tot drumul în tăcere, până în clipa când am condus-o la uşă şi i-am urat noapte bună.
Developing Communities Project (Proiectul Comunităţilor în Dezvoltare) - organizaţie religioasă fondată la Chicago în 1984 ca filială a CCRC, ca urmare a concedierilor masive şi a închiderii fabricilor din zona de sud-est a oraşului Chicago. în 1986, DCP a fost înscrisă ca organizaţie nonprofit sub conducerea primului ei director executiv, Barack Obama. (n.tr.)

Care are legătură cu teoriile filosofului englez Thomas Hobbes (n.tr.

)Capitolul unsprezece

Am ajuns în parcarea aeroportului la ora trei şi un sfert şi am alergat spre terminal cât am putut de repede. M-am învârtit pe loc de câteva ori, gâfâind, scanând cu privirea mulţimea pestriţă de indieni, nemţi, polonezi, thailandezi şi cehi de lângă banda de bagaje.

La dracu'! Ar fi trebuit să plec mai devreme. Poate că s-a speriat şi a încercat să mă sune. Oare îi dădusem numărul meu de la birou? Dacă pierduse avionul? Dacă trecuse pe lângă mine fără să-mi dau seama? M-am uitat la fotografia din mâna mea, cea pe care mi-o trimisese cu două luni în urmă, deteriorată acum. Am ridicat privirea iar fotografia a prins viaţă: o femeie de origine africană ieşea prin porţile vămii, cu paşi uşori, eleganţi, cu ochi strălucitori fixaţi asupra mea, cu un chip negricios, rotund, parcă sculptat, care s-a luminat ca un trandafir când a început să zâmbească.

- Barack?

- Auma?

- Vai de mine...

Am luat-o în braţe, pe sus, şi am râs, şi-am râs în timp ce ne uitam unul la celălalt. I-am luat bagajul şi când am pornit spre parcare ea şi-a strecurat mâna pe sub braţul meu. în clipa aceea am ştiu că o iubesc, că sentimentele mele faţă de ea erau atât de firești, de sincere şi de puternice, încât mai târziu, după ce ea a plecat, am început să mă îndoiesc de acea dragoste, pe care doream să mi-o explic. Nici acum nu pot explica acel sentiment; ştiu doar că iubirea mea era reală, este şi acum şi sunt recunoscător pentru asta.

- Deci, frăţioare, a spus Auma pe drumul spre oraş. Trebuie să-mi povesteşti tot.

- Despre?

- Despre viaţa ta, cum altfel?

- De la începuturi?

- începe cu ce vrei.

I-am povestit despre Chicago şi New York, despre activitatea mea de organizator, despre mama şi bunici şi Maya; auzise multe despre ei de la tatăl nostru şi i se părea că deja îi cunoştea foarte bine. Mi-a descris oraşul Heidelberg, unde făcea un maşter în lingvistică, dar şi despre încercările şi greutăţile vieţii din Germania.
- De fapt, n-am nici un drept să mă plâng, a continuat ea. Am dreptul la o bursă, am un apartament. Nu ştiu ce-aş fi făcut dacă aş fi rămas în Kenya. Dar nici în Germania nu-mi place. Nemţilor le place să creadă că-s foarte liberali în privinţa africanilor, dar dacă îi iei la bani mărunţi îţi dai seama că atitudinea lor nu s-a schimbat. în folclorul german, spiriduşii sau gnomii sunt mereu negri. Asemenea detalii sunt greu de ignorat. Uneori încerc să-mi imaginez ce-o fi simţit Bătrânul când a plecat de-acasă prima oară. O fi avut acelaşi sentiment de singurătate...?
Bătrânul. Aşa îi spunea Auma tatălui nostru. într-un fel, mi se părea potrivit, un termen familiar şi totuşi inabordabil, denumind o forţă elementară imposibil de înţeles în totalitate. Odată ajunşi în apartamentul meu, Auma a luat fotografia lui de pe bibliotecă, un portret realizat într-un studio foto, pe care mama mea îl păstrase.

- Pare atât de inocent, nu? Atât de tânăr. A pus fotografia lângă faţa

mea.

- Ai gura lui.

I-am propus să se odihnească câteva ore, până mă întorc de la serviciu.

- Nu sunt obosită, a dat ea din cap. Lasă-mă să vin cu tine.
- O să te simţi mai bine dacă dormi câteva ore.
- Ah, Barack!, a răbufnit ea. Eşti la fel de autoritar ca Bătrânul. Parcă nu v-aţi întâlnit decât o singură dată... E clar că l-ai moştenit.

Am pufnit în râs, ea însă a rămas serioasă. Se uita la mine de parcă ar fi avut în faţă un puzzle, de parca aş fi fost încă un element într-o ecuaţie care o sâcâia, în ciuda exuberanţei cu care vorbea.
în după-amiaza aceea i-am arătat zona de sud a oraşului, parcurgând acelaşi traseu din primele mele zile la Chicago, doar că de data aceasta îmi construisem propriile amintiri. Când am oprit la birou, s-a întâmplat să fie acolo şi Angela, Mona şi Shirley. Au întrebat-o pe Auma despre Kenya, despre felul în care îşi împletea părul şi despre accentul ei, pentru că lor li se părea că vorbeşte precum regina Angliei. Toate patru s-au distrat copios pe seama mea şi a obiceiurilor mele ciudate.
- Se vede că ţin la tine, mi-a spus Auma mai târziu. îmi amintesc de mătuşile noastre de-acasă.
A lăsat jos geamul maşinii şi a lăsat vântul să-i mângâie faţa, privind bulevardul Michigan pe care se aflau ruinele vechiului teatru Roseland, care se transformaseră într-un cimitir de maşini ruginite.
- Faci asta pentru ele, Barack? m-a întrebat ea. Mă refer la activitatea organizatorică.

- Pentru ele, pentru mine, am răspuns ridicând din umeri.

Pe chipul Aumei a apărut din nou acea expresie de uimire şi de teamă.

- Nu prea-mi place politica, mi-a mărturisit.

- De ce?

- N-aş putea să-ţi spun. Mi se pare că oamenii sfârşesc mereu prin a fi dezamăgiţi.
în cutia mea de scrisori o aştepta un plic; o scrisoare de la un student german de la Drept cu care ea ieşise o vreme.
Era o scrisoare voluminoasă, de cel puţin şapte pagini. în timp ce pregăteam cina, ea stătea la masa din bucătărie şi acum râdea, acum ofta, acum mai plescăia din limbă, înduioşată sau melancolică.

- Parcă spuneai că nu-ţi plac nemţii, am zis. S-a frecat la ochi şi a început să râdă.

- Mda... Otto e altfel. E un tip tare dulce! Iar eu mă port aşa urât cu el uneori! Nu ştiu ce să zic, Barack. Uneori mi se pare imposibil să am încredere deplină într-o persoană. Mă gândesc la cum şi-a trăit Bătrânul viaţa, şi numai gândul la căsătorie îmi dă... cum se spune?... fiori. Pe de altă parte, dată fiind cariera lui Otto, ar însemna să trăim în Germania. Mă gândesc uneori ce-ar însemna asta pentru mine, să trăiesc toată viaţa ca alohton, şi nu cred că aş suporta.
A împăturit scrisoarea şi a pus-o înapoi în plic.

- Spune-mi despre tine, Barack. Şi tu ai genul ăsta de probleme sau numai sora ta trăieşte în derută?

- Cred că înţeleg cum te simţi.

- Spune-mi.

Am luat doi ardei din frigider şi i-am pus pe tocător.

- Am iubit o femeie la New York. Era albă. Avea părul negru şi ochii verzi. Glasul ei semăna cu clopoţeii de vânt. Am fost împreună aproape un an. Ne vedeam mai ales la sfârşit de săptămână. Uneori la ea, alteori la mine. Ştii cum e când te laşi atras în propria lume... doi oameni, ascunşi şi calzi. Dezvoltaţi un limbaj numai al vostru, propriile ritualuri. Aşa a fost şi cu noi. în fine, într-un weekend m-a invitat la casa de la ţară a părinţilor ei. Părinţii erau şi ei acolo, nişte oameni foarte drăguţi, foarte politicoşi. Era toamnă, frumos afară, în jurul nostru pădure, iar noi am traversat cu o canoe un lac mărginit de frunze aurii. Familia cunoştea fiecare centimetru pătrat din zonă. Ştiau cum se formaseră dealurile, cum apăruse lacul, în urma topirii gheţarilor, cunoşteau numele primilor locuitori - strămoşii lor - şi numele triburilor de indieni care vânaseră cândva pe acele pământuri. Casa era foarte veche, aparţinea bunicului ei, care o moştenise de la

bunicul lui. Biblioteca gemea de cărţi vechi şi de fotografii înrămate ale bunicului ei în compania unor oameni faimoşi - preşedinţi de stat, diplomaţi, industriaşi. în cameră plutea un aer apăsător. Şi cum stăteam aşa, în picioare, în camera aceea, mi- am dat seama că între lumea mea şi cea a prieteni mele era o distanţă la fel de mare ca între Kenya şi Germania. Şi am înţeles că, dacă rămâneam împreună, aş fi sfârşit prin a trăi în lumea ei. La urma urmelor, am făcut asta mai toată viaţa. Dintre noi doi, eu eram acela care ştia ce înseamnă să trăieşti ca un intrus.

- Şi ce s-a întâmplat?

- Am îndepărtat-o, am răspuns, ridicând din umeri. Am început să ne certăm. Gândindu-ne la viitor ne-am dat seama că mica noastră lume şi căldura ei vor fi afectate. într-o seară am dus-o la un spectacol semnat de un dramaturg de culoare. O piesă plină de furie, dar amuzantă. Umor tipic afro-american. Majoritatea spectatorilor erau negri şi toţi râdeau şi aplaudau şi strigau de parcă erau la biserică. După terminarea piesei prietena mea m-a întrebat de ce sunt negrii în permanenţă atât de furioşi. I-am explicat că era o chestiune de memorie - cred că i-am spus că nimeni nu se întreabă de ce îşi amintesc evreii Holocaustul - şi ea mi-a răspuns că erau două chestiuni total diferite, eu am contrazis-o, iar ea a ajuns la concluzia că ne aflam într-un punct mort. Ne-am certat rău, chiar în faţa teatrului. Când am ajuns la maşină a început să plângă. Mi-a spus că nu se putea transforma într-o negresă, că ar face asta dacă ar putea, dar era imposibil. Nu putea decât să fie ea însăşi şi era clar că asta nu era de ajuns.

- Tristă poveste, Barack.

- Probabil. Poate lucrurile n-ar fi mers oricum, chiar dacă ea ar fi fost de culoare. Au fost şi negrese care mi-au frânt inima.

Am zâmbit, apoi am răsturnat ardeiul tocat în oală, după care m-am întors către Auma.

- Ce vreau să spun e că de câte ori îmi amintesc ce mi-a spus prietena mea atunci, după spectacol, mi se face ruşine, am spus, serios.

- Mai ştii ceva de ea?
- Mi-a trimis o felicitare de Crăciun. Acum e fericită. A întâlnit pe altcineva. Eu am munca mea.
- E de ajuns?
- Câteodată.

A doua zi mi-am luat liber şi ne-am petrecut ziua împreună. Am vizitat Institutul de Artă (am vrut să văd capetele mumificate de la Muzeul de Istorie Naturală, dar Auma a refuzat să meargă), ne-am uitat pe fotografii vechi şi am colindat supermarketurile, unde Auma a tras concluzia că americanii erau foarte prietenoşi, dar surpraponderali. Putea fi foarte încăpăţânată, uneori agitată, alteori apăsată parcă de toată greutatea lumii, mereu independentă, o trăsătură pe care am recunoscut-o ca pe o reacţie dobândită - în cazul meu, ca răspuns la nesiguranţă.

N-am vorbit prea mult despre tatăl nostru, aveam senzaţia că discuţia se împotmoleşte ori de câte ori venea vorba despre el. Abia în seara aceea, după cină şi o plimbare lungă pe marginea lacului, am simţit amândoi că nu puteam merge mai departe dacă nu vorbim deschis despre acel subiect. Am pregătit un ceai şi Auma a început să-mi povestească ce-şi amintea despre Bătrân.

- Nu pot spune că l-am cunoscut cu adevărat, Barack, a început ea povestirea. Poate că nimeni nu l-a cunoscut cu adevărat. Viaţa lui a fost atât de împrăştiată. Nu cunoaşte nimeni, nici măcar copiii lui, decât frânturi din ea. Mi-era frică de el. Când m-am născut eu, el deja plecase. Era în Hawaii, cu mama ta, apoi s-a dus la Harvard. Când s-a întors în Kenya, fratele nostru mai mare, Roy, şi eu eram încă destul de mici. Până atunci locuisem cu mama, în Alego. Eram prea mică să-mi amintesc împrejurările întoarcerii lui. Eu aveam patru ani, Roy avea şase, poate el ar putea să-ţi spună mai mult despre ce a fost atunci. îmi amintesc doar că era însoţit de o americancă pe nume Ruth şi că ne-a luat de la mama, ca să locuim cu el la Nairobi. Ştiu că femeia asta, Ruth, a fost prima persoană albă pe care o văzusem vreodată, iar acum, peste noapte, trebuia să-i spun „mamă”.

- De ce n-aţi rămas cu mama voastră? Auma a scuturat din cap.

- Nu ştiu exact. în Kenya, bărbaţii pot păstra copiii la ei după un divorţ, asta dacă chiar îşi doresc. Am întrebat-o pe mama ce s-a întâmplat, dar îi este foarte greu să vorbească despre asta. îmi spune doar că noua nevastă a Bătrânului a refuzat să trăiască în aceeaşi casă cu vechea nevastă şi ea - mama adică - a crezut că noi vom avea o viaţă mai bună cu Bătrânul, pentru că era bogat. în primii ani s-a purtat frumos. Lucra pentru o companie petrolieră americană - Shell, parcă. Trecuseră doar câţiva ani de la declararea independenţei şi Bătrânul avea legături cu toţi oamenii importanţi din guvern. Fusese coleg de şcoală cu mulţi dintre ei. Vicepreşedintele, miniştrii, toţi veneau la noi acasă, beau cu el şi discutau politică. Avea o casă mare, o maşină mare, toată lumea era căzută în fund pentru că era atât de tânăr şi deja şcolit prin străinătate. Şi mai avea şi o nevastă americancă, lucru rar pe- atunci. Ceva mai târziu, când încă era căsătorit cu Ruth, a început să se întâlnească din nou cu mama mea adevărată. Parcă voia să demonstreze ceva. Parcă voia să arate că putea să iasă şi cu africanca asta frumoasă ori de câte ori poftea. între timp s-au născut ceilalţi patru fraţi ai noştri. Mark şi David, făcuţi cu Ruth, s-au născut în casa noastră din Westlands. Abo şi Bernard, pe care i-a făcut cu mama, au locuit cu ea şi cu neamurile ei din provincie. Nici eu, nici Roy nu am ştiut atunci de venirea pe lume a lui Abo şi a lui Bernard. Nu veneau niciodată la noi, iar când Bătrânul îi vizita se ducea mereu singur, fără să-i spună lui Ruth. Nu m-am gândit la asta decât mult mai târziu, pe- atunci eram prea mică. Dar vieţile noastre au fost împărţite în două. Cred că lui Roy i-a fost mai greu, pentru că era destul de mare să-şi amintească viaţa din Alego, cum trăiserăm în satul acela cu mama şi cu rudele noastre. Pentru mine nu a fost greu. Ruth, noua noastră mamă, se purta frumos pe vremea aceea. Ne trata aproape la fel ca pe propriii copii. Cred că părinţii ei erau bogaţi, ne trimiteau cadouri frumoase din State. De câte ori primeam un pachet de la ei eram foarte fericită. Dar îmi amintesc şi că Roy refuza câteodată cadourile, chiar şi

dulciurile. Nu s-a atins de ciocolata pe care au trimis-o la un moment dat, dar seara, când a crezut că eu dorm, a luat o bucată de ciocolată de pe comodă. N-am spus nimic, pentru că eram sigură că e tare nefericit.
Pe urmă lucrurile au început să se schimbe. După ce s-au născut Mark şi David, Ruth le acorda numai lor atenţie. Bătrânul a plecat de la compania americană şi a început să lucreze pentru guvern, la Ministerul Turismului. E posibil să fi avut ambiţii politice, la început i-a mers destul de bine la guvern. Dar prin 1966-1967, scindările din Kenya au devenit mai grave. Preşedintele Kenyatta provenea din cel mai mare trib, Kikuyu. Tribul Luo, al doilea ca mărime, s-a plâns că oamenii din Kikuyu beneficiau de cele mai bune locuri de muncă. Guvernul era plin de intrigi. Vicepreşedintele Odinga era din tribul Luo şi a reclamat faptul că guvernul era corupt. în loc să îi slujească pe cei care luptaseră pentru independenţă, politicienii din Kenya luaseră locul colonialiştilor albi, cumpărând afacerile şi terenurile care ar fi trebuit redistribuite cetăţenilor. Odinga a încercat să-şi formeze propriul partid, dar a fost plasat în arest la domiciliu de către comunişti. Un alt ministru Luo foarte popular, Tom M'boya, a fost asasinat de un lunetist Kikuyu. Cei din tribul Luo au protestat în stradă, iar poliţia a declanşat represaliile. Au murit mulţi oameni. Toate astea au creat o atmosferă de şi mai mare suspiciune între cele două triburi. Majoritatea prietenilor Bătrânului şi-au ţinut gura şi au învăţat să se adapteze situaţiei. Dar Bătrânul a început să vorbească. Le-a spus că societatea tribală avea să distrugă ţara şi că cele mai bune slujbe le reveneau oamenilor deloc calificaţi. Prietenii au încercat să-l prevină că nu era bine să facă asemenea afirmaţii în public, dar lui nu i-a păsat. Vezi tu, el a crezut întotdeauna că ştie mai bine. Când a fost omis de la o promovare, a protestat cu voce tare. „Cum e posibil să-mi fii şef", i-a spus unui ministru, „când eu de fapt te învăţ cum să-ţi faci treaba?" I s-a dus buhul că e un tip dificil şi preşedintele Kenyatta l-a chemat la el. Din ce am aflat, Kenyatta i-ar fi spus că dacă nu-şi ţine gura n-o să mai găsească nicăieri de lucru.

Nu ştiu cât din toate acestea este adevărat, dar ştiu că, după ce şi l-a făcut duşman pe preşedinte, Bătrânul a avut o viaţă grea. A fost dat afară de la guvern şi pus pe lista neagră. Nici un ministru n-a mai vrut să-l angajeze. Când a căutat de lucru în companiile străine, a aflat că acestea fuseseră
avertizate să nu-l angajeze. A început să caute de lucru în afară şi a găsit un post la Banca de Dezvoltare Africană din Addis Abeba, dar până să plece acolo guvernul i-a anulat paşaportul şi n-a mai putut să iasă din Kenya.
Până la urmă a fost nevoit să accepte o slujbă modestă la Direcţia Apelor. Şi asta pentru că unui prieten i s-a făcut milă de el. Putea trăi din salariu, dar pentru el a fost o cădere spectaculoasă. A început să bea şi mulţi dintre cunoscuţi n-au mai trecut pe la noi, pentru că era periculos să fii văzut în compania lui. I-au spus că dacă îşi cere scuze, dacă îşi schimbă atitudinea, situaţia lui se va îmbunătăţi. Dar a refuzat şi a continuat să spună tot ce-i trecea prin minte.
Am înţeles toate astea mult mai târziu, când am crescut. Atunci nu ştiam decât că acasă lucrurile se înrăutăţiseră. Bătrânul nu ne adresa nici un cuvânt, cu excepţia cazurilor în care voia să ne certe. Venea acasă târziu, beat, îl auzeam ţipând la Ruth şi spunându-i să-i facă de mâncare. Ruth era foarte supărată din cauza schimbării lui. Uneori, când el nu era acasă, ne spunea - mie şi lui Roy - că tatăl nostru este smintit şi că ne compătimea că aveam un asemenea părinte. Nu puteam s-o condamn pentru asta - probabil în sinea mea îi dădeam dreptate. Dar acum, mai mult ca oricând, am văzut cât de diferit ne trata pe noi în comparaţie cu băieţii ei. Spunea că nu suntem copiii ei şi că nu mai avea ce să facă pentru noi. Şi eu, şi Roy ne simţeam absolut singuri. Iar când Ruth l-a părăsit pe Bătrân, am ajuns chiar singuri pe lume.
A plecat când eu aveam 12 sau 13 ani, după ce Bătrânul a avut un accident grav. Cred că băuse, iar şoferul celeilalte maşini, un fermier alb, a murit în accident. Bătrânul a stat mult timp în spital, aproape un an, iar eu şi Roy am locuit practic singuri. Când a ieşit din spital, a

plecat la voi, în Hawaii. Ne-a spus că o să se întoarcă cu voi şi că vom fi toţi o familie adevărată. Dar s-a întors singur, iar eu şi Roy a trebuit să ne descurcăm singuri cu el.
Din cauza accidentului, Bătrânul şi-a pierdut slujba de la Direcţia Apelor şi nu mai aveam un acoperiş deasupra capului. O vreme am stat pe la câte o rudă, dar de fiecare dată eram rugaţi să plecăm, pentru că aveau şi ei problemele lor. La un moment dat am găsit o casă dărăpănată într-un cartier sărac din oraş şi am stat acolo câţiva ani. Ce vremuri groaznice. Câştiga atât de puţin încât eram nevoiţi să ne împrumutăm de bani pentru mâncare. îi era din ce în ce mai ruşine şi a devenit din ce în ce mai agresiv. în ciuda
necazurilor, refuza să recunoască de faţă cu mine şi cu Roy că o duceam rău. Cred că asta m-a durut cel mai mult - aerele pe care şi le dădea în continuare, spunându-ne că suntem copiii doctorului Obama. în dulapul nostru bătea vântul şi el făcea donaţii organizaţiilor de caritate numai ca să păstreze aparenţele! Mă mai certam cu el, dar îmi spunea că sunt doar o fetiţă proastă care nu înţelege nimic.
Cu Roy se avea şi mai rău. Se certau îngrozitor. Până la urmă Roy a plecat. N-a mai venit acasă, dormea pe la prieteni. Aşa că am rămas doar eu cu Bătrânul. Uneori îl aşteptam până târziu în noapte, îngrozită că i s-a întâmplat ceva. Intra pe uşă clătinându-se şi intra în camera mea, mă trezea pentru că avea nevoie de companie sau îi era foame. Vorbea despre cât e de nefericit şi despre faptul că fusese trădat. Muream de somn şi nu înţelegeam nimic din ce îmi spunea. în adâncul sufletului, îmi doream să nu se mai întoarcă acasă.
Singura mea salvare a fost Liceul Kenya. Era o şcoală de fete care acceptase cândva numai eleve de naţionalitate britanică. O şcoală foarte strictă şi încă rasistă. Abia după ce majoritatea elevelor albe au plecat, în perioada în care eu am învăţat acolo, au acceptat profesoare africane. Cu toate astea, am fost destul de activă. Era o şcoală cu internat, aşa că în timpul trimestrelor şcolare locuiam acolo, nu mă mai duceam acasă. Şcoala mi-a oferit un sentiment de ordine, de stabilitate.

într-un an, Bătrânul n-a mai avut de unde să-mi plătească taxele şcolare, aşa că am fost trimisă acasă. Mi-era atât de ruşine, că am plâns toată noaptea. Nu ştiam ce se va alege de mine. Dar am avut noroc. Una dintre directoare a aflat situaţia mea şi a aranjat să primesc o bursă ca să pot continua şcoala. E trist, dar oricât de mult aş fi ţinut la Bătrân, oricâte griji mi-aş fi făcut pentru el, eram bucuroasă că nu mai trebuia să locuiesc cu el. L-am lăsat în plata Domnului şi nu m-am uitat înapoi.
în ultimii doi ani de liceu situaţia lui s-a mai ameliorat. Kenyatta murise între timp şi Bătrânul a reuşit să-şi găsească din nou o slujbă la guvern. A găsit ceva la Ministerul de Finanţe şi a început să câştige bine, ba chiar să-şi recapete influenţa. Dar nu cred că a scăpat vreodată de amărăciunea experienţei prin care trecuse, nu s-a împăcat cu faptul că amicii lui de-o seamă cu el care fuseseră mult mai diplomaţi aveau o carieră de succes. Era prea târziu să îşi mai refacă familia. Multă vreme a locuit singur într-o
cameră de hotel, chiar şi după ce a câştigat suficient să-şi permită o casă. A avut mai multe aventuri cu femei din Europa, din Africa, nimic stabil. îl vedeam rar şi tot nu ştia cum să se poarte cu mine. Eram ca doi străini, cu toate acestea se încăpăţâna să pretindă că era un tată-model şi îmi spunea cum să mă port. îmi amintesc, când am obţinut bursa de studiu în Germania, că mi-a fost teamă să-i spun. Mi-era frică să nu spună că-s prea tânără să plec, mi-era să nu îmi pună beţe-n roate cu viza de student, care trebuia aprobată de către guvern. Aşa că am plecat fără să-mi iau rămas-bun.
Abia după ce m-am mutat în Germania furia mea faţă de el s-a mai îmblânzit. De la distanţă eram în stare să înţeleg prin ce trecuse şi mai ales că nici el nu se cunoştea prea bine pe sine. Cred că începuse să se schimbe totuşi, spre final, după ce şi-a bătut joc de viaţa lui. Ultima oară când l-am văzut era într- o călătorie de afaceri, reprezenta Kenya la o conferinţă internaţională care s-a ţinut în Europa. Am avut mari emoţii, pentru că nu mai vorbisem de mult cu el. Dar când a sosit în Germania mi s-a părut mai relaxat, aproape senin. Chiar ne-am simţit

bine împreună. Ştii, chiar şi când era total deplasat putea fi absolut fermecător! M-a luat la Londra cu el, am stat la un hotel elegant, m- a prezentat tuturor prietenilor lui de la Clubul Britanic. Mi-a oferit un scaun şi s-a agitat peste măsură, spunându-le prietenilor lui cât era de mândru de mine. Când ne-am întors de la Londra, în avion, am observat paharul de sticlă în care i se servise whisky-ul şi i-am spus că vreau să-l şterpelesc, iar el mi-a spus „nu e nevoie să faci asta". A chemat-o pe stewardesă şi a rugat-o să-mi aducă un set complet de pahare, de parcă avionul ar fi fost proprietatea lui. Când stewardesa s-a întors cu paharele, m-am simţit din nou ca o fetiţă, eram din nou prinţesa lui.
în ultima zi a vizitei m-a scos la restaurant şi am vorbit despre viitor. M-a întrebat dacă am nevoie de bani şi a insistat să accept un ajutor de la el. Mi-a mai spus că, atunci când mă voi întoarce în Kenya, o să-mi găsească un soţ bun. Era impresionant... ştii? Ceea ce încerca el să facă... parcă încerca să compenseze timpul pierdut. La vremea aceea îi mai venise pe lume un copil, un băiat, George, făcut cu o tânără cu care trăia. I-am spus atunci: „Roy şi cu mine suntem adulţi. Avem vieţile noastre, amintirile noastre şi e greu să ştergem cu buretele tot ce s-a petrecut între noi. Dar bebeluşul e şansa ta de a începe o nouă viaţă. Prin el îţi poţi lua revanşa." Iar el a dat doar din cap, ca şi cum... ca şi cum...
Auma s-a uitat o vreme la fotografia tatălui ei, în lumina slabă. Apoi s-a ridicat şi s-a dus la fereastră. Stătea cu spatele la mine, cu braţele încrucişate şi mâinile aşezate pe umeri. A început să tremure violent, iar eu m-am apropiat de ea şi am luat-o în braţe în timp ce plângea, lăsând durerea să iasă din ea în valuri lente, adânci.
- Vezi, Barack? a spus ea printre suspine. Abia începusem să-l cunosc. Ajunsesem în punctul în care poate aş fi obţinut o explicaţie din partea lui. Uneori chiar cred că ar fi fost capabil să o ia de la capăt şi să-şi găsească liniştea. Când a murit, m-am simţit aşa de... aşa de trădată. La fel cum te-ai simţit şi tu probabil.

S-a auzit scrâşnetul roţilor unei maşini; un bărbat traversa strada sub lumina galbenă a unui felinar. Ca printr-un efort de voinţă, Auma şi-a îndreptat brusc corpul, respiraţia i s-a reglat şi şi-a şters lacrimile cu mâneca tricoului.

- Ia uite ce-a făcut sora ta din cauza ta, a zis ea râzând timid. S-a

întors spre mine.

- Ştii, Bătrânul vorbea mult despre tine! Arăta tuturor fotografia ta şi ne spunea ce bine înveţi. Cred că ţinea o corespondenţă cu mama ta. Şi mai cred că scrisorile ei erau o alinare pentru el. În perioada aceea grea, când toată lumea i-a întors spatele, venea la mine în cameră şi citea scrisorile ei cu voce tare. Mă trezea din somn şi mă obliga să-l ascult, iar după ce termina scutura hârtia şi îmi spunea ce femeie cumsecade este mama ta. „Vezi tu", spunea el, „mai există şi oameni cărora le pasă de mine." îşi repeta asta întruna...

în timp ce Auma s-a spălat pe dinţi i-am pregătit canapeaua extensibilă. N-a trecut mult şi era ghemuită sub pătură, într-un somn adânc. Am rămas treaz, sprijinit pe un scaun, cu veioza aprinsă şi am privit-o cum doarme, am ascultat ritmul respiraţiei ei, încercând să asimilez ceea ce îmi povestise. Mă simţeam ca şi cum lumea mea fusese complet dată peste cap, ca şi cum m-aş fi trezit sub un cer galben, luminat de un soare albastru, sau aş fi auzit animale vorbind. Toată viaţa avusesem o anume imagine despre tatăl meu, una împotriva căreia mă răzvrăteam uneori, dar pe care n-am pus-o niciodată la îndoială, o imagine pe care ulterior am dorit să mi-o însuşesc. Pentru mine, tata fusese un erudit de excepţie, un prieten generos, un lider remarcabil. Şi

chiar mai mult decât atât, pentru că, exceptând scurta sa vizită în Hawaii, nu fusese lângă mine să contrazică imaginea, eu nu am văzut ceea ce majoritatea bărbaţilor văd la un moment dat în decursul vieţii: cum se împuţinează trupul părintelui, cum sunt spulberate speranţele tatălui, al cărui chip devine marcat de amărăciune şi de regret.

Sigur că văzusem slăbiciunea în alţi bărbaţi - în bunicul meu, din cauza dezamăgirilor, în Lolo, din cauza compromisurilor. Numai că bărbaţii aceştia deveniseră pentru mine nişte subiecte de studiu, erau oameni pe care îi iubeam, dar care nu erau nişte exemple pentru mine, un bărbat alb şi unul cu pielea ciocolatie, ale căror destine nu-mi transmiteau nimic. Toate acele atribute pe care le căutam în mine însumi - atribute întâlnite la Martin şi Malcolm, la DuBois şi Mandela - erau împachetate de mine în imaginea tatălui meu, un negru, un fiu al Africii. Mai târziu, chiar dacă negrii pe care i- am cunoscut - Frank, Ray, Will, Rafiq - nu s-au ridicat la înălţimea standardelor mele, am învăţat să-i respect pentru eforturile lor, pe care le-am asimilat eforturilor mele. Iar vocea tatălui meu a rămas la fel de puternică, m- a inspirat, m-a mustrat, m-a lăudat sau m-a temperat. Nu munceşti îndeajuns, Barry! Trebuie să contribui la lupta poporului tău. Trezeşte-te, negrule!

Acum, în lumina chioară a veiozei, legănându-mă în scaunul cu spătar tare, imaginea aceea a dispărut complet, înlocuită de... de ce? De un beţiv înverşunat? De un soţ agresiv? De un birocrat ratat şi însingurat? Şi când te gândeşti că toată viaţa mă luptasem cu o stafie! M-a luat ameţeala; dacă Auma n-ar fi fost acolo, probabil aş fi pufnit în râs. Regele a fost dat jos de pe tron, mi-am spus. Cortina de smarald a fost dată la o parte. O mie de gânduri se amestecau în mintea mea; pot să fac tot ce-mi trece prin cap. Cine altcineva, în afară de tatăl meu, ar fi putut să-mi spună că nu pot? în orice caz, orice aş fi făcut, n-aş fi dat-o în bară aşa cum o dăduse el.

Am încercat să-mi recapăt echilibrul şi mi-am dat seama că nu simţeam deloc o satisfacţie prea mare în urma acestor revelaţii. De unde ştiam că nu voi avea parte de aceleaşi eşecuri care îl doborâseră pe Bătrân? Cine mă putea apăra de îndoială, cine mă putea avertiza asupra capcanelor existente în sufletul unui bărbat de culoare? Imaginea pe care mi-o creasem despre tata mă ferise măcar de disperare. Dar acum era cu adevărat mort. Nu-mi mai putea spune cum să trăiesc.

Nu-mi putea spune decât ceea ce se întâmplase cu el. M-a lovit o altă revelaţie - aceea că, în ciuda informaţiilor noi pe care le primisem, tot nu îl cunoşteam pe bărbatul care fusese tatăl meu. Ce se întâmplase, oare, cu toată vigoarea lui, cu tot potenţialul lui? Ce anume îi conturase ambiţiile? încă o dată, mi-a revenit în gând prima şi ultima noastră întâlnire, poate că şi el fusese la fel de emoţionat, acel bărbat care s-a întors în Hawaii să răscolească trecutul şi să îl revendice ca pe cel mai frumos capitol din viaţa lui, un capitol rătăcit. Atunci nu fusese capabil să-mi dezvăluie adevăratele lui sentimente şi nici eu nu ştiusem să pun în cuvinte dorinţele mele, dorinţele unui copil de zece ani. îngheţaserăm amândoi, incapabili să ignorăm bănuiala că, la o analiză mai amănunţită, nici unul dintre noi nu se va ridica la înălţimea aşteptărilor celuilalt. Acum, 15 ani mai târziu, priveam chipul adormit al Aumei şi înţelegeam ce preţ plătisem pentru tăcerea de-atunci. Peste zece zile stăteam cu Auma pe scaunele din plastic din aeroport, privind avioanele prin pereţii mari, de sticlă. Am întrebat-o la ce se gândeşte şi mi-a zâmbit.

- Mă gândeam la Alego, mi-a spus. La pământurile bunicului nostru, unde trăieşte şi acum bunica. Este cel mai frumos loc din lume, Barack. Când sunt în Germania şi afară e frig şi mă simt singură, închid ochii şi-mi închipui că sunt acolo. în complexul Home Square, înconjurată de copacii uriaşi plantaţi de bunicul nostru. Bunicuţa vorbeşte, îmi spune ceva amuzant, iar eu aud cum în spatele nostru o vacă dă din coadă şi văd găinile ciugulind pe marginea pajiştii şi simt mirosul de fum care vine dinspre coliba cu bucătăria. Şi sub copacul de mango, lângă câmpurile de porumb, se află mormântul Bătrânului... începuse îmbarcarea pentru zborul ei. Am rămas pe scaune. Auma a închis ochii şi mi-a strâns mâna.

- Trebuie să mergem acasă, mi-a spus. Trebuie să mergem acasă, Barack, şi să ne ducem la el.

Capitolul doisprezece

Rafiq se străduise să împrumute locului un aspect cât mai primitor. Deasupra uşii de la intrare montase o firmă nouă, iar uşa fusese lăsată

deschisă, ca să poată pătrunde lumina primăverii. Podelele străluceau de curăţenie, mo-bila fusese rearanjată. Rafiq purta un costum negru şi o cravată neagră din piele; purta şi un kufi[34] din piele, bine lustruit. Timp de câteva minute s-a tot agitat pe lângă o masă pliantă aşezată pe o latură a sălii, a dat instrucţiuni oamenilor săi privind aranjarea platourilor cu prăjituri şi a bolului de punci, după care şi-a făcut de lucru îndreptând un portret de-al lui Harold.

- Ţi se pare că e drept?, m-a întrebat.
- E drept, Rafiq.

Primarul fusese invitat să taie panglica la inaugurarea noului centru de evaluare deschis de MET în Roseland. Era o mare reuşită, după săptămâni întregi în care Rafiq tot insistase pentru începerea activităţilor în clădirea lui. Nu era singurul - consilierul municipal declarase că ar fi fost încântat să găzduiască o şedinţă cu primarul în biroul său. Senatorul de stat, fost agent electoral care făcuse greşeala de a sprijini un candidat alb la ultimele alegeri pentru primărie, ne-a promis ajutor pentru strângerea de fonduri pentru orice program, cu condiţia să-l cooptăm în echipă. Până şi reverendul Smalls ne-a contactat telefonic, sugerând că ne-am face singuri un mare serviciu dacă i- am îngădui lui să-l prezinte pe „bunul lui prieten Harold”. De fiecare dată când intram în biroul DCP, secretara îmi înmâna câte un snop de mesaje proaspete.

- Ai devenit popular, Barack, îmi spunea ea, între două telefoane.

Mă uitam acum la oamenii care se adunaseră în depozitul lui Rafiq, majoritatea dintre ei politicieni sau băgători de seamă. Din când în când, se uitau spre uşă, unde câţiva poliţişti în civil comunicau prin walkie-talkie şi supravegheau scena. Mi-am făcut loc printre oameni şi i-am luat pe Will şi pe
Angela deoparte.

- Sunteţi pregătiţi? Au încuviinţat din cap.
- Ţineţi minte, trebuie să-l convingeţi pe Harold să îşi ia angajamentul că va veni la mitingul de la toamnă, le-am mai spus. Aduceţi vorba

despre asta când e de faţă şi cel care îi face planificările. Vorbiţi-i despre activitatea noastră, despre...
în momentul acela s-a auzit un murmur general, după care s-a lăsat brusc tăcerea. Coloana oficială sosise, s-a deschis portiera unei limuzine şi în spatele unui rând de poliţişti l-am văzut pe marele om. Purta un costum albastru şi un trenci şifonat; părul lui alb era cam ciufulit; era mai scund decât mi-l închipuisem. Avea însă o prezenţă impunătoare, iar zâmbetul lui trăda încrederea unui om ajuns la apogeul puterii. Mulţimea a început imediat să-i scandeze numele - „Ha-rold! Ha-rold!" -, iar primarul s-a învârtit încet pe loc, cu mâna ridicată în sus, în semn de salut. Domnişoara Alvarez şi poliţiştii în civil au luat-o înainte, iar el a început să-şi croiască drum printre oameni. A trecut pe lângă senator şi pe lângă consilierul municipal. Apoi pe lângă mine şi Rafiq. Pe lângă mâna pe care reverendul Smalls i-o întinsese. S-a oprit exact în faţa Angelei.
- Domnişoară Rider.
I-a strâns mâna şi s-a înclinat elegant.
- Ce plăcere. Am auzit lucruri extraordinare despre activitatea dumneavoastră.
Angela arăta de parcă era gata să leşine. Primarul a rugat-o să-l prezinte asociaţilor ei, iar ea a început să râdă şi să se agite înainte de a se calma şi de a-l conduce spre şirul de lideri. Toţi luaseră poziţia de drepţi, ca nişte cercetaşi, şi toţi afişau un zâmbet neputincios. Când s-au terminat prezentările, primarul i-a oferit Angelei un braţ şi împreună au pornit către uşă, cu mulţimea de oameni înghesuindu-se în spatele lor.
- Fetiţă, îţi vine să crezi? i-a şoptit Shirley Monei.
Ceremonia a durat circa 15 minute. Poliţia oprise circulaţia în două cvartale de-a lungul bulevardului Michigan, iar în faţa magazinului unde urma să se deschidă centrul MET fusese instalat un mic podium. Angela i-a prezentat pe toţi membrii bisericii care participaseră la proiect, dar şi pe politicienii prezenţi; Will a rostit câteva cuvinte despre DCP. Primarul ne-a felicitat pentru implicare civică, în timp ce

senatorul, reverendul Smalls şi consilierul municipal îşi făceau loc pe lângă el, zâmbind cu toţi dinţii spre fotografii pe care îi angajaseră. S-a tăiat panglica şi asta a fost tot. Limuzina a pornit spre următorul angajament, mulţimea s-a împrăştiat aproape instantaneu, iar pe şoseaua acoperită de gunoaie n-am rămas decât câteva persoane.
M-am apropiat de Angela, care stătea de vorbă cu Shirley şi cu Mona.
- Când l-am auzit că-mi spune „domnişoară Rider" era să mor, le povestea ea.
- Mie-mi spui! a clătinat Shirley din cap.
- Am imortalizat momentul, a spus Mona, ridicând aparatul foto.
- Avem confirmarea prezenţei lui la miting? am încercat să intervin în discuţie.
- După care mi-a spus că sunt prea tânără ca să am o fată de 14 ani. Vă daţi seama?

- A acceptat să vină la miting? am repetat întrebarea. S-au uitat toate

trei la mine, enervate, şi m-au întrebat:

- Ce miting?

Am ridicat exasperat mâinile în aer şi am ieşit cu paşi apăsaţi în stradă. Când am ajuns la maşină l-am auzit pe Will în spatele meu.
- Unde te grăbeşti aşa?
- Nu ştiu. Undeva.
Am vrut să-mi aprind o ţigară, dar vântul îmi stingea chibritul. Am înjurat, am aruncat cutia cu chibrituri pe jos, apoi m-am întors spre Will.

- Vrei să-ţi spun ceva, Will? -Ce?

- Suntem doar o cantitate neglijabilă. Asta suntem. Neînsemnaţi. Avem şansa să îi demonstrăm primarului că suntem realmente implicaţi în viaţa oraşului, că suntem un grup demn de atenţie. Şi noi ce facem? Ne purtăm ca nişte copii hipnotizaţi. Stăm ca proştii, zâmbim tâmp şi ne agităm să facem o poză cu primarul...

- Vrei să spui că n-ai reuşit să te fotografiezi cu el?
Will a râs încântat şi mi-a arătat o fotografie Polaroid, după care a pus o mână pe umărul meu.
- Te superi dacă-ţi zic ceva, Barack? Trebuie să înveţi să te relaxezi. Ceea ce tu numeşti „neînsemnat" este cel mai semnificativ lucru care i s-a întâmplat Angelei şi celorlalţi anul ăsta. O să se laude cu asta şi peste zece ani. I-a făcut să se simtă importanţi. Iar tu ai făcut posibil acest lucru. Ei, şi ce dacă au uitat să-l invite pe Harold la miting? Asta se poate rezolva cu un telefon.

M-am urcat în maşină şi am lăsat geamul în jos.

- Las-o baltă, Will. Vorbeşte frustrarea din mine.

- Da, văd. Dar ar trebui să te întrebi de ce te simţi atât de frustrat.

- Tu ce crezi?
- Cred că încerci să te achiţi cum trebuie de sarcini, mi-a răspuns el, ridicând din umeri. Şi mai cred că nu eşti niciodată mulţumit. Vrei ca totul să se întâmple imediat. Te porţi de parcă ai ceva de demonstrat.
- Nu încerc să demonstrez nimic, Will.
Am pornit motorul şi am luat-o din loc, dar nu destul de repede cât să nu aud cuvintele lui Will.
- Nouă nu trebuie să ne demonstrezi nimic, Barack. Te iubim, omule. Iisus te iubeşte!
Trecuse aproape un an de când sosisem la Chicago, iar activitatea noastră începea în sfârşit să dea roade. Grupul de stradă condus de Will şi Mary ajunsese la 50 de persoane; organizau activităţi de curăţenie pe străzi, sponsorizau zile ale carierei pentru tineretul din zonă, discutau cu consilierul municipal care a promis măsuri de îmbunătăţire a serviciilor de salubrizare, în partea de nord a cartierului, doamna Crenshaw şi doamna Stevens reuşiseră să determine Administraţia Parcurilor să renoveze parcurile şi locurile de

joacă degradate. Activitatea de reabilitare începuse deja. Fuseseră reparate străzi, desfundate sistemele de canalizare şi fuseseră instituite programe de combatere a crimelor. Acum se deschisese şi un nou centru de evaluare profesională, pe locul unui fost depozit părăsit. Odată cu creşterea activităţii organizaţiei, şi munca mea a devenit din ce în ce mai solicitantă. Am primit invitaţii să fac parte din diverse comisii şi să conduc ateliere; politicienii locali mă ştiau după nume, chiar dacă nu-l puteau pronunţa corect. Dacă i-ai fi întrebat pe lideri, activitatea mea era fără greş.
- Să-l fi văzut când a venit aici prima oară, am auzit-o fără să vreau pe Shirley, care vorbea cu un nou lider. Era doar un copil. Şi-acum dacă te uiţi la ei ai putea jura că e un cu totul alt om.
Vorbea ca un părinte mândru de copilul său: pentru ea eram un fel de surogat al unui fiu rătăcitor.
Aveam aprecierea celor cu care colaboram, viaţa cartierului înregistrase îmbunătăţiri concrete, aveam cu ce ne mândri. Ar fi trebuit să fie de ajuns, însă Will avusese dreptate. Nu eram mulţumit. Poate nemulţumirea mea avea de-a face cu vizita Aumei şi cu veştile pe care le primisem în legătură cu Bătrânul. De unde până atunci simţisem nevoia să mă ridic la nivelul aşteptărilor lui, acum mă simţeam de parcă trebuia să îi răscumpăr toate greşelile. Numai că tot nu-mi era limpede care era natura acelor greşeli; încă nu ştiam cum să interpretez semnele care m-ar fi putut feri să fac aceleaşi greşeli ca el. Din cauza acelei confuzii din capul meu, din cauză că imaginea lui era pentru mine contradictorie - alcătuită din frânturi care se băteau cap în cap -, mă trezeam trăind într-un fel de scenariu predestinat, ca şi cum i-aş fi călcat pe urme, repetându-i greşelile şi rămânând prizonier al tragediei lui.
Pe lângă toate acestea, mai aveam probleme şi cu Marty. în primăvara acelui an drumurile noastre se despărţiseră; el îşi petrecea mai tot timpul în bisericile din suburbii, unde enoriaşii, albi şi negri, erau mai puţin preocupaţi de locurile de muncă şi mai îngrijoraţi în privinţa

strămutării albilor şi a scăderii valorii proprietăţilor, fenomen întâlnit în zona de sud a oraşului cu zece ani în urmă.
Toate acestea erau chestiuni dificile, presărate cu un rasism şi o ipocrizie care lui Marty îi repugnau. Aşa că s-a hotărât să-şi vadă de drumul lui. A angajat un alt organizator care să acopere activitatea zilnică din suburbii şi era implicat în deschiderea unei noi organizaţii în Gary, un oraş cu economia la pământ, unde situaţia era atât de gravă, spunea el, încât nimeni nu era preocupat de culoarea pielii promotorului. într-o zi m-a rugat să merg cu el.
- Tu nu ai parte de o instruire corectă, mi-a explicat. Zona de sud este mult prea mare. Sunt prea multe aspecte acolo care distrag atenţia. Şi asta nu e vina ta. Ar fi trebuit să anticipez acest lucru.

- Dar nu pot să las totul baltă, Marty. Abia am venit aici. Privirea lui

exprima răbdare infinită.
- Ascultă, Barack, devotamentul tău este admirabil. Dar în momentul ăsta ar fi cazul să te preocupe propria dezvoltare. Dacă rămâi unde eşti, o să te pierzi. O să ajungi să renunţi la munca de organizator chiar înainte de a putea să faci ceva cu adevărat important.
El deja făcuse planul în capul lui: ştia cât îi va lua să angajeze şi să instruiască un înlocuitor pentru mine şi se gândise şi la bugetul pe care
trebuia să-l asigure. în timp ce-l ascultam, mi-am dat seama că în cei trei ani cât lucrase în zona cu pricina nu se apropiase în mod deosebit de nimeni şi de nimic, că primea din altă parte căldura umană şi relaţiile de care avea nevoie, adică de la soţia lui, o femeie elegantă, şi de la fiul lui, un băiat tare frumuşel, în activitatea lui era stimulat de o singură idee, adică de ceea ce simboliza o fabrică închisă, dar şi de o noţiune mult mai vastă decât ideea de fabrică, decât oamenii ca Angela sau Will sau preoţii singuratici cu care colaborase. Din punctul lui de vedere, acea idee putea prinde viaţă în oricare altă parte. Pentru

Marty, singurul lucru important era să descopere un anume con-curs de împrejurări, un anume melanj de componente.

- Marty. -Ce e?

- Nu merg nicăieri.

Până la urmă am ajuns la o înţelegere: el va continua să-mi asigure consultanţa de care aveam încă mare nevoie, iar onorariul primit ar fi trebuit să-l ajute să-şi subvenţioneze cealaltă activitate. La fiecare întâlnire săptămânală ţinea să-mi amintească faptul că alegerea fusese a mea, că modestele mele realizări nu presupuneau nici un fel de risc asumat şi că mahării în costume din centrul oraşului erau în continuare factorii de decizie.

- Viaţa e scurtă, Barack, îmi spunea el. Dacă nu poţi schimba cu adevărat lucrurile, mai bine renunţă.

Aşa deci. Cu adevărat. în facultate, aceste schimbări mi se păruseră uşor de obţinut, erau o extensie a propriei voinţe şi a credinţei mamei mele, la fel ca obţinerea unor note mai mari sau renunţarea la alcool: doar o chestiune de asumare şi de distribuire a responsabilităţii. Doar că acum, după un an de activitate organizatorică, nimic nu mai părea simplu. Cine îşi asuma responsabilitatea pentru un loc ca Altgeld, m-am întrebat. Acolo nu existau oameni ca Bull Connor[35] sau huidumele de la Pinkerton[36]. Nu exista decât un grup restrâns de bărbaţi şi femei de culoare, motivaţi mai degrabă de frică şi de lăcomie decât de răutate sau de calcule. Oameni ca domnul Anderson, managerul de proiect din Altgeld, un tip în vârstă, cu chelie, care mai avea un an până la pensie. Sau ca doamna Reece, o femeie durdulie cu faţa ciupită de vărsat, preşedinta consiliul chiriaşilor, care-şi petrecea majoritatea timpului protejând cele câteva prerogative care îi reveneau odată cu funcţia: un mic salariu şi un loc asigurat la banchetul anual, posibilitatea de a-şi ajuta fiica să obţină apartamentul dorit şi de a-l vedea pe nepotul ei angajat în aparatul Chicago Housing Agency (CHA)[37]. Oameni ca reverendul Johnson, duhovnicul doamnei Reece şi

şeful singurei biserici importante din Altgeld, care - când ne-am întâlnit, prima şi singura dată - m-a întrerupt în clipa în care am menţionat cuvântul organizare.
- Nu CHA-ul e problema, a spus amabila faţă bisericească. Problema o reprezintă toate tinerele alea care se dedau la acte de preacurvie.
Câţiva chiriaşi din Altgeld mi-au spus că domnul Anderson nu aprobase reparaţiile în apartamentelor celor care se opuseseră doamnei Reece şi listei ei de candidaţi în timpul alegerilor din Legislative Assembly Constituencies[38], că doamna Reece era, la rândul ei, controlată de reverendul Johnson care deţinea, la rându-i, un serviciu de securitate contractat de CHA. Dar nu puteam fi sigur de adevărul acestor zvonuri şi nu ştiu dacă asta ar fi contat prea mult. Aceste trei personaje oglindeau atitudinea majorităţii locuitorilor din Altgeld: educatori, consilieri antidrog, poliţişti. Unii nu făceau decât să muncească pentru un salariu; alţii doreau cu adevărat să pună umărul. Oricare ar fi fost motivele lor, toţi manifestau o letargie comună, o oboseală adânc înrădăcinată. Îşi pierduseră orice încredere în capacitatea lor de a pune capăt degradării din jur. Şi, odată cu încrederea, îşi pierduseră şi capacitatea de a se revolta. Ideea de responsabilitate - a lor, a altora - s-a erodat în timp, înlocuită fiind cu un umor macabru şi de aşteptări modeste.
Will avusese, într-un fel, dreptate. Eu mă simţeam, într-adevăr, dator să demonstrez ceva oamenilor din Altgeld, lui Mary, tatălui meu, mie însumi. Voiam să-mi demonstrez că munca mea însemna ceva, că nu alergam după cai verzi pe pereţi. Mai târziu, când am încercat să-i explic asta lui Will, a râs şi mi-a spus că atitudinea mea negativă din ziua inaugurării nu fusese decât un acces de invidie infantilă.
- Tu eşti un cocoşel tânăr, Barack, a zis el, iar Harold e un cocoş bătrân. Cum a apărut el, găinile s-au strâns în jurul lui. Iar cocoşelul tânăr şi-a dat seama că mai are câte ceva de învăţat.
Will savura de-a dreptul comparaţia şi m-a făcut să râd. Dar mi-am dat seama că nu înţelesese corect ambiţia mea. Eu doream din tot sufletul ca Harold să reuşească; ca şi în cazul tatălui meu biologic, primarul şi

realizările lui îmi arătau ceea ce era posibil; raportam propriile speranţe la calităţile şi puterile lui. Ascultându-l în ziua aceea vorbind cu eleganţă şi umor nu m-am putut gândi decât la limitările acelei forme de putere. Harold ar fi putut să ofere servicii orăşeneşti echitabile şi în zona de periferie. Profesioniştii de culoare aveau acum un cuvânt mai greu în companiile din oraş. Aveam un inspector şcolar de culoare, un comandant al poliţiei de culoare, un director CHA de culoare. Prezenţa lui Harold era o consolare, la fel ca şi credinţa în Iisus demonstrată de Will, la fel ca naţionalismul lui Rafiq. însă, dincolo de strălucirea victoriei lui Harold, nimic nu părea să se fi schimbat, nici în Altgeld, nici în alte părţi.
M-am întrebat dacă, atunci când nu era în atenţia publicului, Harold se gândea la aceste limitări. M-am întrebat dacă şi el, la fel ca domnul Anderson sau ca doamna Reece sau ca orice alt oficial de culoare care administra acum centrul oraşului, se simţea la fel de încorsetat ca şi cei pe care îi slujea, moştenitor şi el al unei istorii triste, membru al unui sistem închis, cu puţine elemente mobile, un sistem care pierdea energie zi de zi, îndreptându-se către stagnare.
M-am întrebat dacă şi el se simte prizonier al sorţii.
Cea care m-a scos până la urmă din starea de panică a fost dr. Martha Collier, directoare a Şcolii Elementare Carver, una dintre cele două şcoli primare din Altgeld. Prima oară când am sunat-o pentru o programare, nu mi-a pus prea multe întrebări.
- Orice ajutor este bine-venit, a zis ea. Ne vedem la opt şi jumătate.
Şcoala, un complex alcătuit din trei structuri din cărămidă aşezate sub formă de potcoavă în jurul unui careu extins, plin de gropi şi de gunoaie, se afla la limita de sud a cartierului Altgeld. Un paznic m-a îndrumat spre biroul principal, unde o femeie de culoare, destul de solidă, de vârstă mijlocie, îmbrăcată într-un taior albastru, stătea de vorbă cu o tânără deprimată şi neîngrijită.
- Acum du-te acasă şi odihneşte-te, i-a spus dr. Collier, luând-o pe fată pe după umeri. Voi da nişte telefoane şi vom vedea cum putem rezolva problema.

A condus-o la uşă, apoi s-a întors spre mine.

- Dumneata trebuie să fii Obama. Intră. îţi pot oferi o cafea? Până să

apuc să răspund, s-a adresat secretarei.

- Adu-i, te rog, domnului Obama o cafea. Au ajuns zugravii? Secretara

a negat din cap şi dr. Collier s-a încruntat.

- Nu mă dai la telefon, a mai spus ea păşind în birou, doar în caz că sună neisprăvitul ăla de constructor. Chiar vreau să-i spun ce cred despre el.

Biroul ei era modest mobilat, iar pe pereţi nu se aflau decât câteva diplome pentru munca în folosul comunităţii şi un poster cu un băiat de culoare, pe care scria „Dumnezeu nu face mizerie". Dr. Collier şi-a tras un scaun şi mi-a spus:

- Fata asta care tocmai a plecat e mama unui elev de-al nostru. E toxicomană. Iubitul ei a fost arestat azi-noapte şi n-are cu ce plăti cauţiunea. Spune-mi, te rog, ce poate face organizaţia dumitale pentru o fată ca ea?

Secretara mi-a adus cafeaua.

- Speram ca dumneavoastră să-mi puteţi da unele sugestii, am răspuns.

- în afară de a demola locul ăsta şi de a le da oamenilor şansa de a o lua de la capăt, nu văd altă soluţie.

Era la catedră de 20 de ani şi în funcţia de director de şcoală, de zece ani. Era obişnuită cu ciocnirile cu superiorii - cândva, numai albi, acum majoritatea de culoare - în privinţa materialelor, a programei şcolare şi a politicilor de angajare. Când venise la Carver înfiinţase un centru pentru părinţi minori

unde adolescenţii îşi puteau aduce copiii la cursuri.

- Majoritatea părinţilor vor ce e mai bun pentru copiii lor, mi-a explicat dr. Collier. însă nu ştiu cum să le asigure ce e mai bun. Avem consilieri

pe probleme de nutriţie şi de sănătate şi îi ajutăm să facă faţă stresului. Sunt şi dintre cei care acum învaţă să citească, astfel încât să le poată citi copiilor acasă. Acolo unde se poate, îi ajutăm să-şi echivaleze studiile liceale sau chiar îi angajăm ca pedagogi. Ceea ce nu putem face însă, a mai spus ea după ce a luat o gură de cafea, este să schimbăm mediul în care se întorc fetele astea cu copilaşii lor zi de zi. Mai devreme sau mai târziu, copiii pleacă de la noi, părinţii lor nu mai vin...

A sunat telefonul; venise zugravul.

- Uite ce îţi propun, Obama, a spus dr. Collier ridicându-se de pe scaun. Vino săptămâna viitoare să stai de vorbă cu grupul nostru de părinţi. Află ce îi preocupă. Să fie clar, eu nu te oblig. Dar, dacă părinţii îţi vor da de furcă, n-o să-i pot împiedica.

A râs din toată inima şi m-a condus până pe hol, unde copii de cinci şi şase ani se pregăteau, încolonaţi, să intre la clasă. Câţiva ne-au făcut cu mâna şi ne-au zâmbit; doi băieţei din coada coloanei se învârteau pe loc, cu braţele strânse pe lângă corp; o fetiţă mititică se lupta să-şi scoată puloverul şi rămăsese încurcată în mâneci. În vreme ce învăţătoarea îi îndruma pe scări, m-am gândit cât de încrezători şi de veseli păreau - copii născuţi probabil prematur sau veniţi pe lume în familii de dependenţi de droguri, majoritatea deja marcaţi de flagelul sărăciei; bucuria lor era stârnită de o simplă mişcare, ochii lor priveau curioşi fiecare faţă nouă, la fel ca orice copil din lume. Mi- am amintit cuvintele Reginei, rostite cu ani în urmă, în alt loc şi în alte vremuri: Nu totul se învârte în jurul tău.

- Frumoşi copii, aşa-i? a spus dr. Collier.
- într-adevăr.
- Se vor schimba cu timpul. Peste vreo cinci ani - dar să ştii că schimbarea pare a interveni din ce în ce mai devreme.
- Ce schimbare?
- încetează să mai râdă. Adică par a râde, dar în ochii lor citeşti izolarea.

Am început să petrec multe ore, săptămânal, cu acei copii şi cu părinţii lor. Mămicile se aflau deja la vârsta adolescenţei târzii, iar unele dintre

ele aveau puţin peste 20 de ani; majoritatea îşi petrecuseră toată viaţa în Altgeld şi fuseseră crescute, la rândul lor, de mame minore. La 14-15 ani vorbeau cu lejeritate despre sarcină, despre abandonul şcolar, despre legăturile aproape inexistente cu taţii copiilor care apăreau şi dispăreau când li se năzărea. Miau povestit despre cum funcţiona sistemul, care presupunea o lungă aşteptare: aşteptau să fie primite de asistentul social, aşteptau să-şi încaseze ajutorul social, aşteptau autobuzul pentru a se duce la cel mai apropiat supermarket aflat la opt kilometri distanţă, unde găseau scutece la preţ redus.
Stăpâneau deja foarte bine instrumentele supravieţuirii în lumea lor strâns sudată şi nu vedeau nimic rău în asta. Cu toate acestea, nu erau cinice, lucru care m-a surprins. Nutreau încă ambiţii. Printre ele se numărau fete ca Linda şi Bernadette Lowry, două surori pe care dr. Collier le ajutase să-şi echivaleze studiile liceale. Bernadette era acum elevă a colegiului comunitar; Linda, însărcinată din nou, era casnică şi avea grijă de fetiţa ei, Jewel, dar şi de fiul lui Bernadette, Tyrone, şi dorea să meargă şi ea la facultate după naşterea celui de-al doilea copil. Intenţionau să-şi găsească de lucru, fie în industria alimentară, fie ca secretare. După care aveau de gând să plece din Altgeld. Eram într-o zi în apartamentul Lindei şi mi-au arătat un album plin de tăieturi din revista Better Homes and Gardens. Mi-au arătat bucătăriile albe, strălucitoare şi podelele cu parchet şi mi-au spus că, într-o bună zi, vor avea şi ele o casă asemănătoare. Tyrone va lua lecţii de înot, iar Jewel va merge la balet.
Uneori, ascultând planurile lor inocente, îmi venea să le iau în braţe pe aceste fete şi pe bebeluşii lor şi să nu le mai dau drumul niciodată. Cred că fetele simţeau cumva asta, pentru că Linda, o negresă de o frumuseţe izbitoare, îi zâmbea cu înţeles lui Bernadette şi apoi mă întreba de ce nu eram căsătorit încă.

- N-am întâlnit femeia potrivită, spuneam.

Bernadette o plesnea uşor peste mână pe Linda şi-i spunea:

- încetează! Domnul Obama s-a îmbujorat tot.
Şi începeau să râdă, iar eu înţelegeam că, în felul meu, păream la fel de inocent cum îmi păreau ele mie.
Planul meu în privinţa părinţilor era simplu. Nu aveam încă puterea de a schimba politica de asistenţă socială, nici nu puteam crea slujbe la nivel local sau finanţa şcolile cum se cuvine. Ceea ce puteam face totuşi era să îmbunătăţim serviciile de bază din Altgeld - să reparăm instalaţiile sanitare, caloriferele, ferestrele. Astfel impulsionaţi, tinerii părinţi puteau constitui nucleul unei veritabile organizaţii independente a chiriaşilor. Având deja o strategie stabilită în minte, la următoarea întâlnire cu părinţii am împărţit un set de formulare de plângeri, rugându-i pe toţi să studieze fiecare cu atenţie cvartalul unde locuiau. Au fost de acord, dar când şedinţa s-a terminat una dintre mămici, o femeie pe nume Sadie Evans, s-a apropiat de mine ţinând în mână o tăietură dintr-un ziar.
- Am văzut asta în ziarul de ieri, domnule Obama, a spus Sadie. Nu ştiu dacă are vreo importanţă, dar am vrut să văd ce părere aveţi.
Era vorba de un aviz juridic, tipărit în litere mici pe pagina de anunţuri. CHA- ul solicita oferte din partea contractorilor autorizaţi pentru a îndepărta azbestul din clădirea conducerii din Altgeld. I-am întrebat pe părinţi dacă fuseseră înştiinţaţi de o potenţială expunere la azbest. Au negat din cap.

- Credeţi că există şi în apartamentele noastre? a întrebat Linda.

- Nu ştiu. Dar putem afla. Cine vrea să-l sune pe domnul Anderson la

birou? M-am uitat în jur, dar nimeni n-a ridicat mâna.

- Haideţi, măcar unul dintre voi. Eu nu pot suna, nu locuiesc aici. în

cele din urmă, Sadie a ridicat mâna.
- O să sun eu, a spus.

Nu m-aş fi gândit la Sadie sincer să fiu. Era o femeie minionă cu o voce subţire, ceea ce o făcea să pară extrem de timidă. Purta rochiţe până la genunchi şi căra după ea, pretutindeni, o Biblie legată în piele. Spre deosebire de celelalte mămici, era căsătorită cu un băiat care lucra ca vânzător şi se pregătea să devină pastor; cei doi nu se asociau cu persoane din afara bisericii pe care o frecventau. Motiv pentru care ea era un fel de intrus în acest grup şi nici nu eram convins că era destul de bătăioasă pentru a face faţă CHA-ului. Dar când m-am întors la birou în acea zi, secretara m-a anunţat că Sadie stabilise deja o întâlnire cu domnul Anderson şi îi anunţase şi pe ceilalţi părinţi. A doua zi dimineaţă am găsit-o pe Sadie în faţa biroului conducerii din Altgeld; arăta ca un copil al nimănui, singură în ceaţa jilavă.

- Se pare că suntem singurii care ne-am prezentat, domnule Obama, a spus ea uitându-se la ceas.
- Spune-mi Barack, am rugat-o. Ascultă, eşti sigură că vrei să faci asta? Pentru că, dacă nu te simţi în largul tău, putem reprograma întâlnirea astfel încât să fie şi alţi părinţi prezenţi.
- Nu ştiu. Dacă am probleme?
- Eu cred că ai dreptul să primeşti informaţii despre lucruri care îţi pun sănătatea în pericol. Asta nu înseamnă că şi domnul Anderson gândeşte ca mine. O să fiu lângă tine, aşa cum vor fi şi ceilalţi părinţii, dar tu trebuie să acţionezi aşa cum îţi dictează inima.

Sadie şi-a strâns mai bine paltonul şi s-a uitat din nou la ceas.

- N-ar trebui să-l lăsăm pe domnul Anderson să aştepte, a spus ea, repezindu- se pe uşă.

Judecând după expresia de pe chipul domnului Anderson, era limpede că nu se aştepta să mă vadă şi pe mine acolo. Ne-a invitat să luăm loc şi ne-a întrebat dacă dorim cafea.

- Nu, mulţumesc, a răspuns Sadie. Apreciez faptul că ne-aţi primit aşa de
repede.

Fără să-şi fi dat jos paltonul, a scos avizul juridic şi l-a pus cu grijă pe biroul domnului Anderson.

- Câţiva dintre părinţi au văzut asta în ziar şi suntem îngrijoraţi... adică ne întrebăm dacă nu cumva există azbest şi în apartamentele noastre.
Domnul Anderson a aruncat o privire anunţului, apoi l-a dat deoparte.
- N-aveţi motiv de îngrijorare, domnişoară Evans, i-a spus el. E vorba doar despre nişte renovări în această clădire, iar când constructorii au dărâmat un perete au găsit azbest pe ţevi. Trebuie îndepărtat ca măsură de precauţie.
- N-ar trebui să faceţi la fel, adică să luaţi aceleaşi măsuri de precauţie şi în blocurile noastre? Adică mă gândesc că şi acolo există azbest.
Domnului Anderson i se întinsese deja o cursă şi se uita fix la mine. O muşamalizare ar fi generat la fel de multă publicitate precum problema azbestului în sine, mi-am spus. Iar puţină publicitate mi-ar fi făcut munca mai uşoară. Cu toate acestea, văzându-l pe Anderson cum se foieşte în scaun, încercând să evalueze gravitatea situaţiei, o parte din mine chiar ar fi vrut să-l avertizeze. Aveam sentimentul tulburător că sufletul lui nu mi-era străin - era doar un om în vârstă care se simţea trădat de propria viaţă. Avea acea privire pe care o văzusem deseori în ochii bunicului meu. Aş fi vrut ca domnul Anderson să înţeleagă că eu, la rândul meu, îi înţelegeam dilema, aş fi vrut să-i spun că dacă ne-ar fi răspuns că problemele din Altgeld erau mult mai vechi şi că până şi el avea nevoie de ajutor, atunci poate ar fi existat o rază de speranţă.
N-am spus nimic, iar domnul Anderson şi-a mutat privirea.
- Nu, domnişoară Evans, i-a spus el lui Sadie. Nu există azbest în clădirile rezidenţiale. Le-am verificat în amănunţime.
- Mi s-a luat o piatră de pe inimă, a zis Sadie. Vă mulţumesc. Vă mulţumesc din suflet.
S-a ridicat de pe scaun, a dat mâna cu Anderson şi s-a dus spre uşă.
Tocmai mă pregăteam să spun ceva, când Sadie s-a întors.
- îmi cer scuze, a spus ea. Am uitat să vă întreb ceva. Ceilalţi părinţi... ar vrea să vadă o copie a acestor teste. Adică a rezultatelor. Asta ca toată lumea să fie liniştită în privinţa sănătăţii copiilor lor.
- Eu... dosarele sunt la biroul din centrul oraşului, s-a bâlbâit domnul Anderson. Sunt clasate, vă daţi seama.

- Dar ne puteţi pune la dispoziţie o copie până săptămâna viitoare?

- Da, desigur... Să văd ce pot face. Săptămâna viitoare.

Când am ieşit din clădire, i-am spus lui Sadie că s-a descurcat minunat.

- Crezi că ne-a spus adevărul?

- Nu ştiu. Dar vom afla curând.

A trecut o săptămână. Sadie a sunat la biroul domnului Anderson. I s-a spus că va mai dura încă o săptămână până să primească rezultatele. Au mai trecut încă două săptămâni, iar Sadie a lăsat în zadar mesaj după mesaj. Am încercat să luăm legătura cu doamna Reece, apoi cu managerul districtual al CHA, după care am trimis o scrisoare directorului executiv al CHA şi o copie a scrisorii către biroul primarului. Nici un răspuns.

- Şi-acum ce facem? a întrebat Bernadette.

- Mergem la biroul din centrul oraşului. Dacă ei nu vor să vină la noi, atunci ne ducem noi la ei.

A doua zi am pus la cale planul de acţiune. Am redactat încă o scrisoare către directorul executiv al CHA, informându-l că în două zile vom apărea la uşa biroului său pentru a cere răspunsuri privind contaminarea cu azbest. Am trimis şi un scurt comunicat de presă. Elevii de la Carver au fost trimişi acasă cu un pliant prins de hăinuţe, prin care părinţii lor erau invitaţi să ni se
alăture. Sadie, Linda şi Bernadette au petrecut aproape toată seara telefonând vecinilor.

Când a sosit şi ziua cu pricina, în autobuzul galben parcat în faţa şcolii nu erau decât opt persoane. Am rămas în parcare cu Bernadette, pentru a coopta şi alţi părinţi care tocmai îşi aduceau copiii la şcoală. Au pretextat că au programare la doctor sau n-au găsit pe nimeni care să stea cu copilul. Unii dintre ei nici măcar nu s-au obosit să găsească

vreo scuză, ci au trecut pe lângă noi de parcă am fi fost nişte cerşetori. Au venit şi Angela, Mona şi Shirley ca să vadă cum decurgea acţiunea şi am insistat să ne însoţească, pentru sprijin moral. Toată lumea părea deprimată, cu excepţia lui Tyrone şi a lui Jewel care se strâmbau la domnul Lucas, singurul bărbat din grup. în spatele meu a apărut dr. Collier.

- Cam ăştia suntem, am spus.

- Peste aşteptări, a comentat ea. Armata lui Obama.

- Exact.

- Succes, a mai spus şi m-a bătut uşor pe spate.

Autobuzul a trecut de vechiul crematoriu şi de oţelăria Ryerson, a traversat parcul Jackson şi apoi a luat-o pe bulevardul Lake Shore. Ne apropiam de centru şi am împărţit tuturor desfăşurătorul acţiunii, rugându-i să-l citească cu atenţie. Am aşteptat să termine de citit, dar am observat între timp că domnul Lucas era tare încruntat. Era un tip scund, blând şi puţin bâlbâit; făcea tot felul de munci prin Altgeld şi o ajuta pe mama copiilor săi aşa cum putea şi el. M-am dus lângă el şi l-am întrebat dacă avea vreo problemă.

- Nu prea ştiu să citesc, mi-a şoptit el.

Mi-a arătat pagina acoperită de cuvinte dactilografiate.

- Nu-i nimic. M-am dus în faţă.

- Vă rog să mă ascultaţi! O să citim împreună desfăşurătorul, ca să ne asigurăm că toată lumea înţelege despre ce e vorba. Ce dorim?

- O întâlnire cu directorul!

- Unde?

- în Altgeld!

- Ce facem, dacă ni se spune că ne vor da un răspuns mai târziu?

- O să pretindem un răspuns pe loc!

- Şi dacă fac ceva la care nu ne aşteptăm?

- Protestăm!

- Sărăţele! a strigat Tyrone.

Biroul CHA se afla într-o clădire solidă, cenuşie, din centrul cartierului Loop. Am coborât din autobuz, am intrat în hol şi ne-am înghesuit în lift. Am coborât la etajul patru, într-un hol puternic luminat, în care o recepţioneră stătea în spatele unui birou impozant.

- Cu ce vă pot ajuta? a întrebat ea, abia ridicând privirea dintr-o

revistă.

- Am dori să intrăm la domnul director, vă rugăm, a spus Sadie.

- Aveţi programare?

- Dânsul... a mai spus Sadie şi s-a întors spre mine.

- Ştie că venim, am spus.

- Momentan nu e în birou.

- Atunci puteţi să-l anunţaţi pe adjunctul dumnealui? a mai întrebat-o Sadie. Recepţioneră ne-a privit cu ochi de gheaţă, dar noi am rămas pe loc.
- Luaţi loc, a zis ea într-un sfârşit.
Toată lumea s-a aşezat tăcută. Shirley a vrut să-şi aprindă o ţigară, dar Angela a înghiontit-o cu cotul.
- Parcă era vorba că ne preocupă sănătatea!
- Cam târziu pentru mine, fato, a bombănit Shirley, punând pachetul de ţigări înapoi în geantă. Un grup de bărbaţi la costum şi cravată a ieşit pe uşa din spatele recepţionerei, măsurându-ne din priviri în timp ce se îndreptau către lift. Linda i-a şoptit lui Bernadette ceva la ureche; Bernadette i-a şoptit şi ea ceva la rându-i.
Copiii au început să chicotească.
- Parcă aşteptăm să intrăm la directorul şcolii, a spus Bernadette.
- Aţi auzit? am intervenit. Birourile astea uriaşe sunt făcute să intimideze. Dar nu uitaţi că astea sunt autorităţi publice. Oamenii care lucrează aici trebuie să răspundă în faţa voastră.
- îmi pare rău, a spus recepţioneră ridicând vocea ca să mă acopere, am fost anunţată că directorul nu vă poate primi azi. Va trebui să îi comunicaţi domnului Anderson, din Altgeld, problemele dumneavoastră.
- Uite ce e, a zis Bernadette, am fost deja la domnul Anderson. Dacă directorul nu e aici, atunci vrem să fim primiţi de către adjunctul lui.
- îmi pare rău, dar nu se poate. Dacă nu plecaţi acum va trebui să anunţ paza.
Exact în momentul acela s-au deschis uşile liftului şi în hol au intrat mai multe echipe de filmare şi reporteri.
- Acesta este protestul legat de problema azbestului? m-a întrebat unul dintre reporteri.

- Ea este purtătoarea noastră de cuvânt, am răspuns arătând spre Sadie. Echipele de filmare au început să-şi instaleze echipamentele, iar reporterii şi- au scos carneţelele. Sadie s-a scuzat şi m-a tras deoparte.

- Nu vreau să vorbesc în faţa camerelor.

- De ce?

- Nu ştiu. N-am mai apărut niciodată la televizor.

- O să te descurci foarte bine.

în câteva minute operatorii au început să filmeze, iar Sadie a ţinut o conferinţă de presă, cu glas tremurând. Când a început să preia întrebări, o femeie într-un taior roşu, fardată excesiv, a venit în grabă la recepţie. I-a zâmbit forţat lui Sadie şi s-a prezentat ca fiind asistenta directorului, domnişoara Broadnax.

- Regret nespus că domnul director nu este aici, a spus ea. Vă rog să mă urmaţi, o să clarificăm problema.

- Toate clădirile care aparţin CHA prezintă urme de azbest? a întrebat un reporter.

- Se va întâlni directorul cu aceşti părinţi?

- Ne preocupă foarte serios să găsim o soluţie cât mai bună pentru locatari, a strigat domnişoara Broadnax peste umăr.

Am urmat-o într-o încăpere mare, unde câţiva oficiali cu feţe posomorâte se aşezaseră deja la masa de conferinţe. Domnişoara Broadnax a ţinut să spună cât erau de drăgălaşi copiii, apoi ne-a oferit tuturor cafea şi gogoşi.

- Nu de gogoşi avem nevoie, a spus Linda, ci de răspunsuri.

Asta a fost! Fără ca eu să scot un cuvânt, părinţii au aflat că nu se făcuseră de fapt nici un fel de teste şi au obţinut promisiunea că până la sfârşitul zilei vor începe şi testările. Au negociat o întâlnire cu

directorul, au primit o grămadă de cărţi de vizită şi i-au mulţumit domnişoarei Broadnax pentru amabilitate. Data întâlnirii a fost comunicată presei, după care ne-am înghesuit din nou cu toţii în lift. Când am ajuns afară, Linda a insistat să cumpăr floricele caramelizate pentru toată lumea, inclusiv pentru şoferul autobuzului. Odată urcaţi în maşină, am încercat să fac o evaluare a situaţiei, atrăgându-le atenţia asupra importanţei unei pregătiri adecvate şi a lucrului în echipă.

- I-ai văzut mutra ăleia când au apărut camerele de luat vederi?
- Şi cât a fost ea de drăguţă cu copiii... A încercat să ne înmoaie ca să nu mai punem întrebări.
- Nu-i aşa că Sadie a fost nemaipomenită? Suntem mândri de tine, Sadie.
- Trebuie s-o sun pe vară-mea să pregătească o casetă video. O să ne dea la televizor.

Am încercat să îi rog să nu mai vorbească toţi odată, dar Mona m-a tras de cămaşă.

- Las-o baltă, Barack. Poftim, mi-a întins ea o pungă de floricele. Mănâncă.

M-am aşezat lângă ea. Domnul Lucas i-a luat pe copii pe genunchi, ca să vadă Fântâna Buckingham. Mestecam floricelele lipicioase, priveam lacul liniştit, de culoarea turcoazelor, şi încercam să-mi amintesc un moment la fel de calm precum cel pe care îl trăiam.

în urma acelui drum cu autobuzul m-am schimbat fundamental. O schimbare semnificativă, nu numai pentru că mi-a afectat circumstanţele concrete ale vieţii (venituri, siguranţă, faimă), dar şi pentru că mi-a arătat că se poate şi că există lucruri care te animă, dincolo de bucuria imediată, dincolo de orice dezamăgire, te îndeamnă să iei înapoi ceea ce a fost cândva al tău, o scurtă perioadă. Cred că acel autobuz a fost motorul meu. Cred că el continuă să fie motorul meu.

Am avut parte de publicitate. în seara în care ne-am întors de la biroul CHA, Sadie era pe toate posturile TV. Presa, care a simţit miros de sânge, a descoperit că mai exista un alt proiect de locuinţe în partea de

sud a oraşului care ascundea instalaţii acoperite cu azbest degradat. Consilierii au început să
ceară audieri de urgenţă, iar avocaţii erau solicitaţi pentru procese colective.
Departe de toată această agitaţie, în timp ce ne pregăteam pentru întâlnirea cu directorul CHA, am observat că se întâmpla un lucru minunat. Părinţii au început să discute noi idei pentru campaniile care urmau. Au atras de partea lor şi alţi părinţi. Ancheta privind fiecare cvartal în parte, pe care o propusesem anterior, era acum pusă în practică; aşa gravidă cum era, Linda mergea din uşă în uşă pentru a strânge formulare de plângeri; domnul Lucas, deşi nu ştia să citească, le explica oamenilor cum să le completeze corect. Chiar şi cei care s-au opus efortului nostru s-au dat pe brazdă: doamna Reece a acceptat să cosponsorizeze evenimentul, reverendul Johnson a permis câtorva enoriaşi să facă anunţul la slujba de duminică. Pasul mic, onest, făcut de Sadie devenise un izvor de speranţă, îngăduindu-le cetăţenilor din Altgeld să revendice puterea pe care o deţinuseră în realitate dintotdeauna.
întâlnirea urma să aibă loc în sala de sport a şcolii parohiale, singura clădire din Altgeld care putea primi 300 de persoane, conform previziunilor noastre. Liderii au sosit cu o oră mai devreme şi au trecut în revistă solicitările noastre, adică să existe un comitet de locatari care să lucreze alături de CHA pentru a se asigura că izolarea azbestului se făcea ca la carte, precum şi un orar stabilit clar de CHA pentru efectuarea de reparaţii. în vreme ce discutam ultimele detalii, Henry, administratorul, mi-a făcut semn să vin lângă instalaţia de sonorizare.

- Ce s-a întâmplat?

- Nu merge. Cred că e vorba despre un scurtcircuit.

- Deci nu merge nici microfonul.

- Nu. Va trebui să ne descurcăm cu ce avem la îndemână.

Mi-a arătat un amplificator de dimensiunea unei valize mai mici, lângă care atârna un microfon cu cablul uzat. Sadie şi Linda au venit lângă mine şi s-au uitat la cutia aceea arhaică.

- Cred că glumeşti, a spus Linda.

Am atins uşor microfonul.

- O să ne descurcăm. Va trebui să vorbiţi mai tare. Şi nu-l lăsaţi pe director să monopolizeze şedinţa, am mai spus, cu ochii la amplificator. Dacă îi daţi microfonul, o să vorbească ore întregi. Ţineţi-i voi microfonul după ce adresaţi întrebarea. Ştiţi voi, aşa cum face Oprah.

- Dacă nu vine nimeni, n-o să avem nevoie de nici un microfon, a spus Sadie, uitându-se la ceas.

Dar oamenii au venit. Din toată zona Gardens, vârstnici, adolescenţi, prichindei. La ora şapte se strânseseră deja 500 de oameni; la ora şapte şi un sfert erau 700 de persoane prezente. Echipele TV şi-au instalat echipamentele, iar politicienii locali ne-au rugat să le permitem să vorbească oamenilor. Marty, care venise şi el, nu-şi putea stăpâni entuziasmul.

- Ai făcut o treabă excelentă, Barack. Oamenii ăştia sunt gata să se pună în mişcare.

Nu aveam decât o singură problemă: directorul nu sosise încă. Domnişoara Broadnax spunea că întârzie din cauza traficului, aşa că ne-am hotărât să începem cu primul punct de pe ordinea de zi. Când s-au terminat discuţiile preliminare se făcuse aproape opt. Oamenii începuseră să îşi manifeste nerăbdarea şi-şi făceau vânt cu ce apucau, pentru că în sală era foarte cald. De lângă uşă l-am văzut pe Marty care încerca să antreneze mulţimea să cânte. L-am tras deoparte.

- Ce faci?

- începi să îi scapi din mână. Trebuie să faci ceva să-i ţii înfierbântaţi.

- Stai jos, te rog.

Mă pregăteam să salvez situaţia şi să o invit pe domnişoara Broadnax să ia cuvântul când, din spatele sălii de sport, s-a auzit un murmur şi l-am văzut pe director intrând pe uşă, însoţit de câţiva aghiotanţi. Era un bărbat de culoare spilcuit, de statură mijlocie, abia trecut de 40 de ani. Şi-a croit drum spre partea din faţă a sălii, aranjându-şi în acelaşi timp cravata.

- Bine aţi venit, a spus Sadie la microfon. Avem aici un mare grup de cetăţeni care doresc să vorbească cu dumneavoastră.

Mulţimea a aplaudat. S-au auzit şi câteva huiduieli. Reflectoarele aduse de echipele TV s-au aprins.

- Ne-am adunat azi aici pentru a dezbate o problemă care ameninţă sănătatea copiilor noştri, a continuat Sadie. Dar, înainte de a vorbi despre chestiunea azbestului, trebuie să ne referim la problemele de care ne lovim zi de zi. Linda?

Sadie i-a înmânat microfonul Lindei, care s-a întors cu faţa către director şi i- a arătat un maldăr de reclamaţii.

- Domnule director, nici unul dintre noi, cei care trăim în Altgeld, nu ne aşteptăm la vreun miracol. Dar, avem pretenţia să ni se asigure serviciile de bază. Atâta tot, serviciile de bază. Oamenii de faţă au făcut tot posibilul să aştearnă pe hârtie, cât se poate de ordonat, toate solicitările pe care le-au adresat CHA şi la care nu au primit răspuns. Ceea ce dorim noi să vă întrebăm în această seară, în faţa tuturor locatarilor, este dacă sunteţi de acord să ne daţi concursul pentru a face reparaţiile necesare.

Ceea ce a urmat e destul de tulbure în memoria mea. Parcă îmi amintesc că Linda i-a întins microfonul directorului, dar când acesta a încercat să îl ia, Linda l-a retras.

- Dorim un răspuns simplu, da sau nu, a spus ea.

Directorul a spus că doreşte să formuleze răspunsul în felul lui şi a încercat să ia din nou microfonul. Linda l-a tras din nou înapoi, numai că de data aceasta gestul ei a fost unul batjocoritor, asemănător celui făcut de un copil care îşi amăgeşte fratele sau sora fluturându-i o îngheţată pe la nas. Am încercat să-i fac un semn, să ignore ce-i

spusesem mai devreme şi să-i dea omului microfonul, dar eram prea în spate ca ea să mă poată vedea. între timp, directorul a apucat cablul microfonului şi a urmat o înfruntare între un distins oficial şi o tânără însărcinată, îmbrăcată în pantaloni mulaţi şi bluză. Sadie înţepenise în spatele lor, aprinsă la faţă şi cu ochii căscaţi. Lumea prezentă, care nu înţelegea ce se întâmplă de fapt, a început să strige, unii la director, alţii la Linda.
După care s-a declanşat iadul. Directorul a dat drumul microfonului şi s-a îndreptat spre ieşire. Cei aflaţi lângă uşă au ieşit după el, ca un organism unicelular, iar el a început să alerge. Am ieşit şi eu în fugă din sală, dar până să ajung afară directorul se pusese la adăpost în limuzina înconjurată de oameni, unii dintre ei cu feţele lipite de geamurile fumurii, alţii râzând, înjurând sau rămaşi pe loc, derutaţi. Limuzina a pornit încet, până când a prins un moment în care nu trecea nici o maşină pe şosea şi a luat viteză, traversând strada plină de gropi, luând curba şi dispărând din raza noastră vizuală.
M-am întors uluit în sala de sport, croindu-mi drum printre oamenii care plecau acum acasă. Un mic grup se formase în jurul unui tânăr îmbrăcat într-o jachetă maro din piele, pe care l-am recunoscut ca fiind asistent al consilierului.
- Totul a fost pus la cale de către Vrdolyak, înţelegeţi? le spunea el. L-aţi văzut pe albul ăla care instiga oamenii. Nu vor decât să-l pună pe Harold într- o lumină proastă.
La câţiva paşi de mine, doamna Reece şi locotenenţii ei.
- Vezi ce-ai făcut?! s-a repezit ea la mine. Asta se întâmplă când îi amesteci pe toţi mucoşii. N-au făcut decât să facă Gardens de ruşine la televizor. Acum albii o să ne taxeze ca o adunătură de ciori! Le-am satisfăcut aşteptările!
înăuntru nu mai rămăseseră decât câţiva părinţi. Linda stătea retrasă într-un colţ, plângând cu sughiţuri. M-am apropiat de ea şi am luat-o pe după umeri.
- Eşti bine?

- Mi-e foarte ruşine, a spus, înecată de sughiţuri. Nu ştiu ce s-a întâmplat, Barack. Cu toţi oamenii ăştia din jur... nu fac decât să încurc lucrurile.

- N-ai încurcat nimic, am liniştit-o. Eu sunt cel care a dat-o rău în bară.

I-am adunat pe toţi cei rămaşi în cerc şi am încercat să-i încurajez. Le-

am
spus că numărul celor prezenţi fusese peste aşteptări, ceea ce însemna că oamenii chiar doreau să pună umărul. Majoritatea rezidenţilor aveau să ne sprijine în continuare, le-am mai spus, şi vom învăţa din greşeli.
- Iar acum directorul ştie cine eşti, a comentat Shirley.
S-au auzit câteva râsete slabe. Sadie m-a anunţat că trebuia să plece acasă. Le-am spus tuturor că voi face eu ordine în sală. Mi s-a pus un nod în stomac când am văzut-o pe Bernadette ridicându-l în braţe pe Tyrone, care adormise, şi opintindu-se cu el spre uşă. Dr. Collier m-a bătut pe umăr.

- Pe tine cine o să te încurajeze? m-a întrebat. Am dat din cap.

- Când rişti, mai păţeşti şi câte-o nefăcută.

- Aţi văzut expresia de pe chipurile lor...?
- Nu-ţi face griji, m-a sfătuit dr. Collier. Sunt nişte copii care ţin la tăvăleală. Nu sunt chiar atât de duri cum vor să pară, nici unul dintre noi nu e, nici măcar tu. Dar o să le treacă. O astfel de experienţă îi ajută să se maturizeze. Iar procesul de maturizare este dureros. Consecinţele acelei întâlniri ar fi putut fi mai serioase. Dar, pentru că evenimentele au întârziat atât de mult, un singur post TV a difuzat incidentul care îi avusese ca protagonişti pe Linda şi pe director. Ziarele de dimineaţă au menţionat frustrarea resimţită de locatarii din Altgeld din cauza răspunsului întârziat al CHA în problema

contaminării cu azbest, precum şi din cauza faptului că în seara precedentă directorul întârziase nepermis de mult. De fapt, s-ar fi putut spune că adunarea fusese chiar un succes, dat fiind faptul că în săptămâna ce a urmat Gardens s-a umplut de bărbaţi în combinezoane albe, care izolau azbestul ce ar fi putut constitui un pericol imediat. CHA a anunţat, de asemenea, că solicitase Housing and Urban Development (HUD)[39] câteva milioane de dolari din fondurile de urgenţă, pentru salubrizare.

Toate aceste concesii au ridicat moralul unora dintre părinţi, iar după câteva săptămâni, timp în care toţi ne-am lins rănile, am început să ne întâlnim din nou pentru a ne asigura că CHA îşi respecta angajamentele. Cu toate acestea, cel puţin în privinţa Altgeld, nu puteam scăpa de sentimentul că pierduserăm o şansă importantă. Linda, Bernadette, domnul Lucas au continuat să lucreze cu DCP, dar fără tragere de inimă, mai mult din loialitate faţă de mine, nu neapărat faţă de ceilalţi. Mulţi rezidenţi care ni se alăturaseră în săptămânile dinaintea întâlnirii ne-au abandonat. Domnişoara Reece a refuzat să ne mai vorbească şi, cu toate că erau prea puţini cei care luau în serios atacurile ei la adresa metodelor şi a motivelor noastre, conflictul în sine n-a făcut decât să întărească suspiciunea cetăţenilor legată de faptul că situaţia lor nu se va schimba, cu tot activismul nostru, şi că nu puteam decât să creăm probleme în plus.

La circa o lună după prima salubrizare, ne-am întâlnit cu reprezentanţii HUD pentru a face lobby pentru solicitarea de buget din partea CHA. Pe lângă fondurile de urgenţă pentru salubrizare, CHA a cerut guvernului federal peste un miliard de dolari, bani necesari reparaţiilor de bază pentru toate proiectele sociale din oraş. Un tip alb, înalt şi aspru, venit din partea HUD, a trecut în revistă toate articolele.

- O să fiu cât se poate de onest, ne-a spus. CHA n-are cum să obţină nici măcar jumătate din fondurile cerute. O să curăţăm tot ce este contaminat cu azbest. Sau o să montăm noi instalaţii sanitare şi acoperişuri noi acolo unde este nevoie. Dar nu putem face şi una, şi alta.

- Cu alte cuvinte, după tot deranjul ăsta, o să ne fie şi mai rău, a comentat Bernadette.
- Nu chiar. Dar e vorba despre priorităţi bugetare stabilite de Washington, îmi pare foarte rău.
- Spune-i lui asta! a mai zis Bernadette, ridicându-l pe Tyrone în braţe. Sadie nu a fost prezentă la acea întâlnire. M-a sunat să-mi comunice că nu mai dorea să lucreze cu DCP.
- Soţul meu consideră că nu este o idee bună ca eu să pierd atât timp în loc să
am grijă de familie. Spune că mi s-a urcat publicitatea la cap... că am devenit prea fudulă.
I-am sugerat că, atâta vreme cât familia ei locuia în Grădini, era de datoria ei să se implice.
- N-are să se schimbe nimic, domnule Obama, a răspuns ea. O să strângem bani ca să putem să ne mutăm de-aici cât mai repede.
Fes rotund, fără boruri, purtat de bărbaţii din Africa de Vest, musulmani şi creştini africani; în Statele Unite e purtat în principal de persoane de origine vest-africană, ca mândrie faţă de cultura, istoria şi religia lor. (n.tr.)
Bull Connor, politician american, membru al Partidului Democrat, care s-a opus Mişcării Drepturilor Civile din anii 1960 (n.tr.)
Agenţia Naţională de Detectivi Pinkerton, fondată în SUA de scoţianul Allan Pinkerton în 1850, actualmente filială a Agenţiei de Securitate SECURITAS (n.tr.)

Autoritatea Locuinţelor din Chicago (n.tr.) Circumscripţiile Adunării

Legislative (n.tr.)

Departamentului de Stat pentru Locuinţe şi Dezvoltare Urbană (n.tr.)

Capitolul treisprezece

- Omule, ascultă la mine, lumea este un loc.

- Zici că lumea e un loc?

- Asta zic.

Ne întorceam la maşină, după o cină în Hyde Park, iar Johnnie era într-o dispoziţie de zile mari. Era mai tot timpul bine dispus, în special după o masă bună şi un vin de calitate. Când îl cunoscusem, pe vremea când încă lucra cu un grup cetăţenesc din centrul oraşului, îmi explicase legătura dintre jazz şi religiile răsăritene, apoi trecuse direct la analiza posteriorului femeii de culoare, pentru a se opri în final asupra politicii Băncii Federale. Când vorbea, făcea ochii mari, se precipita, iar faţa, acoperită de barbă, se lumina de o bucurie aproape copilărească. Acesta era unul dintre motivele pentru care îl angajasem pe Johnnie, pentru curiozitatea lui, pentru felul în care înţelegea şi cele mai absurde lucruri. Era un filosof al bluesului.

- Să-ţi dau un exemplu, a continuat el. Zilele trecute mergeam la o întâlnire în clădirea guvernamentală a statului Illinois. Ştii cum arată în mijloc - are holul ăla imens, ca un luminator. Tipul cu care trebuia să mă întâlnesc a întârziat şi am aşteptat la etajul doişpe, de unde mă uitam în jos, observând arhitectura, când zboară pe lângă mine un om! Un sinucigaş.

- Nu mi-ai povestit despre asta...

- Păi, m-a zdruncinat rău de tot. Cu toate că eram destul de sus, am auzit sunetul produs de impactul trupului său pe ciment ca şi cum ar fi fost lângă mine. Un sunet oribil. Imediat după, nişte funcţionari din birouri s-au repezit spre marginea balustradei să vadă ce s-a întâmplat. Ne uitam toţi în jos, iar trupul acelui om era contorsionat şi inert. Oamenii au început să ţipe, acoperindu-şi ochii. Ciudat e că, după ce ţipetele au încetat, ăştia s-au aplecat iar peste balustradă, să se mai uite o dată. Pe urmă au ţipat iar şi şi-au pus
mâinile la ochi. De ce ar face cineva asta? Adică ce te aştepţi să vezi a doua oară? Oamenii sunt ciudaţi. Pur şi simplu nu-şi pot reprima gustul ăsta pentru morbid... în fine. A venit poliţia, a securizat zona şi a luat

cadavrul. Ca şi cum n-ar fi fost nimic ieşit din comun, ştii... totul s-a şters cu mopul şi cu mătura. O viaţă ştearsă. Toată scena a fost curăţată în mai puţin de cinci minute. Bănuiesc că e logic... adică nu e ca şi când ai avea nevoie de echipament special sau de combinezoane. Dar asta m-a pus pe gânduri, cum o fi să lucrezi ca om de serviciu şi să trebuiască să cureţi ce a rămas în urma unui sinucigaş? Pentru că cineva trebuie să facă şi asta, corect? Cum o fi să faci asta şi să te duci pe urmă acasă şi să-ţi mai tihnească mâncarea?
- Se ştie cine era?
- Stai că şi aici e o poveste, Barack! a spus Johnnie trăgând din ţigară şi lăsând fumul să iasă leneş din gura lui. Era o fetiţă albă, omule, de vreo şaişpe, şapteşpe ani. Genul ăla de copil punkist, cu păr albastru şi inel în nas. După aia m-am întrebat ce-o fi fost în capul ei în timp ce urca cu liftul. Or fi fost şi alţi oameni cu ea în lift. S-or fi uitat la ea, or fi zis că-i vreo ciudată şi şi-au văzut de ale lor. S-au gândit mai departe la promovarea visată, la meciul echipei Bulls sau mai ştiu eu la ce... Iar în tot timpul ăsta lângă ei se afla o fată care ducea toată acea durere în interiorul ei. Cât de mare o fi fost durerea aia, îţi dai seama, că înainte de a sări s-a uitat în jos şi a ştiut ce o aşteaptă.
Johnnie a stins ţigara.
- Despre asta e vorba, Barack, despre întreaga panoramă a vieţii. Se petrec tot felul de nebunii. Şi ajungi să te întrebi dacă lucrurile astea se întâmplă şi în alte părţi. Adică există oare un precedent pentru tot căcatul ăsta? Ţi-ai pus vreodată întrebarea asta?
- Lumea e un loc, am repetat.
- Vezi! Eu vorbesc serios, frate!
Ajunseserăm aproape de maşina lui Johnnie când am auzit un pocnet, surd şi scurt, ca şi cum s-ar fi spart un balon. Ne-am uitat în direcţia din care venise sunetul şi l-am văzut pe un puşti care apăruse de după colţul străzii, chiar în diagonală faţă de noi. Nu-mi amintesc clar trăsăturile lui, nici cum era îmbrăcat, dar nu cred că avea mai mult de 15 ani. îmi amintesc însă că alerga cât îl ţineau picioarele, dar zgomotul adidaşilor lui pe asfalt era amortizat, braţele şi picioarele i se

mişcau într-un ritm sălbatic, şi alerga cu pieptul înainte, ca un atlet care depăşise o linie de finish imaginară.
Johnnie s-a aruncat pe burtă, pe mica bucată de gazon din faţa unei case, iar eu m-am luat după el. Câteva secunde mai târziu, au mai apărut alţi doi băieţi de după acelaşi colţ de stradă, care alergau şi ei cât puteau de repede. Unul dintre ei, mai scund şi cam gras, cu pantalonii adunaţi în jurul gleznelor, flutura un pistol. Fără să se oprească, a mai tras trei focuri de armă în direcţia primului băiat. Apoi, dându-şi seama că acesta era deja departe, a încetinit ritmul şi şi-a îndesat arma sub tricou. Lângă el a venit şi prietenul lui, un slăbănog cu urechi mari.
- A dracu' jigodie, a vorbit slăbănogul.
A scuipat cu satisfacţie şi au început amândoi să râdă înainte de a-şi continua drumul, redevenind copii. Siluetele lor se conturau, aplecate, pe asfalt.
încă o toamnă şi încă o iarnă... Am trecut peste dezamăgirile provocate de campania împotriva contaminării cu azbest, m-am concentrat asupra altor chestiuni şi am găsit noi lideri. Sprijinul lui Johnnie mi-a luat multe de pe cap, iar bugetul nostru era stabil. Pierdusem din entuziasmul tineresc, dar căpătasem experienţă. Probabil că mă familiarizasem cu mediul acela, iar experienţa acumulată mi-a dat sentimentul că, în primăvara anului 1987, se întâmpla altceva cu copii din zona de sud. Acea linie invizibilă fusese depăşită, iar situaţia începea să se agraveze.
Nu puteam spune exact ce anume se schimbase, nu aveam la îndemână o statistică concretă. împuşcăturile, sirenele ambulanţelor, scandalurile iscate între drogaţi şi bande rivale şi automobile fantomă, cartierele în care poliţia şi presa se aventurau rareori după ce un cadavru era lăsat în mijlocul drumului, băltoaca de sânge care se mărea treptat - nimic din toate acestea nu era vreo noutate. în locuri ca Altgeld, cazierele erau practic moştenite din tată-n fiu, din generaţie în generaţie; în primele zile petrecute la Chicago văzusem pâlcuri de adolescenţi de 15-16 ani stând la colţurile bulevardelor

Michigan sau Halstead, cu glugile trase pe faţă, purtând adidaşi cu şireturi desfăcute, călcând asfaltul într-un ritm dezolant, răspunzând mesajelor de pe pager de la telefoanele publice; erau grupuri care se împrăştiau şi se formau la loc ori de câte ori trecea câte o maşină de poliţie care patrula fără sirene, în linişte, precum o caracatiţă la pândă. Era vorba de fapt despre o schimbare a stării de spirit, asemănătoare încărcăturii electrice dinaintea unei furtuni. Am simţit asta într-o seară, în timp ce mă întorceam cu maşina acasă şi am văzut patru băieţi înalţi mergând pe trotuarul mărginit de pomi; au smuls din pământ un şir de puieţi abia sădiţi în faţa casei de către un cuplu de vârstnici. Simţeam acelaşi lucru şi când mă uitam în ochii tinerilor în scaune cu rotile care au apărut pe străzi în primăvara aceea, copii ajunşi infirmi înainte de a se putea bucura de viaţă; în ochii lor nu se citea autocompătimirea, erau atât de calmi şi de duri încât te speriau în loc să te motiveze.

Asta era de fapt noutatea: un nou echilibru între speranţă şi teamă; sentimentul pe care îl împărtăşeau atât adulţii, cât şi tinerii că unii dintre băieţii noştri, dacă nu cumva majoritatea dintre ei, erau incorigibili. Până şi cei care trăiseră o viaţă în zona de sud, oameni ca Johnnie, au observat schimbarea.

- N-am văzut niciodată aşa ceva, Barack, mi-a spus într-o zi, la o bere în apartamentul lui. Lucrurile erau deja destul de grave când eram mic, dar existau limite. Ne drogăm, ne încăieram. Dar, în public sau acasă, dacă un adult vedea că vorbeşti prea tare sau eşti prea obraznic, îţi făcea imediat observaţie. Iar noi ascultam, înţelegi ce vreau să spun? Acum, de când cu drogurile şi cu armele, nu mai există aşa ceva. Şi nu e nevoie de prea mulţi înarmaţi, sunt suficienţi unul sau doi. Le spune cineva ceva şi - pac! - au şi tras. Oameni care aud astfel de poveşti nu mai vor să aibă de-a face cu sălbaticii ăştia de pe stradă. Chiar şi noi vorbim despre ei la modul general, aşa cum fac albii. îi vedem cum atârnă la colţ de stradă şi o luăm în direcţia opusă. După o vreme, chiar şi cei mai bun copil îşi dă seama că nimeni nu va avea

grijă de el. Şi-atunci se hotărăşte să-şi poarte singur de grijă. Ce mai tura-vura, copii de doişpe ani au ajuns să facă legea pe stradă.
Johnnie a luat o gură de bere şi spuma i s-a lipit de mustaţă.
- Nu ştiu ce să spun, Barack. Uneori chiar mi-e frică de ei. N-are cum să nu-ţi fie frică de un om căruia nu-i pasă de nimic. Indiferent cât de tânăr ar fi acesta.
înapoi în apartamentul meu m-am gândit la ce spusese Johnnie. Oare mie mi- era frică? Nu cred... cel puţin nu simţeam frica aşa cum o descria Johnnie. Când traversam Altgeld sau alte cartiere rău famate, temerile mele erau mereu de natură personală, se rezumau la sentimentul de neapartenenţă. Gândul că aş putea fi atacat nu m-a preocupat niciodată. Aşa cum nu m-a preocupat nici distincţia pe care Johnnie o făcea între copiii buni şi cei răi - nu aşa vedeam eu lucrurile. Pentru că Johnnie pornea de la o premisă care îmi sfida experienţa - şi anume aceea că un copil ar putea hotărî asupra condiţiilor propriei dezvoltări. M-am gândit la fiul lui Bernadette care acum avea cinci ani şi care nu se putea juca decât pe străzile dintre uzina de prelucrare a deşeurilor şi groapa de gunoi. Unde se situa acest copil pe o scară a cuminţeniei? Iar dacă s-ar fi înhăitat cu o bandă de cartier şi ar fi ajuns în închisoare, ar fi fost asta o dovadă a esenţei lui sau era de vină doar o genă capricioasă? Sau ar fi fost asta doar o consecinţă a unei lumi inadecvat hrănite?
M-am gândit şi la Kyle. Cum putea cineva să explice prin ce trecea acest copil? M-am sprijinit de spătarul scaunului gândindu-mă la fiul lui Ruby. Abia împlinise 16 ani. în cei doi ani de când mă mutasem la Chicago se înălţase binişor, făcuse muşchi şi îi apăruseră primele tuleie în mustaţă. Faţă de mine se purta încă politicos, vorbeam cu el despre echipa Bulls şi despre faptul că Jordan îi va duce anul acesta spre victorie. Dar de cele mai multe ori când treceam pe la ei, el nu era acasă sau tocmai pleca să se întâlnească cu prietenii. în unele seri Ruby mă suna să vorbim despre el, despre faptul că nu ştia pe unde umblă, despre notele din ce în ce mai mici, despre secretele pe care le ascundea şi despre faptul că uşa camerei lui era mereu închisă.

O sfătuiam să nu se îngrijoreze şi-i spuneam că la vârsta lui Kyle fusesem şi mai dificil. Nu ştiu dacă m-a crezut, dar chiar şi-aşa am simţit că era pentru ea o consolare. într-o zi m-am oferit să-l pun pe Kyle la încercare şi l-am invitat la un meci de baschet la sala de sport a Universităţii din Chicago. în maşină a fost foarte tăcut şi a evitat să-mi răspundă la întrebări, mormăind câte ceva sau ridicând din umeri. L-am întrebat dacă mai visa încă să lucreze
în aviaţie, dar a dat din cap; voia să rămână la Chicago, să-şi găsească ceva de lucru şi să-şi ia propriul apartament. L-am întrebat de ce se răzgândise. Mi-a răspuns că în forţele aeriene unui negru nu i s-ar permite niciodată să piloteze un avion.
- Cine ţi-a spus porcăria asta? l-am întrebat încruntat.
- Nu trebuie să-mi spună nimeni, a ridicat el din umeri, ştiu şi singur că aşa e.
- Omule, nu aşa se gândeşte. Poţi să faci orice atât timp cât eşti dispus să munceşti pentru asta.
Kyle a râs batjocoritor şi s-a uitat pe geamul aburit de respiraţia lui.
- Aşa, şi tu câţi piloţi negri cunoşti?
Sala de sport nu era aglomerată, am aşteptat să se termine un meci ca să intrăm şi noi pe teren. Trecuseră cel puţin şase luni de când pusesem ultima oară mâna pe o minge de baschet, iar ţigările îşi spuneau cuvântul. Imediat ce am început jocul, adversarul care m-a contracarat mi-a luat mingea şi am strigat fault, ceea ce i-a făcut pe jucătorii de pe margine să mă fluiere batjocoritor. în a doua repriză am simţit cum mă ia ameţeala în timp ce traversam linia de centru a terenului.
Ca să nu mă fac de râs chiar de tot, în a treia repriză am ieşit de pe teren şi l- am urmărit pe Kyle. Nu juca rău, dar încerca să-l şicaneze pe un tip cu câţiva ani mai mare decât mine, infirmier la un spital, un bărbat scund, dar agresiv şi foarte agil. După câteva mingi, tipul a înţeles care era tactica lui Kyle. A marcat trei coşuri la rând, apoi a început să-l provoace pe Kyle.
- Nu-i aşa că sunt mai bun, băiete? Cum de laşi un boşorog ca mine să te umilească în halul ăsta?

Kyle n-a spus nimic, dar a devenit şi el agresiv. Când tipul a traversat terenul driblând cu mingea şi s-a pregătit să arunce la coş, Kyle l-a împins cu putere. Tipul a aruncat mingea în pieptul lui Kyle, după care s-a întors spre un coechipier.

- Ai văzut? Mucosul ăsta nu e în stare să mă blocheze...

Deodată, fără nici un avertisment, Kyle s-a repezit la el. I-a tras un pumn în faţă şi l-a pus la podea. Am alergat pe teren în timp ce ceilalţi jucători l-au tras pe Kyle deoparte. Avea ochii mari, îi tremura vocea şi se uita la infirmierul care încerca să se ridice de jos şi scuipa sânge.

- Nu sunt un mucos, a spus Kyle printre dinţi. Nu sunt un mucos, a repetat.

Am avut noroc; cineva chemase paza, dar infirmierul s-a simţit prea ruşinat ca să recunoască ce i se întâmplase. în drum spre casă i-am ţinut lui Kyle o întreagă prelegere despre faptul că trebuie să-şi păstreze cumpătul, i-am vorbit despre consecinţele violenţei şi despre asumarea responsabilităţii. Mi se părea că spun numai banalităţi, iar Kyle mă asculta în tăcere, cu ochii fixaţi asupra drumului. Când am terminat, s-a întors către mine şi mi-a spus:

- Te rog măcar să nu-i spui maică-mii, bine?

Am luat rugămintea lui ca pe un semn de bun augur. I-am promis că nu-i voi spune nimic lui Ruby, dar că el va trebui să-i spună şi a acceptat, cu jumătate de gură.

Kyle era un copil bun; încă îi păsa. Dar era suficient pentru a se salva?

*

La o săptămână după păţania mea şi a lui Johnnie din Hyde Park am hotărât să-mi îndrept atenţia asupra şcolilor publice.

Pentru noi era o problemă firească. Segregarea nu mai constituia o piedică, întrucât albii aproape că abandonaseră total sistemul. Nici aglomerarea nu mai era o problemă, cel puţin în liceele din cartierele de negri; numai jumătate dintre elevii înscrişi iniţial continuau să meargă la şcoală şi reuşeau să termine liceul. Şcolile din Chicago rămăseseră într-o stare de criză
perpetuă. Din bugetul anual se tăiau mereu sute de milioane; nu erau destule manuale, nici măcar hârtie igienică. Sindicatul profesorilor

intra în grevă cel puţin o dată la doi ani. Sistemul birocratic era din ce în ce mai stufos, iar legislativul de stat din ce în ce mai indiferent. Cu cât aflam mai multe despre sistem, cu atât eram mai convins că o reformă şcolară era singura soluţie pentru calvarul trăit de tinerii de pe străzi. Fără o familie stabilă, fără şansa unei slujbe decente cu ajutorul căreia să-şi întreţină propria familie, şcoala era ultima lor speranţă. în aprilie am alcătuit un plan de acţiune pentru organizaţie şi am început să-l prezint conducerii.
Răspunsul a fost dezamăgitor.
Pe de-o parte, era vorba de propriul interes şi de circumscripţii electorale care nu înţelegeau să se alinieze. Enoriaşii mai vârstnici mi-au spus că ei se ocupaseră dintotdeauna de educaţia copiilor lor; părinţii mai tineri, cum erau Angela şi Mary, şi-au trimis copiii la şcoli catolice. Se vorbea prea puţin despre cea mai serioasă sursă de împotrivire şi anume realitatea incomodă că toate bisericile noastre erau pline de profesori, directori şi inspectori districtuali. Numărul educatorilor care-şi trimiteau copiii la şcoli publice era foarte scăzut, asta pentru că ei cunoşteau prea multe din interior. Şi totuşi promovau această stare de fapt cu aceeaşi pricepere şi cu aceeaşi energie dovedite de omologii lor albi cu două decenii în urmă. îmi spuneau că nu existau destui bani pentru a trata situaţia cum se cuvine (ceea ce nu prea era adevărat). Iar elevii erau imposibili. Leneşi. Recalcitranţi. înceţi. Poate că nu era vina copiilor, dar cu siguranţă nu era nici vina şcolilor. Poate n-or exista copii răi, Barack, mi se spunea, dar există cu siguranţă părinţi răi.
Pentru mine, aceste conversaţii erau doar un simbol al unui acord nerostit pe care îl făcusem începând cu anii 1960, un acord care îi ajuta pe unii copii să evolueze, în timp ce alţii rămâneau din ce în ce mai mult în urmă. Mai mult decât atât, aceste conversaţii îmi ridicau tensiunea; în pofida sprijinului deficitar al comitetului de conducere, am decis împreună cu Johnnie să vizităm totuşi câteva şcoli din zonă, în speranţa că vom atrage şi alţi părinţi în afară de tinerii din Altgeld.

Am început cu o vizită la şcoala unde învăţa Kyle, o şcoală cu cea mai bună reputaţie în district. Era o clădire relativ nouă, dar cu un aspect rece, impersonal: coloane simple de beton, coridoare lungi şi goale, ferestre ce nu puteau fi deschise şi erau deja murdare, precum geamurile unei sere. Directorul, un bărbat prezentabil şi manierat - dr. Lonnie King - ne-a informat că era nerăbdător să colaboreze cu grupuri comunitare cum era al nostru. Apoi ne-a spus că domnul Asante Moran, consilier şcolar, lansase un program de îndrumare a tinerilor liceeni şi ne-a sugerat să facem cunoştinţă cu el.
Dr. King ne-a condus spre biroul lui, care se afla în spatele clădirii. Era decorat cu motive africane: pe perete se aflau harta Africii, postere cu regi şi regine africane din Antichitate, am văzut acolo o mică colecţie de tobe şi tărtăcuţe, precum şi o stampă din pânză kente[40]. La birou şedea un bărbat înalt şi impunător, cu maxilar proeminent şi mustaţă. Purta un imprimeu african, iar la mână, o brăţară din păr de elefant. La început a părut cumva deranjat, avea un teanc de teste de corectat, o simulare în vederea SAT- urilor[41]. Am avut senzaţia că telefonul primit de la dr. King fusese inoportun. Cu toate acestea, ne-a invitat să luăm loc, ne-a rugat să-i spunem pe nume, Asante, iar, pe măsură ce a înţeles care era de fapt interesul nostru, a început să ne prezinte şi el unele idei.
- în primul rând, trebuie să înţelegeţi faptul că sistemul şcolilor publice nu presupune educarea copiilor de culoare, a spus el uitându-se când la mine, când la Johnnie. Nu a fost cazul niciodată. Şcolile din interiorul oraşului sunt destinate controlului social. Punct. Sunt conduse ca nişte ţarcuri, dacă vreţi, ca nişte închisori la scară mică. Abia când copiii de culoare ies din ţarc şi încep să deranjeze populaţia albă, societatea începe să acorde atenţie subiectului şi îşi pune problema dacă aceşti copii sunt cu adevărat educaţi.
Gândiţi-vă numai ce ar presupune o educare autentică a acestor copii. Ar trebui să îl ajuţi pe copil să se înţeleagă pe sine, să-şi înţeleagă lumea, cultura, comunitatea. Aşa începe orice proces educaţional. Aşa i se trezeşte unui copil pofta de a învăţa, arătându-i-se că face parte

dintr-un anume mediu pe care trebuie să-l stăpânească. Or, în cazul copiilor de culoare, totul e cu susul în jos. Ce învaţă ei, încă din prima zi? învaţă istoria altui popor. Cultura altui popor. Mai mult decât atât, cultura pe care trebuie s-o asimileze este cea care i-a respins în mod sistematic şi le-a negat calitatea de oameni.
Asante s-a lăsat pe spate în fotoliu şi şi-a împreunat palmele peste abdomen.
- Chiar ne mirăm că un copil de culoare îşi pierde orice interes în a învăţa? Nu cred. Pentru băieţi este mult mai greu. Fetele, cel puţin, mai vorbesc cu femeile mai în vârstă, au exemplul unei mame. Dar băieţii nu au nimic. Jumătate dintre ei nici măcar nu-şi cunosc taţii. Nu au pe nimeni care să-i îndrume în procesul de maturizare, care să le explice ce înseamnă cu adevărat a fi bărbat. Este calea cea mai sigură spre dezastru. Pentru că în orice societate bărbaţii tineri au tendinţe violente. Aceste tendinţe fie sunt canalizate într-o direcţie constructivă, fie ajung să îi distrugă pe tineri, fie să afecteze societate - sau şi una, şi alta.
Cu asta ne luptăm. Acolo unde e posibil, încerc să acopăr acest gol. Le vorbesc elevilor despre istoria Africii, despre geografia şi tradiţiile artistice africane. încerc să le ofer un alt set de valori, o modalitate de a combate materialismul şi individualismul şi recompensa imediată care li se bagă pe gât timp de 15 ore pe zi, când nu sunt la şcoală. îi învăţ că africanii sunt oameni obişnuiţi să trăiască în comunităţi. Africanii îşi respectă bătrânii. Unii dintre colegii mei europeni se simt ameninţaţi de asta, dar le explic că eu nu urmăresc să denigrez alte culturi, ci să le dau acestor tineri o bază proprie. Dacă nu sunt ancoraţi în propriile tradiţii, nu vor fi niciodată în stare să aprecieze ceea ce au alte culturi de oferit.
S-a auzit un ciocănit la uşă şi un băiat cu aspect golănesc a băgat capul pe uşă. Asante şi-a cerut scuze, avea o altă întâlnire, dar ne-a promis că vom mai vorbi despre eventualele programe pentru tineretul din zonă. Ne-a condus la uşă şi m-a întrebat cum mă cheamă, iar eu i-am spus pe scurt originea mea.

- M-am gândit eu! a spus Asante zâmbind. Acolo am fost în prima mea călătorie pe continent, în Kenya. A fost acum 15 ani, dar îmi amintesc totul de parcă ar fi fost ieri. Mi-a schimbat complet viaţa. Oamenii au fost atât de primitori. Iar peisajele... nu am văzut niciodată ceva mai frumos. M-am simţit atunci de parcă sosisem acasă.
Faţa i se luminase.
- Când ai fost ultima oară acolo?
- De fapt, n-am fost niciodată în Kenya, am răspuns după o mică ezitare.
Asante a părut o clipă derutat. După o pauză mi-a spus:
- Sunt convins că vei merge acolo şi vei simţi şi tu că ţi se schimbă viaţa.
A dat mâna cu noi, i-a făcut semn tânărului de pe hol să intre şi a închis uşa.
Pe drumul înapoi spre birou nici eu, nici Johnnie aproape că n-am vorbit deloc. La un moment dat, când traficul a încetinit din cauza aglomeraţiei, Johnnie a rupt tăcerea.

- Pot să te întreb ceva, Barack?

- Sigur.

- De ce n-ai fost niciodată în Kenya?

- Nu ştiu. Poate mi-e teamă de ce voi găsi acolo. -Ha?

Johnnie şi-a aprins o ţigară şi a lăsat geamul jos, ca să iasă fumul.

- Ciudat e că Asante mi-a amintit de tatăl meu. Adică să nu înţelegi că era un om educat. Nu ştie nimic despre Africa. După ce a murit mama, el ne-a crescut singur pe mine şi pe fraţii mei. A fost 20 de ani curier pentru compania Spiegel. L-au dat afară înainte să facă anii de pensie, aşa că acum lucrează pentru altă firmă, dar face acelaşi lucru zi de zi. Cară mobilă pentru alţii.
Niciodată nu s-a bucurat de viaţă, înţelegi ce vreau să spun? Sâmbăta şi duminica nu ieşea din casă, veneau nişte unchi de-ai noştri pe la el şi

nu făceau decât să bea câte ceva şi să asculte muzică. Vorbeau despre ce mizerii le mai făcuseră şefii lor. Şefu' a făcut asta sau asta. Iar dacă unul dintre ei propunea să mai facă şi altceva sau venea cu câte o idee nouă, ăştilalţi săreau pe el. „Adică cum o să-ţi deschizi tu, un negrotei neică nimeni, o afacere?", spunea unul dintre ei. Altul sărea şi el şi zicea: „I-ai paharul lui Jimmy că i s- a urcat vinul la cap". Şi începeau să râdă, dar se vedea că era doar un râs forţat. Când eram şi eu pe-acasă, unchii mei vorbeau şi despre mine. „Mă, băiete, da' ştiu că ai un cap cât o baniţă" sau „Mă, băiete, ai început să vorbeşti ca albii, ce-i cu vorbele astea pretenţioase?"
Johnnie a tras încă un fum şi l-a lăsat să plutească în aerul înceţoşat.
- Când am ajuns la liceu, mi-era ruşine de el. De taică-meu, vreau să spun. Trăgea ca un bou la jug. Se îmbăta cu fraţii lui. Am jurat că n-o să ajung niciodată ca el. Dar mai târziu, când m-am gândit din nou la asta, mi-am dat seama că taică-meu nu râdea niciodată când îi vorbeam despre visul meu de a merge mai departe la facultate. Nu spunea nici da, nici nu, dar a făcut mereu în aşa fel încât să nu lipsim de la şcoală, să nu fie nevoie să muncim şi chiar să avem câţiva bănuţi de buzunar. în ziua în care am absolvit, a apărut la ceremonie îmbrăcat cu un sacou şi cravată, şi mi-a strâns mâna. Atâta tot... mi-a strâns mâna, după care s-a întors la serviciu...
Johnnie terminase de vorbit. Traficul era din nou lejer. M-am gândit la posterele din biroul lui Asante, unul o înfăţişa pe Nefertiti, mândră şi întunecată pe tronul ei din aur, altul, pe Shaka Zulu, neînfricat şi semeţ în mantia lui din piele de leopard; apoi mi-am amintit de o anumită zi, dinaintea sosirii tatălui meu în Hawaii, când m-am dus la bibliotecă să-mi caut propriul tărâm magic, propriul drept măreţ de naştere. M-am întrebat cât de mult însemnau acele postere pentru băiatul care intrase în biroul lui Asante. Poate nu la fel de mult cât însemnau pentru Asante, un om dispus să asculte, un bărbat care îşi pusese mâna pe umărul unui tânăr.

- A fost lângă tine, i-am spus lui Johnnie.

- Cine?

- Tatăl tău. A fost lângă tine.

- Da, Barack, a fost, a spus el, scărpinându-şi braţul.

- I-ai spus asta vreodată?

- Naah... Nu prea comunicăm.

Johnnie s-a uitat pe geam, apoi s-a întors spre mine.
- Poate ar trebui, ce zici?
- Da, John, am răspuns dând din cap. Poate ar trebui.
în următoarele două luni, Asante şi dr. Collier ne-au ajutat să redactăm o propunere pentru înfiinţarea unei reţele de consiliere a tinerilor, menită să asigure îndrumare şi chiar meditaţii adolescenţilor cu probleme şi să îi implice totodată pe părinţi în planificarea pe termen lung a procesului de reformă. Era vorba despre un proiect provocator, dar eu eram cu mintea în altă parte. Când propunerea a fost finalizată, l-am anunţat pe Johnnie că voi lipsi câteva zile, timp în care el urma să participe la întâlnirile deja programate pentru a atrage cât mai mult sprijin.

- Unde pleci?

- Să mă văd cu fratele meu.

- Nu ştiam că ai un frate.

- Nici eu n-am ştiut până nu demult.

A doua zi am zburat la Washington, DC, unde locuia fratele meu Roy. Prima oară luasem legătura cu el cu ocazia vizitei Aumei la Chicago; atunci ea m-a anunţat că Roy se căsătorise cu o fată din Forţele

Americane de Menţinere a Păcii şi se mutase în State. într-o zi i-am telefonat să schimbăm două vorbe cu el. A părut foarte bucuros că ne aude, avea un glas profund şi imperturbabil şi vorbea de parcă ne despărţiserăm abia ieri. Totul era „minunat", ne-a spus el atunci, slujba lui, soţia lui, noua lui viaţă în America. Rostea cuvântul „minunat" încet, aproape silabisit. „Mii-nuu-nat." Considera că ar fi fost „fan-taas-tic" dacă i-aş fi făcut o vizită. N-ar fi fost „nici-o-pro- ble-mă" dacă doream să stau la ei. După ce am închis telefonul i-am spus Aumei că părea foarte de treabă. Ea m-a privit uşor contrariată.

- Mă rog, cu Roy nu se ştie niciodată, a spus ea. Nu arată mereu ceea ce simte cu adevărat. într-un fel, seamănă cu Bătrânul. Să-ţi spun drept, deşi nu s-au înţeles deloc bine, el îmi aminteşte de Bătrân în multe feluri. Cel puţin aşa stătea situaţia când locuia la Nairobi. Nu l-am mai văzut de la

înmormântarea lui David, poate căsnicia l-a schimbat în bine.

N-a spus mai multe, adăugând doar că, în opinia ei, era bine ca eu să-mi formez propria părere. Am aranjat împreună cu Roy să ne vedem. Urma să zbor la DC pentru un weekend prelungit, el avea să îmi arate oraşul şi anticipam că ne vom simţi de minune împreună. Numai că acum, în faţa terminalului sosiri de pe aeroportul naţional, nu-l vedeam niciunde pe Roy. L-am sunat acasă şi mi-a răspuns, cerându-şi scuze.

- Frate, nu te supăra, crezi că poţi să stai la un hotel în noaptea asta?
- De ce? S-a întâmplat ceva?
- Nimic grav, am avut o mică discuţie cu nevastă-mea, aşa că nu cred că e o idee bună să vii în noaptea asta aici, înţelegi?
- Da, sigur...
- Sună-mă după ce găseşti cameră la hotel, bine? După aia ne întâlnim să mâncăm ceva. Vin eu să te iau la ora opt.

Am căutat cel mai ieftin hotel şi l-am aşteptat. Pe la ora nouă, cineva a bătut la uşă. Când am deschis, am văzut un tip solid cu mâinile în buzunare, cu dantură perfectă şi un zâmbet care îi lumina chipul negru ca abanosul.

- Salut, frăţioare, ce mai faci? a spus el.

în poze, Roy arăta mai suplu, era îmbrăcat în port african, îşi purta părul în stil afro şi avea mustaţă şi cioc. Bărbatul din uşa mea era mult mai solid, avea probabil 100 de kilograme, iar pe chipul rotofei trona o pereche de ochelari cu lentile groase. Nu mai purta cioc, iar în locul cămăşii cu motive africane purta o cămaşă albă, cravată şi o jachetă sport gri. Auma avusese totuşi dreptate, asemănarea dintre el şi Bătrân era izbitoare. în momentul în care l- am văzut pe fratele meu, am simţit că am din nou zece ani.

- Te-ai îngrăşat, am remarcat eu în timp ce mergeam spre maşina lui.

Roy şi-a privit abdomenul generos şi s-a bătut singur pe burtă.

- De la mâncarea din restaurantele fast-food. E plin de ele. McDonald's. Burger King. Nici măcar nu trebuie cobori din maşină ca să le cumperi. Două chiftele din carne de vită, sosuri, salată, brânză. îmi place Double Whopper cu caşcaval. întotdeauna este deja pregătit! a mai spus el amuzat. Aşa cum îmi place! Fantastic!

Râdea cu capul dat pe spate, iar hohotele îi scuturau tot trupul, de parcă nu-i venea să creadă minunile pe care noua lui viaţă i le punea la dispoziţie. Avea un râs contagios, dar mie nu mi-a venit să râd atunci, în drum spre restaurant. Conducea o Toyota, prea mică pentru statura lui - arăta precum un copil în maşinuţele de la bâlci - şi nu stăpânea nici schimbătorul de viteze, nici regulile de circulaţie, ca să nu mai spun că a depăşit şi limita de viteză. De două ori era să ne ciocnim cu alte maşini. Când a luat o curbă, maşina aproape că s-a înclinat într-o parte.

- Aşa conduci mereu? am strigat încercând să acopăr muzica dată la maximum.

Roy zâmbi şi schimbă în a cincea.

- Nu prea mă pricep, aşa-i? Mary, nevastă-mea, se plânge tot timpul. Mai ales de când cu accidentul...

- Ce accident?

- A, nimic grav. Uite-mă cât se poate de teafăr. Sunt bine mersi!

A început să râdă din nou, clătinând din cap, şi mi se părea că nu stăpânea deloc maşina. Când am ajuns la destinaţie, am avut senzaţia că se produsese o minune de la Dumnezeu.
M-a dus la un restaurant cu specific mexican, lângă un debarcader, şi am ales o masă cu vedere la apă. Am comandat o bere, Roy a cerut o mărgărită, apoi am început să vorbim despre munca fiecăruia. El era contabil la o mare companie de împrumuturi ipotecare. A mâncat cu poftă, apoi şi-a mai comandat o mărgărită; râdea şi glumea despre aventurile lui în America. La sfârşitul cinei mi-a fost clar că făcea un mare efort. în cele din urmă, mi-am făcut curaj şi l-am întrebat de ce nu venise şi soţia lui. Zâmbetul i-a dispărut
de pe faţă.
- Cred că vom divorţa, mi-a răspuns.
- îmi pare rău.
- Spune că s-a săturat să vin târziu acasă. Spune că beau prea mult. Spune că semăn din ce în ce mai mult cu Bătrânu'.
- Tu ce crezi?
- Ce cred eu?
S-a uitat în jos, apoi m-a privit cu seriozitate prin ochelarii în care lumânările se reflectau precum două mici vâlvătăi.
- Adevărul e că nu îmi place deloc de mine, a spus el, aplecându-se peste masă. Iar pentru asta este de vină tot Bătrânul.
Timp de o oră mi-a povestit aceleaşi lucruri despre care îmi vorbise Auma, despre faptul că fusese smuls de lângă maică-sa şi de lângă tot ceea ce era pentru el familiar; despre cum sărăcise Bătrânul peste noapte; despre certurile cu el, despre deteriorarea relaţiilor dintre ei şi despre plecarea lui. Mi-a povestit cum fusese viaţa lui după ce plecase din casa tatălui nostru, despre faptul că locuise pe la rude, că fusese admis la Universitatea din Nairobi şi, după absolvire, obţinuse o slujbă la o firmă de contabilitate; apoi îşi impusese singur o disciplină a muncii, sosind la timp la serviciu şi achitându-se de sarcini oricât de puţin ar fi dormit cu o noapte înainte. Ascultându-l, am simţit aceeaşi admiraţie pe care o simţisem faţă de Auma, pentru că amândoi dovediseră o ambiţie, o putere şi o încăpăţânare care îi ajutaseră să se

desprindă dintr-un mediu ostil. Cu menţiunea că la Auma am observat şi dorinţa de a face pace cu trecutul, capacitatea de a ierta, chiar dacă nu putea să uite. Amintirile lui Roy despre Bătrân erau încă proaspete, obsedante; pentru el, trecutul era o rană deschisă.

- Dacă l-ai fi întrebat, nu făceam niciodată nimic bun, mi-a spus în timp ce ospătarul debarasa masa. Era un tip foarte deştept şi ne amintea mereu acest lucru. Dacă mă clasam al doilea din clasă, mă întreba de ce nu sunt primul.

„Tu eşti un Obama", îmi spunea. „Ar trebui să fii cel mai bun." Credea cu tărie în asta. Şi pe urmă a început să bea, nu mai avea bani, trăia precum un cerşetor. Şi mă întrebam cum e posibil ca un om atât de deştept să decadă în halul ăsta? Pentru mine era de neînţeles. Total de neînţeles.

Chiar şi după ce m-am mutat singur, după moartea lui, m-a obsedat această enigmă. Nu puteam să scap de umbra lui. I-am dus trupul la Alego pentru funeralii şi, fiind cel mai mare fiu al lui, m-am ocupat de toate aranjamentele. Guvernul a vrut o înmormântare creştină. Familia a vrut o înmormântare musulmană. Oamenii au venit de pretutindeni la Home Square şi l-am jelit potrivit tradiţiei Luo, am ars trei zile un buştean şi i-am auzit pe oameni plângând şi tânguindu-se. Nu cunoşteam nici jumătate dintre cei veniţi acolo. A trebuit să le asigur masa, au vrut bere, pe unii i-am auzit şuşotind că Bătrânul fusese otrăvit şi că trebuie să mă răzbun. Alţii au furat lucruri de prin casă. După care toate rudele noastre au început să se certe pe moştenire. Ultima lui iubită, mama frăţiorului nostru George, a cerut tot ce rămăsese după el. Câţiva au fost de partea ei, aşa cum a fost mătuşa Sarah. Alţii au rămas de partea mamei mele şi a familiei din partea ei. A fost circ! Totul părea că merge prost.

După funeralii am vrut să rămân neutru. Aveam în-credere numai în David, fratele nostru mai mic. Tipul era OK. Semăna cu tine, avea pe-atunci 15 sau 16 ani. Maică-sa, Ruth, încercase să-l crească în spirit american. însă David s-a răzvrătit. El iubea pe toată lumea. A fugit de-acasă şi a venit să locuiască cu mine. I-am spus să se ducă acasă, dar

n-a vrut. Mi-a zis că nu dorea să fie american. El era african. Era un Obama.
Iar când el a murit, pentru mine a fost ultima picătură. Eram convins că familia noastră e blestemată. Am început să beau, eram agresiv, pur şi simplu nu-mi mai păsa. Raţionamentul meu spunea că, dacă Bătrânul a murit şi dacă David a murit, era rândul meu să mor. Uneori mă întreb ce s-ar fi ales de mine dacă aş fi rămas în Kenya. M-am gândit atunci la Nancy, la americanca cu care avusesem o relaţie la un moment dat. Ea se întorsese deja în State şi într-o zi am sunat-o şi i-am spus că vreau să vin şi eu aici. Imediat ce a spus da mi-am cumpărat bilet şi m-am urcat în primul avion. N-am luat bagaje cu mine, n-am anunţat la birou, nu mi-am luat rămas-bun de la nimeni.
Am crezut că o pot lua de la capăt. Dar acum ştiu că nu există aşa ceva. Nu cu
adevărat. Ai doar impresia că deţii controlul, dar eşti o muscă în pânza de păianjen ţesută de altcineva. Cred că de-asta îmi place contabilitatea. Toată ziua nu ai de-a face decât cu cifre. Le aduni, le înmulţeşti şi dacă eşti atent găseşti mereu o soluţie. în contabilitate e vorba despre ordine. Când vine vorba despre cifre, poţi deţine controlul...
Roy a băut puţin din pahar şi brusc vorbirea i-a devenit mai lentă, de parcă ar fi trecut într-o altă dimensiune, ca şi cum ar fi fost posedat de tatăl nostru.
- Eu sunt cel mai mare dintre fraţi. Potrivit tradiţiei Luo, eu sunt acum şeful familiei. Eu răspund de tine, de Auma, de fraţii noştri mai mici. Cade în sarcina mea să mă ocup de tot. Să plătesc taxele şcolare ale băieţilor. Să mă asigur că Auma se mărită cu un băiat cumsecade. Să construiesc o casă şi să aduc toată familia sub acelaşi acoperiş.
I-am atins mâna peste masă.
- Nu trebuie să faci toate astea singur, frăţioare, i-am spus, putem împărţi povara.
Părea că nu mă aude. Se uita pe fereastră, dar la un moment dat, de parcă ar fi ieşit dintr-o transă, i-a făcut semn chelneriţei.

- Mai bei ceva?

- Hai mai bine să cerem nota de plată. Roy s-a uitat la mine şi a zâmbit.

- Am impresia că îţi faci prea multe griji, Barack. Asta e şi problema mea. Cred că amândoi trebuie să învăţăm să ne lăsăm purtaţi de curent. Nu aşa se spune în America? Lasă-te purtat de curent...

A început din nou să râdă, destul de tare să atragă atenţia celor de la alte mese. Numai că râsul lui nu mai transmitea acelaşi farmec; suna gol, ca şi cum ar fi venit de undeva de foarte departe.

A doua zi am luat avionul înapoi la Chicago, pentru că Roy trebuia să petreacă ceva timp împreună cu soţia lui, iar eu nu mai aveam bani pentru încă o noapte la hotel. înainte de a pleca, am luat micul dejun împreună şi, în lumina dimineţii, mi s-a părut că avea o stare de spirit mai bună. La poarta de îmbarcare am dat mâna cu el, ne-am îmbrăţişat, iar el mi-a promis că mă va vizita imediat ce lucrurile se vor fi liniştit. Numai că pe tot parcursul zborului, chiar şi după, nu am putut scăpa de sentimentul că Roy era cumva în pericol, că vechii lui demoni îl împingeau spre o prăpastie şi că, dacă aş fi fost într-adevăr un frate bun, intervenţia mea ar fi putut împiedica eventuala lui prăbuşire.

Mă gândeam încă la Roy când în biroul meu a intrat Johnnie, în după-amiaza zilei de luni.

- Te-ai întors mai devreme, m-a întâmpinat Johnnie. Cum a fost călătoria?

- A fost OK. M-am bucurat să-l văd pe fratele meu, am spus, bătând uşor cu degetele pe marginea biroului. Ce s-a mai întâmplat pe-aici cât am lipsit?

Johnnie s-a aşezat leneş pe un scaun.

- Păi, am avut o întâlnire cu senatorul de stat. S-a angajat să propună un proiect de lege pentru finanţarea unui program-pilot. Nu chiar în valoare de jumătate de milion, dar pe-aproape.

- Păi, ăsta e un lucru nemaipomenit. Care e situaţia cu directorii de licee?
- Tocmai m-am întors de la o întâlnire cu dr. King, directorul liceului unde activează Asante. Ceilalţi nu m-au sunat încă.
- N-are nimic. Ce a spus dr. King?
- A, a fost numai lapte şi miere, a zis Johnnie. Mi-a spus că e încântat de proiect. A fost entuziasmat când a aflat că e posibil să primim fonduri şi m-a anunţat că îi va încuraja şi pe ceilalţi directori să colaboreze cu noi şi ne va acorda tot sprijinul său. „Nimic nu e mai important decât salvarea tineretului nostru", a zis el.
- Nu sună deloc rău.
- Bine zis. Nu sună rău. Că în momentul în care am dat să ies din biroul lui, îmi bagă asta sub nas.

Johnnie a scos o hârtie din servietă şi mi-a dat-o. Am citit câteva rânduri şi apoi i-am dat-o înapoi.

- Un CV?
- Nu orice fel de CV, Barack. CV-ul nevesti-sii. Cică se cam plictiseşte acasă şi domnul King consideră că ea ar putea fi un director „excelent" pentru programul nostru. Sigur că nu poate fi vorba de nici un fel de presiune, înţelegi...? Dar când obţinem finanţarea, să o avem în vedere, adică înţelegi ce vreau să spun...

- Deci ţi-a dat CV-ul nevesti-sii...

- Nu numai al nevesti-sii.

Johnnie a mai scos o foaie de hârtie din servietă, pe care a fluturat-o în

aer.

- Am şi CV-ul fiică-sii! Care ar putea fi un consilier „excelent"...

- Naaa...

- Serios, Barack, omul şi-a făcut socoteala. Şi în tot timpul conversaţiei n-a schiţat nici un gest, de parcă ceea ce-mi cerea ar fi fost cel mai firesc lucru. Absolut incredibil! a adăugat el clătinând din cap, după care a început să ridice vocea, ca un predicator. O, da! Doctor Lonnie King! Un frate cu tupeu! Un frate întreprinzător! Programul nici n-a demarat măcar şi el deja acţionează ca un vizionar.
M-a bufnit râsul.
- Nu se mulţumeşte cu o slujbă! Are nevoie de două! Ia să vezi că, dacă te duci să vorbeşti despre nişte elevi, o să-ţi pună la dispoziţie CV-urile întregii sale familii...
- Doctor Lonnie King! am strigat şi eu în acelaşi spirit.
- Oooh! Doctor Lonnie King! a început Johnnie să chicotească, ceea ce m-a făcut să râd şi mai tare, până când am izbucnit amândoi în hohote, repetându- i numele de parcă ar fi reprezentat de-acum un adevăr evident, elementul de bază într-o lume elementară.
Am râs până când ne-am congestionat la faţă şi au început să ne doară fălcile, râdeam cu lacrimi, iar după ce ne-am potolit ne-am hotărât să ne luăm liber pentru restul zilei şi să ieşim la o bere.
în noaptea aceea, după miezul nopţii, în faţa blocului meu a oprit o maşină în care erau câţiva adolescenţi şi din care muzica se auzea atât de tare încât podeaua apartamentului meu a început să tremure.
învăţasem să ignor genul acesta de tulburări - unde se puteau duce copiii ăştia în altă parte?, m-am întrebat. Numai că de data aceasta înnopta cineva la mine şi mai ştiam că vecinii de alături tocmai veniseră acasă cu un nou-născut. Mi-am tras nişte pantaloni pe mine şi am coborât să vorbesc cu musafirii din creierii nopţii. în timp ce mă apropiam de maşină, tinerii au tăcut şi s-au întors spre mine.
- Sunt oameni care încearcă să doarmă. De ce nu vă mutaţi în altă parte?
Cei patru băieţi din maşină nu au spus nimic şi nici nu s-au mişcat. Vântul m- a trezit complet din năuceală şi m-am simţit dintr-odată expus, aşa cum stăteam pe trotuar, în mijlocul nopţii, doar într-o pereche de pantaloni scurţi. Nu puteam vedea feţele celor din maşină,

era prea întuneric şi nu mi-am dat seama ce vârste aveau, nici dacă erau treji sau băuţi ori dacă aveau intenţii bune sau rele. Unul dintre ei ar fi putut fi Kyle. Altul, Roy. Sau Johnnie.
Aş fi putut fi chiar eu printre ei. Şi cum stăteam aşa lângă maşină, mi-am amintit de zilele în care pierdeam şi eu vremea în felul acela, nutrind sentimente confuze şi hotărât să-mi aflu locul în lume. Mi-am amintit de furia cu care strigam la bunicul meu, pentru motive pe care le-am uitat deja. Adrenalina provocată de o încăierare în liceu. Bravada cu care mă duceam băut sau drogat la şcoală, ştiind prea bine că profesorii vor simţi alcoolul sau iarba din respiraţia mea, sfidându-i şi provocându-i să-mi facă observaţie. M- am privit prin ochii acelor băieţi, eram doar un necunoscut cu aere autoritare şi poate i-aş fi făcut faţă unuia dintre ei, dar nu tuturor.
Nodul din gât stătea parcă în calea afirmării propriului sine şi în vremea asta încercam să ghicesc cum arătau chipurile ascunse de întuneric, mă întrebam dacă băieţii ăia erau mai slabi sau mai puternici decât fusesem eu la vârsta lor, cu o singură diferenţă esenţială: lumea în care eu îmi petrecusem adolescenţa fusese mult mai îngăduitoare. Or, aceşti băieţi nu aveau nici o marjă de eroare; dacă aveau asupra lor arme, acele arme nu îi puteau proteja în faţa adevărului. Un adevăr pe care îl percep, dar nu-l recunosc, un adevăr pe care îl resping pentru că vor să mai trăiască încă o zi, un adevăr care îi obligă pe ei, şi pe alţii ca ei, să-şi reprime orice fel de empatie. Bărbăţia lor rebelă nu poate fi ţinută sub control de un simplu sentiment de tristeţe resimţit faţă de mândria rănită a unui bătrân, aşa cum fusese până la urmă, cazul meu. Furia lor nu putea fi oprită de pericolul care plana asupra mea când mă luam la bătaie cu câte un băiat sau conduceam cu viteză pe autostradă, cu mintea aburită de alcool. Stau acolo, în stradă, şi mă gândesc la faptul că vina şi empatia deopotrivă vin să facă apel la afectele noastre, spunându-ne că e nevoie totuşi de ordine, nu neapărat de ordinea socială existentă, ci de ceva elementar şi mult mai exigent; de sentimentul că fiecare avem ceva de câştigat din această ordine, de dorinţa de a vedea această

ordine menţinută în univers, indiferent cât de efemeră pare ea. Mâ gândesc că acei băieţi vor trebui să caute mult şi bine acea ordine, orice fel de ordine care îi include şi pe ei, considerându-i mai mult decât motivul temerilor şi al batjocurii. Mă simt îngrozit gândindu-mă la asta, pentru că acum am şi eu un loc în lume, o slujbă, un program pe care trebuie să-l respect. Oricât m-aş minţi pe mine însumi, e clar că ceva ne desparte, pe mine şi pe aceşti băieţi, în triburi diferite, care vorbesc limbi diferite şi care trăiesc conform unor coduri diferite.
Se aude motorul maşinii pornind şi roţile scrâşnind pe asfalt. Mă întorc în apartamentul meu, dându-mi seama că am fost deopotrivă de tâmpit şi de norocos şi că îmi este, la urma urmei, teamă.
Material textil din Ghana, din mătase şi bumbac, cu imprimeuri geometrice viu colorate (n.tr.)

Teste standard de evaluare pentru admiterea la facultate (n.tr.

)Capitolul paisprezece

Era o clădire veche, într-un cartier mai vechi din zona de sud, destul de solidă, dar care avea mare nevoie de renovare şi poate chiar de un acoperiş nou. Altarul era întunecat şi câteva strane erau crăpate, chiar despicate. Mocheta roşie emana un miros jilav de mucegai, iar ici-colo parchetul de sub ea vălurea precum nişte dune pe o pajişte. Biroul reverendului Philips era la fel de degradat şi era luminat de o singură veioză, şi aia antică, ce împrăştia o lumină slabă, de culoarea chihlimbarului. Jaluzelele de la ferestre erau închise, iar reverendul era înconjurat de vrafuri de cărţi vechi, astfel încât părea înghiţit cu totul de perete, nemişcat precum un tablou; i se vedea numai barba albă ca zăpada, iar vocea răsuna puternic, aproape venită din alt trup, ca prin vis.
Am stat de vorbă aproape o oră, în special despre biserică. Nu neapărat despre biserica lui, ci despre instituţia bisericii, despre biserica enoriaşilor negri şi despre noţiunea de biserică. Era un bărbat

erudit şi a început conversaţia prin a-mi povesti despre istoria religiei sclavilor, mi-a vorbit despre africanii care, abia ajunşi pe un tărâm ostil, s-au aşezat în cerc în jurul focului, unde au contopit miturile nou descoperite cu ritmurile din vechime, dând naştere unor cântece care au devenit un instrument pentru cele mai radicale dintre idei - supravieţuire, libertate şi speranţă. Reverendul a continuat prin a-mi povesti despre cum era biserica în Sudul tinereţii lui, un lăcaş mic din lemn, văruit în alb, ridicat cu sudoarea şi bănuţii economisiţi de oameni din arendăşie, unde, în zilele fierbinţi de duminică, suferinţa tăcută şi rănile deschise se ostoiau prin lacrimi şi strigăte de recunoştinţă. Oamenii băteau din palme, îşi legănau braţele şi fluturau palmele înroşite de tăciunii aceloraşi idei statornice - supravieţuirea, libertatea şi speranţa. Mi-a povestit despre vizita lui Martin Luther King la Chicago şi despre invidia pe care o observase între unii dintre pastorii lui King, cărora le era teamă că-şi vor pierde poziţia; mi-a vorbit şi despre apariţia musulmanilor, a căror furie reverendul Philips o înţelegea, pentru că era aceeaşi furie resimţită şi de el, de care nu credea că va scăpa vreodată, dar pe care o controla prin rugăciune şi pe care se abţinuse s-o transmită copiilor lui.
Acum îmi explica istoria bisericilor din Chicago. Erau cu miile şi el vorbea de parcă le-ar fi cunoscut pe toate: unele, mici cât nişte prăvălii, altele, edificii mari din piatră; adăposteau congregaţii de metişi înfumuraţi care stăteau ţepeni precum cadeţii în timp ce intonau rugăciunile sobre, dar şi de enoriaşi charismatici care se scuturau din toate încheieturile pe măsură ce trupurile lor vorbeau parcă o limbă numai de Dumnezeu ştiută. Majoritatea bisericilor mari din Chicago aduceau laolaltă aceste două tipuri de enoriaşi, mi-a explicat reverendul Philips, un exemplu al binecuvântărilor ascunse ale segregării, dat fiind faptul că îi obliga pe avocaţi şi pe medici să participe la slujbă alături de menajere şi muncitori. întocmai ca o inimă uriaşă, biserica pompa bunuri, informaţii, valori, idei, într-un du-te-vino între bogaţi şi săraci, între oameni şcoliţi şi analfabeţi, între păcătoşi şi izbăviţi.

Nu ştia cât va mai continua biserica să servească acestui scop. Majoritatea enoriaşilor mai pricopsiţi se mutaseră între timp în cartiere mai curate, preferând viaţa din suburbii. Continuau să vină în fiecare zi la biserică, fie dintr-un sentiment de loialitate, fie prin natura obişnuinţei. Dar caracterul implicării lor se transformase. Ezitau mult până să se ofere voluntari în genul de programe care i-ar fi putut obliga să iasă din case după lăsarea întunericului, programe cum erau meditaţiile sau vizitele la domiciliu. Doreau ca biserica să fie mai bine păzită şi au cerut o parcare îngrădită, pentru o mai bună protejare a maşinilor. Reverendul Philips mi-a spus că era sigur că după moartea lui mulţi dintre enoriaşii de-acum vor înceta să mai vină la această biserică, preferând una mai nouă, mai curată, aşa cum erau străzile unde locuiau acum. Se temea că legătura cu trecutul va fi iremediabil ruptă, iar copiii nu vor mai avea de la cine să înveţe despre acel prim cerc format în jurul unui foc.
Vocea începuse să îi tremure; obosise. L-am rugat să mă prezinte altor pastori interesaţi în activitatea de organizare, iar el mi-a dat câteva nume şi a adăugat că pastorul bisericii Trinity United Church of Christ era un preot tânăr şi energic, Jeremiah Wright Jr., cu care merita să iau legătura, dat fiind că mesajul lui era bine primit de tinerii de vârsta mea. Reverendul Philips mi-a dat numărul lui de telefon.
- Dacă am putea aduce împreună măcar 50 de parohii, am spus, poate vom reuşi să revenim la unele dintre tradiţiile despre care aţi pomenit.
Reverendul Philips a încuviinţat din cap şi a spus:
- S-ar putea să ai dreptate, domnule Obama. Ai nişte idei interesante. Dar, vezi dumneata, bisericile de prin partea locului sunt obişnuite să urmeze propria cale. Uneori, în unele congregaţii slujesc mai mulţi preoţi.

A deschis uşa pentru mine, apoi a făcut o pauză:

- Apropo, de ce biserică ţii dumneata?

- Obişnuiesc să particip la diferite slujbe.

- Dar nu ţii de o parohie anume?

- Sunt încă în căutare.

- Mă rog, e de înţeles. Dar ai putea contribui şi mai mult la misiunea dumitale dacă ai fi membru al unei parohii anume. Nu contează care. Ceea ce dumneata ceri pastorilor presupune din partea noastră să lăsăm puţin deoparte preocupările noastre preoţeşti în favoarea profeţiei. Pentru asta e nevoie de multă credinţă. E firesc ca noi să vrem să ştim de unde îţi iei dumneata credinţa.

Odată ajuns afară, mi-am pus ochelarii de soare şi am trecut pe lângă un grup de bătrânei care şedeau pe trotuar, pe câte un scaun pliant şi jucau whist. Era o zi superbă, afară erau 23 de grade la sfârşitul lui septembrie. în loc să mă urc în maşină şi să mă duc la următoarea întâlnire, am decis să mai rămân puţin pe loc şi am stat aşa, cu picioarele afară din maşină, urmărindu-i pe bătrânii care jucau cărţi. Nu prea vorbeau. Mi-au amintit de bărbaţii cu care bunicul obişnuia să joace bridge: aveau aceleaşi mâini groase, rigide, aceiaşi ciorapi subţiri, eleganţi, şi aceiaşi pantofi supli; pe gât li se prelingeau bobiţe de sudoare, de sub şepcile care le acopereau capetele. Am încercat să-mi amintesc numele acelor bărbaţi din Hawaii, cum îşi câştigau existenţa, întrebându-mă, în acelaşi timp, cum anume mă influenţaseră. Pentru mine acei negri în vârstă fuseseră un mister; iar acel mister reprezenta o parte din motivul pentru care venisem la Chicago. Acum, când hotărâsem să plec din oraş, m-am întrebat dacă îi înţelegeam mai bine decât înainte.

Nu îi spusesem nimănui decât lui Johnnie despre decizia luată. Aveam destul timp la dispoziţie să fac anunţul, dat fiind că facultăţile de drept urmau să-mi trimită un răspuns abia în ianuarie. Noul nostru program pentru tineret avea să fie deja demarat la momentul acela, voi fi strâns şi bugetul necesar anului viitor şi, cu puţin noroc, aveam să mai cooptez câteva biserici. Singurul motiv pentru care l-am anunţat totuşi pe Johnnie a fost acela că doream să mă asigur că va rămâne în locul

meu. Mai mult decât atât, am simţit nevoia să mă explic în faţa unui om pe care îl consideram prieten. Numai că Johnnie nu avea nevoie de explicaţii. în clipa în care i-am spus la ce universităţi mi-am depus cererile de înscriere - Harvard, Yale, Stanford - a zâmbit larg şi m-a lovit uşor peste spate.
- Ştiam eu! a strigat el.
- Ce ştiai?
- Că era doar o chestiune de timp, Barack. Adică până să te decizi să pleci de-aici.
- Ce te face să spui asta?
Johnnie a dat din cap şi a început să râdă.
- Ce dracu', Barack... ai şi alte opţiuni, d-aia spun asta. Tu chiar poţi pleca. Ştiu că eşti un om conştiincios, dar când cineva poate să aleagă între Harvard şi Roseland, cam cât timp să prefere el Roseland?
A dat iar din cap.
- Harvard! Măi, să fie! Sper doar să nu-ţi uiţi prietenii după ce ajungi în biroul tău din buricul oraşului.
Nu pot spune de ce, dar râsul lui Johnnie m-a făcut să adopt o atitudine defensivă. Am insistat asupra faptului că mă voi întoarce. I-am spus că nu intenţionez să mă las ameţit de bogăţia şi de puterea reprezentate de Harvard şi l-am sfătuit să nu se lase nici el influenţat. Johnnie a ridicat braţele, ca şi
cum s-ar fi predat în faţa inamicului.
- Hei, nu e cazul să-mi spui tocmai mie asta. Eu n-am de gând să plec nicăieri.
Am tăcut, stânjenit de propria mea ieşire.
- Mă rog... voiam doar să spun că o să mă întorc. Nu vreau să fiu înţeles greşit, nici de către tine, nici de către liderii organizaţiei.
- N-are să înţeleagă nimeni greşit, Barack. Suntem mândri de reuşita ta.
Soarele se ascunsese după un nor; doi dintre bătrânii care jucau cărţi şi-au tras pe ei canadienele pe care le ţineau pe spătarele scaunelor. Mi-am aprins o ţigară şi m-am gândit la conversaţia pe care o avusesem cu Johnnie. Oare punea la îndoială intenţiile mele? Ori poate

îndoiala mă măcina numai pe mine. Cântărisem decizia de 100 de ori. Aveam categoric nevoie de o pauză. Aş fi vrut să plec în Kenya; Auma se întorsese deja la Nairobi şi preda la universitatea de-acolo, cu care avea un contract de un an; ar fi fost o perioadă cât se poate de potrivită pentru o vizită prelungită.
Iar prin cunoştinţele acumulate la facultatea de drept puteam să contribui la o reală schimbare. Acolo urma să învăţ despre rata dobânzilor, despre fuzionarea corporaţiilor, despre procesul legislativ; dar şi despre construirea afacerilor şi a băncilor, despre ce anume contribuia la succesul sau la eşecul companiilor imobiliare. Aveam să studiez moneda puterii, cu toate complicaţiile şi detaliile pe care aceasta le presupune, aveam să capăt cunoştinţe care, altfel, mi-ar fi compromis gândirea dacă le-aş fi avut înainte de venirea mea la Chicago, dar pe care aveam să le aplic unde era cazul, odată întors în Roseland şi în Altgeld. Aveam să folosesc cunoştinţele acumulate aşa cum folosise Prometeu focul.
Aceasta era povestea pe care mi-o spuneam mie în-sumi, aceeaşi poveste pe care îmi închipuiam că şi tata şi-o spusese cu 28 de ani în urmă, când se urcase în avionul de America, ţara tuturor visurilor. Şi el îşi va fi spus, probabil, că aşa va contribui la un plan măreţ, refuzând să accepte gestul lui ca pe o evadare dintr-o viaţă lipsită de consecvenţă. La urma urmei, şi el se întorsese în Kenya. Dar, când se întorsese, sufletul lui era sfâşiat, iar planurile
şi visurile lui aveau să se transforme curând în scrum...
Oare asta mi se va întâmpla şi mie? Poate că Johnnie avea dreptate; poate că, odată ce încetezi să despici firul în patru, totul se rezumă la o chestiune de evadare. Doreşti să scapi de sărăcie, de plictiseală, de crimă sau de limitele impuse de culoarea pielii. Alegând Dreptul, riscam să repet tiparul pus în mişcare cu sute de ani în urmă, când oamenii albi, mânaţi la rândul lor de propriile temeri şi meschinării, au debarcat pe ţărmurile Africii şi, cu ajutorul armelor şi motivaţi de o lăcomie oarbă, i-au târât în lanţuri pe cei cotropiţi. Acea primă întâlnire a retrasat harta vieţii negrilor, a reinventat universul lor,

creând însăşi ideea de evadare, o idee care rămăsese vie în mintea lui Frank şi a celorlalţi negri bătrâni care îşi găsiseră un refugiu în Hawaii, în mintea lui Joyce, fata cu ochi verzi de la Colegiul Occidental, care nu dorea decât să-şi afirme individualitatea, în mintea Aumei, care nu se putea hotărî între Germania şi Kenya, şi în mintea lui Roy, care îşi dăduse seama că nu o poate lua de la capăt. Aceeaşi idee îi preocupa pe enoriaşii reverendului Philips din zona de sud a oraşului, unii dintre ei posibili protestatari alături de dr. King, convinşi că mărşăluiesc pentru o cauză nobilă, pentru drepturile, principiile şi toţi copiii lui Dumnezeu şi care şi-au dat seama, la un moment dat, că puterea era de neînduplecat, iar principiile erau instabile; şi au mai înţeles că, în ciuda legilor promulgate şi a încetării linşajelor, singura formă de libertate presupunea o evadare emoţională, dacă nu fizică, din ei înşişi, departe de tot ceea ce ştiau, dar mai aproape de imperiul omului alb şi poate chiar până la pieptul lui.

Analogiile nu erau tocmai corecte. Relaţia dintre albi şi negri, înţelesul conferit noţiunii de evadare nu ar fi putut însemna pentru mine acelaşi lucru ca pentru Frank, pentru Bătrân sau chiar pentru Roy. în ciuda segregării încă existente în Chicago şi a relaţiilor încordate între rase, mişcarea pentru drepturile civile atrăsese după sine, cu succes, un fel de suprapunere a diferitelor comunităţi şi pusese la dispoziţia oamenilor ca mine ceva mai mult spaţiu de manevră. Puteam lucra ca organizator sau ca avocat în sânul comunităţii de culoare şi, în acelaşi timp, puteam locui într-un zgârie-nori din centrul oraşului. Sau invers: puteam lucra la o firmă de avocatură de renume, locuind, în timpul ăsta, în zona de sud, unde puteam să-mi cumpăr o casă mare, să conduc o maşină scumpă, să fac donaţii pentru National Association for the Advancement of Coloured People (NAACP)[42] şi pentru campania lui

Harold şi să vorbesc în faţa elevilor de la liceele locale. Aş fi fost considerat un exemplu demn de urmat, un negru care a reuşit în viaţă. Era ceva greşit în asta? Nu, din punctul de vedere al lui Johnnie. Mi-am dat seama mai apoi că zâmbise nu pentru că m-ar fi judecat, ci,

dimpotrivă, tocmai pentru că nu mă judeca, pentru că el nu vedea nimic greşit în succesul meu, după cum nici liderii nu vedeau nimic greşit. Asta era probabil una dintre lecţiile pe care le învăţasem în acei doi ani şi jumătate - şi anume că cei mai mulţi negri nu erau asemenea imaginii pe care mi-o creasem despre tatăl meu ori asemenea bărbatului din poveştile mamei mele, un om însufleţit de idealuri măreţe şi gata oricând să emită judecăţi de valoare. Nu, cei mai mulţi bărbaţi de culoare semănau mai degrabă cu tatăl meu vitreg, Lolo - erau oameni pragmatici, care ştiau că viaţa e prea grea pentru a judeca alegerile altora şi prea dură pentru a trăi conform unor idealuri abstracte. Nimeni nu se aştepta ca eu să mă sacrific - nici Rafiq, care mă bătuse la cap în ultima vreme să-l ajut să strângă bani de pe la fundaţiile albilor, pentru ultima lui găselniţă; nici reverendul Smalls, care se hotărâse să candideze pentru funcţia de senator de stat şi îşi dorea cu disperare sprijinul nostru. în ceea ce-i privea, culoarea pielii mele fusese mereu un criteriu suficient pentru a mă numi membru al comunităţii, dar şi o cruce destul de mare de dus.
Numai de asta să fi venit la Chicago, m-am întrebat, mânat doar de dorinţa de a fi acceptat? Cu siguranţă ăsta fusese unul dintre motive, dar mai exista şi un altul, care ţinea de un impuls mult mai pretenţios. Sigur că puteam la fel de bine să fiu negru şi totuşi să nu-mi pese de ceea ce se întâmpla în Altgeld sau în Roseland. Putea să-mi fie indiferentă soarta lui Kyle sau a altor băieţi ca el, soarta tinerelor mămici, cum erau Bernadette sau Sadie. Dar, pentru un om care doreşte să fie onest cu sine şi să fie corect cu cei din jur, să dea un sens suferinţei unei comunităţi şi să participe la vindecarea ei, era nevoie de mai mult. Era nevoie de un devotament precum cel demonstrat zi de zi de dr. Collier în Altgeld. Era nevoie de genul de sacrificiu pe care oamenii ca Asante îl făceau de dragul studenţilor lor.
Era nevoie de credinţă. Am ridicat privirea şi m-am uitat spre ferestruica de la etajul doi al bisericii şi l-am văzut cu ochii minţii pe bătrânul pastor la biroul lui, scriind predica pentru duminică. De unde îţi iei credinţa? - m-a întrebat. Brusc, mi-am dat seama că nu aveam un

răspuns. Poate mai aveam încă credinţă în puterile mele. Dar credinţa în propriile puteri nu este niciodată de ajuns.
Am stins ţigara şi am pornit maşina. M-am uitat în oglinda retrovizoare şi, pe măsură ce mă îndepărtam, am văzut siluetele jucătorilor de cărţi micşorându- se.
Johnnie răspundea de activităţile zilnice al organizaţiei, ceea ce îmi permitea să aranjez mai multe întâlniri cu preoţii de culoare din zonă, în încercarea de a-i convinge să se alăture organizaţiei. A fost vorba despre un proces lent, întrucât, spre deosebire de omologii lor catolici, majoritatea pastorilor de culoare erau extrem de independenţi, aveau o poziţie bine asigurată în congregaţiile lor şi nu prea aveau nevoie de ajutor dinafară. Prima oară când am luat legătura telefonic cu fiecare în parte, au fost circumspecţi sau evazivi, neînţelegând prea bine de ce musulmanul ăsta - sau, mai rău, irlandezul ăsta, O'Bama - dorea să stea de vorbă cu ei. Cei câţiva cu care m-am întâlnit reprezentau prototipul întâlnit în romanele lui Richard Wright[43] sau în discursurile lui Malcolm X: feţe bisericeşti ipocrite care predică iluzii sau protestanţi evlavioşi care conduc maşini de lux şi stau cu ochii pe cutia milei.
în general, majoritatea celor pe care i-am întâlnit mi-au făcut o impresie bună. Erau oameni prevenitori, care munceau din greu, erau încrezători şi ştiau clar ce doreau, motiv pentru care erau cei mai buni organizatori din circumscripţie. Nu erau genul de oameni care se uită în permanenţă la ceas, erau preocupaţi de aspectele importante şi erau surprinzător de dispuşi să îmi răspundă la întrebări. Unul dintre ei mi-a povestit despre faptul că fusese dependent de jocurile de noroc. Un altul mi-a spus că fusese ani de-a rândul director al unei companii şi, totodată, alcoolic. Toţi mi-au vorbit despre faptul că multă vreme avuseseră îndoieli în ceea ce privea credinţa, se confruntaseră cu corupţia şi cu propriile tentaţii, toţi atinseseră cel mai de jos nivel şi îşi pierduseră demnitatea, pentru ca apoi să renască şi să se dedice unui scop mult mai important. Or, tocmai aceasta era sursa încrederii lor: trecuta lor decădere şi mântuirea care urmase. Asta era ceea ce le dădea autoritatea de a predica Evanghelia.

Unii m-au întrebat dacă aflasem Vestea cea Bună. Dacă cunosc izvorul credinţei mele.
Când i-am întrebat cu ce alţi pastori aş mai putea vorbi, mulţi dintre ei au pomenit de reverendul Wright, acelaşi om despre care îmi pomenise şi reverendul Philips în acea zi la biserică. Preoţii tineri îl priveau pe Wright ca pe un mentor, iar biserica lui constituia un model pentru ceea ce tinerii clerici doreau să înfăptuiască la rândul lor. Pastorii mai vârstnici erau mai zgârciţi cu laudele, impresionaţi totuşi de rapiditatea cu care congregaţia de la Trinity crescuse şi intrigaţi în acelaşi timp de popularitatea bisericii printre specialiştii de culoare. („Biserică de fite pentru negri", a observat unul dintre ei.)
Spre sfârşitul lui octombrie am reuşit să aranjez o vizită cu reverendul Wright şi să-i văd biserica. Era ridicată pe Bulevardul 99, într-un cartier rezidenţial aflat la câteva cvartale distanţă de proiectul de locuinţe sociale Louden Home. M-am aşteptat să văd o construcţie impozantă, dar n-am văzut decât o structură modestă din cărămidă roşie, cu ferestre unghiulare, înconjurată de arbuşti pereni şi tufe cosmetizate în mijlocul cărora trona un semn înfipt în iarbă pe care scria cu litere simple ELIBERAŢI AFRICA DE SUD. în biserică era răcoare şi atmosfera era foarte animată. Am văzut un grup de copii care aşteptau să fie luaţi acasă de la grădiniţă. Câteva adolescente au trecut pe lângă mine, îmbrăcate ca şi cum s-ar fi dus la un curs de dansuri africane. Patru femei în vârstă au ieşit din altar şi una dintre ele a strigat „Bun e Dumnezeu!", la care celelalte au răspuns vesele „Mereu!".
într-un târziu, de mine s-a apropiat o femeie atrăgătoare, vioaie şi zâmbitoare, pe nume Tracy, una dintre asistentele reverendului Wright. M-a anunţat că părintele întârzia câteva minute şi m-a întrebat dacă doresc o cafea. Am urmat-o în bucătăria din spatele bisericii, apoi am început să stăm de vorbă, în general despre biserică, dar mi-a spus câte ceva şi despre ea. Mi-a mărturisit că avusese un an greu, că soţul ei murise de curând şi că urma să se mute în suburbii în doar câteva săptămâni. Era o decizie pe care o luase după o matură chibzuinţă,

pentru că trăise mai toată viaţa în oraş. Dar decisese că mutarea avea să fie spre binele fiului ei. Mi-a explicat că în suburbii locuiau acum mai multe familii de culoare şi că fiul ei se putea plimba pe stradă fără să fie hărţuit, că şcoala la care îl înscrisese ţinea şi ore de muzică şi oferea instrumente şi uniforme gratuite pentru cei care doreau să se înscrie în orchestra şcolii.
- Dintotdeauna şi-a dorit să cânte într-o orchestră, mi-a spus ea cu glas şoptit.
în timp ce vorbeam am observat că vine spre noi un bărbat în jur de 50 de ani. Avea păr cărunt şi purta cioc şi mustaţă. Era îmbrăcat într-un costum din trei piese. Se mişca încet, tacticos, de parcă ar fi vrut să nu consume prea multă energie, şi îşi verifica tacticos corespondenţa în timp ce mergea şi îngâna un cântecel doar pentru sine.
- Barack, mi s-a adresat el de parcă am fi fost prieteni de când lumea, hai să vedem dacă Tracy ne lasă să stăm puţin de vorbă.
- Nu-l lua în seamă, Barack, a spus Tracy, ridicându-se în picioare şi îndreptându-şi fusta. Ar fi trebuit să te previn că reverendului îi place să-şi cam dea în petic.
Reverendul Wright a zâmbit şi m-a condus într-un birou mic şi dezordonat.
- îmi cer scuze că am întârziat, mi-a spus în timp ce închidea uşa. Vrem să construim un nou lăcaş şi am avut o întâlnire cu nişte bancheri. Ăştia vor mereu şi altceva de la tine. Ultima găselniţă a fost o nouă poliţă de asigurare de viaţă pentru mine. în caz că crăp mâine. Au impresia că fără mine biserica se duce de râpă.
- Şi... care e adevărul?
- Nu eu sunt biserica, Barack, a răspuns el clătinând din cap. Dacă eu mor mâine, sper ca congregaţia să-mi organizeze o înmormântare decentă. Poate vor vărsa şi câteva lacrimi. Dar imediat după ce o să pună pământ pe mine, lucrurile vor reveni la normal şi oamenii se vor strădui să păstreze renumele acestei biserici.
Crescuse în Philadelphia şi tatăl lui era preot baptist. Iniţial nu dorise să urmeze calea părintelui său şi se înrolase în Marina americană imediat ce terminase facultatea, dedulcindu-se la alcool, cochetând cu

Islamul şi cu naţionalismul negru în anii 1960. Cu toate acestea, continuase să simtă chemarea spre cele sfinte şi până la urmă fusese admis la Universitatea
Howard, apoi la Universitatea din Chicago, unde şase ani studiase pentru a obţine doctoratul în istoria religiilor. învăţase ebraica şi greaca, studiase literatura lui Tillich[44] şi a lui Niebuhr[45], precum şi teologii eliberării negrilor. Iar cu 20 de ani în urmă adusese cu el la Trinity furia şi umorul străzii, cunoştinţele acumulate şi ocazionalele perle de înţelepciune. Abia mult mai târziu aveam să aflu detaliile biografiei lui, dar chiar de la prima întâlnire mi- a fost clar că, în ciuda modestiei sale, dovedea un talent deosebit, o capacitate specială de a da coerenţă pornirilor conflictuale din istoria negrilor, chiar dacă nu le putea tempera - or, succesul bisericii Trinity se construise tocmai pe aceste calităţi ale lui.
- Avem de-a face cu personalităţi diferite, mi-a spus. Unii au rămas credincioşi Africii. Alţii sunt tradiţionalişti. Uneori sunt nevoit să-mi bag mâna în borcanul cu miere ca să mai temperez lucrurile, că se încing rău spiritele. Dar asta se întâmplă rar de tot. De obicei, dacă cineva vine cu o idee nouă, îi spun să îşi urmeze instinctul şi îi dau mână liberă.
Abordarea lui avusese categoric succes: de la 200 de enoriaşi, biserica număra acum 4 000 de membri; existau organizaţii pentru toate gusturile, de la cursuri de yoga până la cluburi unde se asculta muzică din Caraibe. Era îndeosebi mulţumit de faptul că biserica reuşise să implice din ce în ce mai mulţi oameni în activităţile sale, chiar dacă aceştia mai aveau încă multe de învăţat.
- Nimic nu e mai greu decât să ajungi la inimile tinerilor ca dumneata, a continuat el. Le e teamă să nu creadă lumea că sunt nişte papă-lapte. Le e teamă că prietenii vor râde de ei. încearcă să se autoconvingă că biserica e treabă femeiască şi că, dacă un bărbat recunoaşte că are nevoie de îndrumare spirituală, acela e un bărbat slab.
Reverendul m-a privit apoi într-un fel care m-a neliniştit. Am decis să conduc conversaţia pe un teren ceva mai familiar şi i-am povestit

despre DCP şi despre problemele cu care ne confruntam, explicându-i că era necesar ca bisericile mari să se implice. M-a ascultat cu răbdare şi când am terminat a dat uşor din cap, aprobator.
- Voi încerca să te ajut cum pot, mi-a spus. Dar te previn că implicarea noastră nu înseamnă neapărat o bilă albă pentru voi.
- Adică?
- Unii clerici nu apreciază efortul nostru, a ridicat el din umeri. Au impresia că suntem prea radicali. Alţii spun că nu suntem destul de radicali. Că am fi prea sentimentali. Accentul pe care îl punem pe istoria Africii, pe şcolarizare...
- Unii ar putea spune că biserica este prea grăbită să promoveze anumiţi oameni, l-am întrerupt.
I-a dispărut zâmbetul de pe chip.
- Asta-i o gogomănie, m-a repezit el tăios. Oamenii care vorbesc aşa habar nu au pe ce lume trăiesc. Au căzut în capcana diferenţelor de clasă care ne împiedică să colaborăm. Jumătate dintre ei consideră că un fost delincvent sau un musulman convertit nu au ce căuta în bisericile creştine. Cealaltă jumătate zice că orice negru cu o educaţie bună şi o slujbă, orice biserică ce promovează şcolarizarea ar avea intenţii ascunse. Noi nu promovăm aici genul acesta de false scindări. Venitul n-are nimic de-a face cu asta, Barack. Poliţiştii nu-mi verifică contul bancar când mă trag pe dreapta şi mă lipesc de maşină cu picioarele şi braţele desfăcute. Apare câte un frate d-ăsta care a trecut degeaba prin şcoală - uite cum e sociologul ăla de la Universitatea din Chicago, care vorbeşte despre „declinul semnificaţiei rasei”. Acum te întreb: în ce ţară trăieşte omul ăsta?
M-am întrebat dacă nu cumva diviziunea de clasă era totuşi o realitate. I-am povestit despre conversaţia pe care o avusesem cu asistenta lui şi despre tendinţa celor care dispuneau de anumite mijloace de a se feri din bătaia glonţului. Şi-a scos ochelarii şi s-a frecat la ochii. Ochii lui erau obosiţi.
- I-am spus lui Tracy părerea mea despre mutarea ei, a spus el liniştit. Băiatul ei va ajunge acolo şi n-o să aibă habar unde este sau cine este.

- Dar nu poţi să-ţi asumi prea multe riscuri când vine vorba de siguranţa copilului tău.
- Viaţa nu e deloc sigură pentru negrii din ţara asta, Barack. N-a fost niciodată. Şi probabil nici nu va fi vreodată.
Una dintre secretare a sunat la interfon, amintindu-i reverendului Wright că mai avea o întâlnire. Am dat mâna şi el mi-a promis că o va ruga pe Tracy să pregătească o listă de persoane cu care să iau legătura. Ajuns în parcare, m- am urcat în maşină şi am răsfoit o broşură cu coperte argintii pe care o luasem de la intrare. Conţinea un set de principii directoare - „Un sistem al valorilor negrilor" - adoptate de congregaţie în 1979. în capul listei se afla un angajament către Dumnezeu, „care ne va da puterea de a renunţa la pasivitate şi de a deveni activişti creştini de culoare, soldaţi în slujba libertăţii negrilor şi a demnităţii umane". Urma apoi un angajament faţă de comunitatea neagră şi faţă de familia neagră, faţă de educaţia, etica muncii, disciplina şi respectul de sine al oamenilor de culoare.
O listă rezonabilă, sensibilă, nu foarte diferită de valorile pe care bătrânul reverend Philips le dobândise în bisericuţa de ţară pe care o frecventase cu două generaţii în urmă. Mi-a atras atenţia un anumit pasaj din broşură, un fel de poruncă şi mai reţinută prin tonul ei, care avea nevoie de o explicaţie mai elaborată. „O respingere a căutării unui loc în clasa de mijloc", scria acolo. „Chiar dacă este permis să aspirăm la un venit mediu", continua, cei binecuvântaţi cu talent sau cu norocul de a dobândi succesul în eşaloanele superioare americane trebuie să evite „capcana psihologică a clasei de mijloc a negrilor, care îi hipnotizează pe fraţii şi surorile noastre de culoare, făcându-i să creadă că sunt mai buni decât noi şi îi învaţă să gândească prin prisma «noi» şi «ei», în loc să gândească prin prisma NOASTRĂ!"
în săptămânile care au urmat, în cursul întâlnirilor cu diverşi membri ai bisericii Trinity, m-a tot preocupat acea declaraţie. Am înţeles că reverendul Wright avea dreptate să-i respingă pe criticii bisericii, dat fiind că majoritatea enoriaşilor făceau parte din clasa muncitoare şi erau practic aceiaşi profesori, aceleaşi secretare şi aceiaşi funcţionari

guvernamentali care frecventau bisericile de culoare din tot oraşul. Au fost cooptaţi şi cetăţeni din proiectul de locuinţe din apropiere şi au fost elaborate programe pentru acoperirea nevoilor celor săraci - asistenţă juridică, tutoriale, programe de combatere a consumului de droguri - pentru care s-au cheltuit sume substanţiale din resursele bisericii.

Cu toate acestea, nimeni nu putea nega faptul că din eşaloanele de sus ale bisericii făceau parte mulţi oameni de culoare cu pregătire superioară: ingineri, medici, contabili şi directori de corporaţii. Unii dintre ei veniseră de mici la Trinity; alţii se convertiseră între timp. Mulţi dintre ei au recunoscut o absenţă îndelungată din orice practică religioasă; în unele cazuri, fusese vorba despre o alegere personală iscată de o deşteptare de ordin politic sau intelectual ori de faptul că biserica li se păruse irelevantă pentru cariera pe care şi-o doreau în instituţii cu angajaţi preponderent albi.

Toţi au recunoscut că la un moment dat atinseseră totuşi un punct mort în dezvoltarea lor spirituală; au trăit un sentiment, incipient, dar foarte apăsător, că fuseseră practic rupţi de ei înşişi. S-au întors cu faţa spre biserică, la început mai rar, apoi în mod regulat, şi au găsit în Trinity acele lucruri pe care orice biserică doreşte să le ofere enoriaşilor săi: un sanctuar spiritual şi şansa de a fi apreciaţi şi recunoscuţi într-un fel pe care un simplu cec de salariu nu-l poate face; o asigurare că aparţineau, până la sfârşitul vieţii, unei comunităţi care le va supravieţui şi că, atunci când vor pleca în lumea celor drepţi, această comunitate îi va pomeni.

Aceşti oameni nu căutau totuşi doar un sprijin religios; ei nu se întorceau numai la Iisus. Mi-am dat seama că biserica Trinity, cu temele sale africane şi accentul pe care îl punea pe istoria negrilor, venea să redistribuie valorile şi să propovăduiască ideile descrise mai deunăzi de reverendul Philips. Redistribuirea despre care vorbesc nu avea un sens unic, nu pornea doar de la şcoală şi profesor sau de la medicul care consideră că este datoria lui creştină să-i ajute pe arendaşi ori pe tânărul abia sosit din Sud să se adapteze vieţii la oraş. Curentul cultural curgea şi în celălalt sens; fostul delincvent sau

mămica minoră beneficiau acum de propria formă de validare, pentru că, prin lipsurile lor, prin autenticitatea lor, veneau să îi „educe” pe avocaţii şi pe medicii din congregaţie în privinţa vieţii din stradă. O biserică aşa cum era Trinity, care îşi deschisese larg uşile pentru toţi cei care doreau să intre, transmitea enoriaşilor mesajul că destinele lor erau indisolubil legate şi că încă putea fi vorba despre un „noi” foarte clar.

Această comunitate culturală reprezenta un program puternic, mult mai flexibil decât simplul naţionalism, mult mai sustenabil chiar decât modelul meu de organizare. Şi totuşi nu puteam să nu mă întreb dacă era de ajuns pentru a-i împiedica pe oameni să plece din oraş sau pentru a-i ţine pe tineri

departe de închisoare. Era oare posibil ca această camaraderie creştină între administratorul unei şcoli pentru copii de culoare şi părintele unuia dintre aceşti copii, de exemplu, să influenţeze modul în care erau conduse şcolile? Ar fi putut interesul pentru menţinerea unei astfel de unităţi să-i permită reverendului Wright să adopte o atitudine categorică faţă de ultimele propuneri legate de reforma locuinţelor sociale? Ce şanse ar mai fi avut comunitatea în totalitatea ei să rămână intactă, în condiţiile în care persoane de talia reverendului Wright n-ar fi luat atitudine, sau biserici ca Trinity ar fi refuzat să se implice plenar şi să-şi asume riscurile aferente?

Uneori le puneam aceste întrebări oamenilor cu care mă întâlneam. Pe feţele lor citeam aceeaşi uimire pe care o întâlnisem în cazul reverendului Philips şi al reverendului Wright. Pentru ei, principiile din broşura bisericii Trinity erau legi ale credinţei la fel de semnificative ca şi credinţa în înviere. îmi spuneau că ideile mele nu erau de lepădat şi mă îndemnau să mă alătur lor pentru a demara un program comunitar. Mi-au propus să vin la biserică într-o duminică.

Dădeam din umeri şi ocoleam răspunsul, incapabil să recunosc faptul că nu mai puteam face distincţia între credinţă şi pură absurditate, între religie şi simpla tenacitate; credeam în sinceritatea lor, dar am rămas în continuare sceptic, refractar, şovăitor în privinţa propriilor

motive, precaut în ceea ce priveşte o convertire pripită, mult prea supărat pe Dumnezeu pentru a accepta o mântuire dobândită atât de uşor.
Cu o zi înainte de Ziua Recunoştinţei, Harold Washington a încetat din viaţă.
Moartea lui a venit pe neaşteptate. Cu doar câteva luni înainte, Harold fusese reales, câştigând în faţa lui Vrdolyak şi a lui Byrne, depăşind blocajul care apăsase oraşul în ultimii patru ani. De data aceasta organizase o campanie prudentă, condusă de profesionişti, lipsită de patima celei din 1983; dusese o campanie de consolidare, promiţând un buget echilibrat şi lucrări publice. Luase legătura cu câţiva politicieni irlandezi şi polonezi, cu state vechi, pregătit să ajungă la o înţelegere cu aceştia. Comunitatea afaceriştilor contribuise cu cecuri, resemnându-se cu prezenţa lui. Era atât de bine înfipt în scaun încât propriii angajaţi începuseră să dea semne de nemulţumire, naţionaliştii negri fiind iritaţi de faptul că Harold era dispus să coopteze albi şi hispa-nici în acţiunile sale, iar activiştii erau dezamăgiţi de eşe-cul său în gestionarea sărăciei şi, în general, era înconjurat de oameni care preferau să viseze în loc să înfrunte realitatea, oameni care preferau neputinţa în locul compromisului.
Harold nu dăduse prea multă atenţie criticilor. Nu găsea potrivit să îşi asume riscuri inutile, nici nu considera că trebuie să se grăbească. Spunea tuturor că avea să rămână la primărie cel puţin 20 de ani.
Şi brusc a intervenit moartea sa: subită, simplă, un act definitiv, aproape ridicol în banalitatea sa. Inima acestui bărbat supraponderal cedase pur şi simplu.
în acel weekend a plouat încontinuu şi a fost frig. Pe străzile din cartier se aşternuse liniştea. Oamenii plângeau în casele lor sau pe străzi. Posturile de radio destinate oamenilor de culoare redifuzau discursurile lui Harold, oră de oră, încercând parcă să invoce morţii.
La clădirea primăriei, unde era depus trupul defunctului, cozile se întindeau pe câteva cvartale, pentru că oamenii veniseră să-şi aducă

un ultim omagiu. Pretutindeni, negrii erau confuzi, înmărmuriţi, derutaţi, înspăimântaţi de ceea ce avea să le aducă viitorul.
Până în ziua înmormântării, cei devotaţi lui Washington au reuşit să depăşească şocul iniţial. Au organizat întâlniri, s-au regrupat într-un efort de a decide o strategie de păstrare a controlului şi de a-l alege pe urmaşul de drept al lui Harold. Dar era deja prea târziu. Nu exista nici o organizaţie politică, nici un set de principii clar definite pentru a fi urmate. întreaga lume politică de culoare se concentrase asupra unui singur om care luminase ca un soare. Acum, că el nu mai era, nimeni nu putea spune clar ce însemnase de fapt prezenţa lui.
Loialiştii au început să se certe între ei. Au apărut diferite facţiuni. S-au lansat zvonuri. Lunea următoarea, adică în ziua în care consiliul trebuia să numească un primar interimar până la organizarea de alegeri excepţionale, coaliţia care îl ajutase pe Harold să ajungă la primărie era ca şi inexistentă. M-am dus în seara aceea la primărie, unde am asistat la o a doua moarte. Cetăţenii, în majoritate de culoare, se adunaseră în faţa consiliului municipal - vârstnici, oameni în căutarea senzaţionalului, bărbaţi şi femei
care ţineau în mâini bannere şi pancarte. Ţipau la consilierii negri care semnaseră înţelegeri cu coaliţia albilor. Fluturau bancnote de un dolar către consilierul de culoare cu voce blândă - o relicvă rămasă de pe vremea când voturile imigranţilor atârnau extrem de greu - susţinut acum de consilierii albi. L-au numit trădător şi i-au spus că este un fel de Uncie Tom*[46]. Vociferau şi se plimbau în cerc şi jurau să nu mai plece niciodată de-acolo.
Dar puterea avea răbdare şi îşi cunoştea interesele; puterea era capabilă să aştepte până când sloganurile şi rugăciunile şi priveghiul cu lumânări aprinse aveau să ia sfârşit. Pe la miezul nopţii, chiar înainte de exprimarea voturilor de către membrii consiliului, uşa biroului s-a deschis şi am văzut doi consilieri şuşotind foarte aproape unul de celălalt. Cel negru fusese omul lui Harold; cel alb era omul lui Vrdolyak. Vorbeau în şoaptă, mai şi zâmbeau din când în când, apoi se uitau afară la mulţimea care vocifera şi-şi reprimau zâmbetul; doi

bărbaţi voinici, îmbrăcaţi în costume la două rânduri, cu aceeaşi privire lacomă în ochi - oameni care ştiau care era miza.
După asta am plecat. Mi-am croit drum prin mulţimea care continua să umple străzile şi am traversat Daley Piaza ca să mă duc la maşină. Vântul bătea rece şi ascuţit ca o lamă, iar pe lângă mine a zburat o pancartă scrisă de mână. SPIRITUL LUI TRĂIEŞTE scria cu litere groase pe ea. Sub cuvintele acelea am văzut portretul pe care îl privisem de atâtea ori în timp ce aşteptam să-mi vină rândul la tuns, în frizeria lui Smitty: un chip frumos, încărunţit, marcat de un zâmbet îngăduitor, de doi ochi în care se ghicea un licăr, portret care plutea acum în bătaia vântului, ca o frunză veştedă de toamnă.
Lunile au trecut prea repede şi multe lucruri rămăseseră neterminate. Am lucrat în echipă cu o coaliţie orăşenească pentru a redacta reforma şcolară. Am avut o serie de întâlniri cu mexicanii din partea de sud-est a oraşului, pentru a pune la cale o strategie comună privind mediul înconjurător din regiune. L-am scos din minţi pe Johnnie, obligându-l să înveţe în timpul ăsta lucruri pe care eu le asimilasem în trei ani.
- Cu cine te-ai văzut săptămâna asta? îl întrebam.
- M-am întâlnit cu doamna Banks, la biserica True Vine Holiness, pare o
femeie cu potenţial... numai puţin, gata, am găsit. E profesoară şi e implicată în sistemul educaţional. Cred că o să vrea să colaboreze cu noi.

- Soţul ei cu ce se ocupă?

- Am uitat s-o întreb...

- Ce părere are despre sindicatul profesorilor?

- La dracu', Barack, n-am avut decât o jumătate de oră la dispoziţie...
în februarie am primit scrisoarea de admitere la Harvard. Plicul conţinea şi o broşură groasă plină de informaţii utile. Mi-a amintit de pachetul pe care-l primisem de la Punahou într-o vară, cu 14 ani în

urmă. Mi-am amintit că bunicul meu rămăsese treaz toată noaptea, citind acel catalog cu informaţii despre lecţiile de muzică şi cursurile de pregătire pentru admitere, cluburile de muzică şi de pregătire pentru bacalaureat; mi-a fluturat atunci catalogul pe sub nas şi mi-a spus că aia era şansa mea de a reuşi în viaţă, că mă voi învârti în cercuri înalte şi voi avea ocazii la care el nici nu visase. Parcă-l vedeam cum, în seara aceea, mi-a zâmbit şi şi-a trecut mâna prin părul meu, cu ochi gata să plângă şi respiraţia duhnind a whiskey. I-am zâmbit şi eu, prefăcându- mă că înţeleg, dorindu-mi în acelaşi timp să mă întorc în Indonezia, unde puteam alerga desculţ pe plantaţiile de orez, cu picioarele înfipte în noroiul rece şi umed, împreună cu alţi băieţi cu pielea închisă împreună cu care urmăream zborul unui zmeu zdrenţuit. Exact aşa mă simţeam şi acum.

Pentru acea săptămână programasem un prânz la biroul nostru, împreună cu vreo 20 de preoţi ale căror parohii doreau să se alăture organizaţiei noastre. Majoritatea celor invitaţi au venit, ca şi principalii noştri lideri. Am discutat strategiile pentru anul următor şi lecţiile învăţate ca urmare a dispariţiei lui Harold. Am stabilit datele pentru taberele de instruire, orarul încasărilor cotizaţiilor şi am vorbit despre nevoia de a recruta noi parohii. La final, am anunţat că voi pleca în mai şi că Johnnie îmi va lua locul în calitate de director.

Nimeni nu s-a arătat surprins. M-au felicitat cu toţii, iar reverendul Philips m- a asigurat că făcusem o alegere înţeleaptă. Angela şi Mona mi-au spus că au ştiut dintotdeauna că într-o bună zi îmi voi demonstra adevărata valoare. Shirley m-a întrebat dacă pot să-l ajut pe unul dintre nepoţii ei care căzuse într-un canal şi dorea să deschidă proces. Mary a fost singura care mi-a părut supărată. După ce aproape toţi pastorii au plecat, ne-a ajutat pe mine, pe Will şi pe Johnnie să facem ordine. Când am întrebat-o dacă vrea s-o conduc acasă cu maşina, a făcut semn din cap că nu.

- Ce-o fi în capul bărbaţilor? a întrebat ea uitându-se la Will şi la mine.

în timpul ăsta îşi punea haina pe ea şi îi tremura vocea.

- De ce s-or grăbi în permanenţă? De ce nu se mulţumesc niciodată cu

ce au?

Am vrut să-i răspund, dar mi-am dat seama că are acasă două fiice, care nu aveau să-şi cunoască niciodată tatăl. Am condus-o până la uşă şi am îmbrăţişat-o. După ce a plecat m-am întors în sala de şedinţe, unde Will era ocupat cu un platou de aripioare de pui.

- Vrei? m-a întrebat cu gura plină.

Am refuzat şi m-am aşezat la masă, faţă în faţă cu el. S-a uitat o vreme la mine, mestecând în tăcere, lingându-şi degetele murdare de sos picant.

- Te-ai cam ataşat de locurile astea, aşa-i? a spus el într-un târziu.

- Da, Will, m-am cam ataşat, am răspuns, încuviinţând şi din cap. A

băut puţin suc şi a râgâit.

- Hai, că trei ani nu înseamnă chiar aşa de mult, a mai zis el.

- Ce te face să crezi că după trei ani mă voi întoarce?

- Nu ştiu ce mă face să cred, ştiu doar că ştiu! a spus el, împingând

platoul.

Fără să mai spună nimic, s-a dus să se spele pe mâini, s-a urcat pe bicicletă şi dus a fost.

în duminica aceea m-am trezit la şase dimineaţa. Afară era încă întuneric. M- am bărbierit, mi-am curăţat singurul costum pe care îl

aveam şi am ajuns la biserică înainte de şapte şi jumătate. Aproape toate stranele erau pline. Un aprod cu mănuşi albe m-a condus pe intervalul dintre scaunele ocupate de doamne în vârstă, cu pălării largi cu penaj, bărbaţi în costume şi cravată şi cu capetele acoperite de fesuri gri tip kufi şi copii îmbrăcaţi în hainele de duminică. Un părinte de la şcoala doamnei Collier mi-a făcut semn cu mâna, iar un funcţionar de la CHA cu care avusesem câteva conflicte mi-a făcut politicos semn cu capul. M-am strecurat până în mijlocul unui rând de scaune şi m-am aşezat între o bătrânică dolofană, care nu s-a deranjat să-mi facă loc, şi o familie de tineri, cu doi copii; tatăl asuda sub haina aspră de lână, iar mama le spunea celor doi băieţei să nu se mai lovească cu picioarele.

- Unde e Dumnezeu? l-a întrebat cel mai mic dintre băieţei pe frăţiorul lui.

- Taci, a răspuns celălalt.

- Potoliţi-vă amândoi în clipa asta, le-a atras atenţia mama.

Pastorul asociat de la Trinity, o femeie de vârstă mijlocie cu păr cărunt şi o atitudine serioasă, a citit buletinul şi a dat tonul vocilor adormite în intonarea unor imnuri tradiţionale. Pe culoar au apărut membrele corului, în robe albe peste care îşi puseseră şaluri cu motive africane, bătând din palme şi cântând în timp ce îşi luau fiecare locul în spatele altarului; orga acompania sunetul ritmat al tobelor.

I'm so glad, Jesus lifted me! I'm so glad, Jesus lifted me! I'm so glad,

Jesus lifted me! Singing Glory, Ha-le-lu-yah!
Jesus lifted me![47]

Oamenii din congregaţie au început, pe rând, să cânte, diaconii şi apoi reverendul Wright au apărut de după crucea uriaşă care era atârnată de grinzi. Reverendul a păstrat tăcerea în timp ce s-au citit

rugăciunile, uitându-se atent la fiecare şi urmărind coşul pentru contribuţii băneşti care era dat din mână în mână. Când s-a terminat şi cu colecta, reverendul Wright s-a urcat în amvon şi a citit numele celor trecuţi în nefiinţă în săptămâna aceea şi al celor aflaţi în suferinţă, stârnind câte un murmur de recunoştinţă cu fiecare nume rostit.
- Să ne dăm mâinile, a continuat reverendul, în vreme ce îngenunchem şi ne rugăm la picioarele acestei vechi cruci.
-Da...
- Doamne, îţi mulţumim pentru ceea ce ai făcut deja pentru noi... îţi mulţumim mai cu seamă pentru că ni l-ai dăruit pe Iisus. Doamne-Dumnezeule, venim din pături sociale de tot felul. Unele sunt considerate privilegiate, altele sunt considerate inferioare, dar toţi suntem egali în faţa Crucii. îţi mulţumim, Doamne! Pentru Iisus, Doamne-Dumnezeule... pentru purtătorul poverii noastre şi pentru cel ce împarte cu noi greutăţile, îţi mulţumim...
Titlul predicii pe care reverendul Wright urma s-o rostească în dimineaţa aceea era „îndrăzneala de a spera". A început cu un pasaj din Cartea întâi a lui Samuel - cu povestea despre Hanna cea stearpă şi prigonită de rivalele ei, care a plâns şi a tremurat rugându-se lui Dumnezeu. Povestea îi amintea, a spus el, de predica unui alt pastor rostită la un colocviu cu ani în urmă, când preotul respectiv descrisese vizita la un muzeu şi impresia pe care i-o făcuse un tabloul cu titlul Speranţă.
- Tabloul înfăţişează o femeie care cântă la harpă, a explicat reverendul Wright, şi care pare a sta în vârful unui munte. Dar, dacă te uiţi mai atent, observi că femeia este plină de vânătăi şi de sânge, e îmbrăcată în zdrenţe, iar harpa are de fapt o singură coardă, roasă. Atenţia îţi este apoi atrasă de scena care se desfăşoară la poalele muntelui, în vale, unde totul este marcat de flagelul foametei, de zgomotul războiului, unde există numai o lume care geme sub conflicte şi lipsuri. în această lume, în care crucişătoarele aruncă într-o zi mai multă mâncare decât văd locuitorii din Port-au-Prince într-un an întreg, unde lăcomia albilor domneşte peste o lume aflată în nevoi, unde

apartheidul face legea într-o emisferă, iar apatia, în cealaltă emisferă... Asta este lumea pe care stă Speranţa!
Predica a continuat în felul acesta, precum o meditaţie asupra unei lumi decăzute. În timp ce băieţeii de lângă mine desenau ceva pe broşurile bisericii, reverendul Wright vorbea despre Sharpsville şi Hiroshima, despre cruzimea politicienilor de la Casa Albă şi din corpul legislativ. Pe măsură ce predica înainta, poveştile despre conflicte au devenit mai prozaice, iar durerea - mult mai acut resimţită. Reverendul ne-a vorbit despre greutăţile cu care congregaţia avea să se confrunte, despre durerea celor aflaţi mult prea departe de vârful muntelui, care tremurau de frică pentru că nu ştiau cu ce-şi vor plăti factura la electricitate. A vorbit şi despre durerea celor aflaţi mult mai aproape de acel vârf metaforic: despre femeile din clasa de mijloc care par să-şi fi luat orice grijă de pe cap, dar ai căror bărbaţi le tratează de parcă ar fi „menajere, femei de serviciu, şoferi şi escorte în acelaşi timp”; despre copilul de bani gata ai cărui părinţi sunt mai preocupaţi de „cum îi arată părul şi nu de ce are în cap”.
- Nu asta este lumea în care trăim cu toţii?
- Daaa!
- întocmai ca Hanna, am cunoscut vremuri deosebit de grele! Zi de zi, avem de-a face cu respingerea şi cu disperarea!
- Aşa e!
- Mai priviţi totuşi o dată tabloul din faţa voastră. Speranţa! întocmai ca Hanna, harpista care priveşte în sus, câteva note fragile se îndreaptă spre Ceruri! Ea îndrăzneşte să spere... Ea are cutezanţa... de a cânta... de a se ruga lui Dumnezeu... cu ajutorul unei singure corzi... singura care i-a mai rămas!
Oamenii au început să strige, s-au ridicat din scaune, au aplaudat, au ovaţionat, iar vocile lor s-au unit într-un val care a purtat glasul reverendului până sus spre grinzile care susţineau crucea. Priveam şi ascultam ce se întâmplă în jurul meu şi parcă începusem să aud toate notele ultimilor trei ani plutind în jurul meu. Curajul şi teama lui Ruby şi a lui Will. Mândria de rasă şi furia oamenilor ca Rafiq. Dorinţa de a

renunţa, dorinţa de a evada, dorinţa de a te abandona unui Dumnezeu care ar fi putut pune capăt disperării.
Iar în nota aceea de speranţă am mai auzit ceva: la poalele acelei cruci, înăuntrul miilor de biserici din oraş, am văzut cu ochii minţii poveştile negrilor obişnuiţi îngemănându-se cu poveştile despre David şi Goliat, despre Moise şi Faraon, despre creştinii din groapa cu lei, despre câmpul plin de oase uscate al lui Ezechiel. Acele poveşti despre supravieţuire, libertate şi speranţă au devenit povestea noastră, povestea mea; sângele vărsat era al nostru, lacrimile erau tot ale noastre; până când, la un moment dat, biserica asta a oamenilor de culoare a devenit, în această zi mângâiată de soare, o corabie care ducea mai departe povestea unui popor, spre bucuria noilor generaţii şi a unei lumi mai cuprinzătoare. încercările prin care am trecut şi victoriile noastre au devenit deopotrivă unice şi universale, negre, dar şi mai mult de-atât; în cronica lungii noastre călătorii, poveştile şi cântecele ne-au împrumutat mijloacele prin care ne-am păstrat amintirile de care nu ne era ruşine, amintiri mult mai proaspete decât cele din Egiptul antic, amintiri pe care oricine le putea studia şi preţui şi cu ajutorul cărora am fi putut începe să reconstruim. O parte din mine simţea că împărtăşania de duminică ne alina cumva condiţia, mascând sau suprimând conflictele cât se poate de reale dintre noi şi îndemnând la acţiune, iar, pe de altă parte, aveam prima oară senzaţia că acel spirit ne ajuta, chiar dacă incipient, incomplet, să depăşim îngustimea visurilor noastre.
- îndrăzneala de a spera! încă mi-o amintesc pe bunica mea, cum fredona o melodie, despre partea frumoasă a lumii şi despre căutarea neobosită a acesteia...
- Aşa e!
- îndrăzneala de a spera! Au fost vremuri când nu ne puteam achita facturile. Au fost timpuri când mă gândeam că nu sunt în stare de nimic... la 15 ani am fost săltat pentru furt calificat de maşini... şi cu toate acestea mama mea şi tatăl meu continuau să cânte.

Thank you, Jesus. Thank you, Jesus.

Thank you, Jesus. Thank you, Jesus.

Thank-you, Jesus,

Thank you, Lord.

You brought me from

A mighty long way, mighty long way.[48]

- Cântecul ăsta nu avea nici un înţeles pentru mine! De ce îi mulţumeau Lui pentru toate necazurile lor? mă întrebam. Numai că, vedeţi voi, eu priveam doar dimensiunea orizontală a vieţilor lor!
- Că bine zici!
- N-am înţeles atunci că ei vorbeau despre o dimensiune verticală! Despre relaţia lor cu Dumnezeu! N-am înţeles că îi mulţumeau Lui în avans pentru tot ceea ce îndrăzneră să spere în numele Lui! O, îţi mulţumesc, Iisuse Hristoase, că nu m-ai abandonat când eu mi-am întors faţa de la Tine! îţi mulţumesc, Iisuse!

Corul reluase cântecul, iar în timp ce congregaţia îi aplauda pe cei care se îndreptau spre altar pentru a accepta chemarea reverendului Wright, am simţit o uşoară atingere pe mână. M-am uitat în jos şi l-am văzut pe cel mai mare dintre cei doi băieţei de lângă mine cum îmi strecura timid în palmă un şerveţel. Mama lui mi-a zâmbit reţinut înainte de a se întoarce către altar. Abia în momentul în care i-am mulţumit micuţului am simţit lacrimile curgându-mi pe obraji.

- Of, Iisuse, îţi mulţumesc că ne-ai adus până aici, a şoptit bătrânica de lângă mine.

Asociaţia Naţională pentru Progresul Cetăţenilor de Culoare (n.tr.)

Richard Nathaniel Wright, 1908-1960, scriitor american de culoare, ale cărui opere tratează teme rasiale (n.tr.)

Paul Johannes Tillich, 1886-1965, filosof creştin germano-american, unul dintre cei mai influenţi teologi ai secolului XX (n.tr.)
Reinhold Niebuhr, 1892-1971, teolog american, comentator politic şi profesor la Seminarul Teologic (n.tr.)
Unchiul Tom, personaj principal în romanul Coliba unchiului Tom, de Harriet Beecher Stowe (1852), considerat totodată inexplicabil de cumsecade faţă de stăpânii lui albi, ceea ce a dus la apariţia sintagmei peiorative „Unchiul Tom", care defineşte o persoană mult prea supusă şi exagerat de conştientă de statutul rasial inferior, (n.tr.)
Sunt atât de bucuros, Iisus m-a ridicat! Slavă Ţie, aleluia! (n.tr.)
Mulţumesc, Iisuse. M-ai condus până la capătul unui drum tare lung (n.tr.
)Partea a treia. Kenya

Capitolul cincisprezece

Am zburat de pe aeroportul din Heathrow sub cerul întunecat care anunţa furtună. Un grup de englezi tineri, îmbrăcaţi în blazere care stăteau pe ei ca pe gard, umpluse rândurile din spatele avionului, iar unul dintre ei - un puşti palid, cam gălăgios şi plin de acnee - s-a aşezat lângă mine. A citit de două ori, concentrat, instrucţiunile de evacuare, iar după decolare m-a întrebat unde călătoresc. I-am spus că mă duc la Nairobi, să-mi vizitez familia.

- Am auzit că Nairobi e un oraş splendid. Mi-ar plăcea şi mie să fac o escală acolo. Eu merg la Johannesburg. Mi-a explicat că făcea parte dintr-un program de specializare în geologie, iar guvernul britanic le oferise şansa, lui şi colegilor lui, să lucreze, timp de un an, pentru companiile miniere din Africa de Sud.

- Se pare că nu prea au specialişti acolo, a continuat el, aşa că poate avem noroc şi găsim ceva permanent. Numai aşa putem spera la un salariu decent - asta dacă nu vrem să îngheţăm pe o platformă petrolieră din Marea Nordului. Mulţumesc, dar nu-i de mine.

I-am răspuns că, dacă ar fi avut posibilitatea, mulţi sud-africani de culoare ar fi fost interesaţi într-o astfel de pregătire.
- Mda, probabil ai dreptate, a comentat el, eu oricum nu sunt de acord cu politica rasială dusă acolo. E absolut ruşinos.
După o scurtă pauză, a adăugat:
- Restul Africii se destramă zilele astea, corect? Cel puţin aşa văd eu lucrurile. Negrii din Africa de Sud nu mor de foame aşa cum se întâmplă în cine ştie ce ţări uitate de Dumnezeu. Nu îi invidiez, să ne-nţelegem, dar în comparaţie cu amărâţii din Ethiopia...
Pe culoar a apărut o stewardesă care ne-a oferit căşti, iar tânărul de lângă
mine şi-a scos portofelul din buzunar.
- încerc să nu mă bag în politică, ştii... Nu-i treaba mea. Şi acasă văd acelaşi lucru, o mulţime de şomeri în timp ce decrepiţii din parlament rumegă aceleaşi tâmpenii. Cel mai înţelept lucru e să-ţi vezi de pătrăţica ta. A găsit orificiul pentru conectarea căştilor, pe care şi le-a pus la urechi.
- Trezeşte-mă când încep să servească mâncarea, te rog, a mai spus înainte de a-şi regla scaunul ca să tragă un pui de somn.
Am scos o carte din geantă şi am încercat să citesc. Era o monografie despre mai multe ţări africane scrisă de un ziarist occidental care petrecuse zece ani în Africa; o vulpe bătrână în ceea ce priveşte istoria Africii, un jurnalist care se mândrea cu scriitura lui echilibrată. Primele capitole tratau, într-o oarecare măsură, problema colonialismului: manipularea vrajbei dintre diferite triburi şi caracterul capricios al graniţelor coloniale, strămutările de populaţie, prizonieratul şi umilinţele de tot felul. Eroismul figurilor istorice care luptaseră pentru independenţă, de talia unui Kenyatta[49] sau a unui Nkrumah[50], a fost bine punctat, iar faptul că mai târziu ambii conducători au devenit nişte despoţi a fost atribuit, cel puţin în parte, maşinaţiunilor din timpul Războiului Rece.
Când am ajuns la capitolul al treilea, imaginile din prezent începuseră deja să depăşească trecutul. Foametea, bolile, loviturile de stat şi contraloviturile militare conduse de tineri analfabeţi pentru care

mitralierele AK-47 erau ca bâtele pentru ciobani - despre toate acestea vorbea scriitorul care părea a transmite că, dacă Africa avea într-adevăr o istorie, nivelul suferinţei actuale anulase însemnătatea acestei istorii.
Amărâţii... Ţări uitate de Dumnezeu...
Am pus cartea deoparte, stăpânit de o furie pe care o mai simţisem la un moment dat, o furie cu atât mai iritantă cu cât nu era îndreptată asupra unui lucru anume. Englezul de lângă mine sforăia încet, iar ochelarii stăteau strâmb pe nasul lui în formă de aripă. M-am întrebat dacă eram furios cumva pe el. Era vina lui că, în ciuda educaţiei mele, în ciuda tuturor teoriilor pe care le aveam la îndemână, nu aveam răspunsuri pentru întrebările pe care mi le adresase? Era normal să-l condamn că visa la o soartă mai bună? Poate mă
enervase familiaritatea cu care mi se adresase, faptul că pornise de la premisa că, american fiind, chiar şi unul de culoare, îi împărtăşeam părerea obscură despre Africa; poate lui i se părea că putea vorbi despre un oarecare progres, dar pentru mine nu însemna decât o evidenţiere a propriului statut incomod: eram un occidental ce nu se simţea chiar acasă în Occident şi, în acelaşi timp, un african în drum spre un tărâm plin de străini.
Aşa m-am simţit practic tot timpul cât am stat în Europa - ţâfnos, defensiv, ezitant în preajma necunoscuţilor. Nu-mi propusesem să mă port aşa. Am considerat escala în Europa ca pe o abatere excentrică de la drum, o posibilitate de a vizita locuri pe care nu le mai văzusem. Am călătorit singur, trei săptămâni, în sudul şi în nordul continentului, cu trenul şi cu autobuzul şi cu un ghid turistic în mână. Am luat ceaiul pe malul Tamisei şi am privit copiii care alergau fericiţi prin livezile de aluni din Grădinile Luxembourg. Am traversat Piaza Major la ora prânzului şi am admirat umbrele ieşite parcă dintr-un tablou de De Chirico, dar şi rândunelele care zburau pe cerul de culoarea cobaltului; am privit apusul de soare peste colinele Romei, aşteptând apariţia stelelor pe cer, ascultând vântul şi şoaptele sale care aminteau de faptul că toţi suntem muritori.

La sfârşitul primei săptămâni mi-am dat seama că făcusem totuşi o greşeală. Nu e vorba de faptul că Europa n-ar fi fost frumoasă; totul era exact aşa cum îmi imaginasem. Numai că nu îmi aparţinea. M-am simţit de parcă trăiam povestea de dragoste a altcuiva; caracterul incomplet al propriei poveşti de viaţă se aşezase, ca un perete de sticlă, între mine şi locurile pe care le vizitam. începusem să cred că oprirea în Europa nu însemna pentru mine decât un mijloc de a amâna sosirea la destinaţie, încă o încercare din partea mea de a evita o reconciliere cu Bătrânul. în lipsa comunicării în propria limbă, în lipsa activităţii şi a rutinei, în lipsa chiar a obsesiilor de rasă cu care mă obişnuisem atât de mult şi pe care le consideram (într-un fel oarecum pervers) drept un semn de maturizare, am fost nevoit să privesc în interiorul meu, unde am găsit un imens pustiu.
M-am întrebat dacă acest gol va fi în sfârşit umplut ca urmare a călătoriei mele în Kenya. Prietenii mei din Chicago erau de părere că aşa se va întâmpla. La petrecerea dată în cinstea plecării mele, Will mi-a spus că mă voi simţi exact ca în serialul Rădăcini. Asante fusese de părere că această călătorie va fi precum un pelerinaj. Pentru ei, ca şi pentru mine de altfel, Africa era mai degrabă o idee, nu neapărat un loc, sau un nou tărâm promis, plin de tradiţii vechi şi de privelişti panoramice, lupte nobile şi ritmuri de tobă. Având de partea noastră avantajul distanţei, am îmbrăţişat Africa într-un mod selectiv - aşa cum făcusem şi eu cândva cu Bătrânul. Oare ce se va întâmpla odată ce voi parcurge acea distanţă? îmi plăcea să cred că adevărul mă va elibera. Dar dacă mă înşelam? Dacă adevărul n-ar fi însemnat decât o dezamăgire în plus, iar moartea tatălui meu n-ar fi însemnat nimic, după cum nici faptul că mă părăsise nu însemnase de fapt nimic, iar singura mea legătură cu el, sau cu Africa, era un simplu nume, grupa de sânge ori dispreţul albilor?
Am stins beculeţul de deasupra scaunului şi am închis ochii, gândindu-mă la un african pe care îl cunoscusem în Spania, un alt fugar la fel ca mine, la urma urmei. Aşteptam un autobuz de noapte într-o tavernă de la marginea şoselei, cam la jumătatea distanţei dintre Madrid şi

Barcelona. Câţiva bătrâni erau împrăştiaţi pe la mese şi beau vin din pahare mici, din sticlă mată. într- un colţ al tavernei era o masă de biliard şi am aranjat bilele, ca să joc, amintindu-mi în acelaşi timp de acele seri târzii petrecute cu bunicul în barurile de pe Hotel Street, pline de prostituate şi de peştii lor, unde bunicul era singurul client alb.

Spre finalul jocului, a apărut de nicăieri un tip într-un pulover subţire şi m-a întrebat dacă accept o cafea din partea lui. Nu vorbea engleză şi rupea spaniolă la fel de prost ca mine, dar zâmbetul lui m-a cucerit şi se vedea clar că îşi dorea companie. Ne-am aşezat la bar şi mi-a povestit că era din Senegal şi lucra ca muncitor sezonier în Spania. Mi-a arătat o fotografie tocită a unei fete cu obraji rotunzi şi netezi. Era soţia lui, pe care fusese nevoit s-o lase în urmă. Vor fi din nou împreună, mi-a spus, după ce el va strânge destui bani, pentru că avea de gând s-o aducă şi pe ea în Spania.

Am călătorit împreună spre Barcelona. N-am vorbit nici unul prea mult, el se întorcea către mine din când în când pentru a-mi explica glumele dintr-un program TV pe care îl urmărea pe un ecran instalat deasupra locului şoferului. Cu puţin înainte de ivirea zorilor am coborât într-o veche staţie- depou, iar amicul meu mi-a făcut semn să vin lângă un palmier de pe marginea drumului. A scos din rucsac o periuţă de dinţi, un pieptene şi o
sticlă de apă pe care mi le-a întins aproape ceremonios. Ne-am spălat pe rând în ceaţa dimineţii, înainte să ne luăm genţile la spinare şi să pornim spre oraş.

Nu-mi mai aminteam numele lui; fusese doar un alt om însetat, departe de casă, unul dintre nenumăraţii copii ai fostelor colonii - algerieni, indieni din Indiile de Vest, pakistanezi - şi care acum dărâmaseră baricadele ridicate de foştii lor stăpâni, punând în aplicare propria invazie jerpelită şi haotică. Cu toate acestea, în timp ce ne îndreptam spre bulevardul La Rambla, am avut senzaţia că îl cunosc destul de bine; veneam din colţuri diferite ale lumii, dar pornisem, cumva, în aceeaşi călătorie. Când ne-am despărţit, am rămas nemişcat în stradă

mult timp, urmărindu-i silueta din ce în ce mai mică, dorindu-mi parcă să străbat lumea cu el; pe de altă parte, mi-am dat seama că o asemenea dorinţă era doar o proiecţie idealizată, la fel de tulbure ca imaginea pe care o aveam despre Bătrân şi despre Africa. Până la urmă a trebuit să accept faptul că acest bărbat din Senegal îmi făcuse cinste cu o cafea şi-mi oferise apă, o realitate, în fond, destul de modestă - şi poate că numai la asta aveam de fapt dreptul să sperăm: o întâlnire întâmplătoare, o poveste împărtăşită, o mică dovadă de generozitate...

Avionul a început să se zgâlţâie din cauza turbulenţelor; însoţitorii de bord au venit să servească cina. L-am trezit pe englez, care a mâncat tacticos, descriindu-mi, printre înghiţituri, copilăria lui în Manchester. în cele din urmă am adormit buştean. Când m-am trezit, stewardesa distribuia formularele necesare pentru vamă. Ne pregăteam de aterizare. Afară era încă întuneric, dar mi-am lipit faţa de hublou şi am reuşit să văd câteva luminiţe împrăştiate, difuze precum licuricii, apoi din ce în ce mai clare, dând contur oraşului care se prefigura la sol. După câteva minute au apărut dealurile, nişte siluete întunecate proiectate pe lumina lăptoasă de la estul orizontului. Am aterizat în zori, iar pe cerul Africii se adunaseră nori subţiri, mărginiţi de un halou roşiatic.

Aeroportul Internaţional Kenyatta era aproape gol. Operatorii vamali îşi beau ceaiul de dimineaţă în timp ce ne verificau paşapoartele; în zona bagajelor, o curea rotativă care scârţâia din toate şuruburile se umpluse de valize. N-am văzut-o nicăieri pe Auma, aşa că m-am aşezat pe troler şi mi-am aprins o ţigară. După câteva minute l-am văzut venind spre mine pe un agent de securitate care ţinea în mână o bâtă de lemn. M-am uitat în jur după o scrumieră şi m-am gândit că poate mă aflam într-un spaţiu pentru nefumători, dar, în loc să-mi facă observaţie, agentul mi-a zâmbit şi m-a întrebat dacă n- am o ţigară şi pentru el.

- Sunteţi pentru prima oară în Kenya, nu? m-a întrebat în vreme ce i-am oferit un foc.

- Aşa e.

- înţeleg.

S-a lăsat pe vine, lângă mine.

- Veniţi din America. Poate îl cunoaşteţi pe fiul fratelui meu, Samson Otieno. Studiază inginerie în Texas.

I-am răspuns că nu am fost niciodată în Texas şi deci nu aveam cum să-l fi cunoscut pe nepotul lui. A părut dezamăgit, apoi a tras câteva fumuri din ţigară, unul după altul. Ultimul pasager care călătorise cu acelaşi zbor părăsea de-acum terminalul. L-am întrebat pe agent dacă mai erau şi alte bagaje care trebuiau să sosească. A dat din cap în semn că era puţin probabil.

- Nu cred, a mai spus el, dar dacă mai puteţi aştepta, caut pe cineva care vă poate ajuta.

A dispărut pe un coridor îngust, iar eu m-am ridicat în picioare să-mi dezmorţesc spatele. îmi dispăruse sentimentul de bucurie şi de nerăbdare şi am început să zâmbesc gândindu-mă la felul în care-mi imaginasem întoarcerea acasă, un moment în care norii s-ar fi risipit, vechii mei demoni ar fi dispărut, iar pământul s-ar fi cutremurat de bucuria strămbunilor mei. Mă simţeam obosit şi abandonat. Mă pregăteam să caut un telefon public când agentul de pază a revenit în compania unei femei superbe, o negresă zveltă, de 1,80 metri, îmbrăcată în uniforma British Airways. S-a prezentat ca fiind domnişoara Omoro şi mi-a explicat că bagajul meu fusese încărcat din greşeală în cursa de Johannesburg.

- îmi pare nespus de rău că v-am creat o asemenea neplăcere, a mai spus ea.

Vă rog să completaţi acest formular, vom suna la Johannesburg şi vă vom recupera bagajul cu primul zbor.

Am completat formularul şi domnişoara Omoro l-a verificat, după care m-a întrebat:

- Sunteţi cumva rudă cu dr. Obama?

- Da, a fost tatăl meu.

Domnişoara Omoro mi-a zâmbit amabilă.

- Condoleanţele mele. Tatăl dumneavoastră a fost bun prieten cu familia mea. Venea deseori pe la noi când eram mică.

Am început să vorbim despre motivul vizitei mele, iar ea mi-a mărturisit că studiase la Londra şi dorea să călătorească în Statele Unite. Mi-am dat seama că doream cumva să prelungesc conversaţia, nu atât datorită frumuseţii domnişoarei Omoro - care a pomenit la un moment dat că era logodită -, ci pentru că îmi cunoştea familia. Nu mi se mai întâmplase asta, nici în Hawaii, nici în Indonezia, nici în Los Angeles şi nici în New York sau la Chicago. Pentru prima oară în viaţă am simţit confortul şi siguranţa identităţii pe care numele tău ţi le poate conferi, faptul că acest nume reprezenta ceva în memoria oamenilor, care dădeau aprobator din cap şi spuneau „aşa deci, sunteţi fiul lui cutare sau al lui cutare". în Kenya, nimeni nu avea să mă întrebe cum se scrie numele meu, nici nu avea să-l stâlcească într-o limbă necunoscută. Numele meu aparţinea acestui loc, aşadar şi eu aparţineam locului, printr-o încrengătură de neamuri, alianţe şi resentimente pe care încă nu le puteam înţelege.

- Barack!

M-am întors şi am văzut-o pe Auma ţopăind în spatele unui alt agent de pază, care nu o lăsa să intre în zona de bagaje. M-am scuzat şi m-am dus grăbit la ea, am râs şi ne-am îmbrăţişat, exact ca prima oară. O femeie înaltă, cu pielea cafenie, ne privea zâmbitoare, iar Auma mi-a prezentat-o:

- Barack, fă cunoştinţă cu mătuşa noastră, Zeituni. Sora tatălui nostru.

- Bine ai venit acasă, mi-a urat Zeituni şi m-a sărutat pe amândoi obrajii.

Le-am spus că mi-au rătăcit bagajul şi că întâlnisem o persoană care îl cunoscuse pe Bătrân. Dar între timp domnişoara Omoro dispăruse. Am

întrebat agentul de pază unde era, el a ridicat din umeri şi mi-a spus că probabil îşi terminase programul.
Auma conducea un Volkswagen Beetle vechi, albastru-deschis. Pentru ea, maşina era ca un fel de afacere: dat fiind că cetăţenii kenyeni care locuiau în afara graniţelor puteau să-şi aducă maşinile în Kenya fără a plăti taxa de import, Auma s-a gândit că se poate folosi de ea în anul în care preda la Universitatea din Nairobi, după care intenţiona s-o vândă, acoperind astfel costurile de transport şi rămânând şi cu ceva în plus. Din nefericire, motorul era înecat, iar toba de eşapament căzuse în drumul ei spre aeroport. M-a bufnit râsul văzând cum se poticnea maşina spre autostrada cu patru benzi şi cum Auma schimba vitezele folosindu-se de ambele mâini.

- E cazul să cobor şi să împing maşina? Zeituni s-a încruntat.
- Te-aş ruga să nu vorbeşti aşa despre maşina asta, Barry. E o maşină frumoasă. îi trebuie doar un strat nou de vopsea. De fapt, Auma mi-a promis că mi-o lasă mie când pleacă.
- Mătuşa încearcă să mă tragă pe sfoară, a spus Auma dând din cap. I-am promis doar că o să mai vorbim despre asta, atâta tot.
- Păi, ce-ar mai fi de vorbit? a întrebat-o Zeituni, făcându-mi cu ochiul. Serios, Auma, îţi dau bani frumoşi pe ea.

Au început să vorbească amândouă în acelaşi timp, m-au întrebat cum am călătorit, mi-au spus ce planuri făcuseră şi mi-au înşirat o listă de persoane cu care trebuia să mă văd. Câmpii nesfârşite se întindeau de o parte şi de alta a autostrăzii, în mare parte savane acoperite de iarbă, ici-colo câte un copac cu spini, un peisaj ce părea deopotrivă antic şi nou. Încet-încet traficul s-a aglomerat, oamenii din provincie se îndreptau spre serviciu, bărbaţii mergeau încheindu-se la cămaşă, iar femeile, cu spatele drept, aveau capetele acoperite cu eşarfe viu colorate. Maşinile rulau de pe-o bandă pe alta, se întorceau în sensul giratoriu, ferind hârtoapele, era plin de biciclişti şi trecători, iar autobuzele rahitice - numite matatus - se opreau fără nici un avertisment pentru a prelua şi alţi pasageri. Totul îmi părea ciudat de

familiar, de parcă aş mai fi trecut cândva pe-acolo. Şi deodată mi-am amintit dimineţile din Indonezia, când mama şi Lolo, aflaţi pe locurile din faţă ale maşinii, stăteau de vorbă, şi am recunoscut mirosul de lemn ars şi de motorină, aceeaşi lâncezeală a traficului orei de vârf, când oamenii nu doreau decât să ajungă la destinaţie şi sperau poate să le surâdă norocul sau măcar să nu li se schimbe vieţile în rău.
Am lăsat-o pe Zeituni la Kenya Breweries[51], un complex imens, cenuşiu, unde mătuşa noastră lucra ca programator de calculatoare. După ce a coborât din maşină s-a aplecat să mă sărute pe obraz, apoi i-a făcut semn cu degetul Aumei.
- Să ai grijă de Barry, i-a spus. Ai grijă să nu se rătăcească iar.
Am ieşit din nou pe autostradă şi am întrebat-o pe Auma ce a vrut Zeituni să spună cu rătăcitul. Auma a ridicat din umeri.
- E o expresie obişnuită pe-aici, mi-a explicat. De obicei se referă la faptul că nu te-ai văzut de multă vreme cu o persoană. „Te-ai rătăcit", se spune pe la noi. Sau „Vezi să nu te rătăceşti". Alteori are o semnificaţie mai profundă. Să zicem că un fiu sau un soţ se mută la oraş, ori în vest, uite, ca unchiul Omar, care s-a mutat la Boston. Oamenii ăştia promit să se întoarcă după ce termină studiile. Spun că îşi vor lua familia lângă ei odată ce se stabilesc într-un loc. La început scriu acasă o dată pe săptămână. Pe urmă doar o dată pe lună. După care nu mai scriu deloc. Şi nimeni nu-i mai vede. Pentru că s-au rătăcit, înţelegi? Chiar dacă ceilalţi ştiu unde sunt ei.
Volkswagenul se chinuia să urce pe un drum în pantă, umbrit de eucalipţi groşi şi de liane. Case vechi, elegante, erau ascunse după garduri vii şi straturi de flori. Auma mi-a spus că ele aparţinuseră cândva englezilor, dar acum erau ocupate în special de demnitarii din guvern şi de personalul ambasadelor străine. Când am ajuns în vârful colinei, Auma a virat la dreapta şi s-a oprit în capătul unei alei pietruite care ducea spre un bloc cu două etaje, închiriat de universitate pentru profesori. Peluza uriaşă din faţa apartamentelor se oprea la marginea unui rând de bananieri, aproape de lizieră. Ceva mai departe curgea un râu tulbure, îngust, a cărui albie era plină de pietre.

Auma locuia într-un apartament mic, dar confortabil de la etajul unu. Ferestrele mari cât un perete lăsau lumina să pătrundă în toate camerele. Peste tot erau vrafuri de cărţi, pe un perete atârna un colaj de fotografii, alcătuit din portrete făcute la studiouri foto şi din polaroide, un mozaic de familie creat de Auma pentru sufletul ei. Deasupra patului ei trona un poster uriaş al unei negrese, care ţinea capul ridicat spre un boboc înflorit, sub care scria „Am un vis”.

- Care este visul tău, Auma? am întrebat-o, punându-mi genţile jos.

- Păi, cam asta ar fi problema mea cea mai mare, Barack, a răspuns ea râzând. Am prea multe visuri, iar o femeie care visează dă întotdeauna de bucluc.

Probabil că se vedea pe mine că eram epuizat după călătorie, pentru că Auma mi-a propus să mă odihnesc cât timp ea mergea la universitate. M-am lăsat greu pe un pat pliant pe care îl pregătise pentru mine şi am adormit în bâzâitul insectelor care zburau la fereastră. M-am trezit la apusul soarelui. Auma încă nu venise acasă. De la geamul bucătăriei am văzut un grup de maimuţe cu botul negru strânse la poalele unui bananier. Cele mai bătrâne stăteau precaute la baza copacului, urmărind încruntate cum puii alergau printre rădăcinile lungi şi întortocheate. M-am spălat pe faţă, am pus apă la fiert pentru ceai, apoi am deschis uşa care dădea spre curte. Maimuţele au înţepenit; toţi ochii s-au întors spre mine, la unison. La câţiva metri distanţă, aerul s-a umplut de bătaia unor aripi verzi, uriaşe: o pasăre cu gâtul lung se ridica la cer, scoţând nişte sunete venite parcă din fundul gâtului şi zburând în direcţia frunzişului din depărtare.

Am decis ca în seara aceea să rămânem acasă, am pregătit împreună o tocăniţă şi ne-am povestit ultimele întâmplări. A doua zi dimineaţă ne-am dus pe jos până în oraş şi am hoinărit pe străzi fără a avea o anume destinaţie în minte, admirând, pur şi simplu, atracţiile turistice. Centrul oraşului era mai mic decât m-am aşteptat, iar mare parte din arhitectura colonială se păstrase neatinsă: şiruri întregi de case din stucatură văruită în alb, rămase din zilele în care Nairobi nu fusese

decât un avanpost menit să slujească şantierul de construcţie al căilor ferate britanice. în paralel cu aceste edificii se născuse un nou oraş, alcătuit din clădiri înalte pentru birouri şi magazine elegante, precum şi hoteluri cu holuri de recepţie aproape identice cu cele din Singapore sau Atlanta. Era un amestec fermecător, iluzoriu aproape, un contrast care părea a se repeta oriunde ne duceam: în faţa reprezentanţei Mercedez-Benz, pe lângă care trecea un şir de femei Masai în drum spre piaţă, cu capete rase şi trupuri zvelte înfăşurate în shukas[52] de culoare roşie şi cu mărgele viu colorate atârnate de loburile alungite ale urechilor; ori la intrarea într-o moschee în aer liber, unde un grup de funcţionari de bancă şi- au scos cu grijă pantofii eleganţi şi s-au spălat pe picioare înainte să se alăture fermierilor şi muncitorilor de la drumuri la rugăciunea de după-amiază. Mi se părea că istoria oraşului Nairobi refuza pur şi simplu să se aşeze în niveluri ordonate, de parcă trecutul şi prezentul se aflau într-o permanentă şi zgomotoasă coliziune.
Ne-am dus în vechea piaţă, o hală întunecată care mirosea a fructe coapte şi a măcelărie. Un pasaj aflat în spatele pieţei ducea către un labirint de tarabe aşezate sub cerul liber, unde negustorii ademeneau clienţii cu pânzeturi, coşuri, bijuterii din alamă şi alte curiozităţi. M-am oprit în dreptul unei tarabe unde am văzut un set de figurine sculptate în lemn. Am recunoscut micuţele statuete pe care mi le dăruise tatăl meu cu ani în urmă: elefanţi, lei, toboşari cu frizuri tribale. Sunt doar nişte nimicuri, îmi spusese Bătrânul...
- Poftiţi, domnule, m-a abordat tânărul care ţinea taraba. Uitaţi un colier frumos pentru soţia dumneavoastră.

- Este sora mea.

- Aveţi o soră tare frumoasă. Poftim, uitaţi ce frumos i-ar sta. -Cât?

- Numai 500 de şilingi. Frumos.
Auma s-a încruntat şi i-a spus ceva bărbatului în swahili.

- Zice că ţi-a făcut un preţ wazungu, mi-a explicat ea. Adică un preţ ca pentru albi.
Tânărul zâmbi.
- Regret, surioară, a mai spus el. Pentru un kenyan, preţul e doar 300.
înăuntrul gheretei, o bătrână care înşira pe aţă nişte mărgele de sticlă a făcut semn spre mine şi i-a spus Aumei ceva care a făcut-o să zâmbească.

- Ce-a spus?

- A zis că i se pare că arăţi ca un american.

- Spune-i că sunt din tribul Luo, am rugat-o, dându-mi cu pumnii în

piept.

Bătrâna a început să râdă şi a întrebat-o pe Auma cum mă cheamă. Răspunsul a făcut-o pe femeie să râdă şi mai tare, şi m-a chemat lângă ea, apoi m-a luat de mână.
- Spune că nu prea arăţi ca un Luo, mi-a explicat Auma, dar că ai faţă de om bun. Spune că are o fiică şi vrea să-ţi facă cunoştinţă cu ea şi, dacă îi cumperi un suc, îţi dă două statuete şi colierul pe care îl face acum pentru 500 de şilingi.
Tânărul vânzător a plecat să cumpere sucuri pentru toţi şi ne-am aşezat pe taburete din lână pe care femeia le-a scos din spatele unui cufăr imens. Ne-a vorbit despre afacerea ei, despre chiria pe care o plătea către guvern pentru tarabă, despre celălalt fiu al ei care se înrolase în armată, pentru că în satul lor nu mai era nimic de lucru. Vizavi de noi, o altă femeie împletea coşuri din paie colorate; lângă ea, un bărbat tăia o piele tăbăcită de animal în fâşii lungi, pentru a face din ele curele pentru genţi.
Le-am privit mâinile pricepute care coseau, tăiau şi împleteau, am ascultat vocea femeii amestecându-se cu zarva din bazar şi, preţ de-o clipă, lumea mi s-a părut complet transparentă. Am început să mă

gândesc la ritmul monoton al zilelor trăite undeva unde te trezeai dimineaţa şi ştiai că ziua de azi va fi la
fel ca cea de ieri, unde vedeai născându-se obiectele de care te foloseai zilnic şi ştiai pe dinafară vieţile celor care le confecţionaseră, unde puteai fi sigur că totul funcţiona fără greş fără ajutorul computerelor sau al faxurilor. Şi toate acestea într-o procesiune constantă de chipuri negre care treceau prin faţa noastră, chipuri rotunde de copii, chipuri zbârcite de bătrâni; chipuri frumoase care m-au ajutat să înţeleg transformarea prin care Asante şi alţi americani de culoare o trăiseră după prima lor vizită în Africa. Câteva săptămâni, sau poate luni, puteai trăi experienţa libertăţii resimţite pur şi simplu din faptul că nu te ştii urmărit, puteai crede că părul îţi creşte aşa cum este firesc să se întâmple şi că târtiţa ţi se leagănă aşa cum ar trebui să se legene. Se întâmpla să vezi câte un om vorbind singur, categoric ca un nebun, sau să citeşti despre un criminal pe prima pagina a unui cotidian fără să te gândeşti că ar exista o legătură între nebun sau criminal şi propriul tău destin. Aici, lumea era neagră, iar fiecare era privit ca un individ; puteai descoperi toate aceste aspecte unice din viaţa toată fără a trăi în minciună sau a trăda.
Era tentant pentru mine să păstrez acest moment intact. Să păstrez acest sentiment de libertate ambalat la fel de frumos cum ambala tânărul negustor colierul pentru Auma, să-l iau cu mine înapoi în America şi să-l port ca pe un talisman ori de câte ori mă simţeam descurajat.
Normal că aşa ceva nu era posibil. Ne-am băut sucurile. Am plătit marfa. Am părăsit bazarul şi farmecul momentului a dispărut.
Am luat-o pe strada Kimathi, numită aşa după unul dintre liderii rebeliunii Mau Mau[53]. înainte de a pleca de la Chicago citisem o carte despre Kimathi, în care văzusem şi o fotografie cu el: prototipul de luptător de gherilă, un bărbat cu dreadlocks, încadrat de alţi bărbaţi ce-şi purtau părul la fel ca el, care trăiau în junglă şi răspândeau jurăminte sacre în rândurile populaţiei băştinaşe. Purta uniformă militară (atât Kimathi, cât şi ceilalţi lideri Mau Mau serviseră în armata

britanică, într-o altă viaţă), o imagine care specula toate temerile Vestului colonialist, aceleaşi temeri pe care Nat Turner le evocase în Sudul american înaintea Războiului Civil şi pe care pungaşii cu minţile înceţoşate de cocaină le evocau în minţile albilor din Chicago.
De bună seamă, mişcarea Mau Mau era de domeniul trecutului în Kenya. Kimathi fusese prins şi executat. Kenyatta fusese eliberat din închisoare şi desemnat primul preşedinte al Kenyei. Imediat ce a venit la putere a ţinut să îi
asigure pe albii care îşi făcuseră deja bagajele că afacerile private nu vor fi naţionalizate, că nu se va atinge nimeni de terenurile aflate în proprietatea lor, atâta vreme cât negrii controlau aparatul guvernamental. Kenya a devenit cel mai remarcabil elev al Occidentului în Africa, un model de stabilitate, într-un contrast exemplar cu Uganda, unde stăpânea haosul, şi cu socialismul ratat din Tanzania. Foştii luptători pentru libertate s-au întors în satele lor ori au ales să lucreze în administraţia civilă sau chiar au candidat pentru un fotoliu de parlamentar. Kimathi a ajuns un simplu nume pe o tăbliţă de stradă, o figură atent „îmblânzită", spre beneficiul turiştilor.
Am profitat de ocazie şi i-am studiat pe aceşti turişti în timp ce şedeam cu Auma la o masă a terasei hotelului New Stanley, unde ne opriserăm să luăm prânzul. Nemţi, japonezi, englezi, americani - erau peste tot, făceau poze, opreau taxiuri, se fereau de negustorii ambulanţi, iar majoritatea erau îmbrăcaţi în costume safari, ca figuranţii dintr-o scenă de film. în Hawaii râdeam cu prietenii mei de turiştii arşi de soare, cu picioare albe, slăbănoage, lăsându-ne pradă strălucirii evidentei noastre superiorităţi. Dar aici, în Africa, turiştii nu mi s-au mai părut la fel de amuzanţi. îi vedeam ca pe nişte invadatori, nu ştiu de ce, şi mi se părea că naivitatea lor era cumva insultătoare. La un moment dat m-am gândit că, aşa cum erau, aparent pierduţi în lumea lor, respirau totuşi un aer de libertate pe care nici eu, nici Auma nu l-am fi putut trăi vreodată, o încredere nestrămutată în propria apartenenţă, o încredere rezervată doar celor născuţi în culturile imperialiste.

Am observat o familie de americani care se pregătea să se aşeze la o masă puţin mai departe de noi. Doi ospătari africani s-au grăbit să le vină în întâmpinare, zâmbind cu gurile până la urechi. Nouă nu ne luase nimeni comanda, aşa că le-am făcut semn altor ospătari care stăteau în picioare lângă bucătărie, crezând că probabil nu ne observaseră. O vreme s-au făcut că nu mă văd, dar într-un târziu unul dintre ei, un tip mai în vârstă cu ochi somnoroşi, s-a îndurat şi ne-a adus două meniuri. Era limpede că se simţea deranjat şi l-am aşteptat minute bune să se întoarcă, în zadar. Auma s-a înroşit la faţă de furie, i-a făcut din nou semn chelnerului nostru, care ne-a luat comanda în tăcere. Americanii deja îşi primiseră de-acum comanda, iar nouă nu ni se aduseseră nici măcar farfurii şi tacâmuri. Am auzit-o pe o fetiţă cu părul blond strâns într-o coadă plângându-se că lipsea ketchupul de pe masă. Auma s-a ridicat de la masă.

- Hai să mergem.

A luat-o în direcţia uşii, după care s-a întors brusc şi s-a dus glonţ către chelner, care ne privea cu o expresie impasibilă.

- Ar trebui să-ţi fie ruşine, i-a spus Auma cu vocea tremurândă. Să-ţi fie ruşine.

Chelnerul a repezit-o în swahili.

- Nu mă interesează câte guri ai de hrănit acasă, este inadmisibil să-ţi tratezi propriii compatrioţi ca pe nişte câini. Uite-aici... - a strigat ea, desfăcându-şi geanta şi scoţând o bancnotă mototolită de 100 de şilingi. Vezi?! a continuat să ţipe. Am bani să-mi plătesc consumaţia.

A aruncat bancnota pe jos, după care a ieşit în stradă. Preţ de câteva minute am colindat fără direcţie, până când, în cele din urmă, i-am propus să ne aşezăm pe o bancă lângă oficiul poştal central.

- Te simţi bine? am întrebat-o. A făcut semn din cap că da.

- A fost o prostie din partea mea să dau aşa cu banii de-azvârlita. Şi-a pus geanta lângă ea şi s-a uitat la trecători.

- Poţi să crezi că n-am voie să mă duc la nici un club în nici unul dintre aceste hoteluri dacă sunt însoţită de o altă femeie africană? s-a hotărât ea să vorbească. Soldaţii askari[54] nu ne permit intrarea, pe motiv că am fi prostituate. Acelaşi tratament îl primim şi dacă vrem să intrăm în clădirile de birouri. Dacă nu lucrezi acolo şi eşti africană, te opresc şi te sâcâie până le spui care e scopul vizitei. Dar, dacă eşti o tânără nemţoaică, sunt numai lapte şi miere. „Bună seara, domnişoară", îi auzi spunând. „Cum vă simţiţi astăzi?"
Auma dădea supărată din cap.
- Uite d-asta Kenya, indiferent de PIB, indiferent cât de bogată e ţara asta, a ajuns de râsul celorlalte ţări africane. E târfa Africii, Barack. îşi desface
picioarele pentru oricine e dispus să plătească.
I-am spus Aumei că poate era prea aspră cu propriul popor, că acelaşi lucru se întâmpla şi în Jakarta, şi în Mexico City - era doar o chestiune regretabilă de economie. Mergând spre casă, mi-am dat seama ca vorbele mele nu reuşiseră să o calmeze. Poate că avea dreptate: nu toţi turiştii din Nairobi erau acolo să admire flora şi fauna. Unii veneau deoarece Kenya se oferea, fără pic de ruşine, să recreeze o epocă în care albii din colonii trăiseră împărăteşte pe spinarea raselor cu pielea mai închisă la culoare; o epocă a inocenţei, anterioară anilor în care Kimathi şi alţi bărbaţi furioşi din Soweto, din Detroit sau din delta fluviului Mekong se dezlănţuiseră prin revoluţii şi crime de stradă, în Kenya, albii puteau încă vizita casa scriitoarei Isak Dinesen, unde îşi imaginau o aventură cu o tânără şi misterioasă baroană, sau puteau bea un pahar de gin sub ventilatorul din tavanul Hotelului Lord Delamare, admirând portretele lui Hemingway, surprins după câte o vânătoare reuşită şi înconjurat de salahori cu feţe mohorâte. Albii mai puteau fi serviţi de negri fără a simţi teama sau vina, se puteau minuna de rata de schimb valutar şi îşi permiteau să lase bacşişuri generoase; iar dacă li se făcea rău la vederea cerşetorilor leproşi din faţa hotelului, aveau mereu la îndemână câte un tonic. Până la urmă s-a

instaurat puterea neagră. Asta este ţara lor. Noi suntem nişte simpli vizitatori.
Oare chelnerul acela era conştient de faptul că puterea neagră se instaurase deja? Oare asta însemna ceva pentru el? O fi însemnat ceva, cândva. Era prea tânăr să-şi mai amintească de cucerirea independenţei, de oamenii care strigau „Uhuru!” şi de ridicarea noului drapel. Astfel de amintiri îi păreau aproape de domeniul fantasticului, îndepărtate în timp şi naive. între timp a învăţat că aceiaşi oameni care controlau ţara înainte de obţinerea independenţei deţineau în continuare controlul, că pentru el era încă imposibil să mănânce la aceleaşi restaurante sau să tragă la aceleaşi hoteluri construite de omul alb. Vede banii oraşului mişcându-se ca într-un vârtej deasupra capului său şi e martor al dezvoltării tehnologice care scuipă bunuri din gurile sale de robot. Dacă este ambiţios, va face tot posibilul să înveţe limba omului alb şi să folosească echipamentele omului alb, încercând s-o scoată la capăt la fel cum face depanatorul de calculatoare din Newark sau şoferul de autobuz din Chicago, alternând entuziasmul cu frustrarea, dar mai ales cu resemnarea. Iar dacă îi atragi atenţia că serveşte interesele neocolonialismului sau al altui asemenea sistem, va răspunde că, da, va continua să facă asta dacă asta i se
cere. Cei care se află în slujba cuiva sau a ceva sunt norocoşi; doar ghinioniştii plutesc în derivă, în apele tulburi ale şmecheriilor şi ale slujbelor sezoniere, iar mulţi dintre ei se vor îneca.
Sau poate chelnerul nu simţea nicidecum asta. E posibil ca o parte din el să se fi agăţat de poveştile despre mişcarea Mau Mau, aceeaşi parte care îşi aminteşte foşnetul nopţilor de demult sau sunetul produs de porumbul măcinat sub un disc de piatră. Ceva îi spune totuşi că obiceiurile omului alb nu sunt şi obiceiurile lui, iar obiectele pe care le foloseşte zi de zi nu sunt produse de el. îşi aminteşte o perioadă, un mod de a se imagina pe sine, pe care nu-l poate abandona decât cu un anume risc. Nu poate scăpa de încătuşarea propriilor amintiri. Aşa că trăieşte între două lumi, fără a fi bine înfipt în nici una, de unde şi

dezechilibrul permanent, şi joacă orice joc îl salvează de la sărăcia lucie, atent să-şi verse furia numai asupra celor care se află în aceeaşi situaţie cu el.
O voce îi spune: da, a venit vremea schimbărilor, vechile metehne sunt moarte, iar el trebuie să găsească grabnic o modalitate de a-şi umple burdihanul şi de a nu mai fi bătaia de joc a omului alb.
O altă voce îi spune: nu, mai bine să se aleagă praful de tot.
în acea seară ne-am dus cu maşina la Kariako, un complex imens de apartamente mărginit de gropi de gunoi. Luna era acoperită de nori groşi şi începuse să burniţeze. în timp ce urcam scările întunecate, pe lângă noi a trecut un tânăr care a ieşit pe trotuarul crăpat şi a dispărut în noapte. Când am ajuns la etajul trei, Auma a împins o uşă care era deja întredeschisă.
- Barry! Ai venit, în sfârşit!
O femeie scundă, îndesată, cu chipul numai zâmbet, m-a strâns puternic pe după mijloc. în spatele ei erau vreo 15 persoane care zâmbeau şi făceau cu mâna de parcă ar fi trecut o paradă. Femeia cea scundă s-a uitat la mine şi s-a încruntat.
- Nu mai ştii cine sunt, aşa-i?
-Eu.

- Sunt mătuşa ta, Jane. Eu te-am sunat în ziua în care a murit tatăl tău.

A zâmbit iar şi m-a luat de mână.

- Vino. Trebuie să-ţi fac cunoştinţă cu toată lumea. Pe Zeituni ai cunoscut-o deja. Aceasta este sora mea, Kezia, mi-a prezentat-o pe o doamnă mai în vârstă, o femeie frumoasă îmbrăcată într-o rochie verde cu model. - Ea este mama Aumei şi a lui Roy Obama.
Kezia mi-a întins mâna şi mi-a rostit numele, apoi mi-a adresat câteva cuvinte în swahili.
- Spune că şi celălalt fiul al ei a venit în sfârşit acasă, mi-a tradus Jane.
- Fiul meu, a repetat Kezia în engleză, dând din cap şi îmbrăţişându-mă apoi. Fiul meu a venit acasă.

Am continuat prezentările, le-am strâns mâna mătuşilor, verilor, nepoţilor şi nepoatelor. Toţi m-au întâmpinat veseli şi curioşi, aproape deloc stânjeniţi, de parcă a face cunoştinţă cu o rudă îndepărtată era pentru ei ceva obişnuit. Adusesem cu mine o pungă cu ciocolată pentru cei mici, care s-au strâns în jurul meu fixându-mă politicoşi cu privirea, în timp ce părinţii lor le explicau cine sunt. Am observat apoi un băiat de vreo 16-17 ani care, sprijinit de perete, mă urmărea atent.

- El este unul dintre fraţii tăi, mi-a spus Auma. Bernard.

M-am apropiat de el şi am dat mâna, studiindu-ne chipurile. Rămăsesem fără cuvinte, dar chiar şi aşa am reuşit să-l întreb ce mai face.

- Bine, cred, a răspuns el încetişor, provocând râsul tuturor.

După ce s-au făcut prezentările, Jane mi-a făcut semn către masă, unde erau aşezate platouri cu curry din carne de capră, peşte prăjit, foi de varză şi orez. Ne-am aşezat la masă şi, în timp ce mâneam, m-au întrebat ce mai fac toţi ai mei din Hawaii, iar eu m-am străduit să le povestesc despre viaţa mea la Chicago şi despre activitatea mea de organizator. Dădeau politicos din cap, în semn că înţelegeau, dar păreau uşor nedumeriţi, aşa că le-am explicat că în toamnă voi începe cursurile facultăţii de drept, la Universitatea Harvard.

- Ce bine, Barry, a exclamat Jane în timp ce devora şi ultima bucăţică de carne de pe un os. Tatăl tău a studiat la şcoala asta, la Harvard. O să fim tare mândri de tine, aşa cum am fost de el. Vezi, Bernard, trebuie să studiezi intens, ca fratele tău.

- Bernard speră să devină un fotbalist celebru, a intervenit Zeituni.

- Aşa e, Bernard? l-am întrebat.

- Nu, a răspuns el vădit stânjenit de faptul că devenise centrul atenţiei. Am jucat fotbal, asta-i tot.

- Poate jucăm odată împreună, i-am zis.

- Acum îmi place baschetul, mi-a răspuns cu seriozitate. îl admir pe Magic Johnson.

Cât am stat la masă, entuziasmul iniţial s-a mai domolit, iar copiii s-au proptit în faţa unui televizor alb-negru şi au ascultat un comentariu despre generozitatea preşedintelui: preşedintele a inaugurat o şcoală; preşedintele acuză jurnaliştii străini şi diversele elemente comuniste; preşedintele încurajează naţiunea să urmeze calea nyayo - „paşi spre progres”. Am văzut, împreună cu Auma, restul apartamentului, alcătuit din două dormitoare în care erau înghesuite saltele din perete în perete.

- Câte persoane locuiesc acum aici? am întrebat-o.
- Nu ştiu sigur, a spus Auma. Lucrurile se schimbă mereu. Jane nu are inimă să refuze pe nimeni, aşa că orice rudă care se mută în oraş sau rămâne fără slujbă vine pe capul ei. Uneori stau mult. Sau îşi lasă copiii aici. Bătrânul şi maică-mea îl lăsau de multe ori pe Bernard aici. Jane e cea care, practic, l-a crescut.
- Dar îşi poate permite, financiar?
- Nu chiar. Lucrează ca telefonistă, e plătită foarte prost. Dar nu s-a plâns
niciodată. N-a putut avea copii, aşa că îngrijeşte de copiii altora.

Ne-am întors în sufragerie şi m-am aşezat pe o canapea veche. La bucătărie, Zeituni stătea cu gura pe femeile mai tinere care spălau vasele; copiii se certau acum pe ciocolatele aduse de mine. M-am uitat la toată acea scenă - mobilă uzată, un calendar de-acum doi ani, fotografii decolorate, heruvimi din ceramică albastră aşezaţi pe milieuri din pânză. Am constatat că semăna izbitor cu apartamentele din Altgeld. Şi aici, acelaşi lanţ de mame, fiice şi copii. Acelaşi fundal sonor, de bârfe amestecate cu programul de la televizor. Nesfârşitele activităţi casnice, gătitul, curăţenia, grija faţă de copii, care îi afectează în egală măsură pe cei mari şi pe cei mici. Şi aici, bărbaţii lipseau.

Pe la ora zece seara ne-am luat rămas-bun şi am promis că îi voi vizita pe fiecare în parte. Când să ne apropiem de uşă, Jane ne-a tras deoparte şi a început să vorbească în şoaptă:

- Trebuie să-l duci pe Barry s-o vadă pe mătuşa voastră, Sarah, i-a şoptit ea Aumei, după care s-a întors spre mine: Sarah este sora cea mare a tatălui tău. Prima născută. îşi doreşte foarte mult să te vadă.

- Desigur, am spus. Dar ea de ce n-a venit în seara asta? Locuieşte

departe? Jane s-a uitat la Auma, cu care a avut un schimb de priviri cu

subînţeles.

- Haide, Barack, mi-a spus Auma într-un târziu, îţi explic când ajungem la maşină.

Drumurile erau pustii şi alunecoase din cauza ploii.

- Jane are dreptate, Barack, mi-a spus Auma când treceam pe lângă universitate. Ar trebui s-o vizitezi pe Sarah. Dar eu nu merg cu tine.

- De ce?

- E vorba despre bunurile Bătrânului. Sarah este una dintre rudele care au contestat testamentul. Le-a spus oamenilor că eu, Roy şi Bernard n-am fi copiii Bătrânului. Nu ştiu ce să spun, a oftat ea. Pe de-o parte, mi-e milă de ea. A avut o viaţă foarte grea. N-a avut niciodată şansa pe care a avut-o

Bătrânul, nu a putut studia în străinătate. Din cauza asta e foarte înverşunată. Are impresia că mama şi cu mine suntem vinovate pentru situaţia ei.

- Dar cât valorează bunurile Bătrânului?

- Nu foarte mult. Poate o pensie modestă din partea guvernului. Nişte pământ lipsit de valoare. Eu nu vreau să fiu amestecată. Oricare ar fi valoarea moştenirii, sunt convinsă că s-a dus de mult pe avocaţi. Numai că, vezi tu, toţi au avut aşteptări foarte mari de la Bătrân. I-a făcut să creadă că ar avea de toate, chiar şi când nu mai avea nimic. Aşa că acum, în loc să-şi vadă fiecare de viaţă, aşteaptă şi se ceartă între ei, crezând că Bătrânul o să-i salveze de- acolo, de pe lumea cealaltă. Bernard a căpătat şi el aceeaşi atitudine, stă şi aşteaptă. E foarte isteţ, Barack, dar nu face nimic toată ziua. A renunţat la şcoală şi sunt slabe speranţe să-şi găsească de lucru. I-am spus că-l pot ajuta

să intre la o şcoală profesională, oriunde îşi doreşte, măcar să-l văd că face ceva. Spune da, iar când îl întreb dacă a trimis scrisori de înscriere sau dacă a vorbit cu vreunul dintre directorii şcolilor, ridică din umeri. Uneori am senzaţia că, dacă nu-l ţin de mână, nu face nimic de unul singur.

- Aş putea să vă ajut eu.

- Da. Poate reuşeşti să stai de vorbă cu el. Dar acum, că eşti aici, eşti considerat ca având dreptul la moştenire. De aceea ţine Sarah atât de mult să te vadă. Are impresia că te ţin ascuns, pentru că tu ai totul acum.

în timp ce parcam maşina, a început să plouă din nou. Pe chipul Aumei dansau umbre lichide, ca o plasă, din cauza luminii împrăştiate de singurul bec aprins pe laterala clădirii.

- Chestia asta mă oboseşte groaznic, Barack, a spus ea încetişor. Cât am stat în Germania, mi-a fost extrem de dor de Kenya. Nu mă gândeam decât la momentul în care mă voi întoarce acasă. Mă gândeam că aici nu mă voi simţi niciodată singură, că aici am familie, că noi nu ne trimitem părinţii la azil şi nici nu ne lăsăm copiii printre străini. Dar, după ce am venit aici, toţi mi-au cerut câte ceva, am senzaţia că fiecare se agaţă de mine şi că până la urmă o să mă înec. Mă simt vinovată pentru că am fost mai norocoasă decât ei. Am plecat la universitate. Sunt capabilă să găsesc o slujbă. Dar ce pot face, Barack? Sunt şi eu doar un om.

Am luat-o pe Auma de mână şi am rămas în maşină câteva minute, ascultând ploaia.

- M-ai întrebat care este visul meu, a rupt ea tăcerea. Uneori visez că voi construi o casă splendidă pe pământul bunicului nostru. O casă mare unde putem sta toţi, împreună cu familiile noastre. Putem cultiva pomi fructiferi, ca bunicul, şi copiii noştri îşi vor cunoaşte rădăcinile şi vor învăţa să vorbească dialectul Luo şi vor învăţa tradiţiile noastre de la cei mai bătrâni. Totul le-ar aparţine lor.

- Dar chiar putem face asta, Auma. A negat din cap.

- Hai să-ţi spun la ce mă gândesc imediat după aceea. Mă gândesc cine va avea grijă de casă când eu nu sunt aici. Mă gândesc pe cine mă pot baza să repare o ţeavă sau un gard. Ştiu că e groaznic ce spun, că sunt egoistă. Şi când încep să gândesc aşa mă apucă furia pe Bătrân, pentru că nu a construit casa asta pentru noi. Noi suntem copiii, Barack. De ce trebuie ca noi să avem grijă de toată lumea? Totul e cu susul în jos, e o nebunie. Şi eu a trebuit să-mi port singură de grijă, exact ca Bernard. Acum sunt obişnuită cu o viaţă independentă, aşa cum e toată lumea în Germania. Totul e organizat acolo. Dacă ceva se strică, am grijă să fie reparat. Dacă ceva nu e în regulă, îmi asum responsabilitatea. Când pot, trimit bani acasă şi ei fac ce vor cu banii, iar eu nu depind de ei şi nici ei de mine.
- Mi se pare că eşti foarte singură.
- Ştiu, Barack. De aceea mă tot întorc aici. De aceea continui să visez. Au trecut două zile şi bagajele mele nu veniseră încă. Biroul din oraş al companiei aviatice ne-a spus să sunăm la aeroport, dar de fiecare dată linia era ocupată. Auma a propus să ne ducem la aeroport. La ghişeul British Airways am găsit două tinere care discutau despre un club de noapte care tocmai se deschisese. Le-am întrerupt conversaţia ca să întreb despre bagaj, iar una dintre ele a început să răsfoiască distrată un teanc de hârtii.
- N-avem nici o plângere înregistrată aici sub numele dumneavoastră, mi-a spus ea.

- V-aş ruga să mai verificaţi o dată. Femeia a ridicat din umeri.

- Dacă doriţi, puteţi reveni la miezul nopţii, când aterizează următoarea cursă de la Johannesburg.
- Dar mi s-a spus că bagajul îmi va fi adus acasă.
- Regret, dar nu am nici un bagaj înregistrat pe numele dumneavoastră. Puteţi completa un alt formular, dacă vreţi.

- Este cumva o domnişoară Omoro aici?

- Omoro e plecată în vacanţă. Auma m-a dat la o parte.

- Cu cine putem vorbi, că văd că dumneata nu ştii mai nimic.
- Dacă vreţi să vorbiţi cu altcineva, duceţi-vă la biroul din centrul oraşului, a spus femeia scurt, după care s-a întors la conversaţia ei.
Auma încă bombănea când am ajuns la birourile British Airways din oraş. Acestea se aflau într-un zgârie-nori, iar cât am urcat cu liftul, o voce anunţa fiecare etaj cu un accent limpede, victorian; o recepţionistă stătea la un birou înconjurat de fotografii cu pui de lei şi copii care dansau. Ne-a repetat acelaşi lucru, să ne ducem să întrebăm la aeroport.
- Aş dori să vorbesc cu managerul, am spus încercând să-mi păstrez firea.
- Regret, dar domnul Maduri se află într-o şedinţă.
- Uitaţi ce este, domnişoară, acum venim de la aeroport. Ni s-a spus să venim aici. Acum două zile mi s-a spus că bagajul îmi va fi livrat cu proxima ocazie. Acum aflu că nimeni nu ştie de fapt nici măcar că bagajul meu a fost rătăcit.
Am...
M-am oprit în mijlocul propoziţiei. Recepţionista adoptase o expresie împietrită, care nu putea fi penetrată nici cu vorba bună, nici cu istericale. Auma văzuse şi ea acelaşi lucru, pentru că părea să nu mai aibă aer. Ne-am aşezat amândoi pe nişte fotolii, neştiind ce să mai facem, când Auma a simţit o mână pe umăr. Era un bărbat de culoare, slab şi deşirat, îmbrăcat într-un sacou albastru.
- Hei, unchiule! Cu ce treburi pe-aici?
Auma mi l-a prezentat pe bărbatul care era rudă cu noi, printr-o alianţă pe care mi-a fost greu s-o înţeleg. Ne-a întrebat dacă urma să călătorim, iar Auma i-a povestit ce păţisem.
- Nu vă faceţi griji, ne-a spus unchiul nostru. Maduri mi-e prieten. De fapt, tocmai mă pregătesc să iau prânzul cu el.
Unchiul s-a uitat urât la recepţionista care urmărise cu atenţie conversaţia noastră.
- L-am anunţat pe domnul Maduri că aţi sosit, a spus ea zâmbind.

Domnul Maduri era un bărbat solid, cu un nas ca un gogoşar şi cu vocea aspră. După ce i-am repetat păţania noastră, a pus imediat mâna pe telefon.

- Alo? Aici Maduri. Cu cine vorbesc? Uite ce e, e la mine un domn Obama care îşi caută bagajele. Da, Obama. Aşteaptă bagajele de ceva vreme. Poftim? Da, vă rog să verificaţi acum.

Peste câteva minute a sunat telefonul.

- Da, foarte bine... trimiteţi-l la...

A dat adresa biroului Aumei, apoi a închis telefonul şi ne-a anunţat că bagajul urma să fie livrat în după-amiaza aceea.

- Sunaţi-mă dacă mai apar probleme, ne-a mai spus el.

Le-am mulţumit din tot sufletul amândurora şi am plecat imediat după aceea, de frică să nu ni se întoarcă norocul. După ce am coborât, m-am oprit în faţa unui portret al lui Kenyatta, expus în fereastra unui birou. în ochii lui se citea încrederea şi viclenia; mâna lui solidă, plină de bijuterii, ţinea toiagul sculptat al căpeteniei Kikuyu. Auma a venit lângă mine.

- Aici începe totul, vorbi ea. De la Marele Bărbat. După aia vine asistentul lui, familia, prietenul sau tribul. Lucrurile stau la fel, fie că vrei un telefon, o viză sau o slujbă. Cine sunt rudele dumneavoastră? Pe cine cunoaşteţi? Dacă nu cunoşti pe nimeni, poţi să-ţi iei adio. Asta n-a înţeles niciodată Bătrânul. Când s-a întors, a crezut că toată lumea o să se încline în faţa lui numai pentru că făcuse şcoli înalte şi că vorbeşte engleză la perfecţie şi se pricepe la grafice şi la tabele. Uitase ce anume menţine mecanismul în lucru aici.

- Era pierdut, am spus încet.

întorcându-ne la maşină, mi-am amintit povestea pe care mi-o spusese Auma, despre căderea în dizgraţie a Bătrânului. într-o seară i-a spus Aumei să îi cumpere nişte ţigări de la magazin. Ea i-a reamintit că nu aveau bani, dar Bătrânul a dat nerăbdător din cap.

- Nu fi copil, i-ar fi spus. Spune-i vânzătorului că eşti fiica doctorului Obama şi că o să-i dau banii altădată.

Auma s-a dus la magazin şi a repetat ce-i spusese Bătrânul. Vânzătorul a râs şi a gonit-o. De frica tatălui nostru, Auma nu s-a dus acasă, în schimb l-a sunat pe un văr pe care Bătrânul îl ajutase să-şi găsească serviciu şi care i-a împrumutat câţiva şilingi. Când a ajuns acasă, Bătrânul a certat-o că întârziase.

- Ai văzut? i-a spus el fetei în timp ce desfăcea pachetul de ţigări. Ţi-am spus eu că n-o să ai probleme. Toată lumea îl cunoaşte pe Obama.

îi simt prezenţa tatălui meu în vreme ce traversez cu Auma bulevardul aglomerat. îl văd în băieţii care aleargă pe lângă noi, cu picioare zvelte, negre, ce se mişcă precum tijele ascunse sub pantaloni scurţi de culoare albastră şi încălţaţi cu pantofi prea mari. îl aud în râsul celor doi studenţi care savurează un ceai dulce şi cremos şi mănâncă prăjituri în ceainăria slab
luminată. Simt mirosul ţigărilor lui în fumul suflat de un afacerist care vorbeşte la un telefon public, acoperindu-şi urechea liberă cu mâna; îl simt în sudoarea zilierului care cară pietriş cu roaba, cu faţa şi cu pieptul gol acoperite de praf. Bătrânul este încă aici, cu toate că nu-mi spune nimic. Este aici şi mă îndeamnă să înţeleg.

Jomo Kenyatta, 1897-1978, politician şi activist împotriva colonialismului, ajuns preşedinte al Kenyei, personalitate politică controversată (n.tr.)

Kwame Nkrumah, 1909-1972, preşedinte al Ghanei şi susţinător influent al panafricanismului (n.tr.)

Producător de băuturi alcoolice din Nairobi (n.tr.)

Shuka - cuvânt din swahili care înseamnă eşarfă lungă, decorativă, purtată în unele regiuni din Africa (n.tr.)

Rebeliunea Mau Mau a fost o mişcare naţionalistă africană militantă, activă în Kenya în anii 1950, al cărei scop principal a fost răsturnarea stăpânirii britanice şi îndepărtarea coloniştilor europeni din ţară. (n.tr.)

askari - soldat sau militar, în swahili sau arabă, servind în armatele puterilor coloniale europene din Africa (n.tr.)

Capitolul şaisprezece

La ora zece fix, Bernard suna la uşă. Purta o pereche de pantaloni scurţi de un albastru spălăcit şi un tricou mult prea mic pentru el; în mâini ţinea o minge de baschet portocalie, pe care mi-a prezentat-o ca pe ofrandă.

- Eşti gata? m-a întrebat.

- Aproape. Doar o secundă aşteaptă, să mă încalţ.

A intrat în apartament şi s-a dus lângă biroul la care lucrasem până atunci.

- Iar ai citit, Barry, a zis el dând dojenitor din cap. Nevastă-ta o să se plictisească de tine, toată ziua numai cu nasul în cărţi.

M-am aşezat să-mi leg şireturile adidaşilor.

- Mi s-a mai spus, am comentat.

- Pe mine cărţile nu prea mă pasionează, a zis el aruncând mingea în aer. Eu sunt un tip de acţiune. Ca Rambo.

- Bine, Rambo, i-am zâmbit, ridicându-mă de pe scaun şi deschizând uşa. Hai să te vedem cum te mişti pe teren.

Bernard m-a privit nedumerit.

- Terenurile sunt departe. Unde e maşina?

- Auma s-a dus cu ea la serviciu.

Am ieşit pe verandă şi am început să fac câteva exerciţii de încălzire.

- Mi-a spus că terenurile sunt la doar un kilometru şi jumate de-aici. Hai, că până acolo îţi încălzeşti picioarele.
A făcut împreună cu mine, dar fără pic de entuziasm, câteva exerciţii înainte să traversăm aleea pietruită ce ducea în şoseaua principală. Era o zi perfectă, razele soarelui erau domolite de o uşoară briză, iar pe drum nu se vedea decât o femeie care ducea pe cap un coş cu vreascuri. După aproape 500 de metri, Bernard s-a oprit să-şi tragă sufletul, iar pe fruntea netedă, înaltă, i se adunaseră bobiţe de sudoare.
- Hai că m-am încălzit, Barry, a spus el aproape fără suflare. Cred că acum putem merge la pas.
Campusul Universităţii din Nairobi se întindea pe câteva hectare în apropierea centrului oraşului. Terenurile de baschet erau ceva mai sus de terenul de atletism, pe o mică terasă, iar în asfalt se vedeau crăpături prin care apăruseră buruieni. L-am urmărit pe Bernard în vreme ce aruncam, cu rândul, la coş şi m-am gândit la cât fusese de generos în ultimele zile, ţinându-mi companie şi arătându-mi oraşul în timp ce Auma era ocupată cu corectarea tezelor. Când se întâmpla să ne lovim de aglomeraţie, îmi lua mâna, protector, şi mă aştepta răbdător cât timp mă uitam la câte o clădire sau citeam un indicator pe lângă care el trecea zi de zi, amuzat de felul meu de a fi, dar fără a da semne de plictiseală sau împotrivire, aşa cum aş fi făcut eu la vârsta lui.
Era dulce şi sincer, ceea ce-l făcea să pară chiar mai tânăr decât cei 17 ani împliniţi. Dar era o vârstă la care ceva mai multă independenţă şi un pic de duritate nu i-ar fi stricat. Mi-am dat seama că unul dintre motivele pentru care îşi permitea să-şi piardă vremea cu mine era faptul că nu avea nimic mai bun de făcut. Avea răbdare pentru că nu se grăbea nicăieri. Era cazul să vorbesc cu el despre asta, aşa cum îi promisesem Aumei - o discuţie ca de la bărbat la bărbat...
- L-ai văzut vreodată pe Magic Johnson jucând? m-a întrebat Bernard, pregătindu-se să tragă la coş.

Mingea a intrat în cercul metalic fără plasă, am preluat-o, după care i-am aruncat-o din nou.
- Numai la televizor.
- în America toată lumea are maşină. Şi telefon, a spus Bernard, clătinând din cap, dar era mai mult o constatare decât o întrebare.
- Majoritatea oamenilor, nu chiar toată lumea.
A aruncat din nou la coş, iar mingea s-a lovit cu zgomot de marginea coşului.
- Cred că e mai bine acolo. Poate o să vin şi eu în America. Pot să te ajut cu afacerile tale.
- Momentan nu am nici o afacere. Poate după ce termin facultatea de drept.
- Cred că se găseşte uşor de muncă.
- Nu chiar. în realitate, o grămadă de oameni o duc rău în State. în special negrii.
- Nu atât de rău ca aici, a spus el, oprind mingea.
Ne-am uitat unul la celălalt şi am încercat să văd cu ochii minţii terenurile de baschet din State. Parcă auzeam împuşcăturile şi vedeam un bărbat adunând mărunţişul de pe scara blocului - asta a fost o imagine. Parcă auzeam râsul băieţilor care se jucau în curţile caselor din suburbii şi pe care mamele îi chemau la masă. Şi asta era adevărat. Cele două imagini s-au ciocnit între ele, lăsându-mă fără cuvinte. Mulţumit de tăcerea mea, Bernard s-a întors la mingea lui.
Când soarele a devenit prea puternic, ne-am refugiat într-o cofetărie la câteva cvartale de universitate, să mâncăm îngheţată. Bernard a comandat una cu ciocolată, pe care a mâncat-o tacticos, luând câte o jumătate de linguriţă o dată. Mi-am aprins o ţigară şi m-am sprijinit de spătarul scaunului.

- Auma mi-a spus că te gândeşti să intri la o şcoală de meserii, am zis.

A dat afirmativ din cap, dar expresia de pe chipul lui era neutră.

- Ce te-ar interesa?
- Nu ştiu.

Şi-a băgat linguriţa în paharul cu îngheţată şi s-a gândit o clipă.

- Poate mecanic auto. Da... Cred că mi-ar plăcea să fiu mecanic auto.

- Ai încercat să te înscrii la cursuri?

- Nu. Nu chiar.

A mai luat o linguriţă de îngheţată.

- Sunt taxe şcolare de plătit.

- Câţi ani ai, Bernard?

- 17, a răspuns el circumspect. -17.

Am dat gânditor din cap, suflând fumul spre tavan.

- Ştii ce înseamnă asta, nu? înseamnă că eşti aproape bărbat. Un om care are responsabilităţi. Faţă de familie şi faţă de el însuşi. Ceea ce vreau să spun e că a sosit momentul să hotărăşti ce anume te-ar interesa. Poate că mecanica auto. Dar poate fi şi altceva. Oricare ar fi pasiunea ta, va trebui să-ţi stabileşti un ţel şi să munceşti pentru a-l atinge. Auma şi cu mine te putem ajuta cu taxele şcolare, dar nu putem să trăim viaţa în locul tău. Trebuie să depui şi tu un oarecare efort. înţelegi?

- înţeleg, a răspuns Bernard, dând afirmativ din cap.

Am stat aşa, în tăcere, urmărind linguriţa lui Bernard răsucindu-se în ceea ce erau de-acum nişte resturi lichide. Cât de goale trebuie să fi sunat cuvintele mele în mintea fratelui meu, a cărui singură vină era aceea că se născuse în jumătatea păguboasă a lumii împrăştiate în care trăise tatăl nostru. Dar nu îmi purta pică, după câte vedeam. Cel puţin nu la momentul acela. Se va fi întrebat probabil de ce mă purtam de parcă regulile mele s-ar fi aplicat şi în cazul lui. El nu dorea decât câteva suvenire din partea mea - casete cu Bob Marley, poate şi

adidaşii mei, pe care spera să-i las lui la plecare. Mi-a cerut atât de puţin şi orice altceva i-aş fi oferit - sfaturi, dojană, ambiţiile mele în ceea ce-l privea - părea chiar şi mai puţin.
Am stins ţigara şi l-am îndemnat să mergem. Când am ieşit pe trotuar, Bernard m-a luat pe după umăr.
- E super să am un frate mai mare, mi-a spus, după care şi-a luat rămas-bun şi a dispărut în mulţime.
Ce înseamnă o familie? Este doar un lanţ genetic, stabilit între părinţi şi copii aşa cum eram eu? Sau este un edificiu social, un ansamblu economic ideal pentru educaţia unui copil şi pentru diviziunea muncii? Sau înseamnă cu totul altceva? De pildă, un depozit de amintiri comune? Un domeniu al iubirii? O relaţie stabilită dincolo de neant? Aş fi putut să înşir o mulţime de variante. Dar nu găsisem niciodată un răspuns clar şi nu înţelesesem niciodată că, date fiind împrejurările venirii mele pe lume, un atare efort era sortit eşecului. în schimb, am desenat în jurul meu o serie de cercuri, care se deplasau odată cu trecerea anilor şi, cu toate că anturajul meu se tot modifica, aceste cercuri îmi dădeau totuşi iluzia controlului. Trasasem un prim cerc, în care iubirea era o prezenţă constantă şi pretenţiile, incontestabile. Urma un al doilea cerc, ce delimita un spaţiu în care dragostea era negociabilă, iar angajamentele erau asumate de bunăvoie. Apoi venea cercul colegilor şi al cunoştinţelor, printre care se număra şi bătrânica veselă care lucra la băcănia din Chicago, unde îmi făceam cumpărăturile. în cele din urmă, a apărut cercul care cuprindea o naţiune sau o rasă, un anume parcurs moral, un cerc în care angajamentele nu mai erau raportate la o singură persoană sau la un singur nume, ci erau angajamente pe care mi le luasem faţă de mine însumi.
Dar în Africa, tipul ăsta de astronomie pe care îl construisem s-a prăbuşit imediat. Familia părea a fi pretutindeni: în prăvălii, la poştă, pe străzi şi în parcuri, unde toată lumea roia în jurul fiului de mult pierdut al lui Obama. Dacă se întâmpla să spun, absolut întâmplător, că mi-ar trebui un caiet sau cremă de ras, puteam să fiu sigur că una

dintre mătuşile mele va insista să mă ducă la un magazin dintr-un colţ neştiut din Nairobi, unde aveau cele mai bune preţuri, şi pentru ele nu contau nici distanţa, nici deranjul.
- Vai, Barry, ce poate fi mai important decât să-l ajut pe fiul fratelui meu?
Dacă vreun văr de-al meu descoperea, cu mâhnire, că Auma mă lăsase să mă descurc singur, era în stare să meargă pe jos trei kilometri până la apartamentul Aumei, doar-doar m-o găsi acasă şi mi-ar putea ţine companie.
- Vai, Barry, de ce nu m-ai sunat? Hai, vino cu mine să te prezint unor prieteni.
în fiecare seară, cedam şi eu, şi Auma invitaţiilor permanente care curgeau dinspre unchii, nepoţii, verii de gradul doi sau verii mai îndepărtaţi, iar pentru a nu-i jigni trebuia să rămânem la masă, indiferent de oră şi indiferent de cât de mult mâncasem deja în ziua respectivă.
- Vai, Barry... n-om fi având noi prea multe, aici, în Kenya, dar cât timp eşti aici vom avea mereu ceva pe masă!
Iniţial, reacţia mea la genul acesta de atenţie a fost exact ca a unui bebeluş la pieptul mamei sale, eram pur şi simplu recunoscător, deoarece corespundea prejudecăţilor mele legate de Africa şi de africani şi se situa în vădit contrast cu izolarea vieţii americane, un contrast pe care l-am priceput în termeni culturali, nu rasiali. O măsură a ceea ce sacrificasem în numele tehnologiei şi al mobilităţii, dar care aici - ca şi în satele din jurul Jakartei sau în târgurile de ţară din Irlanda ori Grecia - rămăsese practic neatinsă: plăcerea de a te afla în compania altor oameni, bucuria născută din căldura umană.
însă, pe măsură ce zilele treceau, bucuria mea era umbrită de tensiune şi de îndoială. Unul dintre motive avea legătură cu conversaţia dintre mine şi Auma în seara vizitei la Jane - şi anume conştiinţa acută a faptului că destinul fusese bun cu mine. Mă chinuia de-acum întrebarea despre ce anume implica acest avantaj al meu. N-aş putea spune că rudele mele sufereau. Atât Jane, cât şi Zeituni aveau joburi

stabile; Kezia se descurca vânzând haine în piaţă. Dacă rămâneau fără bani, îşi trimiteau copiii la ţară o vreme, adică la un alt frate de-al lor, Abo, care trăia alături de un unchi din Kendu Bay; acolo se găsea mereu câte ceva de făcut, nimeni nu suferea de foame şi aveau un acoperiş deasupra capului.
Chiar şi-aşa, situaţia din Nairobi era serioasă şi devenea şi mai gravă. Rudele
mele purtau haine luate de obicei de la magazine de mâna a doua, iar vizitele la doctor erau rezervate pentru urgenţe grave. Aproape toţi tinerii din familie erau şomeri, inclusiv doi sau trei care reuşiseră să termine facultatea în Kenya, unde concurenţa era acerbă. în cazul în care Jane sau Zeituni s-ar fi îmbolnăvit sau dacă firmele la care lucrau se închideau sau le concediau, nu exista nici un fel de ajutor din partea guvernului. Singurul sprijin era familia, alcătuită din oameni care se loveau de greutăţi similare.
Acum şi eu făceam parte din familie, îmi tot spuneam; acum aveam şi eu unele responsabilităţi. Nu ştiam exact ce înseamnă asta. Dacă aş fi fost în State, aş fi putut să traduc aceste sentimente în termeni politici, organizatorici şi poate că aş fi negat însăşi realitatea. în Kenya, genul acesta de strategii păreau absolut abstracte, dacă nu o dovadă de autoindulgenţă. Angajarea în lupta pentru emanciparea negrilor nu l-ar fi ajutat pe Bernard să găsească o slujbă. Pentru prima oară în viaţă am fost nevoit să mă gândesc foarte serios la problema banilor: la faptul că eu eram strâmtorat, la faptul că era imperios necesar să găsesc o sursă de venit şi la adevărul dur, dar de netăgăduit că banii ar fi contribuit la instaurarea liniştii în familie. O parte din mine ar fi vrut să se ridice la înălţimea aşteptărilor rudelor mele: visam să devin un avocat cu greutate, un om de afaceri american, cu mâna pe robinetul de bani, pregătit să arunc cu bani în stânga şi-n dreapta, să fiu ca mana cerească pentru lumea occidentală.
Sigur că nu eram nici una, nici alta. Chiar şi în America, bogăţia însemna compromisuri pentru cei care nu s-au născut cu linguriţa de argint în gură, acelaşi gen de compromisuri pe care le făcea acum

Auma, străduindu-se să se ridice la înălţimea aşteptărilor familiei. în acea vară îşi găsise două slujbe, pe lângă postul de la universitate, preda şi lecţii de limba germană afaceriştilor kenyeni. Cu banii puşi deoparte, intenţiona să repare casa bunicii noastre din Alego şi să cumpere o bucăţică de teren pe lângă Nairobi, un teren a cărui valoare ar fi crescut în timp, o bază de pornire. îşi făcuse planuri, muncea conform unui orar, stabilise bugete şi termene - toate cunoştinţele acumulate erau folosite pentru a înfăptui o lume modernă. Problema era că programul ei însemna totodată că nu putea participa la reuniunile de familie; iar bugetul ei însemna că trebuia mereu să refuze cererile de împrumut care i se adresau. Iar când se întâmpla asta - când pleca acasă înainte ca Jane să pună masa, pentru că era deja în întârziere cu două ore, sau când refuza să înghesuie câte opt persoane într-un VW destinat pentru patru, de teamă să nu-i distrugă tapiţeria -, privirile încărcate de dezamăgire şi de resentimente umpleau încăperea. Neastâmpărul ei, independenţa ei, capacitatea ei permanentă de a face planuri pentru viitor, toate acestea păreau nefireşti pentru familia noastră. Nefireşti şi neafricane.
Revenisem la aceeaşi dilemă de care îmi vorbise Frank în anul în care plecasem din Hawaii. Riscam să resimt aceeaşi presiune pe care unii copii din Altgeld o resimţeau dacă le plăcea prea mult cartea, acelaşi sentiment pervers de vinovăţie al supravieţuitorului, în cazul în care îmi propuneam să practic o profesie bănoasă. Acelaşi sentiment de vinovăţie m-ar fi încercat trecând pe stradă, în drum spre birou, pe lângă tineri de culoare fără nici o perspectivă, în absenţa unei susţineri de grup, un grup mult mai mare decât familia extinsă, succesul individual ameninţă să-i lase în urmă pe ceilalţi. Poate tocmai din cauza aceasta eram atât de neliniştit, pentru că îmi dădeam seama că până şi aici, în Africa, domneau aceleaşi cutume; nimeni nu-mi putea spune ce anume presupuneau legăturile de sânge sau cum puteau fi obligaţiile provenite din rudenie reconciliate cu noţiunea mai cuprinzătoare de asociere umană. Aveam senzaţia că toţi patru - Auma, Roy, Bernard şi cu mine - învăţam totul din mers. Era ca şi cum harta

care ne-ar fi indicat direcţia şi puterea iubirii dintre noi, care ne-ar fi oferit codul ce putea descifra binecuvântările de care aveam parte, se pierduse de mult timp, îngropată alături de străbunii noştri, în liniştea de mormânt a pământului.
Spre sfârşitul primei săptămâni petrecute în Nairobi, Zeituni m-a dus s-o vizitez pe cealaltă mătuşă a noastră, Sarah. Auma n-ar fi vrut să meargă, dar, pentru că aflase că mecanicul ei locuia aproape de Sarah, s-a oferit să ne ducă cu maşina, urmând ca ea să se oprească la atelier, de unde noi puteam parcurge restul drumului pe jos. Sâmbătă dimineaţă am trecut s-o luăm pe Zeituni şi am pornit spre est, pe lângă blocuri din cărămidă şi gropi de gunoi, până am ajuns la marginea unei văi cunoscute sub numele de Mathare. Auma a tras pe dreapta, iar eu m-am uitat pe geam la cocioabele care se întindeau pe kilometri întregi, cocioabe cu acoperişuri din olane ruginite, strălucind sub soarele arzător precum frunzele de nuferi, îndoite şi scufundate într-o înşiruire neîntreruptă pe toată cuprinderea văii.
- Câţi oameni trăiesc aici? am întrebat.
Auma a ridicat din umeri şi s-a întors spre mătuşa noastră.
- Ce părere ai, mătuşă, or fi vreo jumătate de milion?
- Asta a fost valabil săptămâna trecută, a răspuns Zeituni, dând din cap. Săptămâna asta cred că au ajuns la un milion.
Auma a pornit din nou maşina.
- Nimeni nu ştie cu exactitate, Barack. Locul ăsta se extinde pe zi ce trece. Oameni de la ţară vin să caute de lucru şi rămân aici. într-o vreme, primăria a încercat să dărâme colonia. Au spus că e un pericol pentru sănătatea publică, un afront adus imaginii Kenyei, vezi tu... Au venit cu buldozerele şi oamenii şi-au pierdut şi puţinul pe care îl aveau. N-au avut unde să se ducă şi imediat după plecarea buldozerelor au început reconstrucţia.
Ne-am oprit în faţa unei magazii din tablă, unde un mecanic şi câţiva ucenici s-au apropiat de maşina Aumei. Am promis că ne vom întoarce peste o oră şi am plecat cu Zeituni, lăsând-o pe Auma la garaj. Drumul era larg şi desfundat. Era deja foarte cald şi n-aveai unde să te ascunzi de soare; de o parte şi de alta a drumului erau colibe din nuiele,

chirpici, carton şi scânduri. Cu toate acestea, erau îngrijite, iar pământul bătătorit din faţa caselor era măturat; pretutindeni vedeai croitori, cizmari şi fabricanţi de mobilă care aveau mici dughene la stradă. Femeile şi copii vindeau legume expuse pe mese din lemn instabile.
Am ajuns la marginea văii Mathare, lângă câteva clădiri din beton înşirate de- a lungul unui drum asfaltat. Blocurile aveau între opt şi 12 etaje, erau nefinisate, grinzile de lemn şi cimentul grosolan erau expuse capriciilor vremii, arătând ca după un bombardament. Am intrat într-unui din blocuri, am urcat nişte scări înguste şi am ajuns la capătul unui coridor lung, neluminat; în capătul extrem am văzut o adolescentă care întindea rufe la uscat pe un mic balcon. Zeituni s-a dus să vorbească cu fata care ne-a condus, fără să scoată un cuvânt, spre o uşă tocită. Am bătut la uşă şi ne-a deschis o femeie între două vârste, scundă, dar destul de voinică, cu ochi duri, ca de sticlă şi trasă la faţă. Mi-a luat mâna şi mi-a spus ceva în dialectul Luo.
- Spune că îi e ruşine de faptul că fiul fratelui ei o vede trăind în condiţii atât de mizerabile, mi-a tradus Zeituni.
Ne-a condus într-o cămăruţă mică, de trei pe patru metri, dar suficient de încăpătoare pentru a intra în ea un pat, un şifonier, două scaune şi o maşină de cusut. Ne-am aşezat fiecare pe câte un scaun, iar tânăra care ne arătase unde stă Sarah s-a întors cu două limonade calde. Sarah s-a aşezat pe pat şi s- a aplecat înainte, ca să-mi studieze faţa. Auma îmi spusese că Sarah rupe ceva engleză, dar acum vorbea aproape numai în dialectul Luo. Nu era nevoie de traducerea lui Zeituni să-mi dau seama că Sarah nu era deloc mulţumită.
- Vrea să ştie de ce ţi-a luat atât de mult timp să treci pe la ea, mi-a explicat Zeituni. Spune că este cel mai mare copil al bunicului tău, Hussein Onyango, şi că pe ea ar fi trebuit s-o vizitezi prima.
- Spune-i că nu am vrut să fiu nerespectuos, am continuat, fără să-mi dau seama dacă Sarah înţelegea ce-am vrut să spun. De când am ajuns, zilele au fost atât de încărcate încât n-am avut cum să vin mai devreme.

Sarah începuse să ridice tonul.
- Spune că aia la care stai ţi-au umplut capul cu minciuni.
- Spune-i că nimeni nu a vorbit urât despre ea. Şi mai spune-i că disputa provocată de moştenirea Bătrânului i-a creat Aumei o stare de disconfort, de aceea n-a venit şi ea.
După ce a ascultat traducerea cuvintelor mele, Sarah a pufnit de-a dreptul şi a început din nou să vorbească, cuvintele ei lovindu-se de pereţi. Când s-a oprit, în sfârşit, Zeituni a rămas mută.
- Zeituni, ce a spus?
Zeituni mi-a răspuns la întrebare privind-o fix pe Sarah.
- Spune că nu din cauza ei s-a ajuns la proces. Spune că e vina lui Keiza, mama Aumei. Mai zice că acei copii care pretind că sunt ai lui Obama nu sunt de fapt ai lui, că au pus mâna pe tot ce a lăsat el şi a lăsat neamurile lui
adevărate să trăiască precum cerşetorii.
în tot timpul ăsta, Sarah a dat aprobator din cap, iar duritatea din ochii ei începuse să dispară.
- Da, Barry, a vorbit ea în engleză, luându-mă prin surprindere. Eu am grijă de taică-tu când el e mic. Mama mea, Akumu, e şi mama lui. Akumu e adevărata ta bunică, nu asta căreia îi spui tu Buni. Akumu, femeia care îi dă viaţă tatălui tău, e cea pe care trebuie s-o ajuţi. Ca şi pe mine, sora tatălui tău. Uite cum trăiesc. De ce nu ne ajuţi pe noi în loc să-i ajuţi pe toţi ăştilalţi?
N-am apucat să răspund, pentru că Zeituni şi Sarah au început să se certe în Luo. Până la urmă, Zeituni s-a ridicat şi şi-a îndreptat fusta.
- Ar trebui să plecăm, Barry.
Am dat să mă ridic de pe scaun, dar Sarah mi-a luat mâna în mâinile ei şi a început să vorbească cu voce blândă.
- Nu-mi dai nimic? Pentru bunica ta?
Am scos portofelul şi am simţit două perechi de ochi urmărindu-mă în timp ce număram banii pe care îi aveam la mine, nu mai mult de 30 de dolari schimbaţi în şilingi. I-am pus în mâinile ei uscate şi crăpate, iar Sarah şi-a îndesat imediat banii în sân înainte de a-mi strânge mâna din nou.

- Mai rămâi, Barry, a spus ea. Trebuie să-ţi fac cunoştinţă cu...
- Poţi veni altădată, Barry, a intervenit Zeituni. Hai să mergem.
O lumină lăptoasă, galbenă, scălda drumul; hainele mi se lipiseră de corp în arşiţa fără nici o adiere de vânt. Zeituni era tăcută, vizibil supărată. Era o femeie mândră - or, scena care avusese loc între ea şi Sarah trebuie c-o făcuse să se simtă stânjenită. Cât despre cei 30 de dolari, Dumnezeu ştie că i- ar fi prins foarte bine...
Mergeam deja de zece minute când mi-am făcut curaj s-o întreb pe Zeituni de ce se certase cu Sarah.
- O nimica toată, Barry. Aşa se mai ceartă femeile care n-au bărbat.
Zeituni a schiţat un zâmbet, dar din cauza tensiunii colţurile gurii i se încreţiseră.
- Haide, mătuşică, spune-mi adevărul.
- Nu cunosc adevărul, mi-a răspuns clătinând neputincioasă capul. Sau mai bine zis nu cunosc tot adevărul. Tot ce ştiu e că în copilărie Sarah era foarte apropiată de mama ei biologică, Akumu. Dar Barack a iubit-o numai pe mama mea, pe bunica ta, cea care i-a crescut după ce Akumu a plecat.

- De ce a plecat Akumu?

- N-aş putea să-ţi spun. Mai bine o întrebi pe Buni.

Zeituni mi-a făcut semn să traversăm strada, după care a reluat

povestirea.

- Tatăl tău şi Sarah semănau în toate privinţele, cu toate că nu s-au înţeles mereu foarte bine. Sarah a fost la fel de deşteaptă ca el. Era o fată independentă. Când eram mici, îmi spunea că vrea să meargă la şcoală ca să nu depindă de nici un bărbat. A fost măritată de patru ori şi cu nici unul dintre bărbaţii ei n-a stat prea mult, pentru că fie erau leneşi, fie erau agresivi cu ea. Pentru asta o admir. Majoritatea femeilor din Kenya suportă orice. Şi eu am fost aşa multă vreme. Dar Sarah a plătit un preţ scump pentru independenţa ei.

Zeituni şi-a şters sudoarea de pe frunte cu dosul palmei.
- în orice caz, după ce primul ei soţ a murit, Sarah a decis că tatăl tău trebuie s-o întreţină pe ea şi pe copilul ei, dat fiind că el era cel care fusese trimis la şcoală. De-aia nu i-a putut suferi pe Kezia şi pe copiii ei. în mintea ei, Kezia era doar o fată frumuşică pusă pe căpătuială. Tu trebuie să înţelegi că în tradiţia Luo copilul de sex bărbătesc moşteneşte absolut totul. Sarah s-a temut că după moartea bunicului tău totul avea să treacă în proprietatea lui Barack şi a soţiilor lui, iar ea va rămâne cu buza umflată.
- Ăsta nu e un motiv să mintă în privinţa copiilor Bătrânului, am spus dând
din cap.

- Ai dreptate. Dar...

- Dar ce?

Zeituni a rămas pe loc şi s-a întors cu faţa la mine.

- După ce taică-tu a plecat în America, să fie cu soţia lui, Ruth... avea obiceiul să se vadă uneori cu Kezia. în tradiţia noastră, ea era încă nevasta lui. în timpul uneia dintre aceste vizite, Kezia a rămas însărcinată cu Abo, fratele pe care tu nu l-ai cunoscut. Numai că pe vremea aceea Kezia a mai avut o relaţie de scurtă durată cu un alt bărbat. Aşa că după ce a rămas din nou gravidă, cu Bernard, nimeni nu a ştiut cine...
Zeituni s-a oprit, ducându-şi fraza până la capăt în gând.
- Bernard ştie?
- Da, acum ştie. Dar trebuie să înţelegi că detaliile astea nu contau pentru tatăl tău. El i-a recunoscut pe toţi ca fiind copiii lui. L-a pus pe fugă pe celălalt bărbat şi îi dădea bani pentru copii lui Kezia de câte ori avea posibilitatea. Dar, după moartea lui, n-a rămas nici o dovadă că el acceptase astfel situaţia.
Am ajuns pe un drum mai aglomerat. în faţa noastră, o capră gestantă behăia şi încerca să se ferească din calea unui matatu[55]. Vizavi de noi,

două fetiţe în uniforme roşii, prăfuite, cu capetele rase, se ţineau de mână şi cântau în timp ce au săreau peste un şanţ. O bătrână cu capul acoperit de un şal decolorat ne făcea semn să venim să-i vedem marfa: două conserve cu fasole uscată, o grămăjoară de roşii, peşte deshidratat care atârna pe o sfoară ca nişte bănuţi de argint pe un colier. M-am uitat la faţa femeii, ferită de umbră. Cine să fi fost? - m-am întrebat. Bunica mea? O străină? Apoi m-am gândit dacă ar trebui să simt de-acum altceva faţă de Bernard. într-o staţie de autobuz, câţiva tineri umpleau drumul, toţi negri, înalţi şi zvelţi, ale căror oase se întrezăreau prin pânza tricourilor. Dintr-odată am văzut chipul lui Bernard peste tot, multiplicat pe cuprinsul întregii regiuni, iar apoi pe cuprinsul tuturor continentelor. Oameni înfometaţi, disperaţi, fraţii mei...

- Acum vezi ce a trebuit să îndure tatăl tău.

- Poftim?

M-am frecat la ochi şi am văzut-o pe mătuşa mea fixându-mă cu privirea.

- Da, Barry, tatăl tău a suferit, a repetat ea. Problema lui a fost că a avut o inimă prea mare. Cât a trăit, le-a dat tuturor celor care apelau la el. Şi toţi apelau la el. A fost primul din tot districtul care a studiat în străinătate. în satul nostru nimeni nu mai cunoştea pe altcineva care călătorise cu avionul. Au avut aşteptări mari de la el. „Barack, eşti persoană importantă acum. Ar trebui să-mi dai ceva, să mă ajuţi.” Familia a pus mereu presiune asupra lui. Iar el nu ştia să spună „nu”, era foarte generos. A trebuit să aibă grijă şi de mine când am rămas gravidă, l-am dezamăgit foarte tare. Ar fi vrut să merg la facultate. Dar nu l-am ascultat şi am fugit cu soţul meu. Şi, cu toate astea, când bărbatul meu a început să mă bată şi eu l-am părăsit, fără bani, fără serviciu, cine crezi că mi-a dat un acoperiş deasupra capului? Da, el. D-aia spun că, indiferent ce zic ceilalţi, eu îi voi fi mereu recunoscătoare.

Eram aproape de atelierul de reparat maşini. Am văzut-o pe Auma stând de vorbă cu mecanicul şi auzeam motorul Volkswagenului înecându-se. Un băieţel gol, care n-avea mai mult de trei anişori, ieşise

de după un rând de butoaie cu ulei de motor, iar picioruşele îi erau murdare de ceea ce părea a fi smoală.
- Când tatăl tău a început să fie urmărit de ghinion, oamenii pe care i-a ajutat i-au întors spatele, a reluat ea. Au râs de el. Până şi cei din familia noastră au refuzat să-l primească. Da, Barry, au refuzat! I-au spus lui Barack că era prea periculos. Ştiu că asta l-a rănit foarte tare, dar nu a învinovăţit pe nimeni. Tatăl tău n-a purtat niciodată ranchiună nimănui. Dimpotrivă, când a fost reabilitat şi a început s-o ducă din nou bine, am aflat că îi ajută iar pe aceiaşi oameni care îl trădaseră. Şi n-am putut să înţeleg de ce făcea asta. îi spuneam mereu „Barack, tu trebuie să ai grijă de tine şi de copiii tăi! Toţi ceilalţi s-au purtat urât cu tine. Sunt prea puturoşi să-şi câştige singuri existenţa!" Ştii ce îmi răspundea? „De unde ştii tu că omul ăsta n-are mai multă nevoie decât mine de un anume lucru?"
Mătuşa s-a întors către Auma, a schiţat un zâmbet şi i-a făcut semn cu mâna.
Am pornit mai departe, iar ea mi-a spus:
- îţi spun toate astea ca să înţelegi presiunea la care a fost supus tatăl tău aici. Aşa că nu îl judeca prea aspru. Tu trebuie să înveţi ceva din viaţa pe care a dus-o. Dacă ai ceva cât de cât, acolo, toţi vor dori câte o bucăţică din ce ai tu. Aşa că trebuie să pui piciorul în prag. Dacă toată lumea e rudă cu tine, atunci nimeni nu e de fapt familia ta. Cred că tatăl tău n-a înţeles niciodată asta.
*
îmi amintesc de o conversaţie pe care am avut-o la un moment dat la Chicago, când încă lucram ca organizator. Vorbeam cu o femeie care crescuse într-o familie numeroasă din zona de provincie a Georgiei. Avea cinci fraţi şi trei surori, care trăiau toţi în aceeaşi casă. Mi-a povestit că tatăl ei făcuse eforturi zadarnice să cultive micul teren pe care îl avea în folosinţă, că mama ei avea o mică grădină de legume, că aveau doi porci şi că mergea cu fraţii ei la pescuit, pe malul unui râu cu ape tulburi din apropierea casei. în timp ce vorbea, mi-am dat seama că două dintre cele trei surori de care pomenise muriseră de fapt la naştere, dar în mintea femeii ele rămăseseră vii, nişte spirite

care aveau nume şi vârstă şi personalitate, două surori care o însoţeau în drum spre şcoală sau îi ţineau de urât când îşi făcea treburile prin gospodărie, care o consolau când plângea şi îi alungau temerile. Pentru acea femeie, familia nu fusese doar un recipient care-i cuprindea doar pe cei vii. Şi morţii aveau pretenţiile lor, iar vocile lor erau capabile să dea contur visurilor ei.

La fel stăteau lucrurile şi în cazul meu acum. îmi amintesc că, înainte cu câteva zile de vizita la Sarah, Auma şi cu mine ne-am întâlnit întâmplător cu o veche cunoştinţă a Bătrânului, în faţa băncii Barclay. Mi-am dat seama imediat că Auma nu mai ştia cum îl cheamă, aşa că m-am grăbit să-i întind mâna şi să mă prezint. Bărbatul a zâmbit.

- Măi, băiatule, ce înalt te-ai făcut. Ce mai face mama ta? Ce mai face fratele tău, Mark? A terminat facultatea?

Iniţial m-am blocat. Cine era omul acesta? îl cunoşteam deja? Apoi Auma i-a explicat cu voce scăzută că eu eram un alt frate, Barack, care crescuse în America, un copil pe care tatăl nostru îl avusese cu o altă femeie. David - cel cu care mă confundase - era mort. A intervenit un moment de stânjeneală, bărbatul şi-a cerut scuze („Regret, dar n-am ştiut") după care s-a mai uitat o dată la mine, de parcă ar fi vrut să se asigure că ceea ce tocmai aflase era adevărat; Auma a încercat să aplaneze situaţia, spunând că, da, era dureros, dar aşa e viaţa; iar eu stăteam deoparte, încercând să înţeleg ce anume simţeam după ce fusesem confundat cu o stafie.

După ce am ajuns acasă, în apartamentul Aumei, am întrebat-o când vorbise ultima oară cu Mark şi cu Ruth. Şi-a sprijinit capul de umărul meu şi s-a uitat în tavan.

- La înmormântarea lui David, mi-a răspuns. Oricum, ei nu mai vorbeau de mult cu noi.
- De ce?
- Ţi-am spus doar că divorţul dintre Ruth şi Bătrân a fost foarte urât. După ce s-au despărţit, ea s-a măritat cu un tanzanian şi i-a trecut pe Mark şi pe David pe numele lui. I-a trimis la o şcoală internaţională şi au fost crescuţi în altă cultură. Le-a spus băieţilor să n-aibă niciodată

de-a face cu familia din partea tatălui. Ştiu şi eu..., a oftat Auma. Poate că, din cauză că era mai mare, Mark a început să gândească la fel ca Ruth şi a rupt orice legătură cu noi. David, pe de altă parte, s-a răzvrătit împotriva lui Ruth când a devenit adolescent. I-a spus că el e african şi a început să se prezinte Obama. Uneori fugea de la şcoală şi-l vizita pe Bătrân, îi vizita pe ceilalţi din familie şi aşa am ajuns să-l cunoaştem mai bine. Era preferatul tuturor. Un băiat dulce şi vesel, uneori cam prea sălbatic totuşi. Ruth a încercat să-l înscrie la o şcoală cu internat, în speranţa că se va potoli. Dar David a fugit şi de-acolo. Luni în şir nimeni n-a ştiut nimic de el. Până la urmă Roy l-a văzut întâmplător la un meci de rugby. Era murdar, slab şi cerşea bani de la străini. Când l-a văzut pe Roy a început să râdă şi să se laude cu viaţa lui pe străzi şi cu faptul că, împreună cu prietenii lui, consuma bhang[56]. Roy i-a spus să se ducă acasă, dar n-a vrut, aşa că Roy l-a luat pe David acasă la el şi i-a trimis vorbă lui Ruth că băiatul era în siguranţă şi că locuia cu el. Când a aflat, Ruth s-a simţit deopotrivă uşurată şi furioasă. L-a implorat pe David să se întoarcă acasă, dar el a refuzat, iar ea
a acceptat un aranjament tacit cu Roy şi a continuat să spere că David se va răzgândi.
Auma s-a oprit să ia o gură de ceai.
- Atunci a murit David. în perioada în care a locuit cu Roy. Moartea lui ne-a îndurerat profund pe toţi, în special pe Roy. Ei doi au fost foarte apropiaţi. Dar Ruth nu a acceptat niciodată asta. Era convinsă că Roy l-a atras pe David pe o cale greşită. Că i-a furat copilul. Şi cred că nu ne-a iertat pentru asta nici până în ziua de azi.
După aceea am decis să nu mai vorbesc despre David. Amintirile erau mult prea dureroase pentru Auma. Dar, peste numai câteva zile, când ne-am întors acasă, am văzut o maşină în faţa blocului. Şoferul, un om cu pielea ciocolatie şi mărul lui Adam foarte pronunţat, i-a înmânat Aumei un plic.
- Ce e asta? am întrebat.

- E o invitaţie din partea lui Ruth, mi-a spus. Mark s-a întors din America şi îşi va petrecere vara aici. Ne-a invitat să luăm prânzul împreună.
- Nu vrei să mergi?
A făcut semn din cap că nu, cu o expresie dezgustată pe chip.
- Ruth ştie că sunt aici de aproape şase luni. Nu pe mine vrea să mă vadă. Singurul motiv pentru care ne-a invitat este că moare să te cunoască. Vrea să vadă cum te compari cu Mark.
- Poate că ar trebui să mă duc, am spus încet.
Auma s-a mai uitat o dată la invitaţie, apoi i-a dat-o înapoi şoferului şi i-a spus ceva în swahili.
- Vom merge amândoi, a spus ea, după care am urcat în apartament.
Ruth locuia în cartierul Westlands din Nairobi, o enclavă de case scumpe împrejmuite de peluze imense şi garduri vii frumos îngrijite, iar în dreptul fiecăreia stătea câte un paznic în uniformă maro. în ziua în care am vizitat-o
ploua, pulverizând uşor copacii mari, cu coroane bogate. Era răcoare şi mi- am amintit de străzile din Punahou, Manoa şi Tantalus, unde locuiau colegii mei mai bogaţi din Hawaii. Priveam pe geamul maşinii Aumei şi mă gândeam la invidia pe care o simţeam de fiecare dată când acei colegi mă invitau pe la ei, unde ne jucam în curţile imense şi înotam în piscină. Pe lângă sentimentul de invidie am avut însă şi o altfel de impresie - parcă mi se părea că aceste case frumoase ascund totuşi un sentiment de disperare nerostită. Auzeam uneori cum sora unuia dintre amicii mei plângea în spatele unei uşi. Vedeam câte o mămică dând pe gât, pe ascuns, un pahar de gin în mijlocul zilei. Vedeam expresia mohorâtă de pe faţa unui tată, singur în biroul lui, cu trăsăturile crispate în timp ce trecea de pe un post TV pe altul, urmărind meciurile de fotbal ale echipelor universitare. Toate acestea îmi dădeau o impresie de singurătate - sau poate mă înşelam, poate era doar o proiecţie a propriei dureri, în orice caz, ştiu că-mi venea să fug, aşa cum o făcuse David, îmi venea să fug printre oameni şi în zgomotul străzii, înapoi în debandada lumii şi în râsul provocat de ea, către genul acela de durere pe care un adolescent îl poate pricepe.

Am ajuns în faţa unei case mai modeste din cartier şi am parcat pe o alee care şerpuia. O femeie cu pielea albă, cu faţă prelungă şi păr cărunt a ieşit din casă pentru a ne întâmpina. în spatele ei, un bărbat de culoare de înălţimea mea, cu pielea exact ca a mea, pieptănat în stil afro şi cu ochelari cu rame de baga.
- Poftiţi, intraţi, ne-a îndemnat Ruth.
Ne-am strâns toţi mâinile, destul de crispaţi, şi am intrat într-o sufragerie spaţioasă, unde un alt bărbat de culoare, mai în vârstă, cu un început de calviţie şi îmbrăcat într-o jachetă de safari, îl sălta pe un băieţel pe picioare.
- El este soţul meu, ni l-a prezentat Ruth, iar acesta este Joey, frăţiorul lui Mark.
- Hei, Joey, am spus, aplecându-mă să dau noroc cu el.
Era un copil frumos, cu pielea de culoarea mierii. îi căzuseră doi dinţişori din faţă. Ruth şi-a trecut mâna prin buclele mari ale băiatului, apoi s-a uitat la soţul ei şi l-a întrebat:
- Parcă ziceai că plecaţi la club?
- Da, da, spuse bărbatul ridicându-se. Hai, Joey... mă bucur că v-am cunoscut.
Băiatul s-a ridicat imediat, uitându-se la mine şi la Auma cu un zâmbet luminos şi curios, până când taică-su l-a luat în braţe şi s-a îndreptat cu el spre uşă.
- Ei, iată-ne în sfârşit împreună, a spus Ruth, invitându-ne să luăm loc pe canapea şi pregătind pentru fiecare un pahar de limonadă. Mărturisesc că am fost foarte surprinsă când am aflat că eşti în oraş, Barry. I-am spus lui Mark că trebuie să îl cunoaştem neapărat pe celălalt fiu al lui Obama. Şi pe tine tot Obama te cheamă, nu-i aşa? Dar parcă mama ta s-a recăsătorit. Mă întreb de ce a ales ca tu să păstrezi numele de Obama?
Am zâmbit şi m-am făcut că nu înţeleg întrebarea.
- Mark, am înţeles că studiezi la Berkeley, am zis întorcându-mă spre fratele meu.

- Stanford, m-a corectat el.

Avea o voce groasă şi vorbea cu un impecabil accent american.

- Sunt în ultimul an, studiez fizica acolo.

- Trebuie să fie foarte greu, a remarcat Auma.

- Nu chiar, i-a răspuns Mark, ridicând indiferent din umeri.

- Ei, nu fi aşa modest, dragă, a intervenit Ruth. Ceea ce studiază Mark este atât de complicat, încât doar câţiva oameni înţeleg cu adevărat domeniul.

L-a bătut uşurel pe mână pe Mark, apoi s-a întors spre mine.

- înţeleg că tu vei studia la Harvard, Barry. Exact ca Obama. Sper că i-ai moştenit inteligenţa. Ar fi bine să nu-i fi moştenit şi alte trăsături totuşi. Obama era cam nebun, nu ştiu dacă ştii. Iar alcoolul n-a făcut decât să-i

accentueze nebunia. L-ai cunoscut? Pe Obama, vreau să spun...

- O singură dată, când aveam zece ani.

- Ei, atunci ai noroc. Probabil d-asta eşti un băiat de ispravă.

Şi uite aşa a trecut o oră, timp în care Ruth a vorbit când despre eşecurile tatălui meu, când despre rezultatele remarcabile ale lui Mark. Toate întrebările ei mi-au fost adresate exclusiv mie; între timp, Auma se juca cu furculiţa în farfuria cu lasagna. Am vrut să plecăm imediat după masă, dar Ruth i-a sugerat lui Mark să ne arate albumul de familie cât pregăteşte ea desertul.

- Nu cred că îi interesează, mamă, a spus Mark.

- Sigur că îi interesează, l-a contrazis Ruth, apoi a adăugat cu o voce ciudat de distantă: Sunt şi poze cu Obama. De când era tânăr...

Ne-am apropiat de bibliotecă, de unde Mark a luat un album cu fotografii. Ne-am aşezat toţi pe canapea şi am răsfoit paginile laminate. într-o fotografie, Auma şi Roy, doi copii negri, slabi şi înalţi, numai ochi

şi picioare, îi ţineau pe doi copii mai mici în braţe, într-o atitudine protectoare, în altă poză, Bătrânul şi Ruth, undeva pe o plajă. Apoi întreaga familie, îmbrăcată elegant pentru o ieşire în oraş. Erau instantanee vesele, straniu de familiare pentru mine, de parcă aş fi tras cu ochiul la un univers alternativ care se derulase dintotdeauna în absenţa mea. Mi-am dat seama că erau toate o reflectare a propriilor fantezii, pe care le ţinusem ascunse chiar şi de mine însumi. îmi plăcuse să visez că Bătrânul ne va lua pe mama şi pe mine înapoi în Kenya, cu el. îmi dorisem să trăiesc sub acelaşi acoperiş cu mama şi cu tata, cu toţi fraţii şi surorile mele. în acele fotografii vedeam ceea ce ar fi putut fi viaţa mea. Iar faptul că acum recunoşteam cât de mult mă înşelasem, că vedeam dovada dureroasă a adevăratei vieţi a tatălui meu, mă întristase atât de tare încât după numai câteva minute nu m-am mai putut uita la poze.
La întoarcere, i-am cerut iertare Aumei pentru că o obligasem să treacă printr-un asemenea coşmar. A dat din mână a lehamite.
- Putea fi mai rău, mi-a zis. Dar îmi este milă de Mark. Pare atât de singur.
Nu e uşor să fi metis în Kenya.
M-am uitat pe geam, gândindu-mă la mama, la Toot, la bunicul, la cât de recunoscător eram pentru prezenţa lor în viaţa mea - pentru cine erau ei şi pentru poveştile pe care mi le împărtăşiseră. M-am uitat la Auma şi am întrebat-o:

- Nu l-a uitat nici acum, aşa-i?

- Cine?

- Ruth. Nu l-a uitat nici acum pe Bătrân. Auma a căzut pe gânduri

câteva clipe.

- Nu, Barack. Cred că nu l-a uitat. După cum nici noi, ceilalţi, nu l-am uitat.

în săptămâna ce a urmat l-am sunat pe Mark şi i-am propus să ieşim să luăm masa împreună. Mi s-a părut că ezită puţin, după care a acceptat să ne întâlnim la un restaurant indian din centrul oraşului. A fost mult mai relaxat decât la prima noastră întâlnire, a făcut chiar câteva glume autoironice, şi mi- a spus ce părere are despre California şi despre conflictele din învăţământul superior. L-am întrebat cum i se părea să fie acasă pe timpul verii.

- îmi place, a răspuns el. Sigur că mă bucur să-i văd pe mama şi pe tata. Şi pe Joey, e un copil tare bun. Mark a tăiat o bucată de samosa[57] pe care a început s-o mestece. Cât despre restul, nu simt un ataşament special faţă de Kenya. Pentru mine este doar încă o ţară africană săracă.

- Nu te-ai gândit niciodată să te stabileşti aici?

- Nu, a zis el, sorbind din paharul de cola. Adică nu ştiu să fie prea multe oferte pentru un fizician, mai ales aici unde oamenii nu au nici măcar telefon.

Ar fi trebuit să mă abţin, dar ceva - poate certitudinea din glasul fratelui meu sau poate asemănarea dintre noi, ceea ce mă făcea să am impresia că mă uit într-o oglindă neclară - m-a făcut să insist.

- Nu ai niciodată sentimentul că lipseşte ceva? l-am întrebat.

Mark a pus deoparte furculiţa şi cuţitul şi, pentru prima oară în acea după- amiază, m-a privit fix în ochi.

- înţeleg unde baţi, mi-a spus el categoric. Probabil ai impresia că m-am rupt de propriile rădăcini, sau ceva de genul ăsta.

S-a şters la gură şi a lăsat şervetul să cadă pe farfurie.

- Ai dreptate. La un moment dat am decis să nu mă mai gândesc la tatăl meu adevărat. L-am considerat mort când încă era în viaţă. Ştiam că e un beţiv şi că nu-i pasă nici de nevastă, nici de copii. Pentru mine asta era de ajuns.

- Deci te-a scos din minţi.

- Absolut deloc. M-am simţit pur şi simplu amorţit.

- Bine, dar asta nu te preocupă? Faptul că eşti amorţit?

- Nu în ceea ce-l priveşte pe el. Sunt alte lucruri care mă mişcă. Simfoniile lui Beethoven. Sonetele lui Shakespeare. Ştiu, nu asta ar trebui să-l preocupe pe un african. Dar cine are dreptul să-mi spună când să-mi pese şi când nu? Nu mă înţelege greşit, nu mi-e ruşine că sunt pe jumătate kenyan. Numai că nu prea îmi pun întrebări legate de ce anume înseamnă asta. Nu mă preocupă cine sunt cu adevărat.

A ridicat din umeri.

- Nu ştiu, poate ar trebui să mă preocupe. Pot să recunosc că, dacă m-aş analiza mai atent, poate...

L-am simţit că ezită. Era ca un alpinist care îşi pierduse pentru o fracţiune de secundă echilibrul. Aproape imediat şi-a recăpătat sângele-rece şi a făcut semn să ni se aducă nota de plată.

- Cine ştie? a mai spus el. Tot ce ştiu sigur e că n-am nevoie de stres. Viaţa e şi-aşa destul de grea şi fără balast.

Ne-am ridicat de la masă şi am insistat să plătesc. Când am ieşit din restaurant, am făcut schimb de adrese şi ne-am promis că vom coresponda; era o promisiune atât de lipsită de sinceritate încât am simţit că mi se rupe sufletul. Când am ajuns acasă, i-am povestit Aumei cum a decurs întâlnirea. Şi-a ferit o clipă privirea, apoi a bufnit-o râsul, un râs în care am simţit amărăciune.

- Ce este aşa de amuzant?

- Mă gândeam cât de ciudată este viaţa. Ştii că, imediat după ce Bătrânul a murit, avocaţii au luat legătura cu toţi cei care ar fi putut avea drept la moştenire. Spre deosebire de mama mea, Ruth avea toate documentele necesare pentru a dovedi cine era tatăl lui Mark. Cu alte cuvinte, dintre toţi copiii Bătrânului, Mark este singurul moştenitor incontestabil.

Auma a izbucnit din nou în râs, iar eu m-am uitat la fotografia de pe perete, aceeaşi fotografie din albumul lui Ruth, în care trei băieţi şi o fetiţă zâmbeau dulce la cameră.

Microbuz folosit în Kenya pentru transportul călătorilor (n.tr.)

Produs comestibil din cannabis, originar din India (n.tr.)

Produs de patiserie din India şi Pakistan, cu diverse umpluturi (n.tr.)

Capitolul şaptesprezece

La sfârşitul celei de-a doua săptămâni în Kenya, am plecat cu Auma în safari.

Auma n-a fost foarte încântată de idee. Când i-am arătat prima oară broşura, s-a strâmbat şi a făcut semn cu capul că nu doreşte. La fel ca pentru majoritatea kenyenilor, şi pentru ea exista o linie clară de demarcaţie între rezervaţiile naturale şi colonialism.

- Câţi dintre kenyeni crezi tu că îşi permit să meargă în safari? m-a întrebat. Adică de ce este acceptabil ca tot pământul ăla să fie rezervat turiştilor în loc să fie folosit pentru agricultură? Acestor wazungu[58] le pasă mai mult de un elefant mort decât de 100 de copii negri la un loc.

Câteva zile ne-am tot contrazis. I-am spus că din cauza prejudecăţilor îşi refuză bucuria de a-şi vedea propria ţară. Mi-a răspuns că nu vrea să cheltuiască fără rost. Până la urmă a cedat, nu pentru că aş fi fost eu foarte convingător, ci pentru că i s-a făcut milă de mine.

- Nu mi-aş ierta-o niciodată dacă te mănâncă vreun animal pe-acolo, mi-a zis.

Aşa că, marţi dimineaţă, la ora şapte, un şofer robust pe nume Francis, din tribul Kikuyu, ne încărca bagajele pe capota unei camionete de culoare albă. Din echipaj mai făcea parte şi un bucătar uscăţiv pe nume Rafael, un italian cu păr negru pe care-l chema Mauro şi un cuplu de englezi în jur de 40 de ani, soţii Wilkerson.

Am lăsat în urmă Nairobi şi, fără să ne grăbim, am ajuns în zona de provincie, cu dealuri verzi şi cărări din pământ roşu, ici-colo câte o fermă înconjurată de parcele de porumb ofilit, semănat pe şiruri între

care erau distanţe foarte mari. Nimeni nu vorbea, se instalase o tăcere supărătoare care îmi amintea de momente similare trăite în State, genul acela de linişte care se lăsa când intram într-un bar sau într-un hotel. Mă gândeam la Auma şi la Mark, la bunicii mei din Hawaii, la mama, care era încă în Indonezia, şi la
ceea ce îmi spusese Zeituni.
Dacă toată lumea e rudă cu tine, atunci nimeni nu e de fapt familia ta.
Să fi avut Zeituni dreptate? Venisem în Kenya cu gândul de a integra lumile pe care le ştiam într-un tot unitar, armonios. Când colo, diferenţele erau parcă şi mai prezente, manifestându-se chiar şi în mijlocul celor mai simple activităţi casnice. Mi-a venit în minte dimineaţa anterioară, când mă dusesem cu Auma să rezervăm bilete. Agenţia turistică era proprietatea unor asiatici; majoritatea firmelor mici din Nairobi erau deţinute de asiatici. Aumei i s-a ridicat imediat tensiunea.
- Vezi cât sunt de aroganţi? mi-a şoptit în timp ce o indiancă le spunea funcţionarilor negri ce au de făcut. Îşi spun „kenyeni", când de fapt nu vor să aibă nimic de-a face cu noi. Cum strâng nişte bani, îi trimit la Londra sau la Bombay.
Atitudinea ei m-a scos din sărite.
- Cum poţi să-i condamni pe asiatici că îşi trimit banii în străinătate după tot ce s-a întâmplat în Uganda?, am întrebat-o.
După care am început să-i povestesc despre prietenii mei indieni şi pakistanezi din State, oameni care au sprijinit cauza negrilor şi care mi-au împrumutat bani când am fost strâmtorat şi care m-au primit în casa lor când n-aveam unde să dorm. Acum părea de neclintit.
- Of, Barack, uneori eşti atât de naiv!
M-am uitat la ea, dar privea pe fereastră. Oare ce sperasem să obţin cu teoria pe care i-o ţinusem? Formulele mele, altfel simple, privind solidaritatea cu Lumea a Treia aveau prea puţină relevanţă în Kenya. Aici, cetăţenii de origine indiană erau precum chinezii din Indonezia sau coreenii din sudul oraşului Chicago, intruşi care se pricepeau la comerţ şi nu se amestecau cu alte comunităţi, oameni care reprezentau marginile sistemului de caste rasiale, mult mai vizibile şi mai

vulnerabile în faţa urii. Nu era vina nimănui în mod special. Era doar o chestiune care ţinea de istorie, un fapt de viaţă nefericit.
în orice caz, divizarea din Kenya nu se oprea aici; în permanenţă se trasau linii şi mai fine. între cele 40 de triburi de culoare ale ţării, de pildă. Şi ele erau un fapt de viaţă. Printre prietenii Aumei, kenyeni tineri cu diplomă universitară, educaţi în spiritul naţiunii şi al rasei, pornirile tribale nu erau prea des întâlnite; tribul devenea important doar când se gândeau la căsătorie sau, în cazul celor mai înaintaţi în vârstă, pentru care tribul putea constitui un avantaj ori, dimpotrivă, un dezavantaj, în urmarea carierei. Existau totuşi şi excepţii. Mulţi kenyeni se foloseau în continuare de hărţi de identitate mult mai vechi, de un tip de fidelitate cu rădăcini străvechi. Până şi Jane sau Zeituni spuneau uneori lucruri care mă luau prin surprindere. „Cei din tribul Luo sunt oameni inteligenţi, dar leneşi", afirmau ele. Sau „populaţia Kikuyu e cu ochii numai după bani, dar sunt şi mai muncitori" ori „Vezi prea bine ce s- a întâmplat cu ţara asta de când ăia din tribul Kalenjin au preluat conducerea".
Auzind stereotipurile avansate de mătuşile mele, încercam să le explic că nu gândeau corect.
- Mentalitatea asta e cea care ne trage înapoi, le spuneam. Toţi facem parte dintr-un singur trib. Tribul negru. Tribul uman. Uite ce-a făcut mentalitatea de trib în Nigeria şi în Liberia.
- Toţi vest-africanii sunt nebuni, răspundea Jane. Ştii că erau canibali, nu?
- Vorbeşti exact ca taică-tu, Barry, intervenea şi Zeituni. Şi el avea asemenea idei despre oameni.
Cu alte cuvinte, şi el era tot un naiv, şi lui îi plăcea să contrazică istoria şi uite unde a ajuns...
Camioneta s-a oprit brusc, trezindu-mă din reverie. Ajunsesem în dreptul unei mici plantaţii, iar şoferul nostru, Francis, ne-a spus tuturor să rămânem pe locurile noastre. După câteva minute, a ieşit din casă cu o fetiţă de 12, poate 13 ani, îmbrăcată în pantaloni din denim, cu o bluză apretată şi care ducea o mică geantă de voiaj.

Francis a ajutat-o să se urce în spatele camionetei şi i-a indicat locul liber de lângă Auma.
- E fiica ta? l-a întrebat Auma, făcându-i loc fetei.
- Nu, e fata soră-mii, a răspuns Francis. îi plac animalele şi mă roagă de multă vreme s-o iau şi pe ea. Sper că nu vă supăraţi.
Toţi au făcut semn din cap că nu se supără şi i-au zâmbit fetei, care ascundea cu stoicism faptul că nu agrea atenţia ce i se acorda.
- Cum te cheamă? a întrebat-o englezoaica, doamna Wilkerson.
- Elizabeth, a răspuns fata în şoaptă.
- Elizabeth, poţi să dormi în cort cu mine dacă doreşti, i-a spus Auma. Fratele meu sforăie.
- N-o asculta, am spus strâmbându-mă şi am servit-o cu biscuiţi.
Elizabeth a luat unul şi l-a ronţăit cu mare atenţie pe margini. Auma a luat pachetul cu biscuiţi şi s-a întors spre Mauro.
- Te rog, i-a spus.
Italianul a zâmbit şi a luat un biscuit, apoi Auma i-a servit şi pe ceilalţi.
Drumul ducea acum spre coline mai răcoroase, unde femei desculţe cărau vreascuri pentru foc şi apă, iar câţiva băieţi mânau măgarii înhămaţi la căruţele şubrede. Plantaţiile erau din ce în ce mai rare, în locul lor apăruseră arbuşti cu crengile încâlcite şi apoi o zonă împădurită. La un moment dat, copacii din stânga drumului au dispărut dintr-odată, făcând loc cerului larg deschis.
- Marele Rift African, ne-a anunţat Francis.
Am coborât din camionetă şi ne-am aliniat pe marginea unui povârniş de unde se vedea tot orizontul de apus. La sute de metri sub noi se întindeau petice stâncoase şi savane ce acopereau o câmpie nesfârşită care se îngemăna la un moment dat cu cerul, acoperit de nori albi, pufoşi. La dreapta, o stâncă solitară se ridica precum o insulă într-un ocean liniştit; sub ea, un şir de culmi tocite şi umbrite. Se vedeau numai două indicii care aminteau de prezenţa umană - un drum îngust ce ducea spre vest şi o staţie de satelit cu o antenă albă ca un platou masiv orientat către cer.
La câţiva kilometri spre nord, am ieşit de pe autostradă şi am intrat pe un drum acoperit cu pietriş fin. Mergeam încet: în anumite locuri,

adevărate cratere se căscau în şosea şi când se întâmpla să mai vină şi câte un camion din direcţia opusă Francis conducea camioneta foarte aproape de terasament. Am ajuns, într-un târziu, la drumul pe care îl văzusem de sus şi am început să traversăm valea. Peisajul era arid, format din tufişuri uscate şi arbuşti ghimpaţi, pietriş şi petice de stâncă închise la culoare. Am trecut pe lângă turme mici de gazele; o antilopă gnu păştea, singură, la rădăcina unui copac; în depărtare se zăreau, abia-abia, zebre şi girafe. Timp de o oră n-am văzut picior de om, până când ne-am întâlnit cu un păstor Masai, înalt şi subţire ca toiagul pe care îl ţinea în mână, care mâna o cireadă de vite cu coarne lungi peste o întindere de pământ uscat.

Nu întâlnisem decât câţiva locuitori Masai la Nairobi, dar citisem destul de mult despre populaţia Masai. Cunoşteam faptul că sunt un popor de păstori şi că sunt neînfricaţi în luptă, calităţi care le câştigaseră un respect amestecat cu ranchiună din partea englezilor, astfel încât, chiar în timp ce se încălcau tratate, iar populaţia Masai fusese practic îngrădită în rezervaţii, tribul a căpătat o aură mitologică, în pofida înfrângerii suferite, aşa cum s-a întâmplat şi cu indienii Cherokee şi Apache din America, înfăţişaţi precum nişte nobili sălbatici pe ilustrate şi în cărţile de călătorii. Ştiam, de asemenea, că admiraţia occidentalilor faţă de populaţia Masai i-a înfuriat de-a dreptul pe kenyeni, care îi considerau pe aceşti oameni o ruşine şi care urmăreau să le ia acestora pământurile. Guvernul a încercat să le impună copiilor Masai învăţământul obligatoriu şi să le acorde adulţilor nişte titluri de proprietate. Aceasta ar fi fost povara omului negru, aceea de a-i civiliza pe cei mai puţin norocoşi din stirpea lor. M-am întrebat cam cât ar mai fi putut rezista localnicii Masai. în Narok, un mic orăşel unde am oprit să alimentăm şi să luăm prânzul, un grup de copii îmbrăcaţi în pantaloni scurţi de culoare kaki şi tricouri jerpelite au înconjurat camioneta manifestând un entuziasm agresiv faţă de concetăţenii lor din Nairobi, încercând să ne vândă mărgele şi gustări. Două ore mai târziu, când am ajuns la poarta care delimita intrarea în rezervaţie, un bărbat Masai înalt, cu o şapcă pe

care scria Yankees şi duhnind a bere, a băgat capul pe geamul camionetei şi ne-a propus să facem un tur al unui sat tradiţional Masai.
- Vă costă numai 40 de şilingi, ne-a anunţat el cu un zâmbet. Pentru fotografii trebuie să plătiţi în plus.
în timp ce Francis discuta cu directorul rezervaţiei în biroul acestuia, noi am coborât toţi din maşină şi l-am urmat pe bărbat până la un fel de tabără circulară înconjurată de arbuşti spinoşi. în tot perimetrul acela se aflau mici colibe făcute din noroi şi bălegar; în centrul taberei, mai multe vite şi câţiva copii goi-puşcă împărţeau ţarcul plin de noroi. Câteva femei ne-au făcut semn să ne apropiem şi să admirăm tărtăcuţele acoperite cu mărgele, iar una dintre ele, o tânără frumuşică care ţinea în spate un bebeluş, mi-a arătat o monedă americană de 25 de centi care ajunsese, prin nu ştiu ce împrejurări, în mâna ei. I-am dat în schimbul ei câţiva şilingi, iar ea m-a invitat în coliba ei. Era un loc înghesuit, întunecat, înalt de numai un metru şi jumătate. Femeia mi-a spus că acolo găteau, dormeau şi ţineau viţeii abia fătaţi, ea şi familia ei. Fumul era înecăcios şi după un minut am fost nevoit să ies, ca să nu mai spun că a trebuit să mă abţin să nu alung muştele care formaseră două inele în jurul ochilor umflaţi ai bebeluşului.
Când ne-am întors la camionetă, Francis ne aştepta. Am trecut de poartă şi am luat-o pe un drum ce urca pe o colină mică lipsită de vegetaţie. De cealaltă parte a colinei am văzut cel mai frumos peisaj din viaţa mea. Se întindea parcă la nesfârşit, câmpii netede care alternau cu dealuri modeste, castanii şi suple precum spinarea unui leu, cu marginile încreţite de şiruri lungi de păduri şi punctate ici-colo cu copaci cu spini. La stânga noastră era o turmă de zebre, ridicol de simetrice în dungile lor, care păşteau iarba de culoarea grâului; la dreapta, un grup de gazele se îndreptau sărind spre tufişuri. în mijlocul perimetrului, mii de antilope cu capetele plecate şi umeri lăsaţi care păreau prea grele pentru picioarele lor extrem de subţiri. Francis a manevrat uşor camioneta printre animale, iar acestea s-au dat la o parte din calea noastră, după care s-au apropiat din nou precum un

banc de peşti, iar copitele lor atingeau pământul aşa cum lovesc valurile oceanului ţărmul.
M-am uitat la Auma. O ţinea pe Elizabeth pe după umăr şi amândouă aveau imprimat pe chip acelaşi zâmbet liniştit.
Am ridicat tabăra pe malurile unui pârâiaş cu apa murdară, lângă un curmal plin de grauri gălăgioşi, cu penaj albastru. Se făcuse târziu, dar după ce ne-am instalat corturile şi am strâns vreascuri pentru foc am mai avut timp pentru o scurtă excursie lângă o oază unde se adăpau antilope topi şi gazele. Când neam întors, focul de tabără se înteţise şi ne-am aşezat să savurăm tocăniţa lui Rafael, iar Francis a început să ne povestească câte ceva despre el. Era însurat, avea şase copii şi locuia cu familia la o fermă în centrul Kenyei, zonă populată de tribul Kikuyu. Avea o jumătate de hectar de arbori de cafea şi porumb; în zilele libere, el prăşea şi semăna pământul. îi plăcea munca la agenţia de turism, dar ura faptul că stătea departe de familie.
- Dacă aş putea, m-aş ocupa numai de agricultură, a spus el, dar este imposibil din cauza KCU.
- Ce este KCU? am întrebat.
- Uniunea producătorilor de cafea din Kenya[59]. Sunt nişte pungaşi. Ei reglementează tot, ce putem planta, când putem planta. Nu pot să-mi vând cafeaua decât lor, iar ei o vând mai departe peste Ocean. Nouă ne spun că au scăzut preţurile, dar eu ştiu că ei iau de 100 de ori mai mult decât mi-au plătit mie. Şi restul unde se duce?

Francis şi-a clătinat capul a dezgust.

- E groaznic când guvernul fură de la propriul popor.

- Vorbeşti fără reţineri, a intervenit Auma.
- Dacă mai mulţi oameni ar protesta, poate lucrurile s-ar schimba, a răspuns el ridicând din umeri. Gândiţi-vă numai la drumul pe care am călătorit azi venind în vale. Drumul ăla a fost, pasămite, reparat anul trecut. Dar au folosit numai pietriş care s-a împrăştiat la prima ploaie.

Banii „economisiţi” s-au dus probabil într-o casă de lux a vreunui mahăr.
Francis a rămas cu ochii ţintă către foc, aranjându-şi mustaţa cu degetele.
- Presupun că nu e numai vina guvernului, a adăugat după un timp. Chiar şi când lucrurile sunt făcute cum se cuvinte, intervine problema impozitelor - or, noi, kenyenii, nu prea ne plătim taxele. Nu avem încredere să le dăm banii noştri unor necunoscuţi. Oamenii săraci au pe bună dreptate bănuielile lor. Numai că şi barosanii care deţin camioanele care folosesc drumurile refuză
să-şi plătească impozitele. Mai degrabă şi-ar vedea utilajele distruse decât să renunţe la o parte din profituri. Aşa ne place nouă să gândim. Pasăm problema altcuiva.
Am aruncat un vreasc pe foc.
- Nici în America oamenii nu gândesc cu mult diferit, i-am spus lui Francis.
- Poate că ai dreptate, mi-a răspuns, dar, vezi tu, o ţară bogată cum e America îşi poate permite să greşească.
în acel moment, doi localnici Masai s-au apropiat de foc. Francis i-a primit bucuros şi, după ce aceştia s-au aşezat pe o bancă, ne-a explicat că ei aveau să ne asigure paza pe timpul nopţii. Erau doi bărbaţi tăcuţi, frumoşi, cu pomeţi accentuaţi şi mai mult de lumina împrăştiată de foc, cu braţe şi picioare suple care se conturau pe sub veşmintele din pânză colorată numite shukas şi care îşi înfipseseră suliţele în pământul din faţa lor, suliţe ce aruncau umbre lungi spre copaci. Unul dintre ei, pe nume Wilson, vorbea swahili şi ne-a spus că locuia într-o rezervaţie la câţiva kilometri spre est. Partenerul lui, mai tăcut, a început să înţepe întunericul cu lumina lanternei. Auma a întrebat dacă tabăra fusese atacată vreodată de animale. Wilson a rânjit.
- N-a fost nimic serios, a zis. Dar, în caz că aveţi nevoie la toaletă pe timpul nopţii, să ne spuneţi, o să meargă unul dintre noi cu dumneavoastră.
Francis i-a întrebat pe cei doi despre comportamentul diferitelor animale, iar eu m-am dus ceva mai departe de foc, să mă uit la stele.

Trecuseră mulţi ani de când nu mai văzusem o asemenea privelişte; departe de luminile oraşului, erau proeminente şi rotunde şi strălucitoare ca nişte pietre preţioase. Am văzut un petic lăptos pe cerul senin şi m-am îndepărtat şi mai mult, crezând că poate era din cauza fumului, apoi mi-am spus că poate era doar un nor. Mă întrebam de ce norul acela era nu se deplasa deloc, când am auzit paşi în spatele meu.

- Cred că aceea este Calea Lactee, a spus domnul Wilkerson, privind şi el cerul.

- Serios?

A ridicat mâna şi a trasat conturul constelaţiei, indicându-mi şi Steaua Sudului. Era un bărbat scund, cu glas blând, ochelari rotunzi şi păr blond cam neîngrijit. Iniţial am crezut că era contabil sau profesor şi că îşi petrecuse mai toată viaţa închis într-un birou. Dar pe parcursul acelei prime zile am observat că avea o sumedenie de cunoştinţe practice, genul de informaţii pe care mi-ar fi plăcut să le ştiu, dar pe care nu reuşisem să le acumulez. Vorbea cu Francis despre motoarele maşinilor Land Rover, şi-a ridicat cortul înainte ca eu să apuc să înfig primul ţăruş şi părea a cunoaşte numele tuturor păsărilor şi copacilor pe lângă care treceam.

Aşa că nu m-a surprins deloc când mi-a spus că îşi petrecuse copilăria în Kenya, pe o plantaţie de ceai din regiunea White Highlands. Nu vorbea cu plăcere despre trecut; n-a pomenit decât de faptul că familia vânduse pământul după cucerirea independenţei şi se mutase în Anglia, unde s-a stabilit într-o suburbie liniştită a Londrei. Studiase medicina, pe care a practicat-o la National Health Service[60] din Liverpool, unde o cunoscuse pe soţia lui, medic psihiatru. După câţiva ani a convins-o să călătorească împreună cu el în Africa. Au decis să nu rămână în Kenya, unde - comparativ cu alte ţări africane - erau cam prea mulţi doctori, dar s-au stabilit în Malawi, unde lucrau amândoi de cinci ani, sub contract guvernamental.

- Sunt şeful unei echipe formate din opt medici, care răspund de o regiune cu o populaţie de jumătate de milion de locuitori, îmi povestea

el acum. Ducem în permanenţă lipsă de materiale, pentru că cel puţin jumătate din achiziţiile guvernului ajunge pe piaţa neagră. Aşa că ne concentrăm pe elementele de bază, şi oricum în Africa de asta este nevoie. Oamenii mor de boli care altfel pot fi prevenite. Dizenterie. Pojar. Şi-acum SIDA - rata infecţiilor în unele sate a ajuns la 50%. Te scoate din minţi, nu alta!
Poveştile lui erau cumplite, dar, pe măsură ce îmi povestea despre sarcinile care îi umpleau viaţa - săparea puţurilor, educarea muncitorilor în vederea vaccinării copiilor, distribuirea de prezervative -, în vocea lui nu se simţea nici cinism, nici sentimentalism. L-am întrebat ce anume îl determinase de fapt să se întoarcă în Africa, iar el mi-a răspuns fără ezitare, ca şi cum ar fi auzit întrebarea de mai multe ori.
- Consider că aici e căminul meu, cred. Oamenii, pământul.
Şi-a scos ochelarii pe care i-a şters cu batista.
- Ciudat, dacă vrei să ştii. Dacă ai apucat să trăieşti aici o vreme, viaţa din Anglia pare teribil de aglomerată. Englezii au infinit mai mult, dar se bucură mult mai puţin de ceea ce au. Acolo m-am simţit ca un străin.
Şi-a aşezat din nou ochelarii pe nas şi a ridicat din umeri.
- Sigur că sunt conştient de faptul că la un moment dat voi fi înlocuit. Asta face parte din profesia mea - să devin, la un moment dat, redundant. Medicii cu care lucrez în Malawi sunt absolut extraordinari. Competenţi. Dedicaţi. Dacă am putea măcar să construim un spital pentru instruirea medicilor, dacă am avea nişte unităţi decente, numărul medicilor de-acolo s-ar tripla. Şi- apoi...
- Şi-apoi?
S-a întors cu faţa la focul de tabără şi am avut senzaţia că detectez un uşor tremurat în vocea lui.
- Poate că nu voi putea numi niciodată locul ăsta ca fiind casa mea, a mai spus. Ştii ce se spune despre păcatele tatălui. Am învăţat să accept asta.
A făcut o scurta pauză, apoi s-a uitat la mine.
- Dar iubesc locurile astea, a spus înainte de a se duce înapoi la cort.

Zorii. La est, cerul se luminează deasupra pădurii, căpătând nuanţe de albastru, portocaliu şi galben aprins. Norii îşi pierd treptat din tenta purpurie, apoi se împrăştie, lăsând în urma lor o singură stea. în timp ce părăsim tabăra, vedem o turmă de girafe, cu gâturile lungi înclinate în acelaşi unghi, aproape negre la culoare pe fundalul roşu al soarelui care se înălţa, precum nişte siluete bizare pe cerul străvechi.
Aşa a fost tot restul zilei, am privit totul prin ochii unui copil, iar lumea era ca o carte cu desene în relief, o fabulă, un tablou de Rousseau. O familie de lei
care căscau întinşi pe iarba culcată. împrejurul mlaştinilor, bivoli cu coarne care semănau cu nişte peruci ieftine, pe spatele cărora tronau păsări care ciuguleau insectele de pe pielea acoperită cu noroi. Hipopotami în albiile râurilor cu apă de mică adâncime, cu ochi roz şi nări ca nişte mărgele care pluteau pe suprafaţa apei. Elefanţi care mişcau din urechile lor ca frunzele de varză.
Dar, mai presus de toate, starea de calm care se potrivea peisajului. La asfinţit, nu departe de tabăra noastră, am văzut o haită de hiene care se hrăneau din carcasa unei antilope gnu. în lumina portocalie arătau ca nişte diavoli, cu ochi negri cum e cărbunele şi bărbiile acoperite sânge. Lângă ele, un stol de vulturi îşi aşteptau rândul, cu priviri aspre şi răbdătoare, ţopăind cocoşaţi de colo colo ori de câte ori hienele se apropiau prea mult. Era o scenă sălbatică pe care am privit-o vreme îndelungată, urmărind viaţa hrănindu-se pe sine, într-o linişte întreruptă numai când vreun os era crăpat sau adia vântul sau când vreun vultur dădea din aripi pentru a se înălţa în zbor, până în clipa în care, ajuns la o anumită altitudine, aripile lungi şi graţioase rămâneau nemişcate. Mi-am spus că aşa trebuie să fi arătat scena Creaţiei. Aceeaşi linişte, aceleaşi sunete produse de oase crăpate. în lumina amurgului, dincolo de acel deal, mi-am imaginat primul om păşind gol, cu pielea aspră, apucând o bucată de cremene în mâna neîndemânatică, înainte de a găsi cuvinte care să exprime teama, bucuria sau uimirea faţă de măreţia cerului, înainte de a căpăta conştiinţa propriei condiţii de muritor. Ce bine ar fi dacă ne-am putea

aminti măcar acel prim pas, acel prim cuvânt - acele vremuri dinainte de Turnul Babei.
Seara, după cină, am stat iar de vorbă cu paznicii noştri Masai. Wilson ne-a dezvăluit că atât el, cât şi prietenul lui deveniseră de curând ceea ce se numeşte moran, adică membri ai clasei de celibatari războinici care se aflau la baza legendei Masai. Amândoi uciseseră câte un leu pentru a-şi dovedi bărbăţia şi participaseră la nenumărate expediţii de capturare a vitelor[61]. Dar acum nu mai existau războaie, iar furturile de vite erau o acţiune periculoasă, numai anul trecut un alt prieten al lor fusese ucis de un fermier Kikuyu. Până la urmă, Wilson a decis că statutul de moran era o mare pierdere de timp. A căutat de lucru la Nairobi, dar fiindcă avea prea puţină şcoală nu şi-a găsit decât o slujbă de paznic la bancă. Plictiseala l-a înnebunit şi s-a întors în vale, să se însoare şi să crească vite. De curând, un leu îi mâncase o vacă şi, cu toate că era un act ilegal, Wilson, împreună cu alţi patru prieteni, l-au urmărit pe leu până în rezervaţie şi l-au ucis.
- Cum ucizi un leu? am întrebat.
- Cinci bărbaţi îl înconjoară şi aruncă cu suliţele în el, mi-a răspuns Wilson. Leul îl alege pe unul dintre ei pentru a-l ataca. Omul respectiv se ghemuieşte sub scutul lui, în timp ce ceilalţi patru duc acţiunea la bun sfârşit.
- Pare foarte periculos, am comentat, dându-mi imediat seama de ridicolul spuselor mele.
- De obicei ne alegem doar cu nişte zgârieturi, a spus el ridicând din umeri. Se întâmplă uneori ca numai patru oameni să se întoarcă în sat. Bărbatul nu părea a se lăuda, mai degrabă semăna cu un mecanic care încearcă să explice cât de complicată e o anumită reparaţie. Poate dezinvoltura lui a făcut-o pe Auma să îl întrebe unde se duce un om după ce moare, în credinţa tribului Masai. La început, Wilson a părut că nu pricepe întrebarea, dar pe urmă a zâmbit şi a început să dea din cap.

- Masai nu gândesc aşa, a spus el, aproape râzând, nu ne gândim la viaţa după moarte. După ce mori, nu mai e nimic. Te întorci în pământ. Asta e tot.

- Tu ce părere ai, Francis? a intervenit Mauro.

Francis citea o mică Biblie cu coperte roşii. A ridicat privirea şi a

zâmbit.

- Masaii sunt bărbaţi curajoşi, a spus el.

- Ai fost crescut în religia creştină? l-a întrebat Auma pe Francis.

Acesta a încuviinţat din cap.

- Părinţii mei s-au convertit înainte să mă nasc eu.
- Eu am abandonat biserica, a vorbit şi Mauro, uitându-se fix la foc. Prea multe reguli. Ce zici, Francis, nu ţi se pare că uneori creştinismul nu e chiar atât de bun? în Africa, misionarii au schimbat totul, aşa-i? Ei au adus... cum
îi spune?

- Colonialismul, l-am ajutat eu.

- Da, colonialismul. Religia albă, nu-i aşa? Francis şi-a aşezat Biblia în

poală.
- Genul ăsta de lucruri mă tulburau când eram copil. Misionarii erau şi ei oameni, deci supuşi greşelii ca toţi oamenii. Acum, că am şi eu o vârstă, înţeleg şi faptul că în unele locuri misiunea lor a eşuat. Dar asta nu înseamnă că Dumnezeu ar fi greşit. Eu îmi amintesc că unii misionari au hrănit oamenii pe timpul secetei. Alţii i-au învăţat pe copii să citească. Şi astfel au îndeplinit lucrarea lui Dumnezeu. Tot ce putem

face este să aspirăm la o viaţă întru Domnul, cu toate că nu vom atinge niciodată perfecţiunea Lui.
Mauro s-a dus în cort, iar Francis s-a întors la Biblia lui. Lângă el, Auma a început să-i citească o poveste lui Elizabeth. Dr. Wilkerson stătea cu genunchii adunaţi şi-şi cârpea pantalonii, în timp ce soţia lui se uita absentă la foc. M-am uitat la cei doi bărbaţi Masai, cu chipuri calme şi atente, şi m-am întrebat ce credeau oare despre noi, ceilalţi. Poate că ne considerau amuzanţi. Curajul şi duritatea lor m-au făcut să îmi pun la îndoială spiritul gălăgios. Şi totuşi, privind în jurul meu, mi-am spus că şi Francis, şi Auma, şi soţii Wilkerson dovediseră un curaj cel puţin la fel de admirabil. Poate că Africa avea nevoie disperată tocmai de genul acesta de curaj. De oameni oneşti, de bărbaţi şi femei cu bun-simţ, cu ambiţii care pot fi atinse şi cu hotărârea de a- şi vedea acele ambiţii atinse.
Focul începuse să se domolească şi toată lumea s-a dus rând pe rând la culcare. N-am rămas decât eu, Francis şi Masaii. M-am ridicat şi l-am auzit pe Francis intonând, cu voce gravă, un imn în dialectul Kikuyu, şi mi s-a părut că recunosc vag melodia. Am ascultat o vreme, pierdut în propriile gânduri. înapoi în cort, parcă simţeam că înţeleg cântecul de jale al lui Francis, care se înălţa spre cerul senin direct către Dumnezeu.
în ziua în care ne-am întors de la Mara am primit vorbă că sosise şi Roy, cu o
săptămână mai devreme decât îl aşteptam. Apăruse pe nepusă masa în Kariakor, cu o valiză în mână, spunând că nu mai avusese răbdare să stea la Washington şi că reuşise să găsească un zbor mai devreme. Toată familia s-a bucurat să-l vadă şi au aşteptat ca eu şi cu Auma să ne întoarcem ca să organizeze o mare petrecere. Bernard, cel care ne-a dat vestea, ne-a spus că eram aşteptaţi cât de curând; în timp ce vorbea n-avea stare, de parcă orice minut departe de fratele nostru cel mai mare ar fi însemnat o neglijare a îndatoririlor lui. însă Auma, încă înţepenită din cauză că două nopţi dormise în cort, a insistat că vrea să facă măcar o baie.

- Nu-ţi face griji, i-a spus ea lui Bernard. Lui Roy îi place să facă din orice un spectacol.
în apartamentul lui Jane era un adevărat vacarm când am ajuns. La bucătărie, femeile curăţau varză şi napi, tăiau pui şi amestecau într-un terci numit ugali. în sufragerie, copiii aranjau masa sau serveau băuturi răcoritoare adulţilor. Şi în mijlocul întregului vacarm stătea Roy pe canapea, cu picioarele întinse şi braţele sprijinite de spătarul canapelei, dând aprobator din cap. Ne-a făcut semn să ne apropiem şi ne-a îmbrăţişat pe fiecare. Auma, care nu-l mai văzuse de când se mutase în State, s-a dat un pas înapoi să-l vadă mai bine.
- Te-ai îngrăşat îngrozitor! i-a spus.
- Zici că m-am îngrăşat? a râs. Sunt bărbat, aşa că am un apetit pe măsură. Apropo..., mai zise el întorcând capul spre bucătărie, ce se mai aude cu berea aia?
Nici n-a terminat bine întrebarea, că a apărut şi Kezia cu o bere în mână, zâmbind bucuroasă.
- Barry, a vorbit ea în engleză, el este primul născut. Capul familiei.
O altă femeie, pe care n-o mai văzusem până atunci, îndesată şi cu un piept generos, care purta un ruj roşu aprins, s-a strecurat lângă Roy şi şi-a pus un braţ pe după umerii lui. Lui Kezia i-a dispărut zâmbetul şi s-a întors la bucătărie.
- Iubitule, i s-a adresat femeia lui Roy, pachetul de ţigări e la tine?
-Da, stai un pic...
Roy şi-a pipăit buzunarele cu grijă.
- Ai făcut cunoştinţă cu fratele meu, Barack? Barack, ea e Amy. Pe Auma deja o ştii.
Roy şi-a găsit ţigările şi a aprins una pentru Amy. Amy a tras cu poftă un fum şi s-a aplecat spre Auma, lăsând să-i iasă din gură rotocoale de fum în timp ce vorbea cu Auma.
- Sigur că o ştiu pe Auma. Ce mai faci? Dă-mi voie să-ţi spun că arăţi minunat! îmi place ce ţi-ai făcut la păr. Arată aşa de... natural!
Amy a întins mâna după sticla lui Roy, iar acesta s-a dus la masă. A luat o farfurie, apoi s-a aplecat să simtă aroma mâncărurilor din vasele aburinde.

- Chapo[62]! a exclamat el, punându-şi trei lipii pe farfurie. Sukuma-wiki[63]! a strigat apoi văzând frunzele de varză şi punându-şi un snop pe farfurie. Ugali[64]! a adăugat cu voce tare, tăindu-şi două felii de pâine din mălai.
Bernard şi copiii îl urmau pas cu pas, repetând cuvintele lui Roy pe un ton şi mai înalt. în jurul mesei, mătuşile noastre şi Kezia îi priveau cu ochi strălucind de satisfacţie. Era prima oară când le vedeam atât de fericite de când sosisem în Kenya.
După cină, Amy s-a dus să le ajute pe mătuşi să spele vasele, iar Roy s-a aşezat între mine şi Auma şi ne-a anunţat că avea planuri mari. Avea de gând să înfiinţeze o companie de import-export pentru comercializarea obiectelor kenyene de artizanat în State.
- Genţi cu motive africane numite chondos. Textile. Statuete din lemn. Toate astea se caută în America! Se vând la festivaluri, expoziţii de artă, în magazine de specialitate. Deja am cumpărat nişte mostre să le iau cu mine în State.

- Dar asta e o idee grozavă!, i-a spus Auma. Arată-mi ce-ai cumpărat.

Roy i-a spus lui Bernard să aducă mai multe plase de culoare roz din dormitor. în plase se aflau statuete din lemn, genul acela de obiecte produse în masă care se vând cu profit bun turiştilor din centrul oraşului. Auma le-a studiat cu o expresie circumspectă pe chip.
- Cât ai dat pe astea?
- Numai 400 bucata.
- Enorm! Frăţioare, ai fost tras pe sfoară. Bernard, de ce l-ai lăsat să de atâţia bani pe ele?
Bernard a ridicat din umeri. Roy era cam ofuscat.
- Ţi-am spus că sunt doar mostre, a adăugat el, punând statuetele înapoi în ambalajul original. Am făcut doar o mică investiţie, ca să pot vedea ce se doreşte pe piaţă. Nu poţi face bani dacă nu investeşti, nu-i aşa, Barack?
- Aşa zice lumea.
Roy şi-a recăpătat într-o clipă entuziasmul.

- Vezi? Odată ce mă familiarizez cu piaţa, voi putea să-i trimit comenzile lui Zeituni. O să punem bazele afacerii încet-încet. în-ce-ti-şor. După aceea, când vom avea un sistem stabil, Bernard şi Abo vor începe să lucreze pentru companie. Ce zici, Bernard? Poţi să lucrezi pentru mine.
Bernard a dat uşor din cap. Auma se uita cu atenţie la fratele ei mai mic, apoi s-a întors spre Roy.

- Ia spune, ce alt plan măreţ mai ai?

- Amy, a răspuns el zâmbind.

- Amy?

- Amy. O să mă-nsor cu ea.

- Poftim? Cât timp a trecut de când v-aţi văzut ultima oară?
- Doi ani. Trei. Ce mai contează?
- Dar nici măcar n-ai avut timp să chibzuieşti situaţia.
- E africancă. Măcar atâta lucru ştiu! Ea mă înţelege. Nu e ca femeile europene care îşi contrazic în permanenţă bărbaţii.
Roy a dat din cap cu emfază, apoi, ca şi cum ar fi fost tras de o lesă invizibilă, a sărit în picioare de pe canapea şi s-a dus la bucătărie. A luat-o pe Amy pe după gât şi a ridicat sticla de bere până aproape de tavan.
- Ascultaţi-mă! Acum, că ne-am strâns toţi, trebuie să închin un toast! în memoria celor care nu mai sunt printre noi. Şi fie ca totul să se termine cu bine!
Şi, cu o atitudine solemnă, a turnat berea pe podea. O parte din berea vărsată a ajuns pe pantofii Aumei.

- Ah! Ce faci? a ţipat Auma, sărind înapoi.

- Strămoşilor noştri le e sete, a spus Roy vesel. Aşa e obiceiul în Africa.

Auma a luat un şervet să se şteargă pe picioare.

- Asta se face când eşti în aer liber, Roy! Nu într-o casă de om! Fir-ar să fie, uneori eşti atât de nesimţit! Cine o să cureţe acum mizeria asta? Tu?

Roy se pregătea să-i dea replica, când a apărut Jane cu o cârpă în mână.

- Nu vă faceţi griji! a spus ea, ştergând pe jos. Hai să ne bucurăm că ne-a venit băiatul acasă.

Toată familia a decis ca după cină să ieşim să dansăm într-un club din apropiere. Am luat-o cu Auma înainte şi, în timp ce coboram scările întunecate, am auzit-o bombănind.

- Bărbaţii din neamu' Obama! Vi se trece totul cu vederea! Ai văzut cum îl tratează? Din punctul lor de vedere, Roy nu greşeşte niciodată. Uite, şi chestia asta cu Amy. E doar o idee care i s-a năzărit pentru că e singur. N-am nimic cu femeia, dar e la fel de iresponsabilă ca şi el. Iar când sunt împreună, scot ce-i mai rău unul din celălalt. Mama, Jane, Zeituni - toate ştiu asta. Dar îi spune vreuna ceva? Nu. Pentru că le este atât de frică să nu-l jignească, chiar dacă ce i-ar spune ar fi spre binele lui.

Auma a deschis portiera maşinii şi s-a uitat în spate, la restul familiei. Ieşeau pe rând din umbra aruncată de clădire, iar Roy îi acoperea pe toţi cu statura lui, precum un copac, iar braţele lui erau ca nişte ramuri întinse peste umerii mătuşilor lui. Când l-a văzut, Auma s-a mai înmuiat.

- Nu e vina lui, cred, a mai spus, pornind maşina. Vezi prea bine cum se poartă cu ele. El a fost mult mai legat de familie decât mine. În prezenţa lui, ele nu se simt judecate.

Clubul Garden Square nu era decât o bombă slab luminată, cu acoperiş jos. Când am ajuns noi, era deja aglomerat şi fumul de ţigară se ridica gros. Clienţii erau în mare parte africani, persoane de vârsta a doua,

funcţionari, secretare, lucrători guvernamentali care abia ieşiseră de la muncă, toţi adunaţi în jurul meselor instabile, din placaj. Am lipit două mese goale care zăceau lângă scena mică şi chelnerul a venit să ne ia comanda. Auma s-a aşezat lângă Amy.
- Deci, Amy, Roy spune că intenţionaţi să vă căsătoriţi.
- Da, nu-i aşa că e nemaipomenit? Este foarte simpatic! După ce lucrurile se mai liniştesc, mi-a spus că pot să mă duc la el în America.

- Dar nu te îngrijorează faptul că veţi sta despărţiţi o vreme? Adică...

- Te referi la alte femei?

Amy a început să râdă şi i-a făcut cu ochiul lui Roy.

- Sinceră să fiu, nu mă interesează.
Şi-a pus braţul cărnos peste umărul lui Roy.
- Atât timp cât se poartă frumos cu mine, poate să facă ce vrea. Nu-i aşa, iubitule?
Roy o privea inexpresiv, ca şi cum conversaţia nu ar fi fost despre el. Şi el, şi Amy aveau destule beri la bord şi am văzut cum Jane se uită neliniştită la Kezia. Am hotărât să schimb subiectul şi am întrebat-o pe Zeituni dacă mai fusese vreodată la clubul Garden Square.
- Eu? s-a mirat Zeituni de impertinenţa mea. Dacă vrei să ştii, Barry, acolo unde se organizează seri de dans, hop şi eu. Toată lumea de-aici o să-ţi spună că sunt campioană la dans. Ce zici, Auma?

- Zeituni este cea mai bună dansatoare. Zeituni a înclinat din cap cu

mândrie.
- Vezi? Nu, serios, Barry, mătuşica ta chiar ştie să danseze! Şi vrei să ştii cine a fost întotdeauna cel mai bun partener al meu? Taică-tu! Doamne, ce-i mai plăcea să danseze. Am participat la multe concursuri împreună când eram tineri. De fapt, am şi o poveste despre dragostea lui faţă de dans. Odată venise la Alego să îl viziteze pe bunicul tău.

Promisese că va face câteva treburi prin gospodărie pentru bătrân, nu mai ştiu despre ce era vorba, oricum, în loc să se ţină de treabă, şi-a dat întâlnire cu Kezia şi împreună s-au dus să danseze. Mai ţii minte, Kezia? Asta înainte ca ei să se căsătorească. Am vrut să merg şi eu cu ei, dar Barack mi-a spus că eram prea mică. Ce mai tura-vura, s-au întors târziu acasă şi Barack băuse cam mult. A încercat s-o strecoare pe Kezia în coliba lui, dar bătrânul era treaz şi i-a auzit venind. Chiar şi după ce îmbătrânise, bunicul tău auzea foarte bine. L-a strigat pe Barack să vină mai repede. Când Barack a intrat în colibă, bătrânul nu i-a spus nimic. Se uita la el şi sforăia ca un taur turbat. în tot acest timp mă uitam pe geam, pentru că eram sigură că bătrânul o să-l altoiască pe Barack, iar eu eram încă supărată pe el pentru că nu mă luase şi pe mine la dans. Nu mi-a venit să cred ce s-a întâmplat după aia. în loc să-şi ceară iertare că a venit târziu acasă, Barack s-a dus glonţ la fonograful bătrânului şi a pus un disc! După care s-a întors şi a strigat după Kezia, care se ascundea undeva afară. „Femeie!” a strigat Barack. „Treci aici!” Kezia a intrat imediat în casă, prea speriată să îl refuze, iar Barack a luat-o în braţe şi au început să danseze, învârtindu-se prin casa bătrânului, de parcă erau într-o sală de bal. Zeituni râdea, dând amuzată din cap.

- Acum, vorba e că nimeni nu îndrăznise vreodată să se poarte aşa cu bunicul tău, nici măcar Barack. Eram sigur că o să se aleagă cu o bătaie soră cu moartea. Bunicul tău n-a spus nimic. A stat acolo şi i-a privit. Apoi a strigat şi mai tare decât strigase Barack, scoţând un muget ca de elefant. „Femeie! Vino aici!” Iar mama mea, cea căreia tu îi spui Buni, a ieşit din coliba ei, în care cârpise haine până atunci. A întrebat de ce urlă toată lumea, iar bunicul tău s-a ridicat şi i-a întins mâna. Mama a clătinat puternic din cap şi l-a acuzat pe bunicul tău că vrea s-o facă de râs, dar el a fost atât de hotărât încât, cât ai clipi, toţi patru dansau, cei doi extrem de serioşi, iar femeile uitându-se una la alta, convinse că bărbaţii lor înnebuniseră.

Am râs toţi ascultând povestea, iar Roy a mai comandat un rând de băuturi pentru toată lumea. Am rugat-o pe Zeituni să-mi mai

povestească despre bunicul nostru, dar tocmai atunci trupa şi-a ocupat locurile pe scenă. Arătau cam jerpeliţi, dar, imediat ce au început să cânte, localul s-a transformat. Oamenii s-au repezit pe ringul de dans, mişcându-se în ritmul muzicii soukous[65]. Zeituni m-a luat de mână, Roy a luat-o pe Auma, iar Amy l-a apucat de mână pe Bernard şi, cât ai clipi, am început cu toţii să dansăm, mişcând din braţe, şolduri şi posterior; oameni negri ca tăciunele din tribul Luo, oameni cu pielea ciocolatie din triburile Kikuyu, Kamba, Meru şi Kalenjin zâmbeau, strigau şi se distrau de minune. Roy şi-a aruncat mâinile în sus întorcându-se încet, într-o mişcare ciudată în jurul Aumei, care râdea de cât era de caraghios fratele ei, şi exact în acel moment am văzut pe chipul fratelui meu aceeaşi expresie pe care o văzusem cu ani în urmă, în apartamentul lui Toot şi al bunicului din Hawaii, când Bătrânul m-a învăţat prima oară să dansez - o expresie de libertate de netăgăduit. După trei sau patru cântece, şi eu, şi Roy ne-am abandonat partenerele şi am ieşit în curtea din spatele localului, să ne savurăm berile. Aerul răcoros îmi gâdila nasul şi mă simţeam cam ameţit.

- Ce bine că suntem aici, am spus.

- Vezi bine. Cum le spui tu, ca un poet, a râs Roy, sorbind din bere.

- Vorbesc serios. Mă simt tare bine cu tine, cu Auma, cu toţi ai noştri.

Mă
simt ca şi cum.
Până să-mi termin fraza, am auzit zgomotul unei sticle sparte în spatele nostru. M-am întors şi am văzut doi bărbaţi în capătul opus al curţii, care îl împingeau pe un alt bărbat, mai scund decât ei. Căzut la pământ, bărbatul cel scund părea că-şi acoperă o tăietură de pe cap cu o mână; cu cealaltă încerca să se apere de loviturile unei bâte. Am făcut un pas spre ei, dar Roy m-a tras înapoi.

- Vezi-ţi de treaba ta, frăţioare, mi-a şoptit el. -Dar...

- Poate sunt poliţişti. Crede-mă, Barack, habar nu ai ce înseamnă să petreci o noapte într-o închisoare din Nairobi.
Bărbatul căzut la pământ se făcuse covrig, încercând să se apere de loviturile aplicate la întâmplare. Apoi, ca un animal încolţit care vede o portiţă de scăpare, s-a ridicat brusc în picioare şi s-a urcat pe o masă de unde să poată sări gardul. Atacatorii lui au avut un moment intenţia să-l urmărească, după care s-au decis că nu merita efortul. Unul dintre ei ne-a văzut, pe Roy şi pe mine, dar nu a spus nimic, apoi au intrat amândoi în local. M-am simţit dintr- odată foarte treaz.

- A fost groaznic, am spus.

- Mda... n-ai de unde să ştii ce-a făcut ăla. Mi-am masat ceafa.

- Când ai fost tu la închisoare?

Roy a mai luat o gură de bere şi s-a aşezat pe un scaun metalic.

- în noaptea în care a murit David.
M-am aşezat lângă el şi i-am ascultat povestea. Ieşiseră împreună să bea, căutau o petrecere. S-au dus cu motocicleta lui Roy la un club din apropiere, unde Roy a cunoscut o femeie. A pus ochii pe ea şi au început să vorbească.
I-a cumpărat o bere şi curând după aceea a apărut un bărbat care s-a luat de Roy. I-a spus acestuia că era soţul femeii şi a tras-o de mână. Femeia s-a zbătut şi a căzut, iar Roy i-a spus bărbatului s-o lase în pace. S-au luat la bătaie, a venit poliţia, Roy nu avea actul de identitate la el, aşa că l-au luat la secţie. L-au închis într-o celulă şi l-au lăsat acolo mai multe ore, până când David a reuşit să îl vadă.

Dă-mi cheile de la motor, ar fi spus David, mă duc să-ţi aduc actele.

Nu. Du-te acasă.

Dar nu poţi rămâne toată noaptea aici, frăţioare. Dă-mi cheile...

Roy a tăcut. Am stat aşa, uitându-ne la umbrele care se lăţeau peste gardul din grilaj.

- A fost un accident, Roy, am spus într-un târziu. Nu a fost vina ta. Nu te mai gândi la asta.

Am mai vrut să spun ceva, dar am auzit-o pe Amy strigând în spatele nostru, abia articulând cuvintele pe fundalul muzicii.

- Hei, voi ăştia doi! V-am căutat peste tot!

I-am făcut semn să ne lase în pace, dar Roy a sărit de pe scaun, trântindu-l la pământ.

- Hai, femeie, a spus el luând-o pe Amy pe după mijloc. Hai să dansăm.

Termen folosit în special în swahili pentru populaţia caucaziană (n.tr.)

KCU - acronim pentru Kenyan Coffee Union (n.tr.)

Sistemul de asistenţă medicală de stat din Regatul Unit (n.tr.)

în limba engleză, cattle raiding, adică furt de vite, obicei practicat de triburile rivale din Africa de Est şi nu numai (n.tr.)

Un fel de terci din mălai (n.tr.)

Specialitate africană din varză, ceapă şi condimente (n.tr.) Terci sau

pâine din mălai (n.tr.)

Gen de muzică de dans din Congo-Kinshasa şi Congo-Brazzaville (n.tr.

)Capitolul optsprezece

La ora cinci şi jumătate seara, trenul nostru pleca din vechea gară din Nairobi în direcţia Kisumu[66]. Jane hotărâse să rămână acasă, dar restul familiei era prezentă: Kezia, Zeituni şi Auma într-un compartiment,

Roy, Bernard şi cu mine, în cel de lângă. în timp ce toţi ceilalţi îşi aranjau bagajele în locurile destinate acestora, am reuşit să deschid un geam şi m-am uitat la şinele de tren din spatele nostru, şine care contribuiseră la istoria colonială a Kenyei.
Calea ferată fusese cel mai mare efort ingineresc din istoria Imperiului Britanic la momentul construirii ei - cu o lungime de aproape 1 000 de kilometri, unind Mombasa, la Oceanul Indian, cu ţărmul de est al Lacului Victoria. Proiectul a durat cinci ani şi a însemnat, totodată, sacrificarea vieţilor a sute de muncitori aduşi din India. Când a fost terminat, englezii şi- au dat seama că nu existau pasagerii care ar fi putut ajuta la amortizarea costurilor. De unde apariţia coloniştilor albi, consolidarea teritoriilor care ar fi putut ademeni nou-veniţii şi apariţia culturilor de cafea şi de ceai, care aduceau profit imediat. A fost necesar un aparat administrativ care să acopere suprafaţa teritoriului traversat de calea ferată, până în inima unui continent necunoscut. A fost nevoie şi de misionari şi de preoţi care să alunge temerile iscate de o ţară despre care nu se ştia mai nimic.
Pentru mine totul părea a ţine de istoria antică. Dar ştiam că 1895, când începuseră primele lucrări la calea ferată, fusese şi anul în care se născuse bunicul meu. Iar acum pornisem într-o călătorie către acele pământuri, care fuseseră cândva ale bătrânului Hussein Onyango. Gândul acesta mi-a adus în minte istoria căilor ferate şi m-a făcut să încerc măcar să-mi imaginez cum s- o fi simţit anonimul ofiţer britanic care călătorise prima oară cu trenul pe această rută, într-un compartiment luminat de o lampă cu gaz, de unde privea întinderile nesfârşite acoperite cu vegetaţie. Poate trăise un sentiment de triumf, poate simţise o mare încredere izvorâtă din lumina călăuzitoare a civilizaţiei occidentale care pătrundea în sfârşit în întunecimea Africii. Sau poate s-o fi gândit cu teamă că întregul proiect fusese nebunie curată şi că
acest teritoriu şi locuitorii lui aveau să trăiască infinit mai mult decât visurile imperiale. Am încercat să-mi imaginez africanul aflat de cealaltă parte a geamului, urmărind şarpele din oţel care scotea fum

negru în timp ce trecea prima oară pe lângă satul lui. O fi privit trenul cu invidie, sperând că poate într-o zi va călători şi el în acelaşi vagon în care călătorise englezul, eliberat de povara lui zilnică. Sau s-o fi cutremurat sub viziunea ruinelor şi a războiului?
Imaginaţia mea începea să dea greş, aşa că m-am întors în prezent, la peisajul presărat cu cocioabe care se întindeau în cartierele sărace de la poalele dealurilor din zare. Am trecut pe lângă o piaţă amenajată într-un astfel de cartier şi am văzut un şir de copii făcând cu mâna călătorilor din tren. Le-am făcut şi eu cu mâna şi am auzit-o pe Kezia, care vorbea în dialectul Luo, în spatele meu. Bernard m-a tras de cămaşă.
- Cică să nu mai scoţi capul pe geam, mi-a spus el. Zice că băieţii ăia or să arunce cu pietre în tine.
Unul dintre membrii personalului din tren a venit să ne ia comanda pentru cuşete şi să ne anunţe că începuseră să servească masa, aşa că ne-am dus cu toţii la vagonul-restaurant şi ne-am aşezat la mese. Vagonul era expresia unei eleganţe ofilite - lambriurile originale erau intacte, dar şterse, iar argintăria - cât se poate de autentică, dar desperecheată. Mâncarea era bună, berea era rece, iar la sfârşitul mesei am putut spune că sunt încântat.
- Cât facem până la Home Square?, am întrebat, luând şi ultimul strop de sos de pe farfurie.
- O să călătorim toată noaptea până la Kisumu, a spus Auma, apoi luăm un autobuz sau un microbuz cu care mai mergem încă vreo cinci ore.
- Apropo, nu se spune Home Square, ci Home Squared, m-a corectat Roy, în timp ce-şi aprindea o ţigară.
- Adică?
- Aşa spuneau copii din Nairobi, mi-a explicat Auma. Adică ai o casă obişnuită în Nairobi şi mai ai o casă la ţară, de unde sunt neamurile tale. Casa ta ancestrală. Până şi cei mai mari miniştri şi afacerişti gândesc aşa. Or fi având ei ditamai conacul în Nairobi, dar la ţară au o colibă şi se duc acolo o dată sau de două ori pe an. Dar, dacă îi întrebi

de unde sunt, îţi vor spune că acea colibă este adevărata lor casă. Când eram la şcoală şi voiam să spunem cuiva că mergem la Alego, era casa noastră la pătrat. Home Squared[67].
- Dar pentru tine, Barack, îi putem spune Home Cubed[68], a adăugat Roy, luând încă o gură de bere.
Auma a zâmbit şi s-a sprijinit de spătarul banchetei, ascultând ritmul roţilor pe şine.
- Trenul ăsta îmi readuce atât de multe amintiri. Mai ştii, Roy, ce ne bucuram când ştiam că trebuie să mergem acasă? E atât de frumos acolo, Barack! Nu seamănă deloc cu Nairobi. Şi Bunicuţa... este atâta de simpatică! O să o adori, Barack! E grozav de nostimă.
- Simţul umorului a fost cel care a ajutat-o să suporte Teroarea atâţia ani, a zis Roy.
- Cum adică Teroarea?
- Aşa îi spuneam noi bunicului nostru. Era un om tare rău.
- Măiculiţă, chiar că era rău! a comentat Roy, clătinând vesel din cap. Ne obliga să stăm la masă seara şi ne servea mâncarea în farfurii de porţelan, ca englezii. Dacă spuneai vreo prostie sau foloseai furculiţa greşită - trosc! Te lovea cu bastonul. Uneori nici nu ştiam de ce o încasam.
Zeituni a făcut semn cu mâna, a plictiseală, deloc impresionată.
- Voi nu l-aţi cunoscut decât când ajunsese bătrân şi fără vlagă. Când era tânăr, să te ţii! Eram preferata lui. Mă alinta ca pe un animal de companie. Dar, chiar şi-aşa, dacă făceam vreo prostie, mă feream de el toată ziua, aşa de sever era! Era sever chiar şi cu oaspeţii lui. Dacă avea oaspeţi, omora nu ştiu câte găini în cinstea lor. Dar, dacă nu respectau tradiţiile, dacă nu se spălau pe mâini înaintea unei persoane mai în vârstă, îi lovea fără ezitare, chiar şi pe adulţi.
- Nu pare a fi fost prea simpatic, am spus.
Zeituni a negat din cap.
- Să ştii că, în realitate, a fost un om foarte respectat, pentru că era un fermier bun. Ferma lui din Alego era una dintre cele mai mari din zonă. Se pricepea la grădinărit, din mâna lui creştea orice. învăţase diferite tehnici de la englezi. Când a lucrat ca bucătar pentru ei.

- N-am ştiu că a fost bucătar.
- Avea pământ, dar a fost bucătar multă vreme pentru albii din Nairobi.
A lucrat pentru oameni de seamă. în timpul războiului mondial a fost căpitan în armata britanică.
Roy a mai comandat o bere.
- Poate de asta a fost atât de rău.
- Ştiu şi eu? a zis Zeituni. Cred că asta a fost firea lui dintotdeauna. Tata a fost foarte strict, dar corect. Să vă spun o întâmplare de când eram doar o fetiţă. într-o zi a apărut la marginea fermei noastre un om care ţinea o capră în funie. Dorea să traverseze ferma, locuia de cealaltă parte a aşezării şi nu voia să ocolească prea mult. Aşa că bunicul vostru i-a spus: „Dacă eşti singur, poţi oricând traversa pe-aici. Dar azi nu te las, pentru că capra ta o să-mi mănânce plantele.” Dar omul nu l-a ascultat. S-a tot târguit cu bunicul vostru, căruia i-a promis că o să fie atent şi capra n-o să-i facă pagubă. Omul ăsta vorbea atât de mult, încât bunicul vostru m-a chemat şi mi-a spus „Du-te şi adu-mi-l pe Alego”. Ăsta era pumnalul lui...
- Adică un fel de macetă.
- Da, macetă. Avea două pe care le ascuţea tot timpul. Le ascuţea pe o piatră specială toată ziulica. Pe una o chema Alego. Pe cealaltă, Kogelo. Aşa că am alergat la colibă şi i-am adus-o pe cea pe care o chema Alego. Bunică-tu îi spune omului: „Uite ce e, ţi-am spus deja că nu pot să te las să treci, dar eşti prea încăpăţânat şi nu asculţi. Aşa că o să fac o învoială cu tine. Poţi să treci cu capra. Dar, dacă se atinge de o singură frunză, ce zic eu, de o jumătate de
frunză din plantele mele, atunci îţi omor capra.” Chiar dacă eram destul de mică mi-am dat seama că omul ăla era prost făcut grămadă, pentru că a acceptat învoiala făcută cu tata. Am pornit la drum, ăla cu capra în faţa noastră, iar noi la mică distanţă de el. Nu ştiu dacă am mers vreo cinşpe metri până când capra şi-a întins gâtul şi a început să rupă dintr-o frunză. în momentul ăla s-a auzit un şuierat şi am văzut cum tata i-a tăiat capul caprei în două. Proprietarul caprei a fost şocat, a început să ţipe: „Văleu! Văleu! Ce-ai făcut, Hussein Onyango?” Iar

bunicul vostru şi-a şters maceta de sânge şi a spus doar atât: „Dacă promit că fac un lucru, atunci îl fac. Altfel cum ar mai avea oamenii încredere în cuvântul meu?” Pe urmă, proprietarul caprei a vrut să-l dea în judecată pe bunicul vostru, să-l aducă în faţa mai-marilor tribului. Ăstora le-a fost milă de bărbat, că îşi pierduse capra, ceea ce nu era puţin lucru. Dar, când au aflat toată întâmplarea, l-au alungat. Ştiau că bunicul vostru avea dreptate, pentru că îl avertizase pe omul respectiv.
Auma a clătinat din cap.
- îţi poţi imagina, Barack? m-a întrebat. Jur că uneori am impresia că toate problemele din familia asta au început cu el. El a fost singurul a cărui părere conta pentru Bătrân. Singurul de care tata se temea.
Vagonul-restaurant se golise, iar chelnerul se foia nerăbdător de colo colo, aşa că am decis că e momentul să mergem la culcare. Cuşetele erau înguste, dar cearşafurile erau răcoroase şi primitoare. Am stat treaz până târziu, ascultând ritmul trenului şi respiraţia fraţilor mei şi rememorând poveştile despre bunicul nostru. Totul începuse cu el, spusese Auma. Ceea ce suna destul de corect. Dacă aş fi putut pune cap la cap povestea lui, poate că totul ar fi căpătat sens.
Am adormit într-un târziu şi am visat că mă plimb pe uliţa satului. Copii acoperiţi doar de şiraguri de mărgele se jucau în faţa colibelor rotunde, iar câţiva bătrâni îmi făceau cu mâna când treceam prin faţa lor. M-am depărtat şi am observat că oamenii se uită cu teamă la ceva din spatele meu şi s-au grăbit să intre în colibele lor. Am auzit răgetul unui leopard şi am alergat spre pădure, împiedicându-mă de rădăcini şi de cioturi de copaci şi liane, până când n-am mai putut şi am căzut în genunchi în mijlocul unui luminiş strălucitor. Cu respiraţia tăiată, m-am întors şi am văzut că ziua se transformase în noapte şi peste mine se profila o siluetă uriaşă, cât copacii de înaltă, care purta doar o cârpă ce-i acoperea bărbăţia şi o mască aproape fantomatică. Mă fixa cu ochi lipsiţi de viaţă şi am auzit o voce care a tunat, spunându-mi că sosise vremea, şi am început să tremur violent din toate încheieturile, de parcă eram gata să mă frâng…

M-am trezit plin de sudoare şi m-am lovit cu capul de lampa din tavan, aflată deasupra cuşetei. în întuneric, ritmul inimii mi s-a reglat uşor, dar n-am mai putut dormi.
Am sosit la Kisumu în zori şi am mers pe jos circa 800 de metri până la auto gară, care era plină de autobuze şi microbuze care îşi făceau loc în perimetrul plin de praf, în zgomotul claxoanelor. Pe aripile caroseriilor erau inscripţionate denumiri precum Love Bandit sau Bush Baby. De noi s-a apropiat o maşină care arăta ca vai de capul ei, cu anvelope tocite şi crăpate. Auma s-a urcat prima, dar a coborât imediat, posomorâtă.
- Nu sunt locuri.
- Nu îţi face griji, a liniştit-o Roy, în timp ce bagajele noastre erau trecute din mână în mână pentru a fi încărcate pe capota maşinii. Suntem în Africa, Auma... nu în Europa.

S-a întors şi i-a zâmbit unui tânăr care lua banii de călătorie.

- Ne găseşti şi nouă nişte locuri, frăţioare?

- Nici o problemă, a răspuns tânărul. Ăsta e un autobuz clasa-ntâi!
Călătoream deja de o oră, Auma stătea în poala mea, ţinând un coş plin cu napi şi un bebeluş, fetiţa unei alte călătoare.
- Mă întreb cum o fi să călătoreşti la clasa a treia, am spus, ştergându-mi o dâră de scuipat de pe mână.
Auma s-a văzut nevoită să dea la o parte cotul cuiva care îi apăruse direct în faţă.
- N-o să-ţi mai ardă de glume când o să ajungem la porţiunea de drum plină de hârtoape.
Din fericire, autostrada era destul de bine asfaltată. De o parte şi de cealaltă a drumului, peisajul era arid, se vedeau numai tufişuri uscate şi mici coline, din când în când câte o casă de cărămidă, apoi colibe din lut, cu acoperişuri conice, din paie. Am coborât la Ndori şi am mai pierdut două ore în aşteptarea altui microbuz, potolindu-ne setea cu o

limonadă leşinată şi privind nişte câini fără stăpân mârâind unii la alţii. Până la urmă, a apărut şi microbuzul care ne-a dus mai departe, pe un drum desfundat, spre nord. La un moment dat drumul s-a lăţit, iar noi am oprit într-un luminiş unde aşteptau doi tineri, la umbra unui pom. Când ne-au văzut, feţele li s-au luminat într-un zâmbet. Roy a sărit din microbuz şi i-a îmbrăţişat pe cei doi bărbaţi.

- Barack, m-a strigat el bucuros, ei sunt unchii noştri. El este Yusuf, mi l-a prezentat pe cel mai slăbuţ, cu mustaţă. Iar ăsta este Sayid, fratele cel mai mic al tatălui nostru, a mai spus el, arătând spre celălalt bărbat, mai plinuţ şi proaspăt bărbierit.

- Aaa, am auzit lucruri grozave despre tine, mi-a spus Sayid, zâmbindu-mi. Bine ai venit, Barry! Bine ai venit! Hai, dă-mi mie bagajele tale!

I-am urmat pe Yusuf şi pe Sayid pe un drum perpendicular pe şoseaua principală, până când am ajuns la un gard viu, destul de înalt, dincolo de care se afla o aşezare destul de mare. în mijlocul ei trona o casă rectangulară, cu acoperiş jos, din tablă ondulată, cu pereţi din beton cam deterioraţi pe o parte, sub care se vedea gletul din lut de culoare maro. O explozie de flori de bougainvillea, sau floarea de hârtie, ni se înfăţişa în roşu, roz şi galben, şi se întindea de o parte a perimetrului în direcţia unui rezervor de apă din beton, iar pe pământul bătătorit fusese construită o colibă rotundă, înconjurată de vase din lut din care ciuguleau câteva găini, într-un ritm alternativ. în curtea mare din spatele casei am mai văzut încă două colibe, care se ridicau din iarbă. Sub un copac înalt de mango, două vaci costelive, cu pieile roşietice, s-au uitat o clipă la noi, după care au continuat să pască.

Home Squared.

- Ei, Obama!

Din casa principală a ieşit o femeie cu capul acoperit de o eşarfă, ştergându- se pe mâini pe marginile fustei sale înflorate. Semăna la faţă cu Sayid, avea tenul neted şi osatura proeminentă şi îi râdeau ochii în cap. I-a îmbrăţişat pe Auma şi pe Roy cu patos, de parcă ar fi vrut să-i pună la pământ, apoi s-a întors către mine şi mi-a strâns mâna cu putere.

- Halo! a spus ea, pasămite în engleză.

- Musawa! am răspuns în Luo. A râs şi i-a spus ceva lui Auma.

- Zice că visează de mult la ziua asta, în care să-l cunoască pe fiul fiului ei. Spune că i-ai adus o mare bucurie. Zice că acum ai ajuns în sfârşit acasă.

Bunicuţa a făcut un semn cu capul şi m-a strâns în braţe, apoi ne-a condus pe toţi în casă. Câteva ferestre micuţe lăsau lumina după-amiezii să pătrundă în casa mobilată modest - câteva scaune din lemn, o măsuţă pentru servit cafeaua şi o canapea uzată. Pe pereţi erau expuse diverse amintiri de familie: diploma de la Harvard a Bătrânului, fotografii cu el şi cu Omar, unchiul care plecase în America cu 25 de ani în urmă şi nu se mai întorsese. Lângă toate acestea, două fotografii mai vechi, îngălbenite, într-una o tânără înaltă cu ochi arzători şi un bebeluş dolofan în braţe, iar lângă ei, o altă fată; în cea de-a doua, un bărbat în vârstă care şedea într-un fotoliu cu spătar înalt. Bărbatul era îmbrăcat într-o cămaşă apretată şi cuanga[69]; stătea picior peste picior, ca un englez, dar în poală ţinea un fel de bâtă, o ghioagă cu capătul înfăşurat în piele de animal. Pomeţii lui înalţi şi ochii înguşti îi dădeau chipului un aer oriental. Auma a venit lângă mine.

- El este. Bunicul nostru. Femeia din fotografie este cealaltă bunică a noastră, Akumu. Fata este Sar ah. Iar bebeluşul... este Bătrânul.

M-am uitat cu atenţie la fotografii, timp îndelungat, apoi am mai observat o altă poză pe perete. Era o fotografie sepia, cu o amprentă de epocă, în genul vechilor reclame la Coca-Cola, în care vedeam o femeie albă cu păr negru, des şi ochi visători. Am întrebat-o ce era cu fotografia aceea şi Auma s-a întors spre Bunicuţa, care a răspuns în Luo.

- Zice că e una din nevestele bunicului nostru. Le-a spus tuturor că s-a însurat cu ea în Birmania, unde a făcut războiul.

- Nu prea arată a birmaneză, ce zici, Barack? m-a întrebat Roy râzând.

Am negat din cap. Semăna cu mama mea.

Am luat loc în sufragerie şi Bunicuţa ne-a făcut ceai. Ne-a povestit că îi mergea bine, cu toate că cedase nişte pământ unor rude, pentru că nu putea să-l lucreze numai cu Yusuf. Paguba şi-o acoperea vânzând pachete de prânz copiilor de la şcoala din apropiere şi mărfuri pe care le aducea de la Kisumu când avea ceva bănuţi puşi deoparte. Singurele ei probleme reale erau acoperişul casei - ne-a arătat câteva raze de lumină care pătrundeau prin el - şi faptul că de un an nu mai avea nici o veste de la fiul ei Omar. M-a întrebat dacă l-am văzut cumva; i-am spus că nu. A bombănit ceva în Luo, apoi a strâns ceştile goale.

- Te roagă, când îl vezi, să-i spui că nu doreşte nimic de la el, mi-a şoptit Auma. Vrea doar ca el să vină să-şi vadă mama.M-am uitat la bunica mea şi, prima oară de când ajunsesem acolo, mi s-a părut că îşi arată vârsta.

După ce ne-am desfăcut bagajele, Roy mi-a făcut semn să-l urmez în curte. Exact la marginea unui câmp de po-rumb care aparţinea vecinilor, la rădăcina unui copac de mango, am văzut două bucăţi rectangulare de ciment care ieşeau din pământ ca două sicrie abia dezgropate. Pe unul dintre morminte se afia o placă pe care scria HUSSEIN ONYANGO OBAMA, N. 1895, D. 1979. Celălalt mormânt era acoperit cu faianţă galbenă, iar acolo unde ar fi trebuit să fie piatra funerară, suprafaţa era goală. Roy s-a aplecat şi a înlăturat cu mâna un şir de furnici care înaintau de-a lungul mormântului.

- Au trecut şase ani, a spus Roy. Şase ani şi încă nu există o placă comemorativă pentru cel îngropat aici. Ascultă ce-ţi spun, Barack, când oi muri, să pui o placă cu numele meu pe mormânt.

A clătinat încetişor din cap, apoi s-a dus înapoi în casă.

Cum aş putea explica emoţiile care m-au încercat în ziua aceea? îmi amintesc fiecare moment, secvenţă cu secvenţă. îmi amintesc că în după-amiaza aceea am însoţit-o pe Bunicuţa la piaţă, cu Auma, o piaţă

amenajată în luminişul în care ne lăsase microbuzul, luminiş plin acum de femei care stăteau pe rogojini din paie, cu picioarele cafenii întinse în faţa lor sub fuste largi; îmi amintesc râsul lor în timp ce mă urmăreau cum o ajutam pe Bunicuţa să aleagă căpăţânile de varză pe care le aduseseră de la Kisumu, dar şi gustul dulce, asemănător nucilor, al trestiei-de-zahăr pe care una dintre femei mi-a pus-o în mână. îmi amintesc foşnetul foilor de porumb, expresia concentrată de pe chipurile unchilor mei, mirosul de sudoare simţit când reparam o spărtură din gardul dinspre vest al proprietăţii. Tot în acea după-amiază, un băiat pe nume Godfrey a venit în tabără. Auma mi-a explicat că băiatul locuia cu bunica pentru că familia lui trăia într-un sat unde nu exista şcoală. îmi amintesc goana nebună a lui Godfrey după un cocoş negru printre bananieri şi copacii de papaya, dar şi felul în care se încrunta când cocoşul scăpa din mâinile lui. în cele din urmă, s-a uitat cu ochi mari la bunica - aceiaşi ochi în care se citea uimirea când eram copil - după ce aceasta a prins cocoşul de la spate cu o mână şi cu cealaltă i-a tăiat gâtul fără menajamente.
în acele momente nu am simţit doar bucurie. Aveam sentimentul că tot ceea ce făceam, tot ceea ce atingeam, fiecare respiraţie şi fiecare cuvânt purtau toată greutatea vieţii mele; parcă se închidea, în sfârşit, un cerc, astfel încât puteam de-acum să mă recunosc, aşa cum eram de fapt atunci şi acolo. S-a întâmplat o singură dată în acea după-amiază să ies din starea aceea, când Auma s-a grăbit să ajungă acasă pentru a-şi lua aparatul foto, lăsându-ne singuri, pe mine şi pe Buni, în mijlocul drumului. După o pauză destul de lungă, bunica m-a privit şi a zâmbit. „Halo!”, mi-a spus. „Musawa!”, i-am răspuns. Dialogul dintre noi era epuizat şi ne-am uitat cu tristeţe la drumul prăfuit, până când Auma s-a întors. Bunica s-a întors către Auma şi, pe un ton pe care l-am putut înţelege, i-a spus că o doare faptul că nu poate comunica cu fiul fiului ei.
- Spune-i că mi-ar plăcea să învăţ dialectul Luo, dar în State nu prea am timp să fac asta. Spune-i că sunt foarte ocupat.

- Ştie asta, mi-a răspuns Auma. Dar spune că un bărbat nu poate fi niciodată prea ocupat pentru a învăţa istoria neamului său.
M-am uitat la bunica, iar ea a dat din cap către mine şi în momentul acela am ştiut că va veni o vreme când bucuria pe care o simţeam se va risipi, că aşa era mersul vieţii: viaţa mea nu era nici ordonată, nici încremenită şi, chiar şi după această călătorie, aveam de făcut încă alegeri dificile.
S-a lăsat repede noaptea, iar vântul tăia cu unduiri rapide întunericul. M-am dus, împreună cu Bernard şi cu Roy, la rezervorul cu apă şi ne-am spălat sub cerul liber, iar trupurile noastre săpunite străluceau sub lumina lunii aproape pline. Când ne-am întors în casă, masa era pusă şi am mâncat tacticoşi, fără a scoate un cuvânt. După cină, Roy a plecat, pretextând că are de făcut nişte vizite. Yusuf s-a dus în coliba lui şi a revenit cu un tranzistor vechi care, spunea el, aparţinuse bunicului nostru. A învârtit un buton până a prins un post de ştiri BBC, care se auzea cu paraziţi. Vocile celor din cutia radioului păreau fragmente halucinante dintr-o altă lume. La un moment dat am auzit un geamăt ciudat, înfundat, venit de la distanţă.
- Probabil că au ieşit noctambulii[70] pe uliţă în noaptea asta, zise Auma.
- Ce sunt noctambulii?
- Sunt ca nişte demoni, mi-a explicat Auma. Sunt posedaţi. Când eram copii, astea două - a arătat spre bunica şi spre Zeituni - ne spuneau poveşti despre ei, ca să ne potolească. Ne-au spus că ziua noctambulii se purtau ca nişte oameni normali. Treceai pe lângă ei la piaţă, poate îi şi invitai la masă, şi nu ştiai niciodată adevărata lor natură. Noaptea, ei se transformă în leoparzi şi vorbesc cu animalele. Cei mai puternici noctambuli pot să iasă practic din propriile trupuri şi să călătorească în alte dimensiune. Sau te pot vrăji cu o singură privire. Dacă îi întrebi pe vecini, îţi vor spune că încă există noctambuli pe-aici.
- Auma, vorbeşti de parcă n-ar fi adevărat!
în lumina slabă împrăştiată de lampa cu kerosen nu puteam să-mi dau seama dacă Zeituni glumeşte sau vorbeşte serios.

- Ascultă aici, Barry, a mai spus Zeituni, când eram mică, noctambulii le creau oamenilor o grămadă de probleme. Furau caprele. Uneori ne furau şi vitele. Singurul care nu se temea de ei era bunicul tău. într-o seară, a auzit
caprele behăind în ţarc şi s-a dus să vadă ce e cu ele şi a văzut un leopard uriaş care stătea ridicat pe picioarele de dinapoi, ca un om. Ţinea un ied între fălci şi când l-a văzut pe bunicul tău a strigat ceva în Luo înainte de a fugi în pădure. Bunicul tău l-a urmărit până pe dealuri, dar exact când să-l lovească cu maceta, noctambulul a sărit în copac. Din fericire, a scăpat iedul când a sărit, şi bietul animal s-a ales doar cu un picior rupt. Bunicul tău a adus iedul înapoi şi m-a învăţat cum să fac o atelă. L-am îngrijit pe iedul ăla până s-a făcut bine.
S-a lăsat din nou tăcerea; flacăra lămpii pâlpâia slab şi s-au dus toţi la culcare. Bunicuţa ne-a adus pături şi un pat pliant dublu pentru mine şi Bernard. Ne-am cuibărit cum am putut în patul destul de strâmt înainte de a stinge lampa. Mă durea tot corpul din cauza epuizării; auzeam, din dormitorul bunicii, cum ea şi Auma încă stăteau de vorbă. Mă întrebam unde se dusese de fapt Roy, apoi mi-am adus aminte de plăcile de faianţă galbenă de pe mormântul Bătrânului.

- Barry, a şoptit Bernard. Eşti treaz? -Da.

- Crezi ce spune Zeituni? Despre noctambuli...

- Nu ştiu ce să spun.

- Eu nu cred că există aşa ceva. Sunt probabil nişte hoţi care se folosesc de legendele astea ca să sperie oamenii.

- S-ar putea să ai dreptate.

- Barry? a spus el după o pauză lungă.

- Ce mai e?

- Ce te-a făcut totuşi să vii acasă până la urmă?

- Nu ştiu, Bernard. Ceva în mine a simţit că a sosit momentul.

Bernard s-a întors pe o parte, fără să mai răspundă. Imediat după aceea l-am auzit sforăind uşor. Am rămas cu ochii deschişi în întuneric, aşteptând ca Roy să se întoarcă acasă.

*

A doua zi de dimineaţă, Sayid şi Yusuf ne-au propus, mie şi Aumei, să facem un tur al împrejurimilor. Am pornit împreună pe un drum prăfuit, apoi am traversat plantaţiile de porumb şi mei.

- Probabil toate astea sunt primitive pentru tine, în comparaţie cu fermele din America, mi s-a adresat Yusuf.

I-am răspuns că nu cunosc prea multe despre agricultură, dar că, după cunoştinţele mele, pământul de-acolo părea foarte roditor.

- Da, da, a zis Yusuf, pământul e bun. Problema e că oamenii nu sunt educaţi. Nu înţeleg aproape nimic despre dezvoltare, despre tehnicile agricole şi aşa mai departe. Eu încerc să le explic despre sporirea de capital şi despre sistemul de irigaţii, dar ei refuză să asculte. Tribul Luo este un trib de oameni foarte încăpăţânaţi.

Am observat că Sayid s-a încruntat auzind ce spunea frate-său, dar n-a spus nimic. După câteva minute am ajuns la un izvor mic, cu apă tulbure. Sayid a strigat avertizându-ne, iar două tinere au apărut pe malul celălalt al apei, înfăşurate în kanga, cu părul încă ud după baia de dimineaţă. Au zâmbit stânjenite şi s-au ascuns după un snop de papură, iar Sayid ne-a arătat arbuştii care creşteau pe lângă cursul apei.

- Aici se termină pământurile noastre, a spus el. înainte, când trăia tata, câmpiile erau mult mai întinse. Dar, cum ţi-a spus şi mama, mare parte din terenuri au fost înstrăinate.

Yusuf a decis că trebuie să ne întoarcem, dar Sayid ne-a condus, pe mine şi pe Auma, pe cursul apei, apoi am mai traversat nişte câmpuri şi am trecut pe
lângă câteva curţi. în faţa unor colibe am văzut femei alegând meiul aşezat pe bucăţi pătrate de pânză şi ne-am oprit să vorbim cu una dintre ele, o femeie de vârstă mijlocie îmbrăcată într-o rochie roşie, decolorată, şi încălţată cu tenişi roşii, fără şireturi. S-a oprit din lucru, a dat mâna cu noi şi ne-a spus că îl ţine minte pe tatăl nostru, pentru că în copilărie mergeau împreună cu caprele la păscut. Când Auma a întrebat-o cum o duce, femeia a clătinat necăjită din cap.

- Sunt alte vremuri, a spus ea pe un ton plat. Tinerii se duc la oraş. Aici rămân numai bătrânii, femeile şi copiii. Nu mai avem de nici unele.

în timp ce ea vorbea, s-a apropiat de noi un bătrân pe o bicicletă şubredă, urmat de un tip slab care duhnea a alcool. Au început şi ei să se plângă despre cât era de grea viaţa în Alego şi despre faptul că le plecaseră copiii. Ne-au întrebat dacă le putem da câţiva bănuţi, iar Auma i-a dat fiecăruia câţiva şilingi, apoi ne-am cerut scuze şi am pornit înapoi spre casă.

- Ce s-a întâmplat aici, Sayid? a întrebat Auma după ce ne-am îndepărtat destul cât să nu mai fim auziţi.

Sayid s-a aplecat şi a dat la o parte câteva crengi de copac căzute printre rândurile de porumb.

- Ai dreptate, a spus. Cred că au învăţat asta de la cei din oraş. Vine câte unul înapoi de la Nairobi sau Kisumu şi le spune „sunteţi săraci". Şi acum le-a intrat în cap ideea asta, pe care înainte n-o aveau. Uită-te la mama - ea nu cere niciodată nimic. Are mereu câte o preocupare. Nu câştigă mare lucru, dar face ceva, înţelegi? Şi asta îi dă un sentiment de mândrie. Oricine poate face asta, dar mulţi oameni de-aici preferă să renunţe.

- Şi Yusuf ce face? a mai întrebat Auma. N-ar putea să contribuie şi el mai mult?

Sayid a dat din cap.

- Fratele meu se pricepe la teorie, dar mă tem că nu ştie să conducă prin puterea exemplului.
- Yusuf s-a descurcat foarte bine o vreme, mi-a spus Auma. învăţa foarte bine, nu-i aşa, Sayid? A primit mai multe oferte de muncă foarte promiţătoare. Pe urmă, nu ştiu ce s-a întâmplat. Pur şi simplu a renunţat. Acum zice că stă aici, cu Buni, şi o ajută la treabă. Parcă i-ar fi frică să încerce, parcă i-ar fi teamă de succes.
- Probabil că şcoala nu ne ajută prea mult dacă nu îţi mai dai şi silinţa să munceşti, a spus Sayid.
M-am tot gândit la cuvintele lui. Poate avea dreptate; poate ideea de sărăcie fusese practic importată în locurile acestea, instaurând un nou standard de nevoi şi de lipsuri care se împrăştia precum vărsatul de vânt, chiar prin intermediul meu, al Aumei sau al radioului depăşit al lui Yusuf. A spune că sărăcia era doar o noţiune nu însemna că aceasta nu era şi reală; oamenii pe care îi întâlnisem nu puteau ignora faptul că în unele case existau toalete sau că unii mâncau zilnic carne, aşa după cum copiii din Altgeld nu puteau ignora maşinile scumpe şi casele luxoase pe care le vedeau la televizor.
Puteau totuşi respinge ideea că erau neajutoraţi. Sayid ne povestea acum despre propria viaţă: despre dezamăgirea pe care o simţise că nu putuse să meargă la facultate la fel ca fraţii lui mai mari, pentru simplu motiv că nu mai erau bani; despre munca de la Corpul Naţional de Tineret, cu care desfăşurase diverse proiecte în toată ţara, aproape trei ani, activitate care acum se apropia de sfârşit. îşi petrecuse ultimele două concedii bătând pe la uşile diverşilor afacerişti din Nairobi, fără succes. Cu toate acestea, nu se lăsa descurajat, convins că perseverenţa lui va da în cele din urmă roade.
- Zilele astea, ca să obţii o slujbă, fie şi ca funcţionar, trebuie să cunoşti pe cineva, ne-a spus Sayid în timp ce ne apropiam de casa lui Buni. Sau trebuie să dai mită acolo unde trebuie. De-aia vreau să pornesc propria afacere. Ceva modest, dar care să fie al meu. Cred că aici a greşit tatăl vostru. în ciuda faptului că era un geniu, nu a avut niciodată ceva numai al lui.

A căzut o clipă pe gânduri.
- Acum sigur că n-are rost să pierd vremea gândindu-mă la greşelile trecutului, corect? Uite, cum e de pildă disputa asta pe marginea moştenirii de la tatăl vostru. De la bun început le-am spus surorilor mele să uite de asta. Să
ne vedem de vieţile noastre. Dar ele nu mă ascultă. Şi, între timp, banii pe care se ceartă se duc unde? în buzunarele avocaţilor. Avocaţii o duc bine de pe urma acestui caz. Cum se spune? Când două lăcuste se ceartă, cioara se înfruptă[71].

- Asta e o expresie specifică tribului Luo? am întrebat. Pe faţa lui Sayid

s-a instalat un zâmbet timid.

- în Luo avem tot felul de expresii similare, a spus el, dar trebuie să recunosc că am citit una anume într-o carte de Chinua Achebe, un scriitor nigerian. îmi place foarte mult cum scrie. El spune adevărul despre situaţia dificilă în care se află Africa. Ori că eşti nigerian, ori că eşti kenyan, totuna. Ceea ce ne apropie este mai puternic decât ceea ce ne dezbină.
Când ne-am întors, bunica şi Roy stăteau de vorbă cu un bărbat în costum. Era directorul unei şcoli din apropiere şi se oprise să le spună ultimele veşti din oraş şi să guste din tocăniţa de pui rămasă de seara trecută. Am observat că Roy îşi făcuse bagajul şi l-am întrebat unde se duce.
- La Kendu Bay, mi-a spus. Domnul director merge şi el acolo, aşa că ne duce şi pe noi cu maşina; plec cu Bernard şi cu mama să-l aducem pe Abo aici. Ar trebui să vii şi tu şi să-ţi vizitezi familia de-acolo.
Auma a decis să rămână acasă cu bunica, iar eu cu Sayid ne-am grăbit să împachetăm un schimb de haine şi ne-am înghesuit în hârbul directorului. Am mers câteva ore bune pe autostradă până la Kendu. La vest se vedeau din când în când apele Lacului Victoria, ape liniştite, argintii, care se pierdeau în mlaştinile verzi. După-amiază, târziu, am ajuns pe principalul bulevard din Kendu Bay, o stradă largă şi plină de

praf, pe marginile căreia erau înşirate magazine de culoarea nisipului. După ce i-am mulţumit directorului, am luat un microbuz care ne-a dus pe un labirint de străduţe până când toate indicatoarele au dispărut, iar peisajul a devenit din nou o mare întindere de păşuni şi câmpuri de porumb. La una dintre intersecţii, Kezia ne-a făcut semn să coborâm. Am traversat pe jos o râpă adâncă, de culoarea cretei, la capătul căreia curgea un râu cu apă murdară. Pe malul lui am văzut femei care loveau hainele ude de stâncile ieşite din apă; pe o terasă, o turmă de capre cu blana pătată în alb, negru şi gri arătau, din depărtare, precum nişte licheni care acopereau pământul. Am ajuns la o potecă îngustă care ducea spre o gospodărie înconjurată de un gard viu. Kezia s-a oprit şi mi-a arătat o grămadă de pietre şi vreascuri, spunându-i ceva în Luo lui Roy.

- Acolo e îngropat Obama, mi-a explicat Roy. Stră-străbunicul nostru a crescut în Alego, dar în tinereţe s-a mutat aici. Aici s-a stabilit Obama şi aici s-au născut toţi copiii lui.

- Şi-atunci de ce s-a dus bunicul nostru înapoi la Alego? Roy s-a uitat la Kezia, care a scuturat din cap.

- Despre asta trebuie s-o întrebi pe Buni, a răspuns Roy. Mama mea crede că el nu s-a înţeles cu ceilalţi fraţi ai lui. De fapt, unul dintre fraţii lui încă trăieşte aici. E foarte bătrân, dar poate reuşim să-l vedem.

Am ajuns la o casă mică, din lemn, în faţa căreia o femeie înaltă, frumoasă, mătura curtea. în spatele ei, un bărbat tânăr, gol până la brâu, stătea pe prispă. Femeia şi-a pus mâna streaşină la ochi şi a început să ne facă semn, iar bărbatul s-a întors încet spre noi. Roy s-a dus să dea mâna cu femeia, pe care o chema Salina, iar tânărul s-a ridicat şi el să ne întâmpine.

- Ia te uită, aţi venit în sfârşit după mine, a spus Abo, îmbrăţişându-ne pe fiecare în parte.

Şi-a tras cămaşa pe el.

- Auzisem eu că o să veniţi cu Barry!

- Ei, ştii cum e, a zis Roy. A durat ceva să ne organizăm.

- Mă bucur că aţi venit. Trebuie să mă întorc la Nairobi.

- Nu-ţi place aici, ai?

- E aşa de plictisitor, nu-ţi vine să crezi! Nu tu televizor, nu tu cluburi. Oamenii ăştia de la ţară sunt cam reduşi. Dacă n-ar fi venit Billy, cred că mă
urcam pe pereţi.

- E şi Billy aici?

- Da, e şi el pe undeva pe-aici...

Abo a dat din mână a lehamite, după care s-a întors către mine şi mi-a

zâmbit.

- Deci, Barry, ce mi-ai adus din America?

Am căutat în geantă şi am scos un mic casetofon portabil, la fel ca acela pe care i-l adusesem şi lui Bernard. L-a studiat pe toate părţile, fără a-şi putea ascunde dezamăgirea.

- Nu e Sony, nu? m-a întrebat, apoi şi-a recăpătat buna dispoziţie şi m-a bătut pe spate. E-n regulă, Barry. îţi mulţumesc! Mulţumesc.

I-am făcut un semn din cap, stăpânindu-mi nervii. Stătea lângă Bernard şi asemănarea dintre ei era izbitoare, aceeaşi înălţime, aceeaşi siluetă zveltă, aceleaşi trăsături netede, uniforme. Dacă Abo ar fi renunţat la mustaţă, aş fi putut să jur că sunt gemeni. Era totuşi o deosebire între ei. Privirea din ochii lui Abo. Asta era! Ochii lui erau

roşii, ca ai unui drogat, dar mai era ceva în ei, ceva ascuns, care îmi amintea de tinerii din Chicago. O atenţie sporită şi un fel de hotărâre. Avea privirea cuiva care înţelesese foarte devreme că i se făcuse o nedreptate.
Am intrat cu Salina în casă, iar ea ne-a oferit sucuri şi biscuiţi. în timp ce punea tava pe masă, pe uşă a intrat un tânăr frumos ca Salina şi înalt ca Roy, care a scos un strigăt de surpriză.
- Roy! Cum de-ai venit?
Roy s-a ridicat şi l-a strâns în braţe.
- Mă ştii doar. Nu refuz niciodată o invitaţie la masă. Aş putea să te întreb acelaşi lucru.
- Eu am venit în vizită la mama. Dacă nu vin mai des, începe să se vaite.
A sărutat-o pe Salina pe obraz şi mi-a strâns mâna cu putere, ca într-o menghină.
- Văd că l-ai adus şi pe vărul meu american! Am auzit multe despre tine, Barry, nici nu-mi vine să cred că eşti aici acum. I-ai oferit ceva de mâncare lui Barry? a întrebat-o el pe Salina.

- Uite-acuş, Billy, acuş.

Salina a luat-o de mână pe Kezia şi s-a întors spre Roy.

- Vezi ce trebuie să îndure o mamă? Ce mai face bunica voastră?

- Cum o ştii.

A dat preocupată din cap.

- Ei, asta nu e rău, a spus.
A ieşit din cameră, împreună cu Kezia, iar Billy s-a trântit pe canapea, alături de Roy.
- Tot nebun cum te ştiu, şefule? Ce bine arăţi! Bine hrănit, ca un taur de prăsilă! Cred că o duci tare bine în State.

- Nu mă plâng, i-a răspuns Roy. Ce mai e prin Mombasa? Aud că lucrezi la oficiul poştal.
- Câştig binişor, zise Billy ridicând din umeri. Nu e foarte solicitant, dar e o slujbă stabilă. Barry, să ştii că fratele ăsta al tău a fost un adevărat rebel! adăugă el, întorcându-se cu faţa la mine. Toţi eram zănatici pe-atunci. Ne petreceam tot timpul alergând după vânat, nu-i aşa, Roy? a mai zis el, plesnindu-l pe Roy peste picior şi pufnind în râs. Ia zi, cum sunt femeile în America?
Roy a început să râdă şi a părut uşurat când Salina şi Kezia au adus cina.
- Vezi tu, Barry, tatăl tău şi tatăl meu erau cam de aceeaşi vârstă, a spus Billy aranjându-şi farfuria în faţă, pe măsuţa cu picioare scurte. Erau foarte
apropiaţi. Când Roy şi cu mine eram mici, fiind tot cam de aceeaşi vârstă, am devenit şi noi foarte apropiaţi. Taică-tu a fost un om grozav. Am fost mai apropiat de el decât de tata. Când dădeam de bucluc, mă duceam mai întâi la unchiul Barack. Iar Roy se ducea mai întâi la taică-meu, nu-i aşa?
- Bărbaţii din familia noastră au fost mereu îngăduitori cu copiii altora, a spus Roy calm. N-au vrut să dea dovadă de slăbiciune în faţa propriilor copii.
Billy l-a aprobat din cap şi s-a lins pe degete.
- Cred că ai dreptate, Roy. Eu, unul, nu vreau să fac aceleaşi greşeli. Nu vreau să-mi tratez rău familia.
Folosindu-se de mâna curată, Billy a scos un portofel din buzunar şi mi-a arătat o poză cu soţia lui şi cei doi copii.
- Jur, şefule, căsnicia te schimbă! Să mă vezi acum, Roy. Sunt atât de liniştit. Un adevărat familist. Sigur că am şi eu limitele mele. Nevastă-mea ştie că nu trebuie să mă contrazică. Tu ce zici, Sayid?
Mi-am dat seama că Sayid nu vorbise prea mult de când ajunsesem. Acum se spăla pe mâini şi s-a întors spre Billy să-i răspundă.

- Eu nu sunt încă însurat, aşa că n-ar trebui să-mi dau cu părerea. Dar recunosc că m-am gândit şi eu la însurătoare. Şi am ajuns la concluzia că problema cea mai serioasă în Africa este...
A făcut o pauză şi s-a uitat în jur.
- Chiar relaţia dintre bărbaţi şi femei. Noi încercăm să fim puternici, dar puterea noastră este adesea greşit orientată. Uite, cum e de exemplu chestia asta cu bărbaţii care au mai multe neveste. Părinţii noştri au avut multe neveste, aşa că şi noi credem că ar trebui să procedăm la fel. Dar nu ne gândim la consecinţe. Ce se întâmplă cu toate aceste femei? Devin geloase. Copiii nu sunt apropiaţi de taţii lor. Este...
Sayid s-a oprit brusc şi a zâmbit.
- Dar eu n-am nici măcar o nevastă, aşa că n-ar trebui să mai vorbesc. Cine nare experienţă ar trebui să dea dovadă de înţelepciune şi să tacă.

- Achebe? am întrebat.

Sayid a râs şi m-a strâns de mână.

- Nu, Barry. Astea sunt cuvintele mele.

Se lăsase deja întunericul. Le-am mulţumit Salinei şi Keziei pentru mâncare, apoi l-am urmat pe Billy afară, pe o potecă îngustă. Ne-am plimbat aşa, sub luna plină, până când am ajuns la o căsuţă în geamul căreia se vedeau umbrele moliilor care zburau. Billy a bătut la uşă şi ne-a deschis un bărbat scund, cu o cicatrice pe frunte; gura îi zâmbea, dar ochii îi erau ageri şi vigilenţi, de parcă ar fi fost atent să nu fie atacat pe nesimţite. în spatele lui, un alt bărbat, înalt, foarte slab, îmbrăcat în alb, cu cioc şi mustaţă care îl făceau să semene cu un ascet indian. Amândoi ne-au strâns cu putere mâinile, vorbind într-o engleză stricată.

- Nepot la tine! a spus bărbatul cu păr alb, arătând spre el însuşi. Cel scund a început să râdă.
- Are părul alb, dar îţi spune „unchiule”! Ha-ha! îţi place engleza asta? Hai, intraţi.
Ne-au condus la o masă din lemn pe care era o sticlă fără etichetă, plină cu un lichid transparent, şi trei pahare. Bărbatul cu păr alb a ridicat sticla, apoi a turnat cu grijă câte puţin în fiecare pahar.
- Mai bun decât whisky, Barry, a spus Billy, ridicând paharul. Face bine la potenţă.
A dat licoarea pe gât, iar Roy l-a urmat. Eu am simţit că-mi explodează pieptul, că stomacul meu este pulverizat cu bucăţi de şrapnel. S-au umplut din nou paharele, dar Sayid n-a mai vrut să bea, aşa că bărbatul cel scund mi- a oferit şi paharul lui. Prin sticla paharului, chipul lui se vedea distorsionat.
- Mai mult?
- Nu acum, am răspuns, aproape să mă înec. Mulţumesc.
- Poate ai ceva şi pentru mine? a întrebat bărbatul cu păr alb. Un tricou? Poate nişte pantofi?
- îmi pare rău, am lăsat tot bagajul în Alego.
Bărbatul cel scund zâmbea în continuare, ca şi cum n-ar fi înţeles, şi mi-a oferit încă un pahar. De data aceasta, Billy i-a dat mâna la o parte.
- Lasă-l în pace! i-a strigat Billy. O să bem mai târziu. Acum vrem să-l vedem pe bunicul nostru.
Cei doi ne-au condus într-o cameră mică din fundul casei. Acolo, în faţa unei lămpi cu kerosen, şedea un bărbat, poate cel mai bătrân om pe care îl văzusem în viaţa mea. Avea păr alb ca neaua şi pielea îi arăta ca un pergament. Stătea nemişcat, cu ochii închişi, cu braţele scheletice sprijinite de marginile fotoliului. Am crezut că doarme, dar când Billy a făcut un pas înainte capul bătrânului s-a înclinat în direcţia noastră şi am văzut practic imaginea în oglindă a chipului pe care îl văzusem cu o zi în urmă în Alego, în fotografia ştearsă de pe peretele bunicii.

Billy i-a explica cine venise să-l vadă, iar bătrânul a dat uşor din cap şi a început să vorbească încetişor, cu voce tremurătoare ce părea a veni de sub podeaua camerei.
- Spune că se bucură că ai venit, mi-a tradus Roy. El e fratele bunicului tău şi spune că-ţi doreşte numai bine.
I-am spus şi eu că mă bucur să-l văd, iar bătrânul a înclinat din nou din cap.
- Zice că prea mulţi tineri s-au rătăcit în ţara omului alb. Zice că şi fiul lui e în America, de unde n-a mai venit de foarte mulţi ani. Oameni ca el sunt precum fantomele, spune el. Când mor, nimeni nu îi va jeli. Şi nici un strămoş nu va fi lângă sufletul lui, pentru a-l primi pe lumea cealaltă. Aşa că... e bine că te-ai întors, zice el.
Bătrânul mi-a întins mâna pe care i-am strâns-o cu blândeţe. Când să plecăm, bătrânul a mai spus ceva, iar Roy a încuviinţat din cap înainte să închidă uşa în urma noastră.
- Te roagă ca, în caz că afli ceva despre fiul lui, să-i transmiţi acestuia să vină acasă, mi-a explicat Roy.
Nu ştiu dacă rachiul îşi făcea efectul sau poate doar pentru că oamenii din jurul meu vorbeau o limbă pe care nu o înţelegeam, dar când am încercat, mai târziu, să-mi amintesc ce se mai întâmplase în seara aceea, am avut senzaţia că păşesc într-un vis. Luna e sus pe cer, iar silueta lui Roy şi ale celorlalţi se suprapune pe umbrele aruncate de lanul de porumb. Am intrat parcă într-o altă casă, unde mai erau vreo şase bărbaţi, sau poate zece, nu mi-era clar. în mijlocul mesei din lemn negeluit mai tronau trei sticle, iar bărbaţii îşi turnau rachiu în pahare, iniţial cu gesturi solemne, apoi din ce în ce mai neglijenţi; sticlele mate, fără etichetă, treceau din mână în mână. După două pahare n-am mai vrut să beau, dar nimeni n-a observat. Feţe tinere sau bătrâne străluceau precum lanternele confecţionate din dovleci curăţaţi, în lumina tremurândă; râdeau şi ţipau, aplecaţi în câte un colţ sau gesticulând ca nebunii după ţigări sau băutură, furia şi bucuria alternau, într-o amestecătură de Luo, swahili şi engleză. Unii cereau bani, alţii un tricou sau sticla, râdeau şi suspinau, întindeau mâinile, iar în minte mi-au revenit vocile furioase din tinereţea mea necoaptă,

petrecută în Harlem sau în zona de sud a oraşului Chicago; toate vocile îmi aminteau de tata.
Nu-mi amintesc cât am stat acolo, ştiu doar că la un moment dat a venit Sayid lângă mine şi m-a zgâlţâit.
- Barry, hai că plecăm, Bernard nu se simte prea bine.
I-am spus că merg şi eu cu ei, dar, când m-am ridicat, Abo m-a apucat de umeri.

- Barry, unde te duci?

- Să mă culc, Abo.

- Stai aici cu noi! Cu mine! Cu Roy!

Roy se prăbuşise pe canapea. Ne-am uitat unul la celălalt şi i-am făcut semn să pornim spre uşă. Mi s-a părut că întreaga încăpere se adâncise în tăcere, ca şi cum aş fi privit o secvenţă de film la televizor fără sonor. Am văzut cum bărbatul cu păr alb îi umplea paharul lui Roy şi m-am gândit să-l trag după mine din cameră. Dar Roy nu se mai uita la mine, a început să râdă şi a dat pe gât paharul, în aplauzele şi uralele pe care încă le auzeam în timp ce, împreună cu Sayid şi cu Bernard, ne întorceam în casa Salinei.
- Sunt toţi beţi morţi, a spus Bernard cu jumătate de gură în vreme ce traversam câmpul de porumb.
Sayid s-a întors către mine.
- Mă tem că Roy seamănă prea mult cu fratele meu mai mare. Ştii că tatăl tău era foarte simpatizat în locurile astea. Dar şi în Alego. De câte ori venea acasă, le făcea tuturor cinste cu băutură şi stăteau până noaptea târziu. Oamenii de-aici apreciază asta. îi spuneau că e un om de seamă care nu i-a uitat. Cred că vorbele astea îl făceau fericit. Odată m-a luat cu el la Kisumu, cu Mercedesul lui. Pe drum ne-am intersectat cu un microbuz şi mi-a spus: „Sayid, hai să facem pe şoferii în seara asta!" La următoarea staţie i-a luat pe cei câţiva pasageri care aşteptau şi m-a pus să le iau banii pe bilet. Cred că am reuşit să înghesuim atunci opt persoane în maşina lui. Nu numai că i-a dus la

Kisumu, dar l-a dus pe fiecare acasă sau acolo unde trebuia să ajungă. Iar când cobora câte unul, îi dădea banii înapoi. Oamenii n-au înţeles de ce face asta şi nici eu n-am înţeles atunci. După ce am lăsat pe toată lumea la destinaţie, ne-am dus la un bar unde le-a povestit tuturor prietenilor lui ce făcuse. A râs cu poftă în noaptea aceea.

Sayid a făcut o pauză şi şi-a ales cu mare grijă cuvintele.

- De asta era fratele meu un om atât de deosebit. Dar, când prezinţi o anumită imagine despre tine însuţi, nu mai poţi pretinde că eşti altcineva. Cum să fii şofer de microbuz sau să bei toată noaptea la cârciumă, după care să redactezi planul economic al Kenyei? Un om îşi ajută poporul făcând ceea ce este bine pentru el, aşa-i? Nu făcând ceea ce crede el că ar vrea alţii de la el. Dar, cu toate că se mândrea cu spiritul lui independent, fratele meu se temea de anumite lucruri. îi era frică de ce vor spune oamenii dacă pleacă prea devreme de la bar. îi era frică să nu fie renegat de cei alături de care crescuse.

- Eu nu vreau să fiu aşa, a spus Bernard.

Sayid l-a privit pe nepotul său cu o urmă de regret.

- N-am vrut să fiu aşa slobod la gură, Bernard. Este foarte important să-ţi respecţi bătrânii. Ei croiesc calea pentru tine, ca ţie să-ţi fie mai uşor. Dar când îi vezi că pică într-o prăpastie, ce trebuie să înveţi?

- Să ocoleşti prăpastia, răspunse Bernard.

- Corect. Renunţi la calea aceea şi îţi croieşti o alta.

Sayid l-a luat pe Bernard pe după umeri. Ne apropiam de casa Salinei şi am privit în urma mea. Vedeam încă lumina slabă de la fereastra căsuţei bătrânului, simţeam cum ochii lui, rămaşi fără vedere, fixează întunericul.

Kisumu - al treilea oraş ca mărime din Kenya, după Nairobi şi Mombasa (n.tr.)

Squared - la pătrat, joc de cuvinte în engleză, în original (n.tr)

Cubed - la cub, din nou, joc de cuvinte în engleză, în original (n.tr.)

Material textil colorat, purtat de femei şi, ocazional, de bărbaţi, în regiunea Marilor Lacuri africane (n.tr.)

în original, night runners, oameni despre care în Kenya se spune că ar fi posedaţi de un spirit demonic care îi determină să-şi sperie şi să-şi terorizeze vecinii în timpul nopţii, (n.tr.)
Echivalentul expresiei româneşti „Când doi se ceartă, al treilea câştigă” (n.tr.)

Capitolul nouăsprezece

Roy şi Abo s-au trezit mahmuri şi au mai rămas în Kendu încă o zi, împreună cu Kezia. Fiindcă mă simţeam mai bine decât ei, am decis să iau autobuzul înapoi la Home Squared, cu Sayid şi Bernard, decizie pe care aveam s-o regret imediat. Am călătorit aproape tot drumul în picioare, cu capetele aplecate din cauza plafonului foarte jos al autobuzului. Şi ca şi cum situaţia n- ar fi fost deja destul de neplăcută, m-a lovit şi o diaree. Stomacul îmi bolborosea la fiecare hârtop şi capul îmi zvâcnea la fiecare curbă. Aşa că am ajuns acasă, le-am salutat din mers pe bunica şi pe Auma, după care am traversat curtea în fugă, am evitat o vacă rătăcită pe-acolo şi am ajuns la privata din spatele curţii. Am ieşit de-acolo după 20 de minute, clipind din ochi ca un deţinut în lumina soarelui de amiază. Femeile se adunaseră pe rogojini din paie la umbra unui copac de mango; bunica îi împletea părul Aumei, iar Zeituni îi împletea părul unei fetiţe din vecini.
- V-aţi distrat? m-a întrebat Auma, încercând să-şi stăpânească zâmbetul.
- De minune, am spus, aşezându-mă pe jos, lângă ele.
O bătrânică sfrijită a ieşit din casă şi s-a aşezat lângă Buni. Cred că era trecută de 70 de ani, dar purta un tricou de un roz ţipător; şi-a strâns picioarele sub ea, ca o şcolăriţă timidă. M-a privit şi i-a spus ceva Aumei în Luo.
- Zice că n-arăţi prea bine.
Bătrânica mi-a zâmbit, dezvelindu-şi dantura din care lipseau cei doi dinţi de jos, din mijloc.
- Ea e Dorsila, sora bunicului tău, a mai spus Auma, ultima născută dintre copii străbunicului Obama. Locuieşte în alt sat, dar când a auzit... Au!

Serios, Barack, ai noroc că nu ai nevoie să-ţi împleteşti părul. Ce spuneam? A, da... Dorsila spune că, atunci când a auzit că am sosit în sat, a venit pe jos până aici, ca să ne vadă. Ne aduce salutări din partea tuturor din satul ei.
Am dat mâna cu Dorsila şi i-am spus că l-am întâlnit pe fratele ei mai mare în Kendu Bay. A înclinat din cap şi a început din nou să vorbească.
- Spune că fratele ei este foarte bătrân, mi-a tradus Auma. Când era mai tânăr semăna leit cu bunicul nostru. Uneori nici măcar ea nu îi putea deosebi.
M-am arătat de acord cu ea şi mi-am scos bricheta. Când am aprins-o, străbătuşa mea a început să ţipe şi să vorbească precipitat cu Auma.
- Vrea să ştie de unde vine focul.
I-am dat Dorsilei bricheta şi i-am arătat cu funcţionează, în vreme ce ea continua să vorbească.
- Zice că lucrurile se schimbă atât de repede încât o apucă ameţeala, mi-a tradus Auma. Cică prima oară când a văzut un televizor a crezut că oamenii din cutie o pot vedea şi ei, la rândul lor. I-a considerat nişte nesimţiţi, pentru că ea vorbea cu ei şi ei nu-i răspundeau.
Dorsila chicotea veselă. Zeituni s-a dus în coliba care ţinea loc de bucătărie şi după câteva minute a ieşit ţinând o cană. Am întrebat-o ce făceau Sayid şi Bernard.

- Au adormit, mi-a spus, oferindu-mi cana. Poftim. Bea asta. Am mirosit

licoarea verde, aburindă. Mirosea a mlaştină.

- Ce-i asta?
- E o băutură făcută dintr-o plantă care creşte aici. Crede-mă, o să-ţi liniştească stomacul cât ai clipi.
Am luat o gură, ezitând. Băutura avea un gust la fel de oribil ca şi culoarea, dar Zeituni m-a supravegheat ca un uliu, până am băut şi ultima înghiţitură.

- E reţeta bunicului tău, mi-a zis. Ţi-am spus doar că avea o pasiune pentru plante.
Am tras un fum din ţigară şi m-am întors spre Auma.
- Roag-o pe Buni să-mi povestească mai multe despre el. Despre bunicul nostru. Roy mi-a spus că a crescut de fapt în Kendu şi abia mai târziu s-a mutat în Alego, singur.

Bunica dădea din cap ascultând traducerea Aumei.

- Ştie de ce a plecat din Kendu? Bunica a ridicat din umeri.
- Se pare că neamul lui a trăit pe pământurile acestea iniţial, mi-a răspuns Auma.
Am rugat-o pe Buni s-o ia de la început. Cum de ajunsese străbunicul Obama să trăiască în Kendu? Unde lucrase bunicul nostru? De ce plecase mama tatălui nostru? Cu fiecare răspuns, simţeam câte o adiere de vânt. Dinspre dealuri se apropiau nori. La umbra copacului de mango, mâini pricepute împleteau părul fetelor în codiţe asemănătoare spicelor de grâu, iar eu auzeam vocile a trei generaţii îngemănându-se precum curenţii unui pârâu leneş, iar întrebările mele erau precum pietrele de râu, nişte obstacole în calea curenţilor, şi cu toate acestea vocile se întorceau mereu spre acelaşi curs, spre aceeaşi unică poveste...
Mai întâi a fost Miwiru. Nu se ştie cine a fost înaintea lui. Din Miwiru s-a născut Sigoma, din Sigoma s-a născut Owiny, din Owiny s-a născut Kisodhi, din Kisodhi s-a născut Ogelo, din Ogelo s-a născut Otondi, din Otondi s-a născut Obongo, din Obongo s-a născut Okoth, iar din Okoth s-a născut Opiyo. Numele femeilor care i-au purtat în pântece au fost uitate, căci ăsta era obiceiul neamului nostru.
Okoth a trăit în Alego. înainte de el, se ştie doar că familiile călătoreau pe
distanţe mari, din direcţia Ugandei de azi, şi că eram precum tribul Masai, migrând dintr-un loc în altul în căutare de apă şi de păşuni pentru cirezile de vite. La un moment dat, neamul nostru s-a stabilit în

Alego şi au început să cultive pământul. Tribul Luo şi-a întemeiat aşezarea lângă lac şi oamenii au învăţat să pescuiască. Au fost şi alte triburi, care vorbeau dialectul bantu, triburi care trăiau deja în Alego când a ajuns acolo tribul Luo, şi s-au purtat multe războaie. Se spune despre strămoşul nostru Owiny că era un mare războinic şi un conducător de seamă al tribului său. Armata lui a înfrânt armatele tribului Bantu, dar celor din urmă li s-a îngăduit să rămână pe loc şi să se căsătorească cu femei din tribul Luo. De la ei au învăţat strămoşii noştri să cultive pământul şi să-l cunoască.
Pe măsură ce oamenii s-au stabilit în Alego să cultive pământul, regiunea s-a aglomerat. Opyio, fiul lui Okoth, era dintre fraţii mai mici şi poate acesta a fost motivul pentru care a luat hotărârea de a se muta în Kendu Bay. Când a ajuns acolo, nu avea nimic, dar, potrivit tradiţiei poporului nostru, oricine putea lucra un pământ nefolosit. Iar ceea ce nu era folosit, revenea tribului. Aşadar lui Opiyo nu avea de ce să-i fie ruşine. Lucra în gospodăriile altor bărbaţi în timp ce curăţa pământul pe care urma să-l cultive la rândul lui. N-a apucat să realizeze mare lucru, a murit de tânăr, lăsând în urmă două soţii şi mai mulţi copii. Una dintre soţii a trecut în grija fratelui lui Opiyo, aşa cum era pe-atunci obiceiul - adică a devenit soţia cumnatului ei, iar copiii ei au devenit şi copiii lui. Cealaltă soţie a murit şi ea, iar fiul ei cel mai mare, Obama, a rămas de mic orfan. Şi el a locuit cu unchiul său, dar familia era foarte strâmtorată, astfel încât, când Obama a mai crescut, a început să muncească pentru alţi bărbaţi, aşa cum făcuse şi tatăl lui înainte.
Familia pentru care a lucrat era foarte înstărită, avea multe vite. L-au admirat foarte mult pe Obama, pentru că era întreprinzător şi un fermier de nădejde. Când acesta i-a cerut mâna fiicei lor celei mari în căsătorie, au fost de acord, iar toţi unchii din familie au asigurat zestrea necesară. Când fiica cea mare a murit, ei au fost de acord ca Obama să se însoare cu fiica cea mică, pe care o chema Nyaoke. Obama a avut patru neveste care i-au dăruit mulţi copii. Şi-a lucrat pământul, a prosperat, a avut o gospodărie mare şi multe vite şi capre.

Şi pentru că era un bărbat respectuos şi responsabil, a intrat în rândurile mai- marilor din Kendu şi mulţi au fost cei care i-au cerut sfatul.
Bunicul tău, Onyango, a fost cel de-al cincilea fiu al lui Nyaoke. Dorsila, pe care o vezi aici, este ultima născută din relaţia lui Obama cu ultima lui nevastă.
Asta se întâmpla înainte de venirea omului alb. Fiecare familie avea propria gospodărie, dar trăiau potrivit legilor impuse de mai-marii tribului. Bărbaţii aveau propriile colibe şi răspundeau de aratul şi cultivarea pământului, dar şi de apărarea vitelor împotriva animalelor sălbatice şi a atacurilor din partea altor triburi. Fiecare soţie deţinea propriul lot unde cultiva legume împreună cu fiicele ei. Ea pregătea mâncarea pentru bărbatul ei, aducea apă şi păstra curăţenia în colibe. Mai-marii tribului stabileau ce anume se cultiva şi când se culegeau recoltele. Tot ei organizau familiile care lucrau prin rotaţie, astfel încât fiecare contribuia la toate activităţile. Bătrânii satului distribuiau alimentele pentru văduve sau pentru cei care treceau prin perioade mai grele, asigurau vitele pentru zestre în cazul bărbaţilor care nu aveau nimic şi mediau toate conflictele. Cuvântul bătrânilor era literă de lege şi era respectat ca atare, iar cei care se împotriveau erau alungaţi şi trebuiau s-o ia de la capăt în alt sat.
Copiii nu mergeau la şcoală, dar învăţau alături de părinţi. Fetele stăteau pe lângă mamele lor şi învăţau să zdrobească meiul pentru a face terci, să îngrijească o grădină de zarzavaturi şi să pregătească lutul pentru colibe. Băieţii învăţau de la taţii lor să păstorească cirezile de vite, să facă macete şi să arunce cu suliţa. Când una dintre mame murea, o alta îi lua copilul şi îl hrănea la piept. Noaptea, fetele mâncau împreună cu mamele lor, în vreme ce băieţii îşi însoţeau taţii în colibele lor, ascultând poveşti şi învăţând despre obiceiurile pământului. Uneori se întâmpla să vină şi câte un muzicant şi tot satul se aduna să-l asculte. Cânta despre isprăvile trecutului, despre marii războinici şi despre bătrânii înţelepţi. Cântecele evocau priceperea fermierilor, frumuseţea femeilor şi îi mustrau pe cei leneşi şi cruzi. Toţi oamenii

erau amintiţi în aceste cântece, pentru contribuţia lor, bună sau rea, la viaţa satului, iar în felul acesta tradiţiile strămoşilor rămâneau vii prin cei care le ascultau. Când femeile şi copiii se retrăgeau, bărbaţii din sat se adunau să pună ţara la cale.
Chiar şi când era doar un copil, bunicul Onyango era cam ciudat. Se spunea despre el că-l mânca în cur, pentru că nu putea sta locului. Pleca de nebun, zile întregi, iar când se întorcea nu spunea nimănui unde fusese. Era mereu serios - nu râdea niciodată, nu se juca cu alţi copii şi nu glumea. Era un tip foarte curios şi-aşa a ajuns să cunoască o grămadă de lucruri despre plante. Era carevasăzică un botanist, ceea ce nu înseamnă acelaşi lucru cu un şaman, adică un vraci, cum spune omul alb. Un şaman face vrăji şi vorbeşte cu lumea spiritelor. Botanistul cunoaşte diverse plante care vindecă anumite boli sau răni, ştie cum să pregătească un amestec anume de nămol care vindecă o tăietură. Când era copil, bunicul tău şedea mai toată ziua în coliba botanistului din satul lui, observând şi ascultând cu atenţie, căpătând astfel multe cunoştinţe, în timp ce alţi copii se jucau.
Când bunicul era încă mic, a aflat că omul alb sosise în Kisumu. Se spunea că oamenii albi au pielea fină ca de bebeluş şi că sosiseră pe un vapor care făcea zgomote care semănau cu tunetele şi aveau coşuri din care ieşea foc. înainte de asta, nimeni din satul nostru nu văzuse vreodată un om alb - numai negustori arabi care veneau uneori să ne vândă zahăr şi pânză. Dar chiar şi aceste întâlniri erau rare, pentru că tribul nostru nu prea consuma zahăr, iar oamenii nu foloseau pânză, singurele lor veşminte fiind nişte piei de capră cu care îşi acopereau părţile ruşinoase. Când bătrânii au aflat aceste poveşti, au discutat între ei şi i-au sfătuit pe bărbaţi să se ţină departe de Kisumu până când ei vor înţelege mai bine ce e cu omul alb.
în ciuda acestui avertisment, Onyango, ros de curiozitate, a hotărât că trebuie neapărat să îi vadă cu ochii lui pe aceşti oameni albi. într-o zi a dispărut şi nimeni n-a ştiut unde s-a dus. După mai multe luni, în timp ce ceilalţi fii ai lui Obama munceau pământul, Onyango s-a întors în sat. Purta pantaloni, ca omul alb, o cămaşă şi pantofi care-i acopereau

picioarele. Copiii mici s-au speriat când l-au văzut, iar fraţii lui n-au ştiu ce să înţeleagă din această schimbare. L-au strigat pe Obama, care a ieşit din coliba lui, iar familia s-a strâns să se holbeze la Onyango, care arăta acum tare ciudat.
- Ce s-a întâmplat cu tine? a întrebat Obama. De ce porţi pieile astea ciudate?
Onyango n-a spus nimic, iar Obama a decis că Onyango purta pantaloni ca să ascundă faptul că fusese tăiat împrejur, ceea ce era împotriva tradiţiei Luo. A crezut că Onyango purta cămaşă pentru a-şi ascunde vreo eczemă sau nişte bube. Obama s-a întors către ceilalţi fii ai lui şi le-a spus: „Nu vă apropiaţi de fratele vostru, este spurcat”. Apoi s-a întors în coliba lui, iar ceilalţi au râs şi
s-au ferit de Onyango. Din cauza asta, Onyango s-a întors la Kisumu şi a rămas înstrăinat de tatăl său pentru tot restul vieţii.
La vremea aceea, nimeni n-a înţeles faptul că omul alb intenţiona să rămână în locurile acelea. Noi am crezut că venise doar să facă negoţ. Curând, am căpătat şi noi câteva obiceiuri de-ale lor, cum ar fi consumul de ceai. Când am descoperit ceaiul, ne-am dat seama că ne trebuie şi zahăr, ceainice şi ceşti. Am cumpărat toate acestea dând la schimb piei de animale şi legume. Mai târziu, am acceptat moneda omului alb. Dar nimic din toate astea nu ne-a afectat în mod deosebit. Ca şi arabii, albii erau puţini la număr, iar noi am presupus că până la urmă se vor duce înapoi de unde au venit. Dar câţiva albi au rămas în Kisumu şi au construit o misiune. Oamenii ăştia vorbeau despre zeul lor, care cică ar fi fost atotputernic. Dar majoritatea i-au ignorat, crezând că vorbeau prostii. Nici măcar când albii au venit cu arme, nimeni nu a opus rezistenţă pentru că vieţile noastre nu erau încă afectate de morţile pe care aceste arme le puteau provoca. Mulţi dintre noi au crezut că armele erau doar nişte melesteie pentru amestecat terciul.
Lucrurile au început să se schimbe odată cu primele războaie duse de omul alb. Au adus cu ei şi mai multe arme, şi un bărbat căruia îi spuneau comisar raional. Pe omul ăsta noi l-am numit Bwana Ogalo,

ceea ce înseamnă „Asupritorul”. Ăsta a impus o taxă pe colibă care trebuia plătită în banii omului alb. Din cauza asta, mulţi bărbaţi au fost obligaţi să-şi găsească de lucru pentru a avea un salariu. A decis categoric recrutarea oamenilor noştri în armata lui, oameni care să le care proviziile şi să le construiască drumuri pe care să circule automobilele lor. S-a înconjurat de localnici Luo care purtau haine ca albii şi lucrau în slujba lui ca mandatari şi agenţi fiscali. Acum aveam şefi dintre oameni care nici măcar nu făceau parte din sfatul bătrânilor. Ne-am împotrivit tuturor acestor schimbări şi mulţi au început să protesteze. Dar au fost bătuţi sau împuşcaţi. Cei care nu plăteau taxele priveau neputincioşi cum colibele le erau arse până-n temelii. Unele familii au fugit în alte părţi, unde au întemeiat noi sate. Dar majoritatea oamenilor au rămas şi au învăţat să se adapteze acestei noi situaţii, cu toate că acum ne dăduserăm seama deja ce prostie făcusem când ignorasem venirea omului alb.

în acest timp, bunicul vostru a lucrat pentru omul alb. Pe-atunci puţini oameni vorbeau engleză şi swahili, pentru că localnicii nu-şi trimiteau copiii la şcolile oamenilor albi, preferând să-i ţină pe lângă casă, unde îşi ajutau părinţii la muncile câmpului. însă Onyango a învăţat să scrie şi să citească şi pricepea foarte bine sistemul de evidenţă şi titlurile de proprietate operate de sistemul omului alb. Şi aşa s-a făcut util, iar în timpul războiului a fost numit şef al echipelor de muncitori de la drumuri. în cele din urmă a fost mutat în Tanganyika, unde a rămas mulţi ani. Când s-a întors, a pregătit o bucată de pământ în Kendu, departe de gospodăria tatălui său. Vorbea foarte rar cu fraţii lui. Nu şi-a construit o colibă cum se cuvine, trăia într-un cort. Oamenii nu mai văzuseră aşa ceva şi l-au crezut nebun. După ce şi-a însuşit pământul, a plecat la Nairobi, unde un alb i-a oferit o slujbă.

Pe vremea aia, puţini africani îşi permiteau o călătorie cu trenul, aşa că Onyango s-a dus pe jos până la Nairobi. A călătorit aşa peste două săptămâni. Mai târziu ne-a povestit despre aventurile lui din timpul călătoriei. De multe ori a fost nevoit să alunge leoparzii cu maceta. Odată, un bivol furios l-a alergat până a reuşit să se urce într-un copac,

unde a dormit două nopţi. Altă dată a găsit o tobă în mijlocul unei poteci dintr-o pădure, iar când i-a ridicat capacul din ea s-a strecurat un şarpe care s-a făcut nevăzut în tufişuri. A scăpat teafăr în urma călătoriei şi a ajuns la Nairobi, unde a început să muncească în casa omului alb.
A fost singurul care s-a mutat la oraş. După război, mulţi africani s-au angajat, în special cei care fuseseră recrutaţi, care trăiau aproape de oraşe sau se alăturaseră misionarilor albi. în timpul războiului şi imediat după acesta, mulţi oameni au fost dislocaţi. Războiul semănase foamete şi boli şi atrăsese după sine un mare număr de colonişti albi, care au confiscat de la băştinaşi cele mai bune pământuri.
Triburile Kikuyu au resimţit cel mai greu aceste schimbări, pentru că trăiau pe colinele din jurul oraşului Nairobi, unde prezenţa coloniştilor albi era cea mai importantă. Dar şi triburile Luo au simţit dominaţia omului alb. Toţi locuitorii au fost obligaţi să se înregistreze sub administraţia colonială, iar taxele pe colibe au crescut direct proporţional. Motiv pentru care din ce în ce mai mulţi africani au fost nevoiţi să lucreze în fermele albilor. în satul nostru, din ce în ce mai multe familii se îmbrăcau ca albii, din ce în ce mai mulţi părinţi erau de acord să-şi trimită copiii la şcolile misionarilor. Sigur că nici măcar cei care mergeau la şcoală nu puteau face tot ce făceau albii. Numai albilor le era permis să cumpere anumite terenuri sau să conducă anumite afaceri. Alte întreprinderi erau rezervate, prin lege, hinduşilor şi arabilor.
Unii au încercat să se organizeze pentru a se împotrivi acestor politici, redactând petiţii şi organizând proteste. Dar erau puţini la număr - ori majoritatea locuitorilor trăiau de azi pe mâine. Africanii care nu se angajaseră ca mână de lucru au rămas în satele lor, unde au încercat să păstreze tradiţiile. Dar, chiar şi la sate, atitudinea oamenilor s-a schimbat. Pământul cultivabil era foarte aglomerat, pentru că noul sistem de proprietate nu mai permitea urmaşilor să îşi aleagă noi loturi, totul era acum în proprietatea cuiva. Respectul pentru tradiţie s-a redus, tinerii au văzut că bătrânii lor nu deţineau nici un fel de

putere reală. Berea, care se făcea cândva din miere şi pe care oamenii o beau foarte rar, era acum îmbuteliată în sticle şi mulţi dintre bărbaţi au devenit alcoolici. Africanii au început să simtă gustul vieţii omului alb şi au înţeles că viaţa lor erau extrem de săracă în comparaţie cu a albilor.

Potrivit acestor standarde, bunicului vostru i-a mers foarte bine. Datorită slujbei pe care a avut-o la Nairobi, a învăţat să gătească mâncăruri pentru albi şi să administreze casele albilor. Era foarte plăcut printre angajatori şi a lucrat la conacele celor mai importante persoane din rândul albilor, chiar şi pentru lordul Delamere[72]. A pus ban pe ban şi a cumpărat pământ şi vite în Kendu. Şi-a construit şi o colibă pe aceste terenuri. Dar felul în care îşi întreţinea coliba era total diferit de al altora. Coliba lui sclipea de curăţenie, iar el insista ca oamenii să se spele pe picioare sau să-şi scoată pantofii când intrau la el în casă. Mânca la masă, stând pe scaun, folosea cuţitul şi furculiţa şi masa era acoperită de o plasă pentru ţânţari. Nu se atingea de mâncarea care nu fusese spălată cum trebuie sau acoperită imediat după ce fusese preparată, îşi făcea mereu baie şi-şi spăla hainele în fiecare seară. Aşa a fost, până la sfârşitul vieţii, ordonat şi curat, şi tare se mai enerva dacă lucrurile nu erau aşezate la locul lor sau nu fuseseră curăţate ca lumea.

A fost foarte strict în privinţa proprietăţii lui. Dacă i se cerea, era generos cu mâncarea lui, cu banii, chiar şi cu hainele. Dar, dacă te atingeai de vreun lucru al lui fără să ceri voie, se mânia rău. Chiar şi după ce i s-au născut copiii, le spunea mereu că nu e voie să pui mâna pe proprietatea altcuiva.

Lumea din Kendu se uita chiorâş la el. îl vizitau pentru că era generos şi
punea mereu pe masă câte ceva de mâncare. Dar râdeau de el pentru că, la momentul ăla cel puţin, nu avea nici neveste, nici copii. E posibil ca Onyango să fi auzit aceste bârfe, pentru că a luat hotărârea să se însoare. Problema era că nu găsea nici o femeie care să ţină casa exact aşa cum îi plăcea lui. A plătit arvună pentru mai multe fete, dar le

bătea rău de tot când erau leneşe sau spărgeau câte o farfurie. în tribul Luo e un lucru normal ca bărbatul să-şi bată nevestele când ele nu se poartă bine, dar până şi etnicii Luo considerau că Onyango se purta mult prea aspru. Până la urmă, fetele pe care le adusese sub acoperişul lui au fugit fiecare la tatăl ei. Bunicul vostru a pierdut multe capete de vite, pentru că era prea mândru să ceară înapoi plata pentru fete.

Până la urmă, a găsit o femeie care a putut să trăiască cu el. O chema Helima. Nimeni nu ştie ce simţea ea cu adevărat faţă de bunicul vostru, dar era tăcută şi politicoasă şi - cel mai important - învăţase să ţină casa la standardele bunicului vostru. A construit şi pentru ea o colibă în Kendu şi acolo îşi petrecea ea mai tot timpul. Uneori o lua şi pe ea la Nairobi, la conacul unde muncea el. După câţiva ani şi-au dat seama că Helima nu poate avea copii. în tribul Luo, ăsta e motiv de divorţ - un bărbat o poate trimite pe soţia lui stearpă înapoi la părinţii ei şi poate cere înapoi suma plătită în schimbul ei. Dar bunicul vostru a ales s-o ţină pe Helima lângă el, deci se poate spune că a tratat-o frumos.

Helima se simţea foarte singură, pentru că bunicul vostru muncea în permanenţă şi nu avea timp de prieteni sau de distracţie. El nu bea cu ceilalţi bărbaţi, nici nu fuma tutun. Singura lui plăcere era să se ducă la dans, în Nairobi, o dată pe lună. Tare îi mai plăcea să danseze. Nu era un dansator bun, se mişca cam greoi, se lovea de lume şi îi călca pe picioare. Majoritatea nu-i atrăgeau atenţia pentru că ştiau prea bine ce temperament are Onyango. Dar, într-o seară, un tip destul de ameţit a comentat ceva despre neîndemânarea lui Onyango. A fost destul de bădăran şi i-a spus bunicului vostru: „Onyango, eşti deja bătrân. Ai vite, ai o nevastă, dar n-ai copii. Ia zi, ai vreo problemă între picioare?” Cei care au auzit fără să vrea conversaţia au început să râdă, iar Onyango l-a bătut măr pe acel om. Dar cuvintele lui i-au rămas în minte, pentru că în aceeaşi lună a început să caute o altă nevastă. S-a întors la Kendu şi a întrebat despre toate femeile din sat. într-un târziu s-a hotărât asupra unei copile pe

care o chema Akumu, cunoscută pentru frumuseţea ei. Fusese deja promisă altui bărbat care plătise pentru ea şase vite şi promisese să mai dea încă şase. Dar Onyango îl cunoştea pe tatăl fetei şi l-a convins să dea înapoi plata. în schimb, Onyango i-a dat pe loc 15 vite. A doua zi, prietenii bunicului vostru au răpit-o pe Akumu, în timp ce ea se plimba prin pădure, şi au târât-o la coliba lui Onyango.
Tânărul băiat, Godfrey, a apărut cu un lighean şi ne-am spălat toţi pe mâini înainte de masa de prânz. Auma s-a ridicat să se dezmorţească, cu părul doar pe jumătate împletit şi cu o expresie neliniştită pe faţă. Le-a spus ceva Dorsilei şi bunicii, iar acestea i-au răspuns vorbind destul de mult.
- Le-am întrebat dacă bunicul nostru a luat-o pe Akumu cu forţa, mi-a explicat Auma, punându-şi mâncare în farfurie.
- Ce-au spus?
- Ele zic că obiceiul ăsta de a lua pe sus o femeie face parte din tradiţia Luo. în mod normal, când bărbatul plăteşte fata, femeia nu trebuie să se arate prea dornică să se ducă la el. Iniţial se preface că refuză, aşa că prietenii bărbatului trebuie s-o prindă şi s-o ducă la coliba respectivului. Numai după acest ritual are loc ceremonia propriu-zisă de încheiere a căsătoriei.
Auma a luat o lingură de mâncare.
- Eu le-am spus că, după mine, cu aşa obiceiuri e posibil ca unele femei să nu se fi prefăcut de fapt.
Zeituni a înmuiat o bucată de mămăligă în tocăniţă.
- Auma, lucrurile nu au stat chiar aşa de rău. Dacă bărba-su s-ar fi purtat urât cu ea, fata putea oricând să plece de la el.
- La ce bun, dacă tot taică-su avea să aleagă un alt bărbat pentru ea. Ia spune- mi, ce s-ar întâmpla dacă o fată ar refuza să se mărite cu bărbatul ales de tatăl ei?
- Ar însemna că se face de ruşine, şi pe ea, şi pe familia ei, a răspuns Zeituni, ridicând din umeri.
- Vezi?

Auma a întrebat-o ceva pe bunica, iar răspunsul acesteia a făcut-o pe Auma să o plesnească uşor, în glumă, pe Buni peste braţ.
- Am întrebat-o dacă bărbatul poate s-o forţeze pe fată să se culce cu el în noaptea în care e răpită, mi-a explicat Auma, şi ea îmi răspunde că nu ştie nimeni ce se petrece în coliba unui bărbat. După care m-a întrebat şi ea de unde să ştie un bărbat dacă chiar vrea un castron de supă fără să guste din ea.
Am întrebat-o pe bunica câţi ani avea când s-a măritat cu bunicul nostru, întrebarea a distrat-o atât de tare încât i-a repetat-o şi Dorsilei, care a început să chicotească şi a plesnit-o pe bunica peste picior.
- I-a spus Dorsilei că vrei să ştii când a sedus-o Onyango pe ea, a zis Auma.
Bunica mi-a făcut cu ochiul, apoi ne-a spus că avea doar 16 ani când s-a măritat. Bunicul nostru era prieten cu tatăl ei. Am întrebat-o dacă asta a deranjat-o, dar a dat din cap în semn că nu.
- Zice că nu era nimic ieşit din comun să te măriţi cu un bărbat mai în vârstă, a continuat Auma. Spune că pe vremea ei o căsătorie implica mai mult de două persoane. O căsătorie însemna uniunea a mai multe familii şi afecta tot satul. Nu te puteai plânge şi nici nu te puteai codi când era vorba de iubire. Şi chiar dacă nu învăţai să-ţi iubeşti soţul, învăţai să i te supui.
Din acel moment Auma şi bunica au stat de vorbă îndelung, iar bunica a spus ceva care i-a făcut din nou pe toţi să râdă, cu excepţia Aumei, care s-a ridicat şi a început să strângă farfuriile.
- Mă predau, a spus Auma, exasperată.
- Ce-a spus bunica?
- Am întrebat-o de ce femeile din neamul nostru acceptă căsătoriile aranjate şi faptul că bărbaţii iau toate deciziile. De ce înghit bătăile? Şi ştii ce mi-a
răspuns? Că de multe ori femeile şi-o cer, pentru că altfel nu şi-ar face toate treburile cu care sunt datoare. Vezi cum suntem? Ne plângem, dar continuăm să încurajăm bărbaţii care ne tratează urât. Uită-te la

Godfrey. Crezi că după ce le aude pe Bunica şi pe Dorsila vorbind în felul ăsta n-o să se lase influenţat?
Bunica nu înţelegea exact ce spunea Auma, dar cu siguranţă ceva din tonul Aumei a făcut-o să devină dintr-o data serioasă.
- Cam tot ce spui este adevărat, Auma, a intervenit ea, în Luo. Femeile din tribul nostru au dus o povară grea. Dar, când te naşti peşte, nu încerci să zbori, ci înveţi să înoţi împreună cu ceilalţi peşti. Fiecare le ştie pe-ale lui. Poate dacă aş avea acum anii de-atunci, n-aş mai accepta comportamentul ăsta. Poate m-aş gândi numai la ceea ce simt eu şi aş aştepta să mă îndrăgostesc. Dar eu am fost crescută în altă lume. Nu cunosc decât ceea ce am văzut. Ceea ce nu am văzut n-are cum să mă întristeze.
M-am întins pe spate, pe preş, şi m-am gândit la ce spusese bunica. Vorbele ei ascundeau o anume înţelepciune, vorbea doar despre alte timpuri şi alte locuri. Dar am înţeles şi frustrarea Aumei. După ce am ascultat povestea tinereţii bunicului nostru, şi eu m-am simţit trădat. Mi-l imaginasem dintotdeauna pe Onyango drept un autocrat, un om de o mare cruzime. Dar mi l-am imaginat în acelaşi timp ca fiind un om foarte independent, loial poporului său, adversar al stăpânirii albe. Nu a existat niciodată o bază reală pentru ca eu să-mi formez această imagine, în afară poate de scrisoarea pe care i-o trimisese bunicului meu din Hawaii şi în care îi spunea acestuia că nu vrea o nevastă albă pentru băiatul lui. Şi, în afară de acea scrisoare, credinţa lui musulmană care, în mintea mea, avea legătură cu Naţiunea Islamului din Statele Unite. Ceea ce am aflat de la bunica distorsionase total imaginea iniţială, făcându-mă să mă gândesc la cuvinte deloc flatante. Unchiul Tom. Colaborator. Negru de casă.
Am încercat să-i explic bunicii ce simţeam şi am întrebat-o dacă bunicul nostru îi vorbise vreodată despre ce credea în realitate despre omul alb. Dar tocmai atunci au apărut Sayid şi Bernard, cu ochii umflaţi de somn, iar Zeituni le-a arătat farfuriile cu mâncare puse deoparte pentru ei. Abia după ce ei au început să mănânce, iar Auma şi

cealaltă fată s-au aşezat în faţa femeilor mai în vârstă, bunica şi-a reluat povestea.
Nici eu nu am înţeles întotdeauna ce gândea bunicul vostru. Era şi greu, pentru că nu le permitea oamenilor să-l cunoască prea bine. Chiar şi când vorbea cu cineva, se uita în altă parte, de teamă să nu i se ghicească gândurile. La fel stăteau lucrurile şi când venea vorba de părerea lui despre albi. Acum zicea ceva, după care se sucea şi spunea cu totul altceva. Ştiu că îi respecta pe albi pentru puterea lor, pentru echipamentele şi armele lor şi pentru felul în care l-au învăţat să-şi organizeze viaţa. El repeta mereu că omul alb vrea să fie mereu tot mai bun, în vreme ce africanii priveau cu suspiciune orice noutate.
„Africanul este greu de cap", îmi spunea uneori. „Ca să facă ceva, orice, el trebuie articulat."
în ciuda acestor vorbe, nu cred că a gândit vreodată cu tărie în faptul că albul s-a născut superior africanului. în realitate, au fost multe obiceiuri sau tradiţii albe pe care nu le-a respectat. El considera că multe acţiuni ale albilor erau prosteşti sau nedrepte. El n-ar fi permis nici unui alb să-l lovească. Ăsta e motivul pentru care a pierdut multe slujbe. Dacă albul pentru care lucra era violent, îl dădea dracului şi pleca să-şi caute altceva de lucru. Odată, unul dintre patronii lui a încercat să-l lovească cu bastonul, dar bunicul vostru i l-a smuls din mână şi l-a altoit zdravăn. A fost arestat pentru asta, dar când a declarat ce se întâmplase, autorităţile i-au dat doar o amendă şi un avertisment.
Bunicul vostru respecta rigoarea. Disciplina. Tocmai de aceea, cu toate că învăţase multe dintre obiceiurile albilor, a rămas foarte strict în privinţa tradiţiilor Luo. Respectul faţă de bătrâni. Respectul faţă de autoritate. Ordine şi disciplină în toate afacerile lui. De-asta a şi respins religia creştină, cred. S- a convertit, dar doar pe o perioadă scurtă, şi-a schimbat chiar şi numele în Johnson. Dar nu a înţeles ce înseamnă aia să-ţi fie milă de duşman sau faptul că Iisus este capabil să preia asupra lui toate păcatele oamenilor. Pentru bunicul vostru astea erau doar nişte sentimentalisme ieftine, ceva de consolat femeile.

Aşa că s-a convertit la islamism, pentru că a considerat că practicile acestei religii corespundeau gândirii sale.
Duritatea lui a provocat multe probleme între el şi Akumu. Când am venit să trăiesc cu el, ea îi făcuse deja lui Onyango doi copii. Prima născută a fost Sarah. Iar trei ani mai târziu s-a născut tatăl vostru, Barack. N-o cunoşteam prea bine pe Akumu, pentru că ea locuia cu copiii împreună cu Helima, în casa bunicului vostru din Kendu - or, eu am rămas cu el în Nairobi să-l ajut cu munca lui de-acolo. De câte ori îl însoţeam pe bunicul vostru la Kendu, vedeam că Akumu e nefericită. Avea un spirit rebel şi îl găsea pe Onyango mult prea pretenţios. Era mereu nemulţumit de felul în care ea ţinea casa. Era strict şi în privinţa educaţiei copiilor. I-a cerut să ţină bebeluşii în pătuţuri speciale şi să-i îmbrace cu hăinuţele pe care el le adusese de la Nairobi. Totul trebuia să strălucească de curăţenie, chiar mai mult după ce veniseră copiii pe lume. Helima a încercat s-o ajute pe Akumu şi a avut grijă de copii ca şi cum ar fi fost ai ei, dar nici asta n-a fost bine. Akumu era cu doar câţiva ani mai mare decât mine şi presiunea care se punea asupra ei era extrem de puternică. Poate că Auma are dreptate... poate că îl mai iubea pe bărbatul căruia îi fusese promisă înainte s-o fure Onyango.
Nu ştiu exact ce-a fost acolo, dar a încercat de mai multe ori să-l părăsească pe Onyango. O dată, după ce s-a născut Sarah, pe urmă după ce s-a născut Barack. Deşi era foarte orgolios, Onyango a adus-o de fiecare dată înapoi, pentru că el credea că pruncii au nevoie de mama lor. Şi de ambele dăţi familia lui Akumu i-a dat lui dreptate, aşa că n-a avut de ales şi s-a întors la el. Până la urmă a învăţat să facă ceea ce se aştepta de la ea. Dar amărăciunea din sufletul ei nu a dispărut niciodată.
Pentru ea viaţa a devenit mai uşoară când a izbucnit al Doilea Război Mondial. Bunicul vostru a plecat pe mare, ca bucătar al unui căpitan britanic, iar eu m-am mutat cu Akumu şi Helima şi le-am ajutat la creşterea copiilor şi la munca câmpului. Nu l-am văzut pe Onyango foarte multă vreme. A călătorit mult cu regimentele britanice, în

Birmania, în Ceylon[73], în Emirate şi chiar şi în Europa. S-a întors după trei ani cu un gramofon şi poza unei femei cu care se căsătorise în Birmania. Toate pozele de pe pereţi sunt din perioada aceea.
Onyango avea de-acum aproape 50 de ani. Se gândea din ce în ce mai mult să renunţe la munca în slujba omului alb şi să se întoarcă să-şi lucreze pământul. Dar a constatat că terenurile din jurul oraşului Kendu erau aglomerate şi mult prea uzate pentru păşunat. S-a gândit la Alego, la pământul abandonat de bunicul lui. într-o zi ne-a spus că trebuie să ne pregătim să plecăm la Alego. Eu eram încă tânără şi mă adaptam uşor, dar pentru Helima şi Akumu vestea
a picat ca un trăsnet. Familiile lor locuiau în Kendu şi erau obişnuite să trăiască acolo. Helima, în special, se temea de singurătatea presupusă de o nouă mutare, pentru că era cam de-o seamă cu Onyango şi nu avea copii. Aşa că a refuzat să meargă. La început şi Akumu a refuzat, dar familia ei a convins-o că trebuie să-şi urmeze soţul şi să îngrijească de copii.
Când am ajuns la Alego, mare parte din pământul pe care îl vedeţi acum era acoperit de vegetaţie uscată şi viaţa a fost tare grea la început. Dar bunicul vostru studiase tehnicile agricole moderne cât muncise în Nairobi şi şi-a pus cunoştinţele în aplicare. Din mâna lui creştea orice şi în mai puţin de un an aveam suficientă recoltă să vindem la piaţă. A nivelat pământul ca să facă pajiştea asta, a arat pământurile pe care apoi au crescut recolte frumoase şi bogate. A plantat copacii de mango şi papaya şi bananierii pe care îi vedeţi azi. A vândut mare parte din vite, pentru că spunea că păşunatul schimbă calitatea solului. Cu banii obţinuţi pe cireadă a construit colibe mari pentru Akumu şi pentru mine şi una pentru el. Adusese din Anglia un set de pahare din cristal pe care le aşezase frumos pe un raft şi un gramofon la care asculta o ciudăţenie de muzică până târziu în noapte. Când s-au născut primii mei copii, Omar şi Zeituni, le-a cumpărat pătuţuri şi hăinuţe şi plase de ţânţari, aşa cum făcuse şi pentru Barack şi Sarah. în coliba cu bucătărie a construit un cuptor în care cocea pâine şi prăjituri, exact ca alea pe care le cumperi de la magazin.

Vecinii lui din Alego nu mai văzuseră aşa ceva. La început l-au privit cu suspiciune şi l-au considerat nebun - mai ales când şi-a vândut vitele. Dar foarte repede au ajuns să-l respecte pentru generozitatea lui şi pentru sfaturile legate de cultivarea pământului şi de plantele medicinale. S-au obişnuit până şi cu firea lui, pentru că şi-au dat seama că el îi poate apăra de vrăjitorie. Pe- atunci oamenii se duceau la şamani, de care le era foarte teamă. Se spunea despre ei că ştiau secretul poţiunilor de dragoste, dar şi al licorilor care puteau provoca moartea duşmanilor. Dar bunicul vostru, care călătorise şi citise mult, nu credea în basmele astea. îi considera pe şamani nişte şarlatani care le furau banii oamenilor.

Chiar şi azi dacă întrebi, se găseşte cineva care să-ţi spună despre ziua în care a venit în Alego un şaman din altă provincie, ca să-l omoare pe unul dintre

vecinii noştri. Vecinul ăsta îi făcuse curte unei fete de prin partea locului şi familiile lor hotărâseră să-i lase să se căsătorească. Dar mai era un bărbat care tânjea după fata asta şi era atât de gelos încât l-a plătit pe şaman să-i omoare rivalul. Vecinul a aflat de planul lui şi, speriat, s-a dus la Onyango să-i ceară sfatul. Bunicul vostru l-a ascultat, după care şi-a luat maceta şi biciul şi s-a dus să-l aştepte pe şaman în capătul drumului.

Nu trece mult timp şi Onyango îl vede pe şaman apropiindu-se, cu o mică valijoară în care avea diferite poţiuni. Când şamanul a ajuns destul de aproape încât să-l audă, bunicul vostru s-a aşezat în mijlocul drumului şi i-a strigat: „întoarce-te de unde ai venit". Şamanul nu ştia cine e Onyango şi a continuat să se apropie, dar Onyango i-a blocat calea şi i-a spus: „Dacă eşti atât de puternic precum susţii, fă în aşa fel încât să mă trăsnească fulgerul acum. Dacă nu, ar fi mai bine să-ţi iei tălpăşiţa, că, dacă nu pleci acum din sat, te iau la bătaie." Şamanul a vrut să meargă mai departe, dar, înainte să mai poată face un pas, Onyango l-a bătut de l-a lăsat lat, i-a luat geanta şi s-a întors cu ea la el în curte.

A fost ceva foarte grav, mai ales că bunicul vostru a refuzat să-i dea şamanului înapoi geanta cu leacuri. A doua zi, sfatul bătrânilor s-a adunat sub un copac pentru a rezolva disputa, iar Onyango şi şamanul au fost chemaţi să- şi pledeze cauza. Şamanul a vorbit primul şi le-a spus bătrânilor că dacă Onyango nu-i dă geanta înapoi, o să se abată un blestem crunt peste tot satul. După care a vorbit Onyango, care le-a repetat acestora ce spusese mai înainte. „Dacă omul ăsta are puteri magice, să mă blesteme acum şi să mă lovească trăsnetul." Bătrânii s-au îndepărtat de Onyango, de teamă ca nu cumva trăsnetul să-i lovească pe ei. Dar curând şi-au dat seama că nu era nici un pericol. Aşa că Onyango s-a întors către bărbatul care îl tocmise pe şaman şi i-a spus: „Fă bine de-ţi caută altă femeie şi las-o pe asta să rămână cu cel căruia i-a fost promisă". Iar şamanului i-a spus: „întoarce-te de unde ai venit, pentru că aici n-o să moară nimeni".
Sfatul bătrânilor a fost de acord cu toate acestea. Dar au insistat ca Onyango să-i dea şamanului geanta înapoi, pentru că nu doreau să îşi asume nici un fel de risc. Onyango a acceptat, iar când adunarea a luat sfârşit, l-a invitat pe şaman în coliba lui. Mi-a spus să tai o găină ca să mănânce şi omul ăla ceva şi i-a dat şamanului şi nişte bani, ca să nu spună că a venit degeaba până la
Alego. însă, înainte ca ăsta să plece, bunicul vostru l-a rugat să-i arate ce are în geantă şi să-i explice proprietăţile fiecărei licori, astfel încât să înveţe şi el şmecheriile şamanului.
Eu cred că, şi dacă Onyango i-ar fi dat una dintre aceste poţiuni lui Akumu, ea tot n-ar fi fost fericită. A snopit-o în bătaie şi ea tot cu gura mare era. Era îngâmfată şi sfidătoare cu mine şi de multe ori refuza să participe la treburile casei. A mai avut un copil - al treilea, pe care l-a botezat Auma, ca pe fata noastră - şi în timp ce-şi alăpta bebeluşul şi-a pus la cale fuga. într-o noapte - când Sarah avea 12 ani, iar Barack nouă - a plecat. A trezit-o pe Sarah din somn şi i-a spus că pleacă la Kendu. I-a mai spus că era o călătorie prea grea pentru un copil şi că îi va lua la ea când vor mai creşte. Apoi a dispărut cu bebeluşul în noapte.

Când Onyango a aflat ce se întâmplase a turbat de furie. La început şi-a spus că ar trebui s-o lase pe Akumu să plece, dar când s-a uitat la Barack şi la Sarah, care erau încă mici, când şi-a dat seama că nici eu nu eram mai brează, cu toate că aveam deja doi copii, s-a dus la familia lui Akumu din Kendu şi le-a spus că vrea ca ea să se întoarcă deîndată. Numai că de data asta familia ei a refuzat. în realitate, acceptaseră deja o plată din partea altui bărbat, cu care Akumu urma să se recăsătorească, iar cei doi plecaseră deja în Tanganyika. Onyango nu mai putea face nimic, aşa că s-a întors la Alego. S-a resemnat şi mi-a spus că acum eu eram mama tuturor copiilor lui.
Nici el, nici eu nu am ştiut că Akumu vorbise cu Sarah înainte de plecare. Dar Sarah şi-a amintit cuvintele maică-sii şi, după câteva săptămâni, l-a trezit pe Barack în mijlocul nopţii, aşa cum făcuse mama ei cu ea. I-a spus lui Barack să nu facă zgomot, l-a ajutat să se îmbrace şi împreună au plecat la drum, spre Kendu. Şi-acum mă mir că au supravieţuit. Au lipsit aproape două săptămâni, mergând kilometri buni în fiecare zi, s-au ascuns de lumea care trecea pe drum, au dormit pe câmp şi au cerşit de mâncare. Nu departe de Kendu s-au rătăcit, iar o femeie care i-a văzut s-a îndurat de ei, pentru că erau murdari şi leşinaţi de foame. I-a luat la ea, le-a dat să mănânce şi i-a întrebat cum îi cheamă, iar când şi-a dat seama cine sunt, a trimis vorbă la bunicul lor. Când Onyango s-a dus după ei şi i-a văzut în ce hal arătau, a început să plângă. A fost singura dată când cineva l-a văzut plângând. Copiii nu au mai încercat niciodată să fugă de-acasă. Dar nu cred că au uitat
vreodată peripeţiile prin care au trecut. Sarah avea grijă să nu-l supere pe Onyango, dar în sufletul ei îi rămăsese fidelă lui Akumu, pentru că, fiind mai măricică, văzuse cum se purtase bătrânul cu mama ei. Cred că avea o aversiune faţă de mine pentru că îi luasem locul mamei ei. Barack a reacţionat diferit. Nu a iertat-o niciodată pe maică-sa pentru că îl abandonase şi se purta de parcă Akumu nici n-ar fi existat vreodată. Le spunea tuturor că eu sunt mama lui şi, cu toate că, ajuns

la maturitate, pe picioarele lui, îi trimitea bani lui Akumu, s-a purtat foarte rece cu ea şi asta până când a închis ochii.
Ciudat e că, în multe privinţe, Sarah semăna mai mult cu tatăl ei. A fost strictă, muncitoare, iute la mânie. Barack era sălbatic şi încăpăţânat, ca Akumu. Dar astea sunt lucruri de care nu ne dăm seama.
Onyango a fost, cum cred că aţi înţeles, foarte sever cu copiii lui. îi punea să muncească, nu-i lăsa să se joace în afara gospodăriei, spunea că ceilalţi copii sunt murdari şi n-au maniere. Dar când Onyango era plecat, ignoram părerile lui, pentru că e bine pentru un copil să se joace cu alţi copii, aşa cum au nevoie de hrană şi de somn. Dar nu-i spuneam niciodată bunicului vostru că-i lăsam să se joace în afara curţii şi până să se întoarcă el acasă îi spălam de le luam pielea de pe ei.
Nu era deloc uşor, mai ales cu Barack. Băiatul ăsta a fost tare năzdrăvan! în prezenţa lui Onyango era cuminte şi supus, nu răspundea niciodată obraznic când taică-su îi spunea să facă un anume lucru. Dar când bătrânul nu era de faţă, Barack făcea numai ce voia. Când Onyango era plecat cu serviciul, Barack îşi scotea hainele bune şi se ducea la scăldat cu ceilalţi copii sau se lua la trântă cu ei, fura fructe din pomii vecinilor sau le călărea vacile. Vecinii se temeau să se ducă direct la Onyango, aşa că veneau să se plângă la mine. Dar eu nu mă puteam supăra pe Barack şi-l protejam mereu de Onyango, nu-i spuneam nimic, pentru că îl iubeam pe băiat ca pe copilul meu.
Dar, cu toate că nu arăta ce simte, bunicul vostru l-a iubit mult pe Barack, pentru că băiatul era tare isteţ. Când era doar un bebeluş, Onyango începuse deja să-l înveţe alfabetul şi cifrele şi copilul şi-a depăşit mai târziu maestrul. Onyango era tare fericit, pentru că el considera că toată puterea omului alb stă în cunoştinţele pe care le are şi a dorit ca fiul lui să capete aceeaşi educaţie ca albii. L-a preocupat mai puţin educaţia lui Sarah, cu toate că şi ea era la fel de isteaţă ca Barack. Majoritatea bărbaţilor cred că banii investiţi în educaţia fiicelor lor sunt de fapt bani aruncaţi pe fereastră. Când

Sarah a terminat şcoala primară, l-a implorat pe Onyango să-i plătească studiile la liceu. El i-a răspuns: „Ce rost are să dau bani pe educaţia ta, când tu o să ajungi tot la cratiţă? Du-te şi ajut-o pe maică-ta şi învaţă cum să fii o nevastă cumsecade.”
Asta a creat şi mai multă animozitate între Sarah şi fratele ei mai mic, mai ales că ea ştia că Barack nu privea mereu şcoala cu seriozitate. El primea totul fără nici un efort. La început a fost înscris la şcoala misionară din apropierea casei, dar după prima zi de şcoală a venit acasă şi i-a spus lui taică-su că el nu putea să înveţe acolo, pentru că avea o învăţătoare, iar el ştia deja tot ce putea să-l înveţe femeia aceea. Căpătase ideile astea de la taică-su, aşa că Onyango n-a putut să-i spună nimic. Cea mai apropiată şcoală era la opt kilometri distanţă şi eu eram cea care-l ducea la şcoală în fiecare dimineaţă. De data asta avea un învăţător, dar Barack a descoperit că nici asta nu-i rezolva problemele. El cunoştea mereu răspunsurile şi câteodată chiar îl corecta pe învăţător pentru vreo greşeală, în faţa celorlalţi elevi. învăţătorul îl certa pentru obrăznicia lui, dar Barack o ţinea pe-a lui. Din cauza asta era mereu lovit la palmă cu nuiaua. Poate i-a prins bine totuşi, pentru că în următorul an şcolar, când s-a dus la altă clasă, unde preda o femeie, nu s-a mai plâns.
Dar se plictisea la şcoală şi când a mai crescut refuza să se ducă săptămâni la rând. Cu câteva zile înainte de examene, găsea câte un coleg cu care citea lecţiile. în doar câteva zile asimila toată materia şi lua mereu cele mai mari note. De câteva ori s-a întâmplat să nu iasă primul din clasă şi venea plângând la mine, pentru că era obişnuit să fie cel mai bun. De fapt asta s-a întâmplat numai o dată sau de două ori. De cele mai multe ori venea acasă râzând şi lăudându-se cu deşteptăciunea lui.
Barack nu avea acea lăudăroşenie răutăcioasă, se purta mereu frumos cu colegii, îi ajuta ori de câte ori îl rugau. Lauda lui era mai degrabă ca mândria unui copil care descoperă că poate alerga foarte repede şi poate vâna. Nu înţelegea de ce unii colegi nu îl plăceau. Nici la maturitate nu a înţeles asta. Se nimerea în câte un bar sau un

restaurant, unde vedea foşti colegi ajunşi miniştri sau oameni de afaceri, şi le spunea de faţă cu toată lumea că ideile lor erau tâmpite. Le spunea: „Băi, îmi amintesc că ţi-am dat meditaţii la aritmetică, cum de-ai ajuns aşa de mare acum?” Pe urmă începea să râdă şi le cumpăra acelor oameni de băut, pentru că ţinea la ei. Dar foştii lui colegi îşi aminteau anii de şcoală şi ştiau că Barack spune adevărul şi, cu toate că nu o arătau, îl detestau pentru vorbele lui.
Când tatăl tău a ajuns la vârsta adolescenţei, lucrurile începuseră să se schimbe rapid în Kenya. Mulţi africani luptaseră în al Doilea Război Mondial. Ştiau să mânuiască o armă şi s-au distins ca luptători de seamă în Birmania şi în Palestina. Au văzut cum albii se războiesc cu albii, unii au murit pe front, alţii au ucis şi ei oameni albi la rândul lor. Au văzut că un african poate manevra la fel de bine echipamentele omului alb şi au întâlnit negri din State care puteau pilota avioane sau erau chirurgi. S-au întors în Kenya nerăbdători să împărtăşească noile lor cunoştinţe cu neamul lor şi nu au mai dorit să fie conduşi de albi. Oamenii au început să vorbească despre independenţă. S-au organizat mitinguri şi demonstraţii, au fost înaintate plângeri către administraţie în legătură cu confiscarea pământurilor şi puterea şefilor de trib care împrumutau mână de lucru gratuită pentru proiectele guvernamentale. Până şi africanii şcoliţi de misionari s-au revoltat împotriva bisericilor şi i-au acuzat pe albi că au prezentat o imagine distorsionată a creştinismului pentru a-i umili pe africani. Ca de fiecare dată, genul ăsta de activitate era concentrat în teritoriile locuite de etnia Kikuyu, unde jugul opresiunii albe a fost cel mai apăsător. Dar şi cei din tribul Luo fuseseră oprimaţi, fiind o sursă importantă de oameni duşi la muncă forţată. Bărbaţii din regiunea noastră s-au alăturat tribului Kikuyu şi, mai târziu, când englezii au declarat starea de urgenţă, mulţi oameni au fost arestaţi, iar pe unii dintre ei nu i-a mai văzut nimeni niciodată.
Tatăl vostru a fost şi el influenţat, ca alţi tineri, de primele îndemnuri privind cucerirea independenţei şi ne povestea despre mitingurile la care fusese prezent. Bunicul vostru era de acord cu multe dintre

revendicările primelor partide, cum a fost KANU[74], dar era sceptic în privinţa reuşitei mişcării pentru independenţă, pentru că, zicea el, africanii nu puteau face faţă armatei albilor. „Cum ar putea africanul să-l învingă pe omul alb, când el nu e în stare nici măcar să construiască o bicicletă?” îi spunea el lui Barack. Şi mai spunea că o victorie a africanilor nu era posibilă, pentru că negrii nu doreau să muncească decât alături de familie sau de clan, în timp ce albii erau uniţi în toate activităţile, ceea ce le dădea putere. „Un singur om alb este ca o furnică”, spunea Onyango. „Poate fi uşor călcat în picioare. Dar, ca şi furnicile, oamenii albi muncesc împreună. Neamul lor, afacerile lor - toate astea sunt mult mai importante pentru ei decât ei înşişi. Albul îşi urmează liderul şi nu pune la îndoială ordinele primite. Negrii nu sunt aşa. Până şi cel mai tâmpit negru are impresia că e mai deştept decât orice deştept. De-aia negrii or să piardă întotdeauna.”
în ciuda atitudinii lui, bunicul vostru a fost arestat o dată. Un african care lucra pentru comisarul raional îl invidia pe bunicul vostru pentru pământurile lui. Omul ăsta a fost odată pus la punct de bunicul vostru, pentru că pretindea taxe mai mari şi îşi băga diferenţa de bani în buzunar. în timpul stării de urgenţă, omul ăsta l-a pus Onyango pe lista susţinătorilor KANU şi le-a spus albilor că desfăşura activităţi subversive. într-o zi, un poliţai din garda albilor l-a ridicat pe Onyango şi l-a dus într-un lagăr de deţinuţi. Până la urmă a ajuns în faţa judecătorului, care l-a declarat nevinovat. Fusese deţinut în lagăr mai mult de şase luni, iar când s-a întors în Alego era slab mort şi murdar. Abia mergea şi era plin de păduchi. I-a fost aşa ruşine, încât a refuzat să intre în casă sau să ne povestească ce păţise. M-a chemat să fierb apă şi să-i aduc un brici. S-a ras în cap şi după aia şi-a făcut o baie, uite acolo, unde stai tu acum. Din ziua aceea am văzut cât de mult îmbătrânise.
Barack era plecat la vremea aceea şi a aflat despre arestarea lui Onyango mult mai târziu. După un examen la nivel de district a fost admis la Maseno Mission School, la vreo 80 de kilometri spre sud, aproape de ecuator. Ar fi trebuit să însemne o mare onoare pentru

Barack, pentru că foarte puţini africani erau admişi la liceu şi numai elevii foarte buni ajungeau la Maseno, dar firea rebelă a tatălui tău a provocat multe neplăceri şcolii. Aducea fete în cămin, ştia să le ademenească şi le promitea marea cu sarea. Se ducea cu prietenii lui la fermele din apropiere, de unde fura pui şi napi, pentru că nu le plăcea mâncarea de la internat. Profesorii i-au trecut cu vederea multe prostii pentru că era foarte deştept. Dar Barack a întins coarda şi până la urmă a fost exmatriculat.
Când a aflat, Onyango s-a înfuriat aşa de rău, încât l-a bătut pe Barack cu un ciomag până l-a umplut de sânge. Dar Barack nici n-a fugit, nici n-a plâns, nici nu i-a dat explicaţii. Onyango i-a spus: „Dacă nu eşti în stare să te porţi cum se cuvinte, n-ai ce căuta în bătătura mea!" În săptămâna următoare, Onyango i-a spus lui Barack că aranjase să-l trimită pe coastă, unde avea să lucreze ca funcţionar. „Acum o să înveţi cu adevărat valoarea educaţiei", i-a spus. „Să te văd acum cum te mai distrezi, că trebuie să-ţi câştigi pâinea."
Barack n-a avut de-ales, a trebuit să se supună dorinţei tatălui său. A plecat la Mombasa, unde şi-a luat în primire slujba, în biroul unui negustor arab. La scurtă vreme însă, s-a certat cu arabul şi a plecat fără ca măcar să-şi ia leafa. A găsit o altă slujbă de funcţionar, mai prost plătită. Era prea mândru să ceară ajutorul tatălui lui şi să recunoască faptul că greşise. Onyango a aflat şi, când Barack a venit acasă, în vizită, i-a strigat în faţă că n-o să fie niciodată în stare de nimic. Barack a încercat să-i spună lui Onyango că era mai bine plătit la noua slujbă, că primea 150 de şilingi pe lună. Aşa că Onyango i-a spus să-i arate dovada că era aşa de pricopsit. Barack n-a spus nimic, iar Onyango şi-a dat seama că fiul lui îl minţise. S-a dus în coliba lui şi i-a spus lui Barack să plece, pentru că îşi făcuse tatăl de ruşine.
Barack s-a mutat la Nairobi şi a găsit de lucru ca funcţionar la căile ferate. Dar munca asta îl plictisea şi a început să fie interesat de politica dusă în ţară. Tribul Kikuyu pornise războiul în zonele de pădure. Peste tot se organizau mitinguri care cereau eliberarea lui Kenyatta din închisoare. Barack a început să se ducă la întâlnirile

politice, după serviciu, şi a cunoscut câţiva dintre liderii KANU. în timpul unui miting a venit poliţia, iar Barack a fost arestat pentru încălcarea legii adunărilor publice. A ajuns la închisoare şi i-a trimis vorbă lui taică-su că are nevoie de bani pentru cauţiune. Dar Onyango a refuzat să-l ajute, iar mie mi-a spus că era timpul ca băiatul lui să-şi înveţe lecţia.
Barack a fost eliberat după câteva zile, pentru că nu era lider KANU. Dar n-a simţit nici o bucurie, începuse să creadă că poate tatăl lui avusese dreptate - că nu era în stare de nimic. Avea 20 de ani şi ce realizase? Fusese concediat de la căile ferate. Se înstrăinase de taică-su şi n-avea nici bani, nici perspective. Iar acum avea o soţie şi un copil. O cunoscuse pe Kezia când avea 18 ani. Pe-atunci ea locuia în Kendu, cu familia ei. A fost fascinat de frumuseţea ei şi după ce a curtat-o o vreme s-a hotărât s-o ia de nevastă. Ca să poată face asta, avea nevoie de ajutorul tatălui său, care trebuia să plătească mireasa, aşa că m-a rugat pe mine să-i pun o vorbă bună pe lângă el. La început Onyango s-a opus, iar Sarah, care se mutase înapoi la Alego după moartea primului ei soţ, s-a împotrivit şi ea. I-a spus bunicului tău că singurul lucru pe care Kezia îl dorea era să profite de averea familiei. I-am explicat lui Onyango că n-ar fi fost corect ca Barack să se ducă pe la rude şi să ceară bani când toată lumea ştia că era fiul unui om înstărit. Onyango a înţeles că am dreptate şi a cedat. La un an după ce Barack s-a însurat cu Kezia, s-a născut Roy. Doi ani mai târziu s-a născut şi Auma.
Barack a fost nevoit să accepte orice slujbă ca să-şi poată întreţine familia şi l-a convins pe un alt arab, pe nume Suleiman, să-l angajeze pe post de curier. Dar era în continuare foarte deprimat, ajunsese aproape la disperare. Ştia că mulţi dintre colegii lui de la Maseno, de aceeaşi vârstă cu el, care nu fuseseră la fel de buni la învăţătură, mergeau acum la Universitatea Makarere din Uganda. Unii dintre ei plecaseră să studieze la Londra. La întoarcerea în Kenya independentă îi aşteptau slujbe bune. Barack şi-a dat seama că risca să muncească toată viaţa ca funcţionar în birourile acestor foşti colegi.

Dar, ce să vezi, a dat norocul peste el. Două americance, profesoare în Nairobi şi care aveau legături cu o organizaţie religioasă, au nimerit într-o zi în biroul unde lucra Barack. El a intrat în vorbă cu ele şi s-au împrietenit. I-au împrumutat cărţi şi l-au invitat la ele acasă, iar când au înţeles cât era de deştept i-au spus că ar trebui să studieze la universitate. El le-a explicat că nu avea bani şi nici un certificat de absolvire a liceului, dar ele l-au asigurat că pot aranja un curs prin corespondenţă pentru el, ca să obţină certificatul de care avea nevoie. I-au promis că, dacă obţine certificatul îl vor ajuta să meargă la o universitate din America.
Barack s-a entuziasmat şi s-a înscris imediat la cursul prin corespondenţă. Pentru prima oară în viaţa lui, învăţa cu străduanie. Noaptea, în pauzele de prânz, studia cărţile alea şi îşi făcea temele. Peste câteva luni s-a prezentat la un examen de la ambasada americană. A mai durat câteva luni până să primească rezultatele şi în tot timpul ăsta a fost aşa de stresat, că abia mânca. Slăbise atât de mult încât am crezut c-o să moară. într-o zi a venit scrisoarea. Eu nu eram acasă, nu l-am văzut când a deschis-o. Ştiu doar că mi-a dat vestea ţipând de bucurie. Am fost fericită pentru el, m-am simţit ca atunci când venea de la şcoală când era copil şi se lăuda cu notele lui. Dar bani tot n-avea şi încă nu fusese acceptat la nici o universitate. Onyango s-a mai înmuiat când l-a văzut pe Barack atât de conştiincios, dar nici măcar el n-a putut strânge destui bani pentru taxele şcolare şi pentru transport. Au fost unii oameni din sat care au vrut să ajute, dar mulţi s-au temut că Barack o să fugă cu banii lor şi n-or să-l mai vadă niciodată. Aşa că el s-a apucat să trimită scrisori universităţilor din America. Şi a scris şi-a tot scris. Până la urmă a primit răspuns de la universitatea din Hawaii, care i-a oferit o bursă. Nimeni nu ştia unde e locul ăsta, dar lui Barack nu i-a păsat. I-a lăsat pe nevastă-sa, gravidă, şi pe fi-su la mine şi în mai puţin de o lună şi-a luat tălpăşiţa.
Nu ştiu ce s-a întâmplat în America. Ştiu doar că după aproape doi ani am primit o scrisoare de la Barack în care ne anunţa că a cunoscut o americancă, pe Ann, şi că vrea să se însoare cu ea. Tu ştii deja, Barry,

că bunicul tău nu a fost de acord cu această căsătorie. E foarte adevărat, dar motivul e altul decât crezi tu. Onyango nu considera că tatăl tău are un comportament responsabil. I-a scris lui Barack şi l-a întrebat: „Cum poţi să te însori cu femeia aia albă când tu ai deja responsabilităţi acasă? O să te urmeze femeia asta aici şi-o să trăiască în tradiţia Luo? O să accepte că mai ai deja o nevastă şi copii? Eu nu cunosc nici un alb care să înţeleagă lucrurile astea. Femeile lor sunt geloase şi sunt obişnuite să fie ţinute în puf. Dacă mă înşel, să vină tatăl fetei la coliba mea şi să stăm de vorbă. Noi ăştia bătrâni trebuie să ne ocupăm de asta, nu copiii.” I-a scris şi bunicului tău, Stanley, şi i-a spus aceleaşi lucruri.

După cum ştii, tatăl tău a făcut de capul lui. I-a spus adevărul lui Onyango abia după ce te-ai născut tu. Noi toţi suntem bucuroşi că s-a însurat, pentru că altfel n-ai mai fi acum aici cu noi. Dar bunicul tău a fost foarte furios atunci şi l-a ameninţat pe Barack că va face în aşa fel încât să i se revoce viza. Onyango trăise mult printre albi şi poate de asta le înţelegea obiceiurile mai bine decât Barack. Când s-a întors acasă, s-a întors fără voi, exact cum prevăzuse Onyango.

La scurt timp după întoarcerea lui Barack, în Kisumu a sosit o femeie care îl căuta. Iniţial am crezut că e Ann, mama ta. Barack mi-a explicat că era vorba de altcineva, una Ruth. Ne-a povestit că o cunoscuse la Harvard şi că venise după el în Kenya fără ştiinţa lui. Bunicul vostru nu l-a crezut şi i-a reproşat că, încă o dată, se împotrivise cuvântului său. Eu nu eram chiar aşa de sigură, pentru că la început Barack nu prea a vrut să se însoare cu Ruth. Nu ştiu ce l- a făcut să se sucească. Poate a crezut că Ruth e mai potrivită pentru el, dată fiind noua lui viaţă. Sau poate auzise bârfele despre Kezia, despre care lumea spunea că-şi făcuse de cap în absenţa lui, cu toate că eu i-am explicat că nu era nimic adevărat. Sau poate a ţinut la Ruth mai mult decât a lăsat să se vadă.

Oricare ar fi fost motivul, ştiu că, odată ce Barack s-a hotărât să se însoare cu Ruth, ea n-a acceptat ca el s-o ţină şi pe Kezia lângă el. Din cauza asta au trebuit copiii să plece să locuiască cu tatăl lor şi noua lui

soţie la Nairobi. Când Barack i-a dus pe Auma şi pe Roy să-şi viziteze mama, Ruth a refuzat să îl însoţească şi nu i-a lăsat nici pe David şi Mark să meargă cu el. Onyango nu a vorbit despre asta cu Barack. Dar le spunea prietenilor lor, în aşa fel încât Barack să audă: „Fii-miu e mare om, dar când ajunge acasă îi face mă- sa de mâncare, nu nevastă-sa".

Ţi-au spus şi ceilalţi ce-a păţit taică-tu în Nairobi. Ne vedeam foarte rar cu el, când venea stătea foarte puţin. Ne aducea daruri scumpe, ne dădea bani şi stârnea invidia celorlalţi cu maşina lui scumpă şi cu hainele lui elegante. Dar bunicul tău continua să-i vorbească cu asprime, tratându-l în continuare ca pe un copil. Onyango era de-acum foarte bătrân. Mergea în baston şi era aproape orb. Nu se putea îmbăia fără ajutor, motiv pentru care îi era foarte ruşine. Dar, în ciuda vârstei, temperamentul îi rămăsese acelaşi.

Mai târziu, când Barack a căzut în dizgraţie, i-a ascuns bătrânului situaţia lui. A continuat să ne aducă daruri pe care nu-şi permitea de fapt să le cumpere şi am observat că venea cu taxiul, nu mai venea cu maşina lui. Numai faţă de mine a recunoscut că era nefericit şi dezamăgit. îi spuneam şi eu că e prea încăpăţânat în felul în care colabora cu guvernul. îmi vorbea despre principii şi i-am explicat că din cauza principiilor lui copiii au de suferit. îmi răspundea că nu înţeleg, exact cum îmi spusese taică-su la un moment dat. Aşa că nu i-am mai dat sfaturi, îl ascultam numai.

Cred că de fapt de asta avea Barack nevoie - de cineva care să-l asculte. Chiar şi după ce situaţia lui s-a îmbunătăţit, după ce a construit casa asta pentru noi, a rămas cu inima grea. S-a purtat cu copiii lui exact cum s-a purtat Onyango cu el. Şi-a dat seama că şi-i îndepărtează, dar nu mai putea face nimic. încă îi plăcea să se laude şi să râdă şi să bea cu prietenii. Dar râsul lui
era gol. îmi amintesc când a venit ultima oară să-l vadă pe Onyango, înainte ca bătrânul să moară. Au stat amândoi la masă, faţă în faţă, au mâncat fără să- şi spună un singur cuvânt. După câteva luni, când Onyango s-a dus lângă strămoşii lui, Barack a venit acasă să se ocupe

de funeralii. A vorbit foarte puţin, dar l-am văzut plângând în timp ce făcea ordine în lucrurile bătrânului.
Buni s-a ridicat şi şi-a scuturat iarba de pe fustă. Se lă-sase liniştea în curte, se auzea numai ciripitul neliniştit al unei păsări.
- O să plouă, a spus ea, iar noi am strâns rogojinile şi ceştile şi le-am dus în casă.
După ce am intrat, am întrebat-o pe bunica dacă mai avea vreun lucru al Bătrânului sau al bunicului nostru. S-a dus în dormitor şi a căutat într-un cufăr vechi, din piele. După câteva minute s-a întors cu o carte cu coperţi ruginii, de dimensiunea unui paşaport, cu câteva hârtii de diverse culori, capsate împreună şi deteriorate pe una din laturi.
- Mă tem că asta e tot ce am găsit, i-a spus ea Aumei. Şobolanii au ros hârtiile înainte să apuc să le pun deoparte.
M-am aşezat cu Auma la măsuţa mică pe care am pus cartea şi actele. Acolo unde fusese legată, cartea era roasă, dar titlul de pe copertă era încă vizibil: Domestic Servants Pocket Register[75], scria pe ea. Cu litere mai mici se putea citi „Editat sub autoritatea Ordonanţei de înregistrare a servitorilor casnici, 1928, Colonia şi Protectoratul Kenyei". Pe coperta interioară am găsit un timbru de doi şilingi deasupra amprentelor degetelor mari de la ambele mâini ale lui Onyango. Erau clare, ca nişte amprente de corali. în caseta fotografiei nu mai era nimic.
în prefaţă se menţiona: „Scopul acestei Ordonanţe este să ofere fiecărei persoane angajate în serviciul domestic o dovadă a activităţii sale şi de a proteja interesele acesteia, precum şi de a preveni angajarea unor persoane care s-au dovedit nepotrivite pentru aceste activităţi".
Erau date şi câteva definiţii ale cuvântului servitor: bucătar, slujitor, chelner,
majordom, infirmier, valet, barman, lacheu, şofer sau spălător. Potrivit regulilor de folosire a acestor ghiduri, servitorii care lucrau fără ele sau care deteriorau ghidul „sunt pasibili de amendă până la 100 de şilingi sau până la şase luni închisoare, sau şi una, şi alta". Urmau apoi

datele particulare ale respectivului Servitor înregistrat, completate în caligrafia elegantă, domoală, a unui grefier anonim:

Nume: Hussein II Onyango.

Ordonanţă de înregistrare nativă nr.: Rwl A NBI 0976717. Rasa sau

tribul: Ja'Luo.

Reşedinţa obişnuită când nu este angajat: Kisumu. Sex: M. Vârsta: 35.

înălţimea şi constituţia: 1,82 m, medie.

Culoarea pielii: Neagră.

Nas: Turtit.

Gura: Mare.

Păr: Creţ.

Dantură: 6 dinţi lipsă.

Cicatrici, însemne tribale, alte semne particulare: Nu există.
La sfârşitul registrului erau descrise detaliile muncii prestate, semnate şi atestate de diverşi angajatori. Căpitanul C. Hartford de la Reşedinţa Guvernatorului Britanic din Nairobi declara că Onyango „şi-a dus la îndeplinire sarcinile de servitor cu o sârguinţă admirabilă”. Domnul A.G. Dickinson găsea că Onyango era un bucătar excelent care „ştie să scrie şi să citească în engleză şi respectă întru totul reţetele... printre altele, precizez că produsele lui de patiserie sunt excelente”. Renunţase la serviciile lui Onyango „pentru că nu mai călătoresc în safari”. Doctorul H.H. Sherry a sugerat faptul că Onyango „este un bucătar de nădejde, dar ocupaţia lui nu era destul de satisfăcătoare

pentru el”. Pe de altă parte, domnul Arthur W.H. Cole, din Grupul de Supraveghere al Africii de Est, scria că, după „o singură săptămână” de muncă, Onyango „s-a dovedit necorespunzător şi categoric nu merita 60 de şilingi pe lună”.
Am început să căutăm prin teancul de scrisori. Erau scrise de tatăl nostru şi adresate diferitelor universităţi din Statele Unite. Erau peste 30 de astfel de scrisori, către preşedinţii universităţilor Morgan State, Santa Barbara şi San Francisco.
„Stimate domnule preşedinte Calhoun”, începea una dintre scrisori. „Am aflat despre facultatea dumneavoastră de la doamna Helen Roberts din Palo Alto, California, aflată acum în Nairobi. Doamna Roberts, care cunoaşte faptul că doresc în mod deosebit să-mi continui studiile în Statele Unite ale Americii, m-a sfătuit să înaintez o cerere de admitere la facultatea dumneavoastră de renume. V-aş fi extrem de recunoscător dacă mi-aţi trimite un formular de înscriere şi informaţii privind posibilitatea obţinerii unei burse de studii.” Ataşate scrisorilor erau recomandări din parte domnişoarei Elizabeth Mooney, specialist în educaţie din Maryland. „Nu am reuşit să obţinem fişa şcolară a domnului O'Bama”, scria ea, „întrucât dumnealui nu a mai fost la cursuri de câţiva ani.” în orice caz, continua prin a-şi exprima încrederea în talentul tatălui nostru, punctând faptul că l-a „observat folosindu-şi cunoştinţele de algebră şi geometrie”. Tot ea a mai adăugat că în Kenya era mare nevoie de profesori capabili şi dedicaţi şi că, „dată fiind dorinţa domnului O'Bama de a-şi sluji ţara, ar trebui să i se ofere o şansă, poate cu posibilitatea de reînscriere de la an la an”.
Asta era deci moştenirea mea, mi-am spus în sinea mea. Am rearanjat scrisorile într-un teanc ordonat şi le-am pus sub Registrul de buzunar. Apoi m-am dus în spatele curţii. Cum stăteam aşa, lângă cele două morminte, am
simţit că totul în jurul meu - câmpurile de porumb, copacii de mango, cerul - se strângeau ca un laţ în jurul meu, până când în mintea mea n-au rămas decât o serie de imagini, poveştile bunicii mele care căpătau viaţă.

îl văd pe bunicul meu, stând în faţa colibei tatălui lui, un băiat deşirat şi cu faţa posomorâtă, caraghios în pantalonii lui mult prea mari şi în cămaşa fără nasturi. îl văd pe tatăl lui depărtându-se de el şi îi aud pe fraţii lui râzând. Simt sudoarea prelingându-i-se prin sprâncene, văd cum muşchii i se tensionează şi simt cum îi saltă brusc inima. Iar când se întoarce şi porneşte la pas pe poteca acoperită cu pământ roşu, ştiu că drumul vieţii sale este de- acum ireversibil şi complet schimbat. Avea să se reinventeze în acest loc pustiu şi arid. Prin puterea voinţei, avea să construiască o viaţă nouă din resturile unei lumi necunoscute şi din amintirile unei lumi depăşite. Şi totuşi, aşa cum şade singur în coliba lui abia curăţată, un bătrân cu ochii lăptoşi, ştiu că îi aude şi acum pe tatăl şi pe fraţii lui râzând în spatele lui. Aude încă vocea tăioasă a căpitanului englez care îi explică pentru a treia şi ultima oară proporţiile corecte de gin şi apă tonică. Terminaţiile nervoase de pe gâtul bătrânului stau gata să pocnească, în el furia se amplifică - şi îşi ia ciomagul ca să lovească ceva, orice. în cele din urmă, eliberează ciomagul din strânsoarea mâinii, dându-şi seama că, în ciuda puterii sale şi a ambiţiei sale, râsul şi mustrările vor trăi dincolo de el. Se îndoaie de spate în fotoliu. Ştie că nu va supravieţui sorţii batjocoritoare. Vrea să moară, singur.
Imaginea dispare încet, făcând loc imaginii unui băiat de nouă ani - tatăl meu. îi e foame, este obosit, o ţine pe sora lui de mână şi o caută pe mama pe care o pierduse. îl chinuie foamea şi se simte epuizat; până la urmă, frânghia aceea subţire care îl ţinea legat de maică-sa se rupe, imaginea ei se pierde într-un hău, în pustietate. Băiatul începe să plângă şi-şi smulge mânuţa din mâna surorii lui. Vrea să meargă acasă, ţipă el, vrea înapoi la tatăl lui. N-o să găsească niciodată o altă mamă. Va învăţa să fie duplicitar şi să se folosească de puterea minţii lui. Dar nu va uita niciodată disperarea simţită în acea zi. 12 ani mai târziu, aşezat la biroul lui îngust, avea să ridice privirea din teancul de formulare, avea să se uite la cerul în continuă mişcare şi avea să simtă aceeaşi panică. Şi el trebuia să se reinventeze. Şeful lui nu este la birou; pune deoparte formularele şi

scoate o listă cu adrese dintr-un dulap vechi. Trage mai aproape de el maşina de scris şi începe să redacteze scrisoare după scrisoare, apoi scrie adresele pe plicuri, le sigilează ca pe nişte mesaje strecurate în sticle ce aveau să ajungă prin poştă într-un imens ocean şi poate că aşa va scăpa de pe insula marcată de ruşinea tatălui său.
Cât de norocos se va fi simţit când vasul salvator a apărut la orizont! Când a primit scrisoarea din Hawaii a ştiut că fusese admis; că poseda harul cu care fusese dăruit numele lui, baraka, binecuvântarea lui Dumnezeu. Şi, având totul - o diplomă, haine de calitate, o soţie americancă, maşină, glagorie, isteţime, bani, talentul de a pregăti un gin tonic perfect, eleganţă, totul absolut natural, ireproşabil, modern -, ce ar fi putut să-i stea în cale?
Aproape că reuşise, într-un fel în care tatăl lui n-ar fi putut îndrăzni să spere c-o poate face. Dar apoi, după ce a ajuns, din câte se părea, atât de departe, a descoperit că de fapt nu scăpase deloc! A înţeles că rămăsese prizonier pe insula tatălui său, o insulă plină de crăpături provocate de furie şi de îndoială şi de înfrângere, iar emoţiile lui erau încă vizibile, fierbinţi, incandescente şi încă foarte vii, înghiţindu-l ca o gură ce se căsca malefic, şi maică-sa era tot plecată, departe...
Am căzut la pământ şi mi-am trecut mâna peste faianţa galbenă, netedă. O, tată, am strigat. Nu trebuia să-ţi fie ruşine de faptul că erai derutat. Aşa după cum nici tatăl tău, înaintea ta, n-avea motive de ruşine. Nu trebuia să-i fie ruşine de faptul că îi era teamă, nici lui, nici tatălui său. Nu era nici o ruşine în tăcerea provocată de teamă.
Tăcerea ne-a trădat. Dacă n-ar fi fost tăcerea, bunicul tău i-ar fi putut spune tatălui tău că n-avea cum să scape de el însuşi sau să se reinventeze de unul singur. Ai fi putut învăţa aceste lecţii de la tatăl tău. Iar tu, fiul lui, ţi-ai fi putut învăţa părintele că această lume nouă, care vă atrăgea pe toţi, însemna mai mult decât căi ferate şi toalete construite în casă, mai mult decât sisteme de irigaţii şi gramofoane, mai mult decât nişte instrumente fără viaţă care puteau fi asimilate vechilor obiceiuri. I-ai fi putut spune că aceste instrumente aveau o putere perfidă şi că necesitau un alt mod de a privi lumea. Că această

putere putea fi asimilată numai odată cu credinţa născută din greutăţi, o credinţă deloc nouă, care nu era nici a negrilor, nici a albilor, nici a creştinilor sau a musulmanilor, dar care pulsa în inimile primului sat african şi ale primei ferme din Kansas - credinţa în ceilalţi oameni.

Tăcerea ţi-a ucis credinţa. Şi, fiindcă ţi-a lipsit credinţa, te-ai agăţat fie prea mult, fie prea puţin de trecutul tău. Te-ai agăţat prea mult de rigiditatea, de neîncrederea şi de cruzimea lui. Şi prea puţin de veselia bunicii, de bucuria simţită alături de alţi copii cu care păşteai caprele, de zumzetul pieţei, de poveştile spuse în jurul focului. Ţi-a lipsit loialitatea care ar fi putut compensa lipsa avioanelor sau armelor. Ţi-au lipsit cuvintele de încurajare. O îmbrăţişare. Dragostea puternică, adevărată. în ciuda tuturor calităţilor tale - o minte ageră, puterea de a te concentra, un farmec aparte -, nu ai putut deveni niciodată un om complet, lăsând acele lucruri în urmă...

Am stat multă vreme între cele două morminte şi am plâns. Când n-am mai avut lacrimi, am simţit cum se pogoară asupra mea un sentiment de pace. Am simţit parcă cercul închizându-se. Cine eram, dar şi lucrurile care mă preocupau nu mai ţineau doar de intelect sau de obligaţie, nu mai reprezentau doar un concept. Mi-am dat seama că viaţa mea din America - viaţa unui negru şi a unui alb în acelaşi timp, sentimentul de abandon pe care îl simţisem de mic copil, frustrarea şi speranţa pe care le cunoscusem la Chicago - avea strânsă legătură cu această bucată de pământ, aflată peste ocean, de care eram legat nu numai prin nume şi prin culoarea pielii. Durerea pe care eu o simţeam era şi durerea tatălui meu. întrebările mele erau aceleaşi ca ale fraţilor mei. Lupta lor, dar şi dreptul pe care îl obţinusem prin naştere. începuse să plouă încet, iar picăturile de ploaie căzeau cu zgomot pe frunzele de deasupra mea. Tocmai mă pregăteam să-mi aprind o ţigară când am simţit o mână pe braţul meu. Bernard s-a aşezat pe vine, lângă mine, încercând să ne acopere pe amândoi cu o umbrelă strâmbă.

- M-au trimis să văd dacă eşti bine, a spus el.

- Da, sunt bine, am răspuns zâmbind.

A dat din cap, apoi s-a uitat printre gene la nori.

- Dă-mi şi mie o ţigară, să stau şi eu să fumez cu tine, mi-a spus. M-am

uitat la faţa lui netedă, ciocolatie, şi am pus ţigara înapoi în pachet.
- Trebuie să mă las de fumat. Hai să facem câţiva paşi.
Ne-am ridicat şi ne-am îndreptat spre intrarea în gospodărie. Godfrey stătea în picioare lângă bucătărie, arătând ca un cocostârc cu un picior proptit de peretele din lut. S-a uitat la noi şi ne-a zâmbit timid.
- Hai şi tu, i-a făcut Bernard semn cu mâna. Vino să te plimbi cu noi.
Am pornit toţi trei pe drumul plin de praf, luând câte o frunză de pe jos, urmărind ploaia care se abătuse pe deasupra mai multor văi.
Hugh Cholmondeley, al treilea baron Delamere, s-a stabilit în Kenya în 1901 şi a fost unul dintre cei mai influenţi colonişti britanici din Kenya, (n.tr.)
în prezent, Sri Lanka (n.tr.)
Kenya African National Union (Uniunea Naţională Africană din Kenya) (n.tr.)
Registrul de buzunar al servitorilor casnici (n.tr.:

)Epilog

Am mai rămas în Kenya două săptămâni. Ne-am întors toţi la Nairobi, unde ne-am mai strâns la masă în câteva seri, am asistat şi la alte certuri şi am auzit o sumedenie de poveşti. Buni a stat în apartamentul Aumei şi în fiecare noapte adormeam în sunetul şoaptelor lor. într-o zi ne-am dus toţi la un studio fotografic să facem un portret de familie, şi toate femeile purtau rochii vaporoase cu motive africane, colorate în nuanţe vii de verde şi galben şi albastru, bărbaţii - toţi înalţi, bărbieriţi şi cu hainele apretate. Fotograful, un indian slab cu sprâncene stufoase, a ţinut să ne spună că alcătuiam un tablou foarte frumos.

Imediat după aceea, Roy a luat avionul înapoi la Washington, DC, iar bunica s-a întors acasă, la Home Squared. Dintr-odată, zilele au devenit foarte liniştite şi atât eu, cât şi Auma simţeam un fel de melancolie, de parcă ne trezeam dintr-un vis. Poate şi faptul că urma să ne reluăm vieţile, departe unul de altul, ne-a făcut să ne ducem în vizită la George, cel mai mic copil al tatălui nostru.
A fost o întâlnire dureroasă, aranjată în grabă şi fără ştiinţa mamei lui: am luat-o pe Zeituni şi ne-am dus la o şcoală aflată într-o clădire cu un singur etaj, unde un grup de copii se jucau pe peluza largă, acoperită de iarbă. După o scurtă conversaţie cu profesoara care supraveghea copiii în pauză, Zeituni a venit lângă noi cu unul dintre copii. Era frumuşel, cu un cap perfect rotund şi cu o privire bănuitoare. Zeituni s-a lăsat pe vine şi a făcut semn cu degetul spre mine şi Auma.
- Ea e sora ta, i-a spus ea băiatului, mai ţii minte când te ţinea pe genunchi? Iar el e fratele tău, care a venit tocmai din America să te vadă.
Băiatul a căpătat curaj şi a dat mâna cu noi, dar a continuat să se uite la copiii cu care se juca. Mi-am dat seama că făcusem o greşeală. Directoarea şcolii a ieşit din biroul ei şi ne-a spus că, dacă nu aveam permisiunea mamei copilului, trebuia să plecăm. Zeituni a început să se certe cu directoarea, dar
Auma a intervenit.
- Mătuşă, are dreptate. Ar trebui să mergem.
Din maşină l-am văzut pe George întorcându-se la prietenii lui cu care se confunda aproape, toţi aveau capete rotunde şi genunchi noduroşi şi alergau pe iarbă după o minge jerpelită. Mi-am amintit brusc de prima mea întâlnire cu Bătrânul, de teama şi de stânjeneala pe care le simţisem în prezenţa lui şi de faptul că prima oară în viaţă mă văzusem nevoit să reflectez la misterul propriei vieţi. M-am alinat cu gândul că poate, într-o zi, când va mai creşte, George va dori şi el să ştie cine a fost tatăl lui, cine sunt fraţii şi surorile lui, iar dacă va lua vreodată legătura cu mine voi fi lângă el şi-i voi spune povestea aşa cum o ştiam şi eu.

în seara aceea am întrebat-o pe Auma dacă îmi putea recomanda nişte cărţi bune în dialectul Luo şi mi-a propus să o vizităm pe fosta ei profesoară de istorie. Dr. Rukia Odero era o femeie înaltă, ca o trestie, veche prietenă a tatălui nostru. Când am ajuns la ea acasă, dr. Odero tocmai se pregătea să ia cina şi a insistat să rămânem la masă. Am mâncat peşte şi ugali, iar doamna a insistat să-i spunem pe nume, apoi m-a întrebat ce părere am despre Kenya. M-a întrebat dacă mă simt dezamăgit. I-am răspuns că nu eram dezamăgit, dar aveam în continuare o seamă de întrebări, însă primisem şi multe răspunsuri.

- Mă bucur, a spus Rukia, împingându-şi ochelarii mai sus pe nas. Ştii că aşa îşi câştigă istoricii existenţa… Stăm toată ziua şi ne gândim la noi întrebări. Ceea ce este, de fapt, foarte plictisitor. E nevoie de o oarecare înclinaţie spre maliţiozitate. Tinerii de culoare din America au tendinţa de a împrumuta Africii un aer romantic. Când tatăl vostru şi eu eram tineri, se întâmpla exact pe dos - aveam senzaţia că vom afla toate răspunsurile în America. în Harlem, la Chicago, în scrierile lui Langston Hughes şi ale lui James Baldwin. De-acolo ne trăgeam inspiraţia. Familia Kennedy era foarte populară. Era, de asemenea, foarte important să ai şansa de a studia în America. Erau vremuri pline de speranţă. Sigur că după ce ne-am întors neam dat seama că educaţia nu ne servise întotdeauna bine. Şi nici oamenii care ne trimiseseră acolo. A trebuit să acceptăm toată istoria asta încurcată.

Am întrebat-o de ce crede că negrii din America erau dezamăgiţi când vizitau
Africa. A clătinat din cap şi a zâmbit.

- Pentru că vin aici în căutarea elementului autentic, mi-a răspuns. Ceea ce poate duce la dezamăgire. Uite de pildă mâncarea asta din faţa noastră. Mulţi oameni îţi vor spune că etnia Luo este mare consumatoare de peşte. Dar asta nu este valabil pentru toţi locuitorii Luo. Numai pentru cei care au trăit pe marginea lacului. Şi nici în cazul lor nu este total adevărat. înainte să se stabilească pe malurile lacului, Luo erau păstori, ca tribul Masai. Acum, dacă tu şi sora ta vă purtaţi frumos şi mâncaţi tot din farfurie, vă voi pregăti un ceai. Kenyenii ţin foarte mult la calitatea ceaiului pe care îl consumă, după

cum aţi observat. Dar noi am căpătat acest obicei de fapt de la englezi. Strămoşii noştri nu beau ceai. Pe urmă, gândiţi-vă la condimentele folosite pentru prepararea peştelui. Ele provin din India sau din Indonezia. Până şi mâncarea asta simplă e departe de a fi autentică, cu toate că este o specialitate africană.
Rukia a luat o bucată de ugali pe care a modelat-o în forma unei bile şi a înmuiat-o în sos.
- Nu-i poţi condamna pe negrii din America pentru că se aşteaptă să afle despre un trecut nepătat. Nu după actele de cruzime la care au fost supuşi, la care sunt încă supuşi, potrivit presei. Şi nici măcar nu sunt singurii cu asemenea idealuri. Şi europenii doresc acelaşi lucru. Nemţii, englezii... toţi pretind că Atena sau Roma le-au aparţinut, când, în realitate, tocmai strămoşii lor au contribuit la distrugerea culturii clasice. Numai că toate astea s-au întâmplat acum prea mult timp, deci sarcina lor a devenit mai uşoară. În şcolile lor rareori auzi despre suferinţa ţăranilor din Europa pe parcursul întregii istorii documentate. Corupţia şi exploatarea din timpul Revoluţiei industriale, războaiele civile inutile, este îngrozitor cum şi-au tratat europenii propriii oameni, ce să mai vorbim despre oamenii de culoare. Deci fantezia asta legată de o epocă de aur a Africii, înainte de venirea omului alb, este firească.
- O rectificare, a comentat Auma.
- Adevărul este de obicei cea mai bună rectificare, a răspuns Rukia zâmbind. Vedeţi voi, uneori am impresia că cel mai mare rău pe care colonialismul l-a făcut a fost acela că ne-a afectat perspectiva asupra trecutului nostru. Fără
omul alb, am fi putut exploata mai bine propria noastră istorie. Am fi putut analiza unele din vechile practici şi am fi putut decide dacă merită păstrate sau nu. Am fi putut chiar să ne descotorosim de unele dintre ele. Din nefericire, omul alb ne-a făcut foarte defensivi. Şi ajungem să ne agăţăm de tot felul de lucruri care şi-au depăşit utilitatea. Cum ar fi poligamia. Sau proprietatea colectivă a terenurilor. Toate acestea au avut o utilitate la vremea lor, dar acum nu sunt decât

nişte unelte în slujba abuzurilor din partea bărbaţilor, din partea guvernelor. Şi, cu toate astea, dacă reclami aceste lucruri cu voce tare, eşti acuzat că te-ai contaminat cu ideologia occidentală.
- Şi-atunci cum ne putem adapta? a întrebat Auma.
- îi las pe politicieni să răspundă, spuse Rukia, ridicând din umeri. Dar bănuiesc că nu putem ignora paradoxurile situaţiei noastre. Tot ce putem face este să alegem. De exemplu, mutilarea genitală la femei este un ritual important în tradiţia Kikuyu. La fel şi în tradiţia Masai. Date fiind sensibilităţile din ziua de azi, obiceiul este considerat unul barbar. Poate ar trebui să aranjăm ca aceste intervenţii să fie făcute în spitale, reducând astfel şi rata mortalităţii. Hemoragia este controlată. Dar nu poţi opera doar jumătate de circumcizie. Nimeni nu este mulţumit cu asta. Aşa că trebuie să alegem. Acelaşi lucru este valabil şi când vine vorba despre statul de drept, despre noţiunea de anchetă independentă - astea vin în conflict cu loialităţile faţă de trib. Nu poţi institui un stat de drept şi-apoi să-i scuteşti pe anumiţi membri ai clanului de respectarea legii. Şi-atunci ce rămâne de făcut? Din nou, e vorba de alegere. Iar dacă faci o alegere greşită, înveţi din greşeli. Numai aşa poţi vedea ce anume funcţionează.
M-am lins pe degete şi m-am spălat pe mâini.
- Nu există totuşi nimic cu adevărat african?
- Aha, aici voiam s-ajung, spuse Rukia. Ceva s-a schimbat prin locurile astea, dar nu ştiu ce anume. Poate că africanii, care au călătorit atât de departe într- un timp atât de scurt, au o perspectivă unică asupra timpului. Sau poate că am avut parte de mai multă suferinţă comparativ cu alţii. Sau poate e vorba doar de pământul ăsta. Nu ştiu. Poate sunt o romantică. Tot ce ştiu este că nu pot sta prea mult departe de locurile astea. Aici oamenii comunică între ei. în State, oamenii par foarte singuri...
Deodată, toate luminile din casă s-au stins. Rukia a oftat, spunând că penele de curent erau din ce în ce mai frecvente, iar eu i-am dat bricheta mea ca să aprindă lumânările pe care le ţinea pe policioară. Cum stăteam aşa în întuneric mi-am amintit de poveştile pe care ni le

spusese Zeituni şi am făcut o remarcă despre noctambulii care probabil ieşiseră din case. Rukia a aprins lumânările, iar flacăra lor făcea ca faţa ei să pară o mască veselă.
- Deci ai aflat despre cei care aleargă noaptea! Da, sunt foarte puternici la adăpostul întunericului. în zona în care m-am născut eu erau destui. Se spunea despre ei că noaptea călătoreau alături de hipopotami. Mi-aduc aminte...
La fel de brusc cum s-au stins, luminile s-au reaprins. Rukia a suflat în lumânări şi a dat din cap.
- Din fericire, în oraş luminile se reaprind. Fiică-mea nu crede în noctambuli. Prima limbă pe care a vorbit-o n-a fost nici Luo, nici swahili. A fost engleza. Când o aud vorbind cu prietenele ei, nu înţeleg nimic. E o amestecătură de de toate - engleză, swahili, germană... Uneori mă scoate din sărite. Le spun să înveţe să vorbească corect măcar o limbă.
Rukia râdea.
- Dar m-am cam resemnat, nu pot face nimic. Copiii ăştia trăiesc într-o lume pestriţă. Ceea ce nu e chiar aşa de rău, zic. Până la urmă, mă interesează mai puţin dacă fiică-mea este o africancă autentică, atât timp cât este ea însăşi.
Se făcuse târziu. I-am mulţumit Rukiei pentru ospitalitate şi am plecat. Cuvintele ei au continuat să mă urmărească, atrăgând după ele propriile amintiri, propriile întrebări rămase fără răspuns. în ultimul weekend petrecut în Kenya, împreună cu Auma am plecat cu trenul la Mombasa, unde am tras la un vechi hotel de pe ţărmul oceanului şi care fusese printre preferatele Bătrânului. Era un hotel modest, curat, şi în acel august era plin de turişti nemţi şi de marinari americani veniţi la ţărm, în permisie. N-am făcut mare lucru, am citit, am înotat şi ne-am plimbat pe plajă, unde crabii albi se strecurau precum fantomele în ascunzişurile lor din nisip. A doua zi am vizitat Oraşul Vechi din Mombasa şi am urcat treptele tocite ale Fortului Iisus, construit de portughezi pentru a-şi consolida controlul asupra căilor

comerciale din Oceanul Indian, cucerit mai târziu de flotele sultanatului Omanului şi-apoi devenit avanpost al trupelor britanice care înaintau în inima continentului, în căutare de fildeş şi de aur. Acum turnul era un simplu înveliş din piatră, cu pereţi masivi descojiţi, de parcă ar fi fost acoperiţi cu hârtie creponată în nuanţe de portocaliu-deschis, verde şi trandafiriu. Tunurile lui, adormite de-acum, erau îndreptate către apele liniştite ale oceanului, unde un pescar singuratic îşi arunca plasa de pescuit.

Pe drumul spre Nairobi am decis cu Auma să ne facem de cap şi am dat o grămadă de bani pe bilete de autobuz cu loc deja stabilit. Dar senzaţia de confort a dispărut repede; genunchii mi-au fost striviţi de pasagerul din faţa mea, care şi-a lăsat scaunul pe spate, iar ploaia care s-a iscat din senin s-a strecurat şi prin crăpăturile de pe capotă pe care am încercat, fără succes, să le acoperim cu şerveţele.

într-un târziu, ploaia s-a oprit, iar peisajul din jurul nostru era pustiu, numai pietriş şi arbuşti, ici-colo câte un baobab cu crengi goale printre care se mai zărea câte un cuib de pasăre ţesător. Citisem undeva că baobabul înflorea o dată la câţiva ani şi putea rezista în cel mai arid climat; privindu-i acum în lumina lăptoasă a după-amiezii, am înţeles de ce credeau oamenii că baobabul are puteri speciale, că adăposteşte spirite ancestrale şi demoni şi că primii oameni se născuseră sub un astfel de copac. Nu numai că aveau o formă ciudată, descriind o siluetă aproape preistorică pe cerul limpede. „Arată de parcă fiecare ţi-ar putea spune o poveste", a constatat Auma, ceea ce era adevărat, pentru că fiecare copac părea a avea propriul caracter, un caracter ce nu putea fi definit nici ca binevoitor, dar nici nemilos, respirau pur şi simplu trăinicie, deţineau secrete pe care nu le-aş fi putut descifra, şi emanau parcă o înţelepciune inaccesibilă. Acei copaci care arătau de parcă ar fi putut să se dezrădăcineze singuri şi să plece din loc îmi creau deopotrivă un sentiment de nelinişte şi de confort, dar poate până şi ei ştiau că pe pământul ăsta toate locurile seamănă între ele, că o singură clipă cuprinde în ea toate întâmplările petrecute demult.

Au trecut şase ani de la acea primă călătorie în Kenya şi multe lucruri s-au schimbat între timp.
Pentru mine, a fost o perioadă relativ liniştită, o perioadă în care am descoperit mai puţine lucruri, dar mi-am consolidat cunoştinţele şi am început să fac acele lucruri care contribuie la maturizarea fiecăruia. Am urmat cursurile Facultăţii de Drept de la Harvard, am petrecut trei ani în biblioteci slab luminate, studiind diferite cazuri şi legi. Dreptul poate fi uneori frustrant, este doar o chestiune de aplicare a unor reguli înguste şi a unor proceduri confidenţiale unei realităţi deloc cooperante; un fel de contabilitate mai cu ştaif care reglementează afacerile celor ce deţin puterea - şi care încearcă, mult prea des, să explice celor care nu o deţin despre înţelepciunea supremă şi corectitudinea condiţiei lor.
Dar nu ăsta este Dreptul de fapt. Dreptul înseamnă şi memorie; legea este practic înregistrarea unei conversaţii îndelungate, o conversaţie în contradictoriu între o naţiune şi propria conştiinţă.
Noi considerăm că aceste adevăruri sunt evidente prin ele însele. în aceste cuvinte recunosc spiritul unui Douglas şi al unui Delany, dar şi al lui Jefferson şi Lincoln; lupta dusă de Martin şi Malcolm, precum şi marşurile spontane menite să readucă aceste cuvinte la viaţă. Aud vocile familiilor de japonezi ţinuţi prizonieri dincolo de sârma ghimpată; vocile tinerilor evrei din Rusia care lucrează în atelierele clandestine din Lower East Side; vocile fermierilor care-şi încarcă camioanele cu resturile vieţilor lor destrămate. Aud vocile oamenilor din Altgeld Gardens, dar şi vocile celor care aşteaptă în afara graniţelor acestei ţări, grupuri-grupuri de oameni epuizaţi şi înfometaţi care traversează fluviul Rio Grande. Aud toate acele voci care cer să fie recunoscute şi care pun aceleaşi întrebări care mie mi-au conturat viaţa, aceleaşi întrebări pe care i le pun uneori, noaptea târziu, Bătrânului meu. Ce înseamnă de fapt comunitatea noastră şi cum putem împăca această comunitate cu libertatea noastră? Până unde se întind obligaţiile noastre? Cum putem transforma simpla putere în dreptate, sentimentele obişnuite în dragoste? Răspunsurile

pe care le găsesc uneori în manualele de Drept nu mă mulţumesc în totalitate - pentru fiecare caz de genul Brown v. Board of Education[76] *există nenumărate alte cazuri în care conştiinţa este sacrificată în favoarea promptitudinii şi a lăcomiei. Cu toate acestea, fiecare conversaţie în sine, fiecare cor de voci mă face să mă simt mai optimist, să cred că, atât timp cât oamenii pun întrebări, lucrurile care ne unesc vor prevala în ultimă instanţă.*

Acea încredere, atât de diferită de inocenţă, este uneori greu de susţinut. Când m-am întors la Chicago, am descoperit că în zona de sud a oraşului se înregistrase o degradare accelerată - cartierele arătau şi mai jalnic, copiii erau mai răzvrătiţi şi mai greu de ţinut în frâu, familiile din clasa de mijloc continuau să se mute în suburbii, închisorile gemeau de tineri furioşi, iar fraţii mei de culoare nu mai aveau nici un fel de perspective. Aud din ce în ce mai rar oameni întrebându-se ce am făcut de inimile copiilor noştri sunt atât de împietrite sau ce ar putea face comunitatea pentru a sădi în ei principiile morale. Care sunt valorile potrivit cărora noi trebuie să trăim. în loc de asta, facem ceea ce am făcut dintotdeauna, ne minţim singuri că aceşti copii nu sunt ai noştri.

încerc să-mi aduc contribuţia la răsturnarea acestei situaţii. în activitatea mea de avocat am de-a face cu diverse comunităţi şi grupuri de enoriaşi, bărbaţi şi femei care construiesc magazinele alimentare şi clinicile de sănătate din centrul oraşului, precum şi locuinţe pentru cei săraci. Din când în când dau de câte un caz de discriminare şi reprezint clienţi care vin la mine cu poveşti pe care mulţi le credem dispărute. Majoritatea acestor clienţi sunt stânjeniţi de ceea ce li s-a întâmplat, la fel ca şi colegii lor albi care acceptă să depună mărturie în favoarea lor; nimeni nu vrea să fie etichetat ca instigator. Şi totuşi, la un moment dat, atât reclamantul, cât şi martorul decid că miza este o chestiune de principiu, că, în ciuda tuturor celor întâmplate, cuvintele scrise acum 200 de ani trebuie să însemne totuşi ceva. Fie că sunt albi sau negri, toţi oamenii îşi reclamă această comunitate pe care o numim America. Şi aleg partea mai bună a istoriei noastre.

Cred că în ultimii câţiva ani am învăţat să fiu mai răbdător, atât cu oamenii din jur cât şi cu mine. Ar fi una din nenumăratele schimbări în bine pentru care îi mulţumesc soţiei mele, Michelle. Ea s-a născut în zona de sud a oraşului Chicago şi a crescut într-o casă tip bungalow, similară cu cele pe care le-am vizitat în primul meu an la Chicago. Ea nu ştie întotdeauna ce să creadă despre mine; se teme că sunt un visător, aşa cum au fost bunicul meu şi Bătrânul. Este o femeie practică, cu valori din Vestul Mijlociu, motiv pentru care seamănă foarte tare cu Toot. îmi amintesc când am fost prima oară în Hawaii cu ea, bunicul mi-a dat un ghiont şi mi-a spus că Michelle era „o frumuseţe de fată". Toot, pe de altă parte, a descris-o pe logodnica mea drept „o fată cu mult bun-simţ", ceea ce, din punctul de vedere al lui Michelle, a fost un mare compliment.

După ce ne-am logodit, am plecat cu Michelle în Kenya, să-mi cunoască familia din partea tatălui. Toată lumea a plăcut-o din prima clipă, poate şi pentru că ştia ceva mai multe cuvinte în Luo decât mine. Ne-am simţit foarte bine în Alego, am ajutat-o pe Auma la un proiect de film, am ascultat poveştile lui Buni şi ne-am întâlnit cu alte rude pe care la prima mea vizită nu le cunoscusem. Dar în alte părţi decât la sate viaţa din Kenya părea a se fi înrăutăţit. Economia era la pământ, iar cazurile de corupţie şi crimele în plină stradă s-au înmulţit. Procesul privind moştenirea Bătrânului a rămas în coadă de peşte, iar Sarah şi Kezia nu-şi vorbesc nici acum. Nici Bernard, nici Abo sau Sayid nu reuşiseră să-şi găsească un loc de muncă stabil, dar erau optimişti, discutau despre lecţiile de şofat şi despre posibilitatea de a-şi cumpăra toţi trei un microbuz împreună. Am încercat încă o dată să îl vedem pe George, fratele nostru cel mai mic, însă nici de data aceasta n-am avut noroc. Billy, vărul pe care îl cunoscusem în Kendu Bay, un tip robust şi sociabil, era acum bolnav de SIDA. Când l-am revăzut, ajunsese un schelet şi adormea de cele mai multe ori în mijlocul conversaţiei. Cu toate acestea, părea liniştit şi s-a bucurat să mă vadă, rugându-mă să îi trimit o fotografie cu noi doi din vremuri mai bune. A murit în somn, înainte să-i pot îndeplini dorinţa.

în anul acela am mai pierdut şi alţi oameni dragi. Tatăl lui Michelle, unul dintre cei mai cumsecade oameni pe care i-am cunoscut vreodată, a murit înainte de nunta noastră. Bunicul s-a prăpădit şi el câteva luni mai târziu, după o suferinţă îndelungată din cauza unui cancer la prostată. Fiindcă era veteran de război, a fost înhumat la Cimitirul Naţional Punchbowl, aflat pe un deal ce domina Honolulu. A fost o ceremonie modestă, la care au participat câţiva parteneri de bridge şi golf de-ai lui, s-au tras trei salve de puşcă şi s-a intonat imnul funerar. în pofida acestor tragedii, am hotărât cu Michelle să nu amânăm nunta. Ceremonia a fost oficiată de reverendul Jeremiah A. Wright, Jr., la Trinity United Church of Christ, la intersecţia Bulevardului 99 cu strada Parnell. Toată lumea era elegantă, noile mele mătuşi au admirat tortul, iar noii mei unchi, îmbrăcaţi în fracuri închiriate, s-au admirat unul pe altul. A fost şi Johnnie prezent, care s-a distrat cu Jeff şi cu Scott, vechii mei prieteni din Hawaii, dar şi Hasan, fostul meu coleg de cameră de la facultate. La nuntă au venit şi Angela, Shirley şi Mona, care au felicitat-o pe mama pentru educaţia pe care mi-a dat-o. („Câte ar fi de spus", a răspuns mama râzând.) Maya a respins politicos avansurile unor băieţi care se credeau subtili, dar erau mult prea mari pentru vârsta ei şi ar fi trebuit să aibă mai multă minte, iar când am început să bombăn, Michelle mi-a spus să mă relaxez, că sora mea ştie să se descurce şi singură. Bineînţeles că avea dreptate. M-am uitat la surioara mea şi am văzut o femeie în toată puterea cuvântului, frumoasă, înţeleaptă şi care arăta ca o contesă sud-americană în rochia ei de domnişoară de onoare, cu pielea măslinie şi părul lung şi negru. Auma stătea lângă ea, la fel de frumoasă, dar ochii îi erau uşor umflaţi de plâns. Spre surprinderea mea, ea a fost singura care a plâns în timpul ceremoniei. Când orchestra a început să cânte, amândouă i-au invitat la dans pe verişorii lui Michelle, în vârstă de cinci, respectiv şase anişori, doi băieţei care au prezentat, foarte solemn, verighetele. în timp ce le conduceau pe surorile mele pe ringul de dans, arătau ca

nişte prinţişori africani, aşa cum erau îmbrăcaţi, cu fesurile lor kente, cu brâuri asortate şi papion la gât.
Am fost extrem de mândru de Roy. Acum îi spunem Abongo, pe numele lui Luo, dat fiind că în urmă cu doi ani s-a hotărât să revină la moştenirea lui africană. S-a convertit la islam, nu mai consuma carne de porc, nici alcool, şi a renunţat la fumat. Lucrează în continuare la aceeaşi firmă de contabilitate, dar se gândeşte să se mute în Kenya după ce strânge suficienţi bani. De fapt, când ne-am revăzut la Home Squared, construia o colibă pentru el şi maică- sa, mai departe de gospodăria bunicului nostru, aşa cum cerea tradiţia Luo. Mi-a spus că avansase cu afacerea lui de import şi spera să obţină cât de curând profit, ca să-i poată angaja pe Bernard şi pe Abo cu normă întreagă. Ne-am dus împreună la mormântul Bătrânului, unde am observat că puseseră în sfârşit o placă comemorativă pe locul unde fusese doar ciment.
Datorită noului stil de viaţă, Abongo slăbise şi avea privirea limpede, iar la nunta noastră a arătat extrem de mândru în portul lui african cu bordură albă şi fes tradiţional, motiv pentru care unii dintre oaspeţi au crezut că este tatăl meu. în ziua aceea s-a purtat ca un adevărat frate mai mare, ajutându-mă să scap de emoţiile dinaintea cununiei, spunându-mi pentru a nu ştiu câta oară că avea inelul şi împingându-mă spre uşă după ce mi-a spus că, dacă mai stau mult timp în faţa oglinzii, n-o să mai conteze dacă mai are sau nu inelul, că sigur vom ajunge prea târziu.
Nu e ca şi cum schimbările prin care trecuse nu lăsaseră totuşi loc unei anumite tensiuni. Are tendinţa de a ţine cuvântări interminabile despre nevoia negrilor de a se elibera de sub influenţele toxice ale culturii europene şi încă o dojeneşte pe Auma pentru ceea ce el numeşte apucături europene. Cuvintele pe care le rosteşte nu-i aparţin întru totul şi uneori pare pompos şi dogmatic. I-a rămas însă acelaşi râs contagios şi chiar şi când ne certăm, nu ţinem ranchiună. Faptul că s-a convertit i-a asigurat o bază solidă şi mândria de a avea propriul loc în lume. îl văd cum capătă din ce în ce mai multă încredere în sine. E

mai îndrăzneţ, pune întrebări incomode, a renunţat la formule şi sloganuri şi a început să aleagă ceea ce este mai bine pentru el. Dar, chiar şi- aşa, nu se poate abţine să nu caute rezolvări simple pentru enigma care este omul negru, pentru că inima lui e la fel de generoasă şi el este la fel de amuzant, se poartă blând cu oamenii din jurul lui şi este extrem de iertător.
Spre sfârşitul recepţiei de nuntă, l-am văzut că râde cu toată faţa spre camera video, cu mâinile lui lungi peste umerii mamei mele şi ai lui Toot, care abia de-i ajungeau până la piept.
- Ei, frăţioare, mi-a spus el când m-am apropiat de ei. Se pare că m-am ales cu încă două mame.
Toot l-a bătut uşor pe spate.
- Iar noi avem încă un fiu, a spus ea, cu toate că, atunci când a încercat să rostească numele „Abongo", accentul ei de Kansas i-a jucat feste.
Maică-mii începuse să-i tremure din nou bărbia, iar Abongo a ridicat paharul cu punci de fructe pentru a ţine un toast.

- Să închinăm în memoria celor care nu mai sunt printre noi, a spus el.

- Şi cu speranţa unui final fericit, am adăugat.

Am picurat câte puţin din pahare pe pardoseala din dale. în momentul

acela, cel puţin, m-am simţit cel mai norocos om din lume.

Proces care a avut loc în SUA în 1954 şi al cărui verdict a constituit piatra de hotar prin care Curtea Supremă a Statelor Unite a decis că legile americane privind segregarea rasială din şcolile publice sunt neconstituţionale, (n.tr.)